

पाणिनीयधातुपाठसमीक्षा

[द्वितीयो भागः]

कुलपते: डॉ. मण्डनमिश्रस्य 'शिवसङ्कल्प'
पुरोवाचा पुरस्कृता

प्रणेता सम्पादकश्च
डॉ. भार्गीरथ प्रसाद त्रिपाठी 'वागीशः शास्त्री'

सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालयः
वाराणसी

302

SARASVATĪBHAVANA - STUDIES

[VOL. XIV]

PĀṆINĪYA-DHĀTUPĀṬHA- SAMĪKṢĀ

[PART TWO]

FOREWORD BY

DR. MANDAN MISHRA

Vice - Chancellor

WRITTEN & EDITED BY

DR. BHĀGĪRATHA PRASĀDA TRIPĀṬHĪ 'VĀGĪŚA ŚĀSTRĪ'

DIRECTOR, RESEARCH INSTITUTE

Sampurnanand Sanskrit University

Varanasi

VARANASI

1996

Research Publication Supervisor—
Director, Research Institute,
Sampurnanand Sanskrit University
Varanasi.

Published by—
Dr. Harish Chandra Mani Tripath
Publication Officer,
Sampurnanand Sanskrit University
Varanasi-221 002.

Available at—
Sales Department,
Sampurnanand Sanskrit University
Varanasi-221 002

Second Edition, 1000 Copies
Price Rs. 130.00

Printed by—
Tara Printing Works
Kamachha, Varanasi-221 010

सरस्वतीभवन-अध्ययनमाला

[१४]

पाणिनीयधातुपाठसमीक्षा

[द्वितीयो भागः]

कुलपते: डॉ. मण्डनमिश्रस्य 'शिवसङ्कल्प'-पुरोवाचा
पुरस्कृता

प्रणेता सम्पादकश्च

डॉ. भागीरथप्रसादत्रिपाठी 'वागीशः शास्त्री'

निदेशकः, अनुसन्धानसंस्थानस्य

सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालये

वाराणसी

वाराणस्याम्

२०५३तमे वैक्रमाब्दे

१९९८तमे शकाब्दे

१९९६तमे ख्रैस्ताब्दे

अनुसन्धानप्रकाशनपर्यवेक्षकः —

निदेशकः, अनुसन्धानसंस्थानस्य

सम्पूर्णानन्द-संस्कृत-विश्वविद्यालये

वाराणसी।

प्रकाशकः —

डॉ. हरिश्चन्द्रमणित्रिपाठी

प्रकाशनाधिकारी,

सम्पूर्णानन्द-संस्कृत-विश्वविद्यालयस्य

वाराणसी-२२१ ००२.

प्राप्तिस्थानम् —

विक्रय-विभागः,

सम्पूर्णानन्द-संस्कृत-विश्वविद्यालयस्य

वाराणसी-२२१ ००२.

द्वितीयं संस्करणम्, १०००ं प्रतिरूपाणि

मूल्यम्— १३०.०० रूप्यकाणि

मुद्रकः —

तारा प्रिंटिंग वर्क्स

कमच्छा, वाराणसी-२२१ ०१०.

शिवसङ्कल्पः

अनितरसाधारणं संस्कृतभाषाव्याकरणम्। तत्रभगवता पतञ्जलिना व्याकरणाध्ययनस्य प्रयोजनं महाभाष्य उक्तम्— 'रक्षोहागमलध्वसन्देहाः' इति; किन्त्वतोऽप्यधिकमेकं प्रयोजनं शब्दानां व्युत्पत्तिः। व्याकरणस्य शाब्दिकार्थोऽप्यमुमेवार्थमनुब्रवीति। यथा— **व्याक्रियन्ते व्युत्पाद्यन्ते शब्दा अनेनेति व्याकरणम्**। शब्दानां व्युत्पादनं प्रत्येकं शब्दस्य मूलधातुतो भवति। प्रत्येकं शब्दानामेको मूलधातुर्भवति, येन मूलधातुना तस्मिन्स्मिन्नर्थे तत्तत्प्रत्ययैः शब्दा व्युत्पाद्यन्ते। यस्य शब्दस्य कयापि रीत्या मूलधातुर्नीधिगम्यते, स शब्दोऽव्युत्पन्नप्रातिपदिक इत्युच्यते। अत एव शब्दस्य द्वौ प्रकारौ— व्युत्पन्नप्रातिपदिकः, अव्युत्पन्नप्रातिपदिकश्चेति। निरुक्तशास्त्रे यच्छब्दानां निर्वचनं क्रियते, तद् व्युत्पादनमेव। यथा यास्काचार्यस्य निरुक्ते दुहितृशब्दस्य निरुक्तिदूरे हिता दुहिता दोग्ध्री वा (यावज्जीवनं मातापित्रोर्दोहनकर्त्री) इति। एवमेव जीर्यते जारयति वेति 'जरा' इत्यादि। एवमेव वेदस्य मन्त्रभागेषु, उपनिषद्भागेषु च बहूनां शब्दानां व्युत्पत्तिर्दृश्यते। अतो वैयाकरणानां प्रथमं कर्तव्यं शब्दानां मूलधातोः सङ्कलनम्। तच्च महावैयाकरणेन पाणिनिना खिलभागे धातुपाठरूपेण धातुसङ्कलनं कृतम्। तत्र भ्वाद्यदादि-जुहोत्यादि-दिवादि-स्वादि-तुदादि-रुधादि-तनादि-क्र्यादि-चुरादिरूपा दशविध-धातुगणपाठाः सन्ति।

भारतीयशास्त्राणां विशेषतः संस्कृतभाषानिबद्धशास्त्राणामध्ययनरुचिर्यदा भारतेतरदेशेषु व्यवर्द्धत, तदा पाणिनीयव्याकरणस्य विशिष्टं महत्त्वं वैदेशिकैर्विज्ञैर्ज्ञातम्। तेषु भाषाविज्ञानविदः पाणिनीयशास्त्रं प्रत्यधिकमाकृष्टाः। तेष्मैरिकादेशाभिजनो विलियम-ड्वाइट्-हिट्नीमहाशयो वैदिक-लौकिकशब्दान् बहून् विचिन्त्यैतत्साधितवान् यत् पाणिनीयव्याकरणे प्रयुक्ता बहवो धातवोऽपाणिनीयाः, अर्थात् पाणिनिनिर्मितधातुपाठे न सन्ति। पाणिनेरनन्तरमनेकैः कोविदैर्बहवो धातवस्तत्र पाणिनिधातुपाठे सन्निवेशिता इत्यस्या विप्रतिपत्तेः समाधानाय विद्वद्वरेण्यः **श्रीभागीरथप्रसादत्रिपाठिमहोदयो**नेकभाषाविन् महता श्रमेण विततशब्दराशिमवधृत्य 'पाणिनीयधातुपाठसमीक्षा'-नामकं ग्रन्थं व्यरचयत्। एतस्य प्रथमो भागः पूर्वमेव प्रकाशतामगमत्।

पूर्वोक्तधातुगणेषु दशमो गणश्चुरादिगणस्तत्र विषये भाषाविज्ञानविद् हिट्नीमहोदय एकां नवीनां दृष्टिं धारयति यच्चुरादिगणो धातुपाठगण एव नास्ति। पूर्वोक्तसमाधानाय ग्रन्थस्यास्य प्रथमे भागे त्रिपाठिमहोदयः प्रायतत; किन्तु वैदेशिकभाषाविज्ञानविद्भिश्चुरादिगणस्योपरि विशेषरूपेण कृतस्य धूलिप्रक्षेपस्य परिमार्जनाय प्रक्षालनाय विशेषतो द्वितीयभागं निर्मितवान्। अनेन महर्षिपाणिनिसमर्चनं जायत एव, सहैव पाणिनिव्याकरणस्य परिपूर्णत्वं महनीयत्वञ्च प्रदीप्येते। अनेन पाणिनीयव्याकरणाध्येतॄणां मेधा समेधिष्यत इत्यत्र नास्ति संशीतिः।

विद्वद्वरेण्याः 'वागीशः शास्त्री' इत्युपनाम्ना सुप्रसिद्धाः श्रीभागीरथप्रसादत्रिपाठिमहोदया अस्य विश्वविद्यालयस्य शोधसंस्थानस्य निदेशकाः, विश्वविद्यालयस्य "सारस्वती सुषमा" इत्याख्यायाः प्रमुखशोधपत्रिकायाः सम्पादकाः। प्राच्यपाश्चात्यसमीक्षाशास्त्रे संस्कृतवाङ्मये च तेषां सुप्रतिष्ठितं पाण्डित्यम्। वाग्योगचेतनापीठसंस्थायाः संस्थापनमपि तैः कृतम्, यस्या माध्यमेनानेके भारतीयसंस्कृतिसंवर्द्धकाः कार्यक्रमा वाराणस्यां सञ्चाल्यन्ते। तेषां मार्गनिर्देशने विश्वविद्यालयस्यास्य शोधसंस्थानमनेकसंवत्सरेभ्यो विकाशमानं वर्तते। इदं हि प्रकाशनं तेषां विलक्षणायाः प्रतिभाया मनीषायाश्च प्रतिफलम्। अहमस्मिन् प्रसङ्गे श्रीवागीशमहाशयाय स्वकीयान्यभिनन्दनानि, विश्वविद्यालयस्य प्रकाशनाधिकारिणे डॉ. हरिश्चन्द्रमणित्रिपाठिने, ग्रन्थस्यास्य मुद्रकाय तारायन्त्रालयस्य सञ्चालकाय श्रीरविप्रकाशपण्ड्यामहोदयाय च शुभाशंसनानि व्याहरन् ग्रन्थमिमं व्याकरणविद्यासमुपासकेभ्यः समर्पयामि।

वाराणसी
चैत्रपूर्णिमा,
वि. सं. २०५३
(३.४.१९९६ ख्रैस्ताब्दः)

मण्डनमिश्रः
कुलपतिः
सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य

प्रास्ताविकम्

पुण्यश्लोकस्य महामुनेर्भगवतः। पाणिनेर्व्याकरणं जगति समश्नुते महतीं समज्ञाम् । तत्रत्येषु खिलपाठेषु घातुपाठोऽनर्वाचीनं सदप्युर्वरं प्रवरं च साक्ष्यं जागर्ति भारतीयभाषातत्त्व-शास्त्रस्य । अयं विविधानां भारोपीयभाषाणां निर्वचनविधावनिर्वचनीयं साहाय्यमारचयतीति संगिरन्ते भाषावैज्ञानिकाः ।

पाश्चात्यदेशीयो भाषाशास्त्रवित्पुङ्गवो विलियम्ड्वाइट्द्विदनीमहोदयः पाणिनीय-व्याकरणशास्त्रपारावारमवगाढः सन् पुष्कलानि नूतनतत्त्वरत्नान्याविर्भावयामास । तत्र लक्ष्य-लक्षणात्मकत्वं व्याकरणस्य तावदभ्युपयतां वैयाकरणानां प्रयोगनिकषत्वमभिविचिन्त्य द्विदनी-महोदयः पाणिनीयघातुपाठस्य तान् बहुतरान् घातून् समालोचयामास, यानसौ नाधिजगाम संस्कृतवाङ्मयपारावारे प्रयुक्तान् ।

घातुपाठसमीक्षायामस्यां १९६५ तमे ख्रीस्ताब्दे प्रकाशितचरायां द्विदनीमहोदयविचारः प्रयोगनिकषे महता प्रयासेन समीक्षितः । १९८४ तमे ख्रीस्ताब्दे द्वितीयसंस्करणतया तस्या अस्याः प्रकाशितायाः प्रथमे भागे नवगणीपर्यन्तानामेव धातूनां व्यधायि समीक्षा । दशमगणीयविकरणस्य प्रेरणार्थकघातुभ्योऽभ्युपयुज्यमानतया 'प्रातिपदिकाद् घात्वर्थे बहुलमिष्ठवच्च' 'तत्करोति तदाचष्टे'-प्रभृतिगणसूत्रान्वीक्षणेन खलु चुरादिगणस्य प्रायशो नामघातुत्वमवसीयते तज्ज्ञैः । तादृशस्य तस्य पार्थक्येन विवेचनविषयोकारो भवत्विति दृशा यद्यपि चुरादिगणः प्रथम-संस्करणेऽपि व्यवेचि विविक्ततया, तथापि द्वितीयेऽस्मिन् संस्करणेऽसौ द्वितीयभागतया व्यपवृक्तो गुणलुब्धानां बुधवराणां जिज्ञासूनां च पुरस्तात् प्रस्तूयतेऽधुना मया ।

अनुसन्धित्सूनामुपचिकीर्षयाऽत्र तानि भूयांसि परिशिष्टानि यथायथं संयोजितानि सन्ति, यानि प्रथमभागीयभूमिकायां समाश्रुतपूर्वाण्यासन् । इह परिशिष्टानां व्यवस्थितौ मदात्मजः श्रीवास्तोष्पतिशास्त्री, (एम्. एस्-सी., स्टेट. रिसर्च स्कालर, का० हि० वि० वि०), पूर्वानु-सन्धानाधिकारी डॉ० रामबृक्षचतुर्वेदी डॉ० गोविन्दसप्तर्षिश्च यथायथं साहाय्यकमचारिषुरिति तान् हार्देराशीराशिभिः संयुज्जिम । भूतभावनभवानीजानये समर्पितेनानेनावशिष्टसम्पन्नेन कर्मणा गुणगृह्या विचक्षणाः प्रीणिता जिज्ञासुजनाश्चोपकृता भविष्यन्तीति बाढमाशासानो विरमति ।

THE

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

विषयानुक्रमणिका

प्रास्ताविकम्

पाणिनीयधातुपाठसमीक्षा (द्वितीयो भागः)

५६७-७३२

परिशिष्टम्

१. द्विट्नीमहोदयेन न्यक्कृता ग्रन्थेऽस्मिन् प्रयोगैः साधिता धातवः	७३७-४५
२. अथ चुरादिधातवः (येषु प्रश्नचिह्नानि ते द्विट्नीमहोदयेन प्रयोजकत्वेनोरीकृताः शेषाश्च निरस्ताः) ग्रन्थेऽस्मिन् प्रयोगैः साधिताः	७४६-५१
३. अनुपलब्धप्रयोगा धातवः	७५२-७५८
४. अथ चुरादिधातवः (यत्र प्रश्नचिह्नानि तेषां धातूनां प्रयोजकतां मन्यते द्विट्नीः)	७५९-६३
५. अथ सार्था पाणिनीयापाणिनीयधातुसूची	७६४-८०३
६. पाणिनीयापाणिनीयधात्वर्थसूची	८०४-३३
७. अथ वैदिकप्रयोगसूची	८३४-६६
८. अथ निघण्टुशब्दसूची	८६७-६८
९. अथ निरुक्तशब्दसूची	८३९-७०
१०. अथ संस्कृतपद्यसूची	८७१-८४
११. अथ संस्कृतप्रयोगसूची	८८५-९८
१२. अथ व्याकरणसूत्रसूची	८९९
१३. अथ वैयाकरणवचनसूची	९००
१४. अथ व्युत्पत्तयः	९०१
१५. अथ व्याकरणवचनोद्धरणसूची	९०२-३
१६. अथ पालिधातुतत्प्रयोगसूची	९०४-८
१७. प्राकृतधातुसूची	९०९-१८
१८. प्राकृतप्रयोगसूची	९१९-३३
१९. प्राकृतधात्वर्थसूची	९३४-३५
२०. अपभ्रंशधातुसूची	९३४
२१. बुन्देलीभाषायां धातुसंज्ञाप्रयोगसूची	९३७-३८
२२. हिन्दीधातुसूची	९३९-५०
२३. उद्धृतानां हिन्दीपद्यानां सूची	९२१
२४. हिन्दीशब्दसूची	९५२-५५
२५. वैदेशिकभाषाधातुतत्प्रयोगसूची	९५६-८५
२६. संक्षेपसहिता ग्रन्थग्रन्थकारसूची	९८६-१००३

अथ चुरादिगणधातवः

चुरादिगणपठिता धातवो नवगणपठितधातुभ्यः पृथक्कृत्योपन्यस्यन्ते । अमी प्रायशो नामधातव इति । तद्यथा क्षीरस्वामी—“अन्ये तु प्रातिपदिकाद् धात्वर्थे बहुल-मिष्ठवच्च” (१०/२९६ यु. मी. सं.) इत्येव सिद्धे सूत्र-छिद्रान्ध-दण्डादय उदाहरणार्थं निर्दिशिता इति व्याख्यन्—१०/३२५ (यु. मी. सं.) ।

तत्रैव पृष्ठे स्वामी “भूवादिनवगणोक्ताः स्वार्थे णिजन्ता अपि भवन्ति, चुरादि-गणस्तु निर्दर्शनार्थं इत्येके । (तेनापठितेभ्योऽपि क्वचित् स्वार्थे णिच्—सि. कौ. धा. सं. १९४४)—रामो राज्यमकारयत्—वा. रा. ६,१२८,१०५” । अन्यच्च ‘राजा राज्य-मकारयत्’—वा. रा. १,४२,८=कृतवान् (ति.) । “चुरादिणिचौ बहुलं निर्दर्शनं वेत्यपरे । तेन पक्षे ‘चोरति’, ‘चिन्तति’ इत्यादि सिद्धम् ।”

विलियम्-ड्वाइट्-ह्विट्नीमहाशयश्चुरादिगणं नाङ्गीकरोति । स इह नामधातूनां प्रयोजकधातूनां च संक्रान्तिमभिव्यनक्ति “संस्कृत ग्रामर” इत्याख्यस्य स्वपुस्तकस्य ६०७ तमेऽध्याये । तद्यथा—

“हिन्दुवैयाकरणा दशमगणम् उत वा चुरगणम् ‘अय’-विकरणान्वितं संख्यान्ति । अन्यादृशधातुभ्य इव तिबादयोऽपि ततः सञ्जायन्ते । इह यौगिकक्रियापदता प्रयोजकता च । सुतमाम् एष पूर्णतो यौगिकक्रियापदत्वेन व्यवहरिष्यते ।”

“पूर्वं (६०७ तमेऽध्याये) सूचितमासीद् यद् हिन्दुवैयाकरणा अनुतदुदाहरणं च भूयिष्ठाः पाश्चात्या अपि (नवगणतः) अन्यं यौगिकधातुगणं प्रमाणयन्ति वर्णितपूर्वं—(भ्वाद्यादिक्रियाद्यन्त)-तुल्यक्रमम् । यद्यप्येतद्गणधातुरूपाणि सामान्यतो मूलधातुसम्पृक्तम् ‘अय’-विकरणं दर्शयन्ति तथाप्ययं शुद्धो गणो नास्ति प्रत्युत सहकारी यौगिकक्रियापदात्मको वा । (अस्य क्रियापदानि सन्त्यंशतः प्रयोजकरूपाणि, परिवर्तितयतिना सहांशतो नामधातुरूपाणि च) ।

—“संस्कृत ग्रामर” इत्यस्य ७७५ तमेऽध्याये ।

वयं तु ब्रूमः—सर्वे धातवः पूर्वं नामान्येवासन्, व्यापाराणां नामस्वेव सत्त्वेन तेषां स्वातन्त्र्येणोपस्थानासम्भवात् । कस्यापि नाम्नो बहवो व्यापारा भवन्ति । अत एव कारणाद् धातूनां बहवोऽर्था लभ्यन्ते, क्वचन मिथो विरुद्धा अपि । तद्यथा—
✓चक् (चक) तृप्तौ प्रतिघाते च; ✓पुस्त् ✓बुस्त् आदरानादरयोः । भूशब्देः पृथिवीवाचको नाम । तस्मिन् स्थिति-वृद्धि-संक्रान्ति-द्रव-जय-पूज्यता-पालन-शोधन-जीवनावर्तन-क्षरणोत्पत्तिप्रभृतयो व्यापारा विद्यन्ते इति हेतोः क्रियारूपतां गतेऽपि तस्मिन्स्थितत्वं साम्प्रतम् । स्थितिद्रवादिविरुद्धार्थोदाहरणानि—भूत्ये—मनु. ५,३९=विवृद्धयर्थः (मन्वर्थ.); भूत्यर्थम्—रघु. १,१८=वृद्धयर्थम् (संजी.); अभवत्—रघु.

४,१०=संक्रान्तः (संजो.); देवान् भावयतानेन-गो. ३,११=तर्पयत (नी. व्या.); भावेषु-रघु. ३,४१=वस्तुषु (संजो.); भवन्-नैष. २,३२=प्रपद्यमानः (प्रकाश.); भवन्ति-नैष. २,३२ (प्रकाशटीकायामेव)=भ्रमन्ति; भाविता=तर्किता, द्राविता (प्रकाश.); भविष्यन्ति-महाभार. ५,१२८,४३=जेष्यन्ति (नील.); (प्रणयं) भावयन्ती-महाभार. ४,३७,७=दर्शयन्ती (नील.); भावितस्य-महाभार. ५,२६,१४=पूजितस्य (नील.); भावितः-महाभार. ५,८७,१=हृष्टः (नील.); बुभूषति-महाभार. १२,१३९,९७=पालयितुमिच्छति (नील.); भवन्ति-महाभार. १२,२९५,३४=उत्पद्यन्ते (नील.); भावितैः-महाभार. १२,३२६,२६=शोधितैः; भविष्यामि-महाभार. २,११३, २४=जीविष्यामि (नील.); भवन्ति-हरिवंशे १,८,४०=आवर्तन्ते (नील.); भावयेत्-हरिवंशे १,६,१०=क्षरेत् (नील.) ।

भूवादयो धातवः (पा. अ. १,३,१) इति सूत्रं नाम्नामेव क्रियावाचकानां धातु-संज्ञां विदधाति, न तु धातूनाम् इति ह्रिदनीमहाशयेन चुरादिमेव नामधातुं वदता नाचिन्ति । अपरम्, चौरादिकानां धातूनां प्रयोजकता नास्ति, स्वार्थे णिच्त्वात् । यथा-चोरयति, चिन्तयति, कथयति, गणयति-प्रभृतीनि शुद्धधातुरूपवदेव प्रयुज्यन्ते । गणयति=गणनां करोति, न तु कारयति—“गणयति न दुःखं न च सुखम्” । आम्, केचन धातवः सन्ति ये प्रयोजकसारतामप्यादधते ।

यदीयः प्रथमः क्रमः क्वापि नास्ति तादृशाः केचन धातवः—√अंश १०/३६२; √कथ (कथ) १०/२९७; √क्षम्प् (क्षपि) १०/८३; √गण १०/२९९; √चम्प् (चपि) १०/८२; √चिक्क् (चिक्क) १०/६०; चिन्त् (चिति) १०/२; √चुण्ट् (चुटि) १०/१९९; √चुम्भ् (चुभि) १०/९४; √चुर् (चुर) १०/१; √पल्यूल १०/३२८; √वुल् (वुल) १०/६६ प्रभृतयः सन्ति । मन्ये नवगणप्रयुक्ता बहवोऽत्र धातवः संक्रान्ताः । अत एव हेतोर्न ते प्रयोजकत्वेन निर्धारणीयाः, स्वार्थणिजन्तत्वेन भ्वाद्यादिवत् तदर्थकत्वात् ।

१२०३+√अंश (अंश) १०/३६२ समाघाते (प) < √अंस (अंस) समाघाते
मे-सा-श-च-जै-शा × क्षी-क्रात-हे (प) इति चन्द्रः-क्षी ।
संघाते—काकृ । √अक्ष् (अक्षू) १/ व्याप्तौ
विभाजने—वो । संघाते च (प) ।
अंशुः शमष्टमात्रो भवति ।
अननाय शम्भवतीति वा
—निरु. २,५,५ ।
√अश् (अशू) ५/
व्याप्तौ (आ)

समाघातः=विभाजनम्—क्षी ।

भारोपीय०—√*ऐनेक्- , √*नेक्- , √*ऐक्- , √*अक्=प्रापणे, दाने, उपस्थितौ (उपहारे), कर्षणे ।

भारेनीय०—अवे. अस=अंशः—वा. पाँकर्नीः ।

भारोपीय०—लैति. उमेरुस्; गाँथि. अम्स; अमें. उस्-पी. टो. ऐस. पालि-इँग्लिश-कोशात् ।

संस्कृत०—अंशु०—ऋ. १,४६,१०; अंशुक० (ऋषि०)—ऋ. ८,५,२६; त्वमंशो विदथे देव भाजयुः (अग्नि०)—ऋ. २,१,४; वा. सं. १०, ५; अ. वे. ६,२,५ ।

१९०४+√अंस (अंस) १०/३६२ समाधाते (प) इति < √अंश (अंश) समाधाते
श-च-काक्-कात × चन्द्रः—क्षी । (प) ।
क्षी-मै-सा-जै-शा-हे । √अंह (अहि) १०/
विभाजने—वो । भासार्थः (प) ।

भारोपीय०—आँम् (ऐ) साँ-स्=स्कन्धः—वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—व्यसयामास तस्य प्रहारम्—महाभार. ३,११७२८; शक्ति व्यसितां माधवेन—महाभार. १,१९७ ।

पालि०—अंस=स्कन्धः—जातक १,९ ।

१९०५+√अंह (अहि) १०/२३७ भासार्थः (प) √अंह (अहि) १/ गतौ
मै-श-च-जै-काक्-कात- क्षी-हे । (आ) ।
शा× भाषार्थः—सा । √अंह १/३१९ कलुषे (प)
भासे—वो । काक् ।

√अम् (अम) १/ गत्या-
दिषु (प) ।

अघायति—ऋ. १,१३१,७ ।

अभ्यघायति—शौ. ७,७३,३ ।

√अङ्घ्र (अघि) १/ गत्या-
क्षेपे (आ)

१९०६+√अघ (अघ) १०/३८५ पापे (प) √अघ् १/४१३b गत्याक्षेपे
मै-सा-श-च-जै-शा× क्षी । (आ) काक् ।

पापकरणे— √अंह १/३१९ कलुषे (प)
काक्-कात-हे । काक् ।

पापकृती—वो । √अंह (अहि) १०/

भासार्थः (प) ।

√अंह (अहि) १/ गती (आ)

भारोपीय०—अघ् (लौ) = अननुकूलम्, घृणापूर्णम् (ः) ।

भारेनीय०—अवे. अय=अघम्—वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—अघो वृकः—ऋ. १, ४२, २ । अघम्—खि. २, ११, १, ४; मा. ३५, ६; शो. १, २८, ३ ।

अर्वाञ्च एतच्छब्दनिष्पत्त्यर्थं कल्पितम् √अघ् इति धातुं √अंह इत्यस्यैव रूपान्तरमाहुः । √अङ्घ् इत्यस्य तु भौवादिकस्य गत्याक्षेपे पठितत्वादपार्थ एवायमायासः संभाव्येत । आक्षेपस्य निन्दायां वैयाकरणैर्व्याख्यातचरत्वान्निन्दितकर्मात्मकशब्दार्थसांगत्यस्य √अङ्घ् इत्यनेन सहजप्राप्तत्वादिति भाव इति शास्त्री विश्वबन्धुः (वेदि. प. को. संहि. भा.) ।

वयं तु ब्रूमः √अघ् १, ४१३ b गत्याक्षेपे (आ) काकृ, अंह १/३१९ कलुषे (प) काकृ, √अङ्घ् १/१०५ गत्याक्षेपे (आ) इत्येतेष्वस्ति कश्चन विकाससंबन्धः । √अघ् > √अङ्घ् > √अंह इति । अतः काशकृत्स्नीयस्य √अघ् धातोः सत्त्वादपार्थ एवायमायास इति ।

१९०७+√अङ्क (अकि) १०/३७२ लक्षणे (प) √अङ्क (अकि) १/लक्षणे (आ) ।
 मै-सा-च-काकृ- क्षी-जै-शा-हे । √अङ्क (अङ्क) १०/ पदे लक्षणे
 कात×, श गती—हे । च (प) सा ।
 लक्ष्मणि—वो । √अङ्ग (अङ्ग) १०/ च=पदे
 लक्षणे (प) मै ।
 √अङ्क (अङ्क) १०/ पदलक्षणयोः
 (प) इत्येके—क्षी ।

संस्कृत०—अङ्कयेत्—सुदर्शनो. २९४ : १० ।

पालि०—अंकेति—जातक १, ४५१ ।

हिन्दी०—√अँकाना=मूल्यनिर्धारणे, परीक्षणे ।

१९०८+√अङ्क (अङ्क) १०/३७३ पदलक्षणयोः (प) < √अङ्ग पदलक्षणयोः (प) ।
 श-च-जै-शा× इत्यन्ये—क्षी । शेषः पूर्ववत् ।
 पदे लक्षणे च - सा । पर्यङ्ख्याते—ऋ. १०, १६, ७ ।
 लक्षणे—मै-काकृ-कात- 'अञ्चतेरङ्कः' इति भाष्याद्
 हे । √अङ्क पदे लक्षणे चेति
 पदे लक्ष्मणि—वो । धातुरनार्थ इत्यन्ये

[नागेशः]—महाभाष्ये ८,
२, ४८; गु. प्र. सं. १२३पृ. ।

पदम्=संख्यास्थानम् दुर्गदासः ।

संस्कृत०—विराधाङ्गतां शुभाम्-वा. रा. ३, २, १६ (गो. प्रे. सं.)-अङ्कः=
उत्सङ्गः ।

१९०९+√अङ्ग (अङ्ग) १०/३७३ पदलक्षणयोः (प) > √अङ्क (अङ्क) पदलक्षणयोः
श-च-काकृ-कात × क्षी । (प) ।
(जै-शा—√अङ्ग.) पदे लक्षणे च—मै- ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
सा-जै-शा-हे ।
पदे लक्षमणि—वो ।

संस्कृत०—अङ्गं गलितं पलितं मुण्डम्-च. प. स्तो. (शङ्करा०) । अङ्ग !
कच्चित् कुशली तातः—कादम्ब. (मुम्बा. संस्क.) २२१ ।

१९१०+√अङ्ग (अङ्ग) १०/३७३ पदलक्षणयोः (प) इत्येके < √अङ्ग (अङ्ग) पदलक्षणयोः
मै-सा-श-च-जै-काकृ- -क्षी । (प) ।
कात-शा-हे-वो × पूर्ववच्छेषो ज्ञेयः ।

√अङ्क > √अङ्ग > √अङ्ग इति विकासो मननीयः ।

१९११+√अञ् (अञ्चु) १०/२११ विशेषणे (प) √अञ् (अञ्चु) १/गतौ याचने
श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ- च (उ) मं ।
कात-शा-हे ।
व्यक्तौ—वो ।

विशेषणम्=अतिशयः—क्षी ।

संस्कृत०—मुदमञ्चय-गीतगो. १०, ११=जनय ।

१९१२+√अञ्ज् (अजि) १०/२२८ भासार्थः (प) √अञ्ज् (अञ्जू) ७/व्यक्ति-
मै-श-च-जै-काकृ-कात- क्षी-हे । अक्षणाकान्ति.....(प) मै ।
शा × भासि—वो । √अज् (अज) १/गतिक्षेप-
भाषार्थः—स्वामिकाश्य- नयोः (प) ।
पानुसारेण लिख्यते—
सा ।

१९१३+√अट् (अट्ट) १०/२५ अनादरे (प) इति च √अट् (अट्ट) १/अतिक्रमण-
श × दुर्गः—क्षी हिंसनयोः (आ) ।

क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- √अडु (अड्ड) १/अभियोगे
कात-शा-हे-वो । (प) ।
तौच्छये—वो ।

संस्कृत०—कालाट्टहसित०—राजतर. २,४७ ।

पालि०—अट्टियति=व्याकुलतायाम्, चिन्तायाम्—दीघ. १,२१३ ।

हिन्दी०—√अठाना*† (< अटनम्=अनादरे)=पीडने, क्लेशने ।

हिन्दी०—√आटना=दमने, भारेणानमने ।

मुण्डारी०—आटा आटि=कलहे, तर्कणे (तु. सन्थाल-आट्टा, आट्टि इति) ।

१९१४+√अन्ध (अन्ध) १०/३७० दृष्ट्युपसंहारे (प) √अन्त् (अति) १/ बन्धने
च ×, श (जै-शा- क्षी-सा-जै-काकृ-कात- (प) ।
√अन्ध्) शा-हे । √अन्द् (अदि) १/
दृष्ट्युपघाते—मै-सा । बन्धने (प) ।
दृक्क्षये—वा ।

भारोपीय०—अन्धो=अन्धः; अन्धकारः । लैति. उम्ब्र=छाया । म. नीदेर्ले.
अन्धोरेन्; पु. उ. ज. अन्धान्; म. उ. ज. अन्तान्, अन्दान्; आंग्लभा. ब्ल-आइन्ड् ।

भारोपीय०—अवे. अन्द=अन्धः (म), अन्धकारः—वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—प्रेमान्धः ख्यान्निःश्रोणो भूत्—ऋ. १,११२,८; ४,४,१३ ।

प्राकृत०—√अंधाव (सक)=अन्धत्वे । अंधावेइ-विक्रान्तकोर. ८४ ।

१९१५+√अम् (अम) १०/१८८ रोगे (प) √अम् (अम) १/
च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- गत्यादिषु (प) ।
कात-शा-हे-वो ।

प्रयोजकः —द्वि. ।

भारोपीय०—आँमाँ-: ओमाँ=अपरिपक्वम्, असिद्धम् । लैति. अमारुस्=तीक्ष्णम् ।
अमै. हुम्=अपरिपक्वम्, असिद्धम् । पु. आइरि. आँम्=अपरिपक्वम्, असिद्धम्—वा.
पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—यस्या उदरमामयत्—ऋ. १०,८६,३३ । मूत्रं भवत्वामयत्—अ. वे.
९,८,१० ।

१९१६+√अर्क् (अर्क) १०/१०३ स्तवने (प) अर्चन्त्यकर्मकिणः—निरु.
च ×, श क्षी-मै-सा-कात-हे । ५,४,६ ।
स्तुतौ—जै-काकृ-शा । √अर्च् (अर्च) १/
'तपने' इत्येके—क्षी-सा । पूजायाम् (प) ।
स्तवनपाठो युक्तः—सा । √ऋच् (ऋच) ६/

तापस्तुत्योः—वो ।

स्तुतौ (प) ।

√अर्क् १/४१० f आदाने
(आ) काकृ ।

√अर्च् (अर्च) १०/
पूजायाम् (प) ।

अर्कः—निघ. २,७ =

अन्ननाम ; २,२० =

वज्रनाम ।

अर्को देवो भवति यदेन-

मर्चन्ति—निघ. ५,४,६ ।

भारोपीय०—√*ऐर्क्=मयूखः, गभस्तिः, द्युतौ । अर्मे. ऐर्ग्=किरणः, ऐर्किन्=
स्वर्गः, आकाशः—वा. पौकनीः ।

१९१७+√अर्च् (अर्च) १०/२५९ पूजायाम् (प) आधृषाद् वा √अर्क् (अर्क) १०/
श क्षी-मै-सा (उ), काकृ,- स्तवने (प) ।

जै-कात-शा-हे (आ) । शेषः पूर्ववत् ।

पूजे—वो ।

प्रयोज. द्वि. ।

संस्कृत०—अर्चयन्ति—अथर्वशिखो. ६,१६; रुह. ६; वउ. ६,४५; अर्चय-वि. १७ ।
अर्चयेत्—मुण्डको. ३,१,१०; मैत्र्यु. ४,६; ब्रवि. ५५; अर्चयिष्यन्ति—भव. १,५६ ।

१९१८+√अर्ज् (अर्ज) १०/१९३ प्रतियत्ने (प) √अर्ज् (अर्ज) १/ अर्जने
च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (प) ।

कात-शा-हे ।

संस्कारे—वो ।

प्रयो. द्वि. ।

प्रतियत्नः= संस्कारः—क्षी ।

संस्कृत०—यद् गर्हितेनार्जयन्ति कर्मणा ब्राह्मणा धनम्—मनु. ११,१९३ ।
धनमर्जयेत्—कथासरि. ६,३६ । इह नास्ति प्रयोजकता, स्वार्थे णिच्चात् ।

१९१९+√अर्थ (अर्थ) १०/३४९ उपयाच्यायाम् (आ) √अर्थ १/ गतिप्रापणयोः
श (जै-शा—√अर्थ) क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (प)—उणा. २,४ स्थन् ।

कात-शा ।

√अर्द् (अर्द) १/ गती

याच्यायाम्—च ।

याचने च (प) ।

उपयाचने—हे ।
याचने—वो ।

अर्थोऽर्त्तररणस्थो वा—
निरु. १,१८,१ ।

भारोपीय०—ऐर्—:

भारेनीय०—अर्त्त=कर्तव्यम्, अनुग्रह उपकारो वा-वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—अर्थयेथे-ऋ. १०,१०६,७; अर्थयाथे-१,८२,१; कौ. १,४१६; जै. १,४० । अर्थयस्व धनं बहु—महाभार. ३,१२६८१ । स्वर्गति प्रार्थयन्ते—गी. ९,२० । समर्थये-रघु. ११,७२=मन्ये (संजी.) ।

प्राकृत०—√अत्थ (सक)=याचने, प्रार्थने, विज्ञप्तौ । अत्थए-निशीथचूर्णि ४ ।

हिन्दी०—√अरथाना=बोधने, विवरणे, (२) व्याख्यायाम् ।

१९२०+√अर्द् (अर्द) १०/२७७ हिंसायाम् (प)

श-च ×

आधृषाद् वा

क्षी-मै-सा-(उ)-काकृ-

जै-कात-शा-हे (आ) ।

वधे—वो ।

√अर्द् (अर्द) १/ गती

याचने च (प); यातने

च इत्येके—क्षी ।

अर्दयति—निघ. २,१९=

वधकर्मा ।

√ऋ १/ गतिप्रापणयोः

(प) ।

संस्कृत०—अर्दयोदधिसु-अ. वे. ४,१५,६; अर्दयन्-६,४९,२ । अर्दयति-मै. ४,५,६ । अर्दयामास तोमरेः-महाभार. ३,१६४५० ।

प्राकृत०—√अर्द् (सक)=वधे, ताडने-व्यवहारसूत्रभा. १० ।

हिन्दी०—√अर्दना*=पीडने ।

हिन्दी०—√अरदना*†=मर्दने, पेषणे, (२) वधे ।

१९२१+√अर्ह् (अर्ह) १०/१९९ पूजायाम् (प)

च ×, श

क्षी-मै-सा-जै-काकृ-

कात-शा-हे ।

पूजने—वो ।

प्रयो.

द्वि. ।

√अर्ह् (अर्ह) १/ पूजायाम्

(प) ।

√अर्घ् (अर्घ) १/ मूल्ये

(प) वो ।

संस्कृत०—स्रग्विणं तल्प आसीनमर्हयेत् प्रथमं गवा-मनु. ३,३; अर्हयेन्मधु-पर्केण-३,११९ ।

१९२२+√अवधीर (अवधीर) १०/३८६ .....मै

क्षी-श-च-जै-काकृ-कात-

शा-हे ×

मै-सा ×

अवज्ञायाम्—वो ।

संस्कृत०—अवधीरितमुहृद्वचनस्य-हितो. १। अवधीर्य-शिशु. ९, ५९=तिरस्कृत्य (सर्वङ्कषा)। अवधीरणाम्-रघु. ८, ४८; शाकु. ३, १४। अवधीरिता प्रिया-शाकु. ६, १२।

प्राकृत०—√अवहीर (सक.)=अवज्ञाने, तिरस्कारे। अवहीरेइ - महा; अवहीरंत-सुपा. ३१२; कवकृ. अवहीरिज्जंत-सुपा ३७६; अवहीरणा=अवहेलना—से. १३, १६; वेणी १८; अवहीरिअ.—से. ११, ७; गउड ।

प्राकृत०—√अवहील-अवहीलह-सण. ।

१९२३+√अश्व (अश्वतर) १०/३८८ ..... (आ)

श-जै शा-हे-वो×

तेनातिक्रामति ।

यः कश्चाध्वानमश्नुवीताश्वः

स वचनीयः—निरु. १, १२, ५।

आचक्षीरन्नष्टेत्यश्वम्—

निरु. १, १३, १।

अश्वः कस्मादश्नुतेऽध्वानम्। महाशनो भवतोति

वा—निरु. २, २७, ४।

अश्वतरः (=तनुरश्वः)—वत्सोक्षाश्वर्षमेभ्यश्च तनुत्वे-पा. अ. ५/३/९१। अश्वतरी-पञ्चत. २३२। अश्वश्चतरसङ्घांश्च—महाभार. विराट. १८, १३; कम्बलाश्वतरो नित्यं कर्णभूषणभूषितौ—स्क. पु. १, ३४, ३६। केचिद् ह्यान् समारूढा उष्ट्रान् अश्वतरानपि—स्क. पु. १, १३, ५।

१९२४+√आन्दोल (आन्दोल) १०/६४; ३८४ ..... (प) √दुल् (दुल) १०/

श-च-जै-काकृ-कात-शा×

क्षी-मै-सा×(हे)। उत्क्षेपे (प)।

(हे-√अन्दोल)।

दोलने—वो।

संस्कृत०—आन्दोलयति-महो. ४, ११३।

प्राकृत०—√अंदोल (अक)=दोलने, (२) कम्पने, (३) सदेहे-स. ५२१।

प्राकृत०—√अंदोल (सक)=कम्पने-सुरसुन्दरीचरि. ३, ६७।

१९२५+√आप् (आप्ल) १०/२८६ लम्भने (प)

√आप् (आप्ल) ५/ व्याप्ति

श-च×

क्षी-मै-सा-, (उ), -जै-

(प)।

काकृ-कात-शा-हे।

व्यापने—वो।

प्रयो. द्वि. ।

लम्भनम्=प्राप्तिः—क्षी।

संस्कृत०—आपयतो वै तावन्योन्यस्य कामम्—छान्दोग्यो. १, १, ६। आपयितुं भूपमाह योगन्धरायणः—कथास. १७, ३२।

१९२६+√आह्वर (आह्वरक) १०/३९० ..... (प)   √ह्व १/कौटिल्ये (प) ।
 श-जै-शा-हे-वो×   आचष्टे;
 तेनातिक्रामति वा ।

१९२७+√इल् (इल) १०/१३०   प्रेरणे (प)   √इल् (इल) ६/ स्वप्नक्षेप-
 श-च×   क्षी-मै-सा-जै-   णयोः (प) ।
 काकृ-कात-शा-हे ।   √ईर् (ईर) २/ गती
 क्षेपे—वो ।   कम्पने च (आ) ।
 √एला (कण्डवा.) विलासे
 (प) ।

भारोपीय०—√*ऐल्=विश्रान्तौ, शयने ?—वा. पाँकर्णीः ।

संस्कृत०—(कथं वातो नेलयति कथं न रमते मनः—अ. वे. १०,७,३७ ।
 यां कामयते सा भूत्वेलयति—शब्रा. १०,३,३, ८ ।)

१९२८+√ईड् (ईड) १०/१३०   स्तुतौ (प)   √ईड् (ईड) २/ स्तुतौ
 च×, श   क्षी-मै-सा-जै-काकृ-   (आ) ।
 कात-शा-हे-वो ।
 स्तवने—कात ।
 प्रयो.   ह्वि. ।

संस्कृत०—ईलयति—शब्रा. १०,३,३, ८ । गीर्भिरग्र्याभिरेडयन्—वा. रा. ३,५,११
 (गी. प्रे. सं.) । नास्त्यत्र प्रयोजकता ।

१९२९+√ईर् (ईर) १०/२६१   क्षेपे (प)   √ईर् (ईर) २/ गती कम्पने
 च×, श   क्षी-मै-सा-काकृ-   च (आ) ।
 हे ।   √ईड् (ईड) २/ स्तुतौ (आ) ।
 क्षेपणे—जै-कात ।
 प्रेरणे—शा ।
 गतौ नुदि—वो ।
 प्रयो.   ह्वि. ।

संस्कृत०—अपः समुद्रमैरयत्—ऋ. ८,६,१३ । पन्थानो येभिविश्वमैरयः—अ. वे.
 ७,३३,१ । रथन्तरं साम ईरयति—महाभार. १३,९,८६; अथ वाचमोरयति तामु
 नाम्नीरयसि—१३,९,८६ ।

१९३०+√उध्रस् (उध्रस) १०/२१४   उञ्छे (प) उः-   उद+√ह्रस् (ह्रस) १/
 मै-श-च-जै-काकृ-कात-शा×   प्रयोगसमवायी-   शब्दार्थः (प) ।

(सा-हे-वो-√उध्रस्)

त्येके—क्षी ।

✓ध्रस् (उध्रस्) ९/ उञ्छे

क्षी-सा-हे ।

(प) ।

उञ्छे उत्क्षिपि

च-वो ।

१९३१+√उलण्ड् (उलडि) १०/९ उत्क्षेपणे (प)

✓ओलण्ड् (ओलडि) १०/

क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- अपरे तु—सा ।

उत्क्षेपे (प) ।

कात-शा-हे-वो x

✓लण्ड् (लडि) १०/ उत्क्षेपे

(प) अन्ये—क्षी ।

✓लन्द् (लदि) १०/ उत्क्षेपे (प)

चान्द्राः—क्षी ।

हिन्दी०—√उलटना; √ (उ) लादना ।

बुन्देली०—√उल्दवौ=अन्नादिपूर्णशकट्या अग्रत उपरि क्षेपणे, पृष्ठभागतश्चाधो-
नयने, (२) अधःक्षेपे ।

हिन्दी०—√उलदना*; √उड़ेलना*; √उँड़ेलना; √उलँडना (<उलण्डनम्)=
पातने, क्षेपणे—“उलदत मद अनुमद ज्याँ जलधि जल”—कविर्भूषणः ।

१९३२+√ऊन (ऊन) १०/३३५ परिहाणे (प)

✓ओण् (ओण्टृ) १/ अप-

शX

क्षी-मै-सा-जै-कात-शा-

नयने (प) ।

हे-वो ।

√ऊ १/५५१ f शब्दे (आ)

परिहाणौ—च ।

काकृ ।

परिहरणे—कावृ ।

भारोपीय०—*आइ, *ऐलूआ=अपूर्णम्, न्यूनम्, हीनम् । निष्ठान्तत्वेन-नाँ—:

भारेतीय०--अवे. ऊन=ऊनम्, न्यूनम्, अपर्याप्तिम्—वा. पाँकर्णीः ।

संस्कृत०—मा त्वायतो जरितुः काममूनयोः—ऋ. १,५३,३ । (अनित्यण्यन्तत्वं
तु यथालक्ष्यम्—क्षी. १०/२०१ यु. मी. सं.) आङ्योगेऽडभाव इति वागीशः । यत्त ऊनं
तत्त आपूरयति—अ. वे. १२,१,६१ ।

१९३३/ऊर्ज (ऊर्ज) १०/१६ बलप्राणनयोः (प)

✓ओज १०/ बलतेजनयोः

श

क्षी-मे-सा-च-जै-काकृ-

(प) वो ।

कात-शा-हे ।

✓ऊर्ज १/४२५ g गतौ (आ)

जीवने बले—वो

काकृ ।

ऊर्क-निघ. २, ७=अन्ननाम।

ऊर्जयमाने-निरु. ९,४३,१=

बलवती, ऊर्जतां च कुर्वाणे-
दुर्गाचार्यः ।

प्राणनम्=जीवनम्—क्षी ।

भारोपीय०—√*ऊएर् (ऐ) गू=वाय्वाघाते, उच्छूनतायाम्, विस्तारे—वा.
पाँकनीः ।

संस्कृत०—सनाभयो वाजिनमूर्जयन्ति—ऋ. ९, ८७, ४ । स प्राणिति तमूर्जयति—
शत्रा. ७, ५, १, १८ । ऊर्जयति—काठ. २०, ७ ।

१९३४+√ऊष (ऊष) १०/३८५ छुरणे (प) √ऊष् (ऊष) १/२९० a
मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी-हे । रुजायाम् (प) काकृ;
कात-शा-वोX कात २२३ ।

√ऊष् (ऊष) १/ रुजायाम्
(प) ।

√रूष् (रूष) १/ भूषायाम्
(प) इति सुधाकरः—सा ।

१९३५+√ओलण्ड् (ओलडि) १०/९ उत्क्षेपे (प) √लण्ड् (लडि) १०/ उत्क्षेपे
श क्षी-च-जै-काकृ- (प) अन्ये—क्षी ।
कात-शा-हे-वो । √लण्ड् (लडि) १०/ उत्क्षेपे
उत्क्षेपणे—मै-सा । इति चान्द्राः—क्षी ।

√ओलञ्ज् १/ उत्क्षेपणे (प)
—वो ।

प्राकृत०—उल्लंडिअ (<ओलण्डितम्)=बहिष्कृतम्, उत्क्षिप्तम् (पाअ) ।

बुन्देली०—[√ओँझबौ, √उड़ेलबौ, √उलझबौ—(<ओलण्डनम्, आ +
उज्झनम् ?)=उदेलने, पातने, क्षेपे ।]

बुन्देली०—√उलदबौ, √उल्दबौ=उत्क्षेपणे ।

१९३६+√कण् (कण) १०/१८३ निमीलने (प) √क्षमील् (क्षमील) १/ निमे-
चX,श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- षणे (प) ।
कात-शा-हे-वो । √कण् (कण) १/ शब्दार्थः
(प) ।

√कण् (कण) १/ गतो (प)
मित्त्वम् ।

काणो विक्रान्तदर्शन इत्योप-

मन्यवः । कणतेर्वा स्यादणु-
भावकर्मणः ।

“दर्शनाणूभावात् काणः-
निरु. ६, ३०, १ ।

भारोपीय०—√*स्केर्-, √*केर्=छेदने ।

संस्कृत०—काणः-ऋ. १०, १५५, १; अ. वे. १२, ४, ३; तै. २, ५, १, ७ । (सरांसि
सोमस्य काणुका-ऋ. ८, ६६, ४) ।

द्रविड०—काण् (काण्—, कण्ट्)=प्रेक्षणे, मलयालम—काणुक=प्रेक्षणे,
निरीक्षणे, अवबोधने, काणि=दर्शकः, काणिवक=दर्शने, प्रदर्शने, ? कोता-कण् (कड्)=
प्रेक्षणे, तोदा-कोण्=प्रेक्षणे, कोण् (कोड)=प्रेक्षणे, कन्नड-काण् (कण्ड्)=प्रेक्षणे;
कोडगु-कण्=प्रेक्षणे; तुलु—काणुंसावुनि, काणिसावुनि=दर्शने; तेलगु—कनु (कान्)=
प्रेक्षणे (ए द्रविडियन् ऐटिमॉलाजिकल् डिक्शनरी १२०९) तमिल०—कण=नेत्रम्
(उक्तग्रन्थे ९७३) ।

१९३७+√कण्ट् (कठि) १०/२९४ शोके (प) आधृषाद्वा √कण्ट् (कठि) १/ शोके
श × क्षी-मै-सा-च-जै- (आ) ।
काकृ-कात-शा-हे ।
आध्याने—वो

संस्कृत०—कण्ठः स्तम्भितवाष्पवृत्तिकलुषः-शाकु. ४, ५ ।

१९३८+√कण्ड् (कडि) १०/४५ भेदे (प) इत्येके-क्षी < √खण्ड् (खडि) भेदे (प) ।
श × क्षी-जै-काकृ-कात-शा । √खण्ड् (खडि) १०/ भेदे (प) ।
भेदने—मै-सा । √खण्ड् (खडि) १/ मन्ये
भेदे खण्डने च—हे । (आ) ।
भेदे रक्षणे—वो ।

भारोपीय०—√*केल्-, √*केला=ताडने, तोडने-वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—त्रिभिः काण्डैः-अ. वे. १२, ३, ४२ । काण्डचित्राणि-वा. रा. २, ८९, १८
काण्डे=जले, चित्राणि (तिल.) । कण्डनी चोदकुम्भश्च-मनु. ३, ६८ । काण्डात्
काण्डात् प्ररोहन्ती-वा. सं. १२, ३, ४२ ।

प्राकृत०—√कंड (सक)=(१) अवहनने, (२) कर्षणे, (३) खर्जने (प्रयोज.) ।
कंडित-णाया. १, ७ । वकृ-कंडंत-ओघ. ४६८; गा. ६६३ ।

हिन्दी०—√कांडना†*=(१) मर्दने, (२) अवहनने, (३) अतिताडने ।

१९३९+√कत्र (कत्र) १०/३५७ शैथिल्ये (प) मै √कन्त्र् १०/६ उपाये (प)
क्षी-श-च-जै-काकृ- मै-सा-कात-हे-वो । काकृ ।

क्षा X

√कर्तृ (कर्तृ) १०/ शैथिल्ये
(प) इति चन्द्रः-क्षी ।

√कर्त्रं (कर्त्रं) १०/ शैथिल्ये
(प) इति दुर्गः-क्षी ।

√कत्थ (कत्थ) १०/३३५
शैथिल्ये (प) हे ।

√कध्र (कध्र) १०/२४०
शैथिल्ये (प) काकृ ।

√गात्र (गात्र) १०/ शैथिल्ये
(आ) वो ।

इह स्पष्टो विकासः । सर्वेषामन्ते √गात्रधातुः सुपरिचितः प्रतीयते ।

१९४०+√कथ (कथ) १०/२९७ वाक्यप्रतिबन्धे (प) √कत्थ् (कत्थ) १/ श्लाघा-
श क्षी-हे । याम् (आ) ।

वाक्यप्रबन्धे—मै-सा-च-

काकृ-कात-शा-हे-वो ।

वदने—जै-हे ।

भारोपीय०—√*केत्-(?), √*कोत्, √*कृत्=विकत्थने । लिथु. कतिलिन्ति=
संभाषणे, कथने-वा. पॉर्कीः ।

संस्कृत०—कथयति-त्रिपाद्विभूतिमहानारायणो. ५, ६ । कथयन्ति-भव. २, ५० ।
कथयस्व-त्रिता. ५, १ । कथयिष्यामि-मै. २, ३; मैत्र्यु. २, ३ ।

पालि०—कथेति-जातक ५, ४६०=सूचनायाम् । कथेति-जातक १, १=कथने ।

प्राकृत०—√कह (सक)=कथने । वकृ-कत्थंत, कहिज्जंत-राज.; सुर.
१, ४४; गा. १९८ ।

प्राकृत०—{ √कहाव (सक)=कथने । कहावेइ-महा. ।
{ √काह (सक)=कथने । काहयंते-महा. ।

हिन्दी०—{ √कथना*=(१) कथने, (२) निन्दने ।
{ √कहना (< कथनम्)=कथने, वर्णने ।

१९४१+√कर्ण (कर्ण) १०/३६९ भेदे (प) √कड् १०/३८० भेदे (प)

श-च-जै-काकृ X क्षी-कात-शा-हे । काकृ ।

(शा+√कर्ण्) भेदने—मै-सा । √कण्ड् (कडि) १०/ भेदे
भिदि—वो । (प) इत्येके-क्षी ।

कर्णः कृन्ततेनिकृत्तद्वारो
भवति-निरु. १, ९, १ । कीर्यते

क्षिप्यते शब्दो वायुना यत्र-

√कृ+उणा. ३, १० इति नन् ।

भारोपीय०—√*कैर्—, √*कर=ताडने, बलाद् ग्रहणे । किम्नि. कर्न्=ग्रहणे-वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—निचेतारा च कर्णः-ऋ. १, १८४, २ । इत्याकर्ण्य क्षितीश-नेष. ५, १३७ ।

प्राकृत०—कण (< कर्णः)—पि. ३५८; प्रासू. २

१९४२+√कर्त् (कर्त्) १०/३५८ शैथिल्ये (प) < √कर्त् (कर्त्) शैथिल्ये (प) ।

मै-सा-श-च-जै-काकृ- इति चन्द्रः-क्षी । द्रष्ट.√कत्र १०/३५७ ।

कात-शा-वो × क्षी-हे । √कृत् (कृती) ६/ छेदने (प) ।

१९४३+√कर्त् (कर्त्) १०/३६८ शैथिल्ये (प) अत्र दुर्ग < √कत्र (कत्र) शैथिल्ये (प) ।

क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- इत्यपि-सा । ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।

कात-शा × सा-हे-वो ।

१९४४+√कर्त् (कर्त्) १०/३५८ शैथिल्ये (प) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।

मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी ।

कात-शा-हे-वो ×

१९४५+√कत्र (कत्र) १०/३५८ शैथिल्ये (प) इति < √कर्त् (कर्त्) शैथिल्ये

मै-सा-श-च-जै-काकृ- दुर्गः—क्षी । (प) ।

कात-शा × क्षी-हे-वो । ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।

१९४६+√कल् (कल) १०/६८ क्षेपे (प) √कल् (कल) १/ शब्द-

च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- संख्यानयोः (आ) ।

कात-शा-हे । √कल (कल) १०/ गतो

नुदि—वो । संख्याने च (प) ।

प्रयो. ह्वि. ।

√किल् (किल) १०/

क्षेपे (प) ।

कालयति-निघ. २, १४=

गतिकर्मा ।

भारोपीय०—√*कैलृ=प्रेरणे-जू. पाँकनीः ।

संस्कृत०—संकलयन्—महाभार. २, १०५, १२=क्षपयन् (नील.); कालयिता-२, २१, २=संहर्ता (नील.) । संकालनम्-वा. रा. २, ६६, १५=प्रेतनिर्हारम् (तिल.)

१९४७+√कल (कल) १०/३१२	गतौ संख्याने च (प)	√गण (गण) १०/
श	क्षी-मै-सा-काकृ-कात ।	संख्याने (प) ।
	संख्याने—च ।	√कलञ्ज् १/३१३j गतौ
	गतौ—जै ।	(प) काकृ ।
	आगतौ—शा ।	शेषः पूर्ववत् ।
	संख्यानगत्योः—हे ।	
	गतिसंख्ययोः—वो ।	

प्रयो. द्वि. ।

संस्कृत०—कालः कलयतामहम्-गी. १०,३० । कालः कलयतां प्रभुः-भा. पु. ३,२९,३८ । कलये-तैब्रा. ३,४,१६,१ । [समकालयन्-महाभार. १,२१,७=वनमनयन् (नील.)] (प्राकालयत्-काठ. १०,६-धा. गतौ वृत्तिः) । कलयेदमानमनसम्-शिशु. ९,५८=मन्येत ।

प्राकृत०—√कल (सक)=(१) संख्याने, (२) शब्दे, (३) ज्ञाने, (४) प्रत्यभिज्ञाने, संकोचे । कलयन्ति-विसे. २०२९ । वकृ—कलयन्त-सुपा. ४ ।

१९४८+√काल (काल) १०/३२५	उपदेशे (प)	ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
क्षी-श-च-जै-काकृ-कात-	मै-सा-हे ।	
शा×	उपयोगे—सा ।	
	(चौ. सं.)	
	कालोपदेशे—वो ।	

संस्कृत०—कालयन्तः-महाभार. २,१७,३४=नियमयन्तः (नील.) । गवां शतसहस्राणि त्रिगर्ताः कालयन्ति ते—महाभार. विराट. ३१,८ । गावो राष्ट्रस्य कुरुभिः काल्यन्ते नो बृहन्नले-मभार. विराट. ३७,८ । षष्टिं गवां सहस्राणि कुरवः कालयन्ति च—महाभार. विराट. ३५,५;१०.

१९४९+√कालोड (कालोडित) १०/३८९	.....(प)	<√गालोड (गालोडित)
मै-सा-श-च-जै-काकृ-कात-शा-	इति गुप्तः—क्षी ।	(प)
हे-वो×		क्+आ+√लुङ्
	तदाचष्टे; तेनाति-	√लुङ् (लुङ) १/३१०
	क्रामति वा ।	(प) ।

१९५०+√किल (किल) १०/६९	क्षेपे (प)	√कल् (कल) १०/६८
मै-श-च-जै-काकृ-शा×	क्षी-सा-कात-हे ।	क्षेपे (प) ।
	नुदि—वो ।	√किल् (किल) ६/
		श्वैत्यक्रीडनयोः (प) ।

√केल् (केल) १/५४७

चलने (प) ।

१९५१√किष्क् (किष्क) १०/१५४ हिंसायाम् (आ) > √हिष्क् (हिष्क) हिंसा-
मं-सा-श-च-काकृ-कात् × क्षी-जै-शा-हे । याम् (आ) इति
वधे-वो । दुर्गः—क्षी ।

√हिक्क् (हिक्क) १/

अव्यवते शब्दे (उ) ।

√क.प् (क.प) १/

हिंसार्थः (प) ।

√खष् (खष) १/

हिंसार्थः (प) ।

भारोपीय०—*क् (आँ) स्काँ—, —उ=दोर्दण्डः, हस्तः । अल्बे. क्रके=दोर्दण्डः,
स्कन्धः—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—किष्किन्धा—वा. रा. १,१,६५ । किष्किन्ध्या—वा. रा. ४,१०,३४;
महाभार. ३,१६१०७ (किं किं दधातीति किष्किन्धा । √धा+कः । पारस्करादित्वात्
पूर्वस्य किमो मलोपः सुट् षत्वं च निपातनात्—इति वैयाकरणाः) । चतुःकिष्कुः—
वा. रा. ५,३२,११ ।

प्राकृत०—किक्किडि=सर्पः (हिंसायाम्)—दे. २,३२ ।

प्राकृत०—किक्किधा=नगरीविशेषः—से. १४,१५ ।

अपभ्रंश०—किक्किधि=पर्वतविशेषः—पउम. ६,४५; नृपविशेषः—पउम. ६,१५४;
१०,२० ।

हिन्दी०—खीस (< किष्कः)=विनष्टम् ।

हिन्दी०—√खीस जाना=नाशे—‘खीस खलाई’—तुलसीदासः ।

१९५२+√कीट् (कीट) १०/१०० वरणे (प)

च-त्रो×,श

क्षी ।

(काकृ-√टीक्)

बन्धने—मै-

(वर्णविपर्ययः)

काकृ-कात् ।

वर्णे—सा-शा ।

वर्णने—जै-हे ।

√कील् (कील) १/ बन्धे (प) ।

√कीट् (कीट) १/ बन्धवर्णयोः

(प) वो ।

√कट् (कटे) १/ वर्षा-

वरणयोः (प) ।

√टङ्क् (टकि) १०/ बन्धने (प) ।

√टीक् १०/८० बन्धने (प)

काकृ ।

भारोपीय०—कुक्कमि=कृमिः, कीटो जन्तुविशेषः—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—कोट०—अ. वे. ९, ४, १६; शत्रा. १४, ९, १, १९; छान्दोग्यो, ६, ९, ३;
वा. रा. २, २५, १६ ।

१९५३+√कुश् (कुशि) १०/२३० भासार्थः (प) । √कुश् (कुश) ४/१०५
च-जै-शा×,श क्षी—हे । संश्लेषणे (प) ।
भाषार्थः—मै-सा- √कुस् (कुसि) १०/२२९
काकृ-कात । भासार्थः (प) ।
द्युतो—वो ।

१९५४+√कुस् (कुसि) १०/२२९ भासार्थः (प) √कुश् (कुश) ४/१०५
श-च-कात× क्षी-शा-हे । संश्लेषणे (प) ।
भाषार्थः—मै-सा- √कुश् (कुशि) १०/२३०
जै-काकृ । भासार्थः (प) ।
भासने—वो ।

१९५५+√कुट् (कुट) १०/१६४ छेदने (आ) <√वृट् (वृट) छेदने (आ) ।
क्षी-मै-श-च-जै-शा- 'इत्येके' स्वामी—सा । √कुट् (कुट्) १०/२३ छेदन-
हे-वो× सा, काकृ कात (प) । कुत्सनयोः (प) ।
√कुट् छिदि-सौ. धा.—
वो ।
√कृत् (कृती) ६/छेदने (प) ।

संस्कृत०—कोटि०—महाभार. १, ४०, २२=वनुरग्रम् । कोटि०—रघु. ७, ४६=
कोणः (कोट्यते=छिद्यतेऽनया । उणा. ४, ११७ इतीन् । बाहुलकाद् गुणः) । कोटि०—
कुमारसं. २, २६=रेखा ।

१९५६+√कुट् (कुट) १०/१७० प्रतापने (आ) <√कूट् (कूट) आप्रदाने (आ)
च-काकृ-कात×,श क्षी-मै-सा-जै-शा-हे- इति दुर्गः—क्षी ।
वो । √कुट् (कुट) ६/कौटिल्ये (प) ।
पिता कुटस्य चर्षणिः (ऋ.
१, ४६, ४) । पिता कृतस्य
निरु. ५, २४, १ ।
शेषः पूर्ववत् ।

संस्कृत०—प्रकुट्य विधिवत् तदा—महाभार. १, २८४२ । अवकुट्य—सुश्रु.
२, १७५, २० । कोटः (कुट्यते=प्रताप्यते शत्रुरत्र, अनेन वा । दुर्गमाश्रित्य प्रबलविपक्ष-
मपि प्रतापयितुं शक्यत इत्यर्थः)=दुर्गम् । प्रयोगो नोपलब्धः ।

हिन्दी०—कोट=परिधिः (दुर्गम्) ।

११५७+√कुटुम्ब (कुटुम्ब) १०/१४७ धारणे (आ) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।

मै-जै-काकृ-कात-शा × क्षी-सा, च-? हे ।

धृत्याम्—वो ।

भारोपीय०—*कुएल=, कीटानां पशूनां मधुमक्षिकाणां वा) संघः, समूहः ।
ट्(ओ)-विस्तारः—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—तयोरपि कुटुम्बाभ्यामाहरेत्-मनु. ११, १४ । स्वकुटुम्बान् महीपतिः-
मनु. ११, २२ ।

प्राकृत०—कुडुंब=परिजनः, परिवारः—उवा.; महा.; प्रामू. १६७ ।

११५८+√कुट् (कुट्) १०/२३ छेदनकुत्सनयोः (प) √कुट् १११७ वैकल्ये (प) ।

काकृ-कात×, श

क्षी ।

√कुट् १०/२४ छेदने (प)

छेदने—च ।

काकृ ।

छेदने कुत्सने च-जै-हे । शेषः पूर्ववत् ।

छेदनभर्त्सनयोः—मै- √कृत् ६/ छेदने इत्यस्य
सा । प्राकृतरूपमिति द्विट्-

कुत्सने—शा ।

न्यादयः ।

कुत्साछिदोः—वो ।

'छेदनपूरणयोः' इति

स्वामी—सा ।

प्रयोज.

द्वि. ।

भारोपीय०—√*(स्) काँइ=आच्छादने—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—वाश्मकुट्टकः—याज्ञवल्क्य. ३, ४९ । अश्मकुट्ट०—महाभार. ३, १२३६०;
मनु. ६, १७ । कुट्टनी (कुट्टयते=छिद्यते स्त्रीणां कुलमनया)—कथासरि. १२, ७९ ।
कुट्टापारान्त०—महाभार. ६, ३५६ । समुधाकुट्टिमतलः—वा. रा. २, ८०, ३ । मणिप्रवर-
कुट्टिम०—महाभार. १४, २५२२ ।

पालि०—कोट्टेति-जातक १, ४७८ ।

प्राकृत०—√कुट्ट (सक)=कुट्टने, ताडने, (२) कर्तने, (३) औष्ण्ये, (४) उपा-
लम्भे । भवि—कुट्टइस्सं—पि. ५२८ ।

प्राकृत०—√कोट्ट (सक)=कुट्टने, ताडने, (२) कर्तने । कवकृ-कोटिज्जमाण-
आवम. । संकृ—कोट्टिय-जीव. ३ ।

हिन्दी०—√कूटना (< कुट्टनम्) ।

मुण्डारी०—√कोटे=मुद्गरेण ताडने ।

१९५९+√कुट् (कुट्) १०/१६८ प्रतापने (आ) इति √कुट् (कुट) १०/१७०
 क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- क्षीरस्वामी—सा—, वो । प्रतापने (आ) ।
 कात-शा-हे × शेषः पूर्ववत् ।

सर्वाण्युदाहरणानि पूर्ववज्ज्ञेयानि । विशेषतः प्राकृतधातोरुदाहरणं सुस्पष्टमीष्ये
 दृश्यते ।

१९६०+√कुण (कुण) १०/३३९ आमन्त्रणे (प) √कुण् (कुण) शब्दोप-
 श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ- करणयोः (प) ।
 कात-शा-हे । √गुण (गुण) १०/ आमन्त्रणे
 आभाषमन्त्रयोः—वो । (प) ।
 √कूट् (कूट) १०/ आमन्त्रणे
 (प) सा ।
 कुणारम् इति—निरु.
 २, २, ५; ६, १, ४=क्वणः
 शब्दार्थः—दुर्गाचार्यः ।

आमन्त्रणम्=गूढोक्तिः—क्षी ।

१९६१+√कुण् (कुण) १०/१५४ संकोचने (आ) द्र० √कूण १०/१५७ संकोचने
 अन्ये—सा । (आ) ।

१९६२+√कुण् (कुठि) १०/५० वेष्टने (प) एके— > √गुण्ड् (गुडि) वेष्टने (प) ।
 क्षी-मै-श-च-जै काकृ- सा । √गुण् (गुठि) १०/ वेष्टने
 कात-शा-हे-वो × 'रक्षणे' इत्येके—सा । (प) ।
 √कुट् १/ छेदने (प) सौ.
 धा.—वो ।

१९६३+√कुण्ड् (कुडि) १०/४६ रक्षणे (प) इत्येके—क्षी > √गुण्ड् (गुडि) रक्षणे (प) ।
 च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- √गुड् ६/ रक्षायाम् (प) ।
 कात-शा-हे ।
 रक्षे—वो ।

संस्कृत०—कुण्डिनः=मुनिविशेषः । यथाश्वलायने—“०कुण्डिनानां वाशिष्ठमैत्रा-
 वरुणकौण्डिन्येति” (श. क. द्र.); कुरुवंशीयनृपभेदः । स च धृतराष्ट्रस्य पुत्रः । यथा
 महाभारते १, ९४, ५८ ।

प्राकृत०—कुण्ड=आज्ञा, आदेशः—कप्प. ।

१९६४/कुत्स् (कुत्स) १०/१६६ अवक्षेपणे (आ) $\sqrt{\text{कुत्}} १/$ आस्तृतौ (प) सौ.
च ×, श क्षी-मै-सा-कात-शा । धा. वो ।
अवक्षेपे—जै-काकृ-हे, अवकुत्सिते—निह.
वो (उ) । १, ४, १४ ।

कुत्सितम्—निह. १, २०, ५ ।

भारोपीय०— $\sqrt{*केउएद-}$, $\sqrt{*कुद्-}$, $\sqrt{*कूद=}$ आक्रोशे, तर्जने-जू. पाँकर्नीः ।

भारेनीय०—न. पसि. निकूहीदन्=आक्रोशे, कुत्सने, अपमाने-वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—बहत्कुत्समार्जुनेयं सतक्रतुः—ऋ. ८, १, ११; कुत्स्येन—४, १६, १२ ।

कुत्सनम्—१ संन्या. २८६ । कुत्सन्तो धृतराष्ट्रजम्—महाभार. २, २२९८ । अभ्यकुत्सयत्—
वा. रा. २, ५७, २ । न कुत्सयाम्यहं किञ्चित्—महाभार. ३, १३७०३ ।

प्राकृत०— $\sqrt{\text{कुच्छ}}$ (सक)=निन्दायाम्, धिक्कारे । कृ-कुच्छ, कुच्छणिज्ज—
श्रा. २७; पण्ह. १, ३ ।

१९६५/कुद् (कुट्) १०/६ अनृतभाषणे (प) $< \sqrt{\text{कुन्द्र}} (\text{कुद्रि})$ अनृतभाषणे
मै-श-च-जै-काकृ-शा-हे- इत्येके-क्षी । (प) ।

वो × क्षी-सा-कात । $\sqrt{\text{कुण्ड}} १०/१३$ अनृतभाषणे
(प) काकृ ।

$\sqrt{\text{गुन्द्र}} (\text{गुद्रि}) १०/$ अनृत-
भाषणे—पारायणे—क्षी ।

द्रष्ट.— $\sqrt{\text{कुन्द्र}} १०/६$

प्राकृत०—कुद्ण=रासकः (रासा ?)—दे. २, ३८ ।

१९६६+ $\sqrt{\text{कुन्द्र}} (\text{कुद्रि}) १०/६$ अनृतभाषणे (प) $\left\{ \begin{array}{l} > \sqrt{\text{कुद्}} (\text{कुट्}) \text{ अनृतभाषणे} \\ \text{काकृ-कात} \times, \text{श} \text{ क्षी-मै-सा-च-जै-} \\ \text{शा-हे ।} \end{array} \right. (\text{ प }) ।$
 $\left\{ \begin{array}{l} > \sqrt{\text{गुन्द्र}} (\text{गुद्रि}) \text{ अनृतभाषणे} \\ \text{मिथ्योक्ती—वो ।} \end{array} \right. (\text{ प }) ।$

$\sqrt{\text{कुण्ड}} १०/१३$ अनृत-
भाषणे (प) काकृ ।

पत्यौ जीवति कुण्डः स्यान्मृते भर्तरि गोलकः—मनु. ३, १७४ । अज्ञाते सति
कुण्डमपि सुतं जनाः पत्युरेवाख्यापयन्ति । इदमनृतभाषणम् । काशकृत्स्नपठितः
 $\sqrt{\text{कुण्ड}} १०/१३$ अनृतभाषणे (प) इति धातुर्भृशं संवदति । $\sqrt{\text{कुण्ड}} > \sqrt{\text{कुन्द्र}}$
 $> \sqrt{\text{गुन्द्र}} > \sqrt{\text{कुद्}}$ इत्येवं स्यात् प्रततिः (विकासः) ।

१९६७+ $\sqrt{\text{कुप्}} (\text{कुप}) १०/२५०$ भासार्थः (प) $\sqrt{\text{कुप्}} (\text{कुप}) ४/$ क्रोधे

च ×, श (शा— $\sqrt{\text{कूप}}$) क्षी-शा-हे । (प) ।

जै— $\sqrt{\text{त्रुप्}}$ [त्रुप] भाषार्थः—मै सा-जै- $\sqrt{\text{गुप्}} (\text{गुपू}) १०/$ भासार्थः

मुद्रणदोषो भाति । काकृ-कात । (प) ।

द्युती—वो ।

संस्कृत०—[कोपयथ पृथिवीम्-ऋ. ५, ५७, ३=क्रोधे । सपित्तं कोपयेद् वायुम्-सुश्रु. १, ३७, ८ (क्रोधे ?)] ।

१९६८+√कुमार (कुमार) १०/३२४ क्रीडायाम् (प) कु=कुत्सितः, मारः=क्रन्दर्पो
श-च × क्षी-मै-सा-काकृ- यस्मात् कुमारः ।
कात-शा-हे । कु+√म् (मृङ्) ६/ प्राण-
क्रीडने—जै । त्यागे (आ) ।
केलौ—वो ।

√कुमाल १०/३४३ क्रीडायाम्
(प) हे ।

कुमारः क्रीडयामास उत्सङ्गे शङ्करस्य च ।

कण्ठे स्थितं वासुकिं च पाणिभ्यां समपीडयत् ॥ स्क. पु. १, २७, १०७ ।

संस्कृत०—कुमारं माता विभर्ति-ऋ. ५, २, १ । कुमारानां च रक्षणम्-मनु. ७, १५२ ।

प्राकृत०—कुमार=प्रथमे वयसि स्थितो बालकः-ठा. १०; णाया. १, २ ।

१९६९+√कुम्प् (कुपि) १०/११५ छादने (प) { > √कुम्ब् (कुबि) छादने (प)
मै-सा-श-च-जै-काकृ-कात- क्षी । इति कौशिकः-क्षी ।
शा-हे × स्तृती—वो । { > √कुम्भ् (कुभि) १०/१२०
छादने (प) अपरे-सा ।

भारोपीय०—√*काँइ=न्युब्जत्वे, प्रह्वत्वे । √*काइ-प्- लिथु. कुम्सि=कुब्जीभावे; कुम्पस्=अरालता । लेट्टिश्-कुम्प्=कौटिल्यम् । गाँथि. हम्पस्=संक्षेपे । रसन्-कुपिन=कुञ्जः, कुञ्जवनिका । पु. प्रशि. ऐत्कूम्प्स्=पुनः, प्रत्यग्रतः-वा. पाँकर्नीः ।

प्राकृत०—खुंपा=वर्षाविरोधार्थं निर्मीयमाणं तृणमयमुपकरणम्-दे. २, ७५ ।

प्राकृत०—गुम्मइ=मूर्खः-ओघ. १३६; पूरितम्-दे. २, १०३; खलितम्-२, १०३ ।

बुन्देली०—गुम्मा=मूकः, छादितवाक्कः ।

१९७०+√कुम्ब् (कुबि) १०/११५ छादने (प) इति < √कुम्प् (कुपि) छादने
च ×, श कौशिकः-क्षी । (प) ।
क्षी-सा-जै-काकृ-शा । शेषः पूर्ववत् ।
आच्छादने—मै-कात-हे ।
स्तृत्याम्—वो ।

भारोपीय०—√*काँइ-ओष्ठ्यनासिक्ययोर्विस्तारे सति—√*कुम्-भ्-,
√*कुम्ब्—: नाँर्वेजियन् (प्रादे.)-हुप् तथा हुम्प्=आधीन्ये, मार्दवे । ईगिल. हम्प=कूकुदः । न. ज. हम्पे=घनत्वम्, स्थौल्यम्, शकलम् ।

भारेनीय०—अवे. वसुम्ब=कुसुम्भम् (=कमण्डलुः), कुम्भः । न. पर्सि.
वसुम्ब, वसुम्=कुसुम्भम्, कुम्भः—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—उदीचीनकुम्बां शम्यां निदधाति-तै. प्रा. १२२ । [गाथां वा
कुम्ब्यां वा-शत्रा. ११, ५, ७, १०] । कुम्बिक०—बृहत्पं. १४, ३० ।

प्राकृत०—खुम्मिय=नामितम्-णाया. १, १-पत्र. ४७ ।

बुन्देली०—गुम्मा=इष्टका ।

१९७१+√कुम्भ् कुभि १०/१२० छादने (प) अपरे—सा । <√कुम्ब (कुबि) छादने
क्षी-मै-श-च-जै-काकृ (प) ।

कात-शा-हे-वो ×

शेषः पूर्ववत् ।

कुम्भ=भूमिम्, उम्भ-

ति=जलेन पूरयति+

अच्-कुम्भः=घट ।

भारोपीय०—भारेनीय०—उदाहरणानि पूर्ववद् बोध्यानि ।

संस्कृत०—शतं कुम्भां असिञ्चतं सुरायाः-ऋ. १, ११६, ६ । इभकुम्भ०—
मालती-मा. ५, ३२ ।

१९७२+√कुशूल (कुशूल) १०/३२२ क्रीडायाम् (प) कु+√श्ल (शूल) १/

क्षी-सा-श-च-जै-काकृ- इत्येके—मै ।

रुजायाम् (प) ।

कात-शा-हे-वो ×

कु+√श्चि (दुओश्चि) १/

गतिवृद्धयोः (प) ।

संस्कृत०—कुशूलधान्यको वा स्यात्-मनु. ४, ७ । आधिक्येन 'कुसूल' इति
लभ्यते पाठः ।

प्राकृत०—कुसूल=धान्यागारम् (पाअ.)

१९७३+√कुस्म (कुस्म) १०/१७९ नाम्नो वा (आ) कु+√स्मि (ण्मिङ्) १/

च ×, श

कुस्मयने-दुर्गस्तु—क्षी ।

ईषद्वसने (आ) ।

क्षी-मै-सा-काकृ-कात-शा-हे ।

कुस्मितो—जै ।

कुस्मृताविति मुद्रणदोषः ।

मतीक्षिते कुस्मितो—वो ।

मतीक्षितम्=बुद्धिपूर्वकदर्शनम्—दुर्गादासः ।

कुस्मेति धातुर्मतिदृष्टं बुद्धयोत्पादितमर्थमाहेति च—क्षी ।

संस्कृत०—आकुस्मयते—मभाष्ये १, ३, ६२, २८९^{११/१५} विकुस्मयते—१, ३, ६२, २८९^{११/१५} ।

१९७४+√कुह् (कुह) १०/३४५ विस्मापने (आ) √कुह् १/३१६ a हिंसागत्योः
 श × क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- (प) काकृ ।
 कात-शा-हे-वो । कुहूः-निरु. ११, ३१ ।

भारोपीय०—√* (स्) काँइ=छादने । √* स्कौँइध्-:-वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—यत् त्वा पृच्छादीजानः कुह्या कुह्याकृते-ऋ. ८, २४, ३० ।
 कुहूः-ऐब्रा. ३, ४७ । कुह०-वा. रा. २, १०९, २७=माया० । जनः कुहुकुहायते-महाभार.
 ३, १४१२९ । कुहकम्-भा. पु. १, १, १ । कोह्लो वदनप्रियः-सुश्रु. सूत्रस्थाने ४५
 अध्याये=मद्यभेदः (कोह्यति=विस्मापयतीति) ।

प्राकृत०—कुह=अनोकहः-दस. ७ ।

१९७५+√कूट् (कूट) १०/१७० आप्रदाने (आ) इति < √कूट् (कुट) प्रतापने
 च-जै-शा ×, श दुर्गः-क्षी । (आ)
 क्षी-सा । √कूट् १/११३hgती (प)
 अप्रमादे-मै-हे काकृ ।
 'अवसादने' इत्येके— कूटः (कूट्यते = दातुं
 सा । न शक्यते स्थावर-
 प्रमादे काकृ-कात । त्वात् । कर्मणि घञ्)
 अप्रदाप्रमदोः-वो । =गृहम् इति शब्द-
 अप्रसादे-व्योथ.-राँथ. । रत्नावली ।

अप्रदा=दानाभावः-दुर्गादासः ।

भारोपीय०—√*केस्ल्-, √*केल्=कौटिल्ये-वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—अमुष्या हन्तु सेनाया इदं कूटं सहस्रशः-अ. वे. ८, ८, १६ । कूट-
 युद्धाः-वा. रा. १, २०, ८—कूटम्=कपटम् (तिल.) ।

प्राकृत०—{ √कूड (सक)=१-असत्यापने, २-अन्यथात्वे । कूडे-अणु. ५० टी. ।
 √कूड (< कूटम्)=पाशः-राय.; उत्त. ५; सूअ. १, ५, २ ।
 √कूड (< कूटम्)=असत्यम्, छलयुतम्-पडि; प्रतारणम्-सुपा.

६२७; नरकः-उत्त. ५ ।

१९७६+√कूट (कूट) १०/३३७ दाहे (प) √कुण्ड् (कुडि) १/ दाहे
 श × क्षी-च-जै-काकृ-शा । (आ) ।
 परिदाहे, आमन्त्रणे शेषः पूर्ववत् ।
 —मै ।
 परीतापे-सा
 आमन्त्रणे—सा ।
 दाहे आमन्त्रणे च
 —काकृ ।

‘परिदाहे’ इत्यन्ये—

सा ।

दाहे मन्त्रे—वो ।

भारोपीय०—पूर्ववदुदाहरणानि ज्ञेयानि ।

ऋग्वेदे√कूळ् धातुर्दाहार्थकः ? । तद्यथा-नेदीयसः कूळयातः पर्णोस्त-८, २६, १० । सुश्रुते-√कूल् दाहे । तद्यथा-(अग्निः) तासां प्राजमानो योनिमकूलयत्; अङ्गारैः खादिरैरवकूलयेत्-सुश्रु. २, ३५०, १८ ।

√कुण्ड् > √कूड् (> √कूल्) > √कूट् इति स्यात् क्रमः ।

संस्कृत०—कूटं स्म तृंहत्-ऋ. १०, १०२, ४=पर्वतशृङ्गम् (सा.) ।

प्राकृत०—उदाहरणानि पूर्वधातुवत् ।

१९७७+√कूण् (कूण) १०/१५७

च-काकृ ×, श

सङ्कोचने (आ)

क्षी-मै-सा-जै-कात-

शा-हे ।

सङ्कुचि—वो ।

सा-काकृ ।

√कूण् (कूण) १०/३५१

संकोचने (प) सा ।

सङ्कोचे—वो ।

√कूण् (यी. प्र.)

ह्वि. ।

√कुण् (कुण) १०/१५४

संकोचने (आ) अन्ये—

सा ।

√कुण् (कुण) ६/ शब्दो-

पकरणयोः (प)

√कुण् (कुण) १० आमन्त्रणे

(प) ।

आमन्त्रणम् = गूढोक्तिः—

क्षी ।

√कूप (कूप) १०/दौर्बल्ये

(प) इति त्रिलोचन

इति कविकल्पद्रुमटीकायां

दुर्गादासः ।

भारोपीय०—पूर्ववदुदाहरणानि बोध्यानि ।

संस्कृत०—विकूणयन्तीव मुखम्—कामसूत्रे २, ५, ४२=सङ्कोचयन्तीव । कूणित-सुश्रु. १, ३६२, १ ।

प्राकृत०—√कूण (सक)=सङ्कोचने-गउड. ।

१९७८+√कृप् (कृपेः) १०/२०८

श-च × (मै-काकृ—

√वल्प् [वल्प्])

तादर्थ्ये (प ।

क्षी ।

अवकल्कने—मै-सा-कात-हे ।

अवकल्पने—काकृ-शा ।

यतौ चिन्ते कल्पने च—वो ।

जै ?

प्रयो. ....

विलापे शोके—ह्वि.

तादर्थ्यम्=उद्देश्यविषयम् क्षी । अवकल्कनम्=रीडनम्-मै ।

संस्कृत०—उपकल्पितम्=वा. रा. २, १३, ४=सिद्धं कृतम् (तिल.) । अकल्पयन्-
महाभार. १२, ३२८, ८=प्रवर्तितवन्तः (नील.) ।

पालि०—कप्पेति-जातक १, ६२ ।

१९७९+√कृप (कृप) १०/३१६	दौर्बल्ये (प)	√कृप् (कृपेः) १०/तादर्थ्ये
श-च ×	क्षी-मै-सा-काकृ-	(प) ।
	कात-शा-हे-वो ।	√कृप् (कृपू) १/ सामर्थ्ये
	शैथिल्ये—जै ।	(आ) ।

प्रयो.

विलापे, शोके—ह्वि. ।

संस्कृत०—होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत्-ऋ. १०, ९८, ७; बृहस्पतिना कृपयद्वलो
गाः—१०, ६८, १० । (कृपयसे-जैत्रा. १००) । कृपणम्-वा. रा. २, १२, ७२=कष्टम्
(तिल.); ३, ३२, २८=दीनेभ्यः (तिल.) । कृपणः—बृहदारण्यको. ३, ८ १० [दौर्बल्ये
धा. वृत्तिः] । पुंसः कृपयतो भद्रे सर्वात्मा प्रीयते हरिः—भा. पु. ८, ७, ४० ।

प्राकृत०—√खिप्प (अक)=दौर्बल्ये । खिप्पइ-संक्षि. ३५ ।

हिन्दी०—√कपटना (< कपलना < कल्पनम्)=संक्षेपणे, नैयून्ये । अंश-
निष्कासनेनाल्पत्वे ।

१९८० + √कृ १०/१७५	विज्ञाने (आ)	< √गृ विज्ञाने (आ) ।
मै-सा-च-जै-काकृ-कात ×	इति चन्द्रः-क्षी ।	
(शा √कृ [कृञ्])	क्षी-हे-वो ।	
मुद्रण-दोषः कृङ् इत्यु-		
चितम् ।		

१९८१ + √कृत् (कृत्) १०/११३	संशब्दने (प)	√कृत् (कृती) ७/वेष्टने
श ×	क्षी-मै-सा-च-	(प) ।
	कात-शा-हे ।	√कृ (डुकृञ्) ८/करणे
	आख्याने—जै ।	(उ) ।
	संशब्दे—	
	काकृ-वो ।	

संस्कृत०—नान्यासां कीर्तयाश्चन—ऋ. ७, ३७, १ । यद्रुद्रस्य कीर्तयति—
तै. ६, १, ७, ८ ।

पालि०—√कित्त=संसद्दे-धापा. ५७९; कित्तेनि, कित्तयति-पेतवत्थु १२४ ।

प्राकृत०—√किट्ट (सक)=१-श्लाघायाम्. स्तुती, २-वर्णने, ३-कथने ।
किट्टइ, किट्टेइ-आचा.; भग. ।

१९८२+√कृप् (कृप) १०/२०० च=अवकल्पने (प) मै ।
 क्षी-सा-श-च-जै-कात-शा- अवकल्पने—काकृ ।
 हे-वोX

प्रयो. विलापे—ह्वि. ।

संस्कृत०—द्रष्ट. √कृप् (कृपेः) १०/२०८ तादर्थ्ये (प) इति ।

१९८३+√केत (केत) १०/३३८ निश्चावणे (प) √कित् (कित) १/ निवासे
 श-चX क्षी । रोगापनयने च (प) ।
 'निमन्त्रणे' इत्येके— √कित् (कित) ३/ ज्ञाने
 क्षी-सा । (प) ।
 आमन्त्रणे—मै-सा-
 जै-काकृ-कात-शा-हे ।
 निश्चावणनिमन्त्रण-
 योः—हे ।
 मन्त्रणे निश्चावणे—वो ।

निश्चावणम्= समयोद्धावनम्—दुर्गादासः ।

भारोपीय०—*कुऑइ-, *कुई=इच्छा । पु. प्रशि. कुआइत्स्=वाञ्छा, निर्णयः,
 प्रवृत्तिः । गौथि. हैदुस्=केतुः—वा. पौकनीः ।

संस्कृत०—केतवेदस्-ऋ. १, १०४, ३ । क्षात्रधर्माणमप्याजौ केतयेत् कुलजं
 द्विजम्—महाभार. १३, १५९६ । एकोद्दिष्टस्य केतनम्—मनु. ४, ११०=निमन्त्रणम्
 (मन्वर्थ.) । केतितः—महाभार. ११, ३, २७८=निमन्त्रितः (नील.) ।

मुण्डारी०—√केड़ा=आमन्त्रणे, निमन्त्रणे ।

१९८४+√कथ (कथ) १०/१३ प्रतिहर्षे (प) इति <√अथ (अथ) प्रतिहर्षे
 मै-श-च-जै-काकृ-कात- नन्दी—क्षी । (प) ।
 शा-हेX क्षी-वो ।
 'अतिहर्षे' इति बहवः—
 सा ।
 'प्रस्थाने' इति
 मैत्रेयः—सा ।
 प्रसादे, आनन्दे—ह्वि. ।

'क्रथिमपि केचिदत्र (१०/१३) पठन्ति स मैत्रेयादौ न दृश्यते' इत्युक्त्वा नैनं
 सायणोऽनुमोदते धातुम् । ह्विट्नीः संदिग्धार्थानि संज्ञारूपाण्युपस्थापितवान् तान्येतदर्थ-
 कानि मया नाधिगतानि ।

१९८५+√क्रथ् (क्रथ) १०/२७५ हिंसायाम् (प)	√क्रंश्-निरु. २,२५ ।
श-च×	आधृषाद्वा
क्षी-मै-सा-जै-काकृ-	√क्रथ् (क्रथ) १/ हिंसार्थः
कात-शा-हे ।	(प) मित्—द्र. ।
वधे—वो ।	√क्लथ् (क्लथ) १/
प्रसादे, आनन्दे—	हिंसार्थः (प) मित्—द्रष्ट. ।

प्रयो. द्वि. ।

संस्कृत०—जासिनिप्रहणनाटकाथपिषां हिंसायाम्-पा. अ. २,३,५६ । द्रष्ट.

√क्रथ् (क्रथ) १/७९३ ।

१९८६+√क्रन्द (आङः क्रन्द) १०/१९५ सातत्ये (प) ।	
श ? च-जै-शा×	क्षी-मै-सा-काकृ-कात-हे ।
	शब्दसातत्ये—वो ।

√घुष् (घुषिर्) १०/१९४ विशब्दने (प) इत्यस्माद् 'विशब्दने' इत्यस्या-
नुवृत्तौ 'विशब्दन-सातत्ये' इति योजनीयमिति वागीशः ।

आ क्रन्दय बलमोजो न आ धाः—ऋ. ६,४७,३० । आ क्रन्दय धनपते—अ. वे.
२,३६,६ । पुरुषानाक्रन्दयतः—शब्रा. ११,६,१,६; वा. मं. १६,१९ । मुहुराक्रन्दयिष्यतः—
भा. पु. ३,१४,३८ ।

१९८७+√क्लप् (क्लप) १०/१२३	व्यक्तायां वाचि (प) √लप् (लप) १/ व्यक्तायां
क्षी-मै-श ?-च-जै-काकृ-	इत्येके—सा । वाचि (प) ।
कात-शा-हे-वो×	

हिन्दी०—√कल्पना (< कल्पनम्)=विलापे, दुःखोदन्तमनुचिन्तमनुचिन्त-
मुक्त्वोक्त्वा वा रोदने । * कल्पने ।

१९८८+√क्लव् (क्लव) १०/३८५	.....(आ)	√क्लु (क्लुङ्) १/
मै-श-च-जै-काकृ-कात-शा×	क्षी-सा-हे×	गतौ (आ) इत्येके—मै ।
	भये—वो ।	क्लु (क्लुङ्) १/ गतौ
		(आ) इति क्वचित्
		पठ्यते—सा ।

संस्कृत०—विकलवं दूतमासाद्य—वा. रा. ५,२,३७ = कातरमविमृश्यकारिणम्
(ति.) । वैक्लव्यम्—वा. रा. ५,२,३९=बुद्धिहीनता (ति.) । व्यथितो विकलवश्चैव—
वा. रा. २, १२,४=दीनः (ति.) ।

१९८९+√क्षञ्ज् (क्षजि) १०/८४ कृच्छ्रजीवने (प)	√खञ्ज् (खजि) १/
श	क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- गतिवैकल्ये (प) ।

कात-शा-हे ।

√खज् (खज) १/ मन्थे

तङ्के -वो ।

(प)

प्राकृत०—√खंज (अक)

=गतिवैकल्ये-कप्पु. ।

भारोपीय०—√* स्केंज्=गतिवैकल्ये, तङ्के । स्वीडिश्-स्किक्=तङ्के; पु. आइस्. हिक्=तङ्के-वा. पाँकनीः ।

१९९०+√क्षप (क्षप) १०/३८५ प्रेरणे (प)

क्षपा (निघ. १,७)

श-च-जै-काकृ-कात-शा × क्षी-मै-सा-हे ।

√छम्प् (छपि) १०/

√क्षप् (क्षप) १/८०३ k; क्षेपे—वो ।

गत्याम् (प) ।

भोजः १,१,१९२—

मित्वम् ।

√क्षम्प् (क्षपि) १०/

मै-श-च-जै-काकृ-कात-

संयमित्वे (उ)—ह्वि. ।

क्षान्त्याम् (प) ।

शा-वो × (हे)

उपवासे (उ)—ह्वि. ।

√क्षिप् (क्षिप) ४/६

प्रेरणे (प) ।

भारोपीय०—* क्त्रुसेप्—(?)=क्षपा, अन्धकारः ।

भारेनीय०—अवे. क्षप्=अन्धकारः—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—क्षपयित्वा-ब्रसू. ४,१,१९ । क्षपय-वनदुर्गो. ४५९:१८ । संक्षपितो-दकः—वा. रा. २,४८,३७=क्षीणोदकः (तिल.) । कालं क्षपयित्वा—महाभार. १२,२७९, १८=नीत्वा (वाहयित्वा) । क्षपेयुस्त्र्यहमेव च—मनु. ५,६९=त्र्यहाशौचं कुर्यात् (मन्वर्थ.); कामं तु क्षपयेद् देहम्—मनु. ५,१५७=क्षीणं कुर्यात् (मन्वर्थ.) । क्षपणः—शांआ. १२,७; महाभार. १,३,१२=संन्यासी । क्षपणं त्र्यहम्—मनु. ४,२२२=उपवासः (मन्वर्थ.) । क्षपिता—रघु. ८,४७=नाशिता (संजी.) । वैदेही बत मे प्राणान् शोचन्ती क्षपयिष्यति—वा. रा. २,१२,७२=नाशयिष्यति ।

प्राकृत०—√खव (सक)=नाशे, (२) प्रेरणे, क्षेपे, (३) उल्लङ्घने । खवेइ—उव. ।

हिन्दी०—√खपना, √खपाना (< क्षपणम्)=कैनापि प्रकारेण व्यये, (२) निर्वाहे, (३) नाशे ।

१९९१+√क्षम्प् (क्षपि) १०/८३ क्षान्त्याम् (प)

√क्षम् (क्षमूष्) १/ सहने

श-कात ×

क्षी-मै-सा-जै-शा ।

(आ) ।

क्षान्तौ—च-काकृ ।

√छम्प् (छपि) १०/ गत्याम्

हे ?

(प) ।

शक्नो—वो ।

√कम्प् १०/३५ c क्षान्तौ

(प) काकृ ।

√चम्प् १०/३५ d क्षान्तौ.

(प) काकृ ।

√सम्प् १०/३५ e क्षान्तौ

(प) काकृ ।

√क्षज् १०/२८ क्षान्तौ (प)

कात ।

शक्तिः=इह क्षमा-दुर्गादासः ।

हिन्दी०—√क्षांपना=आवृत्तौ, व्यवधाने; (२) क्षान्तौ, लज्जायाम् (√'क्षेपना' इति हिन्दी) ।

१९९२√क्षल् (क्षल) १०/६१ शौचकर्मणि (प) √क्षल् (क्षल) १/ संचये,
श क्षी-मै-सा-जै-शा । च=संचलने (प) ।
शौचे—च-काकृ-कात- √क्षर् (क्षर) १/ संचलने
हे-वो । (प) ।
प्रक्षालने—ह्वि ।

भारोपीय०—√* गुहृएर् (अथवा-गुअर ??)=प्रवाहे, धावने ।

भारेनीय०—अवे.-यजृरैति=अरुति । यजृरयेइति=क्षालयति-वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—प्रक्षाल्य पाणी-शत्रा. १४, ९, ३, १३ । क्षालयन्ति-रुद्रो. २७ । क्षाल-
येत्-जाबालदर्शनो. ५, १४ ।

प्राकृत०—√खाल (सक)=प्रक्षालने । कृ-खालणिज्ज-उप. ३२६ ।

हिन्दी०—√पखारना (<प्रक्षालनम्)=शौचकर्मणि ।

हिन्दी०—{ √खँगारना † } = (<स्वयम्भूरनुस्वारः <खगालना <खका-
√खँधारना † } लना <षकालनम् <क्षालनम्)=मनाक् प्रक्षा-
√खँगालना } लने, (२) सर्वस्वापहरणे ।

हिन्दी०—√पछारना=१. प्रक्षालने; २. विपोथने ।

१९९३+√क्षोट् (क्षोट) १०/३१९ क्षेपे (प)

क्षी-श-च-जै-काकृ- मै-सा ।

कात-शा-हे-वो ×

√खोट् (खोट) १०/ भक्षणे

(प) मै ।

√खोट्ट् १०/२०८ क्षेपे

(प) काकृ ।

√खोड (खोड) १०/ क्षेपे

(प)

प्राकृत०—{ √छोड (<क्षोटनम्)=क्षेपणे, उन्मोचने । छोड़इ, छोडेइ-
अपभ्रंश०—[भवि.; महा. । संकृ-छोडिवि-सुपा. २४९ ।

हिन्दी०—√छोड़ना=प्रेरणे, क्षेपे, उन्मोचने ।

१९९४+√खट् (खट्) १०/९२	संवरणे (प)	√कट् (कटे) १/ वर्षाविर-
शX	क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-	णयोः (प) ।
	कात-शा-हे ।	√१.ष् १/६७६ a संवरणे
	वृत्ती—वो ।	(उ) काकृ; ५८५ a कात ।
		√खुड् (खुड) ६/ संवरणे
		(प) इत्येके—मै ।
		√छुड् (छुड) ६/ संवरणे
		(प) इत्येके—मै ।
		√छद् (छद) १०/ संवरणे
		(प) ।

हिन्दी०—खटिया (< खट्टिका—शब्दमाला)=शवयानम् ।

हिन्दी०—खटीक (< खट्टिकः—शब्दमाला । खट्टनम्=आवरणम्—खट्टः, स शिल्पत्वेनास्यास्तीति [ठन्])=शाकुनिकः ।

१९९५+√खड् (खड) १०/४४	भेदे (प)	√खण्ड् (खडि) १०/भेदे
श	क्षी-च-जै-काकृ-	(प)
	कात-शा-हे-वो ।	√कण्ड् (कडि) १०/भेदे
	भेदने—मै-सा ।	(प) इत्येके—क्षी ।
		√कङ् १०/३८ c भेदे (प)
		काकृ ।

भारोपीय०—√*केल्, √*केला=ताडने, नाशे । इ-विस्तारः—वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—खडूरेऽधिचक्रमां खर्विकां खर्ववासिनीम्—अ. वे. ११, ९१६ । खड्गः= अस्त्रविशेषः—महाभार. ४, ४१, २५ (खडति=भिनत्तीति (उणा. १, १२३) इति गन्) । खड्गः=गण्डकः । यथाह मनुः—३, २७२ ।

१९९६+√खण्ड् (खडि) १०/४५	भेदे (प)	> √कण्ड् (कडि) भेदे (प)
वो X, श	क्षी-च-जै-काकृ-	इत्येके—क्षी ।
	कात-शा-हे-वो ।	√खड् (खड) १० / भेदे
	भेदने—मै-सा ।	(प) ।
		√खण्ड् (खडि) १/मन्थे
		(आ) ।

संस्कृत०—आखण्डल०—ऋ. ८, १७, १२ । अवखण्डयति—वृहदारण्यकोप. ५, ७ ।
खण्डयेत्—पे. ४, २२ ।

पालि०—वेतनं खण्डेत्वा—जातक ३, १८८ ।

प्राकृत०—√खंड (सक)=खण्डने, भेदने, । कवकृ-खंडिज्जंत-से. १३, ३२;
सुपा. १३४ । हेकृ-खंडितए-उवा ; कृ-खंडियव्व-उप. ७२८ टी. ।

मुण्डारी०—√खांडा=खण्डने । खङ्गः ।

११९७+√खुण्ड् (खुडि) १०/४८ खण्डने (प) ध्वनिसादृश्यानि पूर्वधातुवत् ।
मै-श-च-जै-काकृ- क्षी-सा-हे । √खुर् (खुर) ६/ खण्डने
कात-शा× भेदे—वो (प) मै ।

प्राकृत०—√खुड (सक)=खण्डने । खुडेंति-से. ८४८; वकृ-खुडंत-स. ११३ ।

प्राकृत०—√खुट् (सक)=खण्डने । खुट्इ-नाट-साहित्य. २२९; खुट्ति-उव. ।

हिन्दी०—√खूंदना (<खुण्डनम्)=पादैर्मंदने, मर्दयित्वा विकृतौ, (२)
कुट्टने ।

बुन्देली०—√खोंटबी (<खुण्डनम्)=खण्डने ।

हिन्दी०—√खूंटना (<खुण्डनम्)=खण्डने ।

११९८+√खेट (खेट) १०/३२१ भक्षणे (प) > √खेड (खेड) भक्षणे (प)
श-च-शा× क्षी-मै-सा-जै-काकृ- इति दौर्गाः—क्षी ।
कात-हे-वो । √खिट् (खिट) १/उत्त्रासे
(प) ।
√खोट् (खोट) १०/भक्षणे
(प) इत्येके—सा ।

भारोपीय०—√*स्कोर्-√*कोर्=छेदने । अल्बे. केत्=कर्तरिका—वा. पाँकर्नीः ।

हिन्दी०—खेट=(<खेटम्=तृणम्-शब्दरत्नावली)=तृणकः ।

हिन्दी०—खेटकी = 'भड्डरी' इति हिन्दी । "कोई पूछे चेटकीन, कोई पूछे
खेटकीन"—रघुराजः ।

११९९+√खेड (खेड) १०/३२१ भक्षणे (प) इति < √खेट (खेट) १०/ भक्षणे
मै-श-च-जै-काकृ-कात× दौर्गाः—क्षी । (प) ।

क्षी-सा-शा-हे-वो । √खेण् १/२१३ g गतौ (प)
काकृ ।

शेषः पूर्ववत् ।

२०००+√खोट (खोट) १०/३१८ भक्षणे (प) इति च <√खेट (खेट) १०/ भक्षणे
क्षी-श-च-जै-काकृ-कात- —मै । (प) ।
शा-हे-वो × मै-सा । √खोट् १/ गत्याघाते (प)
वो ।
√खोट् १०/२०८ क्षेपे
(प) काकृ ।

२००१+√खोट (खोट) १०/३२२ क्षेपे (प) इति √क्षोट (क्षोट) १०/ क्षेपे
मै-सा-श-च-काकृ-शा× पाठभेदः—क्षी । (प) मै ।
क्षी-जै-कात-हे-वो । √खोद (खोद) १०/ क्षेपे
(प) ।
√खोड (खोड) १०/ क्षेपे
(प) ।
√खोट् १०/२०८ क्षेपे (प)
काकृ ।

हिन्दी०—खोट (<खोटः)=दोषः । “सूरदास पारस के परसे मिटत लोह
की खोट”—सूरदासः ।

हिन्दी०—खोड़ा (<खोटः) भूतप्रेतादिकोपः ।

२००२+√खोड (खोड) १०/३२२ क्षेपे (प) >√खोट (खोट) क्षेपे (प) ।
मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी-शा-हे-वो । √खोड् १/ खोटने (प)
कात × वो ।
√खोल् १/ खोटने (प)
वो ।

हिन्दी०—खोड़ा (<खोडः)=भूतप्रेतादिकोपः ।

हिन्दी०—खोड़ा (<खोडः)=दूषितम् ।

२००३+√खोद (खोद) १०/३२२ क्षेपे (प) इति <√खोड (खोड) क्षेपे
मै-सा-श-च-जै-काकृ-कात- पाठभेदः—क्षी । (प) ।
शा-वो × क्षी-हे ।

सुस्पष्टो विकासः—√खोट > √खोड > √खोद इति ।

हिन्दी०—√खोदना (<खोदनम्) = प्रेरणे, क्षेपे । खननादस्य व्युत्पत्तिः
विलघ्नकल्पनात्मिका ।

२००४+√गज् (गज) १०/१०७ शब्दार्थः (प) द्रष्ट.√गज् (गज) १/ शब्दार्थः
 मे-श-च-जै-काकृ- क्षी-सा । (प) ।
 कात × शब्दे—शा-हे ।
 स्वने—वो ।

हिन्दी०—गच=कस्मिंश्चिन्मृदुवस्तुनि कस्यचन निशितवस्तुनः प्रवेशशब्दः ।

२००५+√गण (गण) १०/२९९ संख्याने (प) √कल् (कल) १/ शब्दसंख्या-
 क्षी-मै-सा-च-जै- नयोः (आ) ।
 काकृ-कात-शा- √कल (कल) १०/ गतो
 हे-वो । संख्याने च (प) ।

भारोपीय०—√*गेर्=ग्रहणे—वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—मारुतं गणम्—ऋ. १,१४,३; ओगणासः—१०,८९,१५ । गणयाञ्च-
 कार-जैत्रा. १८१ । सोऽहं न गणयाम्येनान्—महाभार. २,१५५२ । गणयामि न ते कृते—
 महाभारते विराट. १८,४ श्लोकानन्तरं पाठभेदः ।

पालि०—गणेति—धम्मपद १९; जातक ६,३३४ ।

प्राकृत०—√गण (सक)=गणने, २-आदृती, ३-अभ्यासे, ४-पर्यालोचने ।
 गणइ, गणेइ—कुमा.; महा. ।

प्राकृत०—√गिण (सक)=गणने । गिणंति—सट्ठि. ९७ ।

हिन्दी०—{√गनना†
 √गिनना } (< गणनम्)=संख्याने ।

२००६+√गद (गद) १०/३०७ देवशब्दे (प) √गद् (गद) व्यक्तायां वाचि
 श × क्षी-मै-सा-च-जै- (प) ।
 काकृ-कात-शा । √गध् ४/ मिश्रीभावे—निरु.
 गर्जे—हे । ५,१५ ।
 अभ्रध्वनी—वो । आगधिता परिगधिता—ऋ.
 १,१२६,६ ।

संस्कृत०—गदा—महाभार. ९,५६,४५ (गदयति=पीडयत्यनया)=स्वनामख्यात-
 लौहमयास्त्रम् । (गदायते अश्वः—शब्रा. १२,४,१,१०) ।

२००७+√गन्ध् (गन्ध) १०/१५३ अर्दने (आ) √गण्ड् (गडि) १/ वदनैकदेशे
 (श) च-जै × क्षी-मै-सा-काकृ- (प) ।
 कात-शा-हे । गध्यति—निरु. ५,१५ ।
 द्रुहि—वो ।

भारोपीय०—√* गृ॒एध्=प्रेरणे; ताडने, पीडने ।

भारेनीय०—अवे. गन्तय्=दौर्गन्ध्यम् । म. पर्सि.; न. पर्सि, गन्द्=दौर्गन्ध्यम्;
गब्दक्=पूतिगन्धि, मलिनम् । पु. पर्सि. गस्त=जुगुप्सितम् ।

संस्कृत०—गन्धो अस्ति-ऋ. १,१६२,१० । त्वं गन्धेन विनाशय-अ. वे.
८,६,१० । गन्धन०-सुश्रु. १,७७,९=हिंसा० । गन्धयति-अ. कौशि. सू. ११५ । गन्धर्वः-
ऋ. ९,८३,४ ।

प्राकृत०—गंध=वासः-ओप.; भग., (२) देवजातिविशेषः-इक. ।

हिन्दी०—√गंधानां=वासे, दौर्गन्धे ।

२००८+√गर्ज् (गर्ज) १०/१०७ शब्दे (प)   √गर्ज् (गर्ज) १/ शब्दे (प) ।

क्षी-सा-च-शा-हे ×, श मै-जै-काकु ।

शब्दार्थे—कात ।

स्वने—वो ।

कलकलध्वनी—काकु ।

द्रष्ट.√गर्ज् (गर्ज) १/ शब्दे (प) ।

२००९+√गर्ज् (गर्ज) १०/१२५ शब्दे (प) इत्येके—क्षी । <√गर्द् (गर्द) शब्दे (प) ।

मै-श-च-जै-काकु-   क्षी-सा ।

कात-शा ×

२०१०+√गर्द् (गर्द) १०/१२५ शब्दे (प)

मै-श-च-जै-काकु-   क्षी-सा-हे ।

कात-शा ×

>√गर्ज् (गर्ज) शब्दे

(प) इत्येके—क्षी ।

रवे—वो ।

हिन्दी०—√गरदानभा (फा.-गरदान)=शब्दरूपसाधने, (२) असकृत् कथने,
अभ्यासे । गणने, अवगमने ।

२०११+√गर्ध् (गर्ध) १०/१२६ अभिकाङ्क्षायाम् (प)   √गृध् (गृधु) ४/ अभि-

(श)च × (कात-   क्षी-मै-सा-काकु-

√गर्द्)

कात-शा-हे ।

अभिकाङ्क्षणे—जै ।

लिप्से—वो ।

भारोपीय०—√*घेल्ध्=अभिकाङ्क्षायाम् । गौथि. ग्रेदुस्=गर्धः (बुभुक्षा);
पु. च. स्लावो. ग्लद=गर्धः-वा. पाँकनीः ।

२०१२+√गर्व (गर्व) १०/३५१ माने (आ)   √गु ६/ निगरणे (प) ।
 श; (शा-√गर्व, क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- √गल् (गल) १/ अदने
 [गर्व])   कात-शा-हे ।   (प) ।
 दर्पे—वो ।

संस्कृत०—(स्तौति गर्वायते चापि—महाभार. १२, १०३००) ।

२०१३+√गर्ह् (गर्ह) १०/२९२ विनिन्दने (प)   द्रष्ट.√गर्ह् (गर्ह) १/ कुत्सने
 श-च ×   आधृषाद्वा ।   (आ) ।
 क्षी-मै-सा-जै-काकृ- √गल्ह् (गल्ह) १/ कुत्सने
 कात-शा-हे ।   (आ) ।
 कुत्सने—वो ।

प्रयो. द्वि. ।

संस्कृत०—न गर्हयेयुरस्मान् वै—महाभार. १, ५७३१ । दुष्कृतं कर्म गर्हति—मनु.
 ११, २२९=निन्दति (मन्वर्थ.) ।

२०१४+√गल् (गल) १०/१५८ स्रवणे (आ)   √गल् (गल) १/ स्रवणेऽपि
 मै-श-च-जै-काकृ-कात- क्षी-सा ।   (प) ।
 शा ×   स्रावणे—हे ।   √गल् १/२४७ × गतौ
 स्रावे—वो ।   (प) काकृ ।
 प्रयो. द्वि. ।   √गल् १/२४७ y गतौ
 (प) काकृ ।

संस्कृत०—तौ भागौ तत्कषायेण गालयेत्—सुश्रु. १, १६६, ६; अवीमूत्रगालितः—
 २, ५४, ९ ।

पालि०—(गळयति=अश्रुविमोचने—सुत्तनिपात ३९१) ।

प्राकृत०—√गाल (सक)=(१) स्रावणे, (२) नाशे, (३) उल्लङ्घने ।
 गालयइ—विसे. ६४ ।

२०१५+√गवेष (गवेष) १०/३३० मार्गणे (प)   गो+√इष् > √एष्=
 श   क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-   √गवेष ।
 कात-शा-हे-वो ।   √गेष् (गेष) १/ अन्वेषे
 (आ) वो ।
 √ग्लेष् (ग्लेष) १/ अन्वि-
 च्छायाम् (आ) ।

संस्कृत०—गवां गवेपणपरा—ऋ. १, ६, ५ । गवेपते—शत्रा. १३, १, ४, ३ ।
गवेषयन्—महाभारते ३, १५५८ । गवेषय—कथासरि. २४, २३० ।

पालि०—गवेसति—धम्मपद १४६ (गवेस्सथ); थेरगाथा १, १८३ ।

प्राकृत०—√गवेस (सक)=मार्गणे । गवेसइ—महा. ।

२०१६+√गालोड (गालोडित) १०/३८९ .....(प) > √कालोड (कालोडित)
श-जै-शा-हे-वो × इति गुप्तः—क्षी ।

अङ्गलोडित-, > अङ्ग-
लोडित-, > गलोडित-,
> गालोडित ।

संस्कृत०—“उन्मादशीले रोगार्त्ते मूर्खे गालोडितः स्मृतः”—इति दुर्गसिंहकृत-
कलापवृत्तिटीकायां त्रिलोचनदासः । गोलोहितोऽपि पाठः । (गाः = इन्द्रियाणि,
आलोड्यन्तेऽनेनेति गालोडः सोऽस्त्यस्य) । गालोड्यम् = पद्मबीजम्—राजनिर्घ. ।
गालोडितम्=वाचां विमर्शः—सेंटपीटसंवर्गसंस्कृतशब्दकोशः । वागालोडित > गालोडित
इति वागीशः ।

प्राकृत०— कारोडिय (<करोटितः)=कापालिकः, (२) ताम्बूलवाहकः—
औप.] ।

२०१७+√गुण (गुण) १०/३४० आमन्त्रणे (प) √कुण (कुण) १०/
श-च-जै × क्षी-मै-सा-काकृ-कात- आमन्त्रणे (प) ।
शा-हे । √गोण् १/२१३ J गतो
मन्त्रे—वो । (प) काकृ ।

भारोपीय०—√*गेर्=वेष्टने, परिवर्तने । (*गृ-नो-स्)=गुणः ।

भारोपीय०—√*गेल्=दाढ्येन ग्रहणे—वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—गुणयति—बृहत्सं. ८, २० । गोणी—यशस्ति. च., ३ आ., १९८ पृ.=
चर्ममयाच्छादनम् ।

पालि०—गोण=उक्षा—जातक ६, ५३८ ।

प्राकृत०—√गुण (सक)=गणने, (२) आवृत्ती । गुणइ—सूक्त. ५१ । गुणेइ—उव. ।

हिन्दी०—गून (< गुणः)=रज्जुः, यया नावाद्याकृष्यते ।

बुन्देली०—गूना=लूनसपलालधान्यबन्धनार्थं नातिवेष्टिता काशादितृणमयी रज्जुः ।

२०१८+√गुण्ड (गुठि) १०/४७ वेष्टने (प) √कुण्ड (कुठि) १०/ वेष्टने
मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी-हे । (प) सा ।
कात-शा × वेष्टे—वो । √कुण्ड (कुडि) १०/ रक्षणे
प्रयो. आच्छादने—द्वि. । इत्येके—क्षी ।

√गुण्ड् (गुडि) १०/ वेष्टने
(प) ।

√गुण्ड् १/१२१ ० शोषणे
(प) च ।

√गुण्ड् १/१४४ आलस्ये
(प) काक् ।

संस्कृत०—कालपाशेन गुण्ठिताः-महाभार. ६, ८१९। तदवगुण्ठयाम्यात्मानम्-
मृच्छ. ३३, १२।

पालि०—गुण्ठित-सुत्तनिपात १३१।

प्राकृत०—गुठिअ=आच्छादितम्, व्याप्तम्-दे. १, ८५।

हिन्दी०— $\left\{ \begin{array}{l} \sqrt{\text{गुँठना}}^* \\ \sqrt{\text{गुमेठना}} \end{array} \right\} (< \text{गुण्ठनम्}) = \text{वेष्टने, परिवर्तने।}$
 $\sqrt{\text{गुँठना}} = \text{पक्वान्नादेः प्रान्तभागवेष्टने।}$

२०१९+√गुण्ड् (गुडि) १०/५० वेष्टने (प)   √कुण्ड् (कुठि) १०/ वेष्टने
क्षी-श-च-जै-शा × मै-सा-काक्-कात ।   (प) सा ।
वेष्टने रक्षणे च—हे । √गुण्ड् (गुठि) १०/वेष्टने (प) ।
वेष्टे रक्षे च वो । √गुण्ड् १/१८३n हिंसागत्योः
(प) काक् ।

संस्कृत०—गुण्डन०=गुण्ठन०-प्रबोधचन्द्रो. ३०, १७।

प्राकृत०—गुण्डण=धूलिलेपः-णाया. १, १-पत्र. ७१।

मराठी०—√गुण्डालने=वेष्टने ।

हिन्दी०—गुँडा=गोष्ठम्, परिवेष्टितं स्थानम् ।

बुन्देली०— $\left\{ \begin{array}{l} \sqrt{\text{गुड़यावौ}} = \text{कुण्डल्याकारेण परिवर्तने।} \\ \text{गुड़ी} = \text{वली।} \end{array} \right.$

२०२१+√गुण्ड् (गुडि) १०/४६ रक्षणे (प)   √गुड् (गुड) ६/. रक्षायाम्
क्षी-सा ।   (प) ।
वेष्टने रक्षणे च—हे । √कुण्ड् (कुठि) १०/ रक्षणे
वेष्टे रक्षे च—वो ।   (प) सा ।
√कुण्ड् (कुडि) १०/ रक्षणे
(प) इत्येके—क्षी ।

प्राकृत०—गुण्डिअ=आच्छादितम्, प्रावृतम्-आचा., प्रेरितम्-पण्ड. १, ३।

हिन्दी०—पूर्ववदुदाहरणानि बोध्यानि । वेष्टनेन रक्षणं सम्पद्यत इति वेष्टन-
पूर्वकरक्षणत्वादुभयोर्धात्वोरैक्यम् ।

२०२१+√गुन्द्र (गुद्रि) १०/६ अनृतभाषणे (प) { <√कुन्द्र (कुद्रि) अनृत-
मै-सा-श-च-जै-काकृ- पारायणे-क्षी । भाषणे (प) ।
कात-शा× क्षी-हे । <√कुद (कुदृ) अनृतभाषणे
कुन्द्रे—वो । (प) ।
√कुण्ड् १०/१३ अनृत-
भाषणे (प) काकृ ।

कुन्द्रः=मिथ्योक्तिः—दुर्गादासः ।

संस्कृत०—सगुन्द्राः काशाः कुशा वा—वृहत्सं. ५३, १०१, (१०२) । गुन्द्रः= वृक्षविशेष इति भावप्रकाशः (श.क.द्रु.) ।

प्राकृत०—गुंद (< गुन्द्रः)=वृक्षविशेषः (पाअ.)

२०२२+√गुप् (गुप्) १०/२४० भासार्थः (प) √गुप् (गुप्) १/ रक्षणे (प) ।
मै-सा-च-जै-काकृ-शा- क्षी ।
हे-वो×,श भाषार्थः—कात ।

२०२३+√गुप् (गुप्) १०/२३४ भाषार्थः—मै-सा-जै-
काकृ ।
भासार्थः—शा-हे ।
भासि—वो ।

२०२४+√गुर् (गुरी) १०/१६० 'उद्यमने' क्वचित् पठ्यते
क्षी-मै-श-च-जै-कात- —सा ।
हे-वो× सा-शा ।
तदात्रेयविरोधादुपे-
क्ष्यम्—सा ।
उद्यमे—काकृ ।

२०२५+√गुर्द (गुर्द) १०/१२७ पूर्वनिकेतने (प) गूढंयति—निघ. ३, १४ =
मै-श-च-काकृ-कात× क्षी-मा-जै-शा-हे । अर्चतिकर्मा ।
निकेतने—क्षी-सा-हे-वो ।
निकेतने कूर्हे—वो ।

पूर्वनिकेतनम्=आद्यनिवासः—क्षी । 'आसाद्याभ्यवहारः' इति क्षीरनाम्ना
सायण उद्धृतवान् ।

हिन्दी०—गुर्द (फा.)=गुर्दस्थान—(गुर्दस्थान)—निवासी ।

हिन्दी०—गुर्दस्थान (< गुर्दस्थानम्)=फारसदेशस्य तस्मादुत्तरस्यां प्रदेशः,
यस्येवद्भागः सम्प्रति रूमराज्यान्तरायाति । कुर्दिस्तानत्वेनाप्ययमभिधीयते जनैः ।

२०२६+√गूर् (गूरी) १०/१६३

मै-च-जै-काकृ-कात-

शा-हे-वोX,श

√गूर् (गूर) १०/१५५

उद्यमे (आ)

क्षी ।

उद्यमने—सा ।

उद्यमने—मै-सा ।

उद्यमे—कात-हे-वो ।

जै ?

√गूर् (गूरी) ६/ उद्यमे

(आ) ।

२०२७+√गृ १०/१७३

क्षी-मै-च-काकृ-हे-

वोX,श

विज्ञाने (आ)

सा-कात ।

विज्ञापने—जै-शा ।

√कृ १०/ विज्ञाने (आ) ।

√गृ १०/ विज्ञाने (आ) ।

संस्कृत०—द्रष्ट.√गृ १०/१७५ ।

२०२८+√गृह (गृह) १०/३४३

शX(जै-√ग्रह

[ग्रहै])

स्यान्मुद्रणदोषः ।

ग्रहणे (आ)

क्षी-मै-सा-जै-काकृ-

कात-शा-हे ।

प्रग्रहणे—च ।

ग्रहे—वो ।

√ग्रह (ग्रह) ९/ उपादाने (उ) ।

√गृह (गृह) १/ ग्रहणे (आ) ।

√ग्लह (ग्लह) १/ ग्रहणे

(आ) ।

√ग्रस् (ग्रस) १०/ ग्रहणे (प) ।

२०३९+√गृ १०/१७५

सा-श-च-जै-कात-

शाX

विज्ञाने (आ)

क्षी-मै-काकृ-हे

विज्ञाने विज्ञापे

च—वो ।

>कृ विज्ञाने (आ) इति

चन्द्रः—क्षी ।

हिन्दी०—√गारना (वाक्शैली)=तपस्यायाम् । तपसश्च ज्ञानविज्ञाने भवतः—

“तव तन गारि बहुत श्रम कीन्हों”—सूरदासः ।

२०३०+√गोम (गोम) १०/३२३

श-चX

उपलेपने (प)

क्षी-मै-सा-जै-कात-शा-हे ।

(उपक्षेपे—जै, मुद्रणदोषः) ।

उपलेपे—काकृ ।

लेपे—वो ।

प्रकृतिप्रत्ययविभागस्य काल्पनिकत्वात् कस्मिंश्चित् काले गोमाद् गोमयसिद्धिः ।
अद्यत्वे तु—‘गोश्च पुरीषे’ (४,३,१४५) मयद् । एवं कुमारदावनुमन्तव्यम्—क्षी ।

संस्कृत०—गोमाय०—ऋ. १०,६२,२=वसु० । ह्रद०—वा.रा. २,६९,८ । तासु
गोमयानि च शुम्बलानि—शब्रा. १२,५,२,३ ।

संस्कृत०—√गूमना†=परिवेष्टने, वेष्टने ।

२०३१ + √ग्रन्थ् (ग्रन्थ) १०/२६७	बन्धने (प)	√ग्रथ् १०/३२८ बन्धने
क्षी-श-च-जै-काकृ-	आधृषाद्वा ।	(प) जै; १०/२४६ शा ।
शा-हे ×	मै-सा ।	ग्रथयति-सार. २७१:८ ।
	बन्धने हिंसायां	ग्रथनम्-महो. ३,११ ।
	च—कात ।	
प्रयो.	द्वि. ।	

२०३२+√ग्रन्थ् (ग्रन्थ) १०/२८५	सन्दर्भे (प) आधृषाद्वा
श-च ×	क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-कात-
	शा-हे ।
	दर्भे—वो ।

संस्कृत०—ग्रन्थन्ति—सार. २७४:२ ।

२०३३+√ग्रस् (ग्रस) १०/२१६	ग्रहणे (प)	√ग्रस् (ग्रसु) १/अदने
श-च-जै-शा ×	क्षी-मै-सा-काकृ-	(आ) ।
	कात-हे ।	√ग्लस् (ग्लसु) १/अदने
	ग्राहे—वो ।	(आ) ।
प्रयो.	द्वि. ।	√ग्रह् (ग्रह) ९/उपादाने
		(उ) ।

संस्कृत०—ग्रासयति (प्रयो.)-शब्दा. १२,४,१,१२; कात्या. श्रौ. २५ ।

प्राकृत०—√गाह (सक)=ग्रहणे । गाहेइ-औप. । √ग्रह् इत्यनेनापि भवितुं शक्नोति सम्बन्धः ।

हिन्दी०—√ग्रासना (सक)=ग्रहणे, धारणे । “ग्रासत चित्त गयंद को”-रसनिधिः ।

२०३४+√ग्राम (ग्राम) १०/३३७	आमन्त्रणे (प)	√श्राम १०/२२३ b
क्षी-श-च-काकृ-कात-	मै-सा-जै ।	आमन्त्रणे (प) काकृ ।
हे-त्रो ×		√श्राम १०/२०४ b
		आमन्त्रणे (प) कात ।
		√श्राम १०/१७३ b
		आमन्त्रणे (प) शा ।
		√श्राम १०/३२८ आम-
		न्त्रणे (प) हे, वो ।

√ग्रस् (उणा. १, १४२)
मन्; धातोराका-
रान्तादेशश्च ।

ग्रामणीयैः समारूढाः कुशलैर्हस्तिसादिभिः—महाभार. विराट. ३२, ३ ।

संस्कृत०—ग्रामः—महाभार. १३, १७, ११३ । ग्रामेषु नगरेषु च—मनु. १०, ५४ ।
क्षेत्रोपयोगभूमध्ये वसतिग्रामसंज्ञिका—मार्क. पु. (श. क. द्रु.) ।

२०३५+√घट् (घट) १०/१९१ हन्त्यर्थः (प) √हन् (हन) २/ हिंसा-
च ×, श क्षी-जै-शा-हे । गत्योः (प) ।
'सञ्जाते' इति दुर्गः— के-हत- > घत-, > √घट् ।
क्षी ।
क्षी-मै-सा-काकृ-कात ।
सञ्जाते हिंसे द्युतो च—
वो ।

संस्कृत०—यन्त्रैरुद्घाटयामास—महाभार. ३, १७१५८; कथासरि. ४, ८०; १५, ४३ ।
घटा=समूहः—कथासरि. १९, ९ ।

प्राकृत०—√घड (सक)=(१) योजने, (२) निर्माणे, (३) सञ्चालने ।
भवि.-घडिस्सामि-स. ३६४ ।

प्राकृत०—√घडाव (सक)=(१) निर्माणे, (नायं प्रयोजकः) । (२) निर्माणे
(प्रयोज.) । घडावित्ता—आवम. ।

हिन्दी०—√घालना=नाशे, विक्रियायाम् । “चित्रकेतु कर घर इन घाला”,
—तुलसी. ।

२०३६+√घट् (घट) १०/२२९ भाषार्थः (प) √घण् ८/५३ घण्टानादे (उ)
क्षी-च-जै-शा ×, श मै-सा-काकृ-कात । काकृ ।
भासार्थः—हे । √घण्ट् (घटि) १०/भासार्थः
द्युतौ—वो । (प) ।
√घण्ट् १/११२ निर्नये ?
(प) काकृ ।

२०३७+√घट्ट् (घट्ट) १०/२१ चलने (प) √घट्ट् (घट्ट) १/ चलने
श× क्षी-मै-सा-च-जै- (आ) ।
काकृ-कात-शा-हे । √घुट्ट् १/४३१ चलने (आ)
चाले—वो । काकृ ।

प्रयो. घर्षणादौ—ह्वि. ।

संस्कृत०—घट्टयति—महाभार. १२, १४१=चालयति (नील.); घट्टयन्तः—६, ६४, ८५=स्पृशन्तः (नील.); घट्टयन्ती—४, २०, २८=कम्पयन्ती (नील.) । विश्लिष्टं सन्धिं वैद्यो न घट्टयेत्—सुश्रु. २, २८, ४; घट्टयन् विपचेत्—२, ८८, १९ ।

पालि०—घट्टेति—मज्झिम. २, ४; सुत्तनिपात ४८ ।

प्राकृत०—√घट्ट (सक)=चालने—दस. ५, १, ३० ।

२०३९+√घण्ट् (घटि) १०/२३४ भासार्थः (प) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
च ×, श भापार्थः—मै-सा-जै-
काकृ-कात ।
द्युती—वो ।

संस्कृत०—घण्टास्—मार्क. पु. ८२, २१ (घण्टयति=दीप्यते, पूजादिकाले वाद्येन शोभते, घण्टयति शब्दायते वा) ।

पालि०—घण्टा—जातक ४, २१५ ।

२०३९+√घर् (घर) १०/१०९ स्रावणे (प) <√घृ स्रावणे (प) ।
मै-सा-श-च-जै-काकृ- इति दुर्गः—क्षी । √घृ ३/ क्षरणदीप्योः (प) ।
कात-शा-हे-वो × क्षी । √गल् (गल) १/ स्रावणेऽपि
प्रयो. ह्वि. । (प) ।
√घरट्, १/११४ हिंसायाम्
(प) काकृ ।

संस्कृत०—आज्येनाभिघारितः—अ. वे. ५, २१, ३ ।

२०४०+√घुष् (घुषिर्) १०/१९४ विशब्दने (प) द्रष्ट.√घुष् (घुषिर्) १/६४४
श क्षी-मै-सा-च- शब्दार्थः ।
कात-शा-हे ।
विशब्दे—जै-काकृ ।
'अविशब्दने' इत्येके—क्षी ।
ह्युतौ विशब्दे—वो ।
√घुष् (घुष) ..... 'विशब्दने' इति कौशिकः—क्षी ।
प्रयो. ह्वि. ।

विशब्दनम्=विशिष्टशब्दकरणम्—क्षी ।

संस्कृत०—घोषयः—ऋ. ९, १०८, २ । घोषयत्—जै. १, ५९, ६ । घोषयन्—को. १, २८३ । इति स द्रुपदो राजा स्वयंवरमघोषयत्—महाभार. १, ६९५६ ।

पालि०—घोसेति—('घोस' इत्यस्य नामधातुः !) जातक २,११२; पेतवत्थु २,९ ।

२०४१+√घृ १०/११ स्रावणे (प) < √घर् (घर) स्रावणे—द्रष्ट ।

च-काकृ-कात, Xश क्षी-हे ।

सम्प्रस्रवणे—मै सा ।

सेचने—जै ।

स्रवणे—शा ।

'आवरणे' इति पूर्वे पेठुः—क्षी ।

क्षी-हे ।

सेके छादने—वो ।

प्रयो. —ह्वि. ।

संस्कृत०—अभिधारयति—तै. २,६,१,६; क. ४७,७; मै. ३,१०,२ । व्याधारयति
(= बधारता है—हि.)—शब्रा. २,४,४,२४; काब्रा. १,३,४,१४ ।

प्राकृत०—√घार (अक)=(१) विषप्रसरणे विषव्याप्त्या व्याकुलतायाम्,
(२) सक-विषेण व्याकुलीकरणे, (३) विषेण घातने । कर्म-धारिज्जंतो य तओ
विसेण—स. १८९ । हेकृ-धारिज्जिउँ—स. १८९ ।

२०४२+√चक् (चक्क) १०/५९ व्यथने (प) < √चिक् (चिक्क) व्यथने

श (काकृ-√चण्क्) क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-

(प) ।

कात-शा-हे ।

√चक् १/४११b तृप्ती

अर्तौ—वो

प्रतिघाते च (आ)

काकृ ।

संस्कृत०—चक्क—पञ्चविं. ब्रा. २५,१५ (इन्दिशे स्तूदियन् १,३५ । सेण्ट-
पीटर्सबर्गसंस्कृतशब्दकोशे) ।

२०४३+√चट् (चट) १०/१८९ भेदे (प)

च X, श

क्षी-काकृ-कात-हे ।

भेदने—मै-सा ।

अन्ये तु आस्फुटौ=

आस्फोटने चुरादिरिति

व्याख्यन्—

क्षी, शा ?

वधे भेदे च—वो ।

गतौ—ह्वि. ।

√चट् (चटे) १/ वर्षा-

वरणयोः (प) सा ।

√चट् १/१०९a प्रैष्ये माने

च (प) ।

√कड् १०/३८८ भेदे (प)

काकृ ।

संस्कृत०—चट चट—वज्रपञ्जरो. ३१२,५। विचटत्—यशस्ति. च., १ आश्वा., १८ श्लो.। विचटन्ती=स्फुटन्ती। सहसोच्चचाट सैव देवी-भा. पु. ५,९,१८। उच्चाटयन्-भर्तृ. ३,९। योन्याश्चाटालत्वम्—चरक. शारीर. ४,१६—चाटालत्वम्=विवृतत्वम् (आ. दी.)।

प्राकृत०—√चढ (सक)=आरोहणे-सम्मत्त. १५९।]

हिन्दी०—√चटकना (< चटनम्)='चट' इति शब्दं कृत्वा स्फोटने भेदने।

हिन्दी०—√छँटना (< चटनम्=छेदने)-शकलीभूय पार्थक्ये, (२) विकिरणे, (३) साहचर्यत्यागे।

२०४४+√चण्ड् (चडि) १०/५० कोपे (प) √चण्ड् (चडि) १/ कोपे (आ)।
सा-श-च-जै काकृ- क्षी-मै। √चण्ड् १/१७४ तेक्षणे (प) काकृ।
कात-शा-हे × रोपे—वो।

२०४५+√चप् (चप) १०/८८ कल्कने (प) इति < √चह् (चह) कल्कने (प)।
श-च-जै-शा-हे × चन्द्रः—क्षी।
क्षी-मै-काकृ-कात।
परिकल्कने—सा।
कल्के—वो।

२०४६+√चम्प् (चपि) १०/८२ गत्याम् (प) √छम्प् (छाप) १०/८२ गत्याम् (प)।
क्षी-श?,-च-जै-काकृ- मै-सा। √कम्प् (कपि) १/ चलने (आ)।
कात-शा-हे-वो ×

भारोपीय०—√जम्प् (Jump)=उच्छलने, उत्कूदने (संक्षिप्त आवसफोर्ड-कोशेऽयं शब्दोऽनुकरणात्मको निर्णीतः)।

संस्कृत०—अद्यापि तां कनकचम्पकदामगौरीम्—चौरपञ्चा. १।

प्राकृत०—√वंप (सक)=पीडने, अतिभारेण विनामने। चंपइ-आरा २५।

हिन्दी०—√चांपना=पीडने, अतिभारेण विनामने। चापशब्दादपि व्युत्पत्तिः, सा न मनोरमा।

हिन्दी०—√झांपना=आच्छादने। √'झांपवुं' इति गौर्जरी भाषा।

२०४७+√चर् (चर) १०/२०५ संशये (प) √चर् (चर) १/ गत्यर्थः,
च ×, श क्षी-मै-सा-जै-शा-हे। भक्षणोऽपि (प)।

(सञ्चये-जै, मुद्रणदोषः) √चल् (चल) १/ कम्पने (प)।
'असंशये' इति दुर्गः— √चल् (चल) १०/ भृतौ (प)।
क्षी।

क्षी-काकृ-कात-हे।

संशीत्यसंशीत्योः—वो।

हिन्दी०—√चराना=प्रवञ्चने ।

२०४८+√चर्च् (चर्च) १०/१८० अध्ययने (प) √चर् (चर) १/ गत्यर्थः,
श क्षी-मै-सा-च-जै- भक्षणेऽपि (प) ।
काकृ-कात-शा-हे-वो ।

प्रयो. —ह्वि. ।

संस्कृत०—चर्चयति-ऋ. प्राति. १५, १०, १२ (=अध्ययने) चर्चित०-देवीभा.
११, १८ (=लिप्त०) । अङ्गचर्चामरचयम्-कादम्ब. १५७ (मुम्बा. सं.) ।

प्राकृत०—√चच्च (सक)=चन्दनादिविलेपने । चच्चेइ-धर्मवि. १५ ।

प्राकृत०—चप्प (सक)=(१) अध्ययने, (२) कथने, (३) भर्त्सनायाम्, (४)
चन्दनादिविलेपने । चप्पइ-संक्षि. ३५ ।

हिन्दी०—√चरचना (<चर्चनम्)=चन्दनादिलेपने ।

हिन्दी०—√चरजना* (<चर्चनम्)=अनुमाने ।

२०४९+√चल् (चल) १०/७३ भृतौ (प) द्रष्ट.√चर् (चर) १०/
मै-श-च-जै-काकृ- क्षी-सा-हे-वो । संशये (प) ।
कात-शा × √चल् (चल) ६/
विलसने (प) ।

संस्कृत०—चालय-पै. ५, ३४, ७ । चालयेत्-काठ. २८, ४ ।

२०५०+√चह् (चह) १०/८८ कल्कने (प) मित् √चह् (चह) १/ कल्कने (प) ।
मै-(श)-च-जै-काकृ- क्षी । √चह् (चह) १०/कल्कने (प) ।
कात-शा-हे × परिकल्कने—सा ।
शाठ्ये—वो ।

२०५२+√चह् (चह) १०/३१३ कल्कने (प) √चह् (चह) १/ कल्कने (प) ।
श-च × क्षी-हे । √चह् (चह) १०/ कल्कने (प) ।
परिकल्कने—मै-सा-
जै-काकृ-कात-शा ।
शाठ्ये—वो ।

कल्कनम्=दम्भः-क्षी ।

२०५२+√चि (चित्र) १०/९० चये (उ) मित् √चि (चित्र) ५/ चयने (उ) ।
मै-श-च-जै-काकृ- —क्षी ।
कात-शा × चित्याम्—वो ।
(हे ५/५ इत्यत्र स्मरति) चयने—सा-हे ।

त्रित्वमनित्यण्यन्तत्वे लिङ्गम्—क्षी ।

संस्कृत०—चयते-ऋ. १, १६७, ८; ऐआ. २, ७ [चयने, हिंसायाम् इति विवेकः ।]

२०५३+√चिक् (चिक्) १०/६० व्यथने (प) < √चक् (चक्) व्यथने (प) ।
 मै-श-च-जै-काकु- इति कौशिकः—
 कात-शा × क्षी-सा-हे ।
 अर्तौ—वो ।

हिन्दी०—चिक्का=प्रस्तरशकलम् । तद् भवति व्यथनाय ।

२०५४+√चित् (चित्) १०/१४३ संज्ञाने (आ) √चित् (चित्) १/ संज्ञाने
 श×, च क्षी-मै-सा-काकु । (प) ।
 संवित्तौ—जै । √चिन्त् (चिति) १०/ स्मृत्याम्
 संवेदने—कात-शा-हे । (प) ।
 ज्ञाने—वो ।

प्रयो. —द्वि. ।

संस्कृत०—चेतयते-शत्रा. ८, ५, ४, ३; तैत्रा. २, १, २, ३; छान्दोग्यो. ७, ५, १ ।

प्राकृत०—√चेअ (सक)=(१) चेतनायाम्, (२) स्मृतौ-चेयइ-स. ५३८, (३) ज्ञाने, (४) अनुभवे—चेयए-आवम.; (५) दाने, (६) निर्माणे । चेएइ-आचा.; सम. ५१, ।

हिन्दी०—√चेतना=ज्ञाने, विचारणे । √चिन्त् १०/२ इत्यस्मादस्य व्युत्पत्ति-कल्पना न युक्ता ।

२०५५+√चित्र (चित्र) १०/३६० चित्रस्य करणे (प) √चि (चित्र) ५/चयने (उ) ।
 श-च × (जै-शा) क्षी । चित्रं चायनीयं मंहनीयं
 चित्रीकरणे कदाचिद् धनम्-निरु. १२, ६, १ ।
 दर्शने च—मै ।
 चित्रकरणे—सा ।
 विचित्रदर्शनयोः—काकु ।
 विचित्रीकरणे कदाचिद्
 दर्शने—कात ।

(जै-शा—√चित्र).... चित्रकरणे कदाचिद् दर्शने
 च—जै-शा ।
 वैचित्र्यकरणार्थः—हे ।

चित्रस्य=आलेख्यस्य करणे—क्षी ।

चित्रकरणे=आलेख्यकरणे—सा ।

२०५६√चित्र (चित्र) १०/३६१ कदाचिद् दर्शने (प) क्षी ।

अद्भुतदर्शने - क्षी-सा ।

क्षणिकेक्षणे लेख्ये - वो ।

भारोपीय०—*(स्) काइ (-त्-, -द्)=दीप्तम्, स्पष्टम् ।

भारेनीय०—अवे. चित्र=स्पष्टम्, दीप्तम्-वा. पाँकर्नीः ।

प्राकृत०—√चित्त (सक)=चित्रणे । चित्तेइ—महा. ।

हिन्दी०—{√चित्तरना* (< चित्रणम्)=चित्रणे ।
√चीतना (< चित्रणम्)=चित्रणे ।

२०५७√चिन्त् (चिति) १०/२ स्मृत्याम् (प) √चित् (चित) १०/ संज्ञाने

श

क्षी-मै-सा-च-काकृ-

(आ) ।

कात-शा-हे ।

स्मरणे—जै ।

स्मृती—वो ।

प्रयोज. —द्वि. ।

भारोपीय०—√*कुभाइ=परीक्षणे । √*कुआइत् (च्वाइत्)-:-वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—चिन्तयति—मैत्र्यु. ४,४; गर्भो. ३ । चिन्तयेत्—गोब्रा. १,१,३०; मनु. ७,५६=निरूपयेत् (मन्वर्थ.) । चिन्ताम्—गोब्रा. १,१,१६ ।

पालि०—चिन्तेन्तो; चिन्तयन्तो—सुत्तनिपात ८६४ ।

प्राकृत०—√चित्त=(१) चिन्तने, विचारणे, (२) स्मृती, (३) ध्याने, (४) चिन्तायाम्, पश्चात्तापे । चित्तेइ—उव.; कुमा. ।

हिन्दी०—√चित्तना*=(१) चिन्तने, ध्याने, स्मरणे, (२) विचारणे, मनने ।

२०५८+√चीक् (चीक) १०/२७०

क्षी-श-च ×

च=आमर्षणे (प)

आधृषाद् वा ।

मै-सा-जै-काकृ-कात-

शा-हे ।

मर्षणे—वो ।

√शीक् (शीक) १०/

आमर्षणे (प) आधृषाद्

वा ।

२०५९+√चीव् (चीव) १०/२४३

च ×, श

भाषार्थः (प)

क्षी-शा-हे ।

भाषार्थः—मै-सा-जै-

काकृ-कात ।

दीप्तो—वो ।

√चीव् (चीव) १/

आदानसंवरणयोः (उ) ।

- २०६० √चुक् (चुक्) १०/६० व्यथने (प)
 श (काकृ-√चुक्) क्षी-मै-सा-च-जै-
 काकृ-कात-शा-हे ।
 अर्तौ—वो ।
- २०६१+√छुट् (चुट) १०/७७ छेदने (प) इति
 चन्द्रः—क्षी ।
- २०६२ √चुट् (चुट) १०/११२ छेदने (प)
 श क्षी-मै-सा-च-जै-
 काकृ-कात-शा-हे ।
 छेदे—वो ।
- संस्कृत०—(उच्चोटनम्—क्षी) ।
 बुन्देली०—√चुटयावौ=आच्छेदने ।
 बुन्देली०—[चोटिया (<छोटिका)] ।
- २०६३+√चुट् (चुट) १०/२४ अल्पीभावे (प)
 श-च×(कात-√छुट्) क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
 शा-हे ।
 तुच्छने—वो ।
- २०६४+√चुण्ट् (चुटि) १०/११२ छेदने (प) इति
 च-कात ×, श नन्दी—क्षी ।
 क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
 शा-हे ।
 छेदे—वो ।
- बुन्देली०—√चोटवौ=छेदने ।
- २०६५+√चुण्ड् (चुडि) १०/११२ छेदने (प) इति
 सा-श-च-जै-काकृ-शा× दुर्गः—क्षी ।
 क्षी-मै-कात-हे वो ।
 छिदि—वो ।
- <√चिक् (चिक्) व्यथने
 (प) इति च कौशिकः
 —क्षी ।
 √चक् (चक्) व्यथने (प) ।
- <√छुट् (छुट) छेदने (प) ।
- <√चुण्ट् (चुटि) छेदने (प) ।
- >√पुट् (पुट्) अल्पीभावे
 (प) इत्येके—क्षी ।
 √चुट् (चुट) १०/ छेदने
 (प) ।
 √चुण्ट् (चुटि) १०/ छेदने
 (प) ।
 √चुण्ड् (चुडि) १०/ छेदने
 (प) ।
- ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
- <√चुट् (चुट) छेदने (प)
 √चुण् (चुण) ६/९१ a
 छेदने (प) काकृ,
 कात-हे ।
 शेषः पूर्ववत् ।

२-६६+√चुद् (चुद) १०/५६ संचोदने (प)   √चुड् (चुदड) १/
 श   क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- हावकरणे (प) ।
 शा-हे ।   √चुन्द १/६०० निशाने
 संनोदने—कात ।   (उ) च ।

१/ प्रयो. —ह्वि. ।

सञ्चोदनम्= प्रेरणम्—क्षी ।

भारोपीय०—√* (स्) काँइद् [चाँइद्]=प्रेरणे, क्षेपणे ।

भारेनीय०—न. पर्सि. चुस्त् = स्फूर्तियुक्तम्, तीव्रम्, व्यस्तम्—जू. पाँकनीः ।

संस्कृत०—चोदते—ऋ. ९, ६९, २; कौ. २, ७२१; जै. ३, ५९, १३ । चोदत्—तैब्रा.

२, ८, ५, ८ । चोदयामि—शौ. ३, १५, १ । चोदयामास—रघु. ४, २४=प्रेरयामास (संजी.) ।

पालि०—अचोदयि—जातक ५, ११२ ।

प्राकृत०—{ √चोअ (सक)=(१) प्रेरणे, (२) कथने । चोएइ—उव.; स. १५ ।
 { √चोए (सक)=(१) प्रश्ने, (२) शिक्षणे (प्रयो.) । चोएइ;
 चोएह—वव. १ ।

हिन्दी०—√चोदना (सक)=यभने ।

२०६७+√चुम्ब (चुभि) १०/९४ हिंसायाम् (प)

क्षी-श-च-जै-काकृ-कात- मै-सा ।

शा-हे-वो ×

> √चुम्भ (चुभि)

हिंसायाम् (प) इत्येके—
 मै ।

√चुब् १/२०६ n मर्दने
 (प) काकृ ।

√चुम्ब १/२०६ m मर्दने
 (प) काकृ ।

√चुण्ड १/१८३ g
 हिंसायाम् (प) काकृ ।

२०६८+√चुम्भ (चुभि) १०/९४ हिंसायाम् (प)

क्षी-सा-श-च-जै-काकृ- इत्येके—मै

कात-शा-हे-वो × मै ।

हिन्दी०—√चुभोना=छेदने ।

हिन्दी०—[√चूथना=विदारणे ।]

< √चुम्ब (चुभि)

हिंसायाम् (प) ।

शेषः पूर्ववत्

२०६९+√चुर् (चुर) १०/१ स्तेये (प) उत्तरधातुर्दृष्टव्यः ।
 श क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-
 कात-शा-हे-वो ।

योगिको धातुः —ह्वि ।

संस्कृत०—चोरभयम्-खि. ७,७,१० । यश्चाग्निं चोरयेद् गृहात्-मनु. ८,३३३ ।
 अचूचुरच्चन्द्रमसोऽभिरामताम्-शिशु. १,१६ ।

२०७०+√चुल् (चुल) १०/६८ समुच्छ्राये (प) मै । √पुल् (पुल) १/ महत्त्वे (प) ।
 क्षी-जै-काकृ-कात- मै-सा । √पुण् (पुण) ६/ कर्मणि शब्दे
 शा-हे-वो × ,श निमज्जने—च । च (प) ।

√चुल् (चुल) १/२४३ २
 द्रावकरणे पाकाग्निकुण्डे
 च (प) काकृ ।

अग्निना चोपचूलनम्-मनु.
 ११,१९९ [१० प्रक्षिप्तश्लो.]

√चुल्ल् (चुल्ल) १/
 हावकरणे (प) ।

संस्कृत०—चोलकम्-यशस्तिल. च., ३ आ., ४३९ पृ.=गरिधानधौतवस्त्रम् ।
 ममो स भद्रं चुलुके समुद्रः-नैष. ८,४५ ।

२०७१+√चुलुम्प् (चुलुम्प) १०/३८५ लोपे (प) √लुप् (लुप्) ६/छेदने (३) ।
 मै-श-च-जै-काकृ- (क्षी-सा)-वो ।
 कात-शा-हे ×

नो गणनिर्देशः— शोषणे—ह्वि ।

ह्विट्नीः सेण्टपीटसवर्गसंस्कृतशब्दकोशोद्धृतं महावीरचरितप्रयोगं प्रमाणत्वे-
 नोपन्यस्यति । एकलमेवोदाहरणं च प्रमाणयति । मया यशस्तिलकचम्प्वामन्यदप्यु-
 दाहरणमधिगतम्—उच्चुलुम्पन०-यशस्ति. च., १ आश्वा., ६८ पृ. = उच्चुण्टन० ।
 उच्चुलुम्पन्त्यपो ये-महावीर. ५,८ ।

२०७२+√चूण् (चूण) १०/१०१ संकोचने (प) > √चूर्ण् (चूर्ण) संकोचने
 मै-सा-च-जै-शा × ,श क्षी-कात-हे । (प) ।
 (काकृ-√चुण्) संकोचे—काकृ-वो । √तूण् (तूण) संकोचने
 लैपिकी त्रुटिः । इति चन्द्रः-क्षी ।

ध्याख्यायाम्—चूणय-
तीति ।

√कूण् (कूण) १०/ संको-
चने (आ) ।

२०७३+√चूर्ण (चूर्ण) १०/१९ प्रेरणे (प)
श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ-

√चूर् (चूरी) ४/ दाहे (आ) ।

कात-शा-हे ।

‘पेषणे’ इति चन्द्रः—क्षी ।

पेषे—वो ।

प्रेरणम्=दलनम्—क्षी ।

संस्कृत०—चूर्णयित्वा—वृहज्जावालो. ३, २८ ।

पालि०—चुणयति=चूर्णने—विनय. २, १०७; जातक ४, ४५७ ।

प्राकृत०—√चूर=दलने । चूरमि-धम्म. ९ टी. ।

हिन्दी०—√चूरना † * (< चूर्णनम्)=पेषणे, दलने, (२) त्रोटने ।

२०७४+√चूर्ण (चूर्ण) १०/१०१ संकोचने (प)
श-च-काकृ-कात- इत्येके—क्षी ।
हे-वो × क्षी-मै-सा-जै-शा !

<√चूण् (चूण) संकोचने
(प) ।

२०७५+√चृत् (चृत) १०/२६९ संदीपने (प)
मै-सा-श-च-जै-काकृ- इत्येके—क्षी ।
कात-शा × क्षी-हे-वो ।
(सा-√चृप् [चृप]) सा ।
(सा-√छृप् [छृप]) सा ।

<√तृप् (तृप) संदीपने (प)
आधृषाद्वा ।

√छृद् (छृद) संदीपने (प)
इत्येके—क्षी ।

√चृत् (चृती) ६/ हिंसा-
ग्रन्थनयोः (प) ।

२०७६+√चृप् (चृप) १०/२७९ संदीपने (प) इति
कात-शा-हे-वो × क्षीरस्वामी—सा ।
कात-शा-हे-वो × सा ।

<√छृद् (छृदी) संदीपने
(प) ।

√छृप् (छृप) संदीपने
(प) सा ।

√तृप् (तृप) संदीपने
(प) सा ।

२०७७+√च्यु १०/२०६ सहने (प) √च्यु (च्युङ्) १/ गती
 श-च × (काकृ- क्षी-सा-जै-शा-हे । (आ) ।
 √च्यव्) हसने—क्षी-मै-सा-
 काकृ-कात हे ।
 हसे सहने—वो ।

संस्कृत०—च्यावयति-अ. वे. १०, १, १३ ।

२०७८+√च्युस् (च्युस) १०/२०६ सहने (प) इत्येके—क्षी < √च्यु सहने (प) ।
 मै-श-च-जै-काकृ- क्षी-सा ।
 कात-शा-हे × 'हसने' च इत्येके—
 क्षी-सा ।
 हानौ—वो ।

२०७९+√छद् (छद) १०/४१ संवरणे (प) √छन्द (छदि) १/ संवरणे
 मै-श-च-वो × क्षी-सा-जै-काकृ- (प) मै ।
 कात-शा-हे ।

प्रयोज. —ह्वि. ।

संस्कृत०—मर्माणि ते वर्मणा छादयामि-ऋ. ६, ७५, १८ । अग्निमन्तश्छाद-
 यसि-अ. वे. ९, ३, १४ ।

पालि०—छादेति-विनय. २, १११ ।

प्राकृत०—छाजन (< छादनम्)=वस्त्रम् । “छाजन भोजन प्रीति सों दीजै
 साधु बुलाय”-कबीरदासः ।

२०८०+√छद् (छद) १०/२७२ संवरणे (प) आघृषाद्वा
 श × क्षी ।
 अपवारणे—मै-सा (उ),-
 च-जै-काकृ-कात-शा-हे ।
 संवृतौ (उ)—वो ।

१/ प्रयो.—ह्वि. ।

भारोपीय०—√* स्कुद्=आच्छादने । पु. उ. ज. हाज्; म. उ. ज. हएजे=
 कूटम् (=coat); चण्डातकम् ।

भारेनीय०—अवे. सादयन्ती=कूटम्, चण्डातकम्-जू. पाँकनीः ।

संस्कृत०—छदति, ते-ह्वि. । मया नोपलब्धम् । छादयति-शत्रा. ३, ५, १, ३६ ।
 आच्छत्-मा. १५, ४; का. १६, १, ४ ।

अपभ्रंश०—छाय (सक)=आच्छादने । वकृ-छायंत-पउम. ७, १४ ।

२०८१+√छद् (छद्) १०/३८१ अपवारणे (प)   √छद् (छदिर्) १/ ऊर्जने
 मै-श-च-जै-काकृ-   क्षी-सा ।   (प) मित् ।
 कात-शा ×   संवरणे—हे ।   शेषः पूर्ववत् ।
 संवृतौ—वो ।

प्रयोज. संवृतौ, प्रसादे—ह्वि. ।

संस्कृत०—एतद् देवेभ्यश्छदयति यत् कृष्णाजिनम्—ऐब्रा. १,३०; छान्दोग्यो. १,४,२ ।

२०८२+√छन्द (छदि) १०/४३ संवरणे (प)   छन्दति-निघ. ३,१४=
 क्षी-जै-काकृ-कात-शा- मै-सा-च ।   अर्चतिकर्मा ।
 हे-वो × ,श

१/ प्रयोज. प्रतीती, प्रसादे—ह्वि. ।

संस्कृत०—छन्दयति-शांआ. ११,३; दैब्रा. ३,१९ । (छन्त्सि-कृ. १,१६३,४; तै. ४,६,७,२ । छन्दति—ऐआ. १,१,३) तस्मादुपच्छन्दयति-रघु. ५,५८=प्रार्थय-माने (संजी.) ।

प्राकृत०—√छंद (सक)=(१) वाञ्छायाम्, (२) अनुज्ञायाम्, (३) निमन्त्रणे ।
 कवकृ-छदिज्जंतावि-उव. । संकृ-छदिअ-दस. १० ।

हिन्दी०—√छाँदना=रज्ज्वादिना दृढं बन्धने ।

२०८३+√छम्प् (छपि) १०/८२ गत्याम् (प)   √क्षम्प् (क्षपि) १०/
 मै-सा-श-च-जै ×   क्षी-शा ।   क्षान्त्याम् (प) ।
 गतौ—काकृ-कात-हे ।   √चम्प् (चपि) १०/ गत्याम्
 सर्पे—वो ।   (प) मै ।
 √छम्ब (छबि) १०/८०
 गत्याम् (प) जै ।

प्राकृत०—जंपाण, न. = (१) वाहनविशेषः, सुखासनम् शिविकाविशेषः
 (ठा. ४,३; ओप; सुपा ३९३; उप ९५६); (२) शवयानम्—सुपा. २१९ ।

हिन्दी०—√झाँपना (<छम्पनम्)=(१) आच्छादने, निलयने, (२) उत्कूर्दने,
 (३) आक्रमणे, (४) लज्जायाम् । 'झाँपवुं'—इति गुर्जरभाषा ।

हिन्दी०—√झूमना=इतस्ततो दोलने ।

२०८४+√छर्द् (छर्द्) १०/५३ वमने (प)   √छृद् (उच्छृदिर्) ७
 च × ,श   क्षी-मै-सा-जै-काकृ-   दोसिदेवनयोः (उ) ।
 कात-शा-हे-वो ।   √छृद् १०/२४१ वमने
 प्रयोज.   —ह्वि. ।   (प) शा; ३९८ हे-वो ।

भारोपीय०— $\sqrt{*स्के}$ =प्रलापे, विष्ठा, कुञ्जटिका, असारपदार्थः । म. आइरि. श्वेर्दिम्=निष्ठोवने, वमने । पु०. वुल्गा. स्करेन्द=वृणितम्, पूतिगन्धि-वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—छर्दयन्ति-शत्रा. १२,४,२,९ । यः सोमं पीत्वा छर्दयेत्-लाट्या. ८,१०,९ । छर्दयन्ति च मानवाः-महाभार. ५,९६,४२ ।

प्राकृत०— $\sqrt{छहु}$ (सक)=(१) वमने, (२) त्यागे, (३) पातने । छहुइ-महा.; उवा. ।

हिन्दी०— $\sqrt{छाँड़ना}$ *†=त्यागे ।

हिन्दी०— $\left\{ \begin{array}{l} \sqrt{छाड़ना} \\ \sqrt{छाड़ना†} \end{array} \right\}$ = वमने ।

२०८५+ $\sqrt{छल}$ (छल) १०/ प्रवञ्चने (उ) ?

अपाणिनीयः

संस्कृत०—छलितुम्-वा. रा. ६,८६,१३ । छलयिष्यति-महाभार. ३,१५५६० । द्यूतं छलयतामस्मि-गी. १०,३६ । शैवाललोलान् छलयन्ति मीनान्-रघु. १६,६१ = प्रादुर्भावयन्ति (संजी.) ।

प्राकृत०— $\sqrt{छल}$ (सक)=प्रवञ्चने । छलिज्जेज्जा-स. २१३ ।

हिन्दी०— $\sqrt{छलना}$ =प्रतारणे ।

२०८६+ $\sqrt{छिद्र}$ (छिद्र) १०/३६८ भेदे (प)	$\sqrt{छिद्}$ (छिदिर्) ७/ द्वेधी-
च ×, श (जै-शा-	क्षी-कात-शा-हे-वो । करणे (उ) ।
$\sqrt{छिद्}$)	भेदने—मै सा । $\sqrt{छेद}$ (छेद) १०/ द्वेधी-
	'करणभेदे' इति गुप्तः करणे (उ) ।
—क्षी,-सा ।	$\sqrt{छिद्}$ +“स्फायि०” उणा.
कर्णभेदने—सा ।	२,१३ रक् ।
कर्णभेदे—जै-काकृ ।	

२०८७+ $\sqrt{छुट्}$ (छुट) १०/७७	छेदने (प)	$\sqrt{छुट्}$ (छुट) ६/छेदने (प) ।
मै-सा-श-च ×	क्षी-जै-काकृ-कात-शा-हे ।	
	छेदे—वो ।	
प्रयो.	—ह्वि. ।	

संस्कृत०—छोटिकाभिर्दशदिग्बन्धनं कृत्वा-तन्त्रसारः । छोटिका = तर्जन्य-जुष्टाज्जुलिध्वनिः ।

प्राकृत०— $\sqrt{छोड}$ (सक)=बन्धनमुक्ती । छोडइ, छोडेइ-भवि.; महा. ।

हिन्दी०—चुटकी, चिकोटी ।

बुन्देली०—चोंटिया (< सं. छोटिका) = अज्जुलिद्वयनखसहकारेण कलेवर-चर्मण ईषद्विदारणम् ।

२०८८+√छृद् (छृद) १०/२६९ मै-श-च-काकृ-कात×	संदीपने (प) इत्येके —क्षी । आधृषाद्वा । क्षी-सा-जै-शा-हे । संदीपे—वो ।	{ <√चृत् (चृत) संदीपने (प) । <√तृप् (तृप) संदीपने (प) ।
२०८९+√छृद् (छृदी) १०/२६२ क्षी-च-जै-शा-वो×	संदीपने (प)-मै- सा-कात-हे । संदीपे—काकृ ।	
२०९०+√छृप् (छृप) १०/२७९ क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- कात-शा-हे-वो×	संदीपने (प) क्षीर- स्वामिनस्तु—सा ।	{ <√छृद् (छृदी) संदीपने (प) सा । <√चृप् (चृप) संदीपने (प) सा ।
२०९१+√छेद (छेद) १०/३८० च ×, (श-च्छिदिर्)	द्वैधीकरणे (प) क्षी-मै-सा-जै-काकृ- कात-शा-हे । छेदे—वो । प्रयोज. ---ह्वि. ।	√छिद् (छिदिर्) ७/ द्वैधी- करणे (उ) ।

संस्कृत०—छेदयति—शाङ्खा. श्रौ. १७,१,८; गोमू. ४,२,९ । द्वावोष्टौ छेदयेन्नृपः
—मनु. ८,२८२; छेदयेल्लवशः क्षुरैः—८,२९२ ।

प्राकृत०—√छेअ (सक)=छेदने (अप्रयोज.), (२) छेदने (प्रयोज.) । कर्म-
छेइज्जंति—पि. ५४३ ।

हिन्दी०—√छेड़ना=(१) स्पर्श, (२) विलेखने, खनने ।

२०९२+√जस् (जसि) १०/१२८ रक्षणे (प)
च ×, श क्षी-मै-सा-व-जै-काकृ-
कात-शा-हे-वो ।
रक्षे—वो ।

२०९३+√जम् (जभ) १०/१८४ नाशने (प) इति >√जम्भ् (जभि) नाशने
मै-श-च-जै-काकृ- चन्द्रः—क्षी । (प) ।
कात-शा-वो × क्षी-सा-हे ।
प्रयो. —ह्वि. ।

संस्कृत०—हनू वृकस्य जम्भय-अ. वे. १९,४७,९ । अजीजभम्—शो. ७,५६,५ ।

२०९४+√जम्भ् (जभि) १०/१८४ नाशने (प) > √जम्भ् (जभ)
 च × श, श क्षी-मै-सा-जै-कात्-शा-हे । नाशने (प) ।
 नाशे—काक् ।
 नशि—वो ।
 प्रयो. —द्वि. ।

संस्कृत०—जम्भयन्तः—ऋ. ७, ३८, ७; मा. ९, १६; तै. १, ७, ८, २; शब्रा. ५, १, ५, २२ । जम्भयन्ति—पै. १७, १२, ५ ?

२०९५+√जल् (जल) १०/१० अपवारणे (प) > √जल् (लज) अपवारणे (प)
 च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काक्- इति नन्दी—क्षी ।
 कात्-शा हे । √जल् (जल) १/ घात्ये (प) ।
 पिधाने—वा । जलम्, जलाषम्—निघ.
 १, १२=उदकनामनी ।
 जालं जलचरं भवति
 जलेभवं वा जलेशयं वा-
 निरु. ६, २७, १ ।

संस्कृत०—जालान्तरप्रेषितदृष्टिरन्या—रघु. ७, ९ ।

२०९६+√जस् (जसु) १०/१३१ हिंसायाम् (प) √जस् (जसु) ४/ मोक्षणे (प) ।
 च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काक्- √जह् १/३१६ m हिंसागत्योः
 कात्-शा-हे । (प) काक् ।
 वधेऽनादरे—वो । जसति—निघ. २, १४ =
 हिंसार्थः—हे । गतिकर्मा ।
 प्रयो. द्वि. ।

संस्कृत०—जासयति --शब्रा. २, २, २, १९ । अजीजसः—पै. ४, १६, ७ ।
 निजो जसोज्जासयितुं जगद्ब्रह्मम्—शिशु. १, ३७ ।

२०९७+√जस् (जस) १०/१८६ ताडने (प) √जस् (जसु) १०/ हिंसा-
 मै-सा-च ×, श क्षी-जै-काक्-कात्-शा-हे । याम् (प) ।
 वधेऽनादरे—वो । शेषः पूर्ववत् ।

२०९८+√जस् (जसु) १०/१७७ ताडने (प) मै-सा ।
 क्षी-श-च-जै-काक्-
 कात्-शा-हे-वो ×
 प्रयो. —द्वि. ।

संस्कृत०—जजस्तम्—ऋ. ४,५० [११; ७, ९७, ९] शेषः पूर्ववत् ।

२०९९+√जुञ् (जुचि) १०/२५८ भाषार्थः (प) स्वामि-
क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- काश्यपमतानुसारेण—
कात-शा-हे-वो × सा ।

√तुञ्ज् (तुजि) १०/२२
भाषार्थः (प) सा ।

२१००+√जुङ् (जुङ) १०/१०६ प्रेरणे
श क्षी-मै-सा-च-जै-
कात-शा-हे ।
नोदे—वो ।
व्यभिचारे—काकृ ।

√जुङ् (जुङ) ६/ बन्धे
(प) ।

√जुङ् (जुङ) ६/ गतौ (प)
इति दुर्गः—क्षी ।

२१०१+√जुष् (जुष) १०/२८१ परितर्पणे (प)
श-च × क्षी-मै-जै ।
परितर्कणे—
सा-कात-शा-हे ।
परितर्के—काकृ ।
तर्कतृप्त्योः—वो ।

√जुष् (जुषी) ६/ प्रीति-
सेवनयोः (आ) ।

√जुष् १/२९३ हिंसायाम्
(प) काकृ ।

प्रयोज. —ह्वि. ।

संस्कृत०—जोषयेत् सर्वकर्माणि—गी. ३, २६ ।

हिन्दी०—√जोखना (< जोषणम्=परितर्कणे)=तोलने, माने ।

हिन्दी०—{ जोष } “तुलसी प्रेमपयोधि की तातें माप न जोष”
जोख* —तुलसीदासः ।

हिन्दी०—आयव्ययविवरणम्, लेखविवरणम् (परितर्कणम्) ।

२१०२+√जू १०/२६५
च ×, श

वयोहानौ (प)
आधृषाद्वा ।
क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
कात-शा-हे ।
ज्याने—वो ।

>√ज्जि वयोहानौ (प)
इति नन्दी-क्षी ।

भारोपोय०—√*गुरे, √*गुरे, √*ग्रे = वयोवृद्धौ, जरायाम्, परिपक्वता-
याम् । पु. च. स्ला.—जरति=परिपक्वतायाम्—जू. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—जारयन्ती—ऋ. १, १२४, १० । जरति—षोढो. १७ । न यं जरन्ति
शरदो न मासाः—ऋ. ६, २४, ७ । अजीजरत्—ने. ११, २, १ ।

पालि०—जरयति (प्रयोज.)—जातक ५,५०१=६,३७५ ।

पालि०—जीरति, जीरयति (प्रयो.)—विनय. १,२३७=नाशे ।

प्राकृत०—√जर=जरायाम् । वक्तु-जरंत-अच्चु. ७९ ।

प्राकृत०—√जीरव (सक)=जीर्णतायाम् । जीरवइ-कुप्र. २६६ ।

हिन्दी०—√झड़ना, √झरना (<जरणम्, क्षरणम् ?)=कस्यचन वस्तुनो लघीयशामंशानां विशीर्य पतने केशानां विशरणे

२१०३+√ज्ञप् (ज्ञप) १०/८६ मारणतोषणनिशानेषु √ज्ञा १/मारणतोषणनिशाने-
जै-शा-हे × , श (प) मिच्च । पु (प) ।
(च—√ज्ञा) क्षी-च ।

ज्ञापने मारणादिपु

चाभिधानमस्यैव

—मै ।

मारणदिपु चाभिधानम-

स्यैव—सायणः (स्मरति) ।

मारणतोषणनिशामनेषु —

शाकटायनानुसारिणः—

ज्ञेये—काकृ ।

ज्ञप्ती—वो ।

कात ?

प्रयो. ह्वि. ।

संस्कृत०—ज्ञपयिष्यामि-कौ. १,१ । ज्ञपयते—छान्दोग्यो. २,१३,१ । ज्ञपय राज-
पुत्र-शाङ्खा. श्रौ. १५,२५,२ । ज्ञापयते स प्रस्तावः—छान्दोग्यो. २,१३,१ ।

२१०४+√ज्ञा १०/२०० नियोजने (प) √ज्ञा ९/ अवबोधने
श क्षी-मै-काकृ-कात-शा-हे । (उ) ।

नियोगे—सा-जै ।

तोषणे—च ।

प्रेरणे—वो ।

मारणादि (=मारणतोषण-

निशान)—नियोजनेषु—हे ।

प्रयो. ह्वि. ।

भारोपीय०—√*गुने-, √*गुने-, √*गुने-, √*गुने=ज्ञाने, परिचये, विचा-

रणे—वा. डॉकनीः ।

संस्कृत०—अज्ञापयत्-जेत्रा. १८६ । भक्ष्यतामिति सुव्यक्तं प्रभुराज्ञापयिष्यति-
वा. रा. ५, २५, ४८ । परीक्ष्य ज्ञापयन्नर्थान्-महाभार. १२, ४१४९ ।

प्राकृत०—√जाणाव=ज्ञापने । जाणावइ, जाणावेइ-कुमा.; महा. ।

२१०५√जि १०/२६५ वयोहानौ (प) इति <√जृ वयोहानौ (प) ।
मै-श-च-जै-काकृ- नन्दी—क्षी । √जृ (जृष्) ४/ वयोहानौ
कात-शा-वो × आधृषाद्वा । (प) ।
क्षी-सा-हे ।

२१०६+√टङ्क (टकि) १०/९८ बन्धने (प) <तङ्क (पृपोदरादित्वा-
च ×, श क्षो-मै-सा-जै-काकृ- टङ्क इति । द्र. अमर-
कात-शा-हे । टीकायां रमानाथः)
बन्धे—वो । √टम्ब १/२०६ z मर्दने
प्रयो. आवरणे—ह्वि. । (प) काकृ ।

एवमन्यत्रापीदित्वं णिज्विकलमार्थं द्रष्टव्यम्—१०/२ सा ।

संस्कृत०—टङ्क टङ्क-लाङ्गूलो. २१४:१७ । जलवतोत्तानेन पात्रेण देहस्थालीं
टङ्कयति-का. श्री. ४, २, ३४ । टङ्कैश्च दात्रैः—वा. रा. २, ८०, ७=पाषाणदारणैः ।
(खनित्रम्-मेदि. के २४ ।)

हिन्दी०—√टांकना=बन्धने, योजने ।

हिन्दी०—टांका (<टङ्कः)=योगः, बन्धनम् ।

हिन्दी०—टांग (<टङ्का=जङ्घा-मेदि., के २५)=आजघनाद् गुल्फपर्यन्तो भागः ।

बुन्देलो०—टांक (<टङ्का=जङ्घा-मेदि., के २५)=जघनाग्रभागः ।

२१०७+√टिप् (टिप) १०/१३९ क्षेपे (प) √तिप् (तिप) १०/ क्षेपे (प) ।
मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी । √स्तिप् (स्तिप) १०/
कात-शा-हे × नुदि—वो । क्षेपे (प) ।
√डिप् (डिप) १०/क्षेपे (प) ।
√तिप् (तिपृ) १/ क्षरणार्थः
(आ) ।

प्राकृत०—टिप्पी=टीका, तिलकम्-दे. ४, ३ । टिप्पणय=विवरणम्-मुपा. ३२४ ।

हिन्दी०—√टीपना (<टेपनम्=क्षेपे)=मन्दप्रहारे; (२) हस्तेनाङ्गुल्या
वा विनामने, (३) अङ्गुले, टङ्कने ।

हिन्दी०—{√टिपकना†}
√टपकना }=विन्दुक्षेपे ।

२१०८+√डप् (डप) १०/१३७ संघाते (आ)	√डम्प् (डपि) १०/
क्षी-च-जै-शा ×	संघाते (प) ।
मै-सा-काकृ-कात-हे ।	√डम्भ् (डभि) १०/
संहृतौ—वो (उ) ।	संघाते (प)

हिन्दी०—डप्पू = स्थविष्ठम् ।

२१०९√डम्प् (डपि) १०/१३४ संघाते (प)	√डप् (डप) १०/
मै-सा-श-च-काकृ-	क्षी-जै-शा-हे ।
कात ×	संघाते (आ) ।
	संहृतौ—वो (उ) ।
	अभिमर्दने—हे ।

२११०+√डम्भ् (डबि) १०/१३६ क्षेपे (प) इति	√डम्भ् (डबि) १/२०६
मै-सा-श-च-जै-काकृ	चन्द्रः—क्षी ।
कात-शा ×	aa मर्दने (प) काकृ ।
	क्षी-हे ।
	नोदे—वो ।

उपहासे, विडम्बनायाम्—

१/?, प्रयोज. 'वि'-उपसर्गसहितः—ह्रि. ।

संस्कृत०—डम्बराडम्बरौ चैव ददौ धाता महात्मने—महाभार. ९, २, ४१ ।
ऋतुविडम्भयामा १-रघु. ४, १७=अनुचकार (संजी.) । विडम्बयत्यस्तनिमग्नसूर्यम्—
रघु. १६, ११=अनुकरोति (संजी.) ; विडम्बयति—यशस्तिल. च., ५ आश्वा. ११५
श्लो.=विगोपयति । आडम्बरः—यशस्तिल. च. २ आश्वा., ९८ श्लो.=शोभा ।

प्राकृत०—{डम्बर=आडम्बरः, आटोपः—उप. १४२ टी.; पिग. ।
डम्बर=धर्मः, औष्ण्यम्, प्रस्वेदः—दे. ४, ८ ।

२१११+√डम्भ् (डभि) १०/१३४ संघाते (प) इति	<√डम्प् (डपि) संघाते
मै-सा-श-च-काकृ-	(प) ।
कात-शा ×	√डम्भ् (डबि) १०/
	क्षेपे (प) ।
	√डम्भ् १/२०६ aa मर्दने
	(प) काकृ ।
	√डम्भ् १०/२०० a
	संघाते (आ) शा ।
	√डम्भ् १०/२६५ अभि-
	मर्दने—हे ।

२११२+√डिप् (डिप) १०/१३८ संघाते (आ)
 क्षी-च-जै-शा × ,श मै-सा-काकृ-
 कात-हे ।
 संहतौ—वो ।
 (उ) ।

√डिप् (डिप) १०/१४०
 क्षेपे (प) ।
 √डिम्ब् (डिबि) १०/ क्षेपे
 (प) ।
 √डिम्ब् १/३५२ d धारणे
 (प) काकृ ।

२११३+√डिप् (डिप) १०/१४० क्षेपे (प) ।
 च × ,श(काकृ-√दीप्) क्षी-मै-सा-जै
 कात-शा-हे ।
 क्षेपणे—जै ।
 नुदि—वो ।

√डिम्ब् (डिबि) क्षेपे (प)
 इति चन्द्रः—क्षी ।
 √डिप् (डिप) ४/ क्षेपे
 (प) ।
 √डिप् (डिप) ६/ क्षेपे (प) ।
 √तिप् (तिप) १०/ क्षेपे
 (प) ।
 √टिप् (टिप) १०/ क्षेपे
 (प) ।

प्राकृत०—√डेव (सक)=उल्लङ्घने, कूर्दने, अतिक्रमणे । वकृ-डेवमाण-राज. ।

२११४+√डिम्प् (डिपि) १०/१३५ संघाते (प)
 मै-सा-श-च-काकृ- क्षी-जै-शा-हे ।
 कात × संहतौ—वो (उ) ।
 अभिमदने—हे ।

√डिप् (डिप) १०/ संघाते
 (आ) मै ।
 √डिम्ब् (डिभि) १०/ संघाते
 (प) ।
 √डिम्ब् (डिभि) १०/
 संघाते (प) ।

२११५+√डिम्ब् (डिबि) १०/१३७ क्षेपे (प) इति
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- चन्द्रः—क्षी ।
 कात-शा × क्षी-हे ।
 नोदे—वो ।

<√डिप् (डिप) क्षेपे
 (प) ।
 √तिप् (तिप) १०/
 क्षेपे (प) ।
 √स्तिप् (स्तिप) १०/
 क्षेपे (प) ।
 √टिप् (टिप) १०/ क्षेपे (प) ।
 √दिम्ब् (दिभि) १०/
 क्षेपे (प) ।

प्राकृत०—डिब=(१) भयम्-से, २,१९; (२) विघ्नः-णाया, १,१-पत्र. ६;
औप.; ३-विप्लवः, डमरः-जं २ ।

प्राकृत०—डिफिअ=जले पतितम्-दे. ४,९ ।

२११६+√डिम्भ् (डिभि) १०/१३५ संघाते (प) इति <√डिम्प् (डिपि) संघाते
मै-सा-श-च-जै-काकृ- दौर्गाः—क्षी । (प) ।
कात-शा × क्षी-हे । √डिम् हिसे-सौ. धा.-वो ।
संघे—वो (उ) । √डम्प् (डपि) १०/
संघाते (प) ।
√डिम्भ् १०/२८० संघाते
(आ) जै ।
√डिम्भ् १०/२०० b
संघाते (आ) शा ।
√डिम्भ् १०/२६६ अभि-
मर्दने (आ) हे ।
√डिम्भ् १/३६२ धारणे
(प) काकृ ।

संस्कृत०—डिम्भकोऽनन्तरोऽभवत्-हरिवंशे भविष्यपर्वणि ३२,१८=स्वनाम-
ख्यातः शाल्वदेशाधिपतेर्ब्रह्मादत्तस्य पुत्रः ।

प्राकृत०—√डिभ (सक)=(१) अधःपातने, (२) ध्वंसे, नाशे । वकृ-डिभंत-
कुमा. ७,४२ ।

प्राकृत०—डिभ=बालकः, शिशुः-महा.; सुपा. १६ ।

२११७+√तंस (तसि) १०/१६७ अलङ्कारे (प) इति √तंस (तसि) १/३८५
श-च-जै-काकृ-कात-शा × दुर्गः—क्षी । अलङ्कारे (प) क्षी ।
क्षी-मै-सा-हे
अलङ्कृती—वो ।

प्रयोज. कम्पने—ह्वि. ।

संस्कृत०—अतंसयत्-वा. सं. २३,२४ ।

२११८+√तट् (तट) १०/४३ आघाते (प) इत्येके—<√तड् (तड) आघाते
मै-सा-च-जै-कात- क्षी । (प) ।

शा-हे ×

क्षी-काकृ ।

√तद् (तट) १/ उच्छ्राये

आहृती—वो ।

(प) ।

१/

शब्दे—ह्वि ।

संस्कृत०—करिष्यामि न सन्देहस्ताटकावधमुत्तमम्—वा.रा. १,२६,४ (गी. प्रे. स.) । भौवादिकस्यैव √तद् धातोरर्थान्तरे प्रयोग इह ।

२११९+√तड् (तड) १०/४२

आघाते (प)

> √तद् (तट) आघाते (प) ।

श

क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-

√तण्ड् (तडि) १/ ताडने

कात-शा-हे ।

(प) ।

त्विषि, आहृती—वो ।

√तल् (तल) १०/ प्रतिष्ठायाम्

२/ प्रयो.

ताडने—ह्वि ।

(प) । विद्युत् तळिद् भव-

तीति शाकपूणिः । सा ह्यव-

ताडयति—निरु. ३,११,२ ।

संस्कृत०—ताडय ताडय—लाङ्गूलो. २१४: १७ । तळित्—ऋ. १,९४,७ ।
ताडनम्—वृहज्जावालो. ५,१३ ।

प्राकृत०—√ताड(सक)=ताडने, (२) प्रेरणे, (३) गुणयुक्ततायाम् । कवकृ-
ताडिज्जमाण, ताडीअंत, ताडीअमाण—सुपा. २६; पि. २४० ।

प्राकृत०—√ताल (सक)=ताडने । तालेइ पि. २४० ।

हिन्दी०—√ताड़ना=ताडने, दण्डने, (२) भर्त्सने, शासने ।

२१२०+√तड् (तड) १०/२५३ भासार्थः (प)

ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।

मै-च-श-जै-काकृ-कात- इत्येके—क्षी ।

शा-हे × (सा-√तुड्) क्षी-हे ।

त्विषि आहृती—वो ।

संस्कृत०—तळित्—ऋ. १,९४,७; पै. १२, १७ । “ताडिणिलुक्च”—उणा. १,९८
इति वैयाकरणास्तडिच्छब्दं √तड् आघाते धातुतो व्युत्पादयन्ति । निरुक्तकारोऽपि
(३,११,२) तथा प्रतिपेदे । वस्तुतः प्रकृतशब्दे ताडनार्थो भासनार्थश्चेति व्यापारद्वयम् ।
पाणिनिर्भासनार्थमपि प्रस्तौति धातुम् । ध्वन्यात्मकत्वेन धातुद्वयमभिन्नम् । अर्थभेद-
दर्शनायायं पार्थक्यं नीतः ।

२१२१+√तन् (तनु) १०/२८७ श्रद्धोपकरणयोः (प)

√वन् (वन) १०/ श्रद्धोप-

श-च ×

क्षी-मै-सा-हे ।

हिसनयोः (प) ।

श्रद्धोपहिंसायाम् —जै-शा ।	√वन् (वन) १०/ श्रद्धोपका- रयोः (प) ।
श्रद्धोपकारयोः—कात । श्रद्धाघाते—हे । शब्दे—काकृ ।	√चन् (चन) १८४१ श्रद्धो- पहननयोः (प) इत्येके— सि. कौ. ।
उपहतौ श्रद्धाघाते श्रद्धोप- कारयोः—वो ।	√तन् (तनु) ८/१ विस्तारे (उ) ।
उपसर्गान्च दैर्घ्ये—क्षी,- मै-सा-च-कात-शा-हे । दैर्घ्येके—वो ।	

२१२२√तन्त्र् (तन्त्रि) १०/१४७ श	कुटुम्बधारणे (आ) क्षी-मै-सा-च-जै,-काकृ- (प),-कात-शा-हे । 'धारणे' इति चन्द्रः —क्षी,-वो । भाषायामस्य विस्तारेण प्रायः प्रयोगः— दुर्गादासः ।	√तन् (तनु) ८/१ विस्तारे (उ) । √तन्त्र् १०/४ दर्शनीये (प) काकृ । √तन्द् सादे मोहे-सौ. धा.—वो । √तिन्त्र् १०/८ अम्लकरणे (प) काकृ ।

भारोपीय०—√*तेन्=विस्तारे ।

भारेनीय०—न. पर्सि. तार (अवे. * तन्त्र-)-वा. पॉकनीः ।

संस्कृत०—येन तन्त्रयतस्तन्त्रं वृत्तिः स्यात् तत् तदाचरेत्-महाभार. १२,
७८१४; तन्त्रैः-२,१,३१=उपायैः (नील.) । प्रजाः प्रज्ञाः स्वा इव तन्त्रयित्वा-
शाकु. ९१,१३ ।

२१२३√तप् (तप) १०/२६८ श-च x	दाहे (प) आधृषाद् वा । क्षी,-मै(उ),-सा-च- जै-कात-शा-हे (आ)-, काकृ-वो ।	√तप् (तप) १/ संतापे (प) । √तप् (तप) ४/ ऐश्वर्ये (आ) । √पत् (पत्) ४/ ऐश्वर्ये (आ) ।

१/ प्रयो. —ह्वि. ।

संस्कृत०—तपस्व तम्-ऋ. १०,१६,४ । शत्रूणां तापयन्मनः-अ. वे. १९,२८,२ ।
तापयन्ति महात्मानम्-वा. रा. ५,३२,३६ । मनस्तापयतीव मे-महाभार. ४,१७५५ ।

२१२४+√तर्क् (तर्क) १०/२५१ भासार्थः (प) √तृ १/ प्लवनतरणयोः (प) ।

च × , श

क्षी-शा-हे ।

भाषार्थः—मै-सा-जै-

काकृ-कात ।

दीप्तौ—वो ।

वितर्कणेऽप्ययम् (अत्र

सक.) दुर्गादासः ।

प्रयो. विचारणे—द्वि. ।

भारोपीय०—√*तेर्क्-√* त्रेक्-(√* तौर्क्-, √* त्रौक्-)=वेष्टने । लैति. ताकृएओ-एरे=वेष्टने-जू. पाँकर्नीः ।

भारोपीय०—√* तेरेक्-(√* तेर्क्-, √* तौर्क्-: √* त्रेक्-)=वेष्टने-वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—तर्कयाम्यहम्-वा. रा. ५,१,५६ । तर्कयामास-वा. रा. ५,१८,२२; महाभार. ३,१७२३ । तरङ्गान् को हि तर्कयेत्-कथासरि. २६,१८ । मन्ये भ्रातरं तर्कचक्षुषा-महाभार. १,१६८,१८-तर्कः=ज्ञानम् । तद् दृष्ट्वा सौकरं रूपं तर्कयामास पद्मभूः-दे. भा. ८,२,४ ।

प्राकृत०—√तक्क (सक)=तर्कणे, अनुमाने । तक्केमि-मे. १३ ।

हिन्दी०—√ताड़ना (<तर्कणम्)=आभासे अनुमाने ।

हिन्दी०—√तरकना (<तर्कणम्)=तर्कणं, विचारे, अनुमाने ।

हिन्दी०—√ताकना (<तर्कणम्)=चिन्तने, विचारणे, वाञ्छने—“अनभल ताका”—तुलसीदासः ।

हिन्दी०—√ताकना (<तर्कणम्)=दर्शने, लक्षणे, (२) रक्षणे ।

हिन्दी०—√तरकना (<अनु. ? √तृ १/ प्लवने) कूर्द्धने,, उत्प्लवने—“तरकेउ पवनतनय बलभारी”—तुलसीदासः ।

२१२५+तर्ज् (तर्ज) १०/१५१ संतर्जने (आ) √तर्ज् (तर्ज) १/ भर्त्सने (प) ।

च × , श

क्षी-मै-सा-जै-काकृ- √तर्ज् १/६७ व्यथने (प) काकृ ।

कात-शा-हे ।

√भर्त्स् (भर्त्स) १/ संतर्जने (आ) ।

वाग्भर्त्सयोः—वो ।

“लक्ष्ये तर्जयतीति दृश्यते । एवं निशामयति, भालयति, कोटयति, वञ्चयति निवेदयतीत्यादि । अत एव चुरादिभूतान् स्वरान्वितान् नाकरोत्”—क्षी । क्षीरस्वामि-नेवं वदता नूनं महाभारतं न परिशीलितम् । तत्र ‘तर्जयसे’ इति प्रयोगो विद्यते । भट्टिकाव्यकारोऽपि ‘तर्जयन्तः’ ७,३६ इति लिखन्स्तथैव ज्ञेयः ।

संस्कृत०—तर्जयसे महावातमिव द्रुमः—महाभार. ५, ६५, ५; तर्जयसे—१४, ३३, १ । तर्जयन्निव केतुभिः—रघु. ४, २८=तर्जिभत्स्योर्नुदात्तत्वेऽपि चक्षिडो ङित्करणे-
नानुदात्तेत्त्वनिमित्तस्यादमनेपदस्यानित्यत्वज्ञापनात् परस्मैपदमिति वामनः—(संज्ञो) ।
वाक्शरैस्तर्जयिष्यन्ति गुरुन् शिष्याः—हरिवंश. १११६६ ।

२१२६+४/तल् (तल) १०/६२ प्रतिष्ठायाम् (प)   ४/तृ १/ प्लवनतरणयोः (प ; ।
श   क्षी-मै-सा-च-काक्-   ४/तड् (तड) १०/ भासार्यः
कात-हे ।   (प) ।
प्रतिष्ठाकरणे—जै-श ।
प्रतिष्ठितो—वो ।

भारोपीय०—४/तेल्=समीकरणे; तुल्यतला भूः । अर्मे. तुल्=प्रदेशः, मण्ड-
लम्, राष्ट्रम्, भूतलभागः । पु. आइरि. तलम्, तलमन्=तलिमा, भूः, तलर्=पार्थिवम् ।
म. आइरिश्-तेल्, तौल्, तुल्=भालम्, तटम्—वा. पाँकर्नीः ।

भारोपीय०—*तेल्प=स्थानम्, कोष्ठः, सदनम् । लिथु. तेल्पु, तल्प=पूर्वो-
क्तोऽर्थः—वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—महीतलस्पर्शन०—रघु. २, ५० । तल्पमुज्झाश्चकार—रघु. ५, ७५ ।
०तालैः—उत्तरराम. ३, १० । परिगुष्कतालवः—ऋतु. १, ११ । प्राप तालोवनश्यामम्—
रघु. ४, ३४ ।

हिन्दी०—४/तरियाना (<तले) = अधःकरणे, (२) आच्छादने, पिठरतले
मृदादिलेपने, यतस्तत्र काष्ण्यं न संसज्येत । (अक) तलस्थितौ ।

२१२७+४/तिज् (तिज) १०/११२ निशाने (प)   ४/तिज् (तिज) १/ निशाने
श   क्षी-मै-सा-च-जै-   क्षमायाश्च (आ) ।
कात-शा-हे ।

संस्कृत०—संतेजयस्तदा वाग्भिर्मातिरिश्चैव पावकम्—महाभार. ५, २७४२ ।
अश्वमुत्तेजयामास-कथासरि. १८, ९१ । उत्तेजयामि सुहृदः परिमोक्षणाय—मृच्छक.
६७, १९ ।

२१२८+४/तिप् (तिप) १०/१३७ क्षेपे (प)   ४/टिप् (टिप) १०/ क्षेपे (प) ।
क्षी (यु. मी. सं) ।   ४/डिप् (डिप) १०/ क्षेपे (प) ।
४/स्तिप् (स्तिप) १०/क्षेपे (प) ।
४/तिप् (तिपृ) १/ क्षरणार्थः
(आ) ।

संस्कृत०—तिप्य०—राजत. ८, १५४५ (=वैश्य०) ।

२१२९+√तिल् (तिल) १०/७२ स्नेहने (प)   √तिल् (तिल) १/ शैथिल्ये
 श-च-शा ×   क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (प) ।
 कात-हे ।   √तिल् (तिल) ६/ स्नेहने
 स्निहि—वो ।   (प) ।

२१३०+√तीर (तीर) १०/३५६ कर्मसमाप्ती (प)   √तृ १/ प्लवनतरणयोः (प) ।
 श-च ×   क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
 कात-शा-हे ।
 कर्मणां समाप्ती—वो ।

संस्कृत०—तीरितं चानुशिष्टं च—मनु. ९, २३३ = शास्त्रव्यवस्थानिर्णीतम्
 (मन्वर्थ.) । तीरुभीरुहराय—हरिवंश. १४८९१ ।

प्राकृत०—√तीर (सक) = समाप्ती, परिपूर्ती । तीरइ—भग. । संकृ-तीरित्ता-
 कप्प. ।

२१३१+√तुज् (तुज) १०/३२ हिंसाबलादाननिकेत- √तुज् (तुज) १/ हिंसायाम्
 क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- नेषु (प)   (प) ।
 कात-शा-हे-वो ×   शाकटायनस्तु—सा । √तुञ्ज् (तुजि) १/ हिंसायाम्
 (प) ।

२१३२+√तुञ्ज् (तुजि) १०/२९ हिंसाबलादाननिकेत- ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
 श नेषु (प)   √तुञ्ज् (तुजि) १०/२२४
 क्षी-मै-सा ।   भासार्थः (प) ।
 हिंसायाम्—च ।
 हिंसाबलिदाननिकेत-
 नेषु—जै ।
 हिंसाबलादाननिकेत-
 नेषु—काकृ-कात-शा-हे ।
 निकेतने हिंसे बले दाने
 —वो ।

संस्कृत०—[तुञ्जः=निकेतनम्—क्षी] । तुञ्जाते वृष्ण्यं पयः—ऋ. १, १०५,
 २=प्रजननाय अन्योन्यसंघट्टेन प्रेरयतः । तुजि पिजि हिंसाबलादाननिकेतनेषु । इदि-
 त्वान्नुम् (सा.) ।

२१३३+√तुञ्ज् (तुजि) १०/२२४ भासार्थः (प)   ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
 च ×, श   क्षी-शा-हे ।

भाषार्थः—मै-सा-जै-काकृ-कात ।

भा-षट्कार्थे—वो ।

षट्कार्थः=निकेतनहिंसावलदानानि-दुर्गादासः ।

२१३४+√तुत्थ् (तुत्थ) १०/३८६ आवरणे (प) मै ।

श-च-जै-काकृ- क्षी ×, मै-सा-हे ।

कात-शा × स्तृतौ—वो ।

संस्कृत०—पांशुदिशां मुखमतुत्थयदुत्थितोऽद्रेः—शिशु. ५,११=आच्छादयति. स्म (सर्वङ्कषा) ।

२१३५+√तुम्प् (तुपि) १०/११७ अर्दने (प). इति

<√तुम्ब् (तुबि) अर्दने (प) ।

सा-श-च-जै-काकृ- दौर्गाः—क्षी ।

कात-शा × क्षी-मै-हे-वो ।

२१३६+√तुम्ब् (तुबि) १०/११७ अर्दने (प)

<√तुम्प् (तुपि) अर्दने (प) ।

च ×, श क्षी-मै-जै-काकृ-कात-
शा-हे ।

√तुम्ब् (तुबि) १/ अर्दने
(प) ।

अदर्शने—सा ।

√लुम्ब् (लुबि) १०/ अर्दने
(प) ।

अर्दे—वो ।

भारोपीय०—√* तेउ-, √* तूउ-, √* तु-, √* तू=उच्छ्वयने, वृद्धौ—
वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—सशिष्यतुम्बकरकौ-हरिवंश. ६४,५ । (तुम्बति=नाशयत्यरुचिम्
इति) [तुम्बिनी=कटुतुम्बी-राजनिर्घण्टः] । तुम्बुरुः—वा. रा. ३,४,१६ (गी. प्रे. सं.) ।

२१३७+√तुल् (तुल) १०/६३ उन्माने (प)

√दुल् (दुल) १०/ उत्क्षेपे

श क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- (प) ।

कात-शा-हे ।

√तुल् (तुल) १/ उन्मितौ

उन्मितौ—वो ।

(प) वो ।

[१] /४यो.

—ह्वि. ।

√तुल् १/४९६ a द्रवणे (आ)
काकृ ।

√तुल् १/४९६ b द्रवणे
(आ) काकृ ।

भारोपीय०—√*तल्-, √*तल्ले-, √*तले (इ)-, √*तला=उत्थापने, उन्माने
(तोलने) । लैति.-ताँल्लो,-ऐरे=गायकानां नर्तकानां वा मण्डलम्; अट्टालिका, कपोत-
पालिका । रसन् तलेःनाँक्=वत्सः, मूर्खो मनुष्यः, हरिणशावः—जू. पाँकनीः ।

संस्कृत०—तोलयिष्यामि—वा. रा. १,६९,१५; तोलयन्-४,९,९१ । (ततः कृष्ण-स्तुलयाभास-हरिवंश. ४५०४ । खल्वहं त्वां न तुलये—वा. रा. ४,९,१०० इत्यणिचपक्षे कान्तात् (पा० ३/१/१३५) तुलशब्दाणिच्-क्षी) ।

प्राकृत०—√तोल (सक)=(१) उन्माने, (२) उत्थापने, (३) सम्यग्रूपेण निश्चये ।
तोलइ, तोलेइ—पिंग.; महा. ।

प्राकृत०—√तुल (सक)=(१) उन्माने, (२) उत्थापने, (३) सम्यग्रूपेण निश्चये ।
तुलइ—उव. ।

२१३८+√तूण् (तूण) १०/१०१ संकोचने (प) इति <√चूण् (चूण) संकोचने
मे-सा-श-च-जै-काक्- चन्द्रः—क्षी । (प) ।
कात-शा-हे × संकोचे—वो । √कुण् (कुण) १०/ संको-
चने (आ) ।
√कूण् (कूण) १०/ संको-
चने (आ) ।
√चूर्ण् (चूर्ण) १०/ संको-
चने (आ) ।

संस्कृत०—तूणकम्=छन्दोविशेषः—छन्दोमञ्जरो ।

२१३९+√तूण् (तूण) १०/१५८ पूरणे (आ) <√तूल् (तूल) पूरणे (आ) ।
च ×, श क्षी-मै-सा-जै-कात-
शा-हे-वो ।
पूरणे कौटिल्ये च—काक् ।

भारोपीय०—*तूओ (ऊ)-: *तूएउ-: *तू=वंशी, इषुः, नलिका, प्रणाली ।

(ab.) तुल=तूणी, तूणीरः—वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—तूणखड्गधरः शूरः—महाभार. ३,१७,३ ।

२१४०+√तूल् (तूल) १०/१५८ पूरणे (आ) इति √तु २/ वृत्ती हिंसायां पूर्तो
मे-सा-श-च-जै- चन्द्रः—क्षी । (प) वो ।
काक्-कात-शा × क्षी-हे-वो । √तूल् (तूल) १/ निष्कर्षे
(प) ।

संस्कृत०—तूलम्=पूगः भावप्रकाशः (श. क. द्रु.) ।

प्राकृत०—तुलीअसि (<तूलयसि)—मृच्छ. २१ चौ. सं. ।

[तूलं करोषीति विग्रहे 'तत्करोति तदाचष्टे' इति तूलशब्दाणिच् । महान्त-
मपि जनं लघूकरोषीत्यर्थः] ।

२१४१+√तृप् (तृप) १०/२६९ संदीपने (प) आद्यृषाद्वा √तृप् (तृप) ४/ प्रीती (प) ।
 श-च × क्षी-हे । √दृप् (दृप) १०/ संदीपने
 प्रीणने—शा-जै । (प) ।

संदीपे प्रीणने च—वो ।

‘संदीपने’ इति क्षीरस्वामी

—सा ।

तृप्तौ—मै-सा-काकृ-कात ।

प्रयोज.

—ह्वि ।

संस्कृत०—सततं त्वाज्यधाराभिर्यदि तर्पयसेऽनलम्-महाभार. १,८१२६; तर्प-
 यन्त्यथ जुह्वति-१४,१०,४० । सर्वान् धातून् प्रतर्पयेत्-सुश्रु. १,२४८, १ ।

२१४२+√त्रस् (त्रसि) १०/२३१ भासार्थः (प) √त्रस् (त्रस) १०/ धारणे
 च ×, श क्षी-शा-हे । (प) ।

भाषार्थः—मै-सा-जै- √त्रस् (त्रसी) ४/ उद्वेगे (प) ।

काकृ-कात ।

भासि—वो (भ्वा. चु.) ।

२१४३+√त्रस् (त्रस) १०/२१७ वारणे (प) इति <√त्रस् (त्रसी) १/ भये
 दुर्गः—क्षी । (प) वो ।

क्षी-मै-सा-जै- √त्रस् (त्रसी) ४/ उद्वेगे
 कात-शा-हे । (प) ।

‘धारणे’ इति नन्दी—क्षी ।

क्षी-मै-सा-काकृ-हे ।

‘ग्रहणे’ इत्येके—क्षी-सा ।

घृतौ ग्रहे निषेधे—वो ।

प्रयो.

भये—ह्वि ।

संस्कृत०—विघ्ना हि बहवो लोके बालानुत्त्रासयन्ति ह-हरिवंश. ३३७७ ।
 वित्रासयितुकामः—वा. रा. ३,६८,८ ।

हिन्दी०—√त्रासना*† } =त्रासने, भये ।
 हिन्दी०—√तिरासना }

२१४४+√त्रुट् (त्रुट) १०/१६७ छेदने (आ) <√त्रुड् (त्रुड) छेदने (आ)
 श ? च-जै-काकृ- —क्षी-मै-सा-हे । इत्येके—क्षी ।

कात-शा × छिदि—वो ।

√त्रुट् (त्रुट) ६/ छेदने (प) ।

√त्रुड् (त्रुड) १/४४५ b
 छेदने (आ) काकृ ।

संस्कृत०—[तोटयत्यायसान् बन्धान्-राजत. ६, २४८ ।

प्राकृत०— $\sqrt{\text{तिउट्ट}} (सक) = छेदने, (२) परित्यागे । तिउट्टिज्जा—सूअ. १,१,१,१ ।$

२१४५+ $\sqrt{\text{त्रुड}} (त्रुड) १०/१६७$	छेदने (आ) इत्येके	$<\sqrt{\text{त्रुट}} (त्रुट) छेदने$
मै-सा-श-च-जै-काकृ-	—क्षी ।	(आ) ।
कात-शा-वो X	क्षी-हे ।	$\sqrt{\text{त्रुड}} १/४४५ b$ त्रुडने
		(आ) काकृ ।
		$\sqrt{\text{त्रुट}} (त्रुट) ६/$
		छेदने (प) ।

सुस्पष्टो विकासः ।

२१४६+ $\sqrt{\text{दंश्}} (दशि) १०/१४५$	दंशने (आ)	$\sqrt{\text{दश्}} (दश) १०/$ दशने
च X, श	क्षी-मै-सा-कात-हे ।	दर्शने च (आ) जै ।
	दशने—जै-काकृ-शा ।	$\sqrt{\text{दस्}} (दस) १०/१४१$
	दर्शने—कात ।	दर्शनदंसनयोः (आ) सा ।
	दंशने दर्शने च—हे ।	
	दर्शे दंशने च—वो ।	
प्रयो.	.....ह्वि. ।	

इह दर्शनार्थो नूनं प्राकृतभाषातो गृहीतो ज्ञायते । तत्र दर्शनं 'दंसण' इति भवति—द्रष्ट. प्राकृतस्तम्भः ।

संस्कृत०—.....कृष्णसर्पैः सुप्तं चैनमदंशयत्—महाभार. १,२२४३ । दंशयति—अ. को. सू. ३०,४६ ।

प्राकृत०—दंसण=दंशनम्-से. १,१७ ।

प्राकृत०—दंसण ($<$ दर्शनम्)=अवलोकनम्-पुष्फ. १२४; स्वप्न. २६; (२) नयनम्-से. १,१७ ।

२१४७+ $\sqrt{\text{दंश्}} (दशि) १०/२३३$	भासार्थः (प)	ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
च-जै-सा X, श	क्षी-शा-हे ।	
	भाषार्थः—मै-सा-	
	काकृ-कात ।	
	त्वषि—वो ।	

हिन्दी०— $\sqrt{\text{धाँसना}} (<\text{दंशनम्})$ अनु. ?=पशनां कासने ।

हिन्दी०—धाँसी ($<\text{दंशिका}$)=अश्वस्य कासः ।

हिन्दी०—धांस (<दंशः) = शुष्कमरिचतमालपत्रादीनां तीक्ष्णो गन्धः, येन भवति कासप्रक्रमः ।

२१४८√दंस् (दसि) १०/१४६ दर्शनदंसनयोः (आ) दंसयः कर्माणि दंसयन्त
 श-च-जै-काकृ-कात × क्षी-मै-सा । एनानि-निरु. ४, २५, ३ ।
 दर्शने—शा । दंसयः इत्येतदनेकेषां कर्मणा-
 दंशने दर्शने च—हे । मभिधानम् । तानि हि दंसय-
 दृशौ दंशे—वो । न्युपक्षयन्ति कर्मकराः—
 प्रयोज. आदभुत्ये—ह्वि. । दुर्गाचार्यः ।
 √दस् (दस) १०/१४१ दर्शन-
 दंसनयोः (आ) केचित् सा ।
 √दस् (दस) १०/३४३
 निरवसाने (प) केचित्—
 सा ।

संस्कृत०—दंसयः—ऋ. १०, १३८, १ । दंसना—काठ. १०, १२; शौ. २०, ७४, २ ।
 दंससः—बृहदारण्यको. २, ५, १६ ।

प्राकृत०—√दंस (सक)=दर्शने, बोधने । दंसइ—महा. । वकृ-दंसंत, दंसित
 दंसअंत—भग.; सुपा. ९२; अभि. १८४ । कृ-दंसियव्व—सुपा. ४५४ ।

२१४९+√दंस् (दसि) १०/२३२ भासार्थः (प) √दंश् (दशि) १०/ भासार्थः
 श-च-काकृ-कात × क्षी-शा-हे । (प) ।
 भाषार्थः—मै-सा-जै ।
 भासि—वो ।

हिन्दी०—√धांसना=पशूनां कासने ।

२१५०+√दंह् (दहि) १०/१२८ च=रक्षणे (प) √दङ्घ् (दधि) १/ पालने,
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी-हे । च=वर्जने (प) ।
 कात-शा × दीप्तौ दाहे—वो √डम्भ् (डभि) १०/ संघे
 √डम्भ् (डभि) ..... पाठान्तरम्—क्षी । (उ) वो ।

२१५१+√दण्ड (दण्ड) १०/३७१ दण्डनिपातने (प) √दण्ड् १/१८३d हिंसागत्योः
 च ×, श (जै-शा- क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (प) काकृ ।
 √दण्ड्) कात-शा-हे । √डिण्ड् १/१८३f हिंसागत्योः

तत्पाते—वो ।

(प) काकृ ।

√डुण्ड् १/१८३६ हिंसागत्योः

(प) काकृ ।

√दम् (दम्) ४/ उपशमे (प)

+ डः (उणा. १/११४) ।

दण्डो ददतेर्धारयति-

कर्मणः... । दमनादित्यौ-

पमन्यवः—निरु. २, २, २१ ।

भारोपीय०—√*देल्=विदारणे, कर्तने—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—तान् सहस्रं च दण्डयेत्—मनु. ९, २४३ । स्वमण्डलमदण्डयत्—
राजत. ४, ६२० ।

प्राकृत०—√दंड (सक) दण्डने, निग्रहे । कवकृ—दंडिज्जंत—प्रासू. ६६ ।

हिन्दी०—√डाँड़ना=दण्डने (अर्थस्य) । “अदंड ऐसो डाँड़िगो”—तुलसी. ।

२१५२+√दम् (दम्) १०/१३६ क्षेपे (प)

मै-सा-श-च-जै-काकृ-

कात-शा X

क्षी-हे ।

नोदे—वो ।

√दम्भ् (दम्भि) १०/ नोदे (प)

वो ।

√दिम्भ् (दिभि) १०/ क्षेपे
(प) ।√दम्भ् (दम्भि) १०/ क्षेपे—
(प) इति नन्दी—क्षी ।√दम्भ् (दम्भु) ५/ दम्भे
(प) ।संस्कृत०—[देवा दाभीत्यसुराः—तै. २, ४, ३, १ । दाभ्यनियम०—भा.
पु. ४, २३, ४ ।]

२१५३+√दम्भ् (दम्भि) १०/१३७ क्षेपे (प) इति नन्दी

मै-सा-श-च-जै-काकृ-

कात-शा X

—क्षी

क्षी-हे ।

नोदे—वो ।

<√दिम्भ् (दिभि) क्षेपे (प) ।

√दम्भ् (दम्भ) १०/१३६

क्षेपे (प) ।

२१५४+√दल् (दल) १०/२१९

च X, श

विदारणे (प) मित्

क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-

कात-शा-हे ।

भेदे—वो ।

√दृ २/ विदारणे (प) ।

√दल् (दल) १/ विशरणे
(प) ।

प्रयोज. ....हि. ।

संस्कृत०—दलयति-ह्वि । मया नोपलब्धम् ।

प्राकृत०—√दल (सक)=विचूर्णने, विदारणे । कवकृ-दलिज्जंत-से. ६,६२ ।

हिन्दी०—√दलना=विचूर्णने, मर्दने ।

२१५५+√दस् (दस) १०/१४१ दर्शनदंसनयोः (आ) <√दंस (दसि) दर्शन-
क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- इति केचित्—सा । दंसनयोः (आ) ।
कात-शा-हे × सा ।
दृशौ दंशे—वो ।

२१५६+√दस् (दस) १०/३४३ निरवसाने (प) केचित्
क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- पठन्ति—सा ।
कात-शा-हे-वो ×

संस्कृत०—“पितेव पुत्रं दसये वचोभिः”—सायणेन समुद्धृतं वाक्यम् । दसये=
निरवासयामि ? इति व्याख्यानात् ।

२१५७+√दाश् (दाशृ) १०/१४४ दाने (आ) दाशति } निघ. ३, २०=दान-
मै-सा-च-जै-काकृ- क्षी-हे-वो । दासति } कर्माणौ ।
कात-शा ×

संस्कृत०—स वा एतेभ्यस्तत्पुरोऽदाशयत् तस्मात् पुरोडाशः—शब्रा. १,६,२,५ ।

२१५८+√दिम्भ् (दिभि) १०/१३७ क्षेपे (प) <√दम्भ् (दभि) क्षेपे (प)
मै-सा-च-जै-काकृ- क्षी-हे । इति नन्दी—क्षी ।
कात-शा × नोदे—वो ।

२१५९+√दिव् (दिवु) १०/१७४ परिकूजने (आ) √दिव् (दिवु) ४/१ क्रीडा-
च ×, श (जै-मदै) क्षी-मै-सा-काकृ- विजिगीषा.....(प) ।
कात-शा-हे-वो । √देव् (देवृ) १/देवने (आ) ।
√दिव् (दिवु) १०/ अर्दने
(प) ।

२१६०+√दिव् (दिवु) १०/१९२ अर्दने (प)
च ×, श क्षी-मै-काकृ-कात-शा-हे ।
मर्दने—सा-जै
अर्दं—वो ।

संस्कृत०—परिचूनम्—वा. रा. २,५७,२४=म्लानम् (तिल.) [यदी विशो मानुषीर्देवयन्तोः—ऋ. ६,३,८१; अग्ने देवान् देवयते यज—६,१०,७ ।]

२१६१√दुःख (दुःख) १०/३७५ तत्क्रियायाम् (प)   दुर + √खन् (खनु) १/
च ×, श   क्षी-मै-सा-जै-काकृ-   अवदारणे (प) + डः ।
कात-शा-हे ।
तत्कृतौ—वो ।

संस्कृत०—[अङ्गप्रत्यङ्गानि दुःखन्ति—सद्धर्मपु. ४,५ ।]

प्राकृत०—√दुःख (अक)=वेदनायाम् । (२) (सक)—दुःखने । दुःखेइ—सं. ३०४ ।

प्राकृत०—√दुहाव (सक)=दुःखने—प्रामा. ।

प्राकृत०—√दूहव (सक)=दुःखने । दूहवेइ—सिरि. १६७ ।

हिन्दी०—√दुखना=वेदनायाम् ।

हिन्दी०—√दुखाना (सक)=पीडायाम्, दुःखने ।

हिन्दी०—√दुखवना (सक)=पीडायाम्, दुःखने । “कै तिनसों दुखवै मुख को री”—केशवदासः ।

२१६२+√दुल् (दुल) १०/६४ उत्क्षेपे (प)   √दु १/ + ल
श- (जै √डुल्)   क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-   √तुल् (तुल) १०/ उन्माने
(काकृ-√दूल्)   कात-शा-हे-वो ।   (प) ।
प्रयो.   —ह्वि. ।   आन्दोलयति लोकान्—
क्षी १०/६४ ।

भारोपीय०—√*देल्=कम्पने, दोलने । लिथु. देल्, स्त=मन्दगती, विलम्बे ।
दुलिनेति । देल्ओ :-जू. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—दोलयित्वा—सार. २५४:६ । (अम्बा दुला निततिनः—तै. ४,४,५,१;
काठ. ४०,४) ।

प्राकृत०—√डुल् (अक)=दोलने, कम्पने । डुलइ—पिंग. ।

प्राकृत०—√दोल (अक)=दोलने, कम्पने । दोलंति—कप्पु. ।

प्राकृत०—√डोल (अक)=दोलने, कम्पने । संशये । वकृ-डोलंत—अच्चु. ६० ।

हिन्दी०—√डोलना=दोलने, (२) चलने ।

२१६३+√दृप् (दृप) १०/२७० संदीपने (प)   √दृप् (दृप) हर्षमोहनयोः
मै-श-च-जै-काकृ-   आधृषाद्वा   (प) ।
कात-शा ×   क्षी-सा-हे-वो ।

२१६४√दृम् (दृभ) १०/२६४ संदर्भे (प) √दृम् (दृभी) ६/ ग्रन्थे (प) ।
क्षी-श-च-जै-शा-हे × मै-सा-काकृ-कात ।
गुम्फने—वो ।

२१६५√दृम् (दृभी) १०/२७१ भये (प) √दृ १/ भये (प) मित् ।
श-च-काकृ × क्षी-मै-सा-जै-कात-
शा-हे-वो ।

२१६६+√धक् (धक्क) १०/५८ नाशने (प) √नक् (णक्) १०/ नाशने
श, (काकृ-√धष्क्) क्षी-मै-सा-च-जै-कात- (प) ।
लैपिकी त्रुटिः । शा-हे-वो ।
नाशे—काकृ ।

हिन्दी०—√धकियाना } =धक्कने, प्रेरणे ।
हिन्दी०—√धकेलना }

हिन्दी०—धक्का (< धक्कः) ।

२१६७+√धीर् (धीर) १०/ धैर्ये, आश्वासने (प) धियं रातीति धीरः ।
अपाणिनीयः ।

भारोपीय०—√*धी=दर्शने, ज्ञाने, विचारणे—जू. पॉर्कर्नीः ।

संस्कृत०—कृतवत्यसि नावधीरणाम्—रघु. ८,४८=अवज्ञाम् (संजो.) ।

प्राकृत०—√धीर (अक)=(१) धैर्ये, (२) सक-धैर्ये, आश्वासने । धीरैति-
गउड. ।

२१६८+√धू (धूत्र) १०/२८२ कम्पने (उ) √धु (धुत्र) ५/९ कम्पने
श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (उ) ।
कात-शा-हे । √धू (धूत्र) ५/९ कम्पने
कम्पे—वो । (उ) ।
प्रयोज. —ह्वि. । √धू ६/११७ विधूनने (प) ।
√धू (धूत्र) ९/१५ कम्पने
(उ) ।

संस्कृत०—धूनयामास वेगेन—महाभार. विराट. २२,६३; यथा शल्यकवानाखुः
पदं धूनयते सदा—१२,३३०७ । न चैतदवधूनयेत्—मनु. ३,२२९ । रावणं स व्यधूनयत्—
वा. रा. ६,९०,१० ।

प्राकृत०—√धुणाव (सक)=कम्पने । धुणावइ—वज्जा. ६ ।

२१६९+√धूप (धूप) १२/२४१ भासार्थः (प) √धूप (धूप) सन्तापे (प) ।
 च ×, श क्षी-शा-हे ।
 भाषार्थः—मै-सा-जै-
 काकृ-कात ।
 दीप्तो—वो ।

संस्कृत०—धूपयति—तै. ५, १, ७, १; मै. ३, १, ७; शब्रा. ६, ५, ३, ८-१०; तैआ. ५, ३, ५ । वसवस्त्वा धूपयन्तु—वा. सं. ११, ६० । रक्षोघ्नैर्धूपैर्धूपयेत्—सुश्रु. १, १६, ९ ।

२१७०+√धूश् (धूश) १०/९९ कान्तिकरणे (प) < √धूष् (धूष)
 च-जै-शा ×, श इत्येके—क्षी । कान्तिकरणे (प) ।
 (कात—√धूश्) मै-सा ।
 कान्तीकरणे—काकृ-
 कात-हे ।
 कान्तिकृतौ—वो ।

२१७१+√धूष् (धूष) १०/९९ कान्तिकरणे (प) > √धूश् (धूश)
 मै-श-च-जै-काकृ-कात क्षी-सा । कान्तिकृतौ (प) ।
 शा × कान्तीकरणे—हे ।
 धूसे (=कान्तिकृतौ)
 —वो ।

२१७२+√धूस् (धूस) १०/९९ कान्तिकरणे (प) इति < √धूष् (धूष) कान्तिकरणे
 श-च-कात × दौर्गाः—क्षी (प) ।
 क्षी-मै-सा-जै-शा । √धू ९/+“कृधूमादिभ्यः
 कान्तीकरणे—काकृ-हे । कित्” (उणा. ३, ७३)
 धूशे (=कान्तिकृतौ) इति सरन् । स च
 —वो । कित् ।

संस्कृत०—रजोधूसरकेतु सैन्यम्—रघु. ५, ४२ । धूसराङ्ग०—कथासरि. १४, ३९ ।

२१७३+√धृ १० [१/९४५] धारणे (प) √धृ (धृङ्) १/ अवध्वंसने
 मै-श-च-जै-काकृ- क्षी-सा-हे । (आ) ।
 कात-शा × धृत्याम्—वो । √धृ (धृङ्) ६/ अवस्थाने
 (क्षी-सा-हे० स्मरन्ति (आ) ।
 भ्वादी)

प्रयो.

—द्वि. ।

संस्कृत०—स्थूणां पितरो धारयन्तु मे-ऋ. १०,१८,१३; कृष्टीरन्यो धारयति-
७,८५,३ । धारयते-मनु. ९,३११; सदानन्दो. ३७९ : ११; गी. १८,३३ । धारयिष्ये-
वा. रा. २,१३,६ । शरान् धारयते दश-महाभार. विराट. ४२,८ ।

२१७४+√धृष् (धृष) १०/१७२ सामर्थ्यधारणार्थः (आ) <√वृष् (वृष) शक्ति-
मै-सा-श-च-जै-कात- इत्येके—क्षी । बन्धने (आ) ।
शा × क्षी ।

सामर्थ्यधारणार्थः—हे ।

शक्तिसम्बन्धे—काकृ ।

शक्तिबन्धे—वो ।

प्रयोज.—ह्वि. ।

संस्कृत०—न चैषा तेजसा शक्या.....धर्षयितुं पथि-महाभार. ३,२३४६ ।

२१७५+√धृष् (धृष) १०/२९७ अप्रसहने (प) √धृष् १/२९७ ० धारणे (प)
श-वो × =२९६ क्षी-मै-सा-च-जै-हे । काकृ ।

धारणे—काकृ । √धृष् (त्रिधृषा) ५/
प्रागल्भ्ये (प) ।

२१७६+√धृष् (धृषा) १०/३०८ प्रसहने—सा-शा-हे । √धृष् १/ संहतो हिसे (प)
अमर्षे—वो । वो ।

संस्कृत०—धर्षयन्ति कुबुद्धयः-महाभार. ५,१५०८ । तमेवैतत् प्रधर्षयति-
कौषीतक्या. १,८ ।

प्राकृत०—√धरिस (सक)=क्षोभे, विचलने । धरिसेइ-उत्त. ३२,१२ ।

हिन्दी०—√धरषना*=दमने, मर्दने ।

हिन्दी०—√धरसना=भये, दान्तौ ।

२१७७+√ध्रस् (उध्रस) १०/२१४ उञ्छे (प) √उध्रस् (उध्रस) १०/उञ्छे(प)
श-च-जै-शा × , कात ? क्षी-मै-सा-काकृ- प्रयोगसमवायीत्येके—क्षी ।
कात-हे । √ध्रस् (उध्रस) ९/ उञ्छे
उत्क्षेपे उञ्छे—वो । (प) ।

२१७८+√ध्वन (ध्वन) १०/३३६ शब्दे (प)
श-जै × क्षी-मै-सा-च-काकृ-कात-
सा-हे-वो ।

प्रयोज.—ह्वि. ।

संस्कृत०—ध्वनयति-ह्वि. । मया नोपलब्धम् । ध्वनयन्-तैआ. ४,२४,१ ।

२१७९+√नक्क् (णक्क) १०/५७ नाशने (प) √नश् (णश) ४/ अदर्शने
 श (काकृ-√नष्क्) क्षी-मै-सा-च-जै-कात-शा- (प) ।
 हे-वो । √धक्क् (धक्क) १०/
 नाशे—काकृ । नाशने (प) ।

हिन्दी०—√नाखना*†=(१) नाशे—“खल नाखत”—सूरदासः । (२) क्षोपणे ।

हिन्दी०—(√नकना*†=त्यागे ।)

हिन्दी०—नक्क=नाशः—(भार्गव-हिन्दी-इंग्लिश-कोशः) ।

२१८०+√नट् (नट) १०/१२ अवस्यन्दने (प) <√नड् (नड) अवस्यन्दने
 श,(काकृ-√नथ् [णथ]) क्षी-मै-सा-जै-शा-हे । (प) इति नन्दी-क्षी ।
 अवस्कन्दने—काकृ ।
 अवस्यन्दने—कात ।

नाट्ये—च ।

भ्रंशे त्विषि च—वो ।

हिंसायाम्—हे-वो ।

—द्वि ।

प्रयोज.

अवस्यन्दनम्

=भ्रंशनम्—क्षी ।

अवस्यन्दनम्

=नाट्यम्—सा १०/१२

संस्कृत०—शरसंधानं नाटयति—शाकु. ६,११ । नाटयत्येष शैलः—शिशु. ४,६५ ।

हिन्दी०—{ √नटना=निषेधे—“कहत नटत”—विहारी ।
 √नाटना=निषेधे, निर्गमे ।
 √नाटना (<नष्ट० ??)=ध्वंसे-द्रष्ट.—क्षी-,हे-वो ।

प्राकृत०—ओनडिय (-अवनटित)=अवगणितम्—तिरस्कृतम् (सम्मत्त २१४) ।

२१८१+√नट् (नट) १०/२५३ भाषार्थः (प) √नड् (नड) १०/२६२
 मै-श-च-जै-काकृ- क्षी-हे । भाषार्थः (प) सा ।
 कात-शा × भाषार्थः—सा ।
 भ्रंशे त्विषि च—वो ।

२१८२+√नड् (नड) १०/१२ अवस्यन्दने (प) इति <√नट् (नट) अवस्यन्दने
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- नन्दी—क्षी । (प) ।
 कात-शा × क्षी-हे ।
 भ्रंशे—वो ।

२१८३+√नड् (नड) १०/२६२ भाषार्थः (प) इत्यन्ये
पठन्तीति स्वामी—
सा ।

<√नट् (नट) १०/
भाषार्थः (प) ।

२१८४+√नल् (नल) १८०३ भाषार्थः—सि. कौ. ।

२१८५+√नद् (णद) १०/२४९ भाषार्थः (प)
च × , श (जै-√मद्) क्षी-शा-हे ।
मुद्रणदोषः । भाषार्थः—मै-सा-जै-
काकृ-कात ।
भासि—वो ।
प्रयो. शब्दे—ह्वि. ।

संस्कृत०—(नदयन्नेति पृथिवीम्-ऋ. ९,९७,१३) सर्वतो विप्रणादितम्—
वा. रा. ५,१२,४५ । तुमुलो व्यनुनादयन्-गी. १,१९ ।

हिन्दी०—√नादना (प्रयो.)=वादने; शब्दे (अप्रयो.), (२) गर्जने ।

२१८६+√निवास (निवास) १०/३३२ आच्छादने (प) √वस् २/ आच्छादने
श × क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- (आ) ।
कात-शा-हे । √वास १०/३३१ उप-
स्तृता—वो ! सेवायाम् (प) ।
√वस् (वस) १०/
स्नेहच्छेदापहरणेषु
(प) ।
नि+√वस् २/ =
√निवास १०/

अडादिरूपेषूपलब्धेष्वस्य (अनिवासयत्प्रभृति)स्थितेः (√वस् वासादिभ्यः)
पार्थक्यं ज्ञायेत ।

२१८७+√निष्क् (निष्क १०/१५५ परिमाणे (आ) √निष्क् १/४१२ १ गतो
च × , श क्षी-मै-सा-जै-काकृ (प),- (आ) काकृ ।
कात-शा-हे । निस् + √कै १/
माने—वो । शब्दे (प) निश्चयेन
कायति=शोभते ।
नि+√सद्

(षदृष्ट) विशरण-
.....(प) ।

“नीसदेडिच्च” (उणा.
४३/४५) कन् ।

“सदिरप्रतेः” (८/३/
६६ पा० सू०) इति षः ।

संस्कृत०—बिभर्षि निष्कम्-ऋ. २,३३,१०; ८,४७,१२ । निष्कमिव प्रति-
मुञ्चत-अ. वे. ५,१४,३ । चतुःसौर्वर्णिको निष्को विज्ञेयस्तु प्रमाणतः—मनु. ८,१३७ ।
राजतो निष्कः—पञ्चविन्ना. १७,१,१४ । दास्यः सनिष्काः—महाभार. १३,४८५४ ।
उरस्येषां च सर्वेषां निष्काः—वा. रा. ३, ९, १२ । कण्ठस्थेन निष्केण—हरिवंश.
१३८९२ इत्याभरणेऽपि तात्पर्यम् । साष्टं शतं सुवर्णानां निष्कमाहुर्धनं तदा—
महाभार. ७,२३६५ ।

२१८८+√पंसु (पसि) १०/७९ नाशने (प)   √पण्ड् (पडि) १०/८०
श (जै-काकृ √पंश्) क्षी-मै-सा-च-जै-कात-   नाशने (प) सा ।
शा-हे ।

नाशे—काकृ-वो ।

संस्कृत०—कुलपांसनि-वा. रा. २,७३,५ (गी. प्रे. सं.) राक्षसपांसन-महाभार.
१,१४४,३३ । अपांसुलानां घुरि कीर्तनीया-रघु. २,२ ।

प्राकृत०—√पंस=मालिन्ये । पंसेइ-विसे. ३०५२ ।

प्राकृत०—पांसण (< पांसन०)=दूषकः—सुपा. ३४५ ।

प्राकृत०—पंसुला=कुलटा—कुमा. ।

२१८९+√पक्ष (पक्ष) १०/१८ परिग्रहे (प)   √पक्ष (पक्ष) १/ परिग्रहे
मै-श-च-जै-काकृ-   इत्येके—क्षी ।   (प) इत्येके—क्षी ।
कात-शा x   क्षी-मै-सा-हे-वो ।

√पक्ष (पक्ष) १०/३८५ परिग्रहे (प) क्षी-वो ।

मै-सा-श-जै-काकृ-

कात-शा-हे x

संस्कृत०—दिवि मे अन्यः पक्षः—ऋ. १०,११९,११ ।

२१९०+√पञ्च (पचि) १०/१११ विस्तारवचने (प)   √पञ्च (पचि) १/ व्यक्ती-
श   क्षी-मै-सा-कात-शा ।   करणे (आ) ।

विस्तारे—च-जै-काकृ-हे ।   √पञ्ज् १/२१३४ हिंसा-
ततो—वो ।   गत्याः (प) काकृ ।

संस्कृत० - व्यथयति वृथा मौनं तन्वि प्रपञ्चय पञ्चमस्-गीतगोवि. १०, १३।

२१९१+पट् (पट) १०/२२० भासार्थः (प) √फल् (त्रिफला) १/ विश-
च ×, श क्षी-शा-हे । रणे (प) ।
भाषार्थः—मै-सा-जै- √पट्, १/१२५ भद्रासने (प)
काकृ-कात । काकृ ।
त्विषि—वो ।
प्रयो. विदारणे—ह्वि ।

संस्कृत० - पट्ट-डोरिप्रथितसुवर्णघटिकः—सार. २६७:१८ [= कौशेय—। धा.
भासने वृत्तिः] पट्टराज्ञः—सार. २४१:१० [=मुख्य—। धा. भासने वृत्तिः] । उत्पाट-
याम्यहम्—वा. रा. ६, ३७, ८७ । समुत्पाटयति शिशपाम्—वा. रा. ५, ३९, २३ । विपाट-
यामास—रघु. ६, १७=विदारयामास (संजो.) । पाट्यतां क्रकचेन वा—मृच्छ. १०, ५४ ।
कामदेवपटः पाटनीयः—कादम्बरी ५३६ पृ० [निर्णयसागर०, १९२८ ई०] ।

प्राकृत०—√पाड (सक)=विदारणे पाडति—सूअनि. ७९ ।

प्राकृत०—√फाड (सक)=विदारणे । वकृ-फाडंत-कुमा. ।

प्राकृत०—√फाल (सक)=विदारणे । कवकृ-फालिज्जंत-गा. १५३; सम्मत.

१७४ ।

बुन्देली०—√पटाबो (सक)=उत्पाटने ।

२१९२+√पट (पट) १०/३०२ ग्रन्थे (प) √वृत् ६/३५ ग्रन्थे हिंसायां
श-च × (काकृ+भट) क्षी-मै-सा-जै-काकृ- च (प) काकृ ।
(कात-√पठ) कात-हे । √वट् (वट) १०/ ग्रन्थे
ग्रन्थने—शा । (प) सा ।
वेष्टने—वो । √वट (वट) १०/ ग्रन्थे (प) ।

संस्कृत०—पटः [=वल्ख—। धा. ग्रन्थने वृत्तिः] पेङ्गलो. १, ९ । वेष्टन्ते तस्य
लाङ्गूलं जीर्णैः कार्पासिकैः पटैः—वा. रा. ५, ५३, ६ (गी. प्रे. सं.) ।

हिन्दी०—पाड़=धौतवस्त्रादेः प्रान्तभागः (तूषः) ।

२१९३+√पण्ड् (पडि) १०/८० नाशने (प) √पंस (पंसि) १०/ नाशने
क्षी-मै-च-जै-काकृ- सा । (प) ।
शा-हे-वो × √पण्ड् १/१६८ ?, १८२ ?
हिंसागत्योः (प) काकृ ।

२१९४+√पण्ड् (पडि) १०/१३२ संघाते (आ) इत्येके-क्षी < √पिण्ड् (पिडि) १०/१३२
मै-सा-च-जै-काकृ- क्षी । संघाते (प) ।

कात-शा-हे ×

संहती—वो ।

√पिण्ड् (पिडि) १/संघाते
(आ) ।

२१९५+√पत् (पत्) १०/३०८ गतौ वा (प)

√पत् (पट्) १/गतौ (प) ।

श-च ×

क्षी-मै-सा-जै-काकृ-

√पट् (पट) १/गतौ (प) ।

कात-शा-हे ।

√पथ् (पथे) १/गतौ (प) ।

ऐश्यगत्योः—वो ।

'ऐश्वर्ये' इत्यन्ये—क्षी ।

प्रयोज.

उड्डयने, पतने—ह्वि. ।

संस्कृत०—वयं पतयन्तः—ऋ. १, २४, ६; मनो जरिष्ठं पतयत्स्वन्तः—६, ९, ५ ।

हिन्दी०—{√पड़ना
√परना} = पतने ।

हिन्दी०—√पारना=पातने, (२) लम्बाकारेण विन्यासे, (३) विन्यासे ।

२१९६+√पथ् (पथ) १०/२१ प्रक्षेपे (प) इति

<√पृथ् (पृथ) प्रक्षेपे (प) ।

क्षी मै-श-च-जै-काकृ- स्वामी—सा ।

कात-शा-हे-वो ×

हिन्दी०—√पाथना (<स्थापनम् इत्यस्माद् व्युत्पत्तिस्तत्र यत्र गोमयस्य
भूस्थापनम्)=भित्तिदौ गोमयस्य पिण्डितस्य प्रक्षेपणे ।

२१९७+√पद् (पद्) १०/३४२ गतौ (आ)

√पद् (पद) ४/ गतौ (आ) ।

च ×, श

क्षी-मै-सा-जै-काकृ-

√पद् (पद्) १/ स्थैर्ये (प)

कात-शा-हे-वो ।

इति कण्ठः—क्षी ।

प्रयोज.

ह्वि. ।

संस्कृत०—[शत्रूयतोऽधरान् पादयस्व—अ. वे. ६, ८८, ३; पादयामि—१०, ५, ३६ ।]

बुन्देली०—√पदावौ (प्रयो.)=(कन्दुकक्रीडायां) दूरङ्गतस्य कन्दुकस्यानयनार्थं
त्वरमाणस्य बालकादेर्गती ।

२१९८+√पन्थ् (पन्थ) १०/३९ गतौ (प)

√स्पन्द् (स्पदि) १/ किञ्चि-

श

क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-

चचलने (आ) ।

कात-शा-हे ।

√पथ् (पथे) १/ गतौ (प) ।

गत्याम्—वो ।

भारोपीय०—√*पेन्त्=गमने, पादविक्षेपे । पन्थाम्=पन्थानम् ।

भारेनीय०—अवे. पन्ताम्=पन्थानम्, मार्गम्—वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ-ऋ. १,२४,८। कदाचित् पन्था इत्यादिरूपाणि धातोरेतस्मात् स्युर्व्युत्पादितानि। (७,१,८७ पा० सू०) इति न्यादेशस्य कल्पना परवर्तिनी।

२१९९+√पर्ण (पर्ण) १०/३८५ हरितीभावे (प) क्षी। पिपतीति—√पृ+उणा.
श-च × हरिभावे— ३,६ इति नः।
मै-सा-च-जै-√वर्ण (वर्ण) १०/ वर्ण-
काकृ-कात-शा-हे। क्रियाविस्तारगुणवचनेषु
हारित्ये—वो (प)।

भारोपीय०—√*पेत्=सहसा पतने, क्षेपणे, विपर्यसने। (*पेरु) : पु. उ. ज. फर् (अ)-न्; फर्म=सुन्दरपत्राणां पादपः। ऍग्लो-सैक्सॉ. फीर्न्=सुन्दरपत्राणां पादपः-वा. पॉर्कनीः।

भारेनीय०—परुन=पर्णम्, जिह्वा-वा. पॉर्कनीः।

संस्कृत०—पर्णेभिः शकुनानाम्-ऋ. ९,११२,२। पर्णः-शत्रा. १,७,१,१; तैत्रा. १,१,३,१०। पर्णीनि-सात्रा. २,६,११।

हिन्दी०—पान (<पर्णम्) छदनम्।

२२००+√पर्थ (पर्थ) १०/२० प्रक्षेपणे (प) >√पृथ् (पृथ) प्रक्षेपे
मै-सा-च-जै-काकृ- क्षी-हे। (प) इत्येके-क्षी।
कात-शा-वो ×

हिन्दी०—√पलटना (<पलठना <पलथना <परथना <पर्थना <पर्थनम्)। प्रलोठनादस्य व्युत्पत्ती गौरवं क्लेशश्च।

२२०१+√पल् (पल) १०/७४ रक्षणे (प) प्रयोजके तु “पातेर्णौ लुग् वक्त-
सा-श-च × क्षी-मै-जै-काकृ- व्यः” इति चुरादेर्भेदः।
कात-शा-हे। √पा २/ रक्षणे (प)।
रक्षे—वो। √पृ ३/ पालनपूरणयोः (प)।
√पार् (पार) १०/ कर्मसमाप्ती
(प)।
√पाल् (पाल) १०/ रक्षणे (प)।

भारोपीय०—*पेल्। लैति. पेलुइस्=अनतिगभीरं पात्रम्-वा. पॉर्कनीः।

संस्कृत०—अनुपालयन्ती-शौ. १८,३,१। त्वां पालयन्ति-वा. रा. २,५०,२। राजा पालयन् प्रजाः-मनु. ७,८७।

प्राकृत०—√पल (अक)=प्राणने, (२) अदने । पलइ-पिंग ।

प्राकृत०—√पाल (सक)=पालने, रक्षणे । पालेइ-भग.; महा. ।

हिन्दी०—√पालना=रक्षणे ।

२२०२+√पल्पूल (पल्पूल) १०/३४८ लवनपवनयोः (प) √पल् (पल) १०/२१३ लवन-
क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- हे । पवनयोः (प) काकृ ।

कात-शा-वो ×

√पप्पूल (पप्पूल) १०/ लवन-
पवनयोः (प) हे ।

√पल्यूल (पल्यूल) १०/ लवन-
पवनयोः (प) ।

√वल्यूल (वल्यूल) १०/ लवन-
पवनयोः (प) ।

संस्कृत०—पल्पूलयति-काठ. १६, ६; तैब्रा. १, ३, ५, २ । पल्पूलयेयुः-तै. २, ५, ५,
६ । पल्पूलनम्-शौ. १२, ४, ९; पै. १७, १६, ९ ।

हिन्दी०—(√पपोरना†=स्वबाह्वोर्वेष्टने, तयोः पुष्टताया निरीक्षणे च । “कंस”
चल्यौ पपोरत बांह”-व्यास ।)

२२०३+√पल्यूल (पल्यूल) १०/३२८ लवनपवनयोः (प) > √वल्यूल (वल्यूल) लवन-
श-च-काकृ × क्षी-मै-सा-जै-कात- पवनयोः (प) इति

शा-हे ।

दौर्गाः—क्षी ।

लूनिपूत्योः—वो ।

√पल्युल १०/ लूनिपूत्योः

‘लवनपतनयोः’ इति

(प) वो ।

दुर्गाः—क्षी ।

√पल्पूल १०/३४८ लवन-
पवनयोः (प) हे ।

शेषः पूर्ववत् ।

संस्कृत०—पल्यूलयति-तैब्रा. १, ३, ५, २ ।

बुन्देली०—√परोरवौ†=शूर्पेण धान्यादिपवने, शोधने ।

हिन्दी०—√परोरना†=अभिमन्त्रणे । मन्त्रं पठित्वा मुखवायुदाने ।

बुन्देली०—√पौलवौ=लवने ।

२२०४+√पश् (पश) १०/१८७ बन्धने (प)

च कात ×, श

क्षी-मै-सा-जै-काकृ-शा-

हे ।

बन्धे—वो ।

√पष् (पष) १/ बाधनस्पर्श-

नयोः (उ) इत्येके—क्षी ।

√स्पश् (स्पश) १/ बाधनस्पा-

शनयोः (उ) ।

√स्पश् (स्पश) १०/ ग्रहण-
संश्लेषणयोः (आ) ।

भारोपीय०—*√पेक्=कर्षणे, मेघः ।

भारेनीय०—अवे. पसु=पशुः—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—पाशयेत—क. ४८, १४; [सप्र. काठ. ३५, १६ स्पाशयेत इति पाभे.]
पाशः—मा. ८, २३ । पाशान्—खि. २, ११, ४ ।

प्राकृत०—पासग (< पाशकः)=बन्धनरज्जुः—उपपृ. १३; सुर. ४, २५० ।

हिन्दी०—{ √फँसाना } (< पाश-न्म्)=बन्धने, ग्रहणे ।

२२०५+√पश (पश) १०/३०९ अनुपसर्गात् (प) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
मै-श-च-जै-काक- 'गतौ' इत्येवार्थनिर्दे- √पस् (पस) १०/१८७ बन्धने
कात-शा × शात्—क्षी । (प) हे ।
क्षी-सा-हे-वो । √शुभः पसं युवतीम्—तैत्रा.
बन्धबाधयोः स्पर्श- ३, १, १, १२ ।
गत्योः—वो ।

२२०६+√पष् (पष) १०/१८७ बन्धने (प) इति < √पश् (पश) बन्धने (प) ।
मै-सा-श-च-जै-शा × दुर्गः—क्षी । √पष् (पष) १/ बाधनस्पाश-
क्षी-हे । नयोः (उ) ।
बन्धे—काक-कात- √पाष् १/२९७ b धारणे (प)
वो । काक ।
बाधे ग्रन्थे (आ)—√पस् (पस) १०/१८७ बन्धने
वो । (प) हे ।
√पस् (पस) १/ बाधे ग्रन्थे
(उ) वो ।

भारोपीय०—*पेल् (ऐ) स्=शिला, पाषाणः—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—पाष्यारुजः—ऋ. १, ५६, ६; पाष्यः—९, १०२, १ । पाषाणः—षत्रा. ४, ४ ।
वा. रा. ५, ६१, ११; महाभार. १, ७११० । रत्नपाषकषट्कैश्च—ब्रह्मवैवर्ते, श्रीकृष्णजन्म-
खण्डे चतुर्थोऽध्यायः=पादाभरणविशेषः ।

२२०७+√पष (पष) १०/३०९ अनुपसर्गात् (प) इति < √पश् (पश) अनुपसर्गात्
श-च × नन्दी—क्षी । (प) ।

गतौ—क्षी-मै-सा-जै- $\sqrt{\text{पाषण्ड}} १/१८३$ हिंसागत्योः
 काकृ-कात-शा-हे । (प) काकृ ।
 बन्धबाधयोः स्पर्श-
 गत्योः—वो ।

२२०८+ $\sqrt{\text{पार}}$ (पार) १०/३५५ कर्मसमाप्तौ (प) $\sqrt{\text{पृ}} ३/$ पालनपूरणयोः (प) ।
 श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
 कात-शा-हे ।
 तीरवत् (=कर्मणां
 समाप्तौ)—वो ।
 $\sqrt{\text{पृ}}$ (प्रयोज.)—पूरणे—द्वि. ।

भारोपीय०— $\sqrt{\text{पेर्}}$ =प्रापणे, ग्रहणे, आगमने, उत्कूर्द्धने—वा. पाँकर्नीः ।
 संस्कृत०—वस्वः कामं पीपयत्—ऋ. २, २०, ४ । स एनं सं पारयति—तै. ३, १,
 १, ४ । नानेन सह वोढुं वयं पारयामः—भा. पु. ५, १०, ४ ।

प्राकृत०— $\sqrt{\text{पार}}$ (सकृ)=पारं गतौ, पूर्तौ । हेकृ-पारित्तए-भग. १२, १ ।

हिन्दी०— $\sqrt{\text{पारना}}$ * $\sqrt{\text{प}}$ =सामर्थ्ये, शक्तौ । “कहइ न पारइ”—तुलसीदासः ।

२२०९+ $\sqrt{\text{पाल}}$ (पाल) १०/७४ रक्षणे (प) इति— $< \sqrt{\text{पल्}}$ (पल) रक्षणे (प) ।
 मै-जै-काकृ-कात- चन्द्रः—क्षी । $\sqrt{\text{पा}} २/$ रक्षणे (प) ।
 शा × क्षी-सा-च-हे ।
 रक्षे—वो ।

ह्रस्ववतैवेष्टसिद्धेः, णेरनित्यत्वं बोधयति । तेन पालति, पलतीत्यपि सिद्धम्-
 दुर्गादासः ।

संस्कृत०—पितेव पालयेत् पुत्रान्—मनु. ९, १०८ । त्वां पालयन्ति—वा. रा.
 २, ५०, २० । प्रतिपालये—महाभार. विराट. २०, ५ ।

प्राकृत०— $\sqrt{\text{पाल}}$ (सकृ)=पालने । पालेइ—भग.; महा. । वकृ-पालयंत—सुर.
 २, ७, १; सं. ४९ ।

२२१०+ $\sqrt{\text{पिस्}}$ (पिसि) १०/२५३ भासार्थः (प) $\sqrt{\text{पिस्}} १०/३२$ d हिंसाबल-
 च × (काकृ- $\sqrt{\text{पिश्}}$) इत्यन्ये—क्षी । दाननिकेतनेषु (प)—काकृ ।
 क्षी-शा-हे ।
 भाषार्थः—मै-
 सा-जै-काकृ-कात ।
 त्विषि—वो ।

२२११+√पिच्च (पिच्च) १०/४०	कुट्टने (प)	√पिच्छ १०/३६ c कुट्टने (प)
मै-सा-काकृ × (श)	क्षी-च-जै-कात-	काकृ ।
	शा-हे ।	√पिच्छ १०/३६ a कुट्टने (प)
	छेदे—वो ।	काकृ ।
		√पुच्छ १०/३६ b कुट्टने (प)
		काकृ ।

संस्कृत०—सास्थि तत् पिच्चितं विद्यात्—सुश्रु. २, १९, ४ ।

प्राकृत०—पिच्चिय (< पिच्चित्त) = कुट्टितं वल्कलम्—ठा. ५, ३—पत्र. ३३८ ।

हिन्दी०—√पीचना (< पिच्चनम्) = कुट्टित्वाऽन्तरंशस्य बहिर्निष्कासने । कुट्टने ।

हिन्दी०—√फीचना = वस्त्रविपोथने, कुट्टने ।

२२१२+√पिच्छ (पिच्छ) १०/४२	कुट्टने (प)	√पिच्च (पिच्च) १०/ कुट्टने
क्षी-श-च-जै-कात-शा-	मै-सा-काकृ ।	(प) ।
हे-वो ।		शेषः पूर्ववत् ।

हिन्दी०—√पीछना = वस्त्रविपोथने, कुट्टने ।

२२१३+√पिज् (पिज) १०/३३	हिंसाबलादाननिकेत-	√पिच्छ (पिछ) १०/ कुट्टने
क्षी-मै-श-च-जै-काकृ-	नेषु (प) इति ।	(प) ।
कात-शा-हे-वो ×	शाकटायनः—सा ।	शेषः पूर्ववत् ।

२२१४+√पिञ्ज् (पिजि) १०/३०	हिंसाबलादाननिकेत-	ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
श	नेषु (प)	कपिञ्जलः—गमनीयं शब्दं
	क्षी-मै-सा ।	पिञ्जयतीति वा—निरु. ३, १८,
	हिंसायाम्—च ।	८—पिञ्जयति = अभिव्यनक्ति
	हिंसाबलादाननिकेत-	—दुर्गाचार्यः ।
	नेषु—जै ।	
	हिंसाबलादाननिकेत-	
	नेषु—काकृ-कात-	
	शा-हे ।	
	भा-षट्कार्थे (षट्कार्थे =	
	निकेतने हिंसे बले	
	दाने)—वो ।	

प्राकृत०—√पिज् = तूलशोधने, भृशं ताडने । पिजंत—पिंड. ५७४; ओघ. ४६८ ।

हिन्दी०—पिजड़ा, पीजरा (< पिञ्जरम्) ।

२२१५+√पिञ्ज् (पिजि) १०/२२५ भाषार्थः (प) √पिञ्ज् (पिजि) १०/ हिंसा-
 च ×, श क्षी-शा-हे । बलादाननिकेतनेषु (प) ।
 भाषार्थः—मै- √पिञ्ज् (पिजि) २/ अव्यक्ते
 सा-जै काकृ- शब्दे (आ) ।
 कात । √पिस् (पिसि) १०/ भाषार्थः
 भाषट्कार्ये—वो । (प) ।

संस्कृत०—पिञ्जरोऽथ महाभद्रः—मा. पु. ५५, ९ = सुमेरुपश्चिमपार्श्वस्थ-
 पर्वतविशेषः ।

प्राकृत०—पिञ्जर = (१) पीतरक्तवर्णः, रक्तपीतमिश्रितं रङ्गम्—गउडः;
 कुप्र. ३०७ ।

प्राकृत०—√पिंजर (सक) = रक्तपीतमिश्रितपीतवर्णकस्य करणे—सण. ।

२२१६+√पिण्ड् (पिडि) १०/१३२ सङ्घाते (प) > √पण्ड् (पडि) संघाते (प)
 च ×, श क्षी-मै-सा-जै- इत्येके—क्षी ।
 काकृ-कात- √पिण्ड् (पिडि) १/ संघाते
 शा-हे । (आ) ।
 संहतौ—वो ।

संस्कृत०—संपिण्डयति यः कालः—महाभार. १२, ८३१० । संख्यामेकत्र पिण्ड-
 येत्—सूर्यस. १, २३ । पटुपतत्पिण्डितार्कप्रभायाम्—कथासरि. २६, २८३ ।

२२१७+√पिल् (पिल) १०/७० क्षेपे (प) √पील् (पील) १/ प्रतिष्ठम्भे (प) ।
 सा-श-च-जै × क्षी-मै-काकृ- √पिपील् १/२४८ f चलने (प)
 कात-शा-हे । काकृ ।
 नुदि—वो । √पेल् (पेल्) १/ गतो (प) ।
 √फेल् (फेल्) १/ गतो (प) ।

प्राकृत०—√पेल्ल (सक) = क्षेपणे । कर्म.—पेल्लिज्जइ—उव. ।

प्राकृत०—√फेल (सक) = क्षेपणे, (२) अपाकरणे । फेलदि—शौ.;—संस्कृ.-
 फेलिअ—नाट. ।

हिन्दी०—√पेलना=प्रेरणे, (२) क्षेपणे, अपनोदने—“राज मराल कौ बालक
 पेलि कै पालत लालत खूसर को”—तुलसीदासः । पीडधातोरस्य व्युत्पत्तिर्न युक्ता ।

२२१८+√पिस् (पिस) १०/३२ गतो (प) √पिस् (पिसृ) १/ गतो
 श-च × (जै-√पिश्) क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ । (प) ।
 (काकृ—√पिस्) हिंसाबलिदाननिकेतनेषु प्र+√इष्—प्रेषयति ।
 —जै ।

हिंसाबलदाननिकेतनेषु

—काकृ-कात-शा-हे ।

गत्यां षट्कार्थे—वो ।

प्राकृत०—√पेसव (< प्र+एषय् ?)=प्रेषणे । कृ-पेसवेयव्व-उप. १३६ टी. ।

प्राकृत०—√पेस (सक)=प्रेषणे, प्रस्थापने । पेसइ, पेमेइ-भवि.; महा. ।

२२१९+√पीड् (पीड) १०/११ गहने (प) √पीड् १/१५५ व्यथायाम्
श क्षी-जै-शा-हे । (प) काकृ ।
अवगाहने—मै-सा- √पील् (पील) १/ प्रतिष्टम्भे
काकृ-कात । (प) ।
'अवगाहने' इति दुर्गः— अपि + √सद् (षट्)
क्षी (यु. मी. सं.) [फेरारः कम्परेटिव् ग्रामर
बाधायाम्—च । ऑव् संस्कृत, ग्रीक् एण्ड्
बाधगाहे—वो । लैटिन्] ।

प्रयो. —द्वि. ।

गहनम्=बाधा—क्षी ।

संस्कृत०—पीडय-शौ. १२,११,९ । पीडयानि-जैउ. १,२,१,३; अपीळयन्-
३,४,५,२ । अपीडयत्-गोत्रा. १,२,२१ ।

प्राकृत०—√पीड (सक)=(१) व्याकुलत्वे, (२) दमने । पीडइ-पिंग. ।

प्राकृत०—√पिड्डु (सक)=पीडने । पिड्डुइ-आचा.; पि. २७९ ।

प्राकृत०—√पिट्ट (सक)=पीडने । पिट्टति-सूअ. २,२,५५ ।

प्राकृत०—√पिल (सक)=पीडने । कर्म-पिलिज्जइ-नाट. ।

प्राकृत०—√पील (सक)=पीडने । पीलइ, पीलेइ-पि. २४० ।

२२२०+√पुंस् (पुंस) १०/९६ अभिमर्दने (प) प्र + √उञ्छ्=प्रोञ्छय् ।
श-च × क्षी-काकृ-कात-हे । पुंस्, >पुमंस्
अभिवर्द्धने—मै-सा-जै- (पुमान्) ।
शा ।
मर्दे --वो ।

प्राकृत०—√पुंस (सक)=मार्जने, प्रोञ्छने । पुंसण-कुमा. ।

२२२१+√पुच्छ (पुच्छ) १०/३९१ उदसनादौ (आ)

श-च-जै-काकृ-कात- क्षी-मै-सा ।

शा-हे-वो ×

पुच्छादिषु धात्वर्थ इति सिद्धम्-क्षी । पुच्छभाण्डचीवराणिङ् (३, १, २०
पा. सू.) ।

संस्कृत०—पुच्छस्योद्दीपनेन च—वा. रा. ५, ५३, १५ (गी. प्रे. सं.) ।

हिन्दी०—पूँछ (< पुच्छः) ।

२२२२+√पुट् (पुट) १०/७८	संचूर्णने (प)	√पुट् (पुट) १०/ भासार्थः
मै-सा-श-च-जै-काकृ	क्षी ।	(प) ।
कात-शा-हे ×	चूर्णे भासि—वो ।	√पुट् (पुट) ६/ संश्लेषणे
		(प) ।
		√पुण्ड्र (पुडि) १/ मर्दे (प)
		वो ।
		√स्फुट् (स्फुट) १०/१९०
		भेदे (प) ।

प्राकृत०—√फोड (सक) [< स्फोटय् ?] = विदारणे, संचूर्णने । राजिकादिना शाकादेर्व्याघारणे । फोडेज्ज-कुप्र. ६७ ।

हिन्दी०—√फोडना (< स्फोटनम् ?) = संचूर्णने, विदारणे । √पुट्, √स्फुट् इत्युभयोः संक्रान्तिः ।

बुन्देली०—√फोरवौ (< पोटनम्) = विदारणे ।

२२२३+√पुट् (पुट) १०/२२१	भासार्थः (प)	√पुट् (पुट) १०/
च ×, श	क्षी-शा-हे ।	अल्पीभावे (प) इत्येके
	भाषार्थः—मै-सा-जै-	—क्षी ।
	काकृ-कात ।	शेषः पूर्ववत् ।
	चूर्णे भासि—वो ।	

२२२४+√पुट् (पुट) १०/३५६	संसर्गे (प)	√पुट् (पुट) ६/ संश्लेषणे
क्षी-श-च-जै-शा ×	मै-सा-काकृ-कात-हे-वो ।	(प) ।
प्रयो.	उन्मानादौ—द्वि. ।	शेषः पूर्ववत् ।

अपभ्रंश०—√संपुड (सक) = सम्बन्धे, संयोजने । संपुडइ-भवि. ।

गुर्जर०—पोटलुं=पोटलिका ।

हिन्दी०—पुड़िया (< पुटिका) । पुड़ा (< पुटः) ।

२२२५+√पुट् (पुट) १०/२४	अल्पीभावे (प)	< √चुट् (चुट) अल्पी-
जै-शा ×, श	इत्येके—क्षी ।	भावे (प) ।
	क्षी-मै-सा-च-काकृ-	
	कात-हे ।	
	तौच्छये—वो ।	

प्राकृत०—पुटल=पोटलिका, ग्रन्थिः—सम्मत्त. ६१ ।

प्राकृत०—पुटलिया=लघ्वी पोटलिका—मुपा. ४३; ३४४ ।

बुन्देली०—पुटरिया (<पुटलिया <पोटलिका) ।

२२२६+√पुण (पुण) १०/१०२ संघाते (प)	<√पूल् (पूल) संघाते (प) ।
क्षी-मै-श-च-जै-कात- सा-काकृ ।	√पुट १०/३५६ संसर्गे-मै ।
शा-हे-वो ×	√पूर्ण (पूर्ण) १०/संघाते (प) ।
	√पूण (पूण) १०/संघाते (प) ।
	√पूण १०/२०७ y शब्दे (प)
	काकृ ।

पुरुषकारे तु “-‘पुर्ण’ इति स्वामी, ‘पुण’ इति शाकटायनः”—इत्युक्त्वा “कोश-सिद्धिस्त्वौदृशेऽर्थे कीदृशीति न विद्यः”—इत्युपहसितम्—सा । अस्माकं मतेन तु देशभेदेन भिन्नतां प्राप्ता धातव इमे सर्वे कोशसिद्धा एव ।

२२२७+√पुण्ट (पुटि) १०/२५७ भाषार्थः (प) स्वामि-	√पुट (पुट) १०/ भाषार्थः
क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- काश्यपानुसारेण—सा ।	(प) ।
कात-शा-हे-वो ×	

२२२८+√पुथ् (पुथ) १०/२४६ भाषार्थः (प)	√पुथ् (पुथ) ४/ हिंसायाम्
च ×, श (काकृ- क्षी-शा-हे ।	(प) ।
√पुघ्) भाषार्थः—मै-सा-जै-	√पुट (पुट्) १०/२२१
काकृ-कात ।	भाषार्थः (प) ।
त्विषि—वो ।	

संस्कृत०—यथा विवाहोत्सवतूर्यनादानपोथयन् दुन्दुभयोऽन्तरीक्षे-कथासरि.
३४, २५७ (भाषार्थः) ।

२२२९+√पुल् (पुल) १०/६५ समुच्छ्राये (प)	√पुल् (पुल) १/ महत्त्वे (प) ।
काकृ-कात-शा × क्षी-हे ।	√पुर् (पुर) ६/ अग्रगमने
महत्त्वे—मै-सा-च ।	(प) ।
समुच्चये—जै ।	√पुल् १/२४७ ij गतौ (प)
समुच्छ्रितौ—वो ।	काकृ ।
	√पुल्ल् १/१४७ kk गतौ (प)
	काकृ ।
	√चुल् (चुल) १०/ समुच्छ्राये
	(प) मै-सा ।

भ्वादौ क्षीरस्वामो “पुल महत्त्वे” इत्यत्र प्रतिज्ञातवान्—“चुरादौ पोलयतीति ।”
एवं सत्यपि स चुरादौ महत्त्वार्थकं पुलधातुं न पठित्वा समुच्छ्रयार्थकमेव पठति ।
मै-सा-चन्द्रास्तु चुरादौ महत्त्वार्थकमेव पठन्ति । समुच्छ्रयार्थे च चुलधातुं नियोजयतो
मैत्रेयसायणी । प्रतीयते चुलधातुमेव ‘पुल’ इत्यवगतवन्तः क्षीरस्वाम्यादयः, चकारा-
दधस्तनपङ्क्तेर्घृष्टत्वात् तद्ध्रस्वतया पकारभ्रान्तेर्वा ।

संस्कृत०—पुलाकः=तुच्छधान्यम् (पोलति=उच्छ्रितो भवतीति) यथा मनुः—
‘पुलाकाश्चैव’ १०, १२५ । पुलाका-यशस्ति. च., ३ आश्व., ७८ श्लो.=घुर्धुरिका ।

२२३०+√पुष् (पुष) १०/२१८	धारणे (प)	√पुष् (पुष) १/ पुष्टौ (प) ।
च-शा ×, श	क्षी-मै-सा-जै-	√पुष् (पुष) ४/ पुष्टौ (प) ।
	काकृ-कात-हे ।	√पुष् (पुष) ९/ वृद्धौ (प) ।
	धृतो—वो ।	√पूष् (पूष) १/ वृद्धौ (प) ।
प्रयो.	—वृद्धौ—ह्वि. ।	√पुप् १/२८६ वृद्धौ (प)
		काकृ ।

संस्कृत०—पोषयाति-पै. २, १३, १ । पोषयति—शांत्रा. ५, ५ । पोषयेत्—
योशि. १, १२२ ।

प्राकृत०—√पोस=(१) पुष्टौ, (२) पालने । पोसेइ-पंचा. १०, १४ ।

२२३१+√पुस्त (पुस्त) १०/५४	आदरानादरयोः (प)	√वुस्त (वुस्त) १०/ आद-
च-शा ×, श	क्षी-मै-सा-जै-काकृ-	रानादरयोः (प) ।
	कात-हे ।	
	संघाते—मै ।	
	वन्दे नादृत्यादृत्योः—वो ।	

संस्कृत०—चित्रपुस्तादिकोविदान्—कथासरि. ३४, १७२ । पुस्तमय—
सुश्रु. १, २९, ९ ।

प्राकृत०—पुत्थ (< पुस्तम्)=लेप्यादिकर्म ।

प्राकृत०—पोत्थ (< पुस्तम्)=वस्त्रम्-णाया. १, १३-पत्र. १७९ ।

हिन्दी०—√पोतना (< पुस्तनम्)=लेप्यादिकर्मणि । प्लुतशब्दादस्य व्युत्पत्ति-
र्भूशमसंगता ।

हिन्दी०—पोथा, पोथी ।

पुस्तकादिलेखने समादरः । गृहादिलेप्यादिकर्मणि न तथेत्यादरानादरौ संगतौ ।

२२३२+√पुस्त (पुस्त) १०/९७	संघाते (प)	√मुस्त (मुस्त) १०/ संघाते
क्षी-सा-श-च-जै-काकृ-	मै ।	(प) ।
कात-शा-हे-वो ×		

२२३३+√पूज् (पूज) १०/१०२ पूजायाम् (प) पूजयति-निघ. ३,१४ =
 श क्षी-मै-सा-च-काकृ- अर्चतिकर्म ।
 कात शा-हे ।
 पूजने-वो ।
 प्रयो. —द्वि. ।

संस्कृत०—पूजयति-विल्वो. ३२ । पूजयेत्-मैत्रेय्यु. २,१; योशि. ५,५७ ।

प्राकृत०—√पुज्ज (सक)=पूजने, आदरे । पुज्जइ-कुप्र. ४२३; भवि. ।

प्राकृत०—√पूअ (सक)=पूजने । पूएइ-महा. । पूयंत-मुपा. २२४ ।

हिन्दी०—√पूजना=पूजायाम् ।

द्राविड०—√पू (=पुष्पम्)+√चेय, √शेय, √गेय=करणे—(मार्क कालिन्स्)
 (सुनीति कुमार चटर्जी—भारत में आर्य और अनार्य, ९४ पृ.) ।

द्राविड०—√पुचु, √पुसु = आर्द्रलेपाञ्जने (यार्ल शार्पलिये Jarl Char-
 pantier)-सु. कु. च. (भारत में आर्य और अनार्य ९४ पृ०) ।

२२३४+√पूर (पूरी) १०/२५४ आप्यायने (प) √पृ ३/ पालनपूरणयोः (प) ।
 च × ,श क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
 कात-शा-हे ।
 पूतर्तै-वो ।

प्रयो.— द्वि. ।

संस्कृत०—उदपात्रं प्ररयित्वा-शब्बा. १४,९,४,१८ । पूरयामास पांशुना-
 वा. रा. २,७७,११ । तुलां पूरयेतेऽशनेः-महाभार. १३,२०७१ ।

प्राकृत०—√पूर (सक)=पूतर्तै । पूरइ, पूरए-ओप.; भग.; महा.; वि. ४६२ ।

हिन्दी०—√पूरना=पूतर्तै ।

२२३५+√पूर्ण (पूर्ण) १०/९५ संघाते (प) √पूल् (पूल) १/ संघाते (प) ।
 मै-श-च-जै-काकृ- इत्येके-क्षी । √पूल् (पूल) १०/ संघाते (प) ।
 कात-शा-हे-वो × क्षी-सा । √पूण् (पूण) १०/९१ संघाते
 (प) जै ।

√पुण् (पुण) १०/ संघाते (प)
 सा, -काकृ ।

√पृ ३/ पालनपूरणयोः (प) + क्ते ।

प्राकृत०—पुण्ण (<पूर्णम्=पूर्णम्-ओप.; भग.; उवा. ।

२२३६+√पूर्व (पूर्व) १०/१ ७ निकेतने (प) पारायणे-क्षी < √पृ ३/ पालनपूरणयोः
च-जै-शा-हे × क्षी-मै-सा-काकृ- (प) ।

कात-वो । √पूर्व (पूर्व) १/ पूरणे
(प) ।

२२३७+√पूल् (पूल) १०/९५ संघाते (प)

च-जै-काकृ-कात- क्षी-मै-सा ।

शा-हे × संहतौ—वो ।

< √पूल् (पूल) १/ संघाते
(प) ।

शेषः—√पूर्ण (पूर्ण)
१०/ संघाते (प)

वत् ।

२२३८+√पृ १०/१५

पूरणे (प) इति दुर्गः—क्षी < √पृ पूरणे (प) ।

मै-सा-च-जै-काकृ × श, क्षी-कात-शा-हे ।

√पृ ३/ पालनपूरणयोः
(प) ।

पूर्तौ—वो ।

प्रयो. —द्वि. ।

√पार् (पार) १०/
कर्मसमाप्तौ (प) ।

संस्कृत०—ज्या इयं समने पारयन्ती—ऋ. ६, ७५, ३ । पारयतु प्रतिज्ञाम्—
महाभार. ७, २७८७; पारयिष्याम्यहं व्रतम्—३, १६७१९; वा. रा. २, ५५, १९ ।

२२३९+√पृच् (पृच) १०/२५० संयमने (प)

√पृच् (पृची) २/

च ×, श (क्षी—√पृच् मै-सा-जै-काकृ-कात-शा ।

सम्पर्के (आ) ।

[पृची])

संयमने संपर्के—वो—

√पृच् (पृची) ७/

१०/२५८

पक्षे—भ्वा. ।

सम्पर्के (प) ।

सम्पर्चने—क्षी-हे ।

‘सम्बन्धने’ इति क्षीर—

स्वामी इति पुरुष—

कारः—५२ पृ ।

संस्कृत०—[पृचन्ति सु वां पृचः—ऋ. ५, ७४, १० तौदादिकः ।]

२२४०+√पृथ् (पृथ) १०/२० प्रक्षेपे (प)

द्रष्ट. √प्रथ् १०/१९ ।

च ×, श

क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-

कात-शा-हे-वो ।

प्रक्षेपणे—शा ।

संस्कृत०—पृथक्—ऋ. १, १५७, १ । न पृथेन न मुष्टिना—शब्रा. १२, ७, ३, १ ।
पृथा=कुन्ती । पृथुः=राजविशेषः ।

२२४१+√पृ १०/१५	पूरणे (प)	> √पृ पूरणे (प) इति दुर्गः-क्षी ।
श-च-कात-शा ×	क्षी-मै-सा-जै-	√पृ ३/पालनपूरणयोः (प) ।
	काकृ-हे ।	√पृ ९/पालनपूरणयोः (प) ।
	पूर्ताँ-वो ।	√पार् (पार) १०/ कर्म- समाप्ता (प) ।

√पृ—प्रयो. —द्वि ।

संस्कृत०—पारयति-तांब्रा. १६, ८, ८ । पारयते-शब्रा. १८, ८, ३, ३ ।

प्राकृत०—√पार=पारङ्गती, पूर्ताँ । हेकृ-पारित्तए-भग. १२, १ ।

२२४२+√प्रथ् (प्रथ) १०/१९	प्रख्याने (प)	√पथ् (पथ) १०/२१ प्रक्षेपे
क्षी-च-जै-काकृ-	मै-सा-शा-हे ।	(प) सा ।
कात ×, श	प्रक्षेपे ख्यातौ—वो ।	√पृथ् (पृथ) १०/२० प्रक्षेपे
	प्रयो. प्रसारणे—द्वि. ।	(प) ।
		√पृथ् (पृथ) १/ प्रख्याने (आ) सा ।
		√पार्थं १०/८६ प्रक्षेपणे (प) हे ।
		√प्रथ् १०/८७ प्रक्षेपणे (प) हे ।
		√प्रथ् १/३१३ प्रख्यातौ (आ) जै ।

संस्कृत०—अवस्था वस्तूनि प्रथयति च सङ्कोचयति च-नी. श. ४५=विस्तार-
यति, गुरुकरोति च । (प्रयोजकतेह नास्ति) ।

२२४३+√प्री (प्रीञ्) १०/२८३	तर्पणे (उ) आघृषाद्वा	√प्री (प्रीङ्) ४/ प्रीतो
श-च ×, काकृ ?	क्षी-मै-सा, -काकृ (प)-	(आ) ।
	कात-शा, -वो (प) ।	√प्री (प्रीञ्) ९/ तर्पणे
	तृप्तौ—जै-हे ।	कान्तो च (उ) ।

प्रयो. —द्वि. ।

संस्कृत०—प्रीणयन्ति-खि. १, २, ९ । (श्राद्धदेवताः) प्रीणयन्ति मनुष्याणां
पितृन्-याज्ञ. १, २६८ । सम्यक् संप्रीणयन्-मार्क. पु. २८, १९ ।

प्राकृत०—√पीण (सक)=प्रसादने । कृ-पीणणिज्ज (< प्रीणनीय-)-ओप.;
कप्पः; पण्ण. १७ ।

२२४४+√प्रेह्लोल (प्रेह्लोल) १०/६४, ३८५ लोकात्-क्षी । प्र+√इह्ल् (इक्षि) १/
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- चापले—वो । गत्यर्थः (प) । ओर्लचि
 कात-शा-हे × प्रत्यये=प्रेह्लोल इति
 वागीशः ।

प्रेह्लदोल—√प्रेह्लोल—वागीशः ।

संस्कृत०—[प्रेह्लं हिरण्यं शुभे कम्-ऋ. ७, ८७, ५ । प्रेह्लमारुह्य होता मह-
 दुक्थमनुशंसति-काठ. ३४, ५ ।] विरेचनप्रेह्लोलन०—सुश्रुते निदानस्थाने ८ अध्याये
 (श. क. द्रु.) ।

प्राकृत०—√पेह्लोल (अक)=दोलने, स्पन्दने-णाया. १, १-पत्र. ३१ ।

प्राकृत०—√पिह्लोल (सक)=दोलने । वकृ-पिह्लोलमाण-राज. ।

२२४५+√बंह् (बहि) १०/२३८ भासार्थः (प) बंह्यते-मै. २, १, ५; काठ.
 क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- क्षी । ११, ५=वृद्धौ ।
 कात-शा-हे × (वो)

२२४६+√बट् (बट) १०/३१५ ग्रन्थे (प) < √वट् ग्रन्थे (प) ।
 क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- बहवः पठन्ति— √बट् (बट) १/२०६ a परि-
 कात-शा-हे-वो × सा । भाषणे (प) शा ।
 √वृत् ६/३५ ग्रन्थे हिंसायां च
 (प) काकृ ।
 √वट् (वट) १/वेष्टने (आ) ।
 √वट् (वट) १/ परिभाषणे
 (प) मित् ।

हिन्दी०—√बटना = ग्रन्थे, वेष्टने (रज्ज्वादेः) ।

२२४७+√बध् (बध) १०/१४ संयमने (प) > √बन्ध् (बन्ध) संयमने (प)
 च-शा × (जै— क्षी-मै-सा-जै-काकृ- इति चान्द्राः—क्षी ।
 √वध्) कात-हे । √बध् (बध) १/बन्धने (आ) ।

संस्कृत०—स बाधयति लोकांस्त्रीन्—वा. रा. १, १४, १५ । यत्रोभौ बाध-
 यिष्यथः—हरिवंश. ५३२६ ।

२२४८+√बन्ध् (बन्ध) १०/१४ संयमने (प) इति ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
 मै-श-च-जै-काकृ- चन्द्रः—क्षी । √बन्ध् (बन्ध) २/ बन्धने
 कात × क्षी-सा-शा-हे । (प) ।

प्रयो. ह्वि. ।

संस्कृत०—बन्धयामि-बन्धुर्गो. ४३४:२१ । बन्धयेत्-ब्रवि. ७५; योशि. ५,२८;
बन्धयिष्यति वा पाशैः-वा. रा. २,८४,८; (शब्रा. १३,५,४,४-अश्वं बन्धयति ?) ।

हिन्दी०—√बाँधना=संयमने ।

२२४९+√बर्ह् (बर्ह्) १०/१२४ ईसायाम् (प)   √बर्ह् (बर्ह्) १/ परि-
श-च-जै-वो ×   क्षी-मै-सा-काकृ-कात- भाषणहिंसादानेषु (आ) ।
शा-हे ।   √बर्ह् (बर्ह्) १/ प्राधान्ये
(प) ।

२२५०+√बर्ह् (बर्ह्) १०/२४४ भासार्थः (प)   √बल्ह् (बल्ह्) १०/ भासार्थः
च-काकृ × (मै-सा-काकृ- क्षी-शा-हे ।   (प) ।
कात-हे-वो—√बर्ह्) भाषार्थः—मै-सा-जै-
कात ।
दीप्तौ—वो ।

संस्कृत०—यथा ब(व)र्हिणि-चित्राणि-महाभार. १२,४३५४ (भासार्थः) ।

हिन्दी०—{ √बलना } (<बर्हणम्)=ज्वलने, अचिःक्षेपणेन सह ज्वलने
(भाषार्थः) । ज्वलन->वलन->वलना >वरना—इत्यपि व्युत्पत्तिः ।

हिन्दी०—√बहराना (<बहरना <बरहना >बर्हणम्) = दुःखविस्मरणाय
चित्तप्रसादाय च तथाभाषणे (भाषार्थः) ।

२२५१+√बल् (बल्) १०/८९ प्राणने (प) मित्   √बर्ह् (बर्ह्) १०/ भाषार्थः
श-च जै-काकृ-कात- क्षी-मै-सा ।   (प) ।
शा-हे ×   जीवने—वो ।   √बल् १०/ नीरूपणे (आ)
वो ।
√बल् १/ दाने वधे नीरू-
पणे (आ) वो ।

संस्कृत०—बलवान्-मनु. २,२१५ ।

हिन्दी०—√बलना (<बलनम्) इयमपि व्युत्पत्तिः शक्यते भवितुम्, प्राणना-
र्थकस्य ज्वलनार्थकत्वात् । ज्वलने सति प्राणनम्, निरुप्तौ सत्यां निष्प्राणतेति ।

२२५२+√बल्ह् (बल्ह्) १०/२४५ भासार्थः (प)   √बर्ह् (बर्ह्) १०/ भाषार्थः
च × (मै-सा-श-जै- क्षी-शा-हे ।   (प) ।
कात-हे-वो—√बल्ह्) भाषार्थः—मै-सा-जै-
काकृ-कात ।

संस्कृत०—गच्छ बल्हिकान्-अ.वे. ५, २२, ७ ।

हिन्दी०—√बहलाना (<बहलना<बलहना<बल्हनम्) = दुःखविस्मरणाय चित्तप्रसादाय च तथाभाषणे ।

२२५३√बष्क (बष्क) १०/३६९ दर्शने (प)   √बष्क् १/४१२ गतो (आ)
क्षी-मै-सा-च-काकृ-कात- सा-जै ।   काकृ ।
शा-हे-वो ×   √ब्लेष्क (ब्लेष्क) १०/
(जै√बष्क् १०/१६५)   दर्शने (प) ।

संस्कृत०—वत्से बष्कयेऽधि सप्त..... ऋ. १, १६४, ५ ।

हिन्दी०—√बकसना* (फा. बख्श)=सकृपं दाने । क्षमायाम् ।

हिन्दी०—बकसा=धासविशेषः पशूनामतिरुचिप्रदः (देश.) ।

२२५४+√बस्त् (बस्त) १०/१५२ अर्दने (आ) ।
श-च × (जै-काकृ-कात- क्षी-मै-सा-जै-काकृ-कात-
हे-वो—√वस्त्)   शा-हे ।

संस्कृत०—श्चानं बस्तो बोधयितारमब्रवीत्-ऋ. १, १६१, १३; वा. सं १, ४९;
शत्रा. १४, ४, २, ९ । बस्ताजिन०-कात्या. श्रौ. १४, ५, १५ ।

प्राकृत०—वत्थि (<वस्तिः)=दृतिः-भग. १, ६, १८, १०; णाया. १, १८;
गुदम्-पण्ह. १, ३-पत्र. ५३; छत्रावयवविशेषः (शलाकासंयमनस्थानम्)-औप. ।

२२५५+√बिल् (बिल) १०/७१ भेदने (प)   √भिल् (भिल) भेदने (प)
श ?, च-जै-काकृ- क्षी-मै-सा ।   इति कौशिकः-क्षी ।
कात ×   भेदे—शा-हे-वो ।   बिलं भरं भवति बिभर्तेः
-निरु. २, १७, १ ।
विलं भिलं भासनमिति
वा-निरु. १, २०, २ ।
बिल्मम्-भिल्मम् = भेदनम्
—दुर्गाचार्यः ।

संस्कृत०—द्रष्ट.√बिल् (बिल) ६/ भेदने (प) ।

२२५६√बुक् (बुक्क) १०/१८१ भाषणे (प)   √बुक् (बुक्क) १/ भाषणे
च ×, श (मै-जै — क्षी-सा-कात ।   (प) । 'भाषणे' इत्येके-क्षी ।
√बुक्)   भाषणे भाषणे च
—काकृ ।

आभाषणे—शा-हे ।

श्वादिशब्दे—वो ।

संस्कृत०—बुक्कम् (बुक् बुक् इत्यव्यक्तं शब्दं करोतीति)=वक्षोऽभ्यन्तरमांस-
विशेषः । बुक्करायनृपतिः (विजयनगर-(विद्यानगर-)-सेण्ट-पीटर्सबर्ग-संस्कृतशब्द-
कोशात् । बुक्काघातैर्युवतिनिवटे प्रौढवाक्येन राधा-उद्धटसागरात् ।

२२५७+√बुल् (बुल) १०/६६ निमज्जने (प)   √बुल् १/२४७॥ सेचने (प)
मै-सा-श-च-जै × क्षी, -काक् ?-कात शा-हे । काक् । ४९५ ?
मज्जने—वो ।   √बुल् १/२४७mm सेचने (प)
प्रयो.   टीकायामुपलम्भात्   काक् । २९५ ?
कृत्रिमोऽयं धातुः
—ह्वि. ।

भारोपीय०—√* बॉल्, बुल्=पिण्डः । लैति. बुल्ल=गर्तम्, चर्मस्फोटः, कलिका ।
लिथु.-बुलिस्=बुलिः (हेम. ३, २७३) (> वुरी-हि.)=भगम् (नितम्बः) । म. नि. ज.
पॉल्=शिरोभागः (कस्यापि पदार्थस्य), [वराङ्गम्]-वा. पॉर्नीः ।

संस्कृत०—ब्रोलयति-कात्या. श्रौ. ५, ५, ३० । बुल्व०-शब्दा. ११, ५, ४, १४ ।

प्राकृत०—√वोल (सक)=निमज्जने । बोलइ-सार्ध. १४४ ।

हिन्दी०—{ √बोरना*†=निमज्जने ।
                  { √बूरना*‡=निमज्जने ।

हिन्दी०—{ √बूड़ना=निमज्जने । महाराष्ट्रि.-√बूलणें ।
                  { √डूबना (वर्णविपर्ययः)=निमज्जने ।

२२५८+√बुस्त् (बुस्त) १०/५५ आदरानादरयोः (प)   √बुस् (बुस) ४/ उत्सर्गे (प)
जै-काक्-कात × , श   क्षी-मै-सा-शा-हे ।   √पुस्त् (पुस्त) १०/ आद-
(मै-√बुस्त्)   'बन्धने' इति चन्द्रः-क्षी । रानादरयोः (प) ।
वञ्चने—च ।
आदृतौ—वा ।

√पुस्त् > √बुस्त् इति विकासः ।

हिन्दी०—बूथड़ी=आकृतिः, मुखाकृतिः, क्रयविक्रयसहायकानां ['दलाल' इत्य-
भिधेयानाम् इति हिन्दी] भाषा (देश.) ।

२२५९+√बृह् (बृहि) १०/२५३ भाषार्थः (प)   √बंह् (बहि) १०/ भासार्यः
च × , श (मै-सा-जै-   क्षी-शा-हे ।   (प) ।

कात-वो-√बृह्) भाषार्थः—मै-सा-जै-
काकृ-कात ।

संस्कृत०—बृंहयति-अशि. ४, १४; अथर्वशिखो. २; शाण्डिल्यो. ३, १; बटुको.
३१६:७ । बृंहयेत्-वृजा. ३, १७=वृद्धी ? निबृंहयति-महाभाष्ये ६, ४, २४, १९४ ।

२२६०+√ब्रीस् (ब्रीस) १०/१२३ हिंसायाम् (प) > √ब्रूस् (ब्रूस) हिंसायाम्
मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी । (प) इत्येके-क्षी ।
कात-शा-हे ×
(वो-√ब्रीस्)

२२६१+√ब्रूस् (ब्रूस) १०/१२३ हिंसायाम् (प) < √ब्रीस् (ब्रीस) हिंसायाम्
च-जै-काकृ-कात ×, श इत्येके -क्षी । (प) ।
(वो-√(ब्रूस) । क्षी-मै-सा-शा-हे । √ब्रूष् १०/४४६ हिंसायाम्
(प) काकृ. ।
√ब्रूष् १०/५१ हिंसायाम्
(प) कात. ।

२२६२+√ब्लेष्क (ब्लेष्क) १०/३५७ दर्शने (प) वि+√लक्ष् (लक्ष) १/ दर्शनाङ्क-
मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी-शा-हे । नयोः (आ) ।
कात × दृशि-वो । √वष्क (वष्क) १०/ दर्शने
(शा-√ब्लेष्क्) (प) सा ।
(वो-√ब्लेष्क्) √विष्क (विष्क) १०/ दर्शने
(प) मै-सा ।

संस्कृत०—अप्सु ब्लेष्केण, अन्येन मृत्युना-काठ. २३, ६; ब्लेष्कोऽसि निऋत्याः
पाशः-३७, १३ ।

२२६३+√भक्ष् (भक्ष) १०/२२ अदने (प) √भज् (भज) १/ सेवायाम्
च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (उ) ।
कात-शा-हे ।
भक्षणे-वो ।
प्रयो.—द्वि. ।

संस्कृत०—भक्षयति-तै. ६, ४, ९, ४; शी. ९, ११, ७—११; तैब्रा. १, ४, १०, ७ ।

प्राकृत०—√भक्ख (सक)=भक्षणे । भक्खेइ-महा. । कर्म.-भक्खज्जइ-कुमा. ।

बुन्देली०— $\left\{ \begin{array}{l} \sqrt{\text{भकना}} \\ \sqrt{\text{भखना}} \end{array} \right\} = \text{भक्षणे ।}$

२२६४+ $\sqrt{\text{भज् (भज) १०/२०१}}$ विश्राणने (प) । $\sqrt{\text{भज् (भज) १/}}$ सेवायाम्
च × ,श क्षी-मै-सा-जै-काकृ-कात- (उ) ।
शा-हे । $\sqrt{\text{भञ्ज् (भन्जो) ७/}}$ आर्मदने
पाके—वो । (प) ।

प्रयो.—ह्वि. ।

विश्राणनम्=दानम्—क्षी ।

विश्राणे = 'विवेचने' इत्यन्ये—क्षी ।

भारेनीय०—अवे. वख्णइति=(भक्षयति)=ददाति—अवे. यस्न ९, २२ [राजा
चिद् यं भगं भक्षोत्याह-ऋ. ७,४१,२ = दाने] । पारस्य.-बख्शीदन, (बख्शना,
बख्शीश्)—'अवेस्ता' ।

संस्कृत०—पुष्पभाजनम्-शाकु. ४ (मुम्बा. सं.) । भाजनं विश्वमूर्ते—मालतीमा.
१, ३ ।

पालि०—भजति (=विभाजने)—सुत्तनिपात ९५८; जातक १,२१६=३,५१० ।
भाजेति—विनय. ४,२२३ ।

२२६५+ $\sqrt{\text{भञ्ज् (भजि) १०/२५३}}$ भाषार्थः (प) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
च × ,श क्षी-शा-हे ।
भाषार्थः—मै-सा-जै-
काकृ-कात ।
भासि—वो ।

२२६६+ $\sqrt{\text{भण्ड् (भडि) १०/५२}}$ कल्याणे (प) $\sqrt{\text{भण्ड् (भडि) १/}}$ परिभाषणे
श(काकृ— $\sqrt{\text{भण्ड्}}$ क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- (आ) ।
[भदि]) कात-शा-हे-वो । $\sqrt{\text{भण्ड् (भदि) १/}}$ कल्याणे
(आ) ।
 $\sqrt{\text{भण्ड् (भदि) १०/}}$ कल्याणे
(प) इति दुर्गः—क्षी ।

संस्कृत०—भण्डीरः [= कल्याणे वृत्तिः] = वटः—सार. २५५,४; वा. रा.
३,७५,२४ ।

प्राकृत०— $\sqrt{\text{भण्ड (सक) }} = [\text{साधूनां भोजनोत्सवादी}]$ संप्रहे । भण्डेइ—सुख.
२,४५ ।

२२६७+√भन्द् (भदि) १०/७९ कल्याणे (प) इति √भण्ड् (भडि) १०/५२
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- दुर्गः—क्षी । कल्याणे (प) ।
 शा × क्षी-कात-हे । √भन्द् (भदि) १/ कल्याणे
 शुभे—वो । (आ) ।

२२६९+√भत्स् (भत्स) १०/१५० संतर्जने (आ)
 श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ-कात-
 शा-हे ।
 भत्से—वो (३) ।
 प्रयो.—द्वि. ।

भारोपीय०—√*भेर्ध् (अथवा-√भ्रेध् (?) = छेदने-वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—भत्सनात्-सिचि. ३८१:१६ । भत्सयन्ति स्म वैदेहीम्-वा. रा. ५,
 २५, १३ । त्वा भत्सयामि दूषयिष्यामि-अ. वे. ३, ९, ५ (पाठदोषः) उदभत्सत-शांभ्रा.
 १२, २३, १ । परिभत्सन्ती-महाभार. ३, १६१४१ । लक्ष्ये भत्सयतीति दृश्यते-क्षी ।

हिन्दी०—भर्सन*† (< भत्सनम्) = निन्दा ।

२२६९+√भल् (भल) १०/१६९ आभण्डने (आ)
 श-काकृ ?, च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ-कात-
 शा-हे ।
 नीरूपणे—वो ।

यो. क्रि, प्रयो.—द्वि. ।

आभण्डनम्=निरूपणम्—क्षी ।

भारोपीय०—√*भेल्=दीप्तौ-वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—न निभालयसे-छान्दोग्यो. ६, १२, २; ६, १३, २ । निभालय-कठो.
 १, ६ । (विज्ञप्तिम्) संभालयामास-नेष. ६, ७६ ।

प्राकृत०—√भल (सक)=सम्भालने । भलिज्जामु-सुपा. ५४६ ।

हिन्दी०—√भालना=अवधानेन दर्शने, (२) गवेषणे ।

हिन्दी०—√निहारना (< निभालनम्)=दर्शने ।

२२७०+√भाज (भाज) १०/३३३ पृथक्कर्मणि (प) √भज् (भज) १०/विश्राणने
 श × क्षी-मै-सा-काकृ-कात- (प) ।
 शा-हे । √भज् (भज) १/ सेवायाम्
 पृथक्करणे—जै (उ) ।

पृथक्क्रियायाम्—च ।

पृथक्कृत्याम्—वो ।

प्रयोज.—द्वि. ।

संस्कृत०—शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः-ऋ. १०,९,२ । रसेन भाजयति-
शब्दा. ३,६,१,१२ । राजतं भाजनम्-महाभार. १३,१११,१०२ ।

२२७१+√भाम (भाम) १०/३१९ क्रोधे (प)   √भाम् (भाम) १/ क्रोधे (आ) ।

श-च ×

क्षी-मै-सा-जै-काकु-

कात-शा-हे ।

कोपने—वो ।

संस्कृत०—प्र रुजन्ति भामाः-ऋ. ५,२,१० । तिङ्‌रूपाभाभे निर्णेतुं न शक्यते,
कृद्रूपाणां भ्वादेरपि सिद्धेः ।

२२७२+√भिल् (भिल) १०/७१ भेदने (प) इति   <√बिल् (बिल) भेदने (प) ।

मै-सा-श-च-जै-काकु-

कौशिकः—क्षी ।

बिलं भिलं भासन-

कात-शा ×

क्षी-हे ।

मिति वा-निघ. १,२० ।

बादिवत् (=भेदने)

√भिद् (भिदिर्) ७/

—वो ।

विदारणे (उ) ।

संस्कृत०—अन्त्यजाश्च चर्मकाररजकनटबरुडकैवर्तकभिल्लाः सप्त-प्रायश्चि-
त्तेन्दु. १९, b ।

प्राकृत०—[√भेल (सक)=मिश्रणे [√'भेलववुं'-गुर्जरभा.]-पि. २०६ ।]

हिन्दी०—भेला * †=(१) युद्धम्, (२) साक्षात्कारः ।

हिन्वी०—√भेंटना=साक्षात्कारे ।

२२७३+√भू (भुवः) १०/२०७ अवकल्कने (प)   √भू १/१ सत्तायाम् (प) ।

च ×, श

क्षी-मै-सा-कात-हे ।

√भू १०/२९० प्राप्ती (आ) ।

अवकल्पने—काकु-शा ।

भावकरणे—जै ।

'विकल्कने' इति नन्दी

—क्षी ।

शुद्धिचिन्तयोर्मिश्रणे

[च]—वो ।

अवकल्कनम्=मिश्रीकरणम्-क्षी; पीडनम्-मै १९९ । पुरुषकारे-अवकल्कनम्=
चिन्तनम् इति काश्यपः-सा १०/२१२ ।

संस्कृत०—भावयति—ऐआ. २,५,१; ऐतरेयो. ४,२; हरिवंशे ३,११,१०=
(आत्मत्वेन) कल्पयति (नील.); १,१८,६९=पुनाति (नील.)—द्रष्ट. वोपदेवार्थः ।
भावितम्—महाभार. १२,२१६,९=संस्कृतम् (नील.) । भावना—नैष. १,२९=वासना,
चिन्तनम् (प्रका.) ।

प्राकृत०—√भःव (सक)=गुणाधाने, वासितत्वे, (२) चिन्तने । भावेइ-
विवे. ९८ ।

हिन्दी०—[भावना=रुचौ ।]

२२७४+√भू १०/२९० प्राप्ती (आ) √भू (भुवः) १०/ अवकल्कने
श-च-जै-शा-हे × क्षी-मै-सा-काकु- (प) ।
कात-वो ।

अन्ये तु पुराणव्याकरणेषु “भुवो णिङ्” इति सूत्रस्य णिङो डकारः प्रत्यया-
न्तादात्मनेपदार्थः—सा १०/३०२, लीलाशुक-(पुरुषकार)-धनपालशाकटायनादयो
णिजभावपक्षे परस्मैपदमेव ब्रूवते—सा १०/३०२ ।

संस्कृत०—भवते—मुण्डको. ३,१,४; श्वे. २,१४; महाभार. १३,२९,४७ ।
भवन्ते—इ. १३:१२ । भावयस्व—वरा. २,४५ । भवे—महाभार. १२,३०३,३१=प्राप्नुयाम्=
आत्मानं जानीयामित्यर्थः (नील.) । बुभूषेत्—महाभार. ५,१,१५=प्राप्तुमिच्छेत् ।
तडभाव आर्षः (नील.) ।

प्राकृत०—√भव=(१), प्राप्ती, (२) अक-सत्तायाम् । भवइ—कप्पः; महा. ।

२२७५+√भूष् (भूष) १०/१९७ अलङ्कारे (प) √भू (भुवः) १०/अवकल्कने
श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकु- (प) ।
कात-शा-हे । √भू १०/ प्राप्ती (प) ।
भूषणे—वो । √भू १/१ सत्तायाम् (प) ।

प्रयोज. —द्वि. ।

संस्कृत०—भूषयन्ति—सार. २६३:१५ । स्वर्णेन भूषयिष्यामि ते तनुम्—वा. रा.
२,८,४६ (२,३९,१७) ।

गुणो भूषयते रूपं शीलं भूषयते कुलम् ।

सिद्धिर्भूषयते विद्यां भोगो भूषयते धनम् ॥ वृद्धचाण. ८,१५ ।

प्राकृत०—√भूस (सक)=सज्जायाम्, (२) अलङ्कृतो । भूसेमि—कुमा. ।

२२७६+√भृश् (भृशि) १०/२५२ भासार्थः (प)
क्षी-मै-श-च-जै-काकु- स्वामिकाश्यपानुसारेण
कात-शा-हे-वो × लिख्यते—सा ।

२२७७+√भ्रूण् (भ्रूण) १०/१५९ आशायाम् (आ)
 श ? च × (काकृ- क्षी-सा-जै-काकृ-कात-
 √त्रूण्) शा-हे-वो ।
 (जै-√भ्रूण्) आशंसायाम्—मै ।
 'आशङ्कायाम्' इत्येके —
 क्षी-हे ।
 विशङ्कायाम्—वो ।

भारोपीय०—√*भ्राँइ=अङ्कुरणे, वृद्धौ, उच्छ्वयने । म. उ. ज. ब्रिउने, ब्रूने=
 कुक्षिः, उदरम् । लेट्टिश्-ब्रीन=(भ्रूणम्) अन्त्राणि—वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—भ्रूण-ऋ. १०, १५५, २ । भ्रूणहत्या—तैआ. २, ७, ३ । अपापस्य
 भ्रूणस्य—भा. पु. ९, ९, ३४ ।

२२७८+√मंह् (महि) १०/२३९ भासार्थः (प) √मंह् (महि) १/ वृद्धौ (आ) ।
 मै-श-च-जै-काकृ- क्षी,-हे ? √मह (मह) १०/ पूजायाम्
 कात-शा × भाषार्थः—सा । (प) ।
 त्विषि—वो ।

संस्कृत०—[समिथेषु मंहयम्—ऋ. १०, ४८, ९=वृद्धौ] ।

२२७९+√मण्ड् (मडि) १०/५१ भूषायाम् (प) √मण्ड् (मडि) १/ च =
 श क्षी-च-जै-काकृ-शा-हे । विभाजने (आ) ।
 भूषायां हर्षे च— √मण्ड् (मडि) १/ भूषायाम्
 मै-सा-कात । (प) ।
 भूषे मोदे—वो । √मद् (मदी) १/ हर्षंग्ल-
 यो. क्रि., प्रयोज. —द्वि. । पनयोः (प) ।
 √मद् (मदी) ४/ हर्षे (प) ।
 √मन्द (मदि) १/ मोदमद-
 स्वप्नगतिषु (आ) ।

संस्कृत०—मण्डयन्ति—त्रिपुरो. ४ । [मण्डनात्—गोच. ६८, १४] ।

पालि०—मण्डेति—जातक ३, १३८ ।

२२८०+√मद् (मद्) १०/१७३ तृप्तिशोधने (आ) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
 च ×, श क्षी-हे ।
 'तृप्तियोगे' इति नन्दी
 —क्षी ।

क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
कात-शा-हे-वो ।

प्रयोज. —ह्वि. ।

शोधनम्=सम्पत्तिः—क्षी ।

संस्कृत०—मादयध्ये-ऋ. १, १६७, १; ते त्वा मदा मादयन्तु-७, २३, ५ ।

२२८१+√मन् (मन) १०/१७७ स्तम्भे (आ) √मन् (मन) ४/ ज्ञाने
च x, श क्षी-मै-सा-जै, काकृ (आ) ।
(प),-कात-शा-हे । √मन् (मनु) ८/ अव-
अर्चे गर्वके च—वो । बोधने (उ) ।
प्रयोज. —ह्वि. । मनायति-ऋ. १, १३३,
४=स्तुतौ ।

स्तम्भः =गर्वः—क्षी ।

पक्षे मनतीति चन्द्रः—क्षी ।

संस्कृत०—मानयन्तः—वा. रा. १, १५, ७ = परिपालयन्तः (तिल.); मानः—
२, ५७, १९=अहङ्कारप्रयुक्त इतरतिरस्कारकचित्तविकारः (तिल.); विमानशिखराणि—
२, ५७, १८=सप्तभूमिकगृहाग्रभागाः (तिल.) ।

प्राकृत०—√मन्न (सक) = (१) सम्माने, (२) अनुभवे—उप. १०३६;
धर्मवि. ७९ ।

२२८२+√मन्त्र (मन्त्रि) १०/१४८ गुप्तभाषणे (आ) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
श क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-
कात-शा-हे ।
गुप्तोक्तौ—वो ।

संस्कृत०—मन्त्रयन्ते-ऋ. १, १६४, १० । अनुमन्त्रयते—तै. ५, १, ६, ४; शौ. ९,
१४, १० । मन्त्रयामि—पै. १, ९, १ । मन्त्रयेत् परमं मन्त्रम्—मनु. ७, ५७ = निरूपयेत्
(मन्वर्थ.); मन्त्रयेत्—७, १४६ = चिन्तयेत् (मन्वर्थ.) । तेनोपमन्त्र्यमाणायाः—महा.
विराट् १८, ९ ।

पालि०—मन्तेति—दीघ. १, ९४, १०४ ।

प्राकृत०—√मंत (सक) = (१) गुप्तपरामर्श, (२) आमन्त्रणे । मंतइ—महा.;
भवि.; मन्तेदि (< मन्त्रयति)—मृच्छ० ३६३ पृ०=संबोधयति ।

बुन्देली०—{ √मंतरबो } (< मन्त्रणम्)
{ √मितुरबो }

२२८३+√मर्च् (मर्च्) १०/१०८ शब्दार्थः (प)	√मर्क् १/४१०h आदाने
मै-श-च-जै-काकृ-कात-	क्षी-सा । (आ) काकृ ।
शा-वो ×	शब्दे—हे ।
√मृच् ४/ प्रयोज.	पीडने, हानौ—ह्वि. ।
	(प) क्षी (पुरुषकारे ५७ पृ.) ।
	√मार्ज् (मार्ज्) १०/ शब्दार्थः (प) ।

भारोपीय०—*मेर्क्-: अर्मे.-माँच् = नवीनम्; ललितम्. स्वादिष्टम्; लिथु. (स्)-स्मेरुक्ति ।

भारेनीय०—मूर्न्चैति=विपत्तौ, हानौ—जू. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—अरातीवा मर्चयति द्वयेन-ऋ. १,१४७, ४=भर्त्सनायाम्, विपत्तौ, संकटे । मर्चयसि-शौ. १३,१,४० ।

२२८४+√मह (मह) १०/३१४ पूजायाम् (प)	महयति-निघ. ३,१३ =
श ×	क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- अर्चतिकर्मा ।
	कात-शा-हे ।
	पूजे—वो ।
यौ. क्रि.; प्रयो. ह्वि. ।	√मह (मह) १/ पूजा- याम् (प) चुरादौ स्मरति क्षीरस्वामी ।
	√मही (महीङ्) कण्ड्वा. ३४ पूजायाम् (आ) ।
	महीयते-ऋ. १,१८२,३ ।

भारोपीय०—*मेग् (ह्)-: मेग् (ह्)=महत् । अल्बे. मथ्, मधि=महत् (मही)—जू. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—महयते-ऋ. ७,३२,९; शौ. २०,८२,२ । महयति-तै. १,७,१,६; शब्रा. १,१,३,७ । महयन्ति-तैब्रा. ३,२,८,३ ।

प्राकृत०—√मह (सक) = पूजायाम् । महइ-कुमा. ।

२२८५+√मान् (मान) १०/२८९ पूजायाम् (प)	दृष्ट.√मन् (मन) १०/
श × (शा-√मन्)	आधृषाद्वा ।
	क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- स्तम्भे (आ) ।
	कात-शा-हे ।
	अर्च्वे—वो ।

संस्कृत०—मानयित्वा च तापसम्-वा. रा. ३,५,२४ (गी. प्रे. सं.) । नास्त्यत्र प्रयोजकता । मानयन्तश्च ते वाक्यम्-वा. रा. १,१४,१५ । मानयामास पौरजानपदान्-महाभार. १,४४६७ । साधु मानयेत्-भा. पु. ७,७,३२ । या चैनं नावमानयेत्-मनु. २,५०=प्रत्याख्यानेन नावमन्येत (मन्वर्थ.) ।

पालि०—मानेति-पेतवत्थु ५४ ।

२२८६+√मार्ग (मार्ग) १०/८० संस्कारगत्योः (प) √मृज् (मृजूष्) २/ शुद्धौ
मै-श-च-जै-काकृ-कात- क्षी-सा । (प) ।

शा-हे × सर्पणे संस्कारे च-वो । √मर्क् (मर्क) सर्पे-
सौ. धा.—वो ।

√मृज् (मृजूष् १०/ शौचा-
लङ्कारयोः (प) आधृ० ।

संस्कृत०—अगायतां मार्गविधानसम्पदा-वा. रा. १,५,३६=गानं द्विविधम्-
मार्गो देशी च । तत्र प्राकृतावलम्बि गानं देशी । संस्कृतावलम्बि तु गानं मार्गः-
(तिल.) । अत्र मार्गधातोः संस्कारोऽर्थः सुस्पष्टः ।

२२८७+√मार्ग (मार्ग) १०/२९३ अन्वेषणे (प) आधृ- ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
श × पाद्वा ।

क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-

कात-शा-हे ।

अन्वेषे—वो ।

संस्कारे चेत्यधिकं

क्वचित्-क्षी ।

१/ यो. क्रि.; प्रयो. —मार्गणे—ह्वि. ।

वस्तुतः 'मार्ग' इत्यस्य नामधातुः—ह्वि. ।

संस्कृत०—मार्गन्तु-वा. रा. ४,४०,२१; मार्गन्त-२,९९,३; महाभार. ३,८८६२;
भूय एव स मार्गन्ति-१२, ६६१२ । मार्गयिष्यति तत्समाम्-शत्रुञ्जयमा. १४,१४६ ।
मार्गमाणाः पदन्यासम्-महाभार. विराट. २५,११ ।

पालि०—मग्गेति-मज्झिम. १,३३४; संयुत्त. २,२७० । प्रयोज.-मग्गापेति-
पेतवत्थु ११२ ।

प्राकृत०—√मग्ग (सक) = (१) याचने, (२) अन्वेषणे । मग्गइ-उव.;
मग्गमाणेण (< मार्गमाणेन)—मृच्छ. ४५२ पृ. चौ. सं; मग्गेदि—मृच्छ. ५४३ पृ. चौ. सं. ।

हिन्दी०—√मांगना (< मार्गणम्)=याचने ।

२२८८+√मार्ज् (मार्ज्) १०/१०९ शब्दार्थः (प) द्रष्ट.√मर्च् (मर्च्) १०/
 (श) च × क्षी-मै-सा । शब्दार्थः (प) ।
 शब्दे—जै-शा-हे । √मृज् (मृजूष्) २/
 शुद्धौ—काकृ । शुद्धौ (प) ।
 शब्दार्थ—कात ।
 मृजा-ध्वन्योः - वो ।

संस्कृत०—[ग्रामस्य मार्जनि-लाट्या. ४,३,११ ।]

२२८९+√मिञ्ज् (मिजि) १०/२१८ भाषार्थः (प) √मज् (मज) १/ शब्दार्थः
 क्षी-श-च-जै-काकृ-कात- मै-सा । (प) ।
 शा-हे-वो × √मुञ्ज् (मुजि) १/ शब्दार्थः(प) ।

संस्कृत०—मिञ्जिकामिञ्जिक०—महाभार. ३,१४५२३; १४५२८ ।

२२९०+√मिद् (मिद) १०/८ स्नेहने (प) इति <√मिद् (मिदि) स्नेहने
 मै-जै-शा × कौशिकः—क्षी । (प) ।
 क्षी-सा-च-काकृ- √मिद् (त्रिमिदा) १/
 कात-हे । स्नेहने (आ) ।
 स्निहि—वो । √मिद् (त्रिमिदा) ४/
 स्नेहने (प) ।
 √मिण्ट् १०/९० स्नेहने
 (प) हे ।
 √मिण्ट् १०/१४५ व्यभिचारे
 (प) काकृ ।
 मित्रः । मेदयतेर्वा—निरु.
 १०,२१,४ = स्नेहनार्थस्य-
 दुर्गाचार्यः ।

संस्कृत०—यूर्य गावो मेदयथा कृशम्—ऋ. ६,२८,६ ।

२२९१+√मिन्द (मिदि) १०/८ स्नेहने (प) <द्रष्ट.√मिद् (मिद)
 च-काकृ-कात ×,श क्षी-मै-सा-जै-शा-हे । स्नेहने (प) ।
 स्निहि—वो ।

[प्रयोज. —ह्वि.]

भारोपीय०—√* मेन्द (आ, -ऑय्) = आकाङ्क्षायाम् । लैति. मेन्दुम्, मेन्द=
 आकाङ्क्षायाम्—वा. पौकर्णीः ।

संस्कृत०—मिन्दा-तै. ३,२,५,४। मित्रं मिन्देर्नन्दतेः प्रीयतेर्वा-महाभार.
८,१९९२।

२२९२√मिश्र (मिश्र) १०/३६५ सम्पचने (प)   √मिश् (मिश) १/ शब्दे
श (जै-शा-√मिश्र)   क्षी-जै-काकृ-कात-   रोषकृते च (प) ।
शा-हे ।
सम्पर्के—मै-सा-च ।
युत्याम्—वो ।

भारोपीय०—√* माइकृ=मिश्रणे ।

भारेनीय०—प्रवे. मिस्वन्=मिश्रणम्-वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—मिश्रम्-तै. १,७,६,४; शौ. १२,३,४४; पै. १७,४०,४। मिश्राः-तै.
४,६,५,१। आर्यमिश्राणः-म-वा. रा. २,८२,१९=पूज्यानाम् (तिल.) । मिश्रयन्
समरे-हरिवंश. १३३०१। व्यामिश्रकेषु-वा. रा. २,१,२७=प्राकृतादिमिश्रितनाटका-
दिषु (तिल.) ।

प्राकृत०—√मीस (सक)=मिश्रणे । कर्म.-मीसिज्जइ-पि. ६४ ।

अपभ्रंश०—√मिसल (सक)=मिश्रणे [मिसलणं-महाराष्ट्र]-मिसलइ-भवि.।

हिन्दी०—√मिसना*† (<मिश्रणम्)=मिश्रणे (अक) ।

हिन्दी०—√मासना*† (<मिश्रणम्)=मिश्रणे (अक) ।

२२९३+√मी १०/२७४   मतौ मनने (प) आधृषाद्वा   मिनोतिः श्रयतिकर्मा-निरु.
क्षी ।   ७,२९,१। मिनाति-निघ.
मतौ—हे ।   २,१४=गतिकर्मा ।
गतौ—मै-सा-जै-काकृ-कात-
शा-हे ।
गत्यां मत्याम्—वो ।

संस्कृत०—[आ च परा च मेष्यन्-ऐब्रा. ४,२० ।

२२९४+√मुच् (मुच) १०/२१५   प्रमोचने (प)   √मुच् (मुच) १/ कल्कने
(श) च ×   क्षी-मै-जै-काकृ-कात-   (आ) इति चन्द्रः—क्षी ।
शा हे ।   √मुच् (मुच्छ) ६/ मोक्षणे
प्रमोचने मोदने च—   (उ) ।
सा ।
प्रयोजने—हे ।
मोक्षे—वो ।

प्रयो.—द्वि. ।

संस्कृत०—किं न मोचयते रामम्-वा, रा, २,७८,३। मोचयेदेनसः-
मनु. ३,३७।

२२९५+√मुट् (मुट्) १०/७९	संचूर्णने (प)	√मुट् १०/२६ b संचूर्णने
श (क्षी—√पुट्)	मै-सा-च-जै-काकृ-	(प) काकृ ।
	कात-शा-हे ।	√मुट् १/११८ प्रमर्दने (प)
	क्षुदि—वो ।	काकृ ।

संस्कृत०—प्रति मोटयतु-छन्दोम. ३७।

प्राकृत०—√मोड (सक)=मोटने, कौटिल्ये (२) चूर्णने, आमर्दने । मोडसि
-सुर. ७,६।

२२९६+√मुद् (मुद्) १०/२१३	संसर्गे (प)	√मुद् (मुद्) १/ हर्षे (आ) ।
श-च ×	क्षी-मै-सा-जै-काकृ-	√पुट् (पुट्) ६/ संश्लेषणे
	कात-शा-हे-वो ।	(प) ।

२२९७+√मूल् (मूल) १०/६७	रोहणे (प) इति	<√मूल् (मूल) रोहणे (प) ।
मै-सा-श-च-जै-काकृ-	नन्दी—क्षी ।	√मूल् १/४९८ c धारणे
कात-शा ×	क्षी-हे-वो ।	(आ) काकृ ।
		√मूल् १/४९८ d धारणे
		(आ) काकृ ।

२२९८+√मुस्त् (मुस्त्) १०/९७	संघाते (प)	√मुस्त् १०/४३ गन्धे (प)
श-च-काकृ × (मै-	क्षी-मै-सा-जै-कात-	काकृ ।
√पुस्त्)	सा-हे ।	√मुक्ष् १/२७९ संघाते (प)
	संहती—वो ।	काकृ ।
		√मृक्ष् (मृक्ष) १/६५३
		संघाते (प) सा ।
		<मुष्ट—(मुष्टिः) ।

संस्कृत०—मुस्तके द्वे प्रकीर्तिते [मुस्तयति=संहतीकरोति रुधिरमिति । √मुस्त्
+कः । ततः संज्ञायां कन्]=स्थावरविषभेदः-सुश्रु. कल्पस्थाने २ (श. क. द्रु.) ।
मुस्तक०-बृहत्सं. ७७,९।

२२९९+√मूत्र (मूत्र) १०/३५३	प्रस्रवणे (प)
च-जै-शा- ×, श	क्षी-मै-सा-जै-काकृ-कात-हे ।
(जै—√मूस्त्र्)	प्रस्रवे—वो ।

भारोपीय०—*मौड्=मनाक् क्लिन्नम् । पु. आइरिश्-मून्=मूत्रम्-वा. पाँकनीः ।

भारेनीय०—अवे, मूथ=अपावित्र्यम्, मालिन्यम्, धूलिः । (नीदेर्लै. माद्देर्)-
वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—मूत्रितः—नारदपरिव्राजको. ५, २८ । अवमूत्रयतः—मनु. ८, २८२=
मूत्रप्रक्षेपेणःवमानयतः (मन्वर्थ.) । मूत्रयन्ते—महाभार. ५, ३४९३ । कुण्डेष्वमूत्रयन्
केचित्—भाग. पु. ४, ५, १५ ।

प्राकृत०—√मुत्त (सक)=मूत्रणे । मुत्तंति—कुप्र. ९२ ।

२३००+√मूल् (मूल) १०/६७ रोहणे (प) <√मुल् (मुल) रोहणे (प) ।
च x, श क्षी-मै-सा-जै-कात- √मू (मूड्) १/ बन्धने (आ) ।
शा-हे-वो । √मू+उणा. ४, १०८ (मवते=
प्रतिरोहणे - काकृ । बध्नाति वृक्षादिकम्) ।

संस्कृत०—मूलं यातुधानस्य वृश्च-ऋ. १०, ८७, १० । समुन्मूलयितुं वृक्षान्-
इन्दिशे स्पृशे २१४२ ।

२३०१+√मृग (मृग) १०/३४४ अन्वेषणे (आ) 'मृग' इति संज्ञाशब्दस्य
श क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- नामधातुः !
कात-शा-हे ।
मार्गणे—वो ।

भारोपीय०—√*मेगृ=अपनोदने ।

भारेनीय०—अवे. मृगृ (Meryga)=पक्षी । न. पर्सि. मृग (Murγ)=पक्षी,
ताम्रचूडः—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—मृगयन्ते-ऋ. ८, २, ६; जै. ४, १६, ७; शौ. १०, ५, ४२ । मृगयेते—पै.
२०, ५६, ५ । मृगयित्वा बहून् ग्रामान्—महाभार. विराट. २५, ५; भूयश्च मृगयामहे—
महाभार. विराट. २७, १० । छिद्रं हि मृगयन्त्येते—वा.रा. १, १२, १८ मृगयामि—वा.
रा. २, ११, २० ।

पालि०—मग्गति, मगेति—मज्जिम. १, ३३४; संयुत्त. २, २७० ।

२३०२+√मृज् (मृजूष) १०/२९५ शौचालङ्कारयोः (प) √मृज् (मृजूष) २/ शुद्धौ
श x (मै-सा√मृज् [मृजू]) आधृपाद्वा (प) ।
क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
कात-शा-हे ।
शोचे—च ।
शुद्धौ भूषे च—वो ।

१/ प्रयो. द्वि. ।

संस्कृत०—परिमार्जति—वा. रा. २,७२,३१ = परिमार्ष्टि (तिल.) । यदाश्च
परिमार्जति—महाभार. १२, ३४४० । ललाटं चाप्यमार्जयत्—महाभार. ५, ५५८८ ।
[मदन्तीभिर्मार्जयन्ते—तै. ६,२,२,७]; [मृजन्ति वाजिनं घृतेन—ऋ. ५,१,७—तौदादिकः];
न पांसून् परिमार्जति—महाभार. विराट. १६,५१ श्लोकानन्तरं पाठभेदः ।

२३०३+√मृण् (मृडि) १०/१२४ छेदने (प) <√चुण्ट् (चुटि) छेदने
क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- आधृषाद्वा—सा । (प) ।
कात-शा-हे-वो ×

आद्येषु व्याख्यानेषु न दृश्यतेऽतोऽप्रामाणिकः पाठोऽस्य—सा ।

बुन्देली०—√मोड् (मोडि) (<मृण्डनम्)=मर्दने, छेदने ।

२३०४+√मृष् (मृष) १०/२९६ तितिक्षायाम् (प) √मृष् (मृष) ४/
श आधृषाद्वा तितिक्षायाम् (उ) ।
क्षी मै, सा (उ),-जै-
कात-शा-हे (आ),-
काकृ ।
क्षान्ती—च-वो ।
क्षमायाम्—काकृ-
कात ।

प्रयो. द्वि. ।

संस्कृत०—मर्षयन्ति—मै. १, ५, १२ । मोमृषः—शौ. ३, १५, ४ । यो मर्षयति
पार्थिवः—मनु. ८, ३४६ । मर्षयत्यातैः—मनु. ८, ३१३=सहते (मन्वर्थ.) । मर्षयस्व—
वा. रा. ४, ५८, ३; ६, १२, १; हरिवंश. ७१२९ । केशपक्षे परामृष्टा मर्षयिष्यत्यशक्तवत्—
महाभारते विराट. १६, ५१ श्लोकानन्तरं पाठभेदः ।

२३०५+√मृष (मृष) १०/२९६ तितिक्षायाम् (प)
मै-सा-श-च × क्षी-शा ।
जै ?
क्षान्ती—काकृ कात-हे-
वो ।

केचिदमुं (√मृष् धातुम्) अदन्तत्वोपजीवनार्थं व्यत्यस्य पठन्ति—क्षी ।

२३०६+√मोक्ष् (मोक्ष) १०/१९८ असने (प) √मुच् (मुच्छ) ६/
च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- मोक्षणे (प) ।
कात-शा-हे ।

क्षेपे—वो ।

'सहने' पाठान्त-

रम्—क्षी ।

संस्कृत०—मोक्षयेत्—ऐब्रा. ७, ७ । मोक्षयध्वम्—वा. रा. १, ६४, १०; महाभार. १, ५३०१ । मोक्षयति—सुश्रु. १, १८, ३ । मोक्षयासु महीपतिम्—महाभार. विराट. ३३, २१ ।

२३०७+√म्रक्ष् (म्रक्ष) १०/१२१ म्लेच्छने (प) √म्लेच्छ (म्लेच्छ) १०/
च ×, श क्षी-मै-सा-जै-शा-हे । अव्यक्तायां वाचि (प) ।
'अदने' इत्यपि क्वचित्
पठ्यते—सा ।
क्षरणस्निग्धार्थे—काकृ ।
अक्षणे—कात ।
अक्षणे म्लेच्छने—वो ।

संस्कृत०—स्नेहपत्राणि अक्षयित्वा छोरयति—कात्या. श्रौ. ५७८, १९; ५८३, २ ।

पालि०—मक्खेति=अक्षणे—जातक ३, २२५; विसुद्धिमग्ग ३४४ । (√मृक्ष् इत्यस्य प्रयोज. !) ।

२३०८+√म्लक्ष् (म्लक्ष) १०/१२६ अदने (प) इत्यपि √म्रक्ष् (म्रक्ष) १०/१२१
क्वचित् पठ्यते—सा । म्लेच्छने (प) ।
क्षरणस्निग्धार्थे— √म्लक्ष् (म्लक्ष) १/
काकृ । भक्षणे (उ) ।

२३०९+√म्लेच्छ् (म्लेच्छ) १०/१२२ अव्यक्तायां वाचि (प)
श-च × (जै√म्रच्छ) क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
मुद्रणदोषः । शा-हे ।
कात ?
देश्योक्तौ—वो ।
म्लेच्छने—जै-शा-हे ।

संस्कृत०—द्रष्ट. √म्लेच्छ् १/ ।

२३१०+√यक्ष् (यक्ष) १०/१६१ पूजायाम् (आ) √यज् (यज) १/ देवपूजा-
च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- संगतिकरणदानेषु (उ) +
कात-शा-हे । इच्छार्थे सन्—इयक्षति

महि—बो ।
१/ दमने—द्वि. ।

<यक्षति, ते । इयक्षति—
निघ. २, १४=गतिकर्मा ।
इयक्षति—ऋ. ८, ३१ (१५—
१८); तै. १, ८, २२, ४ ।
यक्षि = यज—निरु. ८, १४,
२; ६, १३, १ ।

भारोपीय०—√*इअघ्=अनुसरणे, वाञ्छायाम् ।

भारेनीय०—अवे. यासैति=काङ्क्षायाम्—वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम्—ऋ. १, १३२, ५ (=पूजा); प्र यक्षन्त
श्रवस्यवः—१, १३, ५ । यक्षते—तांत्रा. ९, १०, १ । यक्षामः—वा. रा. ७, ४, १२ । सर्वे
सन्नन्ता इमे प्रयोगाः √यज् धातोः प्रायेण । विष्णुपुराणीया यक्षशब्दनिरुक्तिस्तु
विलक्षणा । तद्यथा—

मैवं भो रक्ष्यतामेव यैरुक्तं राक्षसास्तु ते ।

ऊचुः खादाम इत्यन्ये ये ते यक्षास्तु यक्षणात् ॥ १, ५, ४१ ।

लिङ्गपुराणेऽपि तथा—

एवं च यक्षतिर्धातुर्भक्षणे स निरुच्यते ॥ लिङ्गपु. पूर्वा. ७०, २८ ।

चौरादिकानि रूपाणि नोपलभ्यन्ते ।

पालि०—यक्ख=प्रकाशस्य तीव्रकिरणः, देवजातिविशेषोऽपि—विमान-
वत्थु २२४ ।

प्राकृत०—जक्ख=व्यन्तरदेवजातिविशेषः—पण्ह. १, ४; औप. ।

हिन्दी०—√जकना=आश्चर्ये ।

२३११+√यत् (यत) १०/२०३ निकारोपस्कारयोः (प) यातयति—निघ. २, १९=
च × , श क्षी-मै-सा-जै-शा-हे । वधकर्मा ।

खेदबिम्बाच्छादनेषु
—काकृ ।

निकारोपसंस्कारयोः
—कात ।

खेदोपस्करयोः—बो ।

“निराकारः=परिभवः, इति
क्षीरः” इति पुष्पकारः—७६ पृ. ।

प्रयो. विस्तारे—द्वि. ।

संस्कृत०—द्वा जना यातयन्नन्तरीयते-ऋ. ९, ८६, ४२; मित्रो जनान् यातयति
ब्रवाणः-३, ५९, १; अधियातयमानः-६, ६, ४। यातनाः-भवसंतारणो. १, ३। यातना-
नाम्-भस्मजाबालो. २, २१।

प्राकृत०—√जाय (सक)=पीडने, यातनायाम्। जाएइ-उव.।

२३१२+√यन्त्र् (यत्रि) १०/३ सङ्कोचने (प) √यन् ८/१७ उद्धारे (उ)
श क्षी-मै-सा-च-जै-काकु- काकु।
कात-शा-हे-वो। √जन्त्र् १०/७ सूचने (प)
काकु।
√यम् (यम) १/ उपरमे (प)।
(नि) √यम्+त्र=√यन्त्र इति
वागीशः।

संस्कृत०—सविता यन्त्रैः पृथिवीमरम्णात्-ऋ. १, १४९, १। यन्त्रितकथः—
वा. रा. १, ७६, १=नियमिता कथोच्चैः कथनं येन सः (तिलक.)। अयन्त्रितह्यद्विपा
(राजधानी)-वा. रा. २, ८८, १९। उपयन्त्रिता-मनु. ११, १७७=अभ्यर्थिता (मन्वर्थ.)।
यन्त्रयति-सुश्रु. १, १५, ७; १, ३५८, ८; २, ५८, ७; २ ३४३, १४। सुयन्त्रितः-मनु. २, ११८=
शास्त्रनियमितः (मन्वर्थ.)।

पालि०—यन्तेति-जातक १, ४१८।

प्राकृत०—√जंत (सक)=वशीकरणे, (२) बन्धने-उपपृ० १३१।

हिन्दी०—जांता (< यन्त्र-)=पेषणी।

२३१३+√यम् (यम) १०/८७ परिवेषणे (प) मित् √यम् (यम) च=चकारो
च-जै-शा ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकु- मित्रवमाकर्ण्टुम् (प)।
कात-हे-वो। इति दुर्गः—क्षी।
'अपरिवेषणे' इत्येके
पठन्ति—क्षी।

प्राकृत०—√जम (सक)=नियमने, (२) आतञ्जने, स्थिरीकरणे। जमेइ-से.
१०, ७०।

हिन्दी०—√जमाना=आतञ्जने, स्थिरीकरणे।

२३१४+√यु १०/१७८ जुगुप्सायाम् (आ) > √युज् (युजु) कुत्सायाम्
च-काकु ×, श क्षी-मै-सा-जै-कात-शा-हे। (आ) इत्येके—क्षी।
निन्दने—वो।

प्रयोज. पार्थक्ये—ह्वि.।

संस्कृत०—ब्रह्माद्विषः सूर्याद्यावयस्व-ऋ. ५, ४२, ९; अ. वे. १, २, ३; ४, २, ६;
वा. सं. ५, २६; शन्ना. १३, ८, ३, १३।

२३१५+√युज् (युज) १०/१७८ कुत्सायाम् (आ) इत्येके <√यु जुगुप्सायाम् (आ) ।
 मै-सा-श-च-जै-कात- —क्षी ।
 शा× क्षी ।
 जुगुप्सायाम्—काकृ-हे ।
 निन्दे—वो ।

२३१६+√युज् (युज) १०/२५७ सम्पर्वने (प) आधृषाद्वा √युज् (युज) ४/ समाधौ
 च ×, श क्षी-हे । (आ) ।
 संयमने—मै-सा-जै- √युज् (युजिर्) ७/ योगे
 काकृ-कात-शा । (उ) ।
 संयमे युतौ च—वो ।
 प्रयोज. —योगे—ह्वि. ।

संस्कृत०—अयूयुजन्नुष्ट्खरान्-वा. रा. २,८२,३१ । रथान् योजयत्-महाभार.
 १,७९४८ । दुःशासनमयोजयत्-महाभार. २, १२९०; .....योजितः-५,५३२
 (= पीडितः) ।

प्राकृत०—√जोअ (सक)=योजने । जोएइ-महा. ।

प्राकृत०—√जोअ (सक)=(१) समाप्ती, (२) करणे । जोएइ-सुज्ज. १०,१२-
 पत्र. १८० ।

प्राकृत०—√जोज (सक)=[योजने]-कुप्र. १३० ।

२३१७+√रंह् (रहि) १०/२६१ भाषार्थः (प) √रङ्घ्र् (रघि) १०/२३५
 क्षी-मै-श-च-जै-काकृ सा । भाषार्थः (प) ।
 कात-शा-हे-वो × √रंह् (रहि) १०/३०५ गतो
 (प) ।

√लङ्घ्र् (लघि) १०/२३६
 भाषार्थः (प) ।

२३१८+√रंह् (रहि) १०/३०५ गतौ (प) √रंह् (रहि) १०/२६१
 मै-सा-श-च-जै-काकृ क्षी-वो । भाषार्थः (प) सा ।
 कात-शा-हे × √रह् (रह) १०/९३ त्यागे
 यो. क्रि., प्रयोज. —ह्वि. । (प) मित्-सा ।

शेषः पूर्ववत् ।

√रम् (रमु) १/ क्रीडायाम्
 (आ) ।

संस्कृत०—वाजे अन्द्रि रंहयन्तः—ऋ. १,८५,५; रंहयन्त आ शवः—८,१९,६
(= द्रुतगती) ।

२३१९+√रक् (रक) १०/२०९ आस्वादने (प) इति <√रग् (रग) आस्वादने
श-च × चन्द्रः—क्षी । (प) ।
क्षी-मै-सा-जै-काकृ- √रस् (रस) १०/
कात-शा-हे । आस्वादने स्नेहने (प) ।
स्वाद आपने—वो । √लक् (लक) १०/
'आस्वादने' इति दुर्गः— आस्वादने (प) इति
क्षी-हे । चन्द्रः—क्षी ।
√रघ् (रघ) १०/
आस्वादने (प)
इत्येके—मै ।
√लग् (लग) १०/
आस्वादने (प) ।
√लिह् (लिह) २/
आस्वादने (प) ।

संस्कृत०—रकसा—(=क्षुद्रकुष्ठ-) सुश्रु. १,२६८,४; शाङ्ग. सं. १,७,६५ ।

२३२०+√रग् (रग) १०/२०९ आस्वादने (प) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
मै-श-च-काकृ-कात × क्षी-सा-जै-शा-हे ।
(जै-√रज् [रज]) 'आसादने' इति
स्यान्मुद्रणदोषः । दुर्गः—क्षी-हे ।
रक्वत् (=स्वाद आपने)
—वो ।

प्राकृत०—[रङ्गेल्ल=अभिलषितम्-दे. ७,३ ।]

हिन्दी०—√रगाना† (देश.)=तूष्णीम्भावे ।

हिन्दी०—रगा=मयूरः ।

हिन्दी०—{ रगी
रगा }=महीशूर-(मैसूर)-देशोत्पन्नोऽन्नविशेषः ।

हिन्दी०—रग (फा.)=नाडी ।

२३२१!√रघ् (रघ) १०/२०१ आस्वादने (प) √रघ् (रघ) १/४१२.ij गती
क्षी-श-च-जै-काकृ-कात- इत्येके—मै । (आ) काकृ ।

शा-हे-वो × मै-सा । द्रष्ट.√रक् (रक) १०/२०९
आस्वादने (प) ।
२३२२+√रङ्घ्र (रघि) १०/२३५ भासार्थः (प) √रंह् (रङ्घि) १०/ भाषार्थः
मै-श-च-जै-काकृ-कात- क्षी-हे । (प) सा ।
शा × भासार्थः—सा ।
भासि—वो ।

२३२३+√रच (रच) १०/३११ प्रतियत्ने (प) रजयति—निघ. ३,१४=
श × (काकृ-√चर् [चर]) क्षी-मै-सा-च-जै- अर्चतिक्रमा ।
वर्णविपर्ययः । काकृ-कात-शा-हे ।
कृत्याम्—वो ।
यी. क्रि., प्रयोज. उत्पादने—द्वि. ।

भारोपीय०—√*रेक्-, √*रेक्=आदेशे, व्यवस्थायाम् । गांथि.-रहन्जन्=
सङ्कलने, गणनायाम्-वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—रचयति—सार. २६८:८; रचयन्ति-२२२:२३ । रचयेत्-शि. ६,४३ ।

पालि०—रचित-जातक ५,१५७ ।

प्राकृत०—√रय (सक)=निर्माणे, रचने । रयइ, रएइ-महा. ।

प्राकृत०—√रयाव (सक) प्रयो.=निर्माणे, रचने । रयावेइ-कप्प. ।

प्राकृत०—√रइआव (सक) प्रयो.=निर्माणे, रचने-ती. ३ ।

हिन्दी०—{ √रचना
√रचना* } = आयोजने, निर्माणे ।

हिन्दी०—√राचना*=रचनायाम् (अप्रयो.) ।

२३२४+√रस (रस) १०/३७६ आस्वादस्नेहनयोः (प) √रस् (रस) १/
श-च × क्षी-मै-सा-काकृ-कात- शब्दार्थः (प) ।
शा-हे । √रस्त् १०/४९ सामग्री-
आस्वादस्नेहनयोः—जै । वृद्धौ (प) काकृ ।
आस्वादे स्नेहे—वो ।

ना. धा. -द्वि. ।

संस्कृत०—रसयति-शब्दा. १४,७,१,२५; रसयेत्-१४,७,३,२४ । रसयते-प्रश्नो.
४,२ । रसती रसना रसान्-महाभार. १२, १०५०४ (=आस्वादने); न रस्यति
(देवादिकः)-१२,११३८३ ।

हिन्दी०— $\left\{ \begin{array}{l} \sqrt{\text{रसना}} \\ \sqrt{\text{रिसना}} \end{array} \right\} = \text{शनैर्निश्च्योतने ।}$

हिन्दी०—रासन=स्वादु ।

२३२५+ $\sqrt{\text{रह}}$ (रह) १०/९३ त्यागे (प) मित् $\sqrt{\text{रह}}$ (रह) १/ त्यागे (प) ।
 क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- सा ।
 कात-शा-हे-वो ×
 यो. क्रि.; प्रयोज. द्वि. ।

२३२६ $\sqrt{\text{रह}}$ (रह) १०/३०४ क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-
 श × कात-शा-हे-वो ।

संस्कृत०—न विरहयेदाचार्यम्—शाङ्खा. गृह्य. ४,११ । रह्यत्यापदुपेतमायतिः—
 किरा. २, १४ = त्यजति (घण्टा०) । रह्यति नृपं स्वार्थपरता—मुद्राराक्ष. ३, ४;
 मालतीमा. ९, ८ ।

२३२७+ $\sqrt{\text{रिच्}}$ (रिच) १०/२६६ वियोजनसम्पर्चनयोः $\sqrt{\text{रिच्}}$ (रिचिर्) ७/
 च ×, श(काकृ $\sqrt{\text{चिर्}}$) (प) विरेचने (उ) ।
 वर्णविपर्ययः । क्षी-मै-सा-जै-काकृ- $\sqrt{\text{रिञ्च्}}$ १०/९२ विस्तारे
 कात-शा । (प) काकृ ।
 सम्पर्चने वियोजने $\sqrt{\text{रिज्}}$ (रिज) १/ गतिस्था-
 च—हे । नार्जनोर्जनेषु (आ) ।
 सम्पर्कवियोगयोः—वो ।
 प्रयोज. द्वि. ।

संस्कृत०—अति ह रेचयेद् यदन्यः—शब्दा. ४, ६, ९, १० । सोमं मातिरीरिचः—
 शब्दा. ४, ४, २, ७ । रेचयति कोष्ठागाराणि—दशकुमा. १८७, ५ । रेचितपुष्पवृक्षाः
 (द्विरेफाः)—रघु. ६, ७ ।

२३२८+ $\sqrt{\text{रुश्}}$ (रुशि) १०/२५३ भाषार्थः (पा) रुशती—निरु. २, २०, १=
 क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- सा । रोचनशीला (दुर्गाचार्यः) ।
 कात-शा-हे-वो × रुशदिति वर्णनाम रोचतेर्ज्व-
 लतिकर्मणः—निरु. ६, १३, २ ।

२३२९+ $\sqrt{\text{रुस्}}$ (रुसि) १०/२५४ भाषार्थः (प) $\sqrt{\text{रुश्}}$ (रुशि) १०/भाषार्थः
 क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- सा । (प) सा ।
 कात-शा-हे-वो ×

२३३०+√रज् (रज) १०/२५५ हिंसायाम् (प) √रज् (रजो) ६/ भङ्गे (प) ।
 च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- √रश् (रश) ६/ हिंसायाम्
 कात-शा-हे । (प) ।
 हिंसे—वो ।

संस्कृत०—ताभ्यां (वाहुभ्याम्) वक्षस्यरुजत्-भा. पु. १०, ६७, २३ ।

२३३१+√रट् (रट) १०/१३३ रोषे (प) √रट् (रट) १/ दीप्ती (आ) ।
 श-च-जै-काकृ- क्षी-मै-सा-हे । √रट् (रट) प्रतीघाते (आ)
 कात-शा × 'उपघाते' इत्येके—क्षी । इत्येके—क्षी ।
 रुषि द्युतौ—वो । √रप् (रुष) १/ हिंसार्थः (प) ।
 √रप् (रुष) ४/ रोषे (प) ।
 √रट् (रट) १/ रोषे
 (उपघाते ?) (प) इत्येके
 —क्षी ।

रुषेत्येनं चन्द्रो मत्वा भ्वादिदिवादिभ्यां (१/४५८) सिद्धमाह—क्षी ।

२३३२+√रट् (रट) १०/२२२ भासार्यः (प) √रट् (रट) १०/१३३
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी-हे । रोषे (प) ।
 कात-शा × रुषि द्युतौ—वो । √रट् (रट) १/ दीप्ती (आ) ।
 रुशती—निरु. २, २०, १ =
 रोचनशीला (दुर्गाचार्यः) ।

२३३३+√रट् (रट) १०/१३३ उपघाते [रोषे] (प) द्रष्टृ√रट् (रट) रोषे (प) ।
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- इत्येके—क्षी
 कात-शा-हे-वो × क्षी ।

२३३४+√रट् (रट) १०/२४८ भाषार्थः (प) √रट् (रट) १०/ भाषार्थः
 क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- सा । (प) ।
 कात-शा-हे-वो ×

२३३५+√रप् (रुष) १०/१३१ रोषे (प) इत्येके—मै । √रप् (रुष) ४/ रोषे (प) ।
 च-वो ×, श (क्षी) मै-सा-जै-काकृ- √रट् (रट) १०/१३३
 कात-शा-हे । रोषे (प) ।
 रोषणे—जै-शा ।

प्रयोज. द्वि. ।

संस्कृत०—रोषयन्तिव माम्—वा.रा. ५, ३६, ३६ । रोषये त्वां न भीषये—वा. रा. ६, १३, २३ । संरोषयेत्—सुश्रु. २, ३३४, १२ ।

२३३६+√रूक्ष (रूक्ष) १०/३५४ पारुष्ये (प)   √रूष् (रूष) १०/३८५
श-च × (जै-शा+√रूक्ष) क्षी-मै-सा-जै-काकृ- छुरणे (प) ।
कात-शा-हे-वो ।

संस्कृत० — रूक्षयति—शब्रा. ४, ६, ७, १२; रूक्षयन्ति—४, ६, ७, १८ । रूक्षः—तांब्रा. २४, १३, २ ।

२३३७+√रूप (रूप) १०/३७९ रूपक्रियायाम् (प)   रूयते कीत्यंते रीतीति वा ।
श-च ×   क्षी-मै-सा-जै-काकृ- √रु+उणा. ३, २८ इति पः;
कात-शा-हे ।   दीर्घश्च ।
तत्कृतौ—वो ।

रूपक्रिया=राजमुद्रादिरूपस्य करणम्, रूपदर्शनं वा—क्षी ।

संस्कृत०—अरूपयत्—काठ. २१, ९; सामरहस्यो. २६०:१९ । रूपम्—ऐब्रा. १, १४; शब्रा. १, १, ४, २ ।

पालि०—रूपेति—सुत्तनिपात १३२, १४३ ।

२३३८+√रूष (रूष) १०/३८५ छुरणे (प)   √ऊष (ऊष) १०/४१३
मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी ।   छुरणे (प) हे ।
कात-शा-हे ×   विच्छुरणे—वो ।

क्षीरतरङ्गिण्याम् “ऊष क्षुरणे” धातुः पठ्यते । तत्र ‘रूष’ इति भाव्यम् ।

संस्कृत०—चन्दनरूपितः—वा. रा. २, ४२, १५=छुरितः ।

२३३९+√लक् (लक) १०/२१० आस्वादने (प) इति > √लग् (लग) आस्वादने
सा-श-च-जै-शा × चन्द्रः—क्षी (प) ।
क्षी-मै-काकृ-कात-हे ।   √रक् (रक) १०/
‘आसादने’ इति दुर्गः—   आस्वादने (प) इति
क्षी, हे ।   चन्द्रः—क्षी ।
स्वाद आपने—वो ।   √रग् (रग) १०/
आस्वादने (प) ।
√लिह् (लिह्) २/
आस्वादने (प) हका-
रस्य ककारो ‘लेक्ष्यति’
इति प्रयोगे दृश्यते ।

भारोपीय०—√*लेक्, √*लुक्—: √*लृक्—(जू. पाँकर्नीः) । ईंग्लि. √लिक्=आस्वादने, लेहे—वागीशः ।

प्राकृत०—लउच (< लकुचः)—औप.; पि. ३६८ ।

२३४०+√लक्ष् (लक्ष) १०/५ दर्शनाङ्कनयोः (उ)
 श क्षी-मै-सा,-(प) जै,-
 काकृ-कात (प),-शा-हे ।
 दर्शने—च ।
 दर्शनेऽङ्के—वो ।
 प्रयोज. द्वि. ।

अङ्कनम्= चित्तम्-क्षी ।

संस्कृत०—लक्षम्-ऋ. २, १२, ४ । लक्षयेत्-मै. ४, ४, १०; मेत्रि. ६, ३४ ।
 अङ्कैर्लक्षैश्च ताः सर्वा (गाः) लक्षयामास-महाभार. ३, १४८५२ । लक्षयेत् मनु.
 १२, २७=अनुभवेत् (मन्वर्थ.)

पालि०—लक्खेति ('लक्ख' इत्यस्य नाधा.)—नेत्तिप्पकरण ३० ।

२३४१+√लक्ष् (लक्ष) १०/१६५ आलोचने (आ) √लक्ष् (लक्ष) १०/ दर्श-
 च×,श (कात-√लक्षम्) क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- नाङ्कनयोः (उ) ।
 लैपिकी त्रुटिः । कात-शा-हे ।
 आलोके—वो ।

प्रयो. द्वि. ।

संस्कृत०—लक्षयामहे-वा. रा. १, ९, ४४ । गुणाल्लक्षयामहे-महाभार. १२, ८०२९;
 अवस्थामेव चात्मानं लक्षये-३, १६७५० । वस्तुतः पूर्वधातोरभिन्नोऽयमवसेयः ।

प्राकृत०—√लक्ख (सक) = (१) ज्ञाने, (२) प्रत्यभिज्ञाने, (३) दर्शने ।
 लक्खइ-महा. ।

हिन्दी०—√लखना*†=अनुमितौ

हिन्दी०—√लखाना*†=दर्शने (आलोचने) ।

हिन्दी०—√लछना†=दर्शने (आलोचने) ।

२३४२+√लग् (लग) १०/२१० आस्वादने (प) √लक् (लक) आस्वादने (प) ।
 सा-श-च-जै-काकृ- क्षी-मै-हे । √रक् (रक) १०/ आस्वादने
 कात-शा × 'आसादने' इति दुर्गः (प) ।
 —क्षी-हे । √रग् (रग) १०/ आस्वादने
 रकौ (=स्वाद आपने) (प)
 —वो । √लिह् (लिह्) २/ आस्वादने
 (प) ।

भारोपीय०— $\sqrt{*लेक्-}$, $\sqrt{*लेक्-}$: $\sqrt{*लृक्-जू}$. पाँकनीः । ह्रिग्लि.- $\sqrt{लिक्-}$
लेहे. आस्वादने-वागोशः ।

२३४३+ $\sqrt{लृक्}$ (लघि) १०/२३६	भासार्थः (प)	$\sqrt{लृक्}$ (लघि) १/ गत्यर्थः
च ×, श	क्षी-शा-हे ।	(आ) ।
	भाषार्थः—मै-सा-जै-	$\sqrt{रृक्}$ (रघि) १/ गत्यर्थः
	काकृ-कात ।	(आ) ।
	त्वषि—वो ।	$\sqrt{रृक्}$ (रघि) १/ गत्यर्थः
		(प) ।
		$\sqrt{लृक्}$ (लघि) १/ गत्यर्थः
		(प) ।

संस्कृत०—[लृङ्गयेत्-इतिहासो. १६:२; शि. ७, ६९.]

२३४४+ $\sqrt{लृक्}$ (लज) १०/१०	अपवारणे (प) इति	< $\sqrt{जल्}$ (जल) अपवारणे
मै-श-च-जै-काकृ-कात-	नन्दी—क्षी ।	(प) ।
शा ×	क्षी-सा-हे ।	लजति—निघ. २, १४=
	अन्तर्द्धौ—वो ।	गतिकर्मा ।
		$\sqrt{लृक्}$ (ओलजी) ६/
		व्रीडे (आ) ।
		$\sqrt{लाज्}$ (लाज) १/ भर्जने
		च (प) ।

२३४५+ $\sqrt{लृक्}$ (लज) १०/३६१	प्राणने (प)	$\sqrt{लृज्}$ (लजि) १०/
क्षी-श-च-जै-काकृ-	मै ।	प्रकाशने (प); प्राणने—
श ×	प्रकाशे—सा ।	मै ।
	प्रकाशने—कात-हे ।	
	भासने—वो ।	
	('प्रकाशने' इति कथादौ	
	—सा १/२३८) ।	

२३४६+ $\sqrt{लृज्}$ (लजि) १०/३२	हिंसाबलादान-	< $\sqrt{तुज्}$ (तुजि) हिंसाबला-
क्षी-मै श-च-जै-काकृ-	निकेतनेषु (प)	दाननिकेतनेषु (प) ।
कात-शा-हे ×	इत्यपि क्वचिद्	$\sqrt{लुज्}$ (लुजि) १०/ हिंसा-
	दृश्यते—सा ।	बलादाननिकेतनेषु—सा ।
	भा-, षट्कार्थे	
	(=निकेतने हिंसे बले	
	दाने)—वो ।	

२३४७+√लञ्ज् (लजि) १०/२२६ भाषार्थः (प)   √लञ्ज् (लजि) १०/
मै-श-च-जै-काकृ-कात- क्षी-हे ।   प्रकाशने (प) ।
शा ×   भाषार्थः—सा ।
                         भायाम्—वो ।

२३४८+√लञ्ज् (लजि) १०/३६४ प्रकाशने (प)   √लञ्ज् (लजि) १०/२२६
श-च-काकृ-कात ×   क्षी-सा-शा-हे ।   भासार्थः (प) ।
                         प्राणने—मै ।
                         जै ?
                         भासने—वो ।

भारोपीय०—*(स्) ले-: *(स्) लृग्=शिथिलम् । नासिक्यम्-√*(स्)
लेंग्-वा. पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—लञ्जिका=वेश्या—अचि. ५३३ ।

२३४९+√लङ् (लङ) १०/७ उपसेवायाम् (प)   √लङ् (लङ) १/ विलासे
श   क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- (प) ।
                         कात-शा-हे ।   √लल् (लल) १०/ ईप्सायाम्
                         उपसेवने—वो ।   (आ) ।
                         ईप्से—वो ।

√लल्-यौ. क्रि., प्रयो. क्रीडायाम्, लीलायाम्-द्वि. ।

संस्कृत०—लालनाश्रयिणो दोषास्ताडनाश्रयिणो गुणाः—महाभाष्य. ८, १, ८
(लङयोश्चैवयम्) ।

पालि०—लळेति (प्रयो.)—जातक १, ३६२; विमुद्धिमग्ग ३६५ ।

प्राकृत०—√लालं (सक)=स्नेहेन पालने । लालंति—तंदु. ५० ।

हिन्दी०—√लङ्याना*†=लालने ।

२३५०+√लण्ड् (ओलडि) १०/९ उत्क्षेपे (प)   > √लन्द् (लदि) उत्क्षेपणे (प) इति
मै-श-च-जै-काकृ- क्षी-हे ।   चान्द्राः—क्षी ।
कात-शा ×   उत्क्षेपणे—   √लण्ड् १/१७३ कोपे (प) काकृ ।
                         सा-वो ।

संस्कृत०—“इरेजा नव षट् पञ्च लण्ड्रजाश्चापि भाविनः”—मेरुतन्त्रे २३
प्रकाशः । (लण्ड्रे तदाख्यदेशे जायत इति) [फ्रेंच्-लोण्ड्रेस्] । पपात लण्डं विसृजन्
क्षितौ व्यसुः”—भा. पु. १०, ३७, ८—लण्डम्=पुरीषम् इति श्रीधरस्वामी । गीताप्रेसीय-
संस्करणे तु—‘लेण्डम्’ इतिः पाठः ।

पालि०—लण्ड=विष्ठा—जातक २, १२; धम्मपद १, १६३ । लण्डिका=अजविष्ठा-
गुटिका—जातक १, ४१९; पेतवत्थु २८३ ।

प्राकृत०—√ओलंड (सक)=उल्लङ्घने । ओलंडेंति-णाया १,१-पत्र ६१ ।
लिंड=हस्त्यादिविष्ठा (तु० गुर्जर० लीड)-णाया १,१-पत्र. ६३; उप २६४
टी; ती २ ।

प्राकृत०—लिंडिया, स्त्री=अजादिविष्ठा (द्र. गुज० लिंडी)—उप पृ. २३७ ।
उल्लंडिअ, वि.=बहिष्कृत०—(पाअ) ।

हिन्दी०—लेंडा (< लण्ड-) = विष्ठादण्डः ।

हिन्दी०—लेंडी (< लण्डिका) = अजविष्ठागुटिका ।

२३५१+√लण्ड् (लडि) १०/२५३ भासार्थः (प) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
मै-श-च-जै-काकृ-कात क्षी-हे ।
शा × भाषार्थः—सा ।
भासने—वो ।

२३५२+√लन्द (लदि) १०/९ उत्क्षेपे (प) चान्द्रा <√लण्ड् (लडि) उत्क्षेपे (प) ।
मै-सा-श-च-जै-काकृ- आहुः—क्षी । √लर्द् = भारे—माँ. विलि. ।
कात-शा-वो × क्षी हे । √लर्द् > लादना (हि.) ।

इत्थं लक्षणमलक्षयताम् अन्धकुक्कुटीन्यायेन लक्ष्यमनुसरतां कियदिव रुष्यामः
कियदिव तुष्यामः—क्षी ।

प्राकृत०—उल्लिद्य=भाराक्रान्तम् (सुर. २,२) ।

[लन्द (< लन्दः)=कालः, समयः—पा. स. मह. ।]

हिन्दी०—लीद=हस्त्यश्वादिविष्ठा ।

बुन्देली०—√उल्दवी=उत्क्षेपणे ।

२३५३+√लभ (लभ) १०/३८२ प्रेरणे (प) इति <√लाभ (लाभ) प्रेरणे (प) ।
मै-सा-श-च-जै-काकृ- सभ्याः—क्षी ।
कात-शा-हे × क्षी ।
क्षेपे—वो ।

२३५४+√लल् (लल) १०/१५६ ईप्सायाम् (आ) √लड् (लड) १०/ उपसेवा-
श, (जै√चल् [चलै]) क्षी-मै-सा-च-काकृ- याम् (प) ।
मुद्रणदोषः । 'लले' कात-शा-हे-वो । √लड् (लड) १/ विलासे
इति भाव्यम् । (प) ।

यो. क्रि.; प्रयो.—क्रीडायाम्, लीलायाम्—द्वि. ।

संस्कृत०—लालयेत्—मुक्तिको. २, २, ७ । लालसायाम्—महो. २, २५ । यो नः
सदा लालयति—वा. रा. २, ४७, ६ ।

२३५५+√लश् (लश) १०/१९६ शिल्पोपयोगे (प) इति <√लष् (लष) शिल्पोपयोगे
मै-सा-श-च-जै- कौशिकः—क्षी । (प) ।
कात × क्षी ।

शिल्पयोगे—शा-हे-वो ।

शिलायोगे—काकृ ।

संस्कृत०—लशुन०-(√अश् धातोर्व्युत्पत्तिः !) महाभार. ८,२०३४; सुश्रु.
१,१४५,६ ।

२३५६+√लष् (लष) १०/१९६ शिल्पोपयोगे (प) √लस् (लस) १७२९ शिल्प-
मै-श-च-जै-काकृ-कात- क्षी । योगे (प)-सि. कौ. ।

शा × शिल्पयोगे— √लस् (लस) १/ श्लेषणक्रीड-
सा-हे-वो । नयोः (प) ।

शिलायोगे—काकृ । √रस् (रस) १/ शब्दार्थः (प) ।

√रस् (रस) १०/ आस्वादन-
स्नेहनयोः (प) ।

हिन्दी०—√लासना ([त] रासना) ।

२३५७+√लस् (लस) १०/१८७ शिल्पयोगे (प) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।

क्षी-च-काकृ-शा ×, श मै-सा-जै-कात-हे-वो ।

यो. क्रि.; प्रयोज. द्वि.

संस्कृत०—लासयन्त्यस्तथैव च-वा. रा. ७,२,११; लासयन्त्यपरे तथा-
२,६९,४ ।

२३५८+√लाभ (लाभ) १०/३८२ प्रेरणे (प) <√लभ (लभ) 'प्रेरणे' इति

श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ- सभ्याः—क्षी ।

कात-शा-हे ।

क्षेपे—वो ।

२३५९+√लिङ्ग (लिगि) १०/२१२ चित्रीकरणे (प) √लिङ्ग (लिगि) १/गत्यर्थः (प) ।

श-च × क्षी-मै-सा-हे । लिङ्ग १/४११kk गतौ (आ)

चित्रकरणे—जै-शा । काकृ ।

चित्रे—वो ।

संस्कृत०—(उलिङ्गितशात्रवेङ्गित०-किराता. १४,२ ।)

२३६०+√ली (ली) १०/२६२ द्रवीकरणे (प) √री (रीड्) ४/ स्रवणे

च ×, श (काकृ-√ले ?) क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (आ) ।

कात-शा-हे ।	√ली ९/ श्लेषणे (प) ।
द्रावणे—वो ।	लीलायताम्-गुह्यकाल्यु. ५० ।
२३६१+√लुञ्ज् (लुजि) १०/३१ हिंसाबलादान- निकेतनेषु (प)	√लुञ्ज् ४/११६ विनाशे (आ) च ।
क्षी-सा ।	√लुञ्ज् (लुजि) १०/भासार्थः (प) ।
हिंसाबलदान- निकेतनेषु—हे ।	
भा, -षट्कार्थे (=निकेतने हिंसे बले दाने)—वो ।	
२३६२+√लुञ्ज् (लुजि) १०/२२७ भासार्थः (प)	√लुञ्ज् (लुजि) १०/भासार्थः (प) ।
च-शा ×, श	क्षी-हे ।
	भाषार्थः—मै-सा- जै-काकृ-कात ।
	भायाम्—वो ।
२३६३+√लुट् (लुट) १०/२२३ भासार्थः (प)	
च ×, श	क्षी-शा-हे ।
	भासार्थः—मै- सा-जै-काकृ-कात ।
	भासि—वो ।
२३६४+√लुण्ट् (लुण्ट) १०/२६ स्तेये (प) इत्येके	< √लुण्ट् (लुण्ट) स्तेये (प) ।
मै-जै ×, श	क्षी ।
	√लुण्ट् (लुटि) १/ स्तेये (प) ।
	क्षी-सा-च-काकृ- कात-शा-हे ।
	अवज्ञा-चौर्ये—वो ।
२३६५+√लुण्ट् (लुण्ट) १०/२६ स्तेये (प)	> √लुण्ट् (लुण्ट) स्तेये (प) इत्येके—क्षी ।
सा-श-च-काकृ-कात- शा-हे ×	क्षी-मै-जै-वो ।
२३६६+√लुम्ब् (लुबि) १०/११६ अर्दने (प)	√लुम्ब् (लुबि) १०/ अर्दने (प) ।
च ×, श	क्षी-मै-जै-काकृ-कात-

शा-हे-बो ।   √तुम्प् (तुप्) १०/ अदंने
अदर्शने—सा ।   इति दीर्गाः—क्षी ।
'अदंने' इति मैत्रेयः—
सा ।
मदंने—काकृ ।

२३६७+√लूष् (लूष्) १०/८५ हिंसायाम् (प)   √लूष् (लूष्) १/ स्तेये
श (जै-√लुष्)   क्षी-मै-सा-च-जै- (प) इति दुर्गाः—क्षी ।
काकृ-कात-शा-हे ।   √रुश् (रुश) ६/ हिंसा-
वधे स्तेये च—बो ।   याम् (प) ।

प्राकृत०—√लूस (सक)=वधे, (२) पीडने, (३) दूषणे, (४) चौर्ये,
(५) विनाशे, (६) अनादरे, (७) त्रोटने, (८) अल्पस्य दीर्घीकरणे; दीर्घस्य
चात्पीकरणे । लूसन्ति—सूअ. १,३,१,१४ ।

२३६८+√लोक् (लोक्) १०/२४७ भासार्थः (प)   √लोक् (लोक्) १/ दर्शने
श ×   क्षी-शा-हे ।   (आ) ।
भाषार्थः—मै-सा-   √लोच् (लोच्) १/ दर्शने
जै-काकृ-कात ।   (आ) ।
दर्शने—च ।   √लोच् (लोच) १०/
दीप्तौ—बो ।   भासार्थः (प) ।

यो. क्रि.; प्रयोज.   दर्शने—द्वि. ।

संस्कृत०—लोकम्—ऋ. २०,३०,७ । वसुधामभिलोकयन्—वा. रा. ६,२,७ ।

२३६९+√लोच् (लोच्) १०/२४८ भासार्थः (प)   ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
च ×, श (काकृ-√लोच्)   क्षी शा-हे ।
भाषार्थः—मै-सा-जै-
काकृ कात ।
भासे—बो ।

यो. क्रि.; प्रयोज.   दर्शने, विचारे—द्वि. ।

संस्कृत०—अन्वालोचयत्—बृहदारण्यको. ४९ शाङ्करभाष्यम् । आलोचयामः—
कात्या. श्रौ. (टीकायाम्)—८५,३ । उपोषिताभ्यामिव लोचनाभ्याम्—रघु. २,१९ ।
लोचने दीप्तिरिति भासार्थस्य सिद्धिः स्पष्टा ।

२३७०+√वच् (वच्) १०/२९१ भाषणे (प) आधृषाद्वा   √वच् (वच्) २/ भाषणे
श-च ×   क्षी-मै-शा-हे ।   (प) ।

परिभाषणे—सा ।

संदेशने—कात-हे ।

संदेशवचने—जै ।

चन्द्रः संदेशे चुरादि-

माह—क्षी ।

यो. क्रि.; प्रयो.—ह्वि. ।

संस्कृत०—वाचयति—शब्रा. २,५,२,२१; काब्रा १,५,१,१८; ऐब्रा. ८,६ ।

वाचयति—शि. ७,७८ ।

प्राकृत०—√वुझाव (सक)=आकारणे—ठा. ३,२-पत्र. १२८ ।

२३७१+√वज् (वज) १०/८०

मै-श-च X

मार्गसंस्कारगत्योः (प) √वज् (वज) १/ गतौ (प) ।

क्षी-सा ।

√व्रज् (व्रज) १/ गतौ (प) ।

मार्गगतौ संस्कारगतौ

चेत्येके—क्षी ।

मार्गणसंस्कारयोः—जै ।

‘मार्गणसंस्कारे’ इति

दुर्गः—क्षी ।

क्षी-काकृ-कात-शा

मार्गणसंस्कारगत्योः—हे ।

गतौ संस्कृतौ च—वो ।

प्रयो. दाढर्ये—ह्वि. ।

संस्कृत०—वाजेभिः—ऋ. ४,२२,३=अन्नैः (सायणा.) । वाजमर्वत्सु-५,८५,२=

बलम् । वाजं नः स्वदनु-वा. सं. ९,१=घृतम् । वाजयति—तांब्रा. १४,८,६ । वाजयन्—

ऐब्रा. १,५,२ । अस्मिन्नेव वने पार्थो हतां कृष्णामवाजयत्—महाभारते विराट. ४९,७ ।

२३७२+√वञ्च् (वञ्चु) १०/१७१ प्रलम्भने (आ)

च X, श

क्षी-मै-सा-जै-काकृ-

√वञ्च् (वञ्चु) १/

गत्यर्थः (प) ।

कात-शा-हे ।

वञ्चने—वो ।

यो. क्रि.; प्रयोज. ह्वि. ।

प्रलम्भनम्=मिथ्याफलाख्यानम्—क्षी ।

संस्कृत०—वच्यते—ऋ. १,१४२,४ । वञ्चयामास—वा. रा. ५,४०,९ । वञ्चयानो

पुनश्चैव चेतुः—महाभार. ९,३१,९५ । वञ्चयन्ते जनान् ऋजून्—कथासरि, २४,७९; २८,१७५ ।

हिन्दी०— $\left\{ \begin{array}{l} \sqrt{\text{वंचना*}} \\ \sqrt{\text{वंचना*}} \end{array} \right\} = \text{प्रवञ्चने ।}$

हिन्दी०—वाचनार्थः सुरक्षितत्वे, कष्टात् पार्थक्ये ।

२३७३+ $\sqrt{\text{वट}}$ (वट) १०/३०३ ग्रन्थे (प) $\sqrt{\text{वट}}$ (वट) १/ वेष्टने (प) ।
 श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ- $\sqrt{\text{वट}}$ (वट) १/ परिभाषणे
 (कात- $\sqrt{\text{वठ}}$) कात-हे ! (प) मित् ।
 ग्रन्थने—शा । $\sqrt{\text{वृत्}}$ ६/३५ ग्रन्थे हिंसायां
 वेष्टे भागे च—वो । च (प) ।
 $\sqrt{\text{वेष्ट}}$ (वेष्ट) १/ वेष्टने
 (आ) ।
 $\sqrt{\text{भट}}$ (भट) १०/१९५ a
 ग्रन्थे (प) काकृ ।

संस्कृत०—द्रष्ट. $\sqrt{\text{वट}}$ (वट) १/ वेष्टने (आ) ।

२३७४+ $\sqrt{\text{वट}}$ (वट) १०/३६० विभाजने (प) $\sqrt{\text{वण्ट}}$ (वटि) १०/४९
 क्षी-श-च-जै-शा × मै-सा-काकृ-हे । विभाजने (प) ।
 कात ? $\sqrt{\text{वण्ड}}$ (वडि) १०/४९
 वेष्टे भागे च—वो । विभाजने (प) ।

२३७५+ $\sqrt{\text{वण्ट}}$ (वटि) १०/४९ विभाजने (प) $< \sqrt{\text{वण्ड}}$ (वडि) विभाजने
 श-च-जै-काकृ-कात- इत्येके—क्षी । (प) ।
 शा × क्षी-मै-सा-हे ।
 वण्टने—वो ।

यो. क्रि.; कर्मणि —ह्वि. ।

हिन्दी०— $\left\{ \begin{array}{l} \sqrt{\text{वांटना}} = \text{विभाजने । वितरणशब्दादस्य व्युत्पत्तिरसङ्गता ।} \\ \sqrt{\text{वाँटना}} = \text{विभाजने (प्रयो.) ।} \end{array} \right.$

२३७६+ $\sqrt{\text{वण्ट}}$ (वटि) १०/३६३ विभाजने (प) $\sqrt{\text{वण्ड}}$ (वटि) १०/
 श-च-काकृ-कात × क्षी-मै-सा-जै-शा-हे । विभाजने (प) इत्येके—
 (जै- $\sqrt{\text{वन्त्र}}$) भागे—वो । क्षी ।
 $\sqrt{\text{वण्ड}}$ (वडि) १०/ विभा-
 जने (प) ।

संस्कृत०—वण्ट्यते—ह्वि. । द्र $\sqrt{\text{वण्ड}}$ १/

हिन्दी०—पूर्ववदुदाहरणानि ज्ञेयानि ।

२३७७+√वण्ड् (वडि) १०/४९
मै-काकृ-कात ×, श

विभाजने (प)
क्षी-सा-च-जै-शा-हे ।
विभागे—वो ।

> √वण्ट् (वटि) विभाजने
(प) इत्येके—क्षी ।
√वण्ड् (वडि) १/ विभाजने
(आ) ।
√वण्ट् (वटि) १/विभाजने
(आ) नन्दी तु—क्षी ।
√वण्ट् (वटि) १/विभाजने
(प) ।

संस्कृत०—द्रष्ट. √वण्ड् (वडि) १/ विभाजने (आ) ।

२३७८+√वद् (वद) १०/२८८
श-च ×

संदेशने (प)
क्षी,-मै (उ),-हे-(आ) ।
संदेशवचने—सा (उ)
शा (आ) ।
वाक्संदेशयोः—वो (उ) ।
भाषणे—हे-जै-कात (आ),-
काकृ ।

√वद् (वद) १/ व्यक्तायां
वाचि (प) ।

यो. क्रि.; प्रयो. —द्वि. ।

संस्कृत०—वादयेत्—महाभार. ५, १२७० ।

हिन्दी०—√वजाना=शब्दे ।

२३७९+√वन् (वन) १०/२८७
मै-श-च-जै-काकृ-
कात-शा ×
(सा-√चन्)

श्रद्धोर्पहिंसनयोः (प) इति
चान्द्रं पारायणम्—क्षी ।
क्षी-हे ।
श्रद्धोर्पहिंसनयोः—अत्र
क्वचित् पठ्यते—सा ।
उपहतौ श्रद्धाघाते श्रद्धोपकारयोः
—वो ।

वनुष्यति—निघ. २, १२
=कुध्यतिकर्मा ।
√तन् (तनु) १०/ श्रद्धो-
पकरणयोः (प) ।

यो. क्रि.; प्रयोज. विजये—द्वि. ।

संस्कृत०—गात्रो घृतस्य मातरोऽमूं सं वानयन्तु (तुल.-अ. वे. प्राति. ४, ९३)-
अ. वे. ६, ९, ३ ।

२३८०+√वर (वर) १०/२९८ ईप्सायाम् (प)	√वृ (वृञ्) ५/ वरणे
श ×	क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-
	(उ) ।
	कात-शा-हे ।
	ईप्से—वो ।
√वृ=यो. क्रि.; प्रयो.-वरणे—द्वि ।	√वृ (वृञ्) ९/ संभक्तौ
	(आ) ।
	√वृ (वृञ्) १०/ आवरणे
	(उ) ।

संस्कृत० वरय-अन्नपूर्णा. १,१०; सार. २७७:२३ । वरयेत्-इतिहासो.
१९:१७ ।

२३८१+√वर्ण (वर्ण) १०/१७ वर्णने (प)	ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
च-जै-काकृ-कात	क्षी-सा ।
शा ×, श	वर्णः (त्रियते इति √वृ+
	उणा. ३/१० इति नः स च
	हे ?
	निन् ।)
वर्णे—वो ।	वर्णो वृणोते:-निरु. २,३,३ ।

वर्णं गृह्णाति—वर्णयतीति व्युत्पत्त्यन्तरम्-मै १०/१७ ।

संस्कृत०—वर्णम्-ऋ. १,८६,५; १०,१०४,४ । वर्णयन्ति-त्रिपाद्विभूतिमहानारायणो. ६,१; सूर्यतापिन्यु. १,७ ।

पालि०—वण्णेति-जातक १,२,२२२ ।

प्राकृत०—√वण्ण (सक)=(१) वर्णने, (२) प्रशंसने, (३) कृष्णादौ रङ्गे ।
वण्णआमो-पि. ४९० ।

प्राकृत०—√वन्न (सक)=(१) वर्णने, (२) प्रशंसने, (३) कृष्णादौ रङ्गे
वन्नेहि-कुमा.; उव. ।

हिन्दी०—√वनना (< वर्णनम्=चित्रणादौ)=(१) सामग्रीप्रस्तुतो, (२)
रचनायाम् ।

हिन्दी०—√वरनना *† (< वर्णनम्)=वर्णने ।

२३८२+√वर्ण (वर्ण) १०/३८४ वर्णक्रियाविस्तारगुण-

श-च × (जै-शा-	वचनेषु (प)	ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
√वर्ण)	क्षी-मै-सा-जै-काकृ-	
	कात-शा-हे ।	

पूर्वस्माद् धातोरभिन्नोऽयम् ।

संस्कृत०—यथा हि भारता वर्णेर्वर्णयन्त्यात्मनस्तनुम्-इन्द्रिशे स्पृशे ४७९६
(याज्ञ.) ।

पालि०—वण्णेति-जातक १,५९,८४ ।

२३८३+√वर्ध् (वर्ध्) १०/११४ छेदनपूरणयोः (प) √वृध् (वृधु) १/ वृद्धौ
 च ×, श (काकृ-√वृध्) क्षी-मै-सा-कात-हे । (आ) ।
 पूरणे छेदने च— √वृद्ध् १/१६१ खनने (प)
 जै-शा । काकृ ।
 काकृ ।

संस्कृत०—इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति-ऋ. २,११,१ । वर्द्धकिः (वर्धयति=
 छिनत्तीति)=त्वष्टा—वा. रा. १,१३,७ । प्राङ् नाभिवर्धनात्-मनु. २,२९=नाभिच्छेदनात्
 प्राक्-(मन्वर्थ.) ।

पालि०—वद्धेति=छेदने । जातक ६,५२७ ।

हिन्दी०—{ √वृद्धाना=छेदने, निर्वापणे (दीपपण्यादीनाम्) ।
 √वृद्धाना=पुष्टौ ।

२३८४+√वर्ह् (वर्ह्) १०/२३२ भाषार्थः (प)
 च-काकृ × मै-सा-जै-कात ।
 (क्षी-श शा√वर्ह्) भाषार्थः—क्षी-शा-हे ।
 वधे दीप्तौ—वो ।

संस्कृत०—यथा वर्हाणि चित्राणि विभर्ति भुजगाशनः—महाभार. १२,१२०,४
 [ब-(व) ह्यति=दीप्यत इति ब (व) हम्] ।

२३८५+√वल्क् (वल्क) १०/३५ परिभाषणे (प) √श्वल्क् (श्वल्क) १०/
 श क्षी-मै सा । परिभाषणे (प) ।
 भाषणे—च-जै-काकृ- √वल् (वल) १/ संवरणे
 कात-शा-हे-वो । (आ) ।
 √बल्ग् (बल्ग) १/ गत्यर्थः
 (प) ।

संस्कृत०—[तस्य (यो) वल्कः परापतत्-तैब्रा. १,४,७,६] ।

हिन्दी०—[वकला (< वल्कलम्)=वल्कलम्]

२३८६+√वल्यूल (वल्यूल) १०/२२८ लवनपवनयोः (प) < √पल्यूल (पल्यूल) लवन-
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- इति दौर्गाः—क्षी । पवनयोः (प) ।
 कात-शा × क्षी-हे । √पल्युल (पल्युल) १०/
 लवनपतनयोरिति लूनिपूत्योः (प) वो ।

दुर्गः—क्षी । $\sqrt{\text{वल्युल}}$ (वल्युल) १०/
 पल्यूलार्थे (= लूनि- पल्यूलार्थे (प) वो ।
 पूत्योः)—वो । $\sqrt{\text{पू}}$ (पूञ्) ९/ पवने
 (उ) ।
 $\sqrt{\text{पल}}$ १०/२१३ पवने
 (प) काकृ ।

$\sqrt{\text{पल}}$ १०/२१३ पवने (प) काकृ, $+\sqrt{\text{पू}}$ (पूञ्) ९/ पवने (उ) $< \sqrt{\text{पल्यू}}$
 (ल) $> \sqrt{\text{पल्यूल}}$ —इति लक्ष्यते विकासः ।

२३८७+ $\sqrt{\text{वल्ह}}$ (वल्ह) १०/२३३ भाषार्थः (प) $\sqrt{\text{वह्}}$ (वह्) १०/२३२
 च ×, श (क्षी-काकृ-शा- मै-सा-जै-काकृ-कात । भाषार्थः (प) मै ।
 $\sqrt{\text{वल्ह}}$) भासार्थः—क्षी-शा-हे ।
 त्विपि—वो ।

२३८८+ $\sqrt{\text{वस्}}$ (वस) १०/२०४ स्नेहच्छेदापहरणेषु (प) $\sqrt{\text{वस्}}$ (वस) १/
 च ×, श क्षी-सा-जै । निवासे (प) ।
 स्नेहच्छेदावहरणे—काकृ । $\sqrt{\text{वस्}}$ (वस) २/
 स्नेहच्छेदावहरणेषु— आच्छादने (आ) ।
 कात-शा-हे । $\sqrt{\text{वस्}}$ (वसु) ४/
 स्नेहच्छेदापहरणेषु—मै । स्तम्भे (प) ।
 अवहरणे च—मै ।
 वधे स्नेहच्छिदोश्च—वो ।

संस्कृत०—कामतस्तु प्रवासनम्—मनु. ९, २४२ = वधः (मन्वर्थ.) ।

२३८९+ $\sqrt{\text{वस}}$ (वस) १०/३८५ निवासे (प) $\sqrt{\text{वास}}$ (वास) १०/
 क्षी श-च-जै-काकृ-कात- मै-सा-हे । उपसेवायाम् (प) ।
 शा × वासे—वो ।

संस्कृत०—[ब्राह्मणं मे पिता पूर्वं वासयामास—महाभार. ३, १२६१] ।

२३९०+ $\sqrt{\text{वा}}$ (वा) १०/३२९ गतिसुखसेवनयोः (प) $> \sqrt{\text{वात}}$ (वात) गतिसुख-
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी । सेवनयोः (प)
 शा × गतौ—कात-हे । इत्येके—क्षी ।
 सुखाप्तिगतिसेवासु—वो ।

यौ. क्रि.; प्रयो. वाते—ह्वि. ।

संस्कृत०—वापयति-द्वि. । मया नावाप्तम् ।

२३९१+√वात (वात) १०/३२९ गतिमुखसेवनयोः (प) <√वा गतिमुखसेवनयोः
 श-च-कात × इत्येके—क्षी । (प) ।
 (जै-√वात) क्षी-काकृ-शा-हे । √वा २/ गतिगन्धनयोः
 (काकृ—'०सेचनयोः'— (प) ।
 त्रुटिः) ।
 मुखसेवनयोः—मै-सा ।
 गतिसेवयोः सुखे (च)
 —वो ।

संस्कृत०—वातयति व्यजनेन पतिं पतिव्रता-सैण्टपीटर्सबर्गसंस्कृतशब्दकोशे ।
 वातयन्त्रविमानक०-कथासरि. ४३,४४ ।

२३९२+√वास (वास) १०/३३१ उपसेवायाम् (प) √वस् (वस) १/ निवासे
 श × क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- (प) ।
 कात-शा-हे-वो । √वस् (वस) २/ आच्छादने
 गतिमुखसेवनयोः—जै । (आ) ।
 √वस् (वस) १०/२०४
 स्नेहच्छेदापहरणेषु (प)
 विवासति—निघ. ३,५ =
 परिचरणकर्मा ।

उपसेवा तु = गुणान्तराधानम्—दुर्गादासः ।

संस्कृत०—वासयति-सार. २२२:१५ । (अनिलः) वासयत्यभितो भूमिम्-दे.
 भा. ८,६,३ । वासितम्-१ योत. ३४ । आवासयन्तः-वा. रा. २,१०३,१४ = सुरभी-
 कुर्वन्तः (तिल.) ।

पालि०—वासेति-विनय. १, २११ = सुरभीकरणे ।

अपभ्रंश०—√वास (सक)=(१) संस्कारे, (२) सुरभीकरणे, (३) निवासे
 वासइ-भवि. ।

बुन्देली०—{√वसाना†} = सौगन्ध्ये, गन्धे ।
 हिन्दी०—{√वसावो†}

२३९३+√विच्छ् (विछ) १०/२४२ भासार्थः (प) √विच्छ् (विछ) ६/ गतो
 च ×, श क्षी-शा-हे । (प) ।

भाषार्थः—मै-सा-जै-

काकृ-कात ।

त्विषि—वो ।

प्राकृत०—[√विच्छाय (सक) = निस्तेजस्त्वे । विच्छाएइ-गउड । (नाम-धातुरयम् । विगता छाया तेजो यस्मात् तत्)]

२३९४+√वित्त (वित्त) १०/३७८	समुत्सर्गे (प)	<√व्यय (व्यय) वित्त-
मै-सा-श-च-जै-काकृ-कात-	क्षी-हे ।	समुत्सर्गे (प) इति
शा ×	त्यागे—वो ।	सभ्याः—क्षी ।
		√विद् (विद्) ६/
		लाभे+क्ते ।

समुत्सर्गः=त्यागः—क्षी ।

संस्कृत०—वित्ते रमस्व-ऋ. १०, ३४, १३ । वित्तैषणा-शब्रा. १४. ६, ४, १ ।

२३९५+√विद् (विद्) १०/१७६	चेतनाख्यानवि-	√विद् (विद्) २/ ज्ञाने
श, (जै-√विष् [विषै])	वादेषु (आ)	(प) ।
मुद्रणदोषः । 'विदै' इति	क्षी ।	√विद् (विद्) ४/ सत्ता-
स्यात् ।	वेदनाख्यानवि-	याम् (आ) ।
	वादेषु—मै ।	√विद् (विद्) ७/ विचारणे
	चेतनाख्याननिवासे-	(आ) ।
	षु—सा-कात-	वेदयन्ते-निरु. ५, २, ६ ।
	शा-हे ।	
	वेदनायाम्—च ।	
	जै ?	
	वेतनाख्याननिवास-	
	नेषु—काकृ ।	
	'चेतनाख्यान' इति	
	भाव्यम् ।	

यो. क्रि.; प्रयोज. ज्ञाने—द्वि. ।

संस्कृत०—आचार्याय वेदयति-आश्व. श्री. ८, १४, ३ । वेदयन्ति ते-वा. रा. १, ७६, १४ । तस्य त्वं वेदयस्व ह-महाभार. १४, १८, ३५; काले वेदयते सदा-२, १७५ । वेदये-वा. रा. २, ६४, ७३ ।

पालि०—वेदेति-सुत्तनिपात २११ ।

प्राकृत०—√वेअ (सक) = (१) अनुभवे, भोगे, (२) ज्ञाने । वेअइ, वेएइ-सम्यक्त्वो. ९ ।

२३९६+१/विप् (विप) १०/१३८ क्षेपे (प)

मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षी-वो ।

कात-शा-हे ।

√विप् १/.....यी. क्रि.—कम्पने द्वि.।

✓टिप् (टिप) १०/१३८

क्षेपे (प) ।

✓डिप् (डिप) १०/ क्षेपे

(५) ।

√तिप् (तिप) १०/ क्षेपे

(प) ।

✓वेप् (वेपू) १०/ कम्पने

(अ) ।

संस्कृत०—वेना अवीविपन्-ऋ. ९, ७३, २; चक्रं न वृत्तं व्यतीरवीविपत्-ऋ. १, १५५, ६; विपः.....विधन्त-३, ३, १ ।

२३९७+४/विल् (विल) १०/७१ क्षेपे (प)

क्षी-मै-च-जै-क्रात-

सा-काकृ ।

हे-वो $\times$, श

✓वी २/ गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्य-

सनखादनेषु (प) ।

✓विल् (विल) ६/ संवरणे (प) ।

✓वेल (वेल) १/ चलने (आ) ।

२३९८+√विष्क (विष्क) १०/१५१ हिंसायाम् (आ)

• $\sqrt{\text{किष्क}}$ (किष्क)

क्षी-मै-श-च-जै-काकृ- सा ।

१०/१५४ हिमायाम्

कात-शा-हे-वो x

(आ) ।

✓हिष्क् (हिष्क) १०/

हिंसायाम् (आ)

इति दुर्गः-क्षो ।

√हिवक् १०/११९ b

हिंसायाम् (आ) काकृ ।

क्वचित् कोशे 'हिष्क' इति पठ्यते-सा ।

२३९९/विष्क (विष्क) १०/३८३ : दर्शने (प)

वि+√लक्ष् (लक्ष) १०/ दर्श-

क्षी-श-च-जै-काकृ-कात-शा- मै-सा ।

नाङ्कनयोः (आ)-

हे-वो x

विलक्ष > विलष्क >

(ललोपे) > √ विष्क ।

√ତ୍ତେଷ୍ଟକ୍ (ତ୍ତେଷ୍ଟକ) ୧୦/

दर्शने (आ) क्षी ।

√विष्क् (विष्क) १०/१५१

हिंसायाम् (आ) सा ।

वि+√ईक्ष् १/ दशने (आ)=

√वीक्ष् > √वीष्क् >

√विष्क् इति वागीशः ।

२४००+√वीज (वीज) १०/६४ (प)

१०/(१/१७९ क्षी ×, हे ?

मै-सा-श-च-जै-काकृ- व्यजने—वो । वि+√ईज् १/ गतिकुत्सयोः

कात-शा ×

(आ)=√वीज् ।

वि+√अज् १/ गतिक्षेपणयोः (प)

=√व्यज्, व्यजनम्

वीजेलौकिकादवीजयत्—क्षी ।

संस्कृत०—तेषु वेश्मस्ववीजयत्—वा. रा. ५, ५०, ८; राघवं पर्यवीजयत्—
५, ४५, ९ । पक्षाभ्यामभ्यवीजयत्—महाभार. १२, ६३४७; जलेनात्यर्थशीतेन वीजन्तः
पुण्यगन्धिना ७, ३०७ । (तं) वीजन्ति बालव्यजनैः—हरिवंश. १३०९२ ।

प्राकृत०—√वीज (सक)=व्यजने । वीजइ, वीजेमि—मै. ६६ ।

प्राकृत०—√वीअ (सक)=व्यजने । वीअअंति—अभि. ८९ । वीयंति—

सुर. १, ९६ ।

अपभ्रंश०—√विज्ज (सक)=व्यजने । कर्म—विजिज्जइ—भवि. ।

बुन्देली०—विजना (< व्यजनम् ?)=व्यजनम् ।

२४०१√वीड् १०/ दाढ्ये (प)

अपाणिनीयः

यद् वीळयासि वीळु तत्—ऋ. ८, ४५, ६ । वीळयतिश्च व्रीळयतिश्च संस्तम्भ-
कर्माणो पूर्वेण संप्रयुज्येते—निरु. ५, १६, १ ।

२४०२+√वीर (वीर) १०/३४७ विक्रान्तो (आ)

च ×, श

क्षी-मै-सा-जै-काकृ-

कात-शा-हे ।

शौर्ये—वो ।

√वीड् (वीड) दाढ्ये

ऋ. ८, ४५, ६ ।

√अज् + उणा. १, १३

रकिं; अजेर्वीभावः ।

वि+√ईर् १०/ विशेषेण

ईरयति दूरीकरोति

शत्रून्=√वीर ।

√वी २/ गतिव्याप्ति-
प्रजनकान्त्यसन्खादने-
षु (प) ।

संस्कृत०—इन्द्रमनु वीरयध्वम्-ऋ. १०, १०३, ६ । वीरयस्व-ऐत्रा. ३, २०.
तैत्रा. २, ७, ८, १ । वीरैः स्याम सधमादः-ऋ. ५, २०, ४=पुत्रैः । वीरहीनां तथा स्त्रियम्-
मार्क. पु. ३५, ३१=गतिपुत्रहीनाम् ।

बुन्देली०—बीर, बीरो=पुत्रः । “सो जा, मोरे बीर ! बीर की बालैयाँ लैजें
गंगा जी के तीर” बुं. ख. लोकगीतम् ।

२४०३+√वृक् (वृक्) १०/१७२ भाषणे (प) मै । √वृक् (वृक्) १/ भाषणे
च × (क्षी-सा-श-काकृ- क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (प) ।
कात-शा-हे-वो-√वृक्) कात-शा-हे । √वृक् १/४६० a चलने
भर्त्सने—जै । (आ) काकृ ।
श्वादिशब्दे—वो ।

हिन्दी०—√भौकना ।

२४०४+√वृ (वृञ्) १०/२६४ आवरणे (उ) √वृ (वृञ्) वरणे (उ) ।
च × , श क्षी-मै-सा-काकृ- √वृ (वृञ्) ९/ वरणे (उ) ।
कात-हे ।
जै ?
वृतौ—वो ।

यो, क्रि.; प्रयोज. वृतौ—द्वि. ।

संस्कृत०—वारयते-तांब्रा. ९, ६११; तैत्रा. १, ८, २, ५ । वरन्ते-ऐत्रा. ४, २९;
जैत्रा. १८० ।

पालि०—वारेति-पेतवत्थु २, ७ ।

प्राकृत०—वार (सक)=रोधे, निषेधे । वारेइ-उव.; महा. ।

हिन्दी०—√वाराना (< वारणम्)=सत्यपि प्रसज्जे कस्या अपि वार्ताया अनुदीरणे,
वारणे, (२) त्यागे, (३) रक्षायाम्, (४) क्षेत्रेभ्यो मूषिकादीनामपसारणे ।

हिन्दी०—√वारना=निषेधे ।

२४०५+√वृह् (वृहि) १०/२३१ भाषार्थः (प) √वृह् (वृहि) १/ शब्दे, च=
च × (क्षी-श-काकृ- मै-सा-जै-काकृ-कात । वृद्धौ (प) ।
शा-हे-√वृह्) भाषार्थः—क्षी- √वृह् (वृहिर्) १/ शब्दे च (प)
शा-हे । इति दुर्गः - क्षी ।
त्वषि—वो ।

२४०६+√वृज् (वृजो) १०/२६३ वर्जने (प) आधृषाद्वा √वृज् (वृजी) २/ वर्जने (आ) ।
 श क्षी-मै-सा-च-जै- √वृज् (वृजी) ७/वर्जने (प) ।
 काकृ-कात-शा-हे । √वृज्ज् 'वृजि' २/वर्जने (आ) ।
 त्यागे—वो ।

यौ. क्रि.; प्रयोज. वेष्टने—ह्वि. ।

संस्कृत०—वर्जयति-छान्दोग्यो. २,२२,१; ऋ. प्राति. ६,१०,१५,८; लाट्या
 श्री. ३,३,२५ । वर्जयसि-वा. रा. २,१००,६७ । यत्र वर्जयते राजा-मनु. ९,२४६;
 वर्जयेत् २,१७७ ।

प्राकृत०—√वज्ज (सक) = त्यागे-काल.; महा.; पंचा. १२,६ ।

२४०७+√वृत् (वृतु) १०/२५२ भासार्थः (प) √वृत् (वृतु) १/ वर्तने (आ) ।
 च × ,श क्षी-शा-हे । √वृत् (वृतु) ४/ वरणे (आ) ।
 भाषार्थः—मै-सा- √वृध् (वृधु) १/ वृद्धौ (आ) ।
 जै-काकृ-कात ।
 दीप्तौ—वो ।

संस्कृत०—[वर्तयतं दिवो वधम्-ऋ. ७,१०४,४ ।]

२४०८+√वृध् (वृधु) १०/२५३ भासार्थः (प) √वृध् (वृधु) १/ वृद्धौ (आ) ।
 च-जै × ,श(काकृ— क्षी-शा-हे । √वर्ध् (वर्ध) १०/ छेदन-
 √वृध्) भाषार्थः—मै-सा- पूरणयोः (प) ।
 काकृ-कात ।
 दीप्तौ—वो ।

२४०९+√वृष् (वृष) १०/१७२ शक्तिबन्धने (आ) √वृष् (वृषु) १/ सेचने (प) ।
 मै-स-च-काकृ-कात- क्षी-सा-जै-शा । √धृष् (धृष) १०/ सामर्थ्य-
 वो × 'शक्तिसम्बन्धे' इति धारणार्थः (आ) इत्येके-क्षी ।
 मैत्रेयः—सा । वृषायमाणः—तैब्रा. २,५,४,२ ।
 अवृषायिषत—मंत्रा. २,२,७ ।

शक्तिबन्धनम् = प्रजननसामर्थ्यम्-क्षी ।

२४१०+√वृष् (वृषु) १०/१६३ शक्तिसम्बन्धे (आ)
 मै-कात ।
 शक्तिबन्धे—हे ।
 प्रजनैश्ये—वो ।

यौ. क्रि.; प्रयो. वर्षणे—ह्वि. ।

संस्कृत०—यूयं वृष्टिं वर्षयथ-ऋ. ५, ५५, ५ ।

२४११+√वेल (वेल) १०/३२७ कालोपदेशे (प)
 श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
 कात-शा ।
 हे ?
 कालार्थे—वो ।

संस्कृत०—संवत्सरवेलायाम्-शब्दा. ७, ४, २, ३८ । वारवेलः—वा. रा. २, ५९, ३०-
 वेला=मर्यादा (तिल.) ।

२४१२+√व्यप् (व्यप) १०/९४ व्यये (प) इति <√व्यय् (व्यय) क्षये (प) ।
 मै-श-जै-काकृ-कात- कौशिकः—क्षी । वि + अपेत्युपसर्गो=
 शा-हे × क्षये—सा-वो । √व्यप् ।
 (कूट) दाहे—च ।

२४१३+√व्यय् (व्यय) १०/९४ क्षये (प) वि+√इ (इण्) २/ गतौ (प)
 मै-श-च × क्षी-सा-जै-काकृ- =√व्यय् ।
 कात-शा-हे वि+√अय् (अय) १/ गतौ (आ)
 नुदि—वो । =√व्यय् ।
 √व्यय् (व्यय) १/ गतौ (प)।
 √व्यय (व्यय) १०/ वित्तस-
 मुत्सर्गे (प) ।

२४१४+√व्यय (व्यय) १०/३७७ गतौ (प) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
 क्षी-हे ।
 गतौ त्यागे—वो ।

उत्तरधातोरभिन्नेयं प्रकृतिरिति शेषस्ततोऽवगन्तव्यः ।

२४१५+√व्यय (व्यय) १०/३७७ वित्तसमुत्सर्गे (प) ध्वनिसादृश्यानि पूर्ववत् ।
 च ×, श इति सभ्याः—क्षी ।
 क्षी-मै-सा-जै-काकृ-
 कात-शा-हे ।
 समुत्सर्गे—हे ।
 गतौ त्यागे—वो ।
 व्यये—ह्वि ।

संस्कृत०—पृष्ठोऽपव्ययमानस्तु-मनु. ८,६०=अपह्नुवानः (मन्वर्थ.); ह्रत्वाऽप-
व्ययते च यत्-८,३३२=अपह्नुते (मन्वर्थ.) ।

२४१६+√व्युद् (व्युदि) १०/९४ व्यये (प) इति <√व्यय (व्यय)
मै-सा-श-च-जै-काकृ-कात- नन्दी—क्षी । क्षये (प) ।
शा-हे-वो × वि+√उन्द् (उन्दी) ७/
क्लेदने (प) ।

संस्कृत०—व्युन्दन०—वा. सं. २,२ (क्लेदने) ।

२४१७+√व्रज् (व्रज) १०/८० मार्गसंस्कारगत्योः (प) इति <√वज् (वज) मार्ग-
च-काकृ-कात-शा ×, चन्द्रः—क्षी । संस्कारगत्योः (प) ।
श क्षी-सा ।
मार्गसंस्कारयोः, गतौ च—मै ।
मार्गणसंस्कारयोः—जै ।
मार्गणसंस्कारगत्योः—हे ।
गतौ संस्कृतौ च—वो ।

यो. क्रि.; प्रयो. द्वि. ।

संस्कृत०—रामं प्राव्राजयत् समाः—रघु. १२,६=प्रावासयत् (संजी.) ।

२४१८+√व्रण (व्रण) १०/३८३ गात्रविचूर्णने (प) √व्रण् (व्रण) १/ शब्दार्थः
च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (प) ।
कात-शा-हे । √वृण् १/२०८d क्रिमिभक्षणे
अङ्गचूर्णे—वो । (प) काकृ ।
व्रन्दी व्रन्दतेर्मृदुभावकर्मणः—
निर. ५,१६,१ ।

भारोपीय०—√*ऽएर=विदारणे । बोहे. व्रन्; रसन्-वॉरॉन=छिद्रम्—वा.
पाँकर्नीः ।

संस्कृत०—साकूतनिर्व्रणित०—कथासरि. ३८,२८ । व्रणयति (अधरम्)—
इन्दिशे स्पूशे २९९० ।

२४१९+√शट् (शट) १०/१६० श्लाघायाम् (आ) इति <√शठ् (शठ) श्लाघा-
मै-सा-श-च-जै-काकृ- नन्दी—क्षी । याम् (आ) ।
कात-शा × क्षी-हे । √शल (शल) १०/१६०
श्लाघे—वो । श्लाघायाम् (आ)
इति कौशिकः—क्षी ।

- $\sqrt{\text{शलभ्}} \text{ शलभ } १/$
 कत्थने (आ) ।
 $\sqrt{\text{शाड्}} \text{ (शाडू) १/}$
 श्लाघायाम् (आ) ।
- २४२०+ $\sqrt{\text{शठ्}} \text{ (शठ) १०/२७}$ असंस्कारगत्योः (प) $\sqrt{\text{सठ}} \text{ (सठ) श्वठार्थे=}$
 $\text{च-जै-शा } \times, \text{श}$ क्षी-सा । $[\text{गत्यसंस्कृत-संस्कृते}] \text{ (प)}$
 संस्कारगत्योः—मै- वो ।
 काकृ-कात-हे । $\sqrt{\text{शठ्}} \text{ (शठ) १/ कैतवे (प) ।}$
 $\text{आलस्ये गत्यसंस्कृत-}$
 संस्कृते—वो ।
- २४२१+ $\sqrt{\text{शठ्}} \text{ (शठ) १०/१०४}$ आलस्ये (प) इत्येके— $< \sqrt{\text{शुठ्}} \text{ (शुठ) आलस्ये}$
 $\text{मै-सा-श-च-काकृ-कात-}$ क्षी । $(\text{प}) ।$
 $\text{शा-हे } \times$ क्षी-वो ।
- २४२२+ $\sqrt{\text{शठ्}} \text{ (शठ) १०/१६०}$ श्लाघायाम् (आ) $> \sqrt{\text{शट्}} \text{ (शट) श्लाघायाम् (आ)}$
 $\text{च } \times, \text{श}$ क्षी-मै-सा-जै,-काकृ इति नन्दी—क्षी ।
 $(\text{प}), -\text{कात-शा-हे-वो ।}$
- २४२३+ $\sqrt{\text{शठ}} \text{ (शठ) १०/३००}$ असम्यगाभाषणे (प) द्रष्ट. $\sqrt{\text{शट्}} \text{ (शट)}$
 $\text{श } \times$ क्षी । $१०/१६० \text{ श्लाघायाम् (आ) ।}$
 सम्यगाभाषणे—मै-च-
 काकृ-कात ।
 सम्यगवभाषणे—
 सा-जै-शा ।
 सम्यग्भाषणे—हे ।
 दुर्वाचि—वो ।
- “सम्यगाभाषणे = सम्यग्वचनक्रियायाम् इति क्षीरस्वामी”—पुरुषकारः
 (६९ पृ.) ।
- २४२४+ $\sqrt{\text{शब्द}} \text{ (शब्द) १०/१८२}$ उपसर्गादिविष्कारे (प) पिबन्ना-ऋ. ६, ४६, ६;
 $\text{च } \times, \text{श}$ क्षी-मै-सा-काकृ-कात-शा । शौ. २०, ८, २ । अव्यक्तं
 $\text{शब्दक्रियायाम्—मै ।}$ शब्दायमाने, रक्षोभेदे-
 आविष्करणे—जै । वाचस्पत्यकोशः । अपि

भावाविष्कारयोः—हे । +शब्द (गृषोदरादीनि))
 आदिष्कृतौ—वो । =√पिब्द्, पिब्दना ।
 शब्दकृतौ—वो (निष्प- शब्दते—निष् —
 सर्गः) । १,१८,१ ।
 भाषणेऽपि शब्दविशेषेऽ-
 स्य वृत्ति स्मरन्ति—मै ।

संस्कृत०—अहरभिशब्दयन्तः—आश्व. श्री. ६,१०,२३ । पञ्चरात्रानुशब्दितः—
 महाभार. १२,१२९७६ । नामग्राहमशब्दयत्—कथासरि. ११०,२४ ।

२४२५+√शम् (शम) १०/१६४ आलोचने (आ) √शम् (शमः) १/८०३
 च ×, (जै/सम्) क्षी-मै-सा-जै-काक् अदर्शने—मित् ।
 कात-शा-हे ।
 आलोचे—वो (उ) ।

यो. क्रि.; प्रयो. द्वि. ।

संस्कृत०—निशामयत—वा. रा. ६,२१,२; निशाम्य—१,६९,१७=दृष्ट्वा (तिल.);
 निशाम्य—२,१०,४=ज्ञात्वा (तिल.) । चित्रमद्य निशामय—महाभार. ४,१९६८ ।

२४२६+√शम्ब (शम्ब) १०/२१ सम्बन्धे (प) चन्द्र <√साम्ब (साम्ब) सम्बन्धे
 श-च-जै-काक्-कात- आह—क्षी । (प) ।
 शा-वो × क्षी-मै-हे । शम्ब इति वज्रनाम,
 सम्बन्धने—सा । शमयतेर्वा शातयतेर्वा—
 निरु. ५,२४,२ ।

संस्कृत०—[शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तम्—ऋ. २,१२,११; शम्बः—१०,४२,७ ।]
 शम्बूकं नाम नामतः—वा. रा. ७,७६,३ ।

२४२७+√शर (शर) १०/३१५ दीर्बल्ये (प) इति <√शार (शार) दीर्बल्ये
 मै-सा-श-च-जै-काक् नन्दी—क्षी । (प)
 कात-शा-वो × क्षी-हे । √शृ (शृञ्) ९/ हिंसायाम्
 (उ) ।
 शरः शृणातेः—निरु.
 ५,४,५ ।

संस्कृत०—[मा युगं विशारि—ऋ. ३,५३,१७० । शर०—ऋ. १,१२१,३ । अग्नि-
 होत्रं शरशरायत्—आश्व. श्री. ३,११,१९ । शरस्तम्बाच्च गौतमः—महाभार. १,१३८,१५ ।

२४२८+४/शल् (शल) १०/१६० इलाघायाम् (आ) इति <४/शट् (शठ) इलाघा-
 मै-सा-श-च-जै-काकु- कोशिकः—क्षी । याम् (आ) ।
 कात-शा x क्षी-हे । द्रष्ट.४/शाड् (शाडू) १/
 इलाघे—वो । इलाघायाम् (आ) ।

२४२९+५/शार (शार) १०/३१५ दौर्बल्ये (प)
मै-सा-श-च-जै-काकृ × क्षी-कात-शा-
हे-वो ।

$\left\{ \begin{array}{l} < \sqrt{\text{शार (शार)}} \text{ दौर्बल्ये (प)} \\ & \text{इति नन्दी—क्षी ।} \\ < \sqrt{\text{सार (सार)}} \text{ दौर्बल्ये (प)} \\ & \text{इति दुर्गः—क्षी ।} \end{array} \right.$

$\sqrt{\text{शृ}} (\text{शृ})$ ९/ हिंसायाम्(उ) ।

संस्कृत०—विशारि-ऋ. ३, ५३, १७ ।

२४३०+√शिष् (शिष) १०/२६ असर्वोपयोगे (प) √शिष् (शिष) १/ हिंसार्थः
 श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ, (प) ।
 कात-शा-हे-वो । √शिष् (शिष्ठ) १/
 विपूर्वः- अतिशये—क्षी-मै- विशेषणे (प) ।
 च × सा-जै-काकृ-कात-शा-हे ।
 अतिशायने—वो ।

असर्वोपयोगः = अनुपयुक्तत्वम्—श्री ।

असर्वोपयोगः = परिशेषीकरणम्-दुर्गादासः ।

संस्कृत० - दत्तशेषं न शेषयेत्-महाभार. १३,४०० । न शेषयेतां युधि शत्रु-
सेनाम्-३,१४७६० ।

२४३१+१/शीक् (शीक) १०/२५५ भाषार्थः (प) स्वामिकाश्यपा-
क्षी-मे-श-च-जै-काकृ- नुसारेण—सा ।
कात-शा-हे-वो ×

२४३२+✓शीक् (शीक) १०/२७६ आमर्षणे (प) आधृवाद्वा ✓शीक् (शीक) १/
 श-च × (काकृ-✓सीक्) क्षी-मै-सा-जै-क्रात-शा-हे । सेचने (आ) ।
 काकृ ? ✓चीक् (चीक)
 सेके आमर्षे च—वो । १०/२०७ आमर्षणे
 (प) मै ।
 ✓शक् (शक) ४/
 विभाषितो मर्षणे
 (आ) ।

संस्कृत०—शीकित०—तै. ७,५,११,२ । शोकाय—तै. प्राति. ३,२ । शोकायन्त—
वा. सं. २२,२६ = सेचने ।

२४३३+√शील (शील) १०/३१५ उपधारणे (प)

श ×

क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-कात-

शा-हे ।

अभ्यासेऽतिशायने—वो ।

उपधारणम्=अभ्यासः—क्षी ।

उपधारणम्=परिचय इत्येके—क्षी ।

संस्कृत०—शीलयेदुत्तरेण वा—आपस्त. १,३०,७ । यतस्व पुण्यशीलने—महाभार.

१२,३२१,४३=अभ्यासने । नैकमेवातिशीलयेत्—सुश्रु. २,२१२,१७ ।

प्राकृत०—√शील (सक)=(१) अभ्यास, (२) पालने—हित. १९ ।

२४३४+√शुक्ल (शुक्ल) १०/८४ अतिसर्जने > < √शुल्क (शुल्क) १०/८१

क्षी-मै-श-च-जै-कात (प) सा ।

सर्जने (प) ।

शा-हे-वो ×

सर्जने—काकृ ।

लकारककारयोर्वर्णविपर्यय

इति वागीशः ।

२४३५+√शुठ् (शुठ) १०/१०४ आलस्ये (प)

च ×, श

क्षी-मै-सा-जै-काकृ-

कात-शा-हे-वो ।

२४३६+√शुण्ट् (शुठि) १०/१०५ शोषणे (प)

च ×, श

क्षी-मै-सा-जै-काकृ-

कात-हे-वो ।

√शुण्ड् १/१८३ m हिंसा-

गत्योः (प) ।

संस्कृत०—द्रष्ट. √शुण्ट् (शुठि) १/३४१ शोषणे (प) ।

२४३७+√शुन्ध् (शुन्ध) १०/२८० शौचकरणे (प)

श-च ×

आधृषाद्वा ।

√मुन्द् शोभे—सो. धा.-

वो ।

क्षी-शा ।

शौचकर्मणि—

मै (उ),-सा ।

शुद्धी—जै-कात-

शा-हे (आ),-

काकृ-वो ।

यो. क्रि.; प्रयोज. द्वि. ।

संस्कृत०—शुन्धयति-वा. सं. ४, २ ।

२४३८+√शुल्क् (शुल्क) १०/८१	सर्जने (प)	> √शुल् (शुल्) असर्जने
मै-श-च-कात-शा-हे ×	क्षी-काकृ ।	(प) इत्येके — क्षी ।
(काकृ—√शुल्)	अतिस्पर्शने—सा ।	√शुल्क् १०/३३ भाषणे
	जै ?	(प) काकृ ।
	सर्जने वर्जने भाषे—वो ।	√श्वल्क् (श्वल्क) १०/
		परिभाषणे (प) ।
		√वल्क् (वल्क) १०/
		परिभाषणे (प) ।

संस्कृत०—शुल्काय देयाम्—ऋ. ८, १, ५; ७, ८२, ६ । धनुः शुल्कावाप्तम्—
महाभार. १, ७०८८ । गृह्णीयाच्छुल्कमण्वपि—मनु. ३, ५१ ।

२४३९+√शुल् (शुल्) १०/७६	माने (प)	> √शूर्प् (शूर्प) माने (प)
मै-श-च-काकृ ×	क्षी-सा-जै-कात ।	इति चन्द्रः—क्षी ।
(जै-कात √शुल्)	सर्जने—कात-शा ।	
	माने सर्जने च—हे ।	
	माने सर्गे—वो ।	

संस्कृत०—शुल्ब०—आपस्त. (कात्या. श्री.) १, ३, १४ । शुल्बसूत्रनामको ग्रन्थः ।

२४४०+√शुल् (शुल्) १०/८१	असर्जने (प)	> √शुल्क् (शुल्क) सर्जने
	इत्येके—क्षी ।	(प) ।

१०/७६ धातोरभिन्नोऽयम् । अर्थभेदात् क्षीरस्वामिनाऽन्यत्र संख्यात इति सर्वेषां
वैयाकरणानामर्थादयस्तत एवावसेयाः ।

२४४१+√शूर् (शूर्) १०/३४६	विक्रान्तौ (आ)	√शूर् (शूरी) ४/ हिंसायाम्
च ×, श	क्षी-मै-सा-जै-काकृ-	(आ) ।
	कात-शा-हे ।	√शु १/ गतो (प) + उणा.
	विक्रमे—वो ।	२, २५ क्रन् दीर्घश्चेति शूरः
		(शवति वीर्यं प्राप्नो-
		तीति) । शूरः शवतेर्गति-
		कर्मणः—निरु. ४, १३, १ ।

संस्कृत०—शविष्ठं न आ भर शूर शवः—ऋ. ६, १९, ६; इमे नरो वृत्रहत्येषु
शूराः—७, १, १० । शूराश्च कृतविद्याश्च—महाभार. १, १०९, ४ ।

२४४२+√शूर्प (शूर्प) १०/७६ माने (प) इति <√शुल्ब (शुल्ब) माने
 च×,श (काकृ√सूर्प) चन्द्रः—क्षी । (प) ।
 क्षी-मै-सा-जै-काकृ- √शृ (शृञ्) ९/ हिंसा-
 कात-शा-हे-वो । याम् (उ) + उणा.
 ३/२६ इति पः;
 चकारात् स च कित् ।

संस्कृत०—शूर्प०—तैन्ना. १,६,५,४; शन्ना. १,१,१,२२ । सशूर्पपिटकाः—महाभार.
 ५,५२४९ । विसृज्य सूर्पवद्दोषान् गुणान् गृह्णन्ति साधवः—इन्द्रिशे स्पृशे २८७८ ।

२४४३+√शृध् (शृध) १०/२०२ अप्रसहने (प) √शृध् (शृध) १/ शब्द-
 च-जै-वो ×, श क्षी-हे । कुत्सायाम् (आ) ।
 'प्रहसने=अभिभवे' √शृध् (शृध) १/ उन्दे
 इत्येके—क्षी (उ) ।
 प्रसहने—क्षी-मै-सा-शा-हे । √घृष् (घृष्) १०/ अप्र-
 प्रहसने—काकृ-शा । सहने (प) । वर्ण-
 १/ यौ. क्रि.; प्रयो. औद्धत्ये—ह्वि. । विपर्ययेण— √शृध्
 प्रहसने—काकृ-कात ।

प्रहसनम्=विद्रव इति गोविन्दभट्टः—(श. क. द्रु.) ।

संस्कृत०—शर्धयतीति ह्वि. ऋग्वेदोदाहरणं प्रस्तौति । मया नोपलब्धम् ।

२४४४+√श्रण् (श्रण) १०/४२ दाने (प) √सन् (षणु) ८/दाने (उ) ।
 श क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ-
 कात-शा-हे-वो ।

१/, यौ. क्रि.; प्रयो. ह्वि. ।

संस्कृत०—विश्राणय सर्वशः—वा. रा. २,३२,२९; विश्राणितम्—२,३२,२६=
 दत्तम् (तिल.) । विश्राणयामास यथा वैश्रवणस्तथा—महाभार. १३,२८०३ । विश्राण्य-
 रघु. १४,१५=दत्त्वा—(संजी.) ।

२४४५+√श्रन्थ् (श्रथ) १०/१३ प्रतिहर्षे (प)
 च×,श (काकृ√श्रन्थ्) क्षी-कात-शा-हे ।
 (कात—√ग्रन्थ्) प्रतियत्ने—मै-हे ।
 प्रयत्ने—सा ।
 'प्रस्थाने' इति मैत्रेयः—सा ।

‘अतिहर्षे’ इति बहवः—

सा । (बा. ग. प.

प्रतिहर्षे पठति तद्

धातुवृत्तौ नास्ति) ।

प्रीतिहर्षे—जै ।

प्रतिहर्षणे—काकृ ।

यत्ने प्रतिहृषि—वो ।

१/, यौ. क्रि.; प्रयोज. शैथिल्ये—ह्वि. ।

२४४६+√अथ् (अथ) १०/२७३ हिंसायाम् (प) > √अन्थ् (अन्थ) हिंसायाम्

श-च-कात ×

आधृषाद्वा

(प) इत्येके—क्षी ।

क्षी-जै-शा ।

√ग्रथ्

१०/३२८

मोक्षणे—मै-सा-हे ।

हिंसायां बन्धने च

हिंसायां बन्धने च—हे ।

(प) जै ।

बन्धे मोक्षे वधे—वो ।

√ग्रथ् १०/२४६ हिंसायां

१/ यौ. क्रि.; प्रयोज. शैथिल्ये—ह्वि. ।

बन्धने (प) शा ।

संस्कृत०—अथन्ते—ऋ. ५, ५९, १ । अनु शिश्रथः—ऋ. ५, ३२, २२ । वि शश्रथे—ऋ. ९, ७०, २ (अनु शृन्थति—तै. ६, १, ९, ७) ।

२४४७+√अथ् (अथ) १०/३१७ दीर्बल्ये (प)

श-च ×

क्षी-मै-सा-काकृ-कात-

शा-हे-वो ।

शैथिल्ये—जै ।

१/, यौ. क्रि. प्रयो. ह्वि. ।

संस्कृत०—अथयति (अद्रिम्)—ऋ. १०, ११२, ८; ९, ६८, २ । अथयन्ताह सिद्धतः—ऋ. ५, ५४, १० । अथयन्ति—ऐब्रा. ६, २४ । शिश्रयत्—तैब्रा. २, ५, ४, ४ ।

२४४८+√अन्थ् (अन्थ) १०/२७३ हिंसायाम् (प)

मै-सा-श-च-जै-काकृ-

आधृषाद्वा

< √अथ् (अथ) हिंसायाम्

कात-शा ×

(प) ।

इत्येके—क्षी

हिंसार्थः—हे ।

दर्भे वधे—वो ।

२२४९+√श्रन्थ् (श्रन्थ) १०/२८४ सन्दर्भे (प) आधृषाद्वा √श्रथ् (श्रथ) १०/२७३
 श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ- हिसायाम् (प) ।
 कात-शा-हे ।
 दर्भे वधे—वो ।

संस्कृत०—[अनु शृन्थति-तै. ६,१,९,७ ।]

२४५०+√श्लिष् (श्लिष) १०/३८ श्लेषणे (प) √श्लिष् (श्लिष) ४/
 च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- आलिङ्गने (प) ।
 कात-शा-हे ।
 श्लेषे—वो ।

यो. क्रि.; प्रयोज. द्वि. ।

संस्कृत०—श्लेषयेत् स्वजघनम्-रतिरह. [-किरातार्जु. ९,५०-मल्लि.
 टीकायाम् ।]

२४५१+√श्वट् (श्वठ) १०/२८ असंस्कारगत्योः (प) √शट् (शठ) १०/२७ असं-
 श स्कारगत्योः (प) ।
 संस्कारगत्योः—
 मै-काकृ-कात-शा-हे ।
 गतौ—च ।
 गतिसंस्कारयोः—जै ।
 गत्यसंस्कृतसंस्कृते—वो ।

२४५२+√श्वठ (श्वठ) १०/३०१ असम्यगाभाषणे (प) √शठ (शठ) १०/३००
 क्षी-सा । असम्यगाभाषणे (प) ।
 सम्यगवभाषणे—
 सा-जै-शा ।
 सम्यगाभाषणे—मै-च-
 जै-काकृ-कात ।
 सम्यगभाषणे—हे ।
 दुर्वाचि—वो ।
 'अभाषणे' इति केचित्
 —सा ।

“सम्यगाभाषणे=सम्यग्वचनक्रियायाम् इति क्षीरस्वामी”—पुरुषकारः (६९ पृ.) ।

२४५३+√श्चण्ड् (श्चठि) १०/२८
श-च-काकृ-कात ×

असंस्कारगत्योः (प)
इति दौर्गाः—क्षी ।

<√श्चट् (श्चठ) असंस्कार-
गत्योः (प) ।

क्षी-सा ।

संस्कारगत्योः—

मै-शा-हे ।

गतिसंस्कारयोः—जै ।

गत्यसंस्कृतसंस्कृते—वो ।

२४५४+√श्चभ्र् (श्चभ्र) १०/८५
मै-श च-जै-काकृ-
कात-शा ×

गतौ, च=कृच्छ्रजीवने
(प) इति दौर्गाः—क्षी ।
क्षी ।

<√स्वर्त् (स्वर्त) गत्याम्,
च=कृच्छ्रजीवने (प) ।
√श्चर्त् (श्वर्त) १०/८५
गत्याम् (प) मै ।

गत्याम्—सा ।

गतौ—हे ।

बिले गतौ तद्धे—वो ।

संस्कृत०—परि श्वभ्रेव दुरितानि वृज्याम्—ऋ. २, २७, ५; शब्रा. ११, २, ३, ८ ।
श्वभ्रम्-वा. रा. ३, ४, ११ (गो. प्रे. सं.) । श्वभ्र०-मार्क. पु. ५३, २९=छिद्र० ।

२४५५+√श्चर्त् (श्चर्त) १०/८५
क्षी-च-कात-हे-वो ×,
श

गत्याम् (प)
मै-सा-काकृ ।

श्चात्रति—निध. २, ४=
गतिकर्मा ।

गत्याम्, च=
कृच्छ्रजीवने—शा ।

√स्वर्त् (स्वर्त) १०/गत्याम्,
च=कृच्छ्रजीवने (प) ।

गमने, च=

कृच्छ्रजीवने—जै ।

२४५६+√श्चल् (श्चल्क) १०/३४
श, (काकृ-√शुल्क)

परिभाषणे (प)

आधृषाद्वा

क्षी-मै-सा ।

भाषणे—च-जै-

काकृ-कात-शा-हे ।

भाषे—वो ।

√वल्क् (वल्क) १०/परि-
भाषणे (प) ।

√शुल्क् १०/३३a भाषणे
(प) काकृ ।

२४५७+√श्चेत (श्चेत) १०/३८७
श-जै-शा-हे-वो ×

..... (प)

क्षी-मै-सा-च-काकृ-
कात ×

तेनातिक्रामति ।

तदाचष्टे ।

√श्चित् (श्चिता) १/ वर्णे
(आ) ।

२४५८+√सङ्केत (सङ्केत) १०/३४९ आमन्त्रणे (प) √केत (केत) १०/ आमन्त्रणे
क्षी-मै-श-च-जै-काकृ-कात- सा । (प) ।
शा-हे-वो ×

संस्कृत०—शिष्याणां सङ्केतयति-जेड्. डी. डी. एम. जी. १४.५७२, १२ ।
सङ्केतित०—प्रायश्चित्त. २२, b८ ।

प्राकृत०—√संकेअ (सम्+√केतय्)=इङ्गिते । संकु-संकेइय-सम्मत्त. २१८ ।

हिन्दी०—√सकेतना=सङ्कोचे ।

हिन्दी०—[√संवेतना (< संकीर्ण-?)=संकटे] ।

२४५९+√सङ्ग्राम (सङ्ग्राम) १०/३६६ युद्धे (प) √ग्राम (ग्राम) १०/३५०
श क्षी-च,-मै-सा-जै- आमन्त्रणे (प) सा ।
काकृ-कात-शा- सम्+√ग्राम=
(आ),-हे-वो (उ) । √सङ्ग्राम ।

प्राकृत०—√संगाम (सक)=युद्धे । संगामेइ-भग.; तंदु. ११ । वकृ-संगामे-
माणणाया. १, १६—पत्र. २२३; निर. १, १ ।

२४६०+√सट् (सट्) १०/९४ हिंसायाम् (प) √सट् १०/ गतौ (प) वो ।
श-जै × क्षी-मै-सा-च-शा ।
हिंसाबलदाननिकेतनेषु—
काकृ-कात-हे ।
निकेतने हिंसे बले दाने—
—वो ।

संस्कृत०—सट्क०—सा. द. ४१९; ५४२ ।

२४६१+√सत्त्र (सत्त्र) १०/३५० संतानक्रियायाम् (आ) √सद् (पद्ल) १/ विशरण-
श-च × क्षी-मै-सा-काकृ-कात । गत्यवसादनेषु (प) ।
संदानक्रियायाम्— √सद्+उणा. ४, १६६ ।
जै-शा-हे ।
सम्बन्धे संततौ—वो ।

संस्कृत०—सत्त्र०—ऋ. ७, ३३, १३ । सत्त्रं निषेदुर्ऋषयो नाधमानाः—अ.वे.
१७, १, १४ ।

२४६२+√सद् (आङ् पदः) १०/२७९ पद्यर्थे (प) आधृषाद्वा √सद् (पद्लृ) १/ विशरण-
 क्षी-मै-सा-कात । गत्यवसादनेषु (प) ।
 श-च × गतौ—जै-सा-हे-वो ।
 गत्यर्थे—काकृ ।

संस्कृत०—आसदम्-ऋ. ४,९,१; आसदे-५,२६,८; आसादयति-१,३१,१७ ।
 आसादयामास-वा. रा. २,३१,१४ । न चाससाद—हरिवंश. ४९१९ ।

२४६३+√सभाज (सभाज) १०/३३४ प्रीतिदर्शने (प) √भज् (भज) १/ सेवायाम्
 क्षी । (उ) ।
 श-च × प्रीतिदर्शनयोः— √भाज् (भाज) १०/ पृथ-
 मै-सा-जै । कर्मणि (प) ।
 प्रीतौ—काकृ- स+√भाज=√सभाज ।
 कात-शा-हे ।
 सेवने—काकृ-
 कात-शा-हे ।
 सेवनप्रीतिदर्शने
 —वो ।

संस्कृत०—सभाजयति-वा. रा. ३,३५,१७ । सभाजयन्ते-महाभार. ५,१७,१८ ।
 सभाजयसे-मा. पु. ११०,१३ । सभाजयामास-भा. पु. १०,४८,३ ।

प्राकृत०—√सभाज (सक)=पूजने-शी.; अभि. १६० ।

२४६४+√सम्ब (षम्ब) १०/२१ संबन्धे (प) √सम्ब (षम्ब) १/ सर्पणे (प) वो ।
 क्षी-च ×, श (कात— मै-सा-जै-काकृ- साम्ब (साम्ब) १०/२१ संबन्धे
 √सङ्घ्) कात-शा-हे-वो । (प) ।
 संबन्धने—सा । √शम्ब (शम्ब) १०/ संबन्धे (प) ।

२४६५+√सह् (षह्) १०/२६० मर्षणे (प) आधृ- √सह् (षह्) १/ मर्षणे (आ) ।
 च ×, श षाद्वा
 क्षी-मै-सा-च-जै-
 काकृ-कात-शा-हे ।
 शक्तौ—वो ।

१/ यी. क्रि.; प्रयोज. ह्वि. ।

संस्कृत०—सहन्तम्, सहन्ती-ऋ. १,११,४ । स एवायं नागः सहति कलभेभ्यः
 परिभवम्-सुभाषित. ६,३१ ।

२४६६+√सान्त्व् (सान्त्व) १०/३३ सामप्रयोगे (प) √साम (साम) १०/ सान्त्वने
मै-सा-च × क्षी-जै-काकृ-कात- (प) च ।
शा-हे ।
सामयोगे—वो ।

२४६७+√सान्त्व् (षान्त्व) १०/३४ सामप्रयोगे—
क्षी-श-च-जै-काकृ- मै सा-हे ।
कात-शा × सामयोगे—वो ।

संस्कृत०—परिसान्त्वय-वा. रा. १,६४,१८; २,३०,२८; २,८०,२१ । परि-
सान्त्वयस्व-महाभार. ३,२३४; कानि सान्त्वानि-५,१ ०,२-सान्त्वम्=अत्यर्थं मधुरम् ।
विधिना तेन सान्त्वयन्-मनु. ८,७९=प्रियोक्तिं रचयन् (मन्वर्थ.); सान्त्वने प्रशमय्यादौ-
मनु. ८,७९=प्रीत्या (मन्वर्थ.) । सान्त्वमान०-महाभार. ८,२४३ ।

२४६८+√साम् (साम) १०/३३ सान्त्वप्रयोगे (प) इति √साम् (साम) १०/
मै-सा-श-जै-काकृ- चन्द्रः—क्षी । सान्त्वने (प) ।
कात-शा × क्षी-हे ।
सान्त्वने—च ।
सान्त्वने—वो ।

संस्कृत०—सामानं व्याचष्टे-तैब्रा. ३,२,५,४ ।

२४६९+√साम (साम) १०/३२६ सान्त्वने (प) √साम् (साम) सान्त्वप्रयोगे (प) ।
श-च × क्षी-मै-जै-काकृ- चान्द्रमते १०/२९ इति क्षी ।
कात-शा-हे-वो । √साम् (साम) १०/८९ सान्त्वने
सान्त्वप्रयोगे—वो । (प) च ।
क्षी—सान्त्वने यु. मी.
सं.) तदयुक्तम् ।

सान्त्वनम्=प्रीणनम्—क्षी ।

संस्कृत०—पूर्ववदुदाहरणमवसेयम् ।

२४७०+√साम्ब (साम्ब) १०/२१ सम्बन्धे (प) √साम्ब (षम्ब) १०/२१ सम्बन्धे
मै-श-च-जै-काकृ-कात- क्षी-सा-हे-वो । (प) मै ।
शा × √शम्ब (शम्ब) १०/२१ सम्बन्धे
(प) इति चन्द्रः—क्षी ।
स + अम्ब = √साम्ब—इति
वागीशः ।

२४७१+√सार (सार) १०/३१५ दौर्बल्ये (प) इति < √शार (शार) दौर्बल्ये (प) ।
 श-च-कात-शा-हे × दुर्गः—क्षी । √शर (शर) दौर्बल्ये (प)
 (बा.ग.प.—क्षी ×) क्षी-मै-सा-काकृ- इति नन्दी—क्षी ।
 (जै-√सर) कात-वो । √सृ १/गौ (प) ।
 (काकृ-√स्वार) शैथिल्ये—जै । राजा हिमवतः सारो राज्ञः
 सारयतीति व्याख्यातः सारो हिमाद्रिणा—रघु.
 कन्नडटीकायाम् ४,७९=बलम्, धनम् ।
 सृ १/ यौ. क्रि.; प्रयोज. प्रवाहे—ह्वि ।
 ? ग—[सारः—रघु. ४,७९]

२४७२+√सुख (सुख) १०/३७४ तत्क्रियायाम् (प) √सुष् १०/१८६w भावार्थः (प)
 च ×, श क्षी-मै-सा-जै-काकृ- काकृ ।
 कात-शा-हे ।
 तत्कृतौ—वो ।

संस्कृत०—स्थिरं रथं सुखमिन्द्राधितिष्ठ-ऋ. ३,३५,४ । न तथा सुखयत्यग्निः—
 महाभार. ३,१८१ । मत्सदेशैः सुखयितुमलम्—मेघ. उ. २५ ।

प्राकृत०—√सुह (सक)=सुखने । सुहृद्-पिंग.; सुहेदि-शौ. ।

२४७३+√सुट् (सुट्) १०/२५ अनादरे (प) > √अट् अनादरे (प)
 श-च-शा × क्षी-मै-सा-जै-काकृ- इति दुर्गः—क्षी ।
 कात-हे । √सट् (सट्) १०/ हिंसा-
 अनादरे तौच्छये याम् (प) ।
 च—वो । √सुण्ट् १/९९ वक्रे (प)
 काकृ ।

२४७४+√सुट् (पुट्) १०/२५ अनादरे (प) इति
 मै-सा-श-च-जै-काकृ चन्द्रदुर्गै—क्षी ।
 कात-शा × क्षी-हे ।
 अनादरे तौच्छये
 च—वो ।

तौच्छयम् = अल्पीभावः—दुर्गादासः ।

२४७५+√सूच (सूच) १०/३२० पेशुन्ये (प) [सूचि० ऋ. २,३२,४ ।]
 श × क्षी-मै-शा-च-जै- √सिव् (षिवु) ४/ तन्तु-
 काकृ-कात-शा-हे-वो । सन्ताने (प) ।
 यावद्धि सूच्याः (सीव्यतेऽ-
 नया)—महाभार. ५,२८,१८ ।

संस्कृत०—सूचयसि-मंत्रायण्यु. ३,१; मैत्र्यु. ३,१ । सूचयन्ति परं तेजः-वा. रा. ४,९,१०५ । सूचकोऽशुचिरेव च-मनु. ४,७१=खलः-यः परस्य दोषान् असतः सतो वा ख्यापयति (मन्वर्थ.) ।

प्राकृत०—√सूअ (सक)=(१) सूचने, (२) ज्ञाने, (३) शरव्ये । सूएइ, सूअंति-विसे. १३६८; स. २४८; गउड. ।

२४७६+√सूत्र (सूत्र) १०/३५२ विमोचने (प)   √सिव् (षिवु) ४/ तन्तु
श-च × (जै-शा/√सूत्र) क्षी-हे ।   सन्ताने (प) ।
वेष्टने—मै-सा ।   √सिव् (षिवु) + उणा.
अवमोचने—जै-   ४,१६३=सूत्रम् ।
काकृ-कात-शा ।
ग्रन्थे—वो ।

संस्कृत०—सूत्र०-अ.वे. ३,९,३; शत्रा. ३,२,४,१४ । असूत्रयन्-शत्रुञ्जयमाहा. १४,२१,५५ । धर्मेषु सूत्रितम्-महाभार. १२,९६७१ । धात्रा किं न सूत्रितम्-कथासरि. १००,३० ।

प्राकृत०—√सुत्त (सक)=निर्माणे । सुत्तइ-सुपा. २३५ ।

२४७७+√सूद् (षूद्) १०/१८५ आस्रवणे (प)
च × ,श   क्षी-सा-हे
क्षरणे—मै-सा-जै-काकृ-कात-
शा-हे ।
'घाते च' इति केचित्—क्षी ।
आश्रये—काकृ । ('आस्रवे'
इति स्यात्) ।
आश्रवणे—जै-कात ।
'आस्रवणे' इति भाव्यम् ।
केचित् 'आश्रवणे' इति
पठन्ति—सा ।
निरासे आश्रुतिहत्योश्च—वो ।

यो. क्रि.; प्रयोज. व्यवस्थापने—ह्वि. ।

संस्कृत०—असूदयत् सुकृते गर्भमद्रिः—ऋ. ३,३१,७ । सूदयन्ति-वा. रा. ४,९, २०; सूदयसे-६,९५,३८ । सर्वा...ब्रह्मणा सूदयामि-ऋ. १,१६२,१७=व्यवस्थापने । अथ भीमो महाबाहुः सूदयिष्यंस्तु कीचकम्-महाभारते (विराट. १६,५१ श्लोकानन्तरं पाठभेदः) = धातार्थे ।

२४७८+√सू १०/१०९   आवरणे (प)   <√घृ स्रावणे (प) ।
मै-सा-श-च-जै-काकृ-   इति पूर्वे पेटुः
कात-शा ×   —क्षी ।

स्त्रावणे—क्षी ।

स्तृती—वो ।

२४७९+√स्कन्ध (स्कन्ध) १०/३८५ समाहारे (प) √स्कन्द (स्कन्दिर्) १/
मै-सा-श-च-जै-काकृ-कात- क्षी-हे । गतिशोषणयोः (प) ।
शा × समाहृती—वो √स्कन्द + उणा. ४,२०६ =
स्कन्धः ।

स्कन्धो वृक्षस्य समास्कन्नो
भवति—निरु. ६,१७,११ ।

संस्कृत०—[चस्कन्धे—हरिवंश. १९५८ ('चस्कन्दे' इति भाव्यम् । स्खलति:);
स्कन्धांसीव—ऋ. १,३२,९ । स्कन्ध०—अ. वे. ६,१३५,१ । खर्जूरीस्कन्धनद्धानाम्—रघु.
४,५७—स्कन्धेषु=प्रकाण्डेषु—(संजी.) ।

२४८०+√स्तन (स्तन) १०/३०६ देवशब्दे (प) द्रष्ट.√स्तन् (स्तन) १/
श × क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- शब्दे (प) ।
कात-शा ।
गर्जे—हे ।
अभ्रशब्दे—वो ।

१/, यो कि.; प्रयो.—द्वि ।

भारोपीय०—द्रष्ट.√स्तन् (स्तन) १/ शब्दे (प) ।

संस्कृत०—स्तनयन्त्—ऋ. १,५८,२; यत्पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति—५,८३,२; ।
स्तनयति—शब्बा. २,२,३,८; छान्दोग्यो. २,३,१ । स्तनयन्ति—आर्षेयो. ७ : ३ ।

२४८१+√स्तिप् (स्तिप) १०/१४१ क्षेपे (प) √स्तिप् (छिप) १/ क्षरणार्थः
मै-सा-श-च-जै-काकृ-कात- (आ)
क्षी-वो-शा-हे × √तिप् (तिपृ) १/ क्षरणार्थः
(वो-√स्तेप्) (आ) ।
√तेप् (तेपृ) १/ क्षरणार्थः
(आ) ।
√स्तेप् (छेपृ) १/ क्षरणार्थः
(आ) ।
√टिप् (टिप) १०/ क्षेपे (प) ।
स्तिपाः—निघ. ४,३ । स्तिपा
स्तिपापालन उपस्थितान् पालय-
तीति वा—निरु. ६,१७,८ ।

संस्कृत०—स्तिपा तनूपा जरितृणाम्—ऋ. ७, ६६, ३; स नः स्तिपा उत भवा-
१०, ६९, ४ (= अग्निः) ।

२४८२+√स्तूप (स्तूप) १०/१४२ समुच्छ्राये (प)	> √स्तूप (ष्टूप) समु-
मै-सा(च)जै-काकृ-कात क्षी ।	च्छ्राये (प) इति
शा-हे-वो × च ४/७०	चन्द्रः—क्षी ।
स्तूप (ष्टूप) १०/१४२ समुच्छ्राये (प)	√स्तूप ४, ६७ समु-
श-च × (काकृ-√स्तूप इति चन्द्रः—क्षी ।	च्छ्राये (प) काकृ ।
[षूप])	स्तूपः स्त्यायतेः,
लैपिकी वृटिः । 'स्तूप'	सङ्घातः—निरु. १०,
इति भाव्यम् ।	३३, १ ।
	उच्छ्राये—वो ।

संस्कृत०—उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः—ऋ. ७, २, १ ।

२४८३+√स्तेन (स्तेन) १०/३४१ चौर्ये (प) ।	स्तेनः कस्मात् ? संस्त्यान-
श	क्षी-मै-सा-च-जै-काकृ- मस्मिन् पापकमिति नैरुक्ताः-
	कात-शा-हे-वो । ३, १९, १८ ।

संस्कृत०—स्तेनो यो दिप्सति नः—ऋ. २, २८, १०; स्तेन इव वज्रमक्रमुः—
१०, ९७, १० ।

प्राकृत०—तेण (< स्तेनः)=चौरः—ओघ. ११; कस. ।

२४८४+√स्तोम (स्तोम) १०/३६७ श्लाघायाम् (प)	√स्तु (ष्टुन्) १/ स्तुतो
श-च ×	क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (उ) + उणा. १, १३९ ।
	कात-शा-हे ।
	श्लाघने—वो ।

संस्कृत०—स्तोमो अश्विनावजोगः—ऋ. ३, ५८, १; अग्नेः स्तोमं मनामहे—५, १३,
२ । स्तोम०—उत्तरराम. १ अङ्के = समूह० ।

हिन्दी०—√तूमना = (१) पिच्चादिसंहतगुच्छानां विश्लेषे (अपलुञ्च्य);
(२) मर्दने, दलने, (३) रहस्योद्घाटने ।

२४८५+√स्थूल (स्थूल) १०/३४८ परिवृंहणे (आ)	√स्था (ष्ठा) १/ गतिनिवृत्तो
श	क्षी-सा-काकृ-शा । (प) + उणा. ५, ४ इत्युरन् ।
	परिवृंहणे—मै-च-जै- रलयोश्चैवयम् ।
	कात-हे । एतां स्थूणां पितरो धारयन्तु

बृहणे—वो ।

ऋ. १०, १८, १३ ।

स्थूरं ददृशे पुरस्तात्-ऋ.
८, १, ३४ ।

स्थूरः समाश्रितमात्रो महान्
भवत्यणुरनुस्थवीयांसमुपसर्गः
.....निरु. ६, २२, ४ =
(स्थूलः) ।

संस्कृत०—बहुस्पृशापि स्थूलेन—शिशु. २, ७८ ।

प्राकृत०—थुल्ल (< स्थूलम्) = पीवरम्—प्रामा. ।

प्राकृत०—थूल (< स्थूलम्) = पीवरम्—पउम. १४, ११३; उवा. ।

हिन्दी०—स्थूर = मनुष्यः, (२) इट्चरः ।

हिन्दी०—स्थूरी (स्थूरिन्) = भारवाही पशुः ।

बुन्देली०—√थूलवौ (< स्थूलम्) = पैवर्ये । (रज्जुनिर्माणाय पलाशादिमूलस्य
परिवृहणेऽस्य प्रायेण प्रयोगः) । मनुष्यादौ लाक्षणिको भवति प्रयोगः ।

२४८६+√स्निट् (स्निट) १०/३६ स्नेहने (प)	> √स्मिट् (स्मिट) अनादरे
मै-सा-श-च-जै-	क्षी-शा-हे । (प) इत्येके-क्षी ।
काकृ-कात ×	स्नेहे—वो । > < √स्निह् (णिह) १०/३७
	स्नेहने (प) मै ।

२४८७+√स्निह् (णिह) १०/३७ स्नेहने (प)	< > √स्निट् (स्निट) १०/३६
क्षी-च-शा ×	मै-सा-जै-काकृ-
(काकृ-√स्नेह्)	कात-हे-वो ।
यो. क्रि.; प्रयो.	—द्वि. ।
	स्नेहने (प) ।
	स्नेहयति-निघ. २, १९ =
	वधकर्मा ।
	न स्नेहयति-निरु. ७, १४,
	५ = विरुक्षीकरोतीत्यर्थः
	(दुर्गाचार्यः) ।

संस्कृत०—स्नेहयच्च-ऋ. ९, ९७, ५४ । क्षीरसिद्धो बहुस्नेहः स्नेहयति नरम्—
चरक. १, १३ ।

२४८८+√स्पृश् (स्पृश) १०/१४९ ग्रहणसंश्लेषणयोः (आ)	√स्पृशं (स्पृशं) १०/ ग्रहणे
च-काकृ-कात-वो ×	क्षी-मै-सा ।
(श-√स्पृश्)	श्लेषे (प) वो ।
	ग्रहणश्लेषणयोः—
जै-शा-हे ।	√पश् (पश) १०/ बन्धने
	(प) ।

संस्कृत०—स्पाशयाञ्चक्रे—शब्रा. ७,५,१,२५ ।

हिन्दी०—√फाँसना=ग्रहणे । 'पाशः' इत्यस्मादपि व्युत्पत्तिः । पशिस्पश्यो-
विकाससम्बन्धः ।

२४८९√स्पुण्ड (स्पुडि) १०/४ परिहासे (प) √स्फुण्ड (स्फुटि) परिहासे
(क्षी)-मै-सा-श-च-जै-काकृ- क्षो (यु. मी. सं. एव) (प) इति दुर्गः—क्षी ।
कात-शा-हे-वो × तदयुक्तम् । √स्फुण्ड (स्फुडि) परिघाते
(प) इत्येके—क्षी ।

२४९०+√स्पृह (स्पृह) १०/३१८ ईप्सायाम् (प) √स्पृ ५/ प्रीतिबलनयोः (प)
श क्षी-मै-सा-च-जै- √स्पृश् (स्पृश) ६/
काकृ-काता-शा-हे । संस्पर्शे (प) ।
ईप्से—वो ।

यो क्रि.; प्रयोज. द्वि. ।

भारोपीय०—√*स्पेर्घ्- (√*स्पेरेघ्)-नासिक्यम्-√*स्प्रेघ्=कूद्ने, उच्छलने ।

भारेनीय०—अवे. आ-स्परुजत-वा. पाँकनीः ।

संस्कृत०—न स्वप्नाय स्पृहयन्ति-ऋ. ८,२,१८; तस्मा अस्पृह्यं पुनः-१०,
१३५,२ । स्पृहयन्ति-शब्रा. २,२,३,५; काब्रा. १,२,३,४ ।

प्राकृत०—√पिह (सक) = वाञ्छायाम् । पिहाइ-भग. ३ ।

प्राकृत०—√पोह (सक) = वाञ्छायाम् । पोहंति, पोहेज्जा-औप.; ठा.
३,३-पत्र. १४४ ।

प्राकृत०—√सिह (सक) = वाञ्छायाम् । कृ-सिहणिज्ज-देवे. ८,३१ टो. ।

२४९१+√स्फिट् (स्फिट) १०/३७ अनादरे (प) √स्फिट् (स्फिट) १०/
मै-श-जै-काकृ-कात- क्षी-च-हे हिंसायाम् (प) मै ।
शा × 'स्नेहने' इति √स्मि (स्मिङ्) १०/ अनादरे
क्वचित् कोशे-सा । √(प) 'इत्येके' इति मैत्रेयः
वृत्त्यां हिंसेऽनादरे सा ।
च—वो । √स्निह् (ष्णिह) १०/
स्नेहने (प) ।

√स्मिट् (स्मिट) १०/
अनादरे (प) ।

√स्मिट् (स्मिट) १०/ गतो
(प) इति शाकटायनः—
सा ।

संस्कृत०—[संस्फेटः=नुमुलयुद्धम्-क्षी]

प्राकृत०—√फेड (सक)=(१) विनाशे, (२) अपनयने, (३) परित्यागे,
(४) उद्घाटने । फेडइ-उव ।

हिन्दी—√(सर) सेटना-(< फ-लोपे < स्फेटनम्)=तिरस्कारे, अनादरे ।

प्राकृत०—√उफिड् (< उत्+√स्फिट्)=कुण्ठे, असामर्थ्ये—महा ।

२४९२+√स्फिट् (स्फिट) १०/९३ हिंसायाम् (प)   √स्फिट् (स्फिट) १०/३७
क्षी-सा-श-च-जै-   मै-कात-शा-हे   अनादरे (प) ।
काकृ ×   वृत्त्यां हिंसेऽनादरे च—
वो ।

प्राकृत—खेड्य (< स्फेटकः) = नाशकः (हे २, ६; कुग्रा) ।

२४९३√स्फिट् (स्फिट्) १०/१०० हिंसायाम् (प) सा ।

मैत्रेयादीनामनुरोधादेवेह स्फिट्तिश्च पठितः—सा ।

प्राकृत०—स्फिट् (स्फिट) १०/३७ वत् ।

हिन्दी०—संस्कृते√स्फिट् (स्फिट) १०/३७ वत् ।

प्राकृत०—√उफिड् (< उत्+√स्फिट्)=मण्डूकवत् प्लवे—उत्त. २७ ।

२४९४+√स्फुट् (स्फुट) १०/१९० भेदे (प)   √स्फुट् (स्फुट) १०/५
श-च ×   क्षी-काकृ-कात-हे । परिहासे (प) जै ।
भेदने—मै-सा ।   √स्फुट् (स्फुट) १०/९
भिदि—वो ।   परिहासे (प) काकृ ।
आ+√स्फुट् (स्फुट)   हन्त्यर्थः—   √स्फुट् (स्फुट) १०/४५
क्षी-जै-शा-हे ।   परिहासे (प) हे ।
√स्फुट् १०/७५a हिंसायाम्
(प) काकृ ।

संस्कृत०—स्फोटयति तलघोषेण पर्वतान्—महाभार. ५, ५७७८ । स्फोटयति
कराग्रेण पञ्जरम्—हरिवंश. १०२६८ । स्फोटनम्—सुश्रु. ६, ४२; प्रस्फोटयति—हरिवंश.
१३८९४ । आस्फोटयिष्यञ्जग्राह पदे—कथासरि. २५, १५० ।

प्राकृत०—√फोड (सक)=भेदे, विदारणे । फोडेज्ज-कुप्र. ६७ ।

प्राकृत०—√फोडाव (सक)=भेदे, विदारणे, उद्घाटने—स. ४६० ।

२४९५+√स्फुट् (स्फुट) १०/३८५ प्रकटभावे (प)   √स्फुट् (स्फुट) ६/ विक-
श-च-जै-काकृ-कात-शा × क्षी-हे ।   सने (प) ।
मै-सा ×   शेषः पूर्ववत् ।
विशरणे—वो ।

यौ. क्रि.; प्रयोज. ... ह्वि ।

विशरणम्=विकसनम्—दुर्गादासः ।

संस्कृत०—नास्फोटयेत्—मनु. ४,६४=पाणिना बाहौ ध्वनिरूपमा कोटनं न कुर्यात् (मन्वर्थ.) ।

प्राकृत०—√फोडाव (सक)=भेदे, विदारणे, रुद्धघाटने—स. ४६० ।

२४९६+√स्फुण्ड् (स्फुटि) १०/४ परिहासे (प) इति < √स्फुण्ड् (स्फुडि, परिहासे (प) ।
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- दुर्गः—क्षी । √स्फुट् (स्फुट) १०/५ परिहासे
 कात × क्षी-शा-हे । (प) जै ।
 नर्मणि—वो । √स्फुट् (स्फुट) १०/९ परिहासे
 (प) काकृ ।
 √स्फुट् (स्फुट) १०/४५ परिहासे
 (प) हे ।
 √स्फुट (स्फुट) १०/३८५
 प्रकटभावे (प) ।

२४९७+√स्फुण्ड् (स्फुडि) १०/४ परिघाते (प) > √स्फुण्ड् (स्फुडि) परिहासे (प)
 इत्येके—क्षी । क्षी ।
 नर्मणि—वो । शेषः पूर्ववत् ।

२४९८+√स्मि (स्मिङ्) १०/३९ अनादरे (आ) < √स्मिट् (स्मिट) १०/३८
 क्षी-श-च-जै-काकृ-कात- इत्येके—मै । अनादरे (प) मै ।
 शा-हे × मै-सा-वो । √स्मिट् (स्मिट) १०/३६
 अनादरे (प) क्षी ।

संस्कृत०—स्मयावेशविर्वाजिताय—रघु. ५,१९=गर्वाभिनिवेशशून्याय (संजी.) ।

२४९९+√स्मिट् (स्मिट) १०/३६ अनादरे (प) > √स्मि (स्मिङ्) अनादरे
 श-च-जै-काकृ × क्षी-मै-सा-कात- (आ) इत्येके—मै ।
 शा-हे । स्मित—इति वागीशः ।
 अनादरे स्नेहे च— √स्मिट् १०/२७ a अनादरे
 वो । (प) काकृ ।

२५००+√स्यम् (स्य म) १०/१६२ वितर्के (आ) √स्यम् (स्यमु) १/ शब्दे (प)
 च ×, श (काकृ- क्षी-मै-सा-काकृ-कात- मित् ।
 √श्यम्) शा-हे-वो । √स्यम् १०/ ध्वाने (प) वो ।
 वितर्कणे—जै । 'स्मय' इत्यस्य वर्ण-
 विपर्ययः—इति वागीशः ।

√स्य (श्य) ल् (स्य[श्य] ल) १०/१५४ वितर्के (आ) इति न्यासकृत्-मै ।
 ६/२/१३३ इति स्वरसूत्रे स्या(स्या)लसंप्रतिपत्त्यर्थं पठितवान्—“स्या(स्या)लपुत्र
 इति । स्य(श्य)ल वितर्के इत्मस्माच्चुरादिणिजन्तात् पचाद्यच् । तेन स्या(स्या)-
 लशब्दोऽन्तोदात्तः”—इति न्यासकारः ।

२५०१+√स्वद् (ष्वद) १०/२५६ संवरणे (प) √स्वद् (ष्वद) १/ आस्वादने
 च ×, श क्षी-जै-शा-हे । (आ) ।
 आस्वादने--मै-सा- सु+√अद्=√स्वद्—इति
 काकृ-कात । वागीशः ।
 स्वादे छदे—वो ।

यौ. क्रि.; प्रयोज. स्वादे—द्वि. ।

संस्कृत०—मूलफलं समास्वाद्य-वा. रा. ५, ७, ३१ [अग्निरस्वदयत्-ऋ.
 २, ४, ७] ।

२५०२+√स्वर (स्वर) १०/३१० आक्षेपे (प) √स्वृ १/ शब्दोपतापयोः
 श-च × क्षी-मै-सा-जै-काकृ- (प) ।
 कात-शा-हे-वो । सु+√ऋ १/ गतिप्रापणयोः (प) ।
 स्वरयति—लाट्या. श्री. १, ६, ३ ।

२५०३+√स्वर्त् (स्वर्त्) १०/८५ गत्याम्, च=कृच्छ्र- > √श्वभ्र् (श्वभ्र) गतौ, च=
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- जीवने (प) कृच्छ्रजीवने (प) इति
 कात-शा-वो × क्षी । नन्दी—क्षी ।
 कृच्छ्रजीवने—हे । सु+अर्त्—वागीशः ।

२५०४+√स्वर्त् (ष्वर्त्) गत्याम्, च=कृच्छ्र-
 मै-सा-श-च-जै-काकृ- जीवने-इति नन्दी—क्षी ।
 शा-वो × क्षी ।
 गबो—कात-हे ।

प रि शि ष्ट म्

परिशिष्टम्—१

ह्रिवट्नीमहोदयेन न्यक्कृता ग्रन्थेऽस्मिन् प्रयोगैः

साधिता धातवः

अङ्क् (अकि) १।८४
 अङ्क् (अचि) १।१०५
 अट् (अट्ट) १ २५२
 अड् (अड) १।३५३
 अड् (अड्ड) १।३४५
 अण् (अण) १।४३७
 अण्ट् (अठि) १।२५८
 अन्त् (अति) १।५९
 अन्द् (अदि) १।६०
 ? अभ् (अभ्र) १।५५५
 अम्ब (अवि) १।३७५
 अम्ब (अम्ब) १।४११
 अम्भ (अभि) १।३८२
 अर्घ (अर्घ) १।७३१
 अर्ब (अर्व) १।४११
 अर्व (अर्व) १।५८०
 अल् (अल) १।५१६
 अप् (अप) १।८९०
 अस् (अस) १।८७२
 इह्व (इखि) १।१४०
 इन्द (इदि) १।६१
 ? ई १।३१७
 ? ईष् (ईष) १।६७५
 उख (उख) १।१२८
 ? उह्व (उखि) १।१२९
 उख (उखी) १।२१३
 उञ्ख (उखि) १।२१२
 उद् (उर्द) १।२०
 उर्व (उर्वी) १।५६७
 उह् (उहिह्) १।७३०

? ऊय् (ऊयी) १।४८०
 ऋह् (ऋह) ६।२७
 एज् (एज) १।१७६
 एव् (एवृ) १।४९७
 ओख् (ओखृ) १।१२१
 ओण् (ओणृ) १।४४६
 कंस् (कसि) २।१४
 कवख् (कवख) १।११९
 कख् (कखे) १।७७८
 कङ्क् (ककि) १।९१
 ? कज् (कज) १।२२७
 कञ्च (कचि) १।१६७
 कट् (कटी) १.३.१७
 कठ् (कठ) १।३३१
 कड् (कड) १।३५५
 कड् (कड) १।१००
 कड् (कड्ड) ६।३५५
 कण् (कण) १।४४१
 कण् (कण) १।७८८
 कण्ट् (कठि) १।३१७
 कण्ठ (कठि) १।२६१
 कण्ड (कडि) १।२०८
 कण्ड (कडि) १।३५५
 कन्द (कदि) १।६७
 कन्द (कदि) १।७६५
 कव् (कवृ) १।३७७
 ? कर्ज (कर्ज) १।२२३
 कर्द् (कर्द) १।५७
 कर्व (कर्व) १।४१३
 कर्व (कर्व) १।५८१

कश् (कश) ११७११ }
 कश् (कश) २११४ }
 कस् (कस) २११४
 काञ्च् (काचि) १११६८
 काश् (काश्) ४१५१
 किल् (किल) ६१७४
 कील् (कील) ११५२६
 कु (कुड्) ११९३७ }
 कु २१३१ }
 कुक् (कुक) ११८८
 कुच् (कुच) ११८४४
 कुट् (कुट) ६१८६
 कुड् (कुड) ६११०१
 कुण् (कुण) ६१५५
 कुण्ट् (कुटि) ११३११
 कुण्ड् (कुडि) ११२६७
 कुण्ड् (कुडि) ११३१२
 कुय् (कुय) ९१४२
 कुन्य् (कुयि) ११४११ }
 कुन्य् (कुयि) ९१४२ }
 कुम्ब् (कुवि) ११४२६
 कुर् (कुर) ६१६१
 कुल् (कुल) ११८२६
 कुश् (कुश) ४११०५ }
 कुस् (कुस) ४११०५ }
 कूल् (कूल) ११५२५
 कृड् (कृड) ६११०२
 कृण्व् (कृवि) ११५९४
 क ९११३
 कृ ९१२५
 केप् (केष्ट) ११३६४
 केल् (केल्) २१५३७
 केव् (केवृ) ११५०१
 कृन् (कृन्) ९१८
 कम्बर् (कम्बर) ११५५६
 क्रथ् (क्रथ) ११७२३
 क्रुञ्च् (क्रुञ्च) १११८२

कृद्व् (कृद्व) ११७६७
 क्लीव् (क्लीवृ) ११३७८
 क्लु (क्लुड्) ११९६६
 क्षल् (क्षल) ११८३६
 क्षिण् (क्षिणु) ८१३
 क्षिप् (क्षिप) ४११३
 क्षिव् (क्षिवृ) ४१ (११३७९)
 क्षीव् (क्षीवृ) ११३७९
 क्षीव् (क्षीव) ११५६६
 क्षुर् (क्षुर) ६१६२
 क्षित्रड् (क्षित्रिडा) ११७३५
 खक् (खक्) १११२०
 खच् (खच) १११६६
 खज् (खज) ११२२८
 खट् (खट) ११३०५
 खण्ड् (खडि) ११२८१
 खर्ल् (खर्ल्) १११२०
 खर्द् (खर्द्) ११५८
 खर्व् (खर्व) ११४१४
 खर्व् (खर्व) ११५७९
 खल् (खल) ११५४४
 खष् (खष) ११६८५
 खिट् (खिट) ११२९८
 खिद् (खिद) ४१५८
 खुज् (खुजु) १११९७
 खुण्ड् (खुडि) ११२८२
 खुर् (खुर) ६१६३
 खुर्द् (खुर्द्) ११२२
 खै ११८९७
 खोड् (खोडृ) ११५५१
 खोर् (खोर्) ११५०
 खोल् (खोल) ११५५१
 गम्बर् (गम्ब) १११५८
 गज् (गज) ११२४३ }
 गज् (गज) ११२४९ }
 गञ्ज् (गजि) ११२२४

गङ् (गङ) ११७७०
 गण् (गङि) ११३५६
 गर्ब् (गर्व) ११४१५
 गर्व (गर्व) १५७८
 गाध् (गाधृ) ११४
 गु ६१२५
 गुङ् (गुङ) ५९०
 गुद् (गुद) ११२३
 गुध् (गुध) ४११२
 गुप् (गुप) ११९५५
 गुप् (गुप) ४१२१
 गुफ् (गुफ) ६१३८
 गू ६१११८
 गृ ११२२१
 गृज् (गृज) ११२४५
 गृज् (गृजि) ११२४६
 गेप् (गेपृ) ११३६५
 ? गोष्ट् (गोष्ट) ११२५५
 ग्रन्थ् (ग्रथि) ११३५
 ग्लुच् (ग्लुचु) १११५५
 घग् (घघ) १११५८
 घु (घुङ्) ९१९३६
 घुट् (घुट) १७३७ }
 घुट् (घुट) ६११०३ }
 घुण् (घुण) ११४३० }
 घुण् (घुण) ६१५८ }
 घुर् (घुर) ६१६५
 घृण् (घृणु) ८१६
 डु (डुङ्) ११३८
 चक् (चक) ११९०
 चण् (चण) ११७९०
 चण्ड (चडि) ११२७६
 चप् (चप) ११३९७
 चय् (चय) ११४७४
 चर्च् (चर्च) ११७०९ }
 चर्च् (चर्च) ६१२१ }
 चर्च्छ (चर्छ) ६१२१

? चर्व (चर्व) ११४२०
 चल् (चल) ६१७७
 चष् (चष) ११८७५
 चपष् (चपय) ५१२२
 चह् (चह) ११७२२
 चिट् (चिट) ११३११
 ? चिरि ५१३०
 चिल् (चिल) ६१७६
 चिल्ल (चिल्ल) ११५३३
 चीव् (चीवृ) ११८६४
 चुट् (चुट) ११३२१ }
 चुट् (चुट) ६१९७ }
 चुङ् (चुङ्) ११३४४
 चुण्ट (चुटि) ११३२१
 चुण्ड (चुडि) ११३२१
 ? चुत् (चुतिट्) ११४०
 चुल्ल (चुल्ल) ११५३१
 चूर् (चूरी) ४१४७
 छद् (छदिर्) ११८०३
 छम् (छमु) ११४६५
 छुट् (छुट) ६१९८
 छुप् (छुप) ६११३८
 जङ् (जजि) १२३३
 जट् (जट) ११३०१
 जल् (जल) ११८१७
 जष् (जय) ११६७८
 जिम् (जिमु) ११४६८
 जु ११२२८
 जुङ् (जुगि) १११५६
 जुङ् (जुङ) ६१९९
 जुत् (जुतृ) ११३१
 जुन (जुन) ६१४७
 जूष् (जूष) १६७२
 ज्यु (ज्युङ्) ११२४१
 झर्झ (झर्झ) ११७१० }
 झर्झ (झर्झ) ६१२० }

झष् (झष) १।६७९
 ? झृ (झृष्) ४।२३
 ? टौक् (टौकृ) १।९५
 ट्वल् (ट्वरु) १।८१९
 डिप् (डिप) ४।११८
 डिप् (डिप) ६।९१
 तंस् (तसि) १।६७३
 तङ्क् (तकि) १।१४८
 तङ्क् (तगि) १।१४८
 तण्ड् (तडि) १।२७८
 ? तय् (तय) १।४७५
 ? तय् (तय) १।४७७
 तर्द (तर्द) १।५६
 तस् (तमु) ४।९९
 तिक् (तिक) ५।२०
 तिग् (तिग) ५।२१
 तिप् (तिपृ) १।३५७
 तिम् (तिम) ४।१५
 तिल् (तिल) १।५३४
 तिल् (तिल) ६।७५
 तिल्ल (तिल्ल) १।५३४
 तीम् (तीम) ४।१६
 तीव् (तीव) १।५६५
 तुज् (तुज) १।२४०
 तुज् (तुजि) १।२४२
 तुट् (तुट) ६।९६
 तुड् (तुड) १।३४७
 तुड् (तुड) ६।१०४
 तुण्ड् (तुडि) १।२७३
 तुण् (तुण) ६।५२
 तुप् (तुप) १।४०२
 तुप् (तुप) ६।३२
 तुस् (तुस) १।७०३
 तुह् (तुहिर्) १।७२९
 त्रर् (त्ररी) ४।४२
 त्रल् (त्रल) १।५२७

त्रृष् (त्रृष) १।६६७
 तृह् (तृहृ) ६।६९
 तृक्ष् (तृक्ष) १।६५१
 तृण् (तृणु) ८।५
 तृप् (तृप) ६।३०
 तृह् (तृह) ६।६८
 तेप् (तेपृ) १।३६१
 तेव् (तेवृ) १।४९५
 त्रङ्क् (त्रकि) १।९३
 तङ्क् (त्रगि) १।१४९
 ? त्रन्द (त्रदि) १।६६
 ? त्रुप् (त्रुप) १।४०४
 ? त्रौक् (त्रौकृ) १।९६
 त्वक्ष् (त्वक्ष) १।६४७
 त्वञ्च (त्वन्नु) १।१८९
 त्विप् (त्विपा) १।९८५
 थुव् (थुर्वी) १।५७०
 दक्ष् (दक्ष) १।६०३
 दङ्क् (दधि) १।१५७
 दा (दाण्) १।९१४
 दु १।९२९
 दुव् (दुर्वी) १।५६९
 दुह् (दुहिर्) १।२२९
 द्र (द्रङ्) ४।२५
 दृप् (दृप) ६।३३
 दृफ् (दृफ) ६।३६
 दृ ४ (१।८०१)
 ? दे (देङ्) १।३४७
 द्राष् (द्राघृ) १।११३
 द्राङ्क्ष् (द्राक्षि) १।६६४
 द्राह् (द्राहृ) १।६३८
 द्रुण् (द्रुण) ६।५७
 द्रेक् (द्रेकृ) १।८५
 ? धि ६।१२५
 धिक् (धिक्ष) १।५९९
 धिष् (धिष) ३।२२

धी (धीङ्) ४१२८
 धूप (धूप) १३९४
 धृ (धृङ्) ६१३१
 धोर् (धोर्) १५५२
 धण् (धण) १४५८
 धाङ् (धाङ्) १२८५
 ध्रु १९२८
 ध्रु ६११९
 ध्रुव् (ध्रुव) ६११६
 ध्वञ्ज् (ध्वजि) १२१७
 ध्वाङ्क्ष् (ध्वाक्षि) १६३३
 नख् (नख) ११३४
 नख् (नख) ११३४
 नङ्ख (नखि) ११३५
 नज् (ओनजी) ६११०
 ? नट् (नट) १३०८
 ? नट् (नट) ३७८५
 नय् (नय) १४७९
 नब् (नब) १४२२
 नास् (नासृ) १६१९
 ? निन्व् (निवि) १५८५
 निल् (णिल) ६१८१
 निश् (णिश) १७१४
 नु (णु) ६११३
 नू (णू) ६११६
 नेष् (णेष्) १६१२
 पक्ष् (पक्ष) १६५६
 पञ्च (पचि) ११७१
 पण्ड (पडि) १२७९
 ? पर्प् (पर्प) १४१३
 पव् (पव) १४१७
 पव् (पव) १५७४
 पर्ष (पर्ष) १६०८
 पल् (पल) १८२३
 पि ६१२४
 पिच्छ (पिछ) ६१८

पिञ्ज् (पिजि) २११७ }
 ? पिञ्ज् (पिजि) २१२० }
 पिट् (पिट) १३०७ }
 पिट् (पिट) २३१२ }
 पिट् (पिट) १३१३ }
 पिठ् (पिठ) १३३६ }
 पिङ् (पिङ) १३१२
 पिण्ड् (पिडि) १२७१
 पिस् (पिस्) १७११
 पी (पीङ्) ४३३
 पील् (पील) १५२१
 पीव् (पीव) १५६२
 पुण् (पुण) ६५३
 ? पुन्य् (पुयि) १४२
 पुर (पुर) ६६६
 पुर्व (पुर्व) १५७६
 पुल (पुल) १८२५
 पुष् (पुष्) ४११४
 पू (पू) ४ (९११०)
 पूल् (पूल) १५२८
 पूष् (पूष) १६६८
 पृ (पृङ्) ६१२१
 पृच् (पृची) २११९
 पृञ्च (पृचि) २११९
 पृथ् (पृथु) १८५८
 पेल (पेल) १५४०
 पेश् (पेशृ) १७१२
 पेस् (पेस्) १७१२
 ? पे १९०५
 पेण् (पेणृ) १४५०
 ? प्रुष् (प्रुष) १६९४
 प्रोष् (प्रोष्) १८५२
 प्लक्ष् (प्लक्ष) १८७८
 प्लव् (प्लव) १५०८
 प्लुष् (प्लुष) ४०३
 प्लुष् (प्लुष) ९५६
 फुल्ल (फुल्ल) १५३२

फेल् (फेल्) ११५४१
 बद् (बद्) ११४९
 बध् (बध्) ११२५८
 बध्र् (बध्र्) ११५५६
 बर्ब (बर्ब) ११४१२
 बर्ह (बर्ह) ११६३१
 बल्ह (बल्ह) ११६३२
 बाड् (बाड्) ११२८३
 बाह् (बाह्) ११६३७
 बिन्द (बिदि) ११६२
 बिल् (बिठ्) ६१८०
 बिस् (बिस) ४११०४
 बुक्क् (बुक्क्) ११११९
 बुन्द (उबुन्दिय्) ११८६१
 बुस् (बुस्) ४११०६
 बृह् (बृहिय्) ११७२७
 भट् (भट्) ११७७३
 भण्ड (भडि) ११२७०
 भल्ल (भल्ल) ११४९२
 भिन्द (भिदि) ११६४
 भृज् (भृजी) १११७५
 भृश् (भृशु) ४११११
 भ्राश् (टुभ्राशु) ११८०७
 मक्ष (मक्ष) ११५५४
 मङ्क् (मकि) ११८६
 मख् (मख) १११३२
 मह्व (मखि) १११३३
 मङ्ग (मगि) १११४७
 मज् (मज) ११२४७
 मञ्च् (मचि) १११७०
 मठ् (मठ) ११३३०
 मण्ट् (मठि) ११२६०
 मण्ड (मडि) ११२६१
 ? मय् (मय) ११४७२
 मल् (मल) २१४८९
 मल्ल (मल्ल) ११४९०

मश् (मश) ११७१६
 मष् (मष) ११६८२
 मस् (मसी) ४११०८
 मस्क् (मस्क) ११२३
 माङ्क् (माक्षि) ११६६०
 मान् (मान) ११९५७
 माह् (माह) ११८८०
 ? मिच्छ (मिछ) ६११८
 मिश् (मिश) ११७१५
 मिष् (मिषु) ११६९०
 मुह्व (मुखि) १११३९
 मुञ्ज (मुगि) ११२४८
 मुण् (मुण) ६१५४
 मुण्ट् (मुठि) ११२६२
 मुण्ड (मुडि) ११२७२
 मुण्ड (मुडि) ११३२०
 मुण्ड (मुडि) ११३२२
 मुर् (मुर) ६१६४
 मुर्व (मुर्वी) ११५७२
 मुष् (मुष) ४१११४
 मुस् (मुस) ४११०७
 मूर् (मूल) ११५२९
 मूष् (मूप) ११६६३
 मृग् (मृग) ४११३९
 मृञ्ज (मृजि) ११२४८
 ? मेट् (मेट्) ११२८९
 मेथ् (मेयु) ११८१४
 मेघ् (मेघु) ११८५५
 मेव् (मेवु) ११५०६
 म्रक्ष् (म्रक्ष) ११६६५
 यय् (यय) ११४७५
 ? युञ्ज (युगि) १११५५
 युज् (युज) ४१६४
 यूष् (यूष) ११६७१
 रह्व (रखि) १११३७
 रठ् (रठ) ११३३३

रण् (रण) ११७८९	वङ्क् (वधि) १११०६
रम्प् (रफि) ११४१०	वट् (वट) ११२९७
रय् (रय) ११४७९	वण् (वण) ११४३९
रि ६११२३	वण्ठ् (वठि) ११२५९
रिण्व् (रिवि) ११५९१	वय् (वय) ११४७१
? रुघ् (अनो रुघ) ४१६७	वर्च् (वर्च) १११६०
? रेक् (रेकु) ११७७	वल्ल् (वल्ल) ११४८८
रेप् (रेपु) ११३६८	वप् (वष) ११६८१
रेब् (रेवृ) ११३७४	वस् (वसु) ४११०१
रेव् (रेवृ) ११५०८	वाङ् (वाङ्) ११२८४
रीङ् (रीङ्) ११३५१	विट् (विट) ११३१२
लङ्क् (लखि) १११३९	विट् (विट) ११३१३
लङ्ग (लङि) १११४४	विङ् (विङ) ११३१३
लज् (लज) ११२३४	विद् (विद) ४१५९
लङ्क् (लजि) ११२३५	? विल् (विल) ६१७८
लट् (लट्) ११५९५	विस् (विस) ४११११
लङ् (लङ) ११३५४	वुङ्क् (वुङि) १११५७
? लाज् (लाज) ११२३६	वुस् (वुस) ४१११३
लिङ्ग (लिङि) १११५४	वृक्ष् (वृक्ष) १११६०
लिश् (लिश) ४१६६	वृच् (वृची) ७१२४
लुट् (लुट) ११३१०	वृज् (वृजो) २११८
? लुट् (लुट) ११७३८	वृञ्ज् (वृजि) २११९
? लुट् (लुट) ४११०९	वृण् (वृण) ६१४९
लुङ् (लुङ) ६११०१	वृह् (वृह) ११७३८
लुण्ट् (लुटि) ११३२५	वेण् (वेणृ) ११८६२
लुण्ड (लुडि) ११३२४	वेल् (वेल्) ११५३५
? लुप् (लुप) ४११२४	वेस् (वेसु) ११७१२
लुभ् (लुभ) ६१२६	? वेह् (वेह) ११६३५
लुम्ब् (लुबि) ११४२७	व्युप् (व्युष) ४१८
लूष् (लूष) ११६६९	? व्युष् (व्युष) ४११०९
लेण् (लेणृ) ११४५४	शंस् (आङः शसि) ११६२२
लोष्ट (लोष्ट) ११२५६	शक् (शक्) ४१७४
वख् (वल) १११३०	शच् (शच) १११६३
वङ्क् (वखि) १११३१	शट् (शट) ११२९६
वङ्ग (वङि) १११४६	शद् (शठ) ११३३७

शण् (शण) ११७९१
 शण्ड् (शण्डि) ११२७७
 शर्व् (शर्व) ११५८१
 शल् (शल) ११४८७
 शल् (शल) ११५४८
 शव् (शव) ११७१७
 शष् (शष) ११६८०
 शाख् (शाखृ) १११२६
 शाड् (शाडृ) ११२८६
 शान् (शान) ११९८०
 ? शि (शिम्) ५१३
 शिह्व् (शिह्वि) १११३९
 शिल् (शिल) ६१८३
 शीक् (शीकृ) ११७२
 शीम् (शीभृ) ११३८०
 शील् (शील) ११५२३
 शु ११९२४
 शुक् (शुक) ११११८
 शुण्ठ् (शुठि) ११३४१
 शुम् (शुभ) ६१४२
 शूर् (शूरी) ४१४६
 शूल् (शूल) ११५२६
 शूष् (शूष) ११६७०
 शोव् (शोवृ) ११४९८
 शोण् (शोणृ) ११४४७
 शौट् (शौटृ) ११२८७
 श्च्युत् (श्च्युतिर्) ११४०
 श्रण् (श्रण) ११७९१
 ? श्रथ् (श्रथ) ११७९२
 श्रन्थ् (श्रथि) ११३४
 श्रा २१४२
 श्रोण् (श्रोणृ) ११४४८
 श्लोक् (श्लोकृ) ११७४
 श्लोण् (श्लोणृ) ११४४९

श्वच् (श्वच) १११६४
 श्वल् (श्वल) ११५५०
 ष्यै ११८९५
 ष्वष्क् (ष्वष्क) १११००
 सट् (षट) ११३०९
 ? सय् (षय) ११४७६
 सस्ज् (षस्ज) १११९९
 सिट् (षिट) ११३००
 सिध् (षिधृ) ११४६
 सिल् (षिल) ६१८४
 सीक् (सीकृ) ११७५
 सुम्भ् (सुभृ) ११४२६
 सुर (घुर) ६१६०
 सुह् (घुह) ४१२१
 सूक्ष्य् (सूक्ष्यं) (सूक्ष्यं) ११५१०, ६५७
 सूष् (घूष) ११६७०
 सृज् (सृज) ४१६५
 ? सेक् (सेकृ) ११७८
 सेल् (सेल) ११५४२
 स्कम्भ् (स्कभि) ११३८४
 स्कुन्द (स्कुदि) ११९
 स्कुम्भ् (स्कुभृ) ५१५
 ९१
 स्खद् (स्खद) ११७६१
 स्तुच् (ष्टुच) १११७२
 स्तै (ष्टै) ११९२६
 स्थल् (स्थल) ११८२०
 स्थुड् (स्थुड) ६११०५
 स्नस् (णसु) ४१४
 स्नुह् (णुह) ४१८६
 ? स्फुड् (स्फुड) ६१११६
 ? सङ्क्ष् (सकि) ११८२
 स्नेक् (स्नेकृ) ११८०
 स्नै ११९०३
 हद् (हट) ११३०८

हठ् (हठ) १।३३४	हुण्ड् (हुडि) १।२६६ }
हम् (हम्म) १।४६१	हुण्ड् (हुडि) १।२७४ }
हल् (हल) १।८२१	ह्रड् (ह्रड्) १।३४८
हिल् (हिल) ६।८२	हेठ् (हेठ) १।२६३
हुड् (हुड्) १।३४९ }	हेड् (हेड) १।७७१
हुड् (हुड) ६।१०२ }	होड् (होड्) १।२८२ }
हुड् (हुड) ६।१०८ }	होड् (होड्) १।३५५ }

इति ४८९ धातवो विज्ञेयाः ।

—: ० :—

परिशिष्टम्—२

अथ चुरादिधातवः

(येषु प्रश्नचिह्नानि ते द्विद्वितीयमहाशयेन प्रयोजकत्वेनोरीकृताः शेषाश्च निरस्ताः)

ग्रन्थेऽस्मिन् प्रयोगेऽस्ते साधिता धातवः समे

अंश (अंश) १०१३६२
 अंस (अंस) १०१३६२
 अघ (अघ) १०१३८५
 अङ्क (अकि) १०१३७२
 अङ्क (अङ्क) १०१३७३
 अञ्च (अन्चु) १०१२११
 अट् (अट्ट) १०१२५
 अन्ध (अन्ध) १०१३७०
 अम् (अम) १०११८८
 ? अर्च (अर्च) १०१२५९
 ? अर्ज (अर्ज) १०११९३
 अर्थ (अर्थ) १०१३४९
 अर् (अर्) १०१२७७
 ? अर्ह (अर्ह) १०११९९
 आन्दोल (आन्दोल) १०१६४, ३८४
 आप् (आप्) १०१२८६
 [इल् (इल) १०११२०]
 ? ईड् (ईड) १०११३०
 ? ईर् (ईर) १०१२६१
 उलण्ड् (उलडि) १०१९
 ऊन (ऊन) १०१३३५
 ऊर्ज (ऊर्ज) १०११६
 ओलण्ड् (ओलडि) १०१९
 कण् (कण) १०११८३
 कण्ड् (कडि) १०१४५
 कथ (कथ) १०१२९७
 कर्ण (कर्ण) १०१३६९
 ? कल् (कल) १०१६८
 ? कल (कल) १०१३१२

काल (काल) १०१३२५
 किष्क् (किष्क) १०११५४
 कीट् (कीट) १०११००
 कुट् (कुट) १०११६४
 कुट् (कुट) १०११७०
 कुटुम्ब (कुटुम्ब) १०११४७
 ? कुट्ट (कुट्ट) १०१२३
 कुट्ट (कुट्ट) १०११६८
 कुण्ड (कुडि) १०१४६
 कुत्स् (कुत्स) १०११६६
 कुद् (कुद्) १०१६
 कुमार (कुमार) १०१३२४
 कुम्प् (कुपि) १०१११५
 कुम्ब (कुबि) १०१११५
 कुम्भ (कुभि) १०११२०
 कुशूल (कुशूल) १०१३२२
 कुस्म् (कुस्म) १०११७९
 कुह (कुह) १०१३४५
 कूट् (कूट) १०११७०
 कूट (कूट) १०१३३७
 कूण (कूण) १०११५७
 ? कृप (कृप) १०१३१६
 कृत् (कृत) १०१११३
 केत (केत) १०१३३८
 क्रथ् (क्रथ) १०१११३
 ? क्रथ् (क्रथ) १०१२७५
 क्लप् (क्लप) १०११२३
 क्षम्प् (क्षपि) १०१८३
 ? क्षल् (क्षल) १०१६१

क्षोट (क्षोट) १०।३१९
 खट् (खट्) १०।९२
 खड् (खड) १०।४४
 खण्ड् (खण्डि) १०।४५
 खुण्ड् (खुण्डि) १०।४८
 खोट (खोट) १०।३२२
 खोड (खोड) १०।३२२
 गज् (गज) १०।१०७
 गण (गण) १०।२९९
 ? गद (गद) १०।३०७
 ? गर्ह् (गर्ह) १०।२९२
 ? गल् (गल) १०।१५८
 गवेष (गवेष) १०।३३०
 गालोड (गालोडित) १०।३८९
 गुण (गुण) १०।३४०
 ? गुण्ट् (गुण्टि) १०।४७
 गुण्ड् (गुण्डि) १०।५०
 गुन्द्र् (गुन्द्रि) १०।६
 गुद् (गुद) १०।१२७
 गृ १०।१७५
 गोम (गोम) १०।३२३
 ? ग्रन्थ् (ग्रन्थ) १०।२६७
 ? ग्रस् (ग्रस) १०।२१६
 ग्राम (ग्राम) १०।३३७
 घट् (घट) १०।१९१
 घण्ट् (घण्टि) १०।२३४
 घट्ट् (घट्ट) १०।५१
 ? घर् (घर) १०।१०९
 ? घुष् (घुषिर्) १०।१९४
 घृ १०।११०
 चक् (चक्क) १०।५९
 चम्प् (चपि) १०।८२
 चर् (चर) १०।२०५
 चच् (चर्च) १०।१८०

चल् (चल) १०।७३
 चि (चिम्) १०।९०
 चिक् (चिक्क) १०।६०
 ? चित् (चित) १०।१४३
 चित्र (चित्र) १०।३६०
 चिन्त् (चिति) १०।२
 चुण्ट् (चुण्टि) १०।११९
 चुम्भ् (चुभि) १०।९४
 ?? चूर् (चूर्) १०।१
 यौगिको धातुः-ह्लि. ।
 चुल् (चुल) १०।६८
 चूर्ण् (चूर्ण) १०।१९
 ? च्यु १०।२०६
 छम्प् (छपि) १०।८२
 ? छद् (छद) १०।५३
 छुट् (छुट) १०।७७
 ? छेद (छेद) १०।३८०
 जम् (जम) १०।१८४
 ? जम्भ् (जभि) १०।१८४
 जस् (जस) १०।१८६
 जुष् (जुष) १०।२८१
 ? जप् (जप) १०।८६
 ? ज्ञा १०।२००
 टक्कु (टकि) १०।९८
 टिप् (टिप) १०।१३९
 डप् (डप) १०।१३७
 ? डम्ब (डबि) १०।१३६
 डिप् (डिप) १०।१४०
 डिम्ब (डिबि) १०।१३७
 डिम्भ (डिभि) १०।१३५
 ? तंस् (तसि) १०।१६८
 तट् (तट) १०।४३
 ? तड् (तड) १०।२५३
 तड् (तड) १०।२५३

तन्त्र् (तन्त्रि) १०११४७
 ? तर्क् (तर्क) १०१२५१
 तल् (तल) १०१६२
 ? तिज् (तिज) १०१११२
 तिप् (तिप) १०११३७
 तीर (तीर) १०१३५६
 तुत्य (तुत्य) १०१३८६
 तुम्ब (तुबि) १०१११७
 तुल् (तुल) १०१६३
 तूण् (तूण) १०११०१
 तूण् (तूण) १०११५८
 तूल् (तूल) १०११५८
 ? तृप् (तृप) १०१२६९
 ? त्रस् (त्रस) १०१२१७
 त्रुट् (त्रुट) १०११६७
 ? दंश् (दशि) १०११४५
 दंश् (दशि) १०१२३२
 दंश् ' दशि) १०१२३३
 दण्ड (दण्ड) १०१३७१
 ? दभ् (दभ) १०११३६
 ? दल् (दल) १०१२१९
 ? दस (दस) १०१३४३
 दाश् (दाश्रु) १०११४४
 दिव् (दिवु) १०११९२
 ? दुल् (दुल) १०१६४
 घक्क (घक्क) १०१५८
 ? घू (घून्) १०१२८२
 घूप (घूप) १०१२४१
 घृस् (घृस) १०१९९
 ? घृ १० (११९४५)
 घृष (घृष) १०१२९६ = २९७
 ? ध्वन (ध्वन) १०१३३६
 नक्क (नक्क) १०१५७
 ? नट् (नट) १०११२

नद् (णद) १०१२४९
 निष्क् (निष्क) १०१११५
 पंस् (पसि) १०१७९
 पक्ष् (पक्ष) १०११८
 पञ्च् (पचि) १०११११
 ? पट् (पट) १०१२२०
 पट (पट) १०१३०२
 ? पत (पत) १०१३०८
 पथ् (पथ) १०१२१
 पन्थ् (पन्थ) १०१३९
 पर्ण (पर्ण) १०१३८५
 पथ् (पथ) १०१२०
 पल् (पल) १०१७४
 पल्यूल (पल्यूल) १०१३२८
 पष् (पष) १०११८७
 पार (पार) १०१३५५
 पाल् (पाल) १०१७४
 पिच्च (पिच्च) १०१४०
 पिच्छ (पिच्छ) १०१४२
 पिञ्ज् (पिजि) १०१३०
 पिञ्ज् (पिजि) १०१२२५
 पिण्ड् (पिडि) १०११३२
 [पिस (पिस) १०१३२]
 पीड् (पीड) १०१११
 पुंस् (पुंस) १०१९६
 पुच्छ (पुच्छ) १०१३९१
 पुट् (पुट) १०१७८
 ? पुट (पुट) १०१५६
 पुट्ट (पुट्ट) १०१२४
 पुथ् (पुथ) १०१२४६
 पुल (पुल) १०१६५
 पुष् (पुष) १०१२१८
 पुस्त् (पुस्त) १०१५४

? पूज् (पूज) १०११०२
 पूर् (पूरी) १०१२५४
 ? पृ १०११५
 [पृच् (पृच) १०१२५०]
 पृथ् (पृथ) १०१२०
 ? पृ १०११५
 ? प्रथ् (प्रथ) १०११९
 ? प्री (प्रीम्) १०१२८३
 प्रेह्लोल (प्रेह्लोल) १०१६४; ३८५
 बट (बट) १०१३१५
 ? बध् (बध) १०११४
 ? बन्ध् (बन्ध) १०११४
 बर्ह् (बर्ह) १०१२४४
 बल् (बल) १०१८९
 बल्ह् (बल्ह) १०१२४५
 बष्क् (बष्क) १०१३६९
 बस्त् (बस्त) १०११५२
 बुल् (बुल) १०१६६
 [बुस्त् (बुस्त) १०१५५]
 [वृह् (वृहि) १०१२५३]
 बलेष्क (बलेष्क) १०१३५७
 ? भज् (भज) १०१२०१
 भण्ड् (भडि) १०१५२
 ? भर्त्स् (भर्त्स) १०११५०
 ? भल् (भल) १०११६९
 ? भाज (भाज) १०१३३३
 भाम (भाम) १०१३१९
 भिल् (भिल) १०१७१
 भू १०१२०७
 भू १०१२९०
 भूष् (भूष) १०११९७
 ? भ्रूण् (भ्रूण) १०११५९
 ? मण्ड् (मडि) १०१५१
 ? मद् (मद) १०११७३

? मन् (मन) १०११७७
 मन्त्र् (मन्त्रि) १०११४८
 ? मर्च् (मर्च) १०११०८
 ? मह् (मह) १०१३१४
 मान् (मान) १०१२८९
 मार्ग (मार्ग) १०१८०
 ? मार्ग (मार्ग) १०१२९३
 [मार्ज (मार्ज) १०११०९]
 मिञ्ज् (मिजि) १०१२१८
 मिद् (मिद) १०१८
 ? मिन्द (मिदि) १०१८
 मिथ् (मिथ) १०१३६५
 मो १०१२७४
 ? मुच् (मुच) १०१२१५
 मुट् (मुट) १०१७९
 मुस्त् (मुस्त) १०१९७
 मूत्र (मूत्र) १०१३५३
 मूल् (मूल) १०१६७
 मृग (मृग) १०१३४४
 मृण्ड् (मृडि) १०११२४
 ? मृष् (मृष) १०१२९६
 मोक्ष् (मोक्ष) १०११९८
 भ्रक्ष् (भ्रक्ष) १०११२१
 ? यत् (यत) १०१२०३
 यन्त्र् (यन्त्रि) १०१३
 यम् (यम) १०१८७
 ? यु १०११७८
 ? युज् (युज) १०१२५७
 रंह् (रहि) १०१३०५
 रक् (रक) १०१२०९
 रग् (रग) १०१२०९
 ? रच (रच) १०१३११
 रस (रस) १०१३७६ नाषा.-ह्नि
 ? रह् (रह) १०१९३

? रिच् (रिच) १०१२६६
 रुज् (रुज) १०१२५५
 ? रुष् (रुष) १०११३१
 रूक्ष (रूक्ष) १०१३५४
 रूप (रूप) १०१३७९
 रूष (रूष) १०१३८५
 लक् (लक) १०१२१०
 लक्ष् (लक्ष) १०१५ }
 लक्ष् (लक्ष) १०११६५ }
 लड् (लड) १०१७
 लण्ड् (ओलडि) १०१९
 लन्द (लदि) १०१९
 ? लल् (लल) १०११५६
 [लश् (लश) १०११९६]
 लष् (लष) १०११९६
 ? लस् (लस) १०११८७
 लिङ्ग (लिगि) १०१२१२
 लूष् (लूष) १०११७५
 ? लोक् (लोक) १०१२४७
 ? लोच् (लोच) १०१२४८
 ? वच् (वच) १०१२९१
 ? वज् (वज) १०१८०
 ? वञ्च् (वन्चु) १०११७१
 ? वण्ट् (वटि) १०१४९
 ? वद् (वद) १०१२८८
 ? वन् (वन) १०१२८७
 ? वर (वर) १०१२९८
 वण् (वण) १०११७
 वर्ण (वर्ण) १०१३८४
 ? वध् (वध) १०१११४
 वह् (वह) १०१२३२
 ? वल्क् (वल्क) १०१३५
 वस् (वस) १०१२०४
 [वस (वस) १०१३८५]

? वा १०१३२९
 वात (वात) १०१३२९
 वास (वास) १०१३३१
 [विच्छ् (विछ) १०१२४२]
 वित्त (वित्त) १०१३७८
 ? विद् (विद) १०११७६
 ? विप् (विप) १०११३८
 वीज (वीज) १०१६४
 वीर (वीर) १०१३४७
 ? वृ (वृम्) १०१२६४
 ? वृज् (वृजी) १०१२६३
 ? वृत् (वृत्तु) १०१२५२
 ? वृष् (वृष) १०११७२
 वेल (वेल) १०१३२७
 ? व्युन्द् (व्युदि) १०१९४
 ? व्रज् (व्रज) १०१८०
 व्रण (व्रण) १०१३८३
 शब्द् (शब्द) १०११८२
 शम् (शम) १०११६४
 शम्ब (शम्ब) १०१२१
 शर (शर) १०१३१५
 शार (शार) १०१३१५
 शिष् (शिष) १०१२६७
 [शीक् (शीक) १०१२७६]
 शील (शील) १०१३२५
 [शुण्ट् (शुठि) १०११०५]
 ? शुन्ध् (शुन्ध) १०१२८०
 शुल्क् (शुल्क) १०१८१
 शुल्व (शुल्ब) १०१७६
 शूर (शूर) १०१३४६
 शूर्प् (शूर्प) १०१७६
 [? शृघ् (शृघ) १०१२०२
 ? श्रण् (श्रण) १०१४२
 ? श्रथ् (श्रथ) १०१२७३

? अथ् (अथ) १०१३१७	स्कन्ध (स्कन्ध) १०१३८५
[अन्थ्] (अन्थ) १०१२८४]	? स्तन (स्तन) १०१३०६
? ढिलप् (ढिलष) १०१३८	स्तिप् (स्तिप) १०११४१
अभ्र् (अभ्र) १०१८५	स्तृप् (स्तृप) १०११४२
सङ्केत (सङ्केत) १०१३४९	स्तेन (स्तेन) १०१३४१
सङ्ग्राम (सङ्ग्राम) १०१३६६	स्तोम (स्तोम) १०१३६७
सट् (सट्) १०१९४	स्थूल (स्थूल) १०१३४८
सत्त्र (सत्त्र) १०१३५०	? स्निह् (णिह) १०१३७
सद् (भाङः षद) १०१२७९	स्पश् (स्पश) १०११४९
सभाज (सभाज) १०१३३४	स्पृह (स्पृह) १०१३१८
सान्त्व (सान्त्व) १०१३३	स्फिट् (स्फिट) १०१३७
साम् (साम) १०१३३ }	स्फुट् (स्फुट) १०१९०
साम् (साम) १०१३२६ }	स्फुट (स्फुट) १०१३८५
[सार (सार) १०१३१५]	स्मि (स्मिङ्) १०१३९
सुख (सुख) १०१३७४	स्वद् (ष्वद) १०१२५६
सूच (सूच) १०१३२०	स्वर (स्वर) १०१३१०
सूत्र (सूत्र) १०१३५२	हिस् (हिसि) १०१२७८
? सूद् (पूद) १०११८५	

इति २२१ धातवः ।

परिशिष्टम्-३

अनुपलब्धप्रयोगा धातवः

प्रश्नचिह्नाङ्किताः संदिग्धा धातवः

अक् (अक) ११७८६
 अठ् (अठ) ११३३२
 अण् (अण) ४१६७
 ? अन्त् (अति) ११५९
 ? अभ्र् (अभ्र) ११५५५
 ? अह् (अह) ५१२६
 इख् (इख) १११४०
 ईख् (ईख) १११३९
 ईक्ष्य् (ईक्ष्य) ११५११
 ? ईष् (ईष) ११६७५
 उठ् (उठ) ११३३५
 उघ्रस् (उघ्रस) ९१५४
 ऊय् (ऊयी) ११४८०
 ऋङ्क्ष् (ऋक्षि) ५१२९
 ऋफ् (ऋफ) ६१२८
 ऋम्फ् (ऋन्फ) ६१२९
 ऋ ९१२६
 ? एठ् (एठ) ११२६४
 कग् (कगे) ११७८५
 ? कर्ज् (कर्ज) ११२२३
 कल्ल् (कल्ल) ११४९४
 ? कव् (कव) ११७१९
 ? कस् (कय) ११७२२
 [कांस् (कासि) ११६३७]
 कास् (कासृ) ११६३८
 किट् (किट) ११३१६
 कुच् (कुच) १११८१
 कुज् (कुज) १११९६

कृ (कृञ्) ९११३ }
 कृ (कृञ्) ९११३ }
 कृ ९१२५
 कनस् (कनस) ४१५
 किलिन्द् (किलिदि) १११५ }
 किलिन्द् (किलिदि) ११७० }
 कलेव् (कलेवृ) ११५०१
 कलेश् (कलेश) ११६०२
 क्षज् (क्षज) ११७६२ }
 क्षज् (क्षजि) ११७६२ }
 क्षिरि ५१२९
 क्षिव् (क्षिवृ) ११५६६
 क्षी (क्षीष्) ९१३६
 क्षीज् (क्षीज) ११२३३
 क्षमील् (क्षमील) ११५१९
 क्ष्विद् (निक्ष्विदा) ११७३५
 क्ष्विद् (निक्ष्विदा) ४११३३
 खच् (खच) ९१५९
 खम्ब (खम्ब) ११४१४
 खव् (खव) ९१५९
 ? खिद् (खिद) ७११२
 खु (खुङ्) ११९३८
 खु ९१६२
 खुङ् (खुङ) ६११०९
 खेव् (खेवृ) ११५०२
 खे ११८९७
 गम्ब (गम्ब) ११४१५
 गा (गाङ्) ११९३५
 गुज् (गुज) ११२००

गुज् (गुज) ६८९
 गुड् (गुड) ६१०३
 गुघ् (गुघ) ४११२ }
 गुघ् (गुघ) ९१४५ }
 गुव् (गुर्वो) ११५७१
 गूर् (गुरी) ४१४४
 गृह् (गृह्) ११६४२
 गेप् (गेपृ) ११३६५ }
 गेप् (गेपृ) ११३६९ }
 गेव् (गेवृ) ११५०२
 गेष् (गेषृ) ११६०९
 ग्रिह् (ग्रिह्) ११६४१
 गुच् (गुचु) १११९४
 ग्लस् (ग्लसु) ११६२४
 ग्लेप् (ग्लेपृ) ११३६२ }
 ग्लेप् (ग्लेपृ) ११३६६ }
 ग्लेव् (ग्लेवृ) ११५०३
 ग्लेष् (ग्लेषृ) ११६१४
 घप् (घषि) ११६४३ }
 घस् (घसि) ११६४३ }
 घम्ब् (घम्ब) ११४१६ }
 घव् (घर्व) ११४१६ }
 घष् (घष) ११६४२ }
 घस् (घस) ११६४२ }
 घिष् (घिषि) ११६४२ }
 घिण् (घिणि) ११४२७
 घुष् (घुषि) ११९४३
 घुण् (घुणि) ११४२८
 घूर् (घूरी) ४१४३
 घृ ११९२२
 घृण् (घृणि) ११४२९
 चम् (चमु) ५१२८
 चम्ब् (चम्ब) ११४२०
 ? चव् (चर्व) ११४२०
 ? चिरि ५१३०

चीप् (चीपृ) ११८८३
 चीम् (चीमृ) ११३८१
 चुड् (चुड) ६११०
 चुप् (चुप) ६११४
 चृण् (चृणु) ८१५
 चृ ९१२३
 चेल् (चेल्) ११५३६
 छष् (छष) ११८७६
 छ्यु (छ्युङ्) ११९४०
 जज् (जज) ११२३८
 जम् (जम) ११९८८
 जम्भ् (जभि) ११९६५
 जर्च् (जर्च) ११७०८ }
 जर्च् (जर्च) ६११९ }
 जर्ज् (जर्ज) ६११९ }
 जर्झ् (जर्झ) ६१२८
 जर्त्स् (जर्त्स) १७०८
 जिरि ५१३१
 जिप् (जिषु) ११६८८
 जिरि ५१३१
 जिष् (जिषु) ११६८८
 जुड् (जुड) ६१४७
 ? जृ ११९३२
 जृ ९१२३
 जेह् (जेह्) ११६३६
 जे ११८९९
 ज्यो ११६०४
 झम् (झमु) ११४६७
 झर्च् (झर्च) ११७०९ }
 झर्च् (झर्च) ६१२० }
 झर्छ् (झर्छ) ११७०९
 झ्यु (झ्युङ्) ११९६३
 टिक् (टिक्) १११००
 ? टोक् (टोक्) ११९५

डी (डोङ्) ११९५३
 तक्ष् (तक्ष) ११६६७
 तश्च (तन्चु) १११८८
 तञ्च (तन्जू) ७१२२
 तय् (तय) ११४७५
 तिक् (तिक्कु) १११०२
 तीव् (तीवृ) ११८८३
 तुफ् (तुफ) ६१३४
 तुम् (तुम) ११७४४ }
 तुम् (तुम) ४११२८ }
 तुम् (तुम) ९१४९ }
 तुम्प् (तुम्प) ६१३३
 तुम्फ् (तुम्फ) ११४०७
 तुम्फ् (तुम्फ) ६१३५
 तूङ् (तूङ्) ११३४७
 तृम्फ् (तृम्फ) ६१३१
 तेप् (तेपृ) ११३६१
 त्रक् (त्रक्ख) १११३९ }
 त्रक्ख (त्रक्खि) १११३९ }
 त्रुफ् (त्रुफ) ११४०४
 त्रुम्प् (त्रुम्प) ११४०५ }
 त्रुम्फ् (त्रुम्फ) ११४०५ }
 त्वक् (त्वक्ख) ११६५६
 त्सद् (त्सद्द) ११५५३
 थुङ् (थुङ्) ६११०६
 दाय् (दाय) ११८६७
 दान् (दान) ११९७९
 दाश् (दाश्च) ५१३२
 दिन्व् (दिवि) ११५८८
 दिप् (दिपृ) ११८५८
 दुङ् (दुङ्) ६११०७
 दृ ५१३३

दृम्फ् (दृम्फ) ६१३७
 द्यु २१२९
 द्यै ११८९०
 द्राक् (द्राक्ख) १११२४
 धण् (धण) ११४५३ }
 धन् (धन) ११४५३ }
 धूर् (धूरी) ४१४६
 धृज् (धृज) ११२१६
 धृञ्ज् (धृञ्जि) ११२१७
 धृ ९१२३
 धेप् (धेपृ) ११३७०
 धञ्ज् (धञ्जि) ११२१५
 धण् (धण) ११४५८
 धस् (धस) ९१५२
 ध्राक् (ध्राक्ख) १११२५
 ध्राघ् (ध्राघृ) ११११२
 ध्राङ्क् (ध्राङ्कि) ११६६२ }
 ध्राङ्क् (ध्राङ्कि) ११६६५ }
 ध्रेक् (ध्रेक्कु) ११७६
 ध्रै ११८९२
 ध्वण् (ध्वण) ११४४५
 नट् (नट) ११७८५
 नम् (नम) ४११२७
 नम् (नम) ९१४८
 नम्ब् (नम्ब) ११४२२
 ? निन्व् (निवि) ११५८५
 निव् (निवृ) ११८५६
 नीव् (नीव) ११५६४
 न्वी ९१२५
 पच् (पच) १११७१
 पद् (पद) ११४९
 पर्प् (पर्प) ११४१३
 पव् (पव) ११५०८

पष् (पष) १८७३ }
 पस् (पस) १८७२ }
 पिश् (पिशृ) १७११
 पुङ् (पुड) १३२०
 पुङ् (पुड) ६१०४
 ? पुण्ड् (पुडि) १३२०
 पुण्ड् (पुडि) १३२७
 ? पुन्थ् (पुयि) १४२
 पुस् (पुस) ४१०२
 पुज् (पूजी) २।२०
 पूञ्ज् (पूजि) २।१९ }
 पूञ्ज् (पूजि) २।२० }
 पूङ् (पूड) ६।४९
 पेव् (पेवृ) १३७२ }
 पेव् (पेवृ) १।५०४ }
 ? पेश् (पेशृ) १७१२
 ? पै १।९०५
 प्युष् (प्युष) ४।१०२ }
 प्युस् (प्युस) ४।६ }
 प्युस् (प्युस) ४।१०२ }
 प्रस् (प्रस) १।७५९
 ? प्रुष् (प्रुष) १।६९४
 प्रेष् (प्रेषृ) १।६१४
 प्रैण् (प्रैणृ) १।४५४
 प्लेव् (प्लेवृ) १।५०५
 बन्द् (बन्द) १।५१
 बम्ब् (बम्ब) १।४१३
 बस् (बसु) ४।१०६
 बिट् (बिट) १।३१५
 बिङ् (बिड) १।३०६
 बुन्ध् (उबुन्धिर्) १।८६१
 वेद् (उवेदिर्) १।८६१
 बेह् (बेहृ) १।६३४
 ब्युस् (ब्युस) ४।१०७

व्रण् (व्रण) १।४४७
 वुङ् (वुड) ६।११२
 भव् (भव) १।४२१
 भुङ्ग (भुगि) १।१५७
 भुण्ड् (भुडि) १।[२७४]
 भृङ् (भृड) ६।११९
 भृष् (भृषु) १।७००
 भृ ९।२० }
 भृ ९।२१ }
 भेष् (भेषृ) १।८६९
 भ्रस् (भ्रसु) १।७४३
 भ्रक्ष् (भ्रक्ष) १।८९७
 भ्रण् (भ्रण) १।४४४
 भ्रुङ् (भ्रुड) ६।११०
 भ्रेज् (भ्रेजृ) १।१७७
 म्लक्ष् (म्लक्ष) १।८७८
 म्लाश् (टुम्लाशृ) १।८०८
 मङ्ग (मधि) १।१०७ }
 मङ्ग (मधि) १।१०८ }
 ? मङ्ग (मधि) १।१५८
 मभ्र् (मभ्र) १।५५७
 मर्ब (मर्ब) १।४१९
 मर्व (मर्व) १।५७५
 मव् (मव) १।५९५
 मव्य (मव्य) १।५०९
 ? मा (माङ्) ४।३३
 मान्थ (माथि) १।४४
 मिद् (मिदृ) १।८५३
 मित्त् (मिवि) १।५८४
 ? मुङ्ग (मुङ्गि) १।१३९
 मुच् (मुच) १।१६८
 मुञ्च (मुचि) १।१६९
 मुङ् (मुड) ६।१०२
 मुण्ट् (मुटि) १।३२२

मृज् (मृज) ११२४७
 मृड् (मृड) ११४४
 मृष् (मृषु) ११६९८ }
 मृष् (मृषु) ११६९९ }
 मृ ११२९
 ? मेट् (मेट्) ११२८९
 मेद् (मेद्) ११८५४
 मेप् (मेप्) ११३६७
 मृञ् (मृञ्) १११९०
 म्रेट् (म्रेट्) ११२८९
 म्लेट् (म्लेट्) ११२९०
 म्लेव् (म्लेव्) ११५०७
 यु (युञ्) ११७
 युत् (युत्) ११३०
 योट् (योट्) ११२८८
 रख् (रख्) १११३६
 रग् (रगे) ११७७९
 राख् (राख्) १११२२
 राष् (राष्) १११०९
 रुङ् (रुङ्) १११५४
 रुट् (रुट्) ११७३८
 रुण्ट् (रुण्ट्) ११३२४
 रुण्ठ् (रुण्ठ्) ११३४० }
 रुण्ठ् (रुण्ठ्) ११४४२ }
 ? रेक् (रेक्) ११७७
 रोड् (रोड्) ११३५७
 लङ् (लङ्) १११५६
 लम्ब् (लम्ब) ११३७४
 लर्ब (लर्ब) ११४१४
 लाख् (लाख्) १११२३
 लाष् (लाष्) ११११०
 लाङ् (लाङ्) ११२३७
 ली ११३१

लुट् (लुट्) ११३१० }
 लुट् (लुट्) ११७३८ }
 लुट् (लुट्) १११०९ }
 लुठ् (लुठ्) ११३३५
 लुठ् (लुठ्) ११८४०
 ? लुण्ठ् (लुण्ठ्) ११३४५ }
 ? लुण्ठ् (लुण्ठ्) ११३४३ }
 लुन्थ् (लुन्थ्) ११४३
 ? लुप् (लुप्) १११२४
 लेप् (लेप्) ११३६९
 लोड् (लोड्) ११३५८
 लौड् (लौड्) ११३५२
 ल्वी ११३२
 वट् (वट्) ११७७२
 वठ् (वठ्) ११३२९
 वभ्र् (वभ्र्) ११५५८
 वर्फ् (वर्फ्) ११४०८
 वर्ह् (वर्ह्) ११६३३
 वल्भ् (वल्भ्) ११३८८
 ? वष् (वष्) ११६८१
 वस्क् (वस्क्) ११९८
 वाङ्क्ष् (वाङ्क्ष्) ११६५९
 वावृत् (वावृत्) ११४९
 विच्छ् (विच्छ्) ११४४१
 विज् (विज्) ११२१४
 विज् (विजिर्) ३११२
 विज् (ओविजी) ७१२३
 विद् (विद्) ७११३
 विघ् (विघ्) ११३३
 ? विल् (विल्) ११७८
 विस् (विस्) ११७०६
 वुन्द् (वुन्दिर्) ११८८०
 वृज् (वृज्) ११२१४
 वृत् (वृत्) ११४९
 वृष् (वृष्) ११११३

वृह् (वृह) १।७२३
 वेथ् (वेथृ) १।३३
 ? व्युष् (व्युष) ४।१०९
 व्री (व्रीड्) ४।३२
 व्री ९।३३
 शद् (शद्ल) ६।१४५
 शप् (शप) ४।५७
 शम्ब (शन्ब) १।४१७ }
 शर्ब (शर्ब) १।४१७ }
 शल्भ (शल्भ) १।३८७
 शास् (आङः शासु) १।६२२
 ? शि (शिन्) ५।३
 शिट् (शिट) १।२९९
 शिष् (शिष) १।६७७
 शुच्य (शुच्यी) १।५१४
 शुठ् (शुठ) १।३३८
 शुण्ठ (शुठि) १।३३८ }
 शुण्ठ (शुठि) १।३४१ }
 ? शुभ् (शुभ) १।४३२
 शी १।१०२
 श्मील् (श्मील) १।५१९
 श्रङ्क्ष (श्रकि) १।८१
 श्रङ्ग (श्रगि) १।१५०
 ? श्रय् (श्रय) १।७९२
 श्रिभ् (श्रिभु) १।४३०
 श्रिम्भ (श्रिम्भु) १।४३१
 श्रेक् (श्रेकृ) १।८१
 श्लङ्क्ष (श्लकि) १।८२
 श्लङ्ग (श्लगि) १।१५१
 श्लाख् (श्लाखृ) १।१२७
 श्लिप् (श्लिपु) १।६९३
 श्वङ्क्ष (श्वकि) १।९२
 श्वङ्ग (श्वगि) १।१४६
 श्वल्ल (श्वल्ल) १।५४९

श्विन्द (श्विदि) १।१०
 छिब् (छिबु) ५।४
 संस्त (संस्ति) २।७० }
 संस्त (संस्ति) २।६७ }
 सग् (सगे) १।७८३
 सद् (सद्ल) ४।१४६
 सम् (सम) १।८१३
 सव् (सवर्ब) १।४१८ }
 सव् (सवर्ब) १।५८६ }
 सल् (सल) १।५४६
 ? साघ् (साघ) ५।१७
 सिन्व (सिबि) १।५८२
 सिभ् (सिभु) १।४३०
 सृभ् (सृभु) १।४२४
 सृम्भ (सृम्भु) १।४२५
 सेक् (सेकृ) १।७८
 सै १।९००
 स्तक् (स्तक) १।७७६ }
 स्तक् (स्तक) १।७७७ }
 स्तम् (स्तम) १।८१४
 स्तिप् (स्तिप) १।३५९
 स्तृह् (स्तृहृ) ६।७१
 स्तृक्ष (स्तृक्ष) १।६५२ }
 स्तृक्ष (स्तृक्ष) १।६५२ }
 स्तेप् (स्तेपु) १।३६०
 स्नुस् (स्नुस) ४।४
 स्फण्ट (स्फटि) १।३२६
 ? स्फुट् (स्फुट) १।२५७
 ? स्फुड् (स्फुड) ६।११६
 स्फुण्ड (स्फुडि) १।२७५
 स्फूच्छ (स्फूर्छा) १।२१०
 स्मील् (स्मील) १।५२०
 स्मूच्छ (स्मूर्छा) १।२१०
 स्मृ ५।१३

स्यम् (स्यमु) १।८०९
 ? स्रस् (स्रन्मु) १।३९१
 स्रह् (स्रन्हु) १।७४९
 स्रम्भ् (स्रन्भु) १।३९०
 स्रम्भ् (स्रन्भु) १।७०९
 स्वङ्क् (स्वकि) १।९६
 स्वद् (स्वर्द) १।१९
 स्वृ ९।१८
 हिठ् (हिठ) १।३१४

हेठ् (हेठ) ९।६०
 हेप् (हेपृ) १।३७०
 ? होङ् (होङ्) १।३५५
 होङ् (होङ्) १।३५०
 ह्रग् (ह्रगे) १।७८१
 ह्रीच्छ् (ह्रीछ) १।२०७
 ह्रेप् (ह्रेपृ) १।६३९
 ह्रग् (ह्रगे) १।७८२
 ह्रम् (ह्रस) १।७०५

—: ० :—

अथ चुरादिधातवः

यत्र प्रश्नचिह्नानि तेषु धातुषु मन्यते प्रयोजकतां ह्रिन्तोः ।

अह् (अहि) १०१२३७

अञ्ज (अञ्ज) १०१३७३

अञ् (अजि) १०१२२८

अक् (अर्क) १०११०३

? अह् (अर्ह) १०११९९

अवधीर (अवधीर) १०१३८६

अश्व (अश्वतर) १०१३८८

? आप् (आप्ल) १०१२८६

आह्वर (आह्वरक) १०१३९०

[इल् (इल) १०११२०]

? ईर् (ईर) १०१२६१

उध्रस् (उध्रस) १०१२१४

ऊष (ऊष) १०१३८५

[ओलण्ड (ओलडि) १०१९]

[कण्ट (कठि) १०१२९४]

कत्र (कत्र) १०१३५८

कर्त् (कर्त्) १०१३६८

कर्त् (कर्त्) १०१३५८

कर्त्र (कर्त्र) १०१३५८

! कल् (कल) १०१६८

? कल (कल) १०१३१२

कालोड (कालोडित) १०१३८९

किल् (किल) १०१६९

कुंश् (कुशि) १०१२३०

कुंस् (कुसि) १०१२२९

कुण (कुण) १०१३३९

कुण्ड (कुठि) १०१५०

कुद् (कुद्) १०१६

[कुन्द् (कुन्दि) १०१६]

[कुप् (कुप) १०१२५०]

[कूट (कूट) १०१३३७]

कृ १०११७५

कलप् (कलप) १०१२००

? क्रथ् (क्रथ) १०१३३

क्षञ् (क्षजि) १०१८४

[खेट (खेट) १०१३२१]

[खेड (खेड) १०१३२१]

खोट (खोट) १०१३१८

खोद (खोद) १०१३२२

गर्ज् (गर्ज) १०११०७

गर्ज् (गर्ज) १०११२५

गद (गद) १०११२५

गव् (गव) १०११२६

गव् (गव) १०१३५१

गह (गह) १०१२९२

? गल् (गल) १०११५८

गुप् (गुप) १०१२४०

गूर् (गूरी) १०११६३

[गृ १०११७३]

गृह (गृह) १०१३४३

? ग्रन्थ् (ग्रन्थ) १०१२६७

ग्रस् (ग्रस) १०१२१६

घट् (घट) १०१२२९

? घट्ट् (घट्ट) १०१९१

? घर् (घर) १०११०९

? घुष् (घुषिर्) १०११९४

? घृ १०१११०

चण्ड (चडि) १०१५०

चप् (चप) १०१८८
 ? चम्प् (चपि) १०१८२
 ? चर्च् (चर्च) १०१८०

चह (चह) १०१८८ }
 चह (चह) १०१३१३ }

? चित् (चित) १०१४३

चीक् (चीक) १०१७०

चीव् (चीव) १०१४३

चुक् (चुक्) १०१६०

चुट् (चुट) १०१४

चुण्ड (चुडि) १०११९

चुम्ब (चुबि) १०१९४

चुर (चुर) १०११ यौ. घा.-हि.

चूर्ण (चूर्ण) १०१०१

चूर्ण (चूर्ण) १०११०१

चृत् (चृत) १०१२६९

चृप् (चृप) १०१२७९

च्यु १०१२०६

च्युस् (च्युस) १०१२०६ }

? छद् (छद) १०१४१ }

? छद् (छद) १०१२७२ }

? छद (छद) १०१३८१

? छन्द (छदि) १०१४३

? छद् (छद) १०१५३

[छिद्र (छिद्र) १०१३६८]

? छुट् (छुट) १०१७७

छृद् (छृद) १०१२६९

छृप् (छृप) १०१२७९

? छेद (छेद) १०१३८०

जंस् (जसि) १०११२८

? जम् (जम) १०११८४

? जम्भ (जमि) १०११८४

[जल् (जल) १०११०]

? जस् (जस) १०११३१

? जस् (जस) १०११८६

जुञ् (जुचि) १०१२२८

जुड् (जुड) १०११०६

? जुष् (जुष) १०१२८१

? जप् (जप) १०१८६

? ज्ञा १०१२००

जि १०१२६५

? टङ्क् (टकि) १०१९८

डम्प् (डपि) १०११३४

? डम्ब (डबि) १०११३६

डम्भ (डभि) १०११३४

डिप् (डिप) १०११३८

डिम्प् (डिपि) १०११३५

? तंस् (तसि) १०११६७

तट् (तट) १०१४३ (१ । हि.)

? तड् (तड) १०१४२

तन् (तनु) १०१२८७

? तक् (तर्क) १०१२५१

? तिज् (तिज) १०१११२

[तिप् (तिप) १०११३७]

तिल् (तिल) १०१७२

तुज् (तुज) १०१३२

तुञ् (तुजि) १०१२९

तुञ् (तुजि) १०१२२४

तुम्प् (तुपि) १०१११७

? तुल् (तुल) १०१६३

? तृप् (तृप) १० २६९

? त्रस् (त्रस) १०१२१७

त्रुड् (त्रुड) १०११६७

दंश् (दशि) १०११४५

दंस् (दसि) १०११४६

दंह् (दहि) १०११२८

दम्भ (दभि) १०११३७

? दल् (दल) १०१२९९

दस् (दस) १९११४१

[दस (दस) १०१३४३]

दिव् (दिव्) १०११७४
 दृप् (दृप्) १०१२७०
 दृभ् (दृभ्) १०२६४
 दृभ् (दृभी) १०१२७१
 ? धू (धून्) १०१२८२
 धूश् (धूश्) १०१९९ }
 धूष् (धूष्) १०१९९ }
 धूस् (धूस्) १०१९९ }
 धृ १० [११९४५]
 धृष् (धृष्) १०११७२
 ध्रस् (उध्रस्) १०१२१४
 ? ध्वन (ध्वन) १०१३३६
 ? नट् (नट) १०११२
 नट् (नट) १०१२५३
 नड् (नड) १०११२
 नड् (नड) १०१२६२
 ? नद् (णद्) १०१२४९
 निवास (निवास) १०१३३२
 ? पट् (पट) १०१२२०
 पण्ड् (पण्डि) १०१८०
 पण्ड् (पण्डि) १०११३२
 ? पत (पत) १०१३०८
 ? पद (पद) १०१३४२
 पश (पश) १०१३०९ }
 पष (पष) १०१३०९ }
 पिस् (पिसि) १०१२५३
 पिज् (पिज) १०१३३
 [पिस् (पिस) १०१३२]
 पुट् (पुट) १०१२२१
 ? पुट् (पुट) १०१३५६
 पुण् (पुण) १०११०२
 पुण्ट् (पुण्टि) १०१२५७
 ? पुष् (पुष्) १०१२१८
 पुस्त् (पुस्त्) १०१९७
 ? पूज् (पूज) १०११०२

? पूर् (पूरी) १०१२५४
 ? पूर्ण् (पूर्ण) १०१९५
 पूल् (पूल) १०१९५
 ? पृ १०११५
 ? पृच् (पृच्) १०१२५०
 ? प्रथ् (प्रथ) १०११९
 ? प्री (प्रीम्) १०१२८३
 बंह् (बहि) १०१२३८
 ? बध् (बध) १०११४ }
 ? बन्ध् (बन्ध) १०११४ }
 बह् (बह) १०११२४
 [बल् (बल) १०१८९]
 ? बुल् (बुल) १०१६६
 [बुस्त् (बुस्त्) १०१५५]
 ब्रोस् (ब्रोस) १०११२३ }
 ब्रूस् (ब्रूस) १०११२३ }
 भञ्ज् (भजि) १०१२५३
 भन्द (भदि) १०१७९
 ? भत्स् (भर्त्स) १०११५०
 ? भल् (भल) १०११६९
 ? भाज (भाज) १०१३३३
 ? भूष् (भूष्) १०११९७
 भृश् (भृशि) १०११५९
 [मंह् (महि) १०१२३९]
 ? मण्ड् (मण्डि) १०१११
 ? मद् (मद) १०११७३
 ? मन् (मन) १०११७७
 मर्च् (मर्च) १०११०८
 ? मह (मह) १०१३१४
 ? मार्ग (मार्ग) १०१२९३
 [मार्ज (मार्ज) १०११०९]
 [मी १०१२७४]
 ? मुच् (मुच) १०१२१५
 मुद् (मुद) १०१२१३
 मुल् (मुल) १०१६७

? मृज् (मृजृष्) १०।२९५
 मृण्ड् (मृडि) १०।१२४
 ? मृष् (मृष) १०।२९६
 मृष (मृष) १०।२९६
 म्लक्ष् (म्लक्ष) १०।१२६
 म्लेच्छ् (म्लेच्छ) १०।१२२
 ? यत् (यत) १०।२०३
 ? यु १०।१७८
 ? युज् (युज) १०।१५७
 युज् (युज) १०।१७८
 रंह् (रहि) १०।२६१
 ? रंह् (रहि) १०।३०५
 रघ् (रघ) १०।२०१
 रङ्घ् (रघि) १०।२३५
 ? रच (रच) १०।३११
 रस (रस) १०।३७६ नाघा.-द्वि.)
 ? रह् (रह) १०।९३
 ? रिच् (रिच) १०।२६६
 रंश् (रशि) १०।२५३
 रंस् (रसि) १०।२५४
 रुट् (रुट) १०।१३३
 रुट् (रुट) १०।२२२
 रुट् (रुठ) १०।१३३
 रुट् (रुठ) १०।२४८
 ? रुष् (रुष) १०।१३१
 ? लक्ष् (लक्ष) १०।५ }
 ? लक्ष् (लक्ष) १०।१६५ }
 लग् (लग) १०।२१०
 [लङ्घ् (लघि) १०।२३६]
 लज् (लज) १०।१०
 लज (लज) १०।३६१
 लङ्घ् (लजि) १०।३२
 लङ्घ् (लजि) १०।२२६
 लङ्घ (लङ्घ) १०।३६४
 [लङ् (लङ) १०।७]

लण्ड् (लडि) १०।२५३
 [लभ (लभ) १०।३८२]
 ? लल् (लल) १०।१५६
 [लग् (लश) १०।१९६]
 [लष् (लष) १०।१९६]
 ? लस् (लस) १०।१८७
 लाभ (लाभ) १०।३८२
 [लिङ्ग (लिगि) १०।२१२]
 ली १०।२६२
 लुङ्घ् (लुजि) १०।३१
 लुङ्घ् (लुजि) १०।२२७
 लुट् (लुट) १०।२२३
 लुण्ट् (लुण्ट) १०।२६ }
 लुण्ट् (लुण्ट) १०।२६ }
 लुम्ब (लुबि) १०।११६
 ? लोक् (लोक) १०।२४७
 ? लोच् (लोच) १०।२४८
 ? वच् (वच) १०।२९१
 ? वज् (वज) १०।८०
 ? वञ्च् (वन्चु) १०।१७१
 वट (वट) १०।३०३
 वट (वट) १०।३६०
 वण्ट् (वटि) १०।४९
 ? वण्ट् (वटि) १०।३६३
 वण्ड् (वडि) १०।४९
 ? वद् (वद) १०।२८८
 ? वन् (वन) १०।२८७
 ? वर् (वर) १०।२९८
 ? वर्ध (वर्ध) १०।११४
 [वल्क् (वल्क) १०।३५]
 वल्यूल (वल्यूल) १०।३२८
 वल्ह् (वल्ह) १०।२३३
 [वस (वस) १०।३८५]
 ? वा १०।३२९
 ? विञ्छ् (विछ्) १०।२४२

? विद् (विद) १०११७६
 ? विप् (विप) १०११३८
 विल् (विल) १०१७१
 विष्क् (विष्क) १०११५१
 विष्क (विष्क) १०१३८३
 [वृक्क् (वृक्क) १०११७२]
 ? वृ (वृ) १०१२६४
 वृह् (वृहि) १०१२३१
 ? वृज् (वृजी) १०१२६३
 [वृत् (वृतु) १०१२५२]
 वृष् (वृधु) १०१२५३
 ? वृष् (वृषु) १०११७२
 व्यप् (व्यप) १०१९४ }
 व्यय् (व्यय) १०१९४ }
 व्यय (व्यय) १०१३७७ }
 [व्यय (व्यय) १०१३७७]
 [व्युद् (व्युदि) १०१९४]
 ? व्रज् (व्रज) १०१८०
 शट् (शट) १०११६०
 शट् (शट) १०११०४ }
 शट् (शठ) १०१२७ }
 शट् (शठ) १०११६० }
 शठ (शठ) १०१३०० }
 ? शम् (शम) १०११६४
 शल् (शल) १०११६०
 [शार (शार) १०१३१५]
 शीक् (शीक) १०१२५५
 [शीक् (शीक) १०१२७६]
 शुक्ल् (शुक्ल) १०१८४
 शुट् (शुठ) १०११०४
 शुण् (शुठि) १०११०५
 ? शुन्ध् (शुन्ध) १०१२८०
 ? शृष् (शृष) १०१२०२

अण् (अण) १०१४२
 अथ् (अथ) १०११३
 ? अथ् (अथ) १०१२७३ }
 ? अथ (अथ) १०१३१७ }
 अन्य् (अन्य) १०१२७३
 [अन्य् (अन्य) १०१२८४]
 ? हिल् (हिल) १०१३८
 इवट् (इवठ) १०१२८ }
 इवठ (इवठ) १०१३०१ }
 इवण्ट् (इवटि) १०१२८
 इवत् (इवर्त) १०१८५
 इवल्क् (इवल्क) १०१३४
 इवेत् (इवेत) १०१३८७
 सम्ब् (सम्ब) १०१२१ }
 साम्ब् (साम्ब) १०१२१ }
 सार् (सार) १०१३१५
 सुट् (सुट्ट) १०१२५
 ? सूद् (पूद) १० १८५
 सृ १०११०९
 ? स्तन (स्तन) १०१३०६
 [स्तिप् (स्तिप) १०११४१]
 स्निट् (स्निट) १०१३६
 स्पुण्ड् (स्पुडि) १०१४
 स्फिट् (स्फिट्ट) १०११००
 स्फुण्ट् (स्फुटि) १०१४
 स्फुण्ड् (स्फुडि) १०१३९
 स्मिट् (स्मिट) १०१३६
 स्यम् (स्यम) १०११६२
 ? स्वद् (ष्वद) १०१२५६
 स्वत् (स्वर्त) १०१८५
 हिष्क् (हिष्क) १०११५४
 ह्रप् (ह्रप) १०१११८a }
 ह्रप् (ह्रप) १०१११८ }

इति १६९ धातवः ।

अथ सार्था पाणिनीयापाणिनीयधातुसूची

(अ)

✓अंश समाधाते ५६८	✓अञ्च् गतिपूजनयोः ३, ६
✓अंस समाधाते ५६८, ५६९	✓अञ्च् गतो ३, ४, ६
✓अह् कलुषे १, ५६९	✓अञ्च् गतो याचने च ५७१
✓अह् गतो १, ५, ५६९	✓अञ्च् विशेषणे ३, ५७१
✓अह् भासार्थः	✓अञ्च् भासार्थः ५७१
✓अक् कुटिलायां गतो १, २, ५	✓अञ्च् व्यक्तिभक्षणकान्ति ५७१
✓अक्ष् खेलने २	✓अञ्च् व्यक्तिभक्षणगतिषु ७
✓अक्ष् व्याप्तिसंहृत्योः २	✓अट् गतो ७
✓अक्ष् व्याप्तौ ५६८	✓अट् अतिक्रमहिंसयोः ८
✓अक्ष् व्याप्तौ संधाते च २	✓अट् अनादरे ५७१, ७२४
✓अख् गतो १	✓अठ् गतो ९
✓अग् आदाने ३	✓अङ् उद्यमे ९
✓अग् कुटिलायां गतो २	✓अन् प्राणने ११, १२
✓अघ् गत्याक्षेपे १, ५, ५६९	✓अन्त बन्धने १२, ५७२
✓अघ् पापे ५६९	✓अन्द् बन्धने १२, ५७२
✓अङ्क गत्यर्थः १, ३, ४	✓अन्ध् दृष्ट्युपसंहारे ५७२
✓अङ्क पदलक्षणयोः ३	✓अभ्र् गत्यर्थः १३, ४४०
✓अङ्क पदलक्षणयोः ५७०	✓अम् गत्यादिषु १३, ५६९, ५७२
✓अङ्क पदे लक्षणे ५७०	✓अम् रोगे ५७२
✓अङ्क लक्षणे २, ३	✓अम्ब गतो १५
✓अङ्क लक्षणे ५७०	✓अम्ब शब्दे १४, ३९५
✓अङ्ग पदलक्षणयोः ५७०, ५७१	✓अम्भ् शब्दे १५, ७९६
✓अङ्ग पदे लक्षणे ५७०	✓अय् गतो १६
✓अङ्घ्र् गत्याक्षेपे १, ५, ५६९	✓अर्क् स्तवने ५७२
✓अङ्घ्र् पदलक्षणयोः ३	✓अघ् मूल्ये १६
✓अङ्घ्र् पदलक्षणयोः ५७०, ५७१	✓अर्च् पूजायाम् १७, ५७२, ५७३
✓अच् गतो १	✓अर्ज् अर्जने १७
✓अच्छ् गतो ५	✓अर्द् गतो याचने च १८, ५७४
✓अज् कुटिलायां गतो २	✓अर्द् हिंसायाम् ५७४
✓अज् गतिक्षेपणयोः २, ५७१	✓अर्व् गतो १८
	✓अर्व् गतो हिंसायां च १९

- ✓अर्व् हिंसायाम् १९
- ✓अर्ह् पूजायाम् १९
- ✓अल् भूषणपर्याप्तिवारणेषु २०
- ✓अव् रक्षण'वृद्धिषु २१
- ✓अवघोर अवज्ञायाम् ५७४
- ✓अश् भोजने २२
- ✓अश् व्याप्ती २, २२, ५६८
- ✓अश्च'तेनातिक्रामति ५७५
- ✓अप् दीप्त्यादानेषु २३
- ✓अस् क्षेपणे २४
- ✓अस् गतिदीप्त्यादानेषु २३
- ✓अस् भुवि २३
- ✓अह् व्याप्ती २, २४
- ✓अह् हिंसागत्योः १

(आ)

- ✓आञ्छ् आयामे २४
- ✓आन्दोल् दोलने ५७५
- ✓आप् व्याप्ती २५, ५७५
- ✓आप् लम्भने ५७५
- ✓आस् उपवेशने २५
- ✓आह्वर ५७६

(इ)

- ✓इ अध्ययने २६
- ✓इ गती २५, ३८४
- ✓इ स्मरणे २६
- ✓इक् गत्यर्थः २६
- ✓इह् गत्यर्थः २६
- ✓इङ् गत्यर्थः २७
- ✓इट् गती २७
- ✓इण् गती २६
- ✓इन् परमैश्वर्ये २८
- ✓इन्द् दीप्ती २८
- ✓इन्द् प्रीणने २८
- ✓इन्द् व्याप्ती २८

- ✓इल् प्रेरणे ५७६
- ✓इल् स्वप्नेक्षणयोः २९
- ✓इल् स्वप्नक्षेपणयोः ५७६
- ✓इष् आभीक्ष्ण्ये ३०
- ✓इष् इच्छायाम् २९
- ✓इष् गती २९

(ई)

- ✓ई गतिप्रजनकान्त्यसनखादनेषु ३०, ४५३
- ✓ई गती ३०, ३१
- ✓ईक् दर्शने ३१
- ✓ईक् गत्यर्थः ३१
- ✓ईह् गत्यर्थः ३१
- ✓ईज् गतिकृत्सनयोः ३२
- ✓ईड् स्तुती ३२, ५७६
- ✓ईर् क्षेपे ५७६
- ✓ईर् गती कम्पने च ३२, ५७६
- ✓ईर्ज्य ईर्ज्यार्थः ३३
- ✓ईश् ऐश्वर्ये ३४
- ✓ईष् उञ्छे ३४
- ✓ईष् गतिहिंसादर्शनेषु ३४
- ✓ईह् चेष्टायाम् ३५

(उ)

- ✓उ तन्नुसन्ताने-ह्वि. ४६१
- ✓उ शब्दे ३५
- ✓उट् उपघाते ४२५
- ✓उद् + ह्रस् शब्दार्थः ५७६
- ✓उद्द्रस् उञ्छे ५७६
- ✓उद्द्रस् उञ्छे प्रयोगसमवाये चेत्येके ६४५
- ✓उप् संघाते ६२७
- ✓उभ् पूरणे ४३९
- ✓उलण्ड् उत्क्षेपणे ५७७
- ✓उष् दाहे ४८७

(ऊ)

- ✓ऊ शब्दे ५७७

✓ऊन परिहाणे ५७७

✓ऊर्जं गतो ५७७

✓ऊर्जं बलप्राणनयोः ५७७

✓ऊष् छुरणे ५७८, ६९०

✓ऊष् रुजायाम् ५७८

(ऋ)

✓ऋ गतिप्रापणयोः ५७४

✓ऋ गतो ५२

✓ऋञ् गतिस्थानार्जनोपार्जनेषु ४००, ४०१

✓ऋघ् वृद्धौ ४५८

✓ऋफ् हिंसायाम् ४०१

✓ऋम्फ् हिंसायाम् ५१

✓ऋष् गतो ५१

✓ऋह् कत्यनयुद्धहिंसादानेषु ५१, ४०१, ४०२

(ए)

✓एज् कम्पने ५२, ४१०

✓एज् दीप्तौ ५२

✓एठ् विवाधायाम् ५३, ५५९

✓एघ् वृद्धौ ५३

✓एव् सेवने ५४

✓एला विलासे ५७६

✓एष् औष्ण्ये ३८८

✓एष् गतो ५४

✓एष् यत्ने ३८८

✓एष् प्रयत्ने ४६४

(ओ)

✓ओख् शोषणालमर्थयोः ५५

✓ओज् बलतेजनयोः ५७७

✓ओण् अपनयने ५५, ५७७

✓ओलञ्ज् उत्क्षेपणे ५७८

✓ओलण्ड् उत्क्षेपे ५७७, ५७८

(क)

✓कम् गतिशासनयोः ५६

✓कक् लौल्ये ५६

✓कवख् हसने ५७

✓कख् हसने ५८

✓कग् हसनार्थकः ५८

✓कङ्क् गण्यर्थः ५९

✓कच् दीप्तिबन्धनयोः ६०

✓कच् बन्धने ५९

✓कज् मदे ६०

✓कट् गतो ६२

✓कट् वर्षाविरणयोः ६१, ५८३, ५९७

✓कठ् कृच्छ्रजीवने ६२

✓कड् घसने ६३

✓कड् भेदे ५८०, ५९७

✓कड् मदे ६३

✓कड्क् कार्कश्ये ६४

✓कण् गतो ६५, ५७८

✓कण् निमीलने ५७८

✓कण् शब्दार्थः ५४, ५७८

✓कण्ट् गतो ६५

✓कण्ठ् शोके ५७९

✓कण्ड् भेदे ५७९, ५८०, ५९७

✓कण्ड् मदे ६६, ६७

✓कत्तु प्राधान्यपरिभाषणहिंसादानेषु ४४४

✓कत्थ् शैथिल्ये ५८०

✓कत्थ् श्लाघायाम् ६७, ५८०

✓कत्र शैथिल्ये ५७९

✓कथ् वाक्यप्रतिबन्धे ५८०

✓कद् वैकल्ये ६८

✓कघ् शैथिल्ये ५८०

✓कन् दीप्तिकान्तिगतिषु ६८ ?

✓कन्त् उपाये ५७९

✓कन्द आह्वाने रोदने च ६८, ५२०

✓कन्द वैकल्ये ६९

✓कब् वर्णे ६९

✓कम् कान्तौ ७०

✓कम्प् क्षान्ती ५९५
 ✓कम्प् चलने ७०, ६११
 ✓कम्भ् स्तम्भने ५२०
 ✓कर्ज् व्ययने ७१
 ✓कर्ण भेदे ५८०
 ✓कर्त शैथिल्ये ५८१
 ✓कर्तृ शैथिल्ये ५८०, ५८१
 ✓कर्त्र शैथिल्ये ५८०, ५८१
 ✓कर्द् कुत्सिते शब्दे ७१, ४८९
 ✓कर्प् गतौ ७१
 ✓कल् क्षेपे ५८१, ५८२
 ✓कल् गतौ संख्यानं च ५८१, ५८२, ६००
 ✓कल् शब्दसंख्यानयोः ७३, ५८१, ६००
 ✓कलञ्ज् गतौ ५८२
 ✓कलल् अशब्दे ७३
 ✓कव् शब्दे ७४
 ✓कश् गतिशासनयोः ७५
 ✓कश् शब्दे ७४
 ✓कष् संवरणे ५९७
 ✓कप् हिसार्थः ७५, ५८३
 ✓कस् गतिशासनयोः ७६
 ✓कस् गतौ ७६
 ✓कह् हिसागत्योः ७६
 ✓कास् दीप्तौ ७७
 ✓काङ्क्ष् काङ्क्षायाम् ७७
 ✓काञ्च् दीप्तिबन्धनयोः ७७
 ✓काल उपदेशे ५८२
 ✓कालोड तदाचष्टे तेनातिक्रामति ५८२, ६०३
 ✓काश् दीप्तौ ७८
 ✓कास् दीप्तौ ७९
 ✓कास् शब्दकुत्सायाम् ७८
 ✓कि ज्ञाने ७९
 ✓किट् गतौ ७९
 ✓किट् भासे ७९
 ✓कित् ज्ञाने ८०, ५९३

✓कित् निवासे रोगापनयने च ८०, ५९३
 ✓किल् क्षेपे ५८१, ५८२
 ✓किल् श्वैत्यक्रोडनयोः ८०, ५८२
 ✓किष्क् हिसायाम् ५८३, ७०६, ७३३
 ✓कीट् बन्धवर्णयोः ५८३
 ✓कीट् वरणे ५८३
 ✓कील् बन्धे ८१, ५८३
 ✓कुंश् भासायः ५८४
 ✓कुंम् भासार्थः ५८४
 ✓कु शब्दे ८१, ८२
 ✓कुक् आदाने ८३
 ✓कुच् शब्दे तारे ८३
 ✓कुच् संकोचे ८४
 ✓कुच् सम्पन्नं कौटिल्यप्रतिष्ठम्भविलेखनेषु ८३
 ✓कुञ् स्तेयकरणे ८४
 ✓कुट्ट् छेदनकुत्सनयोः ५८४
 ✓कुट्ट् प्रतापने ५८५, ५८६
 ✓कुट्टम्भ् धारणे ५८५
 ✓कुट् कौटिल्ये ८५, ५८४
 ✓कुट् छेदने ५८४
 ✓कुट् प्रतापने ५८४, ५८६, ५९०
 ✓कुट् वैकल्ये ५८५
 ✓कुट् छिदि ५८४
 ✓कुट् छेदने ५८६
 ✓कुड् बाल्ये ८५
 ✓कुण् आमन्त्रणे ५८६, ५९१
 ✓कुण् संकोचने ५८६, ५९१, ६३६
 ✓कुण् शब्दोपकरणयोः ८६, ५८६, ५९१
 ✓कुण्ट् वैकल्ये ८६
 ✓कुण्ट् वेष्टने ५८६, ६०३, ६०४
 ✓कुण्ट् वैकल्ये ८७
 ✓कुण्ड् अनुतभाषणे ५८०, ५८७, ६०४
 ✓कुण्ड् दाहे ८८, ५९०
 ✓कुण्ड् रक्षणे ५८६, ६०३, ६०४
 ✓कुण्ड् वैकल्ये ८८

✓कुत् आस्तुती ५८७
 ✓कुस् अवक्षेपणे ५८६
 ✓कुथ् प्रीतिभावे ८८
 ✓कुथ् संश्लेषणे ८९
 ✓कुद् अनृतभाषणे ५८७, ६०५
 ✓कुन्थ् श्लेषणे ९०
 ✓कुन्द्र अनृतभाषणे ५८७, ६०४
 ✓कु + म प्राणत्यागे ५८८
 ✓कुम्प् छादने ५८८
 ✓कुमार क्रीडायाम् ५८८
 ✓कुमाल क्रीडायाम् ५८८
 ✓कुम्ब आच्छादने ९१
 ✓कुम्ब छादने ५८८,
 ✓कुम्भ छादने ५८९
 ✓कूर् शब्दे ९१
 ✓कुर्द् क्रीडायामेव ९२
 ✓कुल् संस्त्याने बन्धुषु च ९३
 ✓कुशूल् क्रीडायाम् ५८९
 कु + शूल रुजायाम् ? ५८९
 ✓कुश् श्लेषणे ९३
 ✓कुश् संश्लेषणे ५८४
 कु + ✓श्च गतिवृद्धयोः ५८९
 ✓कुष् निष्कर्षे ९४
 ✓कुस्म् नाम्नो वा ५८९
 कु + ✓स्मि ईषद्वयने ५८९
 ✓कुस् श्लेषणे ९४
 ✓कुह् विस्मापने ५८९
 ✓कुढ् हिंसागत्योः ५९०
 ✓कू शब्दे ९५
 ✓कूज् अव्यक्ते शब्दे ९५
 ✓कूट् आप्रदाने ५८४, ५९०
 ✓कूट् आमन्त्रणे ५८६
 ✓कूट् दाहे ५९०
 ✓कूण् संकोचने ५८६, ५९१, ६३६
 ✓कूण् संकोचे ६१८

✓कूप् दौर्बल्ये ५९१
 ✓कूल् आवरणे ९६
 ✓कृ करणे ९७, ५९२
 ✓कृ हिंसायाम् ९७
 ✓कृड् घनत्वे ९८
 ✓कृण्व् हिंसाकरणयोश्च ९८
 ✓कृत् छेदने ९९, ५८४
 ✓कृत् वेष्टने १००, ५९२
 ✓कृप् तादर्थ्ये ५९१, ५९२
 ✓कृप् दौर्बल्ये ५९२
 ✓कृप् कृपायां गतो १००
 ✓कृप् सामर्थ्ये १००, ५९२
 ✓कृश् तनूकरणे १०१
 ✓कृष् विलेखने १०१
 ✓कृलप् अवकलकने ५९३
 ✓कृ विक्षेपे १०२
 ✓कृ विज्ञाने ५९२, ६०६
 ✓कृ हिंसायाम् १०३
 ✓कृत् संशब्दने ५९२
 ✓केत् आमन्त्रणे ७२१
 ✓केत् निश्चावणे ५९३
 ✓केप् कम्पने गतो च १०३
 ✓केल् चलने १०४, ५८३
 ✓केल् सेवने १०४
 ✓केव् सेवने ५१९
 ✓कै शब्दे १०५
 ✓कनस् ह्वरणदीप्त्योः १०६
 ✓वनू शब्दे १०६
 ✓कमर् हृच्छने १०७
 ✓क्रंश् (निरु०) ५९४
 ✓क्रथ् हिंसायाम् ५९४
 ✓क्रद् वैकल्ये १०८
 ✓क्रद् आह्वाने रोदने च १०८
 ✓क्रन्द् वैकल्ये १०९
 ✓क्रन्द् सातत्ये ५९४

- ✓कृप् कृपायाम् १०९
- ✓कृम् पादविक्षेपे १०९
- ✓क्री द्रव्यविनिमये ११०
- ✓क्रीड् विहारे ११०
- ✓क्रु गतो १११, ५९४
- ✓क्रुञ्च गतो १११
- ✓क्रुध् कोपे ११२
- ✓क्रुश् आह्वाने रोदने च ११२
- ✓क्रूड् घनत्वे ११३
- ✓क्लथ् हिसार्थः १३, ५९४
- ✓क्लद् आह्वाने रोदने च ११४
- ✓क्लद् वैक्लव्ये ११३, ११४
- ✓क्लप् व्यक्तायां वाचि ५९४, ७३३
- ✓क्लम् श्लानौ ११४
- ✓क्लव् ५९४
- ✓क्लिद् आर्द्रभावे ११५
- ✓क्लिन्द् परिनेवने ११५
- ✓क्लिश् उपतापे ११६
- ✓क्लिश् विबाधने ११६
- ✓क्लीव् अवाष्ट्ये ११७
- ✓क्लु गतो ५९४
- ✓क्लू गतो ११७
- ✓क्लेव् सेचने ११७
- ✓क्लेश् व्यक्तायां वाचि ११८
- ✓क्वण् शब्दार्थः ११८; ४६८
- ✓क्वथ् निष्पाके ११९

(क्ष)

- ✓क्षज् क्षान्तौ ५९६
- ✓क्षज् गतिदानयोः ११९
- ✓क्षञ् कृच्छ्रजोवने ५९४
- ✓क्षञ् गतिदानयोः ११९
- ✓क्षण् हिंसायाम् १२०
- ✓क्षद् संवृत्तौ १२०
- ✓क्षप् प्रेरणे ५९५

- ✓क्षम् सहने १२१, ५९५
- ✓क्षम्प क्षान्तौ ५०६
- ✓क्षम्प क्षान्त्याम् ५९५
- ✓क्षर् सञ्चलने १२१, ५२२
- ✓क्षल् संचये । चकारात् संचलने ५९६
- ✓क्षल् शौचकर्मणि ५९६
- ✓क्षल् सञ्चये च = सञ्चलने १२२, ४७६
- ✓क्षल् सञ्चलने ५२२
- ✓क्षि क्षये ऐश्वर्ये च १२२
- ✓क्षि ऐश्वर्ये १२३
- ✓क्षि निवासगतयोः १२३
- ✓क्षि हिंसायाम् १२३, १२४
- ✓क्षिण् हिंसायाम् १२४
- ✓क्षिप् प्रेरणे १२४, १२५, ५९५
- ✓क्षिव् निरसने १२५, १२६
- ✓क्षी हिंसायाम् १२६
- ✓क्षीज् अव्यक्ते शब्दे १२६
- ✓क्षीव् अव्यक्ते शब्दे १२६
- ✓क्षीव निरसने १२७, ५०१
- ✓क्षु शब्दे १२७
- ✓क्षुद् संपेषे १२८
- ✓क्षुघ् बुभुक्षायाम् १२८
- ✓क्षुम् सञ्चलने १२८, १२९
- ✓क्षुर् विलेखने १२९
- ✓क्षेव् निरसने ५०१
- ✓क्षै क्षये १३०, ५१९
- ✓क्षोद् क्षेपे ५९६
- ✓क्षण् तेजने १३०
- ✓क्षमाय विघ्नने १३१
- ✓क्ष्विङ् अव्यक्ते शब्दे १३२
- ✓क्ष्विङ् स्नेहनमोहनयोः १३१
- ✓क्ष्विङ् स्नेहनमोहनयोः ५४७
- ✓क्ष्विद् स्नेहनमोहनयोः १३२, १३३, ५४७
- ✓क्ष्मील् निमेषणे १३१, ४९२, ५४१
- ✓क्ष्वेल् चलने १३३

(ख)

- ✓खक्व् हसने १३४
- ✓खच् वन्धने १३५
- ✓खच् भूतप्रादुर्भावे १३५
- ✓खज् मन्थे १३६; ५९५
- ✓खञ्ज् सङ्गे ५४१
- ✓खट् काङ्क्षायाम् ५४९
- ✓खट् काङ्क्षे १३६
- ✓खट् संवरणं ५९७
- ✓खड् भेदे ५७९, ५९७
- ✓खण्ड् भेदे ५७९, ५९७
- ✓खण्ड् मन्थे १३७, ५७९, ५९७
- ✓खद् स्थैर्ये हिंसायां च १३७
- ✓खन् अवदारणे १३७
- ✓खम्ब् गती १३८
- ✓खर्क् हसने १३८
- ✓खर्ज् व्यथने १३८
- ✓खद् दन्दशूके ९३९
- ✓खर्व् गती १३९
- ✓खर्व् दपे १४०
- ✓खल् संचये चलने १४०
- ✓खल् सञ्चलने ५२२
- ✓खव् भूतप्रादुर्भावे १४०
- ✓खष् हिंसार्थः १४१, ५८३
- ✓खाद् भक्षणे १४१
- ✓खिट् उत्त्रासे १४१, ५९८
- ✓खिद् दै-ये १४२, १४३
- ✓खिद् परिघाते १४२
- ✓खु शब्दे १४३
- ✓खु भूतप्रादुर्भावे १४३
- ✓खुज् स्तेयकरणे १४३
- ✓खुड् संवरणे १४३, ५९७
- ✓खुण्ड् खण्डने ५९८
- ✓खुण्ड् गतिवैकल्ये १४४

- ✓खुर् खण्डने ५९८
- ✓खुर् विलेखने १४४
- ✓खुर्दं क्रीडायामेव १४४
- ✓खेट् भक्षणे ५९८, ५९९
- ✓खेड् भक्षणे ५९८
- ✓खेण् गती ५९८
- ✓खेल् चलने १४५
- ✓खेव् सेवने १४५, ४९०, ५१९
- ✓खै खदने १४६
- ✓खोट् क्षेपे ५९९
- ✓खोट् गत्यघाते ५९९
- ✓खोट् भक्षणे ५९६, ५९८, ५९९
- ✓खोट् क्षेपे ५९६, ५९९
- ✓खोड् क्षेपे ५९६, ५९९
- ✓खोड् खोडने ५९९
- ✓खोड् गतिप्रतीघाते १४७
- ✓खोद् क्षेपे ५९९
- ✓खोर् गतिप्रतीघाते १४७
- ✓खोल् खोटने ५९९
- ✓ख्या प्रथने १४८

(ग)

- ✓गग्घ् हसने १४८
- ✓गज् मदने च=शब्दार्थः १४९
- ✓गज् संख्याने ६००
- ✓गज् शब्दार्थः १४९, ६००
- ✓गञ्ज् शब्दार्थः १४९
- ✓गड् सेचने १५०
- ✓गण् संख्याने ५८२
- ✓गण्ड् वदनैकदेशे १५०
- ✓गद् देवशब्दे ६००
- ✓गद् व्यक्तायां वाचि १५१, ६००
- ✓गव् मिश्रोभावे (निह०) ६००
- ✓गम् गती १५१
- ✓गम्ब् गती १५१

✓गर्ज् शब्दे १५२, ६०१
 ✓गर्द् कुत्सिते शब्दे ४८९
 ✓गर्द् शब्दे ६०१
 ✓गर्घं अभिकाङ्क्षायाम् ६०१
 ✓गर्व् गती १५२
 ✓गर्व् दपे १५३
 ✓गर्व् माने ६०२
 ✓गर्ह् कुत्सने १५३
 ✓गल् अदने १५३, ६०२
 ✓गल् गती ६०२
 ✓गल् स्रवणे ६०२
 ✓गल् स्रवणेऽपि ६०२, ६०९
 ✓गल्भ् घाष्ट्ये १५४
 ✓गल्ल् गती ६०२
 ✓गल्ह् कुत्सने १५४, ६०२
 ✓गवेष मार्गणे ६०२
 ✓गर्ह् विनिन्दने ६०२
 ✓ग्रन्थ बन्धने ६०७
 ✓ग्रन्थ कौटिल्ये १६७
 ✓ग्रन्थ् बन्धने ६०७
 ✓ग्रन्थ् सन्दर्भे १६८, ६०७
 ✓गस् अदने १६८, ६०७
 ✓ग्रस् ग्रहणे ६०६
 ✓ग्रह् उपादाने १६८
 ✓ग्रह उपादाने ६०७
 ✓गा गती १५५
 ✓गा स्तुती च च्छन्दसि १५५
 ✓गाध् प्रतिष्ठालिप्सयोर्ग्रन्थे १५५
 ✓गात्र् शैथिल्ये ५८०
 ✓गालोङ् ५८२, ६०३
 ✓गाह् विलोडने १५६
 ✓गु पुरीषोत्सर्गे १५६
 ✓गुज् अव्यक्ते शब्दे १५७
 ✓गुज् आमन्त्रणे ६०२
 ✓गुज् शब्दे १५७

✓गुञ्ज् अव्यक्ते शब्दे १५७
 ✓गुङ् प्रतीघाते १५८
 ✓गुङ् रक्षायाम् १५८
 ✓गुङ् रक्षायाम् ५८६, ६०४
 ✓गुण् आमन्त्रणे ५८६
 ✓गुण् आलस्ये ६०४
 ✓गुण् वेष्टने ५८६, ६०३, ६०४
 ✓गुण् शोषणे ४८५, ६०४
 ✓गुण्ड् रक्षणे ६०४
 ✓गुण्ड् वेष्टने ५८६, ६०४
 ✓गुण्ड् हिसागत्योः ६०४
 ✓गुद् क्रीडायाम् १५९
 ✓गुध् परिवेष्टने १५९
 ✓गुव् रोपे १५९
 ✓गुध् क्रीडायाम् १५९
 ✓गुन्द्र् अनृतभाषणे ५८७, ६०५
 ✓गुप् भासार्थः ६०५
 ✓गुप् भाषार्थः ६०५
 ✓गुप् गोपने १६०
 ✓गुप् रक्षणे १६०, ६०५
 ✓गुप् व्याकुलत्वे १६०
 ✓गुफ् ग्रन्थे १६१
 ✓गुम्फ् ग्रन्थे १६०
 ✓गुर् उद्यमे १६१, ६०६
 ✓गुर् उद्यमने ६०५
 ✓गुर् हिसावयोहान्योः १६३
 ✓गुद् क्रीडायामेव १६१
 ✓गुर्द पूर्वनिक्तेने ६०५
 ✓गुर्व् उद्यमे १६२
 ✓गुह् संवरणे १६२
 ✓गू पुरीषोत्सर्गे १६२
 ✓गूर उद्यमे ६०६
 ✓गूज् शब्दार्थः १६३
 ✓गूञ्ज् शब्दार्थः १६४

- ✓गृष् अभिकाङ्क्षायाम् १६४, ६०१
 ✓गृह् ग्रहणे १६४, ६०६
 ✓गृ निगरणे १६५
 ✓गृ विज्ञाने ५९२, ६०६
 ✓गृ शब्दे १६५
 ✓गेप् कम्पने गती च १६५
 ✓गेप् दैन्ये १६६
 ✓गेव् सेचने १६६
 ✓गेष अन्वेषे ६०२
 ✓गेष् अन्विच्छायाम् १६६
 ✓गै शब्दे १६६
 ✓गोम उपलेपने ६०६
 ✓गोष्ट् संघाते १६७
 ✓ग्राम आमन्त्रणे ६०७, ७२१
 ✓ग्रिह् ग्रहणे १६९
 ✓ग्रुच् स्तेयकरणे १६९
 ✓ग्लस् अदने १६९, ६०७
 ✓ग्लह् ग्रहणे १७०, ६०६
 ✓ग्लुञ्च् स्तेयकरणे १७०
 ✓ग्लुञ्च गती १७०
 ✓ग्लेप् कम्पने ४११
 ✓ग्लेप् कम्पने गती च ४११
 ✓ग्लेप् च कम्पने ४३०
 ✓ग्लेप् दैन्ये १७०
 ✓ग्लेप् अन्विच्छायाम् १७१, ६०२
 ✓ग्लै हर्षक्षये १७१, ४९४

(घ)

- ✓घष् करणे १७२
 ✓घस् करणे १७२
 ✓घुस् करणे १७५
 ✓घग् हसने १७२
 ✓घघ् हसने १७३
 ✓घट् चेष्टायाम् १७३
 ✓घट् भाषार्थः ६०८

- ✓घट् हन्त्यर्थः ६०८
 ✓घट्ट् चलने १७३, ६०८
 ✓घण् घण्टानादे ६०८
 ✓घण् दीप्ती १७४
 ✓घण्ट् निर्णये ६०८
 ✓घण्ट् भाषार्थः ६०८, ६०९
 ✓घन् शब्दे ५५०
 ✓घम्ब् गती १७४
 ✓घर् स्त्रावणे ६०९
 ✓घरट्ट् हिंसायाम् ६०९
 ✓घर्व् गती १७४
 ✓घष् कान्तिकरणे १७४
 ✓घस् अदने १७४
 ✓घस् कान्तिकरणे १७४
 ✓घिण्ण् ग्रहणे १७५
 ✓घिप् कान्तिकरणे १७५
 ✓घु शब्दे १७६
 ✓घुट् परिवर्तने १७६
 ✓घुट् प्रतीघाते १७६
 ✓घुट्ट् चलने १७६
 ✓घुण् भ्रमणे १७७
 ✓घुण्ण् ग्रहणे १७८
 ✓घुर् भीमार्थशब्दयोः १७८
 ✓घुष् विशब्दने ५९४, ६०९
 ✓घुष् शब्दार्थः १७८
 ✓घूर् हिंसावयोहान्योः १७९
 ✓घूर्ण् भ्रमणे १७९
 ✓घृ क्षरणदीप्तयोः १८०
 ✓घृ रक्षणदीप्तयोः ६०९
 ✓घृ सेचने १७९
 ✓घृ स्त्रावणे ६०९, ६१०, ७२५
 ✓घृण् दीप्ती १८०
 ✓घृण्ण् ग्रहणे १८०
 ✓घृष् संघर्षे १८०
 ✓घ्रा गन्धोपादाने १८१

(च)

- ✓चक् तृसौ १८१
 ✓चकाम् दीप्तौ १८२
 ✓चक्क कथने ६१०, ६१५
 ✓चक्क तृसौ प्रतिघाते च ६१०
 ✓चञ्च् गत्यर्थः १८२
 ✓चट् प्रैष्ये माने च ६१०
 ✓चट् भेदे ६१०
 ✓चट् वर्षाविवरणयोः १८२, ६१०
 ✓चण् दाने १८३, ४७३
 ✓चण्ड् कोपे १८३, ६११
 ✓चण्ड् तैक्षणे ६११
 ✓चत् परिभाषणे, याचने १८३
 ✓चद् परिभाषणे याचने च १८४
 ✓चन् श्रद्धोपहननयोः ६२१
 ✓चन् हिंसार्थः १८४
 ✓चन्द ह्लादने दीप्तौ १८४
 ✓चप् कल्कने ६११
 ✓चप् सान्त्वने १८५
 ✓चम् अदने १८५
 ✓चम् भक्षणे १८५
 ✓चम्प् क्षान्तौ ५९६
 ✓चम्प् गत्याम् ६११
 ✓चम्ब्व गतौ १८६
 ✓चय् गतौ १८६
 ✓चर् गत्यर्थः, भक्षणेऽपि १८६, ६११
 ✓चर् गत्यर्थः ६११
 ✓चर् संशये ६११
 ✓चर्च् अध्ययने ६११
 ✓चर्च् दीप्तौ ४४१
 ✓चर्च् परिभाषणे १८६, १८७
 ✓चर्छ् परिभाषणे १८७
 ✓चव् गतौ १८७, ४७५
 ✓चव् अदने १८७
 ✓चल् कम्पने १८८, ६११
 ✓चल् भृतौ ६११, ६१२
 ✓चल् विलसने १८८, ६१२
 ✓चष् भक्षणे १८८
 ✓चषघ् हिंसायाम् १८८, ५०३
 ✓चह् कल्कने १८९, ६११, ६१२
 ✓चाय् पूजानिशामनयोः १८९
 ✓चि चये ६१२
 ✓चि चयने १८९, ६१२
 ✓चिक् व्यथने ६१०, ६१३, ६१५
 ✓चित् संज्ञाने १९०, ६१३, ६१४
 ✓चित्र् कदाचिद्दर्शने ६१३
 ✓चित्र् चैत्रस्य करणे ६१३
 ✓चिन्त् स्मृत्याम् ६१३, ६१४
 ✓चिरि हिंसायाम् १९०, ३९९
 ✓चिल् वसने १९०
 ✓चिल्ल् शैथिल्ये १९०
 ✓चीक् आमर्षणे ६१४
 ✓चीप् आदानसंवरणयोः १९१
 ✓चीम् कथने १९१, ४८२
 ✓चीव् आदानसंवरणयोः १९१, ६१४
 ✓चीव् भाषार्थः ६१४
 ✓चुक् व्यथने ६१५
 ✓चुच्य् अभिषवे १९२, ४८४
 ✓चुट् अल्पीभावे १९२
 ✓चुट् छेदने १९२, ६१५
 ✓चुट् अल्पीभावे ११५, ६५८
 ✓चुड् संवरणे १९२
 ✓चुड् हावकरणे १९२, ६१६
 ✓चुण्ट् अल्पीभावे १९३
 ✓चुण्ट् छेदने ६१५, ६८१
 ✓चुण्ड् अल्पीभावे १९३
 ✓चुण्ड् छेदने ६१५
 ✓चुण्ड् हिंसायाम् ६१६
 ✓चुत् क्षरणे १९३, ४९१
 ✓चुद् संचोदने ६१६

- ✓चुन्द् निशामने ४५४, ६१६
 ✓चुप् मन्दायां गतो १९४
 ✓चुप् स्पर्शे १९४
 ✓चुब् मर्दने ६१६
 ✓चुम्ब् मर्दने ६१६
 ✓चुम्ब् वक्त्रसंयोगे १९४
 ✓चुम्ब् हिंसायाम् ६१६
 ✓चुम्ब् हिंसायाम् ६१६
 ✓चुर् स्तेये ६१७
 ✓चुल् छेदने ६१५
 ✓चुल् द्रावकरणे पाकाग्निकुण्डे च ६१७
 ✓चुल् समुच्छाये ६१७, ६५९
 ✓चुलुम्प् लोपे ६१७
 ✓चुल् हावकरणं १९४, ६१७
 ✓चूण् संकोचने ६१७, ६१८, ६३६
 ✓चूर् दाहे १९५, ६१८
 ✓चूर्णं प्रेरणे ६१८
 ✓चूर्णं संकोचने ६१७, ६१८, ६३६
 ✓चूष् पाने १९५
 ✓चृण् अर्दने १९५
 ✓चृत् संदीपने ६१८, ६२२
 ✓चृत् हिंसाग्रन्थनयोः १९५, ६१८
 ✓चृप् संदीपने ६१८, ६२२
 ✓चृ वयोहानी १९६
 ✓चैल् चलने १९६
 ✓चेष्ट् चेष्टायाम् १९६
 ✓च्यु गतो १९६, ६१९
 ✓च्यु सहने ६१९
 ✓च्युत् आसंचने १९६, ४९१

(छ)

- ✓छद् अपवारणे ६२०
 ✓छद् ऊर्जने १९७, ६२०
 ✓छद् संवरणे ५९७, ६१९
 ✓छिद् संवरणे ६१०, ६२०

- ✓छम् अदने १९७
 ✓छम्प् गत्याम् ५९५, ६११
 ✓छर्द् वमने ६२०
 ✓छल् प्रवञ्चने ६२१
 ✓छिद् द्वैधीकरणे १९७, ६२१, ६२२
 ✓छिद्र भेदे ६२१
 ✓छुद् छेदने १९८, ६१५, ६२१
 ✓छुद् संवरणे १९८, ५९७
 ✓छुप् संस्पर्शे १९८, ५३५
 ✓छुर् छेदने १९८
 ✓छृद् दीप्तिदेवनयोः १९९, ६२०
 ✓छृद् वमने ६२०
 ✓छृद् संदीपने ६१८, ६२२
 ✓छृप् संदीपने ६१८, ६२२
 ✓छेद् द्वैधीकरणे ६२१, ६२२
 ✓छो छेदने १९९
 ✓छ्यु गतो १९९

(ज)

- ✓जंस् रक्षणे ६२२
 ✓जक्ष् भक्षहसनयोः १९९, ५५२
 ✓जज् युद्धे २००
 ✓जञ्ज् युद्धे २००
 ✓जट् संघाते ४७३
 ✓जन् जनने २००
 ✓जन् प्रादुर्भावे २०१
 ✓जन्त्र सूचने ६८४
 ✓जप् व्यक्तायां वाचि मानसे च २०१
 ✓जभ् गात्र विनामे २०१
 ✓जभ् नाशने ६२२, ६२३
 ✓जभ् विपरीतमैथुने २०२
 ✓जम् अदने २०२
 ✓जम्भ् नाशने ६२२, ६२३
 ✓जम्भ् विपरीतमैथुने २०२, ३८३
 ✓जच् परिभाषणे २०३

✓जज् परिभाषणे २०३
 ✓जझ् परिभाषणे २०३
 ✓जत्स परिभाषणे २०४
 ✓जल् अपवारणे ६२३, ६९२
 ✓जल् घात्ये २०४, ६२३
 ✓जल्प् व्यक्तायां वाचि २०५
 ✓जष् हिंसार्थः २०५
 ✓जस् ताडने ६२३
 ✓जस् मोक्षणे २०५, ६२३
 ✓जस् हिंसायाम् ६२३
 ✓जह् हिंसागम्यो. ५५२, ६२३
 ✓जागृ निद्राक्षये २०६
 ✓जि अभिभवे २०६
 ✓जि जये २०६
 ✓जिन्व् प्रीणनार्थः २०६
 ✓जिम् अदने २०७
 ✓जिरि हिंसायाम् २०७
 ✓जिष् सेचने २०७
 ✓जीव् प्राणधारणे २०८
 ✓जु गतो २०८
 ✓जु गत्यर्थः २०८
 ✓जुङ् वर्जने २०८
 ✓जुञ् भाषार्थः ६२४
 ✓जुङ् गतो २०९, ६२४
 ✓जुङ् प्रेरणे ६२४
 ✓जुङ् बन्धने २०९
 ✓जुङ् बन्धे ६२४
 ✓जुत् भासने २०९
 ✓जुन् गतो २०९
 ✓जुव् हिंसार्थः २१०
 ✓जुष् परितर्पणे ६२४
 ✓जुष् प्रीतिसेवनयोः ६२४
 ✓जुष् हिंसायाम् ६२४
 ✓जूर् हिंसावयोहान्योः २१०
 ✓जूष् हिंसायाम् २११

✓जृ अभिभवे २११
 ✓जृम्भ् गात्रविनामे २११
 ✓जृ वयोहानी २१२, ६२४, ६२६
 ✓जैप् गतो २१२
 ✓जेह् प्रयत्ने २१२
 ✓जै क्षये २१३
 ✓ज्ञप् मारणतोषणनिशानेषु ६२५
 ✓ज्ञा अवबोधने २१३, ६२५
 ✓ज्ञा नियोजने ६२५
 ✓ज्ञा मारणतोषणनिशानेषु २१३, ६२५
 ✓ज्या वयोहानी २१३
 ✓ज्यु गतो २१३
 ✓ज्युत् भासने २१४, ३८७
 ✓ज्यो उपनयननियमव्रतादेशेषु २१४
 ✓ज्जि वयोहानी ६२४, ६२६
 ✓ज्वर् रोगे २१४
 ✓ज्वल् दोषो २१४, २१५
 (झ)
 ✓झट् संघाते २१५, ४७३
 ✓झम् अदने २१५
 ✓झच् परिभाषणे २१६
 ✓झर्च् परिभाषणसंतर्जनयोः २१६
 ✓झर्छ् परिभाषणे २१६
 ✓झर्झ् परिभाषणे २१६
 ✓झष् आदानसंवरणयोः २१७
 ✓झष् हिंसार्थः २१७
 ✓झृ वयोहानी २१७
 ✓झ्यु गतो २१८
 (ट)
 ✓टक् बन्धने ५८३, ६२६
 ✓टम्ब् मर्दने ६२६
 ✓टल् वैक्लव्ये २१८
 ✓टिक् गत्यर्थः २१८
 ✓टिप् क्षेपे ६२६, ६२८, ६३३, ७२६
 ✓टीक् गत्यर्थः २१९
 ✓टीक् बन्धने ५८३

✓टोक् गत्यर्थः २१९

✓ट्वल् वैकल्ये २१९

(ङ)

✓ङप् संघाते ६२७

✓ङम्प् संघाते ६२७, ६२९

✓ङम्ब् क्षेपे ६२७

✓ङम्ब् मदने ६२७

✓ङम्ब् अभिमदने ६२७

✓ङम्ब् संघाते ६२७, ६२८

✓ङम्ब् संघे ६३९

✓ङिण्ड् हिंसागत्योः ६३९

✓ङिप् क्षेपे ६२६, ६२८, ६३३, ७०६

✓ङिप् संघाते ६२८

✓ङिम् हिंसे ६२९

✓ङिम्प् संघाते ६२८, ६२९

✓ङिम्ब् क्षेपे ६२८

✓ङिम्ब् अभिमदने ६२९

✓ङिम्ब् धारणे ६२८, ६२९

✓ङिम्ब् संघाते ६२८, ६२९

✓ङो गतौ २२०

✓ङुण्ड् हिंसागत्योः ६४०

(ङ)

✓ढोक् गत्यर्थः

(त)

✓तंस् अलङ्कारे २२१, ६२९

✓तक् हसने २२१

✓तक्ष् त्वचने २२२

✓तक्ष् तनूकरणे २२२

✓तङ्क् कृच्छ्रजीवने २२२

✓तङ्क् गत्यर्थः २२२

✓तञ्च् गत्यर्थः २२३

✓तञ्च् संकोचने २२३

✓तट् आघाते ६३०

✓तट् उञ्छाये २२३, ६३०

✓तड् आघाते ६२९, ६३०

✓तड् भासार्थः ६३०

✓तण्ड् ताडने २२४, ६३०

✓तन् विस्तारे २२४, ६३१

✓तन् श्रद्धोपकरणयोः ६३०, ७००

✓तन्त्र् कुटुम्बधारणे ६३१

✓तन्त्र् दर्शनीये ६३१

✓तन्द्र् सादे मोहे ६३१

✓तप् ऐश्वर्ये २२५, ६३१

✓तप् दाहे ६३१

✓तप् सन्तापे २२४, ६३१

✓तम् काङ्क्षायाम् २२५

✓तय् गतौ २२५

✓तय् रक्षणे च = गतौ २२५

✓तक् भासार्थः ६३२

✓तर्ज् भर्त्सने २२५, ६३२

✓तर्ज् व्यथने ६३२

✓तर्ज् संतर्जने ६३२

✓तद् हिंसायाम् २२६

✓तल् प्रतिष्ठायाम् ६३०, ६३३

✓तव् गत्याम् २३०

✓तस् उपक्षये २२६

✓ताय् सन्तानपालनयोः २२६

✓तिक् आस्कन्दने २२७

✓तिक् गत्यर्थः २२७

✓तिग् आस्कन्दने २२७

✓तिज् निशाने ६३३

✓तिज् निशाने क्षमायाञ्च २२७, ६३३

✓तिन्त्र् अम्लकरणे ६३१

✓तिप् क्षरणार्थः, २२८, ५२९, ६२६, ६३३

✓तिप् क्षेपे ६२८, ६३३

✓तिम् आर्द्रीभावे २२८, ५२६

✓तिल् गतौ २२८

✓तिल् शैथिल्ये ६३४

✓तिल् स्नेहने २२९, ६३४

✓तिल्ल् गतौ २२९

✓तीम् आर्द्रीभावे २२९, ५२६

✓तीर् कर्मसमाप्ती ६३४
 ✓तीव् स्थूल्ये २२९
 ✓तु गतिबुद्धिहिंसासु २३०
 ✓तु वृत्ती हिंसायां पूर्तो ६३६
 ✓तुङ्ग् वर्जने २३०
 ✓तुज् हिंसायाम् २३०, ६३४
 ✓तुज् हिंसाबलादाननिकेतनेषु ६३४
 ✓तुञ् भासार्थः ६३४
 ✓तुञ् पालने हिंसायाम् २३०
 ✓तुञ् हिंसाबलादाननिकेतनेषु ६३४, ६९१
 ✓तुट् कलहकर्मणि २३१
 ✓तुड् तोडने २३१
 ✓तुड् संवरणे ५३२
 ✓तुण् कौटिल्ये २३१
 ✓तुण्ड् तोडने २३२
 ✓तुष् आवरणे ६३५
 ✓तुद् व्यथने २३२
 ✓तुप् हिंसार्थः २३३
 ✓तुप् हिंसायाम् २३३
 ✓तुप् हिंसायाम् २३३
 ✓तुम् हिंसायाम् २३३, २३४
 ✓तुम् अर्दने ६३५
 ✓तुम् हिंसार्थः २३४
 ✓तुम् हिंसायाम् २३४
 ✓तुम् अर्दने ६३५
 ✓तुम् हिंसायाम् २३४
 ✓तुम् हिंसार्थः २३४
 ✓तुम् अर्दने २३४, ६३५, ६९६
 ✓तुम् मदने २३५
 ✓तुर् त्वरणे २३५
 ✓तुर् हिंसार्थः २३५
 ✓तुल् उन्माने ६३५, ६४२
 ✓तुल् उन्मिती ६३५
 ✓तुल् द्रवणे ६३५
 ✓तुल् द्रवणे ६३५

✓तुष् प्रीती २३५
 ✓तुम् शब्दार्थः २३६
 ✓तुह् अर्दने २३६
 ✓तुण् पूरणे ६३६
 ✓तुण् संकोचने ६३६
 ✓तूर् गतित्वरणहिंसनयोः २३६
 ✓तुल् निष्कर्षे २३७, ६३६
 ✓तुल् पूरणे ६३६
 ✓तुप् तुष्टी २३७
 ✓तुह् हिंसायाम् २३८, ५२८
 ✓तुश् गती २३८, ५२८
 ✓तृण् अर्दने २३८
 ✓तृद् हिंसानादरयोः २३८
 ✓तृप् तृप्ती २३९
 ✓तृप् प्रीणने २३९
 ✓तृप् प्रीती २३९, ६३७
 ✓तृप् संदीपने ६३७
 ✓तृप् तृप्ती २३९
 ✓तृम् तृप्ती २३९
 ✓तृम् तृप्ती २४०
 ✓तृह् हिंसायाम् ५२८
 ✓तृ प्लवनतरणयोः ६३२, ६३३
 ✓तेप् क्षरणार्थः ५२९
 ✓त्रस् भासार्थः २४३, ६३७
 ✓त्रस् गत्यर्थः २४२
 ✓त्रङ् गत्यर्थः २४२
 ✓त्रङ् गत्यर्थः २४२
 ✓त्रङ् गत्यर्थः २४२
 ✓त्रद् चेष्टायाम् २४२
 ✓त्रप् लज्जायाम् २४२
 ✓त्रपि भोजसूत्रम् २४२
 ✓त्रस् उद्वेगे ६३७
 ✓त्रस् धारणे ६३७
 ✓त्रस् भये ६३७
 ✓त्रस् धारणे २४३, ६३७

- ✓ब्रुट् छेदने ५८४, ६३७, ६३८
 ✓ब्रुङ् छेदने ६३७
 ✓ब्रुङ् ब्रीडने ६३८
 ✓त्वक्ष् तनूकरणे २४५
 ✓त्वक्ष् त्वचने २४५
 ✓त्वङ्ग, कम्पने च = गत्यर्थः २४५
 ✓त्वङ्ग, गत्यर्थः ४३३
 ✓त्वच् संवरणे २४६
 ✓त्वञ्च गत्यर्थः २४६
 ✓त्वर, सम्भ्रमे २४६
 ✓त्सघ् गतो २४७
 ✓त्सर् छद्मगतौ २४७

(थ)

- ✓थव् हिंसायाम् २४७
 ✓थुङ् संवरणे २४७
 ✓थुर्व, हिंसार्थः २४७

(द)

- ✓दंश् दंशने ६३८
 ✓दंश् दशने २४८
 ✓दंश् भासार्थः ६३८, ६३९
 ✓दंस् दर्शनदंसनयोः ६३९, ६४१
 ✓दंस् भासार्थः ६३९
 ✓दंह, रक्षणे ६३९
 ✓दक्ष् वृद्धौ शीघ्रायै च २४८
 ✓दक्ष् गतिहिंसनयोः २४८
 ✓दघ् घातने २४९
 ✓दङ्घ्र, पालने, च = रक्षणे ६३९
 ✓दङ्घ्र, पालने च = वर्जने २४९
 ✓दण्ड् दण्डनिपातने ६३९
 ✓दण्ड् हिंसागत्योः ६३९
 ✓दद् दाने २५०
 ✓दघ् धारणे २५०
 ✓दन्व् गत्यर्थः २५०
 ✓दम् उपशमे २५०, ६४०
 ✓दम् क्षेपे ६४०

- ✓दम्भ् क्षेपे ६४०
 ✓दम्भ् दम्भे २५१, ६४०
 ✓दम्भ् नोदे ६४०
 ✓दय् दानगतिरक्षणहिंसादानेषु २५१
 ✓दरिद्रा दुर्गती २५१
 ✓दल् विदारणे २५२, ६४०
 ✓दल् विशारणे २५२, ६४०
 ✓दश् दशने दर्शने च ६३८
 ✓दस् उपक्षये २५२
 ✓दस् दर्शनदंसनयोः ६३८, ६४१
 ✓दस् निरवसाने ६४१
 ✓दह् भस्मीकरणे २५२
 ✓दा दाने २५२, २५३
 ✓दा लवने २५३
 ✓दान् अवलण्डने २५३
 ✓दाय् दाने २५३
 ✓दाश् दाने २५३, ६४१
 ✓दाश् हिंसायाम् २५४
 ✓दास् दाने २५४
 ✓दिप् क्षरणार्थः २५४
 ✓दिम्भ् क्षेपे ६२८, ६४०
 ✓दिव् अर्दने ६४१
 ✓दिव् क्रीडाविजिगीषाव्यवहारद्युतिस्तुति-
 मोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु २५४
 ✓दिव् क्रीडा विजिगीषा ६४१
 ✓दिव् परिकूजने ६४१
 ✓दिश् अतिसर्जने २५५
 ✓दीक्ष् मीण्डयेज्योपनयननियमव्रतादेशेषु २५६
 ✓दी क्षये २५५
 ✓दीधी दीप्तिदेवनयोः २५६
 ✓दीप् दीप्तौ २५६
 ✓दु उपतापे २५७
 ✓दु गतौ २५७
 ✓दुःख तत्क्रियायाम् ६४२
 ✓दुङ् निमज्जने २५७, ५५६

✓दुर् + ✓खन् अवदारणे ६४२
 ✓दुर्व हिंसार्थः २५७
 ✓दुल् उत्क्षेपे ५७५, ६३५, ६४२
 ✓दुष् वैकृत्ये २५७
 ✓दुह् अर्दने २५८
 ✓दुह् प्रपूरणे २५८
 ✓द्व परितापे २५८
 ✓द्वह् वृद्धौ २५८
 ✓दृ भये २५९
 ✓दृ विदारणे २६१, २६२, ६४०
 ✓दृ हिंसायाम् २५९
 ✓दृप् उत्कलेशे २५९
 ✓दृप् संदीपने ६४२
 ✓दृप् हर्षसंमोहनयोः २५९
 ✓दृप् हर्षमोहनयोः ६४२
 ✓दृप् उत्कलेशे २६०
 ✓दृम् ग्रन्थे २६०
 ✓दृम् ग्रन्थे ६४३
 ✓दृम् भये ६४३
 ✓दृम् सन्दर्भे ६४३
 ✓दृम्प् उत्कलेशे २६०
 ✓दृश् प्रेक्षणे २६०
 ✓दृष् धारणे ६४५
 ✓दृह् वृद्धौ २६१
 ✓दृ भये २६१, ६४३
 ✓दे क्षरणार्थः २६२
 ✓दे देवने २६२, ६४१
 ✓दे रक्षणे २६२
 ✓दै शोधने २६२
 ✓दो अवखण्डने २६३
 ✓द्यु अभिगमने २६३
 ✓द्युत् दीप्तौ २६३, ३८७
 ✓द्यौ गती २६३
 ✓द्यै न्यङ्गविधाने २६३

✓द्रा कुत्सायां गती २६४
 ✓द्राख् शोषणालमर्थयोः ३९७, ४२०
 ✓द्राष् आयासे च = सामर्थ्ये २६४
 ✓द्राष् सामर्थ्ये २६४
 ✓द्राङ्क् काङ्क्षायाम् २६५
 ✓द्राङ्क् घोरवाशिते, च = काङ्क्षायाम् २६५
 ✓द्राङ् विशरणे २६५
 ✓द्राह् निक्षेपे २६५
 ✓द्रु गती २६५
 ✓द्रु हिंसायाम् २६६, २६७
 ✓द्रुण् हिंसागतिकौटिल्येषु २६६
 ✓द्रुह् जिघांसायाम् २६६
 ✓द्रु हिंसायाम् २६७
 ✓द्रेक् शब्दोत्साहे २६७
 ✓द्रे स्वप्ने २६७
 ✓द्विप् अप्रीतो २६७
 ✓द्व वरणे २६७
 ध
 ✓धक् नाशने ६४३, ६४६
 ✓धण् शब्दे २६८, २७६
 ✓धन् धान्ये २६८
 ✓धन् शब्दे २६८
 ✓धन्व् गत्यर्थः २६८
 ✓धम् शब्दाग्निसंयोगयोः २६९
 ✓धा दानधारणयोः २६९
 ✓धाव् शुद्धौ २६९
 ✓धि धारणे २७०
 ✓धिक् सन्दीपनक्लेशनजीवनेषु २७०
 ✓धिव् प्रीणनार्थः २७०, ५५५
 ✓धिष् शब्दे २७०
 ✓धी आधारे २७०
 ✓धु कम्पने २७१, ६४३
 ✓धुक् संदीपनक्लेशनजीवनेषु २८१
 ✓धुज गती २७८
 ✓धुर्व हिंसार्थः २७१
 ✓धु कम्पने २७१, २७२, ६४३

✓घृ विघ्नने २७२, ६४३
 ✓घृप् भासार्थः ६४४
 ✓घृप् सन्तापे २७२
 ✓घूर् हिंसागत्योः २७२
 ✓घृ अवघ्वंसने २७३
 ✓घृ अवस्थाने २७३
 ✓घृ घारणे २७३
 ✓घृज् गती २७३, ४५६
 ✓घृञ्ज् गती २७४, ४६७
 ✓घृष् अप्रसहने ६४५, ७१७
 ✓घृष् प्रसहने ६४५
 ✓घृष् प्रागल्भ्ये २७४
 ✓घृष् संहती हिंसे ६४५
 ✓घृष् सामर्थ्यधारणार्थः ६४५, ७०९
 ✓घृ वयोहानी २७४
 ✓घे गती २७४
 ✓घे पाने २७४
 ✓घोर् गतिचातुर्ये २७४
 ✓घमा शब्दाग्निसंयोगयोः २७५
 ✓घ्ये चिन्तायाम् २७५
 ✓घृज् गती २७५
 ✓घृञ्ज् गती २७६, ४६७
 ✓घृस् उच्छे २७६, ५७७, ६४५
 ✓घ्रास् शोषणालम्भयोः २७६, ३९७, ४२०
 ✓घ्राष् सामर्थ्ये २७६
 ✓घ्राङ्क्ष् काङ्क्षायाम् २७७
 ✓घ्राङ्क्ष् घोरनिवाशिते च=काङ्क्षायाम् २७७
 ✓घ्राङ् विशरणे २७७
 ✓घृ गतिस्थैर्ययोः २७७
 ✓घृ स्थैर्ये २७७
 ✓घृव् गतिस्थैर्ययोः २७८
 ✓घ्रेक् शब्दोत्साहे २७८
 ✓घ्रै तृप्ती २७८
 ✓घ्वंस् अवघ्नंसने २७८
 ✓घ्वंस् गती च = अवघ्नंसने २७८

✓घ्वज् गती २७८
 ✓घ्वञ्ज् गती २७९
 ✓घ्वण् शब्दार्थः २७९
 ✓घ्वन् शब्दे २७९, ६४५
 ✓घ्वाङ्क्ष् घोरनिवाशिते च=काङ्क्षायाम् २७९
 ✓घ्वृ हृच्छने २८०

(न)

✓नक् नाशने ६४३
 ✓नक्ष् गती २८०
 ✓नख् गत्यर्थः २८०
 ✓नह् गत्यर्थः २८१
 ✓नज् व्रीडे २८१
 ✓नट् अवस्यन्दने ६४६
 ✓नट् नृती २८१
 ✓नट् भाषार्थः ६४७
 ✓नट् भासार्थः ६४६
 ✓नङ् अवस्यन्दने ६४६
 ✓नङ् भाषार्थः ६४६, ६४७
 ✓नद् अव्यक्ते शब्दे २८२
 ✓नद् भासार्थः ६४७
 ✓नन्द समृद्धौ २८२
 ✓नभ् हिंसायाम् २८२, २८३
 ✓नम् प्रह्वत्वे शब्दे च २८३
 ✓नम्ब् गती २८३
 ✓नय् गती २८३
 ✓नद् शब्दे २८३
 ✓नव् गती २८४
 ✓नल् गन्धे २८४
 ✓नल् भाषार्थः ६४७
 ✓नश् अदर्शने २८४, ६४६
 ✓नस् कौटिल्ये २८४
 ✓नह् बन्धने २८५
 ✓नाथ् याच्योपतापैश्वर्याशीःषु २८५
 ✓नाध् याच्योपतापैश्वर्याशीःषु २८५
 ✓नास् शब्दे २८६

✓निस् चुम्बने २८६
 ✓निक्ष् चुम्बने २८६
 ✓निज् शौचपोषणयोः २८६
 ✓निञ्ज् शुद्धौ २८६
 ✓निद् कुत्सासन्निकर्षयोः २८७
 ✓निन्द् कुत्सायाम् २८७
 ✓निन्व् सेचने २८७, ५११
 ✓निल् गहने २८७
 ✓निव् कुत्सासन्निकर्षयोः २८७
 ✓निवास् आच्छादने ६४७
 ✓निवास् निवासे ६४७
 ✓निष् समाधौ २८८
 ✓निष्क् गतौ ६४७
 ✓निष्क् परिमाणे ६४७
 ✓नी प्रापणे २८८
 ✓नील् वर्णे २८८
 ✓नीव् स्थूल्ये २८८
 ✓नु स्तवने २८९
 ✓नु स्तुतौ २८९
 ✓नुद् प्रेरणे २८९
 ✓नू स्तवे २८९
 ✓नृत् गात्रविक्षेपे २९०
 ✓नृ नये २९०
 ✓नेद् कुत्सासन्निकर्षयोः २९०
 ✓नेष् गतौ २९१
 ✓न्वी नये २९१
 (प)
 ✓पंस् नाशने ४४८, ६४९
 ✓पक्ष् परिग्रहे २९१, ६४८
 ✓पच् पाके २९१
 ✓पच् व्यक्तीकरणे २९१
 ✓पछ् कृष्टने ६५५
 ✓पञ् विस्तारवचने ६४८
 ✓पञ् व्यक्तीकरणे २९२, ६४८
 ✓पञ् हिंसागत्योः ६४८

✓पट् गतौ २९२, ६५०
 ✓पट् ग्रन्थे ६४९
 ✓पट् भासार्थः ६४९
 ✓पट् भद्रासने ६४९
 ✓पठ् व्यक्तायां वाचि २९२
 ✓पण् व्यवहारे स्तुतौ च २९२
 ✓पण् शब्दे ३३१
 ✓पण्ड् गतौ २९३
 ✓पण्ड् नाशने ६४८, ६४९
 ✓पण्ड् संघाते ६४९, ६५६
 ✓पण्ड् हिंसागत्योः ६४९
 ✓पत् ऐश्वर्ये २९३, ६३१
 ✓पत् गतौ २९३, ६५०
 ✓पत् गतौ वा ६५०
 ✓पथ् गतौ २९३, ६५०
 ✓पथ् प्रक्षेपे ६५०, ६६३
 ✓पद् गतौ २९४, ६५०
 ✓पद् स्थैर्ये २९४, ६५०
 ✓पन् स्तुतौ २९४
 ✓पन्थ् गतौ ६५०
 ✓पप्पूल् लवनपवनयोः ६५२
 ✓पय् गतौ २९४
 ✓पर्ण हरितीभावे ६५१
 ✓पथ् प्रक्षेपणे ६५१
 ✓पद् कुत्सिते शब्दे २९४
 ✓पर्प् गतौ २९५
 ✓पव् गतौ २९५
 ✓पव् स्नेहने २९५
 ✓पल् गतौ २९५
 ✓पल् पवने ७०३
 ✓पल् रक्षणे ६५१, ६५४
 ✓पल् लवनपवनयोः ६५२
 ✓पल्पूल् लवनपवनयोः ६५२
 ✓पल्युल् लूनिपूत्योः ६५२
 ✓पल्युल् लवनपवनयोः ७०२

✓पव् गतो २९६
 ✓पश् अनुपसर्गति ६५३
 ✓पश् बन्धने ६५२, ६५३, ७२८
 ✓पश् बाधनस्पर्शनयोः २९६
 ✓पष् अनुपसर्गति ६५३
 ✓पष् बन्धने ६५३
 ✓पष् बाधनस्पर्शनयोः ६५२
 ✓पष् बाधनस्पर्शनयोः ६५३
 ✓पस् बन्धने ६५३
 ✓पस् बाधनस्पर्शनयोः २९६
 ✓पस् बाधे ग्रन्थे ६५३
 ✓पा पाने २९६
 ✓पा रक्षणे २९७, ६५१, ६५४
 ✓पार् कर्मसमाप्ती ६५४, ६६२, ६६३
 ✓पार्थ प्रक्षेपणे ६६३
 ✓पाल् रक्षणे ६५१, ६५४
 ✓पाष् धारणे ६५३
 ✓पाषण्ड् हिंस्रगत्योः ६५४
 ✓पि गतो २९७
 ✓पिस् भासार्थः ६५४, ६५६
 ✓पिस् हिंसाबलदाननिकेतनेषु ६५४
 ✓पिच् कुट्टने ६५५
 ✓पिच्छ् कुट्टने ६५५
 ✓पिच्छ उत्त्वलेशे २९७
 ✓पिज् हिंसाबलदाननिकेतनेषु ६५५
 ✓पिञ्छ् कुट्टने ६५५
 ✓पिञ्ज् अव्यक्ते शब्दे २९७, ६५६
 ✓पिञ्ज् भाषार्थः ६५६
 ✓पिञ्ज् हिंसाबलदाननिकेतनेषु ६५५, ६५६
 ✓पिञ्ज् सम्पर्वने २९८
 ✓पिट् आक्रोशे २९९
 ✓पिट् शब्दसंघातयोः २९८, ४५०
 ✓पिट् शब्दे २९८, ४४९
 ✓पिठ् हिंसासंक्लेशनयोः २९९
 ✓पिड् शब्दे २९९, ४४९, ४५०

✓पिण्ड् संघाते २९९, ६४९, ६५६
 ✓पिन्व् सेचने ३००
 ✓पिपील चलने ६५६
 ✓पिल् क्षेपे ६५६
 ✓पिश् अवयवे ३००
 ✓पिश् गतो ३००
 ✓पिष् सञ्चूर्णने ३००
 ✓पिस् गतो ३०१, ४५३, ६५६
 ✓पी पाने ३०१
 ✓पीड् गहने ६५७
 ✓पीड् व्यथायाम् ६५७
 ✓पील् प्रतिष्ठम्भे ३०१, ६५६, ६५७
 ✓पीव् स्थौल्ये ३०१
 ✓पुंस् अभिमर्दने ६५७
 ✓पुङ्ग्वर्जने ३८६
 ✓पुच्छ् उदसनादौ ६५७
 ✓पुछ् कुट्टने ६५५
 ✓पुट् भासार्थः ६५८, ६५९
 ✓पुट् संचूर्णने ६५८
 ✓पुट् संश्लेषणे ३०२, ६५८
 ✓पुट् संसर्गे ६५८, ६५९
 ✓पृट् अल्पीभावे ६५८
 ✓पुड् उद्देशे ३०२
 ✓पुड् प्रमर्दने ३०२
 ✓पुण् कर्मणि शुभे च ३०२
 ✓पुण् संघाते ६५९, ६६१
 ✓पुण्ट् भाषार्थः ६५९
 ✓पुण्ड् खण्डने ३०३
 ✓पुण्ड् प्रमर्दने ३०३
 ✓पुण्ड् मर्दे ६५८
 ✓पुथ् भाषार्थः ६५९
 ✓पुथ् हिंसायाम् ३०३, ६५९
 ✓पुन्थ् हिंसासंक्लेशयोः ३०३
 ✓पुर् अग्रगमने ३०३, ६५९
 ✓पुव् पूर्तौ ३०४

√पुल् गतौ ६५९
 √पुल् महत्त्वे ३०४, ६५९
 √पुल् समुच्छाये ६५९
 √पुल्ल् गतौ ६५९
 √पुष् धारणे ६६०
 √पुष् पुष्टौ ३०४, ६६०
 √पुष् वृद्धौ ६६०
 √पुष्प विकासे ३०५
 √पुस्त आदरानादरयोः ६६०, ६६७
 √पुस्त विभागे ३०५
 √पुस्त संघाते ६६०
 √पू पवने ३०५, ७०३
 √पूज् पूजायाम् ६६१
 √पूण् शब्दे ६५९
 √पूण् संघाते ६५९, ६६१
 √पूय विज्ञारणे दुर्गन्धे च ३०६
 √पूर आप्यायने ३०६, ६६१
 √पूण् संघाते ६५९, ६६१, ६६२
 √पूर्व निकेतने ६६२
 √पूर्व पूरणे ३०६, ६६२
 √पूल् संघाते ३०६, ६६१, ६६२
 √पूष् वृद्धौ ३०७, ६६०
 √पू पालनपूरणयोः ३०७
 √पू पूरणे ६६२
 √पू प्रीतौ ३०७
 √पृ व्यायामे ३०७
 √पृच् संयमने ६६२
 √पृच् सम्पर्के ३०८, ६६२
 √पृज् सम्पर्चने ३०८
 √पृञ्च् सम्पर्के ३०८
 √पृञ् वणे ३०८
 √पृञ् सम्पर्चने ३०९
 √पृङ् सुखने ३०९
 √पृण् प्रीणने ३०९
 √पृथ् प्रक्षेपे ६५०, ६५१, ६६२, ६६३

√पृथ् प्रख्याने ६६३
 √पृथ् विस्तारे ३०९
 √पृष् सेचने ३०९
 √पृ पालनपूरणयोः ३१०, ६५४
 √पृ पूरणे ६६२, ६६३
 √पेक् सेवने ३१०
 √पेल् गतौ ३१०, ६५६
 √पेक् सेवने ३११
 √पेश् गतौ ३११, ४६४
 √पेस् गतौ ३११, ४५३, ४६४
 √पे शोषणे ३११, ४६४
 √पैण् गतिप्रेरणश्लेषणेषु ३११, ४३०
 √प्याय् वृद्धौ ३१२
 √प्युष् उत्सर्गे ४५४
 √प्युष् विभागे ३१२, ४६७
 √प्युस् विभागे ३१२, ३१३
 √प्यै वृद्धौ ३१३
 √प्रच्छ् जीप्सायाम् ३१३
 √प्रथ् प्रक्षेपणे ६६३
 √प्रथ् प्रख्यातौ ६६३
 √प्रथ् प्रख्याने ३१३, ६६३
 √प्रस् विस्तारे ३१३
 √प्रा पूरणे ३१४
 √प्री तर्पणे ६६३
 √प्री तर्पणे कान्तौ च ३१४, ६६३
 √प्री प्रीतौ ३१४, ६६३
 √प्रु गतौ ३१४
 √प्रुष् दाहे ३१४
 √प्रुष् स्नेहसेचनपूरणेषु ३१३
 √प्रेह्लोल् चापले ३१०, ६६४
 √प्रेण् गतिप्रेषणश्लेषणेषु ३१५
 √प्रेष् गतौ ३१५
 √प्रेण् गतिप्रेरणश्लेषणेषु ३१५
 √प्रोथ् पर्याप्तौ ३१५
 √प्लक्ष् भक्षणे ३१६

- ✓प्लव् गतो ३१६
- ✓प्लिह् गतो ३१६
- ✓प्ली गतो ३१६, ३१७
- ✓प्लुष् दाहे ३१७
- ✓प्लुष् स्नेहसेचनपूरणेषु ३१७
- ✓प्लेव् गतो ४१२
- ✓प्लेव् सेवने ३१८
- ✓प्सा भक्षणे ३१८, ३३४

(फ)

- ✓फक् नोचैर्गतो ३१८
- ✓फण् गतो ३१८
- ✓फण् शब्दे ३३१
- ✓फल् निष्पत्तौ ३१९
- ✓फल् विशरणे ३१९, ५३६, ६४९
- ✓फुल् विकसने ५३८
- ✓फुल् विकसने ३१९, ५३८
- ✓फेल् गतो ३१९, ६५६

(ब)

- ✓बह् भासार्थः ६६४
- ✓बह् वृद्धौ ३२०
- ✓बट् ग्रन्थे ६४९, ६६४
- ✓बद् स्थैर्ये ३२०
- ✓बघ् बन्धने ३२०, ४३७, ६६४
- ✓बघ् संयमने ६६४
- ✓बन्द् स्थैर्ये ३२०
- ✓बन्ध् बन्धने ३२१
- ✓बन्ध् संयमने ६६४
- ✓बभ्र् गत्यर्थः ३२१
- ✓बम्ब्व् गतो ३२१
- ✓बब्व् गतो ३३२
- ✓बह्, प्राधान्ये ३२२, ६६५
- ✓बह्, भासार्थः ६६५
- ✓बह्, भासार्थः ६६५
- ✓बल् दाने वधे नीरूपणे ६६५
- ✓बल् नीरूपणे ६६५

- ✓बल् परिभाषणहिंसादानेषु ३३३
- ✓बल् प्राणने ६६५
- ✓बल् प्राणने घान्यावरोधने च ३२२
- ✓बल्ग् गत्यर्थः ७०२
- ✓बल्ह् प्राधान्ये ३२२
- ✓बल्ह् भासार्थः ६६५
- ✓बष्क् दर्शने ६६६
- ✓बिन्द् अवयवे ३२४
- ✓बिम्ब्व् मर्दने ३२५
- ✓बिल् भेदने ६६६, ६७१
- ✓बुक् भाषणे ६६६, ७०८
- ✓बुख् चलने ७०८
- ✓बुघ् अवगमने ३२६, ३२७
- ✓बुध् बोधने ३२६
- ✓बुन्द् निशामने ३२७
- ✓बुन्ध् निशामने ३२७
- ✓बुल् निमज्जने ४६७, ४६९, ६६९
- ✓बुल् सेचने ६६७
- ✓बुल्ल् सेचने ६६७
- ✓बुस् उत्सर्गे ३२७, ६६७
- ✓बुस् विभागे ३२७
- ✓बुस्त् आदरानादरयोः ६६०, ६६७
- ✓बृह् भासार्थः ६६७
- ✓बृह् भासार्थः ६६७
- ✓बृह्, वृद्धौ ३२८
- ✓बृक् आदाने ४५५
- ✓बृह् उद्यमे ३२८
- ✓बृह् शब्दे ३२८
- ✓वेद् निशामने ३२९
- ✓वेह् प्रयत्ने ४६४
- ✓व्रण् शब्दार्थः ३२९
- ✓व्रीस् हिंसायाम् ६६८
- ✓वृङ् संघाते ३२९
- ✓वृङ् संवरणे ४६९

✓ब्रू व्यक्तायां वाचि ३२९, ४३४

✓ब्रूस् हिंसायाम् ६६८

✓ब्ली वरणे ४६९

✓ब्लेष्क दर्शने ६६६, ७०६

(भ)

✓भक्ष् अदने ६६८

✓भक्ष् भक्षणे ३३०

✓भज् विश्राणने ३३०; ६६९; ६७०

✓भज् सेवायाम् ३३०, ३३५, ४३२, ६६८, ६६९

✓भञ्ज् आमर्दने ३३०

✓भञ्ज् भासार्थः ६६९

✓भञ्ज् हिंसागत्योः ३३०

✓भट् ग्रन्थे ६९९

✓भट् परिभाषणे ३३१; ४३५

✓भट् परिवर्तने ३३१

✓भट् भृती ३३१

✓भट्ट् भृती ३३१

✓भण् शब्दार्थः ३३१, ३३२; ४३५; ४६८

✓भण्ड् कल्याणे ६६९, ६७०

✓भण्ड् कृत्सायाम् ३३२

✓भण्ड् परिभाषणे ३३१, ३३२, ३३३, ६६९

✓भण्ड् परिहासे ३३२

✓भन्द् कल्याणे ६६९; ६७०

✓भन्द् कल्याणे सुखे च ३३२

✓भत्स् सन्तर्जने ६३२, ६७०

✓भवं गती ३३२

✓भयं हिंसार्थः ३३३

✓भवं हिंसने ३३२

✓भवं हिंसायाम् ३३२

भवन्ति अत्तिकर्मा ३३२

✓भल् आभण्डने ३३३; ६७०

✓भल् परिभाषणहिंसादानेषु ३३३; ४३५

✓भल्ल् गती ३३३

✓भल्ल् परिभाषणहिंसादानेषु ३३३

✓भष् भर्त्सने ३३४

✓भस् भर्त्सनदीप्तयोः ३३४

✓भा दीप्तौ ३३४, ३३५

✓भाज् पृथक्कर्मणि ६७०, ७२२

✓भाण्ड् परिभाषणे ३३२

✓भाम् क्रोधे ३३५, ६७१

✓भाष् व्यक्तायां वाचि ३३५

✓भास् दीप्तौ ३३४, ३३५

✓भिष् याच्यायामलाभे लाभे च ३३५

✓भिद् विदारणे ३३६; ६७१

✓भिल् भेदने ६६६, ६७१

✓भी भये ३३७

✓भुङ् भर्जने ३३७

✓भुण्ड् भरणे ५५७

✓भुण्ड् भृती ५५७

✓भुण्ड् वरणे ३३८

✓भू अवकल्कने ६७२

✓भू प्राप्ता ६७२

✓भू सत्तायाम् ३३८, ६७१

✓भूष् अलङ्कारे ३३८, ६७२

✓भृश् भासार्थः ६७२

✓भृ भरणे ४६०, ५२८

✓भृद् निमज्जने ३४०

✓भृश् अघःपतने ३४०

✓भृष् हिंसासंघातयोः ३४०

✓भृ भर्जने च = भरणे ३४०

✓भृस् भये ३४१

✓भ्रंश् अघःपतने ३४१

✓भ्रंस् अवसंसने ३४१

✓भ्रश् भक्षणे ३४१

✓भ्रण् शब्दार्थः ३३१, ३४२, ४६८

✓भ्रश् अवसंसने ३४२

✓भ्रस्ज् पाके ३४२

✓भ्राज् दीप्तौ ३४३, ४१०

✓भ्री भरणे ३४४

- ✓भ्रुङ् संवरणे ३३४
- ✓भ्रूण् आशायाम् ६७३
- ✓म्लक्ष् भक्षणे ३४५, ६८२
- ✓म्लाक्ष् दीप्ती ३४५
- ✓म्लेष् चलने ३४५
- (म)
- ✓मंह् भासार्यः ६७३
- ✓मंह् वृद्धौ ३४५, ६७३
- ✓मक्ष् रोषे ४३२, ३४५
- ✓मक्ष् संघाते रोषे च ४३२
- ✓मस् गत्यर्थः ३४६
- ✓मस्त्वे गत्यर्थः ३४७
- ✓मङ् गत्यर्थः ४३३, ३४७
- ✓मङ्क्ष् कैतवे, च = गत्याक्षेपे ३४८
- ✓मङ्क्ष् गत्याक्षेपे ३४७
- ✓मङ्क्ष् मण्डने ३४८
- ✓मच् कल्कने ३४८
- ✓मज् शब्दार्थः ३४८, ६७७
- ✓मञ्छ् धारणोच्छ्वायपूजनेषु ३४९
- ✓मण् शब्दार्थः ३५०
- ✓मण्ट् शोके ३५०
- ✓मण्ड् भूषायाम् ३५१; ६७३
- ✓मण्ड् विभाजने ३५०; ४३६, ६७३
- ✓मथ् विलोडने ३५१
- ✓मद् हर्षग्लपनयोः ६७३
- ✓मन् ज्ञाने ३५२
- ✓मन् अवबोधने ३५२
- ✓मन्थ् विलोडने ३५२, ३५३
- ✓मन्थ् हिंसासंक्लेशयोः ३५३
- ✓मन्द् मोदमदस्वप्नगतिषु ६७३
- ✓मन्द् स्तुति ४३९
- ✓म-द् स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु ३५३
- ✓मभ्र् गत्यर्थः ३५३
- ✓मय् गतौ ३५४
- ✓मर्क् सपे ६७६
- ✓मर्च् शब्दार्थः ६७५

- ✓मर्ब् गतौ ३५४
- ✓मर्ब् पूरणे ३५४
- ✓मल् धारणे ३५४
- ✓मल् धारणे ३५५
- ✓मल्ह् परिभाषणहिंसादानेषु ३३२
- ✓मल्ह् प्राधान्यपरिभाषणहिंसादानेषु ४४४
- ✓मव् बन्धने ३५५
- ✓मव्य् बन्धने ३५५
- ✓मश् शब्दे रोषकृते च ३५५
- ✓मष् हिंसार्थः ३५६
- ✓मस् परिणामे ३५६
- ✓मस्ज् शुद्धौ ३५७
- ✓मह् पूजायाम् ३५७, ६७३, ६७५
- ✓महौ पूजायाम् ६७५
- ✓मा माने ३५७, ३५८
- ✓मा माने शब्दे च ३५८
- ✓माङ्क्ष् काङ्क्षायाम् ३५८
- ✓मान् पूजायाम् ३५८, ६७५
- ✓मान्थ् हिंसासंक्लेशयोः ३५८
- ✓मान्थ् हिंसासंक्लेशयोः ३५८
- ✓मार्गं अन्वेषणे ६७६
- ✓मार्गं संस्कारगतयोः ६७६
- ✓मार्जं शब्दार्थः ६७५, ६७७
- ✓माह् माने ३५९
- ✓मि प्रक्षेपणे ३५९
- ✓मिच्छ् उत्क्लेशे ३५९
- ✓मिच्छ् भाषार्थः ६७७
- ✓मिण्ट् व्यभिचारे ६७७
- ✓मिथ् मेवाहिंसनयोः ३५९
- ✓मिद् मेवाहिंसनयोः ३६०
- ✓मिद् स्नेहने ३६०, ६७७
- ✓मिण्ट् स्नेहने ६७७
- ✓मिन्द् अवयवे ३३६
- ✓मिन्द् स्नेहने ६७७
- ✓मिन्व् सेचने ३६१

- ✓मिल् श्लेषणे ३६१, ६५५
- ✓मिश् शब्दे रोषकृते च ३६१, ६७८
- ✓मिश्र सम्पर्चने ६७८
- ✓मिष् सेचने ३६१
- ✓मिष् स्पर्शायाम् ३६२
- ✓मिह् सेचने ३६२
- ✓मी मती मनने ६७८
- ✓मी हिंसायाम् ३६२, ३६३
- ✓मीम् गती ३६३
- ✓मीम् शब्दे च = गती ३६३
- ✓मील् निमेषणे ३६३, ४९२, ५४१
- ✓मीव् स्थूल्ये ३६४
- ✓मुक्ष् संघाते ६७९
- ✓मुह्व् गत्यर्थः ३६४
- ✓मुच् कल्कने ३६४, ६७८
- ✓मुच् मोक्षणे ३६५, ६७८, ६८१
- ✓मुज् शब्दार्थः ३६५
- ✓मुञ्श् कल्कने ३६५
- ✓मुञ्ज् शब्दार्थः ३६५, ६७७
- ✓मुट् आक्षेपप्रमर्दनयोः ३६६
- ✓मुट् प्रमर्दने ३६६
- ✓मुट् संचूर्णने ६७९
- ✓मुट् संचूर्णने ६७९
- ✓मुट् प्रमर्दने ६७९
- ✓मुड् उत्सर्गे ३६७
- ✓मुड् प्रमर्दने ३६६
- ✓मुण् प्रतिज्ञाने ३६७
- ✓मुण्ट् खण्डने ३६७
- ✓मुण् पलायने ३६७
- ✓मुण्ड् खण्डने ३६८
- ✓मुण्ड् प्रमर्दने ३६८
- ✓मुण्ड् मज्जने ३६८
- ✓मुद् संसर्गे ६७९
- ✓मुद् हर्षे ३६९, ६७९
- ✓मुर् वेष्टने ३६९

- ✓मुच्छं मोहसमुच्छाययोः ३६९, ५४१
- ✓मुव् बन्धने ३७०
- ✓मुल् धारणे ६७९
- ✓मुल् रोहणे ६७९, ६८०
- ✓मुल्ल् धारणे ६७९
- ✓मुष् स्तेये ३७०
- ✓मुष् खण्डने ३७०
- ✓मुष् हिंसार्थः ३७०
- ✓मुस् खण्डने ३७१
- ✓मुस्त् गन्धे ६७९
- ✓मुस्त् संघाते ६६०, ६७९
- ✓मुह् वैचित्त्ये ३७१
- ✓मू बन्धने ३७१, ६८०
- ✓मूत्र प्रस्रवणे ६७९
- ✓मूल् प्रतिष्ठायाम् ३७१
- ✓मूल रोहणे ६७९, ६८०
- ✓मूष् स्तेये ३७२
- ✓मू प्राणत्यागे ३७२
- ✓मू मरणे ३७२
- ✓मूक्ष् संघाते ३७३, ६७९
- ✓मूग् अन्वेषणे ३७३, ६८०
- ✓मूज् शब्दार्थः ३७३, ३७४, ६७५
- ✓मूज् शुद्धौ ६७६, ६७७, ६८०
- ✓मूज् शीचालङ्कारयोः ६७६, ६८०
- ✓मूड् सुखने ३७४
- ✓मूण् हिंसायाम् ३७५
- ✓मूण्ड् छेदने ६८१
- ✓मूद् क्षोदे ३७५
- ✓मूव् उन्दे ३७६
- ✓मूश् आमर्शने ३७६
- ✓मूष् तितिक्षायाम् ३७७; ६८१
- ✓मूष् सहने च = सेचने ३७६
- ✓मृ हिंसायाम् ३७७
- ✓मेट् उन्मादे ३७८
- ✓मेथ् मेघाहिंसनयोः ३७८

- ✓मेद् मेघाहिसनयोः ३७८
- ✓मेघ् संगमे च = मेघाहिसनयोः ३७८
- ✓मेप् गतौ ३७९
- ✓मेव् सेवने ३७२
- ✓मोक्ष् असने ६८१
- ✓म्ना अभ्यासे ३७९
- ✓म्रक्ष् संघाते ३८०
- ✓म्रद् मर्दने ३८०
- ✓म्रुच् गत्यर्थः ३८०
- ✓म्रुञ्च् गत्यर्थः ३८०
- ✓म्रेट् उन्मादे ३८०
- ✓म्रेड् उन्मादे ३८१
- ✓म्लक्ष् अदने ६८२
- ✓म्लुञ्च् गत्यर्थः ३८१
- ✓म्लेच्छ् अव्यक्तायां वाचि ३८१
- ✓म्लेट् उन्मादे ३८२
- ✓म्लेव् सेवने ३८२

(य)

- ✓यक्ष् पूजायाम् ३८२
- ✓यक्ष् पूजायाम् ६८२
- ✓यज् देवपूजासङ्गति करणदानेषु ३८२, ३८४, ६८२
- ✓यत् निकारोपस्कारयोः ६८३
- ✓यत् प्रयत्ने ३८३, ३८४
- ✓यन् उद्धारे ६८४
- ✓यन्त्र् संकोचने ६८४
- ✓यभ् विपरीतमैथुने ३८३
- ✓यम् उपरमे ३८४, ६८४
- ✓यम् परिवेषणे ६८४
- ✓यय् गतौ ३८४
- ✓यस् प्रयत्ने ३८४
- ✓यस् यतने ३८४
- ✓या प्रापणे ३८४
- ✓याच् याच्यायाम् ३८५
- ✓यु जुगुप्सायाम् ३८५, ६८४

- ✓यु बन्धने ३८६
- ✓यु मिश्रणे ३८५, ३८६
- ✓यु मिश्रणेऽमिश्रणे ३८६
- ✓युङ्क्त् वज्जने २८६
- ✓युच्छ् प्रमादे ३८६
- ✓युज् कुत्सायाम् ६८४
- ✓युज् योगे ३८६, ६८५
- ✓युज् पुतौ ३८६
- ✓युज् समाधौ ३८६, ६८५
- ✓युज् सम्पर्चने ६८५
- ✓युञ्क्त् पार्थिव्ये ३८६
- ✓युत् दीप्तौ ३८७
- ✓युत् भाषणे ३८७
- ✓युत् भासने ३८७
- ✓युष् प्रहरणे ३८७
- ✓युष् युद्धे ३८७
- ✓युष् भजने ३८८
- ✓युष् हिंसायाम् ३८८
- ✓यूष् वधे ३८८
- ✓यूष् हिंसायां संघाते च ३८८
- ✓यूष् हिंसायाम् ३८८
- ✓येल् गतौ ३८४
- ✓येष् प्रयत्ने ३८४, ३८८
- ✓यौट् सम्बन्धे ३८८
- ✓यौड् सम्बन्धे ३८८
- ✓यौण्ड् सम्बन्धे ३८८

(र)

- ✓रंह् गतौ ५२, ३८९, ४१५
- ✓रंह् भावार्थः ६८७
- ✓रक् आस्वादने ६८६, ६९१
- ✓रक्ष् पालने ३८९
- ✓रख् गत्यर्थः ३८९, ३९०, ४१३
- ✓रख् सर्पणे ३८९
- ✓रग् आस्वादने ६८६, ६९१
- ✓रग् शङ्कायाम् ३८९, ४१०

- ✓रघ् ५२
 ✓रघ् आस्वादाने ६८६
 ✓रघ् गतौ ३८९, ६८६
 ✓रघ् हिंसासंराद्धयोः ३९८
 ✓रङ्घ् गत्यर्थः ३८९, ३९०, ४१३
 ✓रङ्घ् सर्पणे ३९०
 ✓रङ्ग- गत्यर्थः ३९०, ४१३, ४१४, ६९२
 ✓रङ्ग- गत्यर्थः ३९०, ६९२
 ✓रङ्ग- भासार्थः ६८५, ६८७
 ✓रच् प्रतियत्ने ६८७
 ✓रच्छ् गतौ ३८९
 ✓रञ्ज् मित् ३९०
 ✓रङ्ग् रागे ३९१
 ✓रट् परिभाषणे ३९२, ४१०, ४१५
 ✓रठ् परिभाषणे ३९२, ४१०
 ✓रठ् भाषणे ३९२
 ✓रण् गतौ ३९२, ४०१
 ✓रण् रुति ३९२
 ✓रण् शब्दार्थः ३९२, ४१५, ४६८
 ✓रण्व् गत्यर्थः ३९२, ४०१
 ✓रद् विलेखने ३९३
 ✓रघ् हिंसासंराद्धयोः ३९३
 ✓रप् व्यक्तायां वाचि ३९३, ७३३
 ✓रफ् गतौ ३९४
 ✓रम् आरम्भे च ३९४
 ✓रम् रामस्ये ३९४
 ✓रम् क्रीडायाम् ३९२, ३९५, ३९६, ६८५
 ✓रम् परिवेष्टने ३९५
 ✓रम्फ् गतौ ३९४, ३९५
 ✓रम्फ् गत्याम् ३९५
 ✓रम्फ् वधे ३९५
 ✓रम्ब अवसंसने च ३९५, ४१८
 ✓रम्ब गत्याम् ३९५
 ✓रम्ब शब्दे ३९५, ४१७
 ✓रम्भ् धारणे ३९५
 ✓रम्भ् शब्दे ३९६, ४११, ४१७
 ✓रय् गतौ ३९६
 ✓रल् गतौ ३९२
 ✓रल् गतौ ३९२
 ✓रस् आस्वादाने स्नेहने ६८६
 ✓रस् आस्वादस्नेहनयोः ६८७, ६९५
 ✓रस् शब्दार्थः ३९६, ६९५
 ✓रस् शब्दे ५६२, ५६४
 ✓रस्त् सामग्रीवृद्धौ ६८७
 ✓रह् त्यागे ३८९, ३९७, ६८५, ६८८
 ✓रह् भाषार्थः ६८५
 ✓रा दाने ३९७, ३९८, ४१२, ४२०
 ✓राख् शोषणालमर्थयोः ३९७, ४२०
 ✓राघ् शक्तौ ३९७
 ✓राघ् सामर्थ्ये ३९७, ४२०
 ✓राज् दीप्तौ ३९८, ४२०
 ✓राघ् वृद्धौ ३९८
 ✓राघ् संराध्यै ३९८
 ✓राघ् संसिद्धौ ३९८
 ✓राघ् सिद्धौ ३९८
 ✓रास् दीप्तौ ३९८
 ✓रास् शब्दे ३९६
 ✓रि गतौ ३९९
 ✓रि हिंसायाम् ३९९, ४०२
 ✓रिख् गत्यर्थः ३९९, ४२१
 ✓रिङ्घ् गत्यर्थः ३९९, ४००
 ✓रिङ्ग- गत्यर्थः ३९९, ४००, ४२१
 ✓रिङ्घ् गतौ ४००
 ✓रिच् वियोजनसम्पन्नयोः ४००, ६८८
 ✓रिच् विरेचने ४००, ६८८
 ✓रिज् शब्दे ३९२
 ✓रिज् गतिस्थानार्जनोपाजनेषु ४००, ४०१
 ✓रिङ्घ् विस्तारे ६८८
 ✓रिण्व् गत्यर्थः ४०१
 ✓रिप् गतौ ४०१, ४२२

- ✓रिफ् कथनयुद्धनिन्दाहिंसादानेषु ४०१
 ✓रिफ् कथनयुद्धहिंसादानेषु ३९४, ४०३
 ✓रिफ् दानश्लाघानिन्दाहिंसाजौ ४०१
 ✓रिभ् ४१२
 ✓रिभ् हिंसायाम्
 ✓रिभ् गत्याम् ४०१
 ✓रिश्, दारणे ४००
 ✓रिश् हिंसायाम् ४२२
 ✓रिश् हिंसार्थः ४०२
 ✓रिष् हिंसायां च रोषे ४०२
 ✓रिष् हिंसार्थः ४०२
 ✓रिह् कथनयुद्धहिंसादानेषु ४०१, ४०२, ४२३
 ✓रि गतिरेषणयोः ३९६, ४०३
 ✓रिह्, वधे ४०३
 ✓रो गतौ ४७०
 ✓रो स्रवणे ४०३, ६९५
 ✓र गतिरेषणयोः ४०३
 ✓र शब्दे ४०३
 ✓रंश् भाषार्थः ६८८
 ✓रंस् भाषार्थः ६८८
 ✓रङ्ग, वर्जने ४०४
 ✓रच् दीप्तावभिधृत्याम् ४०४, ४०५
 ✓रञ् भङ्गे ४०५, ६८९
 ✓रञ् हिंसायाम् ४०५, ४०८, ६८९
 ✓रट् दीप्तौ ४०५, ६८९
 ✓रट् प्रतिघाते ४०५
 ✓रट् प्रतीघाते ४०५, ४०६, ४२४, ६८९
 ✓रट् भाषार्थः ६८९
 ✓रट् भासार्थः ६८९
 ✓रट् रोषे ४०८, ६८९
 ✓रट् विशरणगत्यवसादनेषु ४०५
 ✓रट् उपघाते ४०५, ६८९
 ✓रट् प्रतीघाते ४०५, ४०६, ४२४
 ✓रट् भाषार्थः ६८९

- ✓रुट् रोषे ६८९
 ✓रुण्ट् स्तेये ४०६
 ✓रुण्ट् आलस्ये गतिप्रतिघातेऽपि ४२७
 ✓रुण्ट् गतौ ४२७
 ✓रुण्ट् स्तेये ४०६, ४२६
 ✓रुण्ड् स्तेये ४०६
 ✓रुद् अश्रुविमोचने ४०७, ४०८
 ✓रुध् आवरणे ४०७, ४०८
 ✓रुप् विमोहे ४०८, ४२७
 ✓रुश् हिंसायाम् ४०८, ६८९
 ✓रुष् रोषे ४०८, ४०९, ६८९
 ✓रुष् हिंसार्थः ४०८, ६८९
 ✓रुह्, बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च ४०९
 ✓रुक्ष पाख्ये ६९०
 ✓रूप रूपक्रियायाम् ६९०
 ✓रुष छुरणे ६९०
 ✓रुष् भूषायाम् ४१०, ४२९
 ✓रेक् शङ्कायाम्
 ✓रेखा श्लाघासादनयोः ३९९
 ✓रेज् दीप्तौ ४१०
 ✓रेट् परिभाषणे याचने च ४१०
 ✓रेड् वञ्चने ४११
 ✓रेप् गतौ ४११, ४१२, ४३०, ५६१, ५६४
 ✓रेप् शब्दे गतौ च ४११
 ✓रेब् गतौ ४११, ४१२
 ✓रेभ् शब्दे ३९६, ४११, ४१८
 ✓रेव् गतौ ४११
 ✓रेव् प्लुतगतौ ४१२
 ✓रेष् अव्यक्ते शब्दे ४१२, ५६१, ५६४
 ✓रै शब्दे ३९७, ४११, ४१२
 ✓रोड् उन्मादे ४११
 (ल)
 ✓लक् आस्वादाने ६८६, ६९०, ६९१
 ✓लक्ष् आलोचने ६९१
 ✓लक्ष् दर्शनाङ्कनयोः ४१५, ४२१, ६९१

- ✓लख् गत्यर्थः ३८९, ४१३
- ✓लग् आस्वादाने ६८६, ६९१
- ✓लग् गत्यर्थः ४१३
- ✓लग् सङ्गे ३८९, ५६४
- ✓लग् सङ्गे ४१३
- ✓लघ् गतो ४१४
- ✓लङ् गत्यर्थः ३८९, ३९०, ४१३
- ✓लङ् गत्यर्थः ४१३, ४१४
- ✓लङ् गत्यर्थः ४१४, ६९२
- ✓लङ् भोजननिवृत्तौ च गत्यर्थः ४१४
- ✓लङ् भासार्थः ६८५, ६९२
- ✓लङ् शोषणे ४१४
- ✓लञ् लक्षणे ४१५
- ✓लज् अपवारणे ६२३, ६९२
- ✓लज् प्रकाशने ४१५
- ✓लज् प्राणने ६९२;
- ✓लज् भर्त्सने ४१५, ४२०
- ✓लज् व्रीडे ४१९, ६९२; व्रीडे ४१५
- ✓लज् प्रकाशने ६९२, ६९३
- ✓लज् भर्त्सने ४१५; ४२०
- ✓लञ् भाषार्थः ६९३
- ✓लञ् भासार्थः ६९३
- ✓लञ् हिंसाबलादाननिकेतनेषु ६९२
- ✓लट् बाल्ये ४१५, ४१६
- ✓लङ् जिह्वोन्मथनयोः ४१६
- ✓लङ् विलासे ४१६, ४१८, ६९४
- ✓लङ् उन्मथने ४३१
- ✓लङ् उपसेवायाम् ६९४
- ✓लण्ड् उत्क्षेपे ५७७, ६९३, ६९४, ५७८
- ✓लण्ड् कोपे ६९३
- ✓लत् घाते ४१५
- ✓लन्द् उत्क्षेपणे ६९३
- ✓लन्द् उत्क्षेपे ५७७, ५७८, ६९४
- ✓लप् व्यक्तायां वाचि ३९३, ४१६, ७३३

- ✓लभ् प्राप्ते ३९४
- ✓लम्ब् अवसंसने, च शल्दे ४१७
- ✓लम्ब् शब्दे ३९५, ४१७
- ✓लम्भ् शब्दे ४१७
- ✓लद् भारे ६९४
- ✓लद् भारव्यासे ४१८
- ✓लल् ईप्सायाम् ४१६, ४१८, ६९४
- ✓लल् क्रीडायाम् लीलायाम् द्वि ६९३
- ✓लश् शिल्पोपयोगे ४१९, ६९५
- ✓लष् कान्तौ ४१८
- ✓लष् शिल्पोपयोगे ४१९, ६९५
- ✓लस् शिल्पयोगे ६९५
- ✓लम् श्लेषणक्रीडनयोः ६९५, ४५८, ४१९
- ✓लस्ज् व्रीडे ४१९
- ✓ला आदाने ३९७, ४२०
- ✓लाख् शोषणालमर्थयोः ३९७, ४२०
- ✓लाघ् सामर्थ्ये ३९७, ४२०
- ✓लाच् भर्जने ४१५, ६९२
- ✓लाज् भर्जने भर्त्सने च ४२०
- ✓लाज् भर्त्सने ४१५
- ✓लाञ्छ् लक्षणे ४१५, ४२१
- ✓लाञ्ज् भर्जने भर्त्सने च ४२०
- ✓लाञ्ज् भर्जने भर्त्सने भर्गे ४२१
- ✓लाम् प्रेरणे ६१४
- ✓लिख् अक्षरविन्यासे ३९९, ४२१, ४२२
- ✓लिख् गतो ४२१
- ✓लिङ् गत्यर्थः ४००, ४२१, ६९५
- ✓लिङ् चित्रीकरणे ६९५
- ✓लिङ् गतो ४२१, ६९५
- ✓लिट् अल्पार्थे कुत्सायां च ४२२
- ✓लिप् उपदेहे ४०१, ४२२
- ✓लिश् अल्पीभावे ४२२
- ✓लिश् गतो ४०२, ४२२
- ✓लिह् आस्वादाने ४२३, ६८६
- ✓ली द्रवीकरणे ६९५

✓ली श्लेषणे ४२३, ६९६
 ✓लुञ् विनाशे ६९६
 ✓लुञ्च अपनयने ४२३
 ✓लुञ्च भासार्थः ६९६
 ✓लुञ्च हिंसाबलादाननिकेतनेषु ६९२; ६९६
 ✓लुट् प्रतीघाते ४२४, ४२५
 ✓लुट् भासार्थः ६९६
 ✓लुट् विलोटने ४२४, ४२५
 ✓लुट् विलोडने ४२४, ४२९
 ✓लुट् विलोडने ४२४
 ✓लुट् उपघाते ४२५
 ✓लुट् प्रतीघाते ४०५, ४०६, ४२५
 ✓लुट् संश्लेषणे ४२५
 ✓लुङ् ५८२
 ✓लुङ् विलोटने ४३१, ४२५
 ✓लुङ् विलोडने ४२४, ४२९
 ✓लुङ् संश्लेषणे ४२६
 ✓लुण्ट् स्तेये ४०६, ४२६, ६९६
 ✓लुण्ट् आलस्ये गतिप्रतिघातेऽपि ४२७
 ✓लुण्ट् गत्यालस्यस्तेयखोटे ४२७
 ✓लुण्ट् स्तेये ४०६, ४२६, ४२७
 ✓लुण्ट् गती ४२७
 ✓लुण्ट् चौर्ये ४२७
 ✓लुण्ट् स्तेये ४२७
 ✓लुण्ट् हिंसासंश्लेषयोः ४२७
 ✓लुप् छेदने ४२७, ६१७
 ✓लुप् विमोहने ४०८, ४२७
 ✓लुम् गाढर्थे ४२७, ४२८
 ✓लुम् विमोहने ४०८, ४२८
 ✓लुम्ब अर्दने ४२८, ६३५, ६९६
 ✓लुल् विलोडने ४२४, ४२९
 ✓लुह् गाढर्थे ४२८
 ✓लू छेदने ४२७, ४२९
 ✓लूष् स्तेये ४२९, ६९७
 ✓लूष् हिंसायाम् ४२९, ६९७

✓लेखा स्थलने ३९९
 ✓लेण् गतिप्रेरणश्लेषणेषु ४३०
 ✓लेप् गती ४२१, ४३०, ५६४
 ✓लोक् दर्शने ४३०, ६९७
 ✓लोक् भासार्थः ६९७
 ✓लोच् दर्शने ४३०, ६९७
 ✓लोच् भाषार्थः ४३०
 ✓लोट् उन्मादने ४३१
 ✓लोड् उन्मादने ४३१
 ✓लोड् उन्मादे ४३१
 ✓लोष्ट् संघाते ४३१
 ✓ल्पी श्लेषणे ४२३, ४३१
 ✓ल्वी गती ४३१

(व)

✓वंह् त्विषि ४३१
 ✓वंह् वृद्धौ ४३१
 ✓वध् पालने ४३२
 ✓वध् संघाते ४३२
 ✓वख् गत्यर्थः ४३२, ४३३, ४३४
 ✓वग् आदाने ४५५
 ✓वङ्क् कोटिल्ये ४३२,
 ✓वङ्क् गत्यर्थः ४३२, ४३३
 ✓वङ्क् गत्यर्थः ४३२, ४३३
 ✓वङ्क् गत्यर्थः ४३३, ४३४
 ✓वङ्क् गत्याक्षेपे ४३३
 ✓वच् भाषणे ४३४, ६९७
 ✓वज् गती ४३४, ४४१, ६९८
 ✓वज् दाढर्थे ४३४
 ✓वज् मार्गसंस्कारगतयोः ४३४, ६९८, ७११
 ✓वश् कुटिलायां गत्याम्-ह्नि ४३५
 ✓वश् गत्यर्थः ४३४, ६९८
 ✓वश् प्रलम्भने ६९८
 ✓वट् अवयवे ४३५
 ✓वट् ग्रन्थे ४३५, ६६४, ६९९
 ✓वट् परिभाषणे ३३०, ४३५, ६६४, ६९९

✓वट् वेष्टने ४३५, ६६४, ६९९
 ✓वड् खनने ७०२
 ✓वण् शब्दार्थः ३३१, ४३५, ४६८
 ✓वण्ट् विभाजने ४३६, ६९९, ७००
 ✓वण्ठ् एकचर्यायाम् ४३६
 ✓वण्ड् विभाजने ४३६, ६९९, ७००
 ✓वद् व्यक्तायां वाचि ४३७, ४३९, ७००
 ✓वद् सन्देशने ४३७, ७००
 ✓वघ् हतौ ४३७
 ✓वन् च नोच्यते ४३८
 ✓वन् भक्तौ ४३८
 ✓वन् याचने ४३८, ४३९, ४४७
 ✓वन् शब्दे ४३८
 ✓वन् श्रद्धोपकारयोः ६३१
 ✓वन् श्रद्धोपहिसनयोः ६३०, ७००
 ✓वन् संभक्तिशब्दयोः ४३८
 ✓वन् साफल्येन प्राप्ता ४३८
 ✓वन्द् अभिवादनस्तुत्योः ४३९
 ✓वप् बीजसन्ताने ४३९
 ✓वप् गतौ ४४१
 ✓वभ्र् गत्यर्थः ४४०
 ✓वम् उद्गिरणे ४४०
 ✓वय् गतौ ४४१; ४६६
 ✓वर् ईप्सायाम् ४५५, ७०१
 ✓वर्च् दीप्तौ ४४१
 ✓वर्ण् क्रियाविस्तारगुणवचनेषु ६५१, ७०१
 ✓वर्ण् वर्णने ७०१
 ✓वर्ध् छेदनपूरणयोः ७०२, ७०९
 ✓वर्फ् गतौ ४४१
 ✓वर्ष् गतौ ४४१
 ✓वर्ष् स्नेहने ४४१
 ✓वर्ह् परिभाषणहिसादानेषु ४४१, ४४६,
 ४४४, ६६५
 ✓वर्ह् भाषार्थः ७०२
 ✓वर्ह् वधे ४४२

✓वर्ह् हिसायाम् ६६५
 ✓वल् चलने ४६२
 ✓वल् प्राणने ४४२
 ✓वल् निष्पत्तौ ४४२
 ✓वल् संवरणे ४४२, ४४३, ७०२
 ✓वल् संवरणे सञ्चरणे च ४४२
 ✓वल्क् परिभाषणे ४३४, ४४२, ७०२, ७१६
 ✓वल्ग् गत्यर्थः ४४२, ४७०
 ✓वल्भ् भोजने ४४३
 ✓वल्थुल पल्युलार्थे ७०३
 ✓वल्थूल लवनपवनयोः ६५२, ७०२
 ✓वल् गतौ ४४३
 ✓वल् चालने ४६२
 ✓वल् निष्पत्तौ ४४३
 ✓वल् संवरणे ४४३
 ✓वल्ह् परिभाषणहिसादानेषु ३३३, ४४२,
 ४४३, ४४४
 ✓वल्ह् प्राधान्ये ४४३
 ✓वल्ह् भाषार्थः ७०३
 ✓वप् हिसार्थः ४४४
 ✓वष्क् गतौ ४४४
 ✓वष्क् दर्शने ४४४, ६६८
 ✓वस् आच्छादने ४४५, ६४७, ७०३
 ✓वस् निवासे ४४५, ७०३
 ✓वस् परिणामे २२३
 ✓वस् स्तम्भे ३२३, ४४५, ७०३
 ✓वस् स्नेहच्छेदापहरणेषु ६४७, ७०३
 ✓वह् प्रापणे ४४६
 ✓वा गतिगन्धनयोः ४४६, ७०४
 ✓वा गतिमुखसेवनयोः ७०३
 ✓वा तन्तुसन्ताने ४६१
 ✓वाङ्म् काङ्क्षायाम् ४४६
 ✓वाञ्छ् इच्छायाम् ४४६, ४४७
 ✓वाङ् आप्लाव्ये ३२६, ४४७
 ✓वात् गतिमुखसेवनयोः ४४६, ७०३

- √वाष् रोटने ३२३
 √वावृत् वरणे ४४७
 √वास् उपसेवायाम् ४४५, ६४७, ७०३
 √वाह् प्रयत्ने ३२४, ४४८, ४६४
 वि + √अच् गतो ४६५
 वि + √अज् गतिक्षेपणयोः ४६५, ७०७
 वि + √अय् गतो ४६६
 वि + √इ गतो ४६६
 वि + √उन्द् क्लेदने ७११
 √वि तन्तुसन्ताने ४६१
 √विङ्क् गतो ४३३
 √विच् पृथग्भावे ४४८, ४६४
 √विच्छ् गतो ४४८, ४५२, ७०४
 √विच्छ् भासार्थः ७०४
 √विज् गतो ४४८, ४४९, ७०७
 √विज् पृथग्भावे ४४८, ४४९
 √विज् भयचलनयोः ४४९, ४६५
 √विट् आक्रोशे ४४९, ५५४
 √विट् शब्दे ४४९
 √विड् आक्रोशे ३२४, ४४९
 √वित् समुत्सर्गे ७०५
 √विथ् याचने ४५०, ४५१, ४६२, ४६५
 √विद् चेतनाख्यानविवादेषु ४५१, ७०५
 √विद् ज्ञाने ४५०, ७०५
 √विद् लाभे ४५१, ७०५
 √विद् विचारणे ४५०, ४५१, ७०५
 √विद् सत्तायाम् ४५०, ७०५
 √विध् छेदने ४६६
 √विध् याचने ४५१
 √विध् विधाने ४५१
 √विप् क्षेपे ७०६
 √विल् क्षेपे ४६९, ७०६
 √विल् भेदने ३२५, ४५२
 √विल् संवरणे ४५२, ७०६
 √विल्ह् प्राधान्यपरिभाषणहिंसादानेषु ४४४
 √विश् प्रवेशने ४५२, ४५३, ४६३
 √विस् प्रेरणे ३२५
 √विष् विप्रयोगे ४५२, ४५३
 √विष् व्याप्ती ४५३, ४६३
 √विष् सेचने ४५२, ४५३, ४५९
 √विष्क् दर्शने ६६८, ७०६
 √विष्क् हिंसायाम् ७०६, ७०७
 √विस् गतो ४५३
 √विस् प्रेरणे ४५३, ४६४
 √विह् आस्वादाने ४०३
 √वी गतिप्रजनकान्त्यसनखादानेषु ४५३
 √वी गतिव्याप्तिः ४६१, ४६३
 √वी गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्यसन
 √वी गतिः ४६१, ४६९
 √वी गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्यसनखादानेषु ४६७, ७०६
 √वीज् गतो ७०७
 √वीड् दाह्ये ७०७
 √वीण् गतो ज्ञानचिन्तानिशामनेषु ४६१
 √वीर् विक्रान्ती ७०७
 √वुक् भाषणे ३२६, ७०८
 √वुङ्क् वर्जने ४०४, ४५४
 √वुड् संवरणे ३२६
 √वुन्ध् निशामने ४५४
 √वुस् उत्सर्गे ४५४
 √वुस् विभागे ४६७
 √वृ आवरणे ४५५, ७०१, ७०८
 √वृ वरणे ४४७, ४५९, ४६०, ४६९, ७०१
 √वृ संभक्तौ ४४३, ४५५, ४६०, ७०१
 √वृह् भाषार्थः ७०८
 √वृह् वृद्धौ ४५४, ४५५, ४६०
 √वृह् शब्दे च=वृद्धौ ७०८
 √वृक् आदाने ४५५
 √वृक्ष् वरणे ४५६, ४५९
 √वृच् वरणे ४५६, ४५९

- √वृज् गतौ ४४८, ४१६
 √वृज् वर्जने ४५६, ४५७, ७०९
 √वृञ् वर्जने ४५७, ७०९
 √वृण् क्रिमिमक्षणे ७११
 √वृण् प्रीणने ४५८
 √वृत् ग्रन्थे हिंसायाञ्च ४५८, ६४९, ६६४, ६९९
 √वृत् भासाथः ७०९
 √वृत् वरणे ४४७, ४५८, ७०९
 √वृत् वर्तने ४५८
 √वृत् हिंसायाम् ४५८
 √वृष् भासाथः ७०९
 √वृष् वर्धने ४५९
 √वृष् वृद्धौ ४५८, ७०२, ७०९
 √वृश् वरणे ४५९
 √वृष् शक्तिबन्धने ६४५, ७०९
 √वृष् शक्तिसम्बन्धे ७०९
 √वृष् सेचने ४५९, ७०९
 √वृह् उशमे ४६०
 √वृह् वृद्धौ ४५४, ४५५, ४६०
 √वृह् शब्दने ४५९
 √वृह् शब्दे च ७०८
 √वृ भरणे ४६०
 √वृ वरणे ४६०
 √वे तन्तुसन्ताने ४६१
 √वेङ्क् गतौ ४३३
 √वेण् गतिज्ञानचिन्तानिशासन-
 वादित्रग्रहणेषु ४६१
 √वेण् गतिप्रेषणश्लेषणेषु ४६१
 √वेण् याचने ४६२
 √वेन् सम्भक्तौ ४३८, ४६१
 √वेप् कम्पने ४६२, ७०६
 √वेल् कालोपदेशे ७१०
 √वेल् चलने ४६२, ७०६
 √वेल् चलने ४६२
 √वेवी वेतिनातुल्ये ४६३
 √वेष्ट् वेष्टने ४३५, ४६३, ६९९
 √वेस् गतौ ४१३, ४६४
 √वेह् प्रयत्ने ३२९, ४४८, ४६४
 √वेह्ल् गतौ ४६२
 √वे शोषणे ४४६, ४६४
 √व्यच् सम्भवे ४६५
 √व्यज् व्याजीकरणे ४६५
 √व्यथ् भयचलनयोः ४५०, ४६५
 √व्यथ् भयसञ्चलनयोः ४६२
 √व्यघ् छेदने ४६६
 √व्यघ् ताडने ४५१, ४६५
 √व्यय् क्षये ७१०
 √व्यय् गतौ ४६६, ७१०
 √व्यय् वित्तसमुत्सर्गे ७०५, ७०९
 √व्यय् व्यये ७१०
 √व्युन्द् व्यये ७११
 √व्युष् दाहे ४८७
 √व्युष् विभागे ४६६
 √व्युस् विभागे ३२९, ४६६
 √व्ये संवरणे ४६७
 √व्रज् गतौ ४३४, ४४१, ४६७, ६९८
 √व्रज् मार्गसंस्कारगतयोः ७११
 √व्रञ् गतौ ४६७
 √व्रण् गात्रविचूर्णने ७११
 √व्रण् शब्दार्थः ४३६, ४६८, ७११
 √व्रश्च् छेदने ४५६, ४६८
 √व्री वरणे ४६०, ४६९, ४७०
 √व्री वृणोत्यर्थे ४६९
 √व्रीड् चोदने ४६९
 √व्लङ् गत्यर्थः ४७०
 √व्ली वरणे ४७०
 √व्लेक दर्शने ६६८

(श)

- ✓शस् (आङ्शस्) ४७०
- ✓शस् इच्छायाम् ४७०, ४७८
- ✓शस् स्तुतौ ४७०
- ✓शक् विभाषितो मर्षणे ७१४
- ✓शक् क्षत्तौ ४७१, ४८०
- ✓शङ्क् शङ्क्याम् ४७२
- ✓शच् व्यक्तायां वचि ४७२
- ✓शट् निवासे ४७२
- ✓शट् रुजाविशरणगत्यवसादनेषु ४७२, ४७३, ५०५
- ✓शट् श्लाघायाम् ४७८, ७११
- ✓शट् असंस्कारगत्योः ७१२, ७१९
- ✓शट् असम्यगाभाषणे ७१२, ७१९
- ✓शट् असंस्कारगत्योः ४७३
- ✓शट् आलस्ये ७१२
- ✓शट् कैतवे ४७३, ७१३
- ✓शट् श्लाघायाम् ४७८, ७११, ७१४
- ✓शण् दाने ४७३
- ✓शण् शब्दे ४७३, ५४६
- ✓शण्ड् रुजायां सङ्घाते च ४७३
- ✓शण्ड् हिंसागत्योः ४७३
- ✓शद् शातने ४७२, ४७४, ५०५
- ✓शप् आक्रोशे ४७४
- ✓शब् गतौ ४७५, ४७७
- ✓शब्द उपसर्गादाविष्कारे ७१२
- ✓शम् अदर्शने ४७५, ७१३
- ✓शम् आलोचने ७१३
- ✓शम् उपशमे ४७५
- ✓शम्बू गतौ ४७५
- ✓शम्बू सम्बन्धे ७१३, ७२२
- ✓शर् दीर्बल्ये ७१३, ७१४, ७२४
- ✓शर्द कुत्सिते शब्दे ४८९
- ✓शर्व् गतौ ४७५

- ✓शर्व् गतौ ४७५
- ✓शर्व् हिंसायाम् ४७५, ५०७
- ✓शल आशुगमने ४७६, ५००
- ✓शल गतौ ४७६, ४९०, ५०७
- ✓शल चलनसंवरणयोः ४७६, ५००
- ✓शल श्लाघायाम् ४७८, ७११, ७१४
- ✓शलङ्क् चलने ४७६
- ✓शलभ् कत्थने ४७६, ४८३, ७१२
- ✓शव् गतौ ४७५, ४७३, ४८३
- ✓शश् प्लुतिगतौ ४७७
- ✓शष् हिंसार्थः ४७७
- ✓शस् हिंसायाम् ४७७
- ✓शाख् व्याप्तौ ४७८, ४९८
- ✓शाङ् श्लाघायाम् ४७८, ७१२
- ✓शान् तेजने ४७८
- ✓शार् दीर्बल्ये ७२४, ७१३, ७१४
- ✓शाल् कत्थने ४७६, ४९८
- ✓शास् अनुशिष्टौ ४७९, ४८२
- ✓शाम् इच्छायाम् ४७८, ४७९
- ✓शि निशाने ४७९
- ✓शिष् विद्योपादाने ४८०
- ✓शिखण्ड् निर्बोजे ४८०
- ✓शिङ्क् गत्यर्थः ४८०
- ✓शिङ्क् आघ्राणे ४८०
- ✓शिञ्ज् अव्यक्ते शब्दे ४८०
- ✓शिट् अनादरे ४८१
- ✓शिण्ड् हिंसागत्योः ४८१
- ✓शिप् क्षरणे ५२९
- ✓शिप् द्युतिगत्योः ४८१
- ✓शिल् उञ्छे ५१२
- ✓शिष् असर्वोपयोगे ७१४
- ✓शिष् विशेषणे ४८२, ७१४
- ✓शिष् हिंसार्थः ४८१, ७१४
- ✓शिस्तु मर्यादायाम् ४८२

✓श्री स्वप्ने ४८२
 ✓श्रीक् आमर्षणे ७१४, ६१४
 ✓श्रीक् गतौ ५१८
 ✓श्रीक् गत्यर्थः ४८०, ४८२, ५४४
 ✓श्रीक् भाषार्थः ७१४
 ✓श्रीक् सेचने ४८२, ५१२, ७१४
 ✓श्रीभ् कत्यने ४८२
 ✓श्रील् उपधारणे ४८३, ७१५
 ✓श्रील् समाधौ ४८३
 ✓शु गतौ ४७७, ४८३, ४८५, ४९९
 ✓शुक् गतौ ४८३, ४९९
 ✓शुक्ल अतिसर्जने ७१५
 ✓शुच् पूतिभावे ४८३
 ✓शुच् शोके ४८४
 ✓शुच् शोके विगरणे क्लेदे ४८३
 ✓शुच्य् अभिषवे ४८३, ४८४
 ✓शुठ् आलस्ये ७१२, ७१५
 ✓शुठ् गतिप्रतिघाते ४८४
 ✓शुण् गतिप्रतिघाते ४८४, ४८५
 ✓शुण् शोषणे ४८४, ४८५, ७१५
 ✓शुण्ड् गतौ ४८५
 ✓शुण्ड् हिंसागत्योः ७१५
 ✓शुघ् शोचे ४८५, ४८६
 ✓शुन् गतौ ४८५
 ✓शुन्ध् शुद्धौ ४८५, ४८६
 ✓शुन्ध् शोचकरणे ४८५, ४८६, ७१५
 ✓शुभ् दीप्तौ ४८६, ४८७
 ✓शुभ् भाषणे हिंसायाञ्च ४८६
 ✓शुभ् शोभार्थे ४८७
 ✓शुम्भ् भाषणे हिंसा च ४८७, ५१३
 ✓शुम्भ् शोभार्थे ४८७
 ✓शुल्क् भाषणे ७१६
 ✓शुल्क् सर्जने ७१५
 ✓शुल्क् सर्जने वर्जने भावे ७१६
 ✓शुल् अस्पर्शने ७१६

✓शुल् माने सर्जने च ७१६
 ✓शुप् शोषणे ४८७, ४८८
 ✓शुच् अभिषवे ४८४
 ✓शूर् विक्रान्तौ ७१६
 ✓शूर् हिंसायाम् ७१६
 ✓शूर् हिंसास्तम्भनयो ४८८
 ✓शूर् माने, ७१६, ७१७
 ✓शूर् रुजायां संघाते च ४९९
 ✓शूर् प्रसवे ४८८
 ✓शृ पाके ४९५
 ✓शृ हिंसायाम् ४९०, ७१३
 ✓शृ अग्रसहने ७१७
 ✓शृ उन्दे ४८९, ७१७
 ✓शृ शब्दकुत्सायाम् ७१७, ४८९
 ✓शृ हिंसायाम् ४७२, ४७५, ४८८
 ✓शोक् गतौ ४८०, ५१८
 ✓शोक् क्षरणे १३०
 ✓शोल् गतौ ४९०
 ✓शोक् सेवने ४९०, ५१९
 ✓शो पाके ४९०
 ✓शो तनूकरणे ४७९, ४९१
 ✓शोण् वर्णगत्योः ४९१
 ✓शोट् गर्वे ४९१
 ✓शौड् गर्वे ४९१
 ✓शौण्ड् गर्वे ४९१
 ✓श्चुत् क्षरणे ४९१, ४९२
 ✓श्च्युत् क्षरणे ४९१, ४९२
 ✓श्नथ् हिंसायाम् ४९२
 ✓श्मोल् निमेषणे ४९२, ५४१
 ✓श्यै गतौ ४९२
 ✓श्रक् गत्यर्थः ४९३
 ✓श्रक् गत्यर्थः ४९३, ५४३
 ✓श्रक् गत्यर्थः ४९३, ४९७
 ✓श्रण् दाने ४७३, ४९३, ७१७
 ✓श्रथ् दीर्घल्ये ४९३, ४९४, ७१८

- ✓अथ् प्रतिहर्षे ७१७
 ✓अथ् हिंसायां बन्धने च ७१८
 ✓अथ् हिंसायाम् ४९३, ७१८
 ✓अथ् हिंसार्थः ४९२, ४९३
 ✓अन्थ् विमोचनहर्षयोः ४९४
 ✓अन्थ् शैथिल्ये ४९३, ४९४
 ✓अन्थ् सन्दर्भे ४९४, ७१९
 ✓अन्थ् हिंसायाम् ७१८
 ✓अश्म् तपसि खेदे च ४९४
 ✓अश्म् प्रमादे ४९४, ५४३
 ✓आ पाके ४९५, ४९६, ४९७, ५४३
 ✓आख् व्याप्ती ४७८, ४९८
 ✓आम् आमन्त्रणे ६०७
 ✓आम् मन्त्रे ४९४
 ✓अशि सेवायाम् ४९५
 ✓अश्मि हिंसार्थः ४९५, ५११
 ✓अश्मि हिंसार्थः ४९५, ५११
 ✓अश्वि गतिशोषणयोः ५४४
 ✓अश्वि दाहे ४९६, ४९८
 ✓अशी पाके ४९६
 ✓अश्रु गती ४९६, ५४४
 ✓अश्रु श्रवणे ४९६
 ✓अश्रेक् गत्यर्थः ४९६
 ✓अश्रे पाके ४९०, ४९५, ४९७, ५४५
 ✓अश्रोण् संघाते ४९७, ४९९
 ✓अलङ्क् गत्यर्थः ४९३, ५४३, ४९७
 ✓अलङ्क् गत्यर्थः ४९३, ४९७
 ✓अलथ् दीर्घल्ये ४९३, ४९७
 ✓अलथ् हिंसार्थः ४९७
 ✓अलाख् व्याप्ती ४९८
 ✓अलाघ् कथने ४९८
 ✓अलघ् व्याप्ती ४७८
 ✓अलिष् आलिङ्गने ४९८, ७१९
 ✓अलिष् दाहे ४९६, ४९८
 ✓अलिष् इलेषणे ७१९

- ✓अलेक् गती ४९७
 ✓अलेक् संघाते ४९८
 ✓अलोण् संघाते ४३१, ४७३, ४९७, ४९९
 ✓अवङ्क् गत्यर्थः ४९९
 ✓अवङ्क् गत्यर्थः ४९९
 ✓अवच् गती ४९९
 ✓अवञ्च् गती ४९९
 ✓अवठ् असंस्कारगत्योः ७१९, ७२०
 ✓अवठ् असम्यगाभाषणे ७१९
 ✓अवण्ठ् असंस्कारगत्योः ७२०
 ✓अवन् शब्दे ५४६
 ✓अवभ्र गत्यां च = कृच्छ्रजीवने ७३२
 ✓अवभ्र गती च = कृच्छ्रजीवने ७२०
 ✓अवत् गत्याम् ७२०
 ✓अवल आशुगमने ५००
 ✓अवल् परिभाषणे ७०२, ७१६, ७२०
 ✓अवल् आशुगमने ५००
 ✓अवस् प्राणने ४८७, ४८९, ५००
 ✓अवि गतिबुद्धयोः ४७७, ४८७
 ✓अवि गतिबुद्धयोः ४८३
 ✓अवित् वर्णे ५०१
 ✓अविन्द् इत्ये ५०१
 ✓अवेत तेनातिक्रामति तदाचष्टे ७२०

(ष)

- ✓अवक् गत्यर्थः ४९९, ५०२
 ✓अवक् गत्यर्थः ५०२
 ✓अवक् गत्यर्थः ५०२
 ✓अष्टै शब्दसंघातयोः ५०१, ५३०
 ✓अष्टि निरसने ५०१, ५०२
 ✓अष्टि निरासे ५०१

(स)

- ✓संस्तु (सम् + √स्था = संस्थ) ५०३
 ✓संस्तु ससने ५०३
 ✓संस्तु स्वप्ने ५०३
 ✓सघ् हिंसायाम् ५०३

- ✓सङ्केत आमन्त्रणे ७२१
- ✓सङ्ग्राम युद्धे ७२१
- ✓सङ्घ् गती ५०३
- ✓सच् समवाये ५०४, ५०६, ५०७
- ✓सच् सेचने ५०४
- ✓सज् गती ५०८
- ✓सञ्च गती ५०७
- ✓सञ्च सङ्गे ५०४
- ✓सञ्च हिंसागत्योः ५०४
- ✓सट् अवयवे ५०५
- ✓सट् संघाते ४७३
- ✓सट्ट् दाने ४७३
- ✓सट्ट् हिंसायाम् ७२१, ७२४
- ✓सट् गती ७२१
- ✓सठ् इवठार्थे ७१२
- ✓सत्त्र सन्तानक्रियायाम् ७२१
- ✓सद् पद्यर्थे ७२२
- ✓सद् विशरणगत्यवसादनेषु ४७२, ५०५
- ✓सद् शातने गतिविशरणयोश्च ४७४
- ✓सन् दाने ४७८, ५०५, ७१७
- ✓सन् भक्तौ ५०५
- ✓सप् समवाये ५०४, ५०६
- ✓सभाज् प्रीतिदर्शने ७२२
- ✓सम् अवैकलव्ये ५०६, ५२४
- ✓सम् वैकलव्ये ५०६
- ✓सम्प्लान्तौ ५१६
- ✓सम्बु सम्बन्धे ७२२
- ✓सम्बु सर्पणे ७२२
- ✓सर्ज् अर्जने ५०६
- ✓सर्ज् गती ५०६
- ✓सर्व् गती ४७५
- ✓सर्व् गती ५०७
- ✓सर्व् हिंसायाम् ५०७
- ✓सत्र् गती ५०७
- ✓सश्च् गती ५०७, ५०८

- ✓सप् शक्तौ ४७१
- ✓सस् स्वप्ने ५००, ५०३, ५०७
- ✓सस्ज् गती ५०७, ५०८
- ✓सह् मर्पणे ५०३, ५०८, ७२२
- ✓सह् सम्भक्तौ ५०८
- ✓साध् संसिद्धौ ५०९
- ✓सान्त्व सामप्रयोगे ७२३
- ✓साम् सान्त्वप्रयोगे ७२३
- ✓साम् सान्त्वने ७२३
- ✓साम्बु सम्बन्धे ७१३, ७२२
- ✓सार् दोर्बल्ये ७१४, ७२४
- ✓सिह् हिंसायाम्, गती ५२३
- ✓सि बन्धने ५०९
- ✓सिक् सेचने ५१०
- ✓सिङ्गल् गती ४८०
- ✓सिच् क्षरणे ५१०
- ✓सिट् अनादरे ४८१, ५१०
- ✓सिध् गत्याम् ५१०
- ✓सिध् संराद्धौ ५११
- ✓सिन्व् सेचने ५११
- ✓सिभ् हिंसार्थः ५११
- ✓सिम्भ् हिंसार्थः ५११
- ✓सिल् उञ्छे ५१२
- ✓सिध् तन्तुसन्ताने ५१२, ७२४
- ✓सीक् गती ५१८
- ✓सीक् सेचने ४८२, ५१२
- ✓सीव् तन्तुसन्ताने ५१२
- ✓सु अभिषवे ४८४, ५१३
- ✓सु गती ५१३, ५४४
- ✓सु प्रसवैश्वर्ययोः ४८८, ५१२, ५१४
- ✓सुख् तत्क्रियायाम् ७२४
- ✓सुध् भावार्थः ७२४
- ✓सुट्ट् अनादरे ७२४
- ✓सुण्ट् वक्रौ ७२४
- ✓सुन्द शोभे ७१५

- ✓सुम्ब् मर्दने ४८७
 ✓सुम्भ् भाषणे हिसायाच्च ४८७, ५१३
 ✓सुह् शक्यर्थे ५०८, ५१४
 ✓सू प्राणिगर्भविमोचने ५१४, ५१५
 ✓सू प्राणिप्रसवे ५१५
 ✓सू प्रेरणे ५१५
 ✓सूच् पैशुन्ये ७२४
 ✓सूत्र ग्रन्थे ७२५
 ✓सूत्र विमोचने ७२५
 ✓सूत्र वेष्टने ७२५
 ✓सूद् आस्रवणे ७२५
 ✓सूद् क्षरणे ५१५
 ✓सूप् समुच्छाये ५२७
 ✓सूर् स्तम्भे हिंसे ४८८
 ✓सूर्क्ष् अनादरे ५१५, ५१६
 ✓सूर्क्ष्य् अनादरे ५१५, ५१६
 ✓सूर्क्ष्य् इष्यार्थः ५१६
 ✓सूष् प्रसवे ४८८
 ✓सृ आवरणे ७२५
 ✓सृ गती ५०७, ५१७, ५४४, ७२४
 ✓सृज् विसर्गे ५१७
 ✓सृप् गती ५१७
 ✓सृम् हिंसार्थः ४९५, ५११, ५१८
 ✓सृम्भ् भर्त्सनहिंसयोः ५१८
 ✓सृम्भ् हिंसार्थः ४९५, ५११, ५१८
 ✓सेक् गत्यर्थः ४८२, ४९६, ५१८, ५४४
 ✓सेव् सेवने ४९०, ५१९
 ✓सै क्षये ५१९
 ✓सो अन्तकर्मणि ५१९
 ✓स्कन्द गतिशोषणयोः ५२१, ७२६
 ✓स्कन्द शोषणे ५२०
 ✓स्कन्ध् समाहारे ५२०, ७२६
 ✓स्कम्भ् स्तम्भने ५२०
 ✓स्कम्भ् प्रतिबन्धे ५२०
 ✓स्कम्भ् स्तम्भार्थः ५२०
 ✓स्कु आप्रवणे ५२१
 ✓स्कुन्द आप्रवणे ५२०, ५२१
 ✓स्कुम्भ् धारणार्थः ५२१
 ✓स्खद् खदने ५२१
 ✓स्खल् चलने ५२२
 ✓स्खल्ल् चलने चञ्चले च ५२२
 ✓स्तक् प्रतिघाते ५२३
 ✓स्तन् देवशब्दे ७२६
 ✓स्तन् शब्दे ५२३
 ✓स्तन्ब् मर्दने ५२४
 ✓स्तब् मर्दने ५२४
 ✓स्तम् अवैकल्ये ५०६, ५२४
 ✓स्तम्ब् मर्दने ५२४
 ✓स्तम्भ् प्रतिबन्धे, ५२४, ५२७
 ✓स्तम्भ् स्तम्भार्थः ५०४
 ✓स्तिक् हिसायाम् ५२५
 ✓स्तिघ् आस्कन्दे ५२५
 ✓स्तिप् क्षरणार्थः ५२५, ५२९, ७२६
 ✓स्तिप् क्षेपे ५३०, ६२८, ६३३, ७२६
 ✓स्तिम् आर्द्रीभावे ५२६
 ✓स्तीम् आर्द्रीभावे ५२६
 ✓स्तु स्तुती ५२६, ५२७
 ✓स्तुच् प्रसादे ५२६
 ✓स्तुप् समुच्छाये ५२७
 ✓स्तुम् स्तम्भे ५२७
 ✓स्तुम्भ् रोधने ५२४
 ✓स्तूप् शब्दे ५२६
 ✓स्तूप् समुच्छाये ५२७, ७२७
 ✓स्तु आच्छादने ५२८
 ✓स्तु प्रीतिरक्षापालने ५२८
 ✓स्तुह् हिंसार्थः ५२८
 ✓स्तुष् गती ५२८
 ✓स्तुष् चलने ५२८
 ✓स्तूप् समुच्छाये ७२७
 ✓स्तुह् हिसायाम् ५२८, ५२९

✓स्तृ छादने ५२९
 ✓स्तेन् चौये ७२७
 ✓स्तेप् क्षरणार्थः ५२९, ७२६
 ✓स्तौ वेषटने ५३०
 ✓स्तोम् श्लाघायाम् ७२७
 ✓स्त्रेक् गक्ष्यर्थः ५१८
 ✓स्त्वन् शब्दे ५४६
 ✓स्थग् संवरणे ५०३, ५२३, ५३०
 ✓स्थग् संवृत्ती ५३०
 ✓स्थल् स्थाने ५३१
 ✓स्था गतिनिवृत्ती ५२३, ५३१
 ✓स्थिव् निरसने ५०१
 ✓स्थुङ् संवरणे ५३१
 ✓स्थूल परिवृंहणे ७२७
 ✓स्नस् निरसने ५३२, ५३३
 ✓स्ना शौचे ५३२, ५३३, ५३४
 ✓स्ना स्नाने ५३४
 ✓स्निट् स्नेहने ५३२; ७२८
 ✓स्निह् शौचे ५३२
 ✓स्निह् स्नेहने ५३२, ७२८
 ✓स्निह् हिंसागत्योः ५३२
 ✓स्तु प्रस्रवणे ५३३, ५३४
 ✓स्तुस् अदने ५३२, ५३३
 ✓स्तुम् अदर्शने ५३२, ५३३
 ✓स्तुस् निरसने ५३३, ५३४
 ✓स्तुह् उद्गारेण ५३३
 ✓स्तुह् हिंसागत्योः ५३३
 ✓स्ने वेषटने ५३०, ५३२, ५३४
 ✓स्पन्द किञ्चित्चलने ५३४, ६५०
 ✓स्पर्ध् संघर्षे ५३४
 ✓स्पर्श ग्रहणे श्लेषे च ७२८
 ✓स्पश् ग्रहणसंश्लेषणयोः ५३५, ६५३, ७२८
 ✓स्पश् बाधनस्पाशनयोः ५३५, ६५२
 ✓स्पुङ् परिहासे ७२९
 ✓स्पृ प्रीतिबलनयोः ५३५

✓स्पृश् संस्पर्शे ५३६, ७२९
 ✓स्पृह ईप्सायाम् ७२९
 ✓स्फट् विशरणे ५३६, ५३८
 ✓स्फण्ट् विशरणे ५३६, ५३७
 ✓स्फर् चलने ५३७
 ✓स्फर् स्फुरणे सञ्चलने, दोषी च ५३७
 ✓स्फल् चलने ५३७
 ✓स्फय् वृद्धौ ५३७
 ✓स्फिट् अनादरे ७२९, ७३०
 ✓स्फिट् हिंसायाम् ७२९, ७३०
 ✓स्फिट् हिंसायाम् ७३०
 ✓स्फुट् परिहासे ७३०
 ✓स्फुट् प्रकटभावे ७३०
 ✓स्फुट् भेदे ६५८, ७३०
 ✓स्फुट् विकसने ५३८, ७३०
 ✓स्फुट् विशरणे ५३८
 ✓स्फुट् हिंसायाम् ७३०
 ✓स्फुङ् संवरणे ५३९
 ✓स्फुण्ट् परिहासे ७२९
 ✓स्फुण्ड् विकसने ५३९
 ✓स्फुर् चलने ५३७, ५३९
 ✓स्फुच्छ् विस्मृती ५४०, ५४१
 ✓स्फुल् चलने ५३७, ५३९, ५४०
 ✓स्फूर्ज् वज्रनिष्पेये ५४०
 ✓स्मि अनादरे ७२९, ७३१
 ✓स्मि ईषदसने ५४१
 ✓स्मिट् अनादरे ५४०, ७२८
 ✓स्मिट् गतो ७२९
 ✓स्मौल् निमेषणे ४९२, ५४१
 ✓स्मुच्छ् विस्मृती ५४०, ५४१
 ✓स्मृ आध्याने ५४१
 ✓स्मृ चिन्तायाम् ५४१
 ✓स्मृ प्रीतिबलनयोः ५३५, ५४२
 ✓स्यन्द् स्रवणे ५४२
 ✓स्यम् ध्वनने ५४२

✓स्यम् छ्वाने ७३२
 ✓स्यम् वितर्के ७३२
 ✓स्यम् शब्दे ५४२, ७३२
 ✓स्यु तन्तुसन्ताने ५१२
 ✓स्रम् अवस्रंसने ५४३
 ✓स्रम् प्रमादे ५४३
 ✓स्रह् विश्वासे ५४३, ५४४
 ✓स्रङ्क् गत्यर्थः ५४३
 ✓स्रम्भ् प्रमादे ४९४, ५४३
 ✓स्रम्भ् विश्वासे ५४३, ५४४
 ✓स्रिव् गतिशोषणयोः ५४४
 ✓स्रु गती ५१३, ५४४
 ✓स्रेक् गत्यर्थः ४९६, ५४३, ५४४
 ✓स्रे पाके ४९०, ४९७, ५४७
 ✓स्रलङ्क् गती ४९७
 ✓स्वङ्क् गती ४९९
 ✓स्वञ्ज् परिष्वज्जे ५४५
 ✓स्वद् आस्वादाने ५४५, ७३२
 ✓स्वद् संवरणे ७३५
 ✓स्वन् अवतंसने ५४६
 ✓स्वन् प्राणने ४३८, ५४६
 ✓स्वन् शब्दे ५४६
 ✓स्वप् व्याप्ती ५४६
 ✓स्वप् शये ५४६
 ✓स्वर् आक्षेपे ७३२
 ✓स्वत् गत्यां च ७२०
 ✓स्वत् गत्यां च = कृच्छ्रजीवने ७३२
 ✓स्वद् आस्वादाने ५४७
 ✓स्वद् गती आस्वादाने च ५४७
 ✓स्वाद् आस्वादाने ५४७
 ✓स्विद् गात्रप्रक्षरणे ५४८
 ✓स्विद् बन्धने ५४७
 ✓स्विद् स्नेहमोहनयोः ५४७
 ✓स्वृ गतिप्रापणयोः ५४८
 ✓स्वृ शब्दोपतापयोः ५४८, ७३२

✓स्वृ हिसायाम् ५४८
 (ह)
 ✓हट् दीप्तौ ५४९
 ✓हट् निवासे ५४९
 ✓हट् प्लुतिशङ्कुबन्धनयोः ५४९
 ✓हण् शब्दे ५४६, ५५०
 ✓हण्ड् हिमागत्योः ५५०, ५५४
 ✓हद् पुरीषोत्सर्गे ५४९
 ✓हन् हिसागत्योः ५५०, ५५३, ६०८
 ✓हम् गती ५५०
 ✓हम्भ् मदने ५५०
 ✓हम्भ् गती ५५०
 ✓हय् गतिकान्त्योः ५५०, ५५१
 ✓हर्य् गतिकान्त्योः ५५१
 ✓हल् विलेखने ५५१
 ✓हस् शब्दार्थः ५६२
 ✓हस् हसने ५५२
 ✓हस्त् आदाने ५५२
 ✓हा गती ५५२
 ✓हा त्यागे ५५२
 ✓हिस् हिसायाम् ५५३, ७३३
 ✓हि गती वृद्धौ च ५५१
 ✓हिवक् अव्यक्ते शब्दे ५५३, ५८३
 ✓हिवक् हिसायाम् ७०३, ७३३
 ✓हित् बन्धने ५५४
 ✓हित् आक्रोशे ५५४
 ✓हिण्ट् शोषणे ४८५, ५५४
 ✓हिण्ड् गत्यनादरयोः ५५४
 ✓हिन्व् प्रीणनार्थः ५५५
 ✓हिल् हावकरणे ५५५
 ✓हिल्लोल् दोलने ५५५
 ✓हिष्क् हिसायाम् ५८३, ७०६, ७३३
 ✓हु दानादानयोः ५५५
 ✓हुञ् हिसागत्योः ५५७
 ✓हुङ् गती ५५६, ५५७

√हुङ् निमज्जने ५५६	√ह्र, अवनयने ५९२
√हुङ् सहने ५५६	√ह्रल् चलने ५६२, ५६५
√हुण् गतो ५५६	√ह्रग् संवरणे ५६२, ५६४
√हुण् होमे ५५५	√ह्रप् व्यक्तायां वाचि ७३३
√हुण्ड् वरणे ५५७	√ह्रम् शब्दे ५६४
√हुण्ड् सङ्घाते ५५७	√ह्राद् अव्यक्ते शब्दे ५६४
√हुण्ड् हिंसागत्योः ५५६	√ह्राद् अव्यक्ते शब्दे ५६४
√हुल् गतो ५५६, ५५७, ५६२, ५६५	√ह्रो लज्जायाम् ५६३
√ह्र् गतो ५५६, ५५७, ५५८	√ह्रोच्छ्र लज्जायाम् ५६३
√ह्रच्छ्रं कौटिल्ये ५५७	√ह्रेप् गतो ५६४
√ह्र हरणे ५५८	√ह्रेप् अव्यक्ते शब्दे ४१९, ५६४
√ह्रप् अलोके ५५८	√ह्रोद् गतो ५६१
√ह्रष् तुष्टौ ५५९	√ह्रग् संवरणे ५६२, ५६४
√हेट् विवाधायाम् ५५९	√ह्रप् व्यक्तायां वाचि ७३३
√हेट् भूतप्रादुर्भावे ५५०	√ह्रम् शब्दे ५६२
√हेट् विवाधायाम् ५५९	√ह्रस् शब्दार्थः ५६४
√हेङ् अनादरे ५५४	√ह्राद् सुखे च = अव्यक्ते शब्दे ५६४
√हेङ् विवाधायाम् ५५९	√ह्राद् अव्यक्ते शब्दे ५६३
√हेङ् वेष्टने ५६०	√ह्रल् चलने ५६२, ५६५
√हेप् गतो ५६१, ५६४	√ह्र् कौटिल्ये ५६५
√हेष् अव्यक्ते शब्दे ५६१, ५६४	√ह्र् प्रसङ्गकरणे ५५८
√होङ् अनादरे ५६१	√ह्र् वरणे ५६५
√होङ् गतो ५६१	√ह्रै स्पर्धायां शब्दे च ५६५
√होङ् गतो ५६१	√ह्रैल् गतो ५६

परिशिष्टम्—६

पाणिनीयापाणिनीयधात्वर्थसूची

(अ)

अक्षरविन्यासे/लिख् ३९९, ४२१, ४२२

अग्रगमने/पुर ३०३, ६५९

अङ्कने/लक्ष् ४१५, ४२०

अतिक्रमहिंसयोः/अट् ८

अतिक्रमणहिंसनयोः/अट् ५७१

अतिसर्जने/दिश् २५५; /शुक्ल् ७१५

अत्तिकर्मा भवति ३३२

अदन-हु ५५५

अदने/गल् १५३, ६०२; /ग्रस् १६८, ६०७;

/गल् १६९, ६०७; /घस् १७४,

५५२; /चम् १८५; /चव् १८७

/छम् १९७; /जम् २०२; /जिम्

२०७; /झम् २१५; /तृण् २३८;

/भक्ष् ६६८; /म्लक्ष् ६८२; /स्तुस्

५३२, ५३३

अदशने/नश् २८४, ६४६; /शम् ४७५,

७१३; /स्तुस् ५३२, ५३३

अधःपतने/भृश् ३४०; /भ्रश् ३४१

अघाष्टर्घे/क्लीव् ११७

अव्ययने/ह् २६; /चट् ६१२

अनवस्थाने/भ्रम् ३४२

अनादरे/अट् ५७१, ७२४

/रोट् ४१२

/रोड् ४१२

/शिट् ४८१

/सिट् ४८१, ५१०

/सुट् ७२४

/सूर्क्ष् ५१५, ५१६

/सूर्क्ष्य् ५१५, ५१६

/स्फिट् ७२९, ७३०

/स्मि ७२९, ७३१

/स्मिट् ५४१, ७२८

/हेड् ५५४, ५६०

/होड् ५६१

अनुपसर्गति/पश् ६५३

अनुपसर्गति/पष् ६५३

अनुशिष्टो/शास् ४७९, ४८२

अनृतभाषणं/कुण्ड् ५८७, ६०४;

/कुद्र ५८७, ६०४; /कुन्द्र ५८७, ६०४;

/गुन्द्र ५८७, ५०६

अन्तकर्मणि/सो ५१९

अन्विच्छायाम्/गेष् १६६

/ग्लेष् १७१, ६०२

अन्वेषे/गेष् ६०२

अन्वेषणे/मागृ ६७६; /मृगृ ३७३, ६८०

अपनयने/ओण् ५५, ५७७; /लुञ्च् ४२३;

/ह्ल ५६३

अपरिवेषणे/यम् ३८४

अपवारणे/छट् ६२०; /जल् ६२३, ६९२;

/लज् ६२३, ६९२

अपहरणेषु/वस् ४४१

अप्रसहने/घृष्; /शृष् ७१७

अप्रहसने/घृष् ६४५, ७१७; /शृष् ७१७

अप्रोतो/द्विष् २६७

अभिकाङ्क्षायाम्/गर्ध् ६०१; /गृष् १६४,

६०१

अभिगमने/द्यु २६३

अभिप्रोतो/रृच् ४०४

अभिप्रोत्याम्/रृच् ४०५

अभिभवे √जि २०६; √जू २११; √ज्जि २१४
 अभिमर्दने √डम् ६२७; √डिम् ६२९;
 √पुंस ६५७
 अभियोगे √अड् ९
 अभिवादने √वन्द् ४३९
 अभिषवे √चुच्य् १९२; √शुच् ४८३; √शुच्य्
 ४८३, ४८४
 √सु ४८४, ५१३
 अभ्यासे √म्ना ३७९
 अमिश्रणे हत्येके √यु ३८५
 अम्लकरणे √तिन् ६३१
 अर्चनिकर्मा—भनति ३३१; भन्दते ३३२
 अर्जने √अर्ज् १७, ४७; √सर्ज् ५०६
 अर्दने √उह् ४३, ४५; √गन् ६००; √चृण्
 १९५; √तुम्प् ६३५; √तुम्फ् ६९५;
 √तुम्ब २३५, ६३५, ६९६; √तुह्
 २३६; √दिव् ६४१; √दुह् ४३२,
 ५८; √लुम्ब ४२८, ६३५, ६९६;
 √वस्त् ६६६
 अलङ्कारे √तंस २२१, ६२९; √भूष् ३३८,
 ६७२
 अलमर्थे √द्राख् ३९७, ४२०; √घ्राख् ३९७,
 ४२०; √राख् ३९७, ४२०; √लाख्
 ३९७, ४२०
 अलाभे √भिक्ष् ३३५
 अलीके √हृष् ५५८
 अल्पार्थे √लिट् ४२२
 अल्पीभावे √चुट् १९२; √चुट् ६१५, ६५८;
 √चुण् १९३; √चुण्ड् १९३; √पुट् ६१५,
 ६६८; √लिश् ४२२
 अवकलकने √वल् ५९३; √भू ६७१, ६७२
 अवक्षेपणे √कुत्स् ५८७
 अवखण्डने √दान् २५३; √दो २६३
 अवगमने √बुघ् ३२६, ३२७
 अवज्ञायाम् √अवघोर ५७४

अवतंसने √स्वन् ५४६
 अवदारणे √खन् १३७; दुर् √खन् ६४२
 अवध्वंसने √घृ २७३
 अवबोधने √जा २१२, ६२५; √मन् ३५२
 अवयवे √पिश् ३००; √मिन्द् ३३६; √वट्
 ४३५; √विन्द् ३२४; अवयवे √सट् ५ ५
 अवसादने √रुट् ४०५
 अवसादनेषु √शट् ४७२; √सट् ४७२
 अवस्थाने √घृ २७३
 अवस्यन्दने √नट् ६४६; √नड् ६४६
 अवसंसने √ध्वंस २७८; √अंश् ३४१; √अंस
 ३४१; √अंश् ३४१; √लम्ब ४१७;
 √संस ५४३; अवसंसने च √रम्ब
 ३९५, ४१७
 अवैकल्ये √सम् ५०६, ५२४; √स्तम् ५०६,
 ५२४
 अव्यक्तायां वाचि √म्लेच्छ ३८१, ६८२
 अव्यक्ते शब्दे √कूज् ९५; √क्षीज् १२६;
 √क्षिबड् १३२; √क्षिबद् १३३;
 √गुज् १५७; √गुज् १५७;
 √नद् २८२; √पिञ्ज् २९७,
 ४८० ६५६; √रेप् ४१२,
 ५६१, ५६४; √शिञ्ज् ४८०;
 √हिक् ५५३, ५८३; √हेव्
 ५६१, ५६४; √ह्लाद् ५६४;
 √ह्लेप् ४१२, ५६४; √ह्लाद्
 ५९३, ५६४
 अशब्दे √कल् ७३
 अश्रुविमोचने √रुद् ४०७
 असंस्कार-√शट् ४७२, ७१२, ७२९
 असंस्कार-√श्वट् ७१९, ७२०
 असंस्कार-√श्वण्ट् ७२०
 असन-√ई ४५३
 -असन-√वो ४५३
 असने √मोक्ष ६८१
 असम्यगाभाषणे √शट् ७१२, ७१९; √श्वट् ७१९

असर्जने/शुल् ७१६
 सर्वोपयोगे/शिष् ७१४
 अस्फुटध्वनौ/शिञ्ज् ४८०
 आक्षेपप्रमर्दनयोः/मुट् ३६६
 आक्षेपे/अङ् १; /स्वर् ७३२
 आक्रोशे/विट् ३२४, ४४९, ५५४; /विङ्
 ३२४, ४४९; /शप् ४७४; /हिट् ५५४
 -आख्यान-/विट् ४५१;
 आघाते/उट् ४०; /तट् ६२९, ६३०;
 /तड् ६३०
 आघ्राणे/शिञ्ज् ४८०
 आच्छादने/ऊर्ण ४४; /कुम्ब् ९१; /निवास
 ६४७; /वस् ४४५, ६४७;
 /स्तु ५२८
 आदरानादरयोः/पुस्त ६६०, ६६७; /बुस्त
 ६६०, ६६७
 आदरे/ट् २५९
 आदान-/चोव् ६१४; /ह् ५५५
 आदानसंवरणयोः/चोप् १९१; /चोव् १०१
 /क्षप् २१७
 आदाने/अग् ३; /अर्क ५७३; /ऋप् ५१;
 /ऋह् ४०१; /कुक् ८३; /वृक्
 ४५५; /भल् ४३५; /रा ४१२;
 /रिप् ४०१; /रिह् ४०१, ४२३;
 /ला ४२०; /वग् ४५५; /वह्
 ४४१; /वृक् ४५५; /हस्त ५५२
 आदानेषु/रिप् ३९४; /वह् ४४२;
 /वल्ह् ४४२
 आघारे/घी २७०
 आघ्याने/स्मृ ५४१
 आप्यायने/पुर ३०६, ६६१
 आप्रदाने/कूट ५८४, ५९०
 आप्रवणे/स्कु ५२१; /स्कुन्द् ५२०, ५२१
 आप्लाव्ये/बाड् ३२३; /वाड् ४४७

आभण्डने/भल् ३३३, ४३५, ६७०
 आभीक्ष्ण्ये/इष् ३०
 आमन्त्रणे/कुण् ५८६, ५९१, ६०३; /कूट्
 ५८६; /केत् ७२१; /गुण् ५८६,
 ६०३; /ग्राम् ६०७, ७२१; /श्राम्
 ६०७; /सङ्केत् ७२१
 आमर्दने/भञ्ज् ३३०, ६६९
 आमर्शने/मृश् ३७६
 आमर्षणे/चीक् ६१४, ७१४; /शीक् ६१४,
 ७१४
 आयागे/आञ्छ् २४
 आयासे च = सामर्थ्ये/द्राघ् २६४
 आरम्भे/रभ् ३९४
 आरोहणे/वड् ४३५
 आर्जवे/उब्ज् ४०
 आर्द्रभावे/विल् ११५
 आर्द्रिभावे/तिम् २२८, ५२६; /तीम् २२९,
 ५२६; /स्तिम् ५२६; /स्तीम् ५२६
 आलस्ये/गुण् ६०४; /रुण् ४०६, ४२७;
 /लुण् ४२७; /शट् ७१२; /शुट् ७१२,
 ७१५
 आलिङ्गने/श्लिष् ४९८, ७१९
 आलोचने/लक्ष् ६९१; /शम् ७१३
 आवरणे/कूल् ९६; /तुल्य् ६३५; /रुष्
 ४०६, ४०७, ४०९; /वृ ४५५,
 ७०२, ७०८; /सु ७२५
 आशायाम्/भ्रुण् ६७३
 आशुगमने/शल् ४७६, ५००; /श्वल् ५००
 /श्वल् ५००
 आशवासने/घीर् ६४२
 आसादने/रेखा ३९९
 आसेचने/च्युत् १९६, ४९१
 आस्कन्दने/तिक् २२७, ५०५; /तिग्
 २२७, ५२५

(अ)

आस्कन्दने/स्तिष् ५२५
आस्तृती/कुत् ५८७
आलवणे/सूद् ७२५
आस्वाद-/रस् ६८७
आस्वादन-/रस् ६९५
आस्वादन-/रक् ६८६, ६९१; /रग् ६८६,
६९१; /रघ् ६८६; /रस् ६८६
/रिह् ४०३; /लक् ६८६, ६९०,
६९१; /लग् ४१३, ६८६, ६९१
/लिह् ४०३, ४२३, ६८६; /स्वद्
५४५, ५४७, ७३२; /स्वद् ५४७
/स्वाद ५४७

आस्वादन-पि/उद् ४२

आह्वाने/कन्द ५२०

आह्वाने रोदने च/कन्द ६८; /क्रन्द १०८
/कुश् ११२; /क्लद् ११४

(इ)

इच्छायाम्/इष् २९; /वाञ्छ ४४६, ४४७
/शस् ४७०, ४७८; /शास् ४७८,
४७९

इती/त्वञ्च् २४६

इन्द्रियप्रलयमूर्तिभावयोः/ऋच्छ ४६

(ई)

ईप्सायाम्/लल् ४१६, ४१८, ६९४; /वर्
७०१; /स्पृह् ७२९

ईष्यार्थः/ईष्य् ३३; /ईष्य् ३३

ईषदसने/स्मि ५४१; कु/स्मि ५८९

(उ)

उच्छ्राये/तट् २२३, ६३०; भट्/३३१

उच्छे/ईष् ३४; /उञ्च् ३९; /उघ्नस् ४०,
५७६, ६४५; /घ्नस् ४०, २७६, ५७७,
६४५; /शिल् ४८१, ५१२; /सिल्
४८१, ५१२

उत्प्लेशे/दृप् २५९; /दृप् २६०; /दृम्फ्
२६०; /पिच्छ् २९७; /मिच्छ् ३५९;
उत्क्षेपणे/उलण्ड् ५७७; /ओलञ्ज् ५७८;
/लन्द् ६९३

उत्क्षेपे/ओलण्ड् ५७६, ५७८, /दुल् ५७५,
६३५, ६४२; /लण्ड् ५७७, ५७८,
६९३, ६९४; /लन्द् ५७७, ५७८,
६९४

उत्वासे/खिट् १४१, ५९८

उत्सर्गे/उञ्ज् ३८; /पुङ् ३०२; /बुस् ३२७;
/प्युष् ४५४; /मुङ् ३६७; /बुस्
४५४, ६६७

उद्गिरणे/वम् ४४०; /स्नुह् ५३३

उदसनादौ/पुच्छ् ६५७

उद्गारे/यन् ६८४

उद्यमाने/गुर् ६०५

उद्यमे/अङ् ९; /गुर् ६०६; /गुर्व् १६२;
/गूर् ६०६; /बर्ह् ३२८; /बृह् ४६०

उद्वेगे/त्रस् २४३, ६३७

उद्वेजने/त्रस् २४३

उन्दे/मुष् ३७६; /शृष् ४८७, ७१७

उन्मन्यने/लङ् ४३१

उन्मादने/रोङ् ४३१; /लोट् ४३१; /लोङ्
४३१

उन्मादे/मेट् ३७८; /म्रेट् ३८०; /म्रेड्
३८१; /म्लेट् ३८२; /रोङ् ४३१;
/लोङ् ४३१; /लोङ् ४३१

उन्माने/तुल् ६३५, ६४२

उन्मिती/तुल् ६३५

उपक्षये/तस् २२६; /दस् २५२

उपघाते/उट् ३९, ४२५; /लृट् ४०५, ६८९
/लृट् ४२५

उपचये/दिह् २५५

उपतापे/क्लिश् ११६; /डु २५७

उपदेशे/काल् ५८२

उपदेहे/लिप् ४०१, ४२२
 उपधारणे/शील् ४८३, ७१५
 उपनयननियमव्रतादेशेषु/ज्यो २१४
 उपयाच्नायाम्/अर्थ ५७३
 उपरमे/यम् ३८४, ६८४
 उपलेपने/गोम् ६०६
 उपवेशने/आस् २५
 उपशमे/दम् २५०, ६४०; /शम् ४७५
 उपसर्गादाविष्कारे/शब्द ७१२
 उपसेवायाम्/लङ् ६९३, ६९४; /वास् ४४५,
 ६४७, ७०३
 उपादाने/ग्रह् १६८, ६०६, ६०७
 उपाये/कन्त् ५७९
 उपाजने/ऋज् ४००, ४०१; /रिज् ४०१

(ऊ)

ऊर्जने/छद् १९७, ६२०

(ए)

एकचर्यायाम्/वण् ४३६
 एषणे/री ३९६, ४०३; /ह ४०३

(ऐ)

ऐश्वर्यदीप्त्योः/सुर् ५१३
 -ऐश्वर्ययोः/सु ४८८
 ऐश्वर्ये/ईश् ३४; /क्षि १२३; /तप् २२५,
 ६३१; /पत् २९३, ६३१

(क)

कल्यनयुद्धहिंसादानेषु/ऋफ् ५०; /ऋह् ५०,
 ५१; /रिफ् ५०, ५१;
 /रिह् ५१
 कल्यने/ऋह् ४०१, ४०२; /चीम् १९१,
 ४८२; /रिफ् ३९४, ४०१, ४०३;
 /रिह् ४०१, ४०२, ४२३; /शलम्
 ४७६, ४८३, ७१२; /शाल् ४७६,
 ४९८; /शीम् ४८२; /श्लाघ् ४९८
 कदाचिद्दर्शने/चित् ६१४

कम्पने/ईर् २२, ५२, ५७६; /एज् ५२,
 ४१०; /केप् १०३; /ग्लेप् १७१,
 ४११, ४३०; /चल् १८८, ६११;
 /तेप् २४१; /त्वङ् २४५; /घु
 २७१, ६४३; /धू २७१, २७२,
 ६४३; /वेप् ४६२, ७०६

कम्पे/एज् ५२; /तेप् २४१

करणे/क् ९७, ५९२; /घष् १७०; /घंसु
 १७२, १७५; /घुष् १७५

कर्मणि शब्दे च—/पुण् ६१७; /युज् ३८६

कर्मणि शुभे च/पुण् ३०२

कर्मसमाप्ती/तीर् ६३४; /पार् ६५१,
 ६५४, ६६२, ६६३

कलहकर्मणि/तुट् २३१

कलुषे/अंह् १, ५६९

कलकने/चप् ६११; /चह् १८९, ६११,
 ६१२; /मच् ३४८; /मुच् ३६४,
 ६७८; /मुञ् ३६५

कल्याणे/भण्ड् ६६९, ६७०; /भन्द् ६६९,
 ६७०

कल्याणे सुखे च/भन्द् ३३२

काङ्क्षायाम्/काङ्क्ष् ७७; /खट् ५४९;
 तम् २२५; /ब्राङ्क्ष् २६५;
 /घ्राङ्क्ष् २७७; /घ्राङ्क्ष् ४४६;
 /माङ्क्ष् ३५८; /वाङ्क्ष् ४४६

काङ्क्षे/खट् १३६

कान्ति-/अव् २१; /ई ४५३; /वी ४५३;
 ४६७; ४६९

कान्तिकरणे/घष् १७४; /घस् १७४; /घिष्
 /घुष् १७५; /घुश् ६४४;
 /घुस् ३६४

कान्ती/कम् ७०; /लष् ४१८; /वश् ४४४

कान्ती च/प्री ६६३

-कान्त्यसनखादानेषु/वी ४६७, ४६९

—कान्त्योः/हृ ५५०, ५५१; /हृ ५५१;
/हि ५५१

कामे/रुध् ४०७

कार्कश्ये/कड् ६४

कार्श्ये/त्वक्ष् २४५

कालोपदेशे/वेल् ७१०

किञ्चिच्चलने/स्पन्द् ५३४, ६५०

कुटिलायां गतो/अक्, १, २, ५; /अग् २;

/अज् २; /वञ्च् ४३२

कुटुम्बधारणे/तन्त्र् ६३१

कुट्टने/पछ् ६५५; /पिच्च् ६५५; /पिच्छ्

६५५; /पुछ् ६५५

—कुर्वसनयोः/कुट्ट् ५८४, ५८५; वि + /ईज्
७०७

कुत्सने/गह् १५३; /गल्ह् १५४, ६०२

कुत्सायाम्/निन्द् २८७; /भण्ड् ३३२; /युज्
६८४; /लिट् ४२२

कुत्सासन्निकर्षयोः/निद्व् २८७; /निव् २८७;
/नेद्व् २९०;

कुत्सितायां गतो/व्रा २६४

कुरिषते शब्दे/कृद् ७१, ४८९; /गदं ४८९;
/पदं २९४; /शद् ४८९

कूर्दे/गुद् १६१

कृच्छ्रजीवने/कठ् ६२; /क्षञ्च् ५९४; /तच्छ्
२२२; /वञ्च् ७२०, ७३२;
/स्वर्त् ७३२

कृपायां गतो/कृप् १०१

कृपायाम्/कृप् १०९

कैतवे/शट् ४७३, ७१२

कैतवे च=गत्याक्षेपे/मञ्च् ३४८

कोपे/क्रुध् ११२; /चण्ड् १८३, ६११;
/लण्ड् ६९३

कौटिल्ये/कुट् ८५, ५८४; /ग्रन्थ् १६७;

/तुण् २३१; /नस् २८४; /भुज्

३३७; /वञ्च् ४३२; /हृच्छ् ५५७;

/ह्व् ५५७, ५६५, ५७६

क्रिमिमक्षणे/वृण् ७११

—क्रियाविस्तारगुणवचनेषु/वर्ण् ६५१, ७०१

—क्रीडनयोः/किल् ५८२; /लस् ६९५

क्रीडने/लष् ४१८; /लस् ४१८

क्रीडायाम्/उद्व् ४२; /कुमार् ५८८; /कुमाल्
५८८; /कुशूल् ५८९; /गुद् १५९;

/गुध् १५९; /गुद्व् १६१; /रम्

३९२, ३९५, ३९६, ६८५; /लल्

६९३

क्रीडायामेव/कुद्व् ९२; /खुद्व् १४४; /गुद्व्
१६१

क्रीडाविजगीषाव्यवहारद्युतिस्तुतिगतिषु /दिव्
२५४, ६४१

क्रुध्यतिकर्मा/भामते ३३५

क्रोधे/कुप् ९०, ५८७; /भाम् ३३५, ६७१

क्लेदने/उन्द्व् ४०, ७११

क्लेदे/उन्द्व् ४०

(क्ष)

क्षमायाञ्च/तिज् ६३३

क्षये, ऐक्ष्वर्ये च/क्षि १२२

क्षये/क्षि १३०, ५१९; /जै २१३; /दीङ्
/२५५; व्यय् ७१०; /सै ५१९

क्षरणदीप्तयोः/घृ १८०

क्षरणार्थः/तिप् २२८, ५२९, ६२६, ६३३,

७२६; /तेप् ५२९, ७२६; /दिप्

२५४; /स्तिप् ५२५, ५२९, ७२६;

/स्तेप् ५२९, ७२६

क्षरणे/चुत् १९३, ४९१; /तेप् २४१;

/शिप् ५२९; /शेक् ५३०; /श्चुत्

४९१, ४९२; /श्च्युत् ४९२; /सिच्

५१०; /सूद् ५१५

क्षान्ती/कम्प् ५९५; /क्षज् ५९६; /क्षम्प्

५०६; /चम्प् ५९६; /सम्प् ५९६

क्षान्त्याम्/क्षम्प् ५९५

क्षरणे/ऊष् ४४

—क्षेपणयोः √अज् २, ५, ५७१; √इल् २९,
५७१; √इल् २९, ५७६; वि+√अज्
४६५, ७०७

क्षेपणे √अस् २४

क्षेपे √ईर् ५७६; √कल् ५८१, ५८२; √किल्
५८१, ५८२; √खोट् ५९६, ५९९;
√खेट् ५९६, ५९९; √खोट् ५९९;
√खोड् ५९६, ५९८, ५९९; √खोद्
५९९; √टिप् ६२६, ६२८, ६३३, ७०६,
७२६; √डम्ब् ६२७; √डिप् २१९,
२२०, ६२६, ६२८, ६३३, ७०६;
√डिम्ब् ६२८; √तिप् ६२६, ६२८,
६३३, ७०६; √दक्ष् ६४०; √दम्भ्
६४०; √दिम्भ् ६२८, ६४०; √पिल्
६५६; √विप् ७०६; √विल् ४६९,
७०६; √स्तिप् ५३०, ६२६, ६२८,
६३३, ७२६;

क्षोदे √मृद् ३७५

(ख)

खण्डने √खण्ड् ५९८; √खुर ५९८; √पुण्ड्र
३०३; मुण्ट् ३६७; √मुण्ड् ३६८;
√मुष् ३७०; √मुस् ३७१

खण्डप्रमर्दनयोः √शुण्ठ् ४८४

खदने √खै १४६; √खद् ५२२;

खनवे √वड् ७०२;

—खादनेषु √ई ४५३; √वी ४५३;

खेदे च √अम् ४९४; √अक्ष् २

खोटने √खोड् ५९९; √खोल् ५९९

खोटे √रुण्ठ् ४०६

(ग)

गति-√अज् २, ५; √अञ् ३; √वा ७०३,
७०४; √वात् ७०३

गति-वि + √अज् ७०७; √ईज् ७०७

गति-√वी ४६७; √सद् ४७४; √हय् ५५१;
√हयं ५५१

गतिकर्मा वेनति ४६१

गतिक्षेपणयोः √अज् २, ५

गतिगन्धनयोः √वा ४४६, ४६४, ७०४

गतिज्ञानचिन्तानिशामनवादित्रग्रहणेषु √वेण् ४६१

गतिकौटिल्याल्पीभावयोः √कुञ्ज् ८५

गतिदीप्त्यादानेषु √अष् २३; √अस् २३

गतिनिवृत्तौ √स्था ५२३, ५३१

गतिप्रजनकान्त्यसनखादनेषु √ई ३०

गतिप्रतिघाते √कुण्ठ ८७; √खोड् १४६;

√खोर १४७; √खोल् १४७;

√रुण्ठ् ४०६, ४२७; √लुण्ठ

४२७; √शुठ् ४८४; √शुण्ठ्

४८४, ४८५

गतिप्रापणयोः √ऋ ४५, ४६, ४७, ४८, ४९,
५०

गतिप्रेरणश्लेषणेषु √पैण् ३११; √प्रैण् ३१५

गतिप्रेषणश्लेषणेषु √प्रेण् ३१५

गतिरेषणयोः √ऋ ४५; √री ५२

गतिवृद्धिर्हिंसासु √तु २३०

गतिवैकल्ये √खञ्ज् १३६, ५९४; √खण्ड्
१४४

गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्यसनखादनेषु √वी ७०६

गतिशासनयोः √कस् ५६; √कश् ७५; √कस्
७६

—गतिषु √अञ्ज् ७; √मन्द् ६७३

गतिस्थानार्जनोर्जनेषु √ऋज् ४७, √रिज् ६८८

गतिस्थानोर्जनेषु √ऋज् ४७

गतिस्थैर्ययोः √घ्रु २७७; घ्रुव् २७८

गतिस्मृत्योः √ऋश् ५१

गतिर्हिसनयोः √दक्ष् २४८

गतीन्द्रियप्रलयमूर्तिभावेषु √ऋच्छ् ४७

गतीन्द्रियमूर्तिभावेषु √ऋच्छ् ४७

गते √ऋञ्ज् २४२

गतौ/अह् ५६९; /अख् १; /अच् १, ५;
 /अच्छ् ५; /अञ्च् ३, ४, ५, ६, ५७१
 /अट् ७; /अट् ९; /अण्ड् १०; /अण्ड्
 १०; /अम्ब १५; /अय् १६; /अद्
 १८, ५७३, ५७४; /अव् १८; /अर्ष
 १९; /इ २५, ३८४; /इट् २७;
 /इण् २६; /इप् २९; /ई ३०, ३१
 /इर् ३२, ५७६; /उख् ३६; /उह्
 ३७; /उर् ४२; /ऋ ४५, ५२;
 /ऋच्छ् ४७; /ऋज् ४००; /ऋण्
 ४८; /ऋन् ४८; /ऋम् ५०; /ऋप्
 ४६, ४७, ५१; /ऋ ५२; /ऋज् ४०१;
 /एष् ५४; /कट् ६२; /कण् ६५,
 ५७८; /कण्ट ६५; /कर्व् ७१; /कल्
 ५८१, ५८२, ६००; /कलञ्ज् ५८२;
 /कस् ७६; /किट् ७९; /कूट् ५९०;
 /कु १११, ५९४; /कुञ्ज् १११; /कलु
 ११७, ५९४; /खम्ब १३८; /खर्व्
 १३९; /खेण् ५९८; /गम् १५१;
 गम्ब १५१; /गव् १५२; /गल् ६०२;
 /गल् ६०२; /गाङ् ५५; /ग्रेप्
 १६५; /गोण् ६०३; /ग्लुञ्च् १७०;
 /ग्लेप् ४११, ४३०; /घम्ब १७४,
 /घव् १७४; /चम्ब १८६; /चय्
 १८६; /चव् १८७, ४७५; /च्यु १९६;
 ६१९; /छ्यु १९९; /जु २०८;
 /जुड् २०९; /जुन् २०९; /जेष्
 २१२; /ज्यु २१३; /झष् ५०; /झ्यु
 २१८; /डो २२०; /तय् २२५; /तिल्
 २२८; /तिल् २२९; /तृक्ष् २३८,
 ५२८; /त्रङ्क् २४२ /त्वञ्च् २४६;
 /त्सद्म् २४७; /दु २५७; /द्रम्
 २६३; /द्र २६५; /घृज् २७३, ४५६
 /घृञ्ज् २७४; /घेप् २७४, ५६१
 /घ्रज् २७५; /घ्रञ्ज् २७६, ४६७, ४७८

/ध्वज् २७८; /ध्वञ्ज् २७९; /नक्ष्
 २८०; /नम्ब २८३; /नय् २८३,
 ५०६; /नव् २८४; /निष्क् ६४७;
 /नेष् २९१; /पट् २९२, ६५०; /पण्ड्
 २९३; /पत् २९३, ६५०; /पथ् २९३,
 ६५०; /पद् २९४, ६५०; /पन्थ ६५०;
 /पय् २९४; पय्/४४१; /पर्प् २९५;
 /पव् २९५; /पल् १९५; /पव्
 २९६; /पि २९७; /पिश् ३००; /पिस्
 ३०१, ४५३, ६५६; /पुल् ६५९; /पुल्
 ६५९; /पेल् ३१०, ६५६; /पेश् ३११,
 ४६४; /पेस् ३११, ४५३, ४६४
 /प्रु ३१४; /प्रेप् ३१५; /प्रैण् ४३०;
 /प्लव् ३१६; /प्लिह् ३१६; /प्ली
 ३१६; /प्लु ३१७; /प्लेव् ४१२; /फण्
 ३१८; /फेल् २१९, ६५६; /वम्ब
 ३२१; /वर्फ् ३३३; /वर्व् ३३२;
 /बष्क् ६६६; /भर्व् ३३३; /भल्ल्
 ३३३; /भय् ३५४; /भर्व् ३५४;
 /मीम् ३६३; /मेप् ३७९; /यय्
 /यय् ३८४; /येल् ३८४; /रंह्
 ३८८, ४१४, ६८५; /रख् ३८९;
 /रघ् ३८९, ६८६; /रच्छ् ३८९;
 /रण् ३९२, ३९३, ४०१; /रफ्
 ३९४; /रम्फ् ३९४, ३९५; /रय् ३९६;
 /रल् ३९२; /रल्ल् ३९२; /रव्
 /रि ३९९; /रिङ्क् ४; /रिज्
 ४०१; /रिप् ४०१, ४२२; /री ३९६,
 ४०३, ४७०; /रु ४०३; /रुट् ४०५;
 /रुण् ४०६, ४२७; /रेप् ४११, ४१२,
 ४३०, ५६१, ५६४; /रेव् ४११;
 /रेव् ४११, ४१२; /लघ् ४१४;
 /लिह् ४२१; /लिङ्क् ४११, ६९५;
 /लिश् ४०२, ४२२; /लुण् ४२७;
 /लेण् ४३०; /लेप् ४११, ४२२,

४३०, ५६४; √त्वी ४३१ √वज्
३७, ४४३, ४४१, १६९८; √वर्फ्
४४१; √वय् ४४१, ४६६; √वफ्
४४१; √वर्ब् ४४१; वल् ४४३; √वश्
४४४, ४४५; √वष्क् ४४४, ४४५,
वि + √अच् ४६५; विङ्क् ४३३; √विच्छ्
४४८, ४५२, ७०४ √विज् ४४८, ४४९,
७०७; √विस् √वीण् ४६१; √वृज् ४४८,
४५६ √वेङ्क् ४३२, ४३३; √वेस् ४५३,
४६४ √वेल् ४६२; √व्यय् ४६६, ७१०
√व्रज् ४३४, ४४१, ४५६, ४६७, ४६८,
४९८; √व्रज् ४६७; √व्ली ४०३;
√शब् ४७५, ४७७; √शम्ब् ४७५
√शर्ब् ४७५; √शल् ४७६, ४९०, ५०७
√शब् ४७५, ४७७, ४८३; √शिल्
४८१; √शु ४७७, ४८३, ४८५, ४९९
√शुक् ४८३, ४९९; √शुण्ड् ४८५
√शुन् ४८५; √शेल् ५१८; √शेवृ ४८०
√शेल् ४९०, ५१९; √शै ४९२;
√श्लेक् ४९७; √श्वच् ४९९; √श्वञ्च्
४९९; √श्वभ् ७२०, ७३२; √श्रिव्
५४४; √श्रु ४९६, ५४४; √सङ्क्
५०३; √सज् ५०४, ५०८ √सञ्च्
५०७; √सट् ७२१; √सय् ५०६;
√सर्ज् ५०६; √सर्व् ४७५ √सर्व्
५०७; √सल् ५०७; √सश्च् ५०७;
√सश्च् ५०८; √सस्ज् ५०७, ५०८;
√सिह् ५५३; √सिङ्क् ४८०, ४९३;
√सीक् ५१८; √सु ५१३, ५४४ √सु +
अर्द ५४७; √सृ २४७, ५०७, ५१७,
५४४, ७२४; √सृप् ५१७; √सेल् ५१९
√स्तुभ् ५२८; √स्मिट् ७२९; √सु
५१३, ५४४; √स्लङ्क् ४९७; √स्वङ्क्
४९९; √स्वङ्क् ४९९; √हम् ५५०
√हम् ५५०; √हा ५५३; √हि ५५१,

५५३; √हुङ् ५५६, ५५७, ५५८; √हुण्
५५६; √हुल् ५५६, ५५७, ५६२, ५६५
√हृङ् ५५६, ५५७; √हेङ् ५६०
√हेप् ५६१, ५६४; √होङ् ५६१
√होङ् ५६१; √ह्यल् ५६२ √ह्यल्
५६५; √हेप् ५६४; हेप् ५६४; √होङ्
५६१; √ह्येल् ५६५

गतौ कम्पने च √त्वङ्क् २४५

गतौ च = अवससने √व्म् २७८

गतौ ज्ञानचिन्तानिशामनेषु √वीण् ४३१

गतौ बन्धे √जुङ् ६२४

गतौ वा √पत् ६५०

-गत्य-√शट् ५०५, √सट् ५०५, √हिण्ड्
५५४, ५६०

गत्यर्थः √अङ्क् १, ३, ४; √अभ् १३, ४४०;
√इक् २६; √इङ्क् २७, ३१; √इङ्क्
२७, ५२, ४२१; √ईक् ३१; √उक्
३६; √कङ्क् ५९; √चञ्क् १८२
√चर् ६११, ६१२; √जु २०८;
√टिक् २१८, २१९; √टौक् २१९,
२४४; √ढौक् २२०, २४४; √तङ्क्
२२२, २४२, २४५; √तञ्च् २२३;
√तिक् २२७, ५१५; √त्रक् २४१,
२४२; √त्रङ्क् २४२; √त्रङ्क् २४२;
√त्रङ्क् २४२; √त्रौक् २४४; √त्वङ्क्
२४५, ४३३; √त्वञ्च् २४६; √दन्व
२५०; √धन्व २६८; √नक् २८०;
नङ्क् २८१; √बभ् ३२१, ३३२,
√मल् ३४६; √मङ्क् ३४७; √मङ्क्
४३३; √मभ् ३५३; √मस्क् ३५३;
√मुङ्क् ३६४; √मुच् ३८०; √मुञ्क्
३८०; √म्लुञ्क् ३८१; √रक् २४१,
३८९, ३९०, ४१३; √रङ्क् २४२,
३८९, ३९०, ३९९, ४१३; √रङ्क्
३९०, ४१३, ४१४, ६९२; √रङ्क्

३९०, ६९२; √रप् ३९२, ३९३,
४०१; √रिख् ३९९, ४२१; √रिह्व्
३९९, ४००; √रिङ् ३९९, ४००,
४२१; √रिण्व् ४०१; √लक् ३८९,
४१३, √लह्व् ३८९, ३९०, ४१३;
√लङ् ४१३, ४१४, ६९२; √लङ्
४१४, ६९२; √लिङ् ४००, ४२१,
६९५; √वक् ४३२, ४३३; √वह्व्
४३२, ४३३; √वङ् ४३३; √वञ्
४३४, ६९८; √वभ्र् ४४०; √वल्
४४२, ४७०, ७०२; √वस्क् ४४५;
√वल्ङ् ४७०; √शिह्व् ४८०;
√शीक् ४८०, ४८२, ५१८, ५४४;
√श्लङ् ४९२, ४९७, ५४३; √श्लङ्
√शिह्व् ४८०; √शीक् ४८०, ४८२,
५१८, ५४४; √श्लङ् ४९३, ४९७;
√श्वङ् ४९९; √श्वङ् ४९९; √श्रक्
४९३; √श्रङ् ४९३, ५४३; √श्रङ्
४९३, ४९७; √श्रेक् ४९६; √षक्
४९९, ५०२; √षक् ५०२; √सेक्
४८२, ४९६, ५१८, ५४४; √सेक्
५१८; √सङ् ४९७, ५४३; √सेक्
४९६, ५४३, ५४४; √अष् १, ५,
५६९; √अङ् ५, ५६९; √मङ्
√वङ् ४३३; √खोट् १४६; √अम्
१३, ५६९, ५७२; √ऋ ४५, ५२;
√चम् ६११, ६२०; √छम् ५९५,
६११, ६२०; √छम् ६२०, √त्रोक्
२४४; √रम् ३९५; √इवत् ७२०;
√सिष् ५१०; √५१०; √स्वत्
७२०, ७३२

गत्यर्थः, भक्षणोऽपि √चर् १८६

गत्याम् √रंह् ३८८; √रम्फ् ३९५;
√रिम्ब् ४०१

गत्याम्, च = कृच्छ्रजीवने √स्वत् ७३२

—गत्योः √अह् १; √जह् ५५२; √डिण्ड्
६३९; √६४०; √दण्ड् ६३९; √पञ्
६४८; √पावण्ड् ६५४; √भञ् ३३०;
√मार्ग ६७६; √वज् ६९८, ७११;
√व्रज् ७११; √शठ् ४७३, ७१२,
७१९; √शण्ड् ४७३; √शिण्ड् ४८१;
√शिप् ४८१; √शुण्ड् ७१५; √शीण्
४९१; √इवत् ७१९, ७२०; √इवण्ड्
७२०; √सञ्ज् ५०४; √स्निह् ५३२,
√स्नुह् ५३३; √हण्ड् ५५०, ५५४;
√हन् ५५०, ५५३, ६०८; √हुञ्
५५७; √हुण्ड् ५५६

—गन्धनयोः √वा ४४६, ४६४, ७०४

गन्धे √नल् २८४, √मुस्त ६७९

गन्धोपादाने √घ्रा १८१

गमने √रङ् ३९०

गहने √निल् २८७; √पीड् ६५७;

गात्रप्रक्षरणे √स्विद् ५४८

गात्रविक्षेपे √नुत् २९०

गात्रविचूर्णने √व्रण् ७११

गात्रविनामे √जभ् २०१; √जृम्भ् २११;

√म्लै ३८२

गाढघे √लुभ् ४२७, ४२८; √लुह् ४२८

—गुणवचनेषु √वर्ण ६५१, ७०१

गोपने √गुप् १६०

—ग्रन्थनयोः √चृत् ६१८

ग्रन्थबाधयोः √स्पश् ५३५

ग्रन्थे √गुफ् १६१; √गुम्फ् १६१; √दृम् २६०,

६४३; √पट् ६४९; √पस् ६५३; √वट्

६४९, ६६४; √भट् ६९९; √वट्

४३५, ५४९, ६६४, ६९९; √वृत् ४५८,

६४९, ६६४, ६९९

ग्रहणसंश्लेषणयोः √स्पश् ५३५, ६५३, ७२८

ग्रहणे/गृह् १६४, ६०४, ६०६; /ग्रस् ६०६,
६०७; /ग्रिह् १६९; /गृह् १७०,
६०६; /घिण् १७५; /घुण् १७८,
१८०; /स्पर्श ७२८;

ग्राहे/त्वच् २४५

-ग्लपनयोः/मद् ६७३

ग्लानौ/क्लम् ११४, ४९४

(घ)

घण्टानादे/घण् ६०८

घनत्वे/कृड् ९८; /कूड् ११३

घसने/कड् ६३

घातने/ऋभुक्ष् ४६; /दघ् २४९

घाते/लत् ४१५

घात्ये/जल् २०४, ६२३

घृणागतिस्पर्धनेषु/ऋत् ४९

घृणायाम्/ऋत् ४९

घोरनिवाशिते च=काङ्क्षायाम्/घ्राङ्क्ष् २७७

/घ्वाङ्क्ष् २७९

घोरवाशिते च = काङ्क्षायाम्/द्राङ्क्ष् २६५

(च)

चञ्चले च/स्खल् ५२२

चयने/चि १८९, ६१२

-चलनयोः/विज् ४४९, ४६५; /व्यथ्
४५०, ४६५

चलनसंवरणयो/शल् ४७६, ५००

चलने/कम्प् ७०, ६११; /केल् १०४

/केल् ५८३; /क्ष्वेल् १३४, ४६२

/खेल् १४५; /घट् १७३, ६०८

/घुट् ६०८; /चेल् १९६; /पिपील्

६५६; /वुल् ७०८; /भ्रम् ३४२

भ्रेष् ३४४; /म्लेष् ३४५; /वल्

४६२; /वल् ४६२; /वुल् ३६

/वेल् ४६२, ७०६; /वेल् ४६२

/शलङ्क् ४७६; /स्खल् ५२२

/स्खल् ५२२; /स्तृष् ५३८; /स्फर्

५३७; /स्फल् ५३७; /स्फुर् ५३७,

५३९; /स्फल् ५३७, ५३९, ५४०

/ह्रल् ५६२, ५६५; /ह्रल् ५६२,

५६५

चापले/प्रेह्लोल् ३९०

चित्रीकरणे/लिङ् ६९५

-चिन्ता-/वीण् ४६१; /वेण् ४६१

चिन्तायाम्/व्यै २७५; /स्मृ ५४१

चुम्बने/निस् २८६; /निक्ष् २८६

चेतनाख्यानविवादेषु/विद् ४५१, ७०५

चेष्टायाम्/ईह् ३५; /घट् १७३; /चेष्ट्

१९६; /त्रन्द् २४२

चेष्टे/त्रन्द् २४९

चैत्रस्य करणे/चित्र् ६१३

चोदने/व्रीड् ४६९

चौर्ये/लुण्ड् ४२७; /स्तेन् ७२७

(छ)

छद्मगतौ/त्सर् २४७

छद्मगत्याम्/त्सर् २४७

छादने/कुम्प् ९१, ५८८; /कुम्ब् ५८८,

५८९; /कुम्प् ५८८, ५८९

/स्तृ ५२९;

छान्त्याम्/छम्प् ६२०

छिदि/कुट् ५८४; /वृट् २४३

छुरणे/ऊष् ५७८, ६९०; /रूष् ६९०

छेदन-/कुट् ५८४, ५८५; /वर्ध् ७०२,

७०९

छेदने/कुट् ५८४; /कुट् ५८५, ५८६

/कृत् ९९, ५८४; /चुट् १९२, ६१५

/चुण् ६१५; /चुण्ट् ६१५, ६१६,

६८१; /चुण्ड् ६१५; /छुट् १९८,

६१५, ६२१; /छुर् १९८; /छो

१९९; /वृट् २४३, ५८४, ६३७,

६३८; √ब्रुङ् ६३७; √मृणङ् ६८१
 √लुप् ४२७, ६१७; √लू ४२७, ४२९
 √ब्रश्च् ४५६, ४६८
 -छेवापहरणेपु √वस् ४४१

(ज)

जनने √जन् २०१
 जये √जि २०६
 जिघांसायाम् √द्रुह् २६६
 जुगुप्सायाम् √यु ३८५, ६८५
 -ज्ञान- √वीण् ४६१; √वेण् ४६१
 ज्ञाने √कि ७९; √कित् ८०, ५९३; √भल्
 ३३३; √मन् ३५२; √विद् ४५०,
 ७०५
 जीप्सायाम् √प्रच्छ् ३१३
 ज्वलतिकर्मा भन्दते ३३२

(त)

तत्क्रियायाम् √दुःख् ६४२; √सुख् ७२४
 तनूकरणे √कृश् १०१; √तक्ष् २२२; √त्वक्ष्
 २४५; √शो ४७९, ४९१
 तन्तुसन्ताने √ऊय् ४४; √वे ४४, ४६१
 √सिक् ५१२, ७२४; √स्यू ५१२
 तपसि √श्रम् ४९४
 -त्तरणयोः √तृ ६३२, ६३३
 तर्के √ऊह् ४५
 तर्पणे √प्री ३१४, ६६३
 ताडने √जस् ६२३; √तण्ड् २२४, ६३०
 √व्यघ् ४५१, ४६५
 तादर्थ्ये √कृप् ५९१, ५९२
 -तापयोः √स्वृ ५४८
 तितिक्षायाम् √मृष् ३७७, ६८१
 तुण्टी √तृष् २३७; √हृष् ५५९
 तुसी √चक् १८१; √चक्क् ६१०; √तृप्
 २३९; √तृप् २३९; √तृम्प् २३९

√तृम्फ् २४०; √घ्रै २७८
 -तेजनयोः √ओज् ५७७
 तेजने √क्षु १३०; √शान् ४७८
 तेनातिक्रामति √अश्व ५७५
 तेनातिक्रामति, तदाचष्टे √श्वेत् ७२०
 तैक्ष्ण्ये √चण्ड् ६११
 तोडने √तुड् २३१; √तुण्ड् २३२; √तूड्
 २३६
 -तोषणनिशानेषु √ज्ञप् ६२५
 तोषणे √ज्ञा ६२५
 त्यागे √त्यज् २४१; √रह् ३८८, ३९६,
 ३९७, ६८५, ६८८; √हा ५५२
 त्वचने √तक्ष् २२२; √त्वक्ष् २४५
 त्वरणे √तुर् २३५, २४७
 त्विषि √वंह् ४३१; √दंश् ६३८

(द)

दंशने √दंश् ६३८
 -दंसनयोः √दंस् ६३८, ६३९, ६४१; √दस्
 ६३९, ६४०
 दण्डनिपातने √दण्ड् ६३९
 दन्दशूके √खद् १३९
 दम्भे √दम्भ् २५१, ६४०
 दर्पे √कव् ७२; √खव् १४०; √गव् १५३
 दर्शनाङ्कनयोः √लक्ष् ६६८, ६९१, ७०६
 दर्शनीये √तन्त्र् ६३१
 दर्शने √ईक्ष् ३१; √दंस् ६३९, ६४१; √दस्
 ६३८, ६३९, ६४१; √वष्क् ६६६;
 √व्लेष्क् ६६६; √लक्ष् ४१५, ४२१
 √लोक् ४३०, ६९७; √लोच् ४३०,
 ६९७ √वष्क् ४४४, ६६८; √विष्क्
 ६६८, ७०६; √व्लेष्क् ६६८, ७०६
 दर्शने च √दश् ६३८
 दर्शनेषु √ईष् ३४
 दर्शने √दंश् २४८; √दश् ६३८

—दान—✓पिस् ६५४; ✓पिञ् ६५५; ✓बल् ३३३; ✓भल् ३३३; भल् ३३३; ✓यज् ३८२, ३८३; ✓बल्ह् ३३३
 दानगतिरक्षणहिसादानेषु✓दय् २५१;
 दानधारणयोः✓घा २६९
 दानदेवपूजासंगतकरणेषु✓यज् ३८२
 दाननिरसनयोः✓त्विष् २४६
 दानश्लाघनिन्दाहिसाजौ✓ऋप् ५०
 दानहिसापरिभाषणेषु✓भल् ३३३; ✓भल्ह्, ✓मल्ह्
 दानादनयोः✓हु ५५५
 दाने✓ऋह् ४०२; ✓चण् १८३, ४७३
 ✓त्विष् २४६; ✓दद् २५०; दध्✓२५०
 ✓दा २५२, २५३; ✓दाय् २५३;
 ✓दाश् २५३; ✓दाश् ६४१; ✓दास् २५४; ✓बल् ६६५; ✓भल् ३३३
 ✓रा ३९७, ३९८, ४२०; ✓रिह् ४०२; ✓शण् ४७३; ✓श्रण् ४७३
 ✓सट् ४७३, ४९३, ७१७; ✓सन् ४७३, ५०५, ७१७
 —दानेषु✓कल्ह् ४४४; ✓बल् ३३३; ✓भल् ३३३; ✓भल्ह् ३३३; ✓मल्ह् ४४४
 ✓यज् ३८२, ३८४, ६८२; ✓वह् ४४४
 ✓बल्ह् ३३३, ४४३, ४४४; ✓बिल्ह् ४४४
 दार्ढ्ये✓वीह् ७०७
 दाहे✓उल् ४३; ✓उष् ३८, ४३, ४४, ४८७; ✓कुण्ड् ८८, ५९०; ✓कूट् ५९०;
 ✓चूर् १९२, १९५, ६१८; ✓तप् ६२१;
 ✓प्रुष् ३१४; ✓प्लुष् ३१७; ✓प्युस् ४६६; ✓व्युष् ४६६, ४८७; ✓श्रिष् ४९६, ४९८; ✓श्लिष् ४९६, ४९८
 दीप्तावभिप्रीतो च✓रुच् ४०४
 दीप्तिकान्तिगतियु✓कन् ६८
 दीप्तिदेवनयोः✓छृद् १९९, ६२०; ✓दीधी २५६; ✓कच् ६०; ✓काञ्च् ७७

दीप्तौ✓अस् ५२; ✓इन्ध् २८, ५२, ५३;
 ✓उच्छ् ३८; ✓एज् ५२; ✓काश् ७८
 ✓कास् ७७, ७९; ✓घण् १७४; ✓घृण् १८०; ✓चकास् १८२, ✓चर्च् ४४१;
 ✓ज्वल् २१४, २१५ ✓त्विष् २४६;
 ✓दंह् ६३९; ✓दीप् २५६; ✓द्युत् २६३, ३८७ ✓भा ३३४, ३३५;
 ✓भास् ३३४, ३३५; ✓भ्राज् ३४३; ✓भ्राश् ३४३; ✓भ्रेज् ५२, ३४४, ४१०; ✓म्लश् ३४५; ✓युत् ३८७; ✓राज् ३९८, ४२०; ✓रास् ३९८; ✓रुच् ४०४, ४०५; ✓रुट् ४०५, ६८९; ✓रेज् ५२, ४१०; ✓वर्च् ४४१;
 ✓शुभ् ४८६, ४८७; ✓हट् ५४९
 दीप्तौ च✓स्फर् ५३७
 दीप्तौ स्तुतौ✓ऋच् ४६
 —दीप्तयोः✓भस् ३३४; ✓घृ ६०९
 दुर्गती✓ऋण् ४८; ✓दरिद्रा २५१
 दृशौ दंशे✓दंस् ६३९
 दृष्ट्युपसंहारे✓अन्ध ५७२
 —देवनयोः✓छृद् ६२०
 देवने✓तेव् २४१; ✓देव् ६४१; ✓दैव् २६२
 देवपूजासङ्गतिकरणदानेषु✓यज् ३८२, ३८४, ३८५, ६८२
 देवशब्दे✓गद् ६००; ✓स्तन् ७२६;
 देवान्चर्दानसङ्गकृतौ✓यज् ३८३
 दैन्ये✓खिद् १४२, १४३; ✓गेप् १६६; ✓ग्लेप् १७०
 दोलने✓आन्दोल् ५७५; ✓हिल्लोल् ५५५
 दीर्घल्ये✓कूण् ५९१; ✓कृप् ५९२; ✓शार् ७१३, ७१४, ७२४; ✓शार् ७१३, ७१४, ७२४; ✓श्रथ् ४९३, ४९४, ७१८; ✓श्लथ् ४९३; ✓श्लथ् ४९७; ✓सार् ७१४, ७२४
 —द्युतिस्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिकगतिषु✓दिव् द्युतो च✓भस् ३३४

द्रवणे/तुल् ६३५; /तुल्ल् ६३५

द्रवीकरणे/लो ६९५

द्रव्यविनिमये/क्री ११०

द्रावकरणे पाकाग्निकुण्डे च/चुल् ६१७

द्वैधीकरणे/छिद् १९७, ६२१, ६२२; /छेद् ६२१, ६२२

(ध)

धान्यावरोधयोः/वल् ४४२

धान्ये/घन् २६८

धारणपोषणयोः/घा २६९; /भृ ३३९

धारणार्थः/स्कुम्भ् ५२१

धारणे/एङ् ५३; /कुटुम्ब ५८५; /डिम्भ्

६२८, ६२९; /त्रस् ६३७; /दघ्

२५०; /दृष् ६४५; /घा २६९;

/घि २७०; /घृ २७३; /पाप् ६५३;

/पुष् ६६०; /मल् ३५४; /मल्ल्

३५५; /मुल् ६७९; /मुल्ल् ६७९;

/रम्भ् ३९५

धारणे पुष्टौ दाने च—/घा २६९

धारणोच्छ्वायपूजनेषु/मञ्च् ३४९

धाष्ट्ये/गल्भ् १५४

धैर्ये/घोर् ६४३

ध्वनने/स्यम् ५४२

ध्वाने/स्यम् ७३२

(न)

नतो/नट् २८२

नये/नृ २९०; /न्वी २९१

नाम्नो वा/कुस्म् ५८९

नाशने/जम्भ् ६२२, ६२३; /जम्भ् ६२२,

६२३; /घक्क् ६४३, ६४६; /नक्क्

६४३, ६४६; /पस् ६४८, ६४९

/पण्ड् ६४८, ६४९

निकेतने/पूर्व ६६२

/तुञ्ज् ६३४; /पिस् ६५४; /पिञ् ६५५

निक्षेपे/द्राह् २६५

निगडे/उम् ४१

निरकरणे/गृ १५६, ६०२

निद्राक्षये/जागृ २०६

निमज्जने/दुङ् २५७, ५५६; /वुल् ६६७

/भृङ् ३४०; /वुल् ४६९; /हृङ् ५५६

निमीलने/कण् ५७८

निमेषणे/क्ष्मील् १३१, ४९२, ५४१, ५७८

/मील् ३६३, ५४१; /स्मील् ५४१

/स्मील् ४९२, ५४१

नियमव्रतादेशोपनीतिषु/ज्यो २१४

नियोजने/ज्ञा ६२५

निरवसाने/दस् ६३८, ६४१

—निरसनयोः/त्विष् २४६

निरसने/क्षिब् १२५; /क्षिब् १२६

/क्षीब् १२७; /क्षीब् १२७, ५०१

/क्षेब् ५०१; /छिब् ५०१, ५०२

/स्नस् ५३२, ५३३; /स्नुस्

५३३, ५३४

निराकारोपस्कारयोः/यत् ६८३

निरासे/छोव् ५०१

निर्नये/घण्ट् ६०८

निर्बीजे/शिखण्ड् ४८०

निर्माणे/त्वक्ष् २४५

निवासगत्योः/क्षि १२३

निवासे/उच्छ् ३८; /कित् ८०, ५९३;

/वस् ४४५, ७०३; /शट् ४७२;

/हट् ५४९

निशाने/चुन्द् ६१६; /तिज् २२७, ६३३;

/शि ४७९

निशानेषु/ज्ञप् ६२५; /ज्ञा ६२५

—निशामनवादित्रग्रहणेषु/वेण् ४६१

निशामने/चुन्द् ४५४; /चुन्द् ३२७; /चुण्

३२७, ४५४; /वेद् ३२९; /वीण्

४६१; /चुन्द् ४५४

निश्चावणे/केत् ५९३

निष्कषे/कुप् ९४; /तुल् २३७, ६३६

निष्पत्तौ/फल ३१९; /वल् ४४२; /वल्
४४३

निष्पाके/ववथ् ११९

नीचैगंतौ/फक्क् ३१८

नीरूपणे/वल् ६६५; /भल् ३३३; /वल्
६६५

नुत्याम्/ऋच् ४६

नृतौ/नट् २८१, २८२

नोच्यते/वन् ४३८

नोदे/दम्भ् ६४०

न्यङ्गविधाने/द्यै २६३

(प)

पदलक्षणयोः/अङ्क् ५७०; /अङ्क् ३,
५७०, ५७१; अङ्क् ५७०, ५७१

पदे/अङ्क् ५७०; /अङ्क् ५७०

पद्यर्थे/सद् ७२२

परप्रेष्ये/चित् १८९

परमेद्वयर्थे/इन्द २८

परिकूजने/दिव् ६४१

परिग्रहे/पक्ष् २९१, ६४८

परिघाते/खिद् १४२; /स्फुण्ड् ७३१

परिणामे/निष्क् ६४७; /वस् ३२३; /मस्
३५६

परितर्पणे/जुष् ६२४

परितापे/द्व २५८

परिदेवने/विल् ११५

परिवृंहणे/स्थूल् ७२७

परिभाषण-/कल्ह् ४४४; मल्ह् ४४४;

/वर्ह् ४४१, ४४४; /वल्ह्

४४३, ४४४; /विल्ह् ४४४

परिभाषणसंतर्जनयोः/जर्च् २०३; /जर्च्

२०३; /झर्च् २१६

परिभाषणहिंसाच्छादनेषु/वल्ह् ४४४

परिभाषणहिंसादानेषु/वर्ह् ४४२, ६६५;
/वल्ह् ४४२-४४४

परिभाषणे/चत् १८३; /चर्च् १८७; /चर्च्
१८७; /जर्च् २०३; /जर्च्
२०३; /जर्च् २०४; /जर्च्
२०४; /झर्च् २१६; /झर्च्
२१६; झर्च् २१६; /वट् ६६४;
/भट् ३३१, ४३५; /भण्ड्
३३१, ३३२, ३३३, ६६९;
/भल् ३३३, ४३५; /भाण्ड्
३३२; /रट् ३९१, ४१०,
४१५; /रट् ३९१, ३९२, ४१०;
/रेट् ४१०; /वट् ३३१, ४३५,
६६४, ६९९; /वर्ह् ४४१;
/वल्क् ४३४, ४४२, ७०२,
७१६; /वल्क् ७०२, ७१६,
७२०

परिभाषणे याचने /चत्, /चद् १८४

परिभाषायाम्/भण्ड् ३३२

परिवर्तने/घुट् १७६

परिवृंहणे/स्थूल् ७२७

परिवेषणे/यम् ६८४

परिवेष्टने/गुध् १५९; /यम् ३८४; /रम्
३९५

परिष्वङ्गे/स्वङ्क् ५४५

परिहाणे/ऊन ५७७

परिहासे/भण्ड् ३३२; /स्फुण्ड् ७२९; /स्फुट्
७२९; /स्फुट् ७३०; /स्फुण्ड्
७२९, ७३०; /स्फुण्ड् ७२९,
७३०, ७३१

-पर्याप्ति-/अल् २०

पर्याप्तौ/प्रोथ् ३१५

पलायने/मुण् ३६७

पल्यूलार्थे/वत्युल् ७०३

—पवनयोः/पल्यूल् ६५२; /पल्पूल् ६५२;
 पल्यूल् ७०२; /वल्यूल् ७०२
 पवने/पल् ७०३; /पू ३०५, ७०३,
 पाकाग्निकुण्डे च/चुल् ६१७
 पाके/पच् २९१; /अस्ज् ३४२; /शै ४९०;
 /श्रा ४९५, ४९६, ४९७, ५४५;
 /श्री ४९६; /श्रृ ४९५; /श्रै ४९०,
 ४९५, ४९७, ५४५; /ल्लै ४९०,
 ४९७, ५४५
 पादविक्षेपे/क्रम् ११०;
 पाने/चूप् १९५; /धे २७४; /पा २९६;
 /पी ३०१
 पापे/अघ ५६९
 पारुष्ये/रूक्ष् ६९०
 पार्थक्ये/युञ्छ् ३८६
 पालनपूरणयोः/पृ ३०७, ५३५; /पृ ३१०,
 ६५१, ६५४
 पालनाभ्यवहारयोः/भज् ३३७
 पालने/त्रै २४४; /दङ् ६३९; रक्ष् ३८९;
 /वक्ष् ४३२; /वृह् ४६०
 पालने च=हिंसायाम्/तुञ्ज् २३०
 पिपासायाम्/तृष् २४०
 पिशुनोक्तौ/भष् ३३४
 पुरीषोत्सर्गे/गु १५७; /गू १६२; /हृद्
 /हृद् ५४९
 पुष्टौ/पुष् ३०४, ६६०
 —पूजनयोः/अञ् ६
 पूजानिशामनयोः/चाय् १८९
 पूजायाम्/अच् १७, ४६, ५७३; /अह् १९,
 ५७४; /पूज् ६६१; /मह्
 ३५७, ६७३, ६७५; /मही
 ६७५; /मान् ३५८, ६७५;
 /यक्ष् ६८३
 पूतिभावे/कुश् ८८; /शुच् ४८३
 —पूत्योः/पल्यूल् ७०२

—पूरणयोः/पृ ५३५; /पृ ६५१, ६५४;
 /वर्ध् ७०२, ७०९
 पूरणे/उम् ४१, ४३९; /उम् ४१; /तुम्
 ४१; /तूण् ६३६; /तुल् ६३६;
 /पूर्व् ३०६, ६६२; /पृ ६६२; /पृ
 ६६२, ६६३; /प्रा ३१४; /मर्व्
 ३५४
 पूर्णतायाम्/लप् ३९३
 पूर्तौ/उम् ४१; /तु ६३६; /पुर्व् ३०४
 पूर्वनिकेतने/गुर्द् ६०५
 पृथक्कर्मणि/भाज् ६७०, ७२२
 पृथग्भावे/विच् ४४८, ४६५; /विज् ४४८,
 ४४९
 पैशुन्ये/सूच ७२४
 प्रकटभावे/स्फुट् ७३०, ७३१
 प्रकाशने/लज् ४१५; /लञ् ६९२, ६९३
 प्रक्षेपणे/पथ् ६५०, ६६३; /पथ् ६५१;
 /पार्थ् ६६३; /प्रथ् ६६३; /मि
 ३५९
 प्रक्षेपे/पथ् ६५०, ६६३; /पथ् ६५०,
 ६५१, ६६२, ६६३
 प्रख्यातौ/प्रथ् ६६३
 प्रख्याने/पथ् ६६३; /प्रथ् ३१३, ६६३
 —प्रजन—/ई ४५३; /वी ४५३, ४६३,
 ४६७
 प्रणिदाने/मे ३७७
 प्रतापने/कुट् ५८४, ५८५, ५९०; /कुट्
 ५८६
 प्रतिघाते च/चक् ६१०; प्रतिघाते/स्तक्
 ५२३
 प्रतिज्ञाने/मुण् ३६७
 प्रतिबन्धे/स्कम् ५२०; /स्तम् ५२४;
 /स्तम् ५२४, ५२७
 प्रतियत्ने/रच् ६८७
 प्रतिष्ठम्भे/पील् ३०१, ६५६, ६५७

प्रतिष्ठायाम्/तल् ६३०, ६३३; /मूल ३७१

प्रतिष्ठालिप्सयोर्ग्रन्थे/गाष् १५५

प्रतिहर्वे/क्रथ् ५९३; /अथ् ५९३, ७१७

प्रतीघाते/गुड् १५८; /घुट् १७६; /रुट्
४०५, ४०६, ४१२, ४२४, ६८९;
/रुट् ४०५, ४०६, ४२४; /लुट्
४२४, ४२५; /लुट् ४०५, ४०६,
४२५

प्रथने/ख्या १४८

प्रपूरणे/दुह् २५८

-प्रमर्द्नयोः/शुण् ४८४

प्रमर्दने/पुण्ड् ३०३; /मुट् ६७९; /मुड्
३६६; /मुण्ड् ३६८

प्रमादे/युच्छ् ३८६; /अम्भ् ४९४, ५४३
/सम् ५४३; /सम् ५४३; /सम्भ्
४९४, ५४३

प्रमोचने/मुच् ६७८

प्रयत्ने/एष् ४६४; /जेष् ३८८; /जेट्
२१२; /वेह् ३२९, ४६४; /यत्
३८३, ३८४; /यस् ३८४; /येष् ३८८
/वाह् ३२४, ४४८, ४६४; /वेह्
४४८, ४६४

प्रयोगसमवायीत्येके/उघ्रस् ६४५

प्रलम्भने/वञ्च् ६९८

प्रवञ्चने/छल् ६२१

प्रवाहे/रि ३९९

प्रवेशने/विश् ४५२, ४५३, ४६३

प्रसन्नतायाम्/उच् ३७

प्रसव-/सु ४८८

प्रसवे/शूष् ४८८

प्रसवैश्वर्ययोः/सु ५१२, ५१३, ५१४

प्रसहने/धृष् ६४५

प्रसह्यकरणे/ह् ५५८

प्रसादे/स्तुच् ५२६

प्रसन्नणे/मून् ६७९; /स्नु ५३३, ५३४

प्रहरणे/युष् ३८७

प्रह्वत्वे/नम् २८३

प्रागल्भ्ये/धृष् २७४, ६४५

प्राणत्यागे कु+ /मृ ५८८; /मृ ३७२

प्राणघान्यावरोधयोः/वल् ४४२

प्राणधारणे/जीव् २०८

प्राणने/अण् १०; /अन् ११, १२; /बल्
३२२, ४४२, ६६५; /लज् ६९२
/श्वस् ४८७, ४८९, ५००; सु+
/अन् ५४६

प्राणिगर्भविमोचने/सू ५१४, ५१५

प्राणिप्रसवे/सू ५१५

प्रादुर्भावे/जन् २०१

प्राधान्य- /कल्ह् ४४४; /मल्ह् ४४४;
/विल्ह् ४४४

प्राधान्यपरिभाषणहिंसादानेषु/कल्ह्, /मल्ह्,
/वल्ह्, /विल्ह् ४४४

प्राधान्ये/वर्ह् ३२२, ६६५; /बल्ह् ३२२
/वल्ह् ४४३

-प्रापणयोः/ऋ ५७३, ५७४; सु+ /ऋ
५४८

प्रापणे/ऋ ४५; /नी २८८; /या ३८४
/वर्ह् ४५, ४४५, ४४६

प्राप्ती/भू ६७१, ६७२; /लभ् ३९४, ४१७

प्रियसुखयोः/भन्द् ३३२

प्रोणनार्थः/जिन्व् २०६; /धिन्व् २७०,
५५५; /हिन्व् ५५५

प्रोणने/इन्व् २८; /तृप् २३९; /पृण्
३०९, ४५७; /वृण् ४५८

-प्रोति-/अव् २१; /जुष् ६२४; /स्मृ
५३५, ५४२, ७२९

प्रोतिदर्शने/सभाज ७२२

प्रोतिरक्षापालने/स्तु ५२८

प्रोतिसेवनयोः/जुष् २१०

प्रोती/तुष् २३५; /तृप् २३९, ६३७; /पृ
३०७; /प्री ३१४, ६६३; /स्निह्
५३२

प्रेक्षणे/दृश् २६०

-प्रेरणश्लेषणेपु/पैण् ४३०; लेण् ४३०

प्रेरणे/इल् ५७६; /क्षप् ५९५; /क्षिप्
१२४, १२५, ५९५; /चूर्ण् ६१८
/जुड् ६२४; /नुद् २८९; /पैण्
४३०; /लभ् ६९४; /लाभ् ६९४
/लेण् ४३०; /विसृ ३२५, ४५३,
४६४; /सू ५१५

-प्रेषणश्लेषणेपु/वेण् ४६१

प्रीष्ये/चट् ६१०

प्लवनतरणयोः/तृ २४०; ६३२, ६३३

प्लुतगतौ/रेव् ४१२

प्लुतिगतौ/शश् ४७७

प्लुतिशङ्कुबन्धनयोः/हट् ५४९

प्लुतिशठत्वयोः/हट् ५४९

(ब)

बधे/यूष् ३८८

बधे गत्याम्/रफ् ३९४

बन्धसमापने वर्जनेऽतिक्रमे/उच्छ ३८

बन्धने/अन्त् १२, ५७२; /अन्द १३, ५७२;
/हन्त् २८; /कच् ५९; /कीट् ५८३;
/खच् १३५; /ग्रथ ६०७, ७१८;
/ग्रन्थ् ६०७; /जुड् २०९; /टङ्क्
५८३, ६२६; /टोक् ५८३; /तङ्क्
६२६; /नह् २८५; /पश् ५३५,
६५२, ६५३, ७२८; /पष् ६५३;
पस्/६५३; /बष् ३२०, ४३७,
६६४; /बन्व् ३२१; /मव् ३५५;
/मव्य् ३५५; /मुव् ३७०; /मू ३७१,
६८०; /यु ३८६; /सि ५०९

बन्धने सु+ /इद् ५४७; /हिद् ५५४

बन्धवर्णयोः/कीट् ५८३

बन्धे/कील् ८१, ५८३; /जुड् ६२४;
/योष्ट ३८८

बल-/ऊर्ज् ५७७; /ओज् ५७७; /पिस्
६५५; /पिज् ६५५

-बलनयोः/स्पृ; /स्मृ ५३५

-बलादाननिकेतनेपु/तुज् ६३३; /तुञ्ज् ६३४

बाधन-/पश् २९६; /पष् ६५२, ६५३;
/पस् २९६; /स्पश् ५३५, ६५२

बाधने/एट् ५३०

बाधे/पस् ६५३;

वात्ये/कुड् ८५; /लट् ४१५, ४१६

बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च/रह् ४०९

बुक्के/भप् ३३४

बुभुक्षायाम्/क्षुष् १२८

बोधने/बुष् ३२६

(भ)

भूषायाम्/मण्ड् ३५१

भक्तौ/वन् ४३८; /सन् ५०५

भक्षणदीप्तयोः/भस् ३३४

भक्षणे/अद् ११; /खाद् १४१; /खेद् ५९८,
५९९; /खेड् ५९८; /खोट् ५९६,
५९८, ५९९; /चम् १८५; /चर्
६११; /चप् १८८; /प्लक्ष् ३१६;
/प्सा ३१८, ३३४; /मक्ष् ३३०;
/अक्ष् ३४१; /म्लक्ष् ३४५, ६८२

भक्षहसनयोः /जक्ष् १९९

भङ्गे/रुज् ४०५, ६८९

भजने/युष् ३८८

भद्रासने/पट् ६४९

भय-/विज् ४४९, ४६५; /व्यथ् ४५०,
४६२, ४६५

भये/अस् २४३, ६३७; /दृ २५९, ६४३;

/दृम् ६४३; /दृ २६१; /भी ३३७;

√भेष् ३४०; √भ्रेष् ३४४; √भ्यस् ३४१
 भरणे √भुण्ड् ५५७; √भृ ३३९, ३४०, ४६०, ५५८; √भ्री ३४४; √वृ ४६०
 भर्जने √ऋञ् ४७; √भुङ् ३३७; √भृज् ४७, ३३९
 भर्जने च=भरणे √भृ ३४०
 भर्जने √लाज् ४१५, ४२०, ६९२; √लाञ् ४२०, ४२१
 भर्त्सनदीप्तयोः √भस् ३३४
 भर्त्सनहिंसयोः √ऋफ् ५०; √ऋम्फ् ५१
 √त्रुप् २४३; √त्रुफ् २४४;
 √त्रुम्फ् २४४
 भर्त्सने √तर्ज् २५५, ६३२; √भष् ३३४;
 √भस् ३३४; √लज् ४१५, ४२०;
 √लञ्ज् ४१५, ४२०; √लाज् ४१५, ४२०; √लाञ्ज् ४१५, ४२०, ४२१
 भषणे √बुक् ३२६
 भस्मीकरणे √दह् २५२
 भारभ्यासे √लर्द् ४१८, ६९४
 भावार्थः √सुघ् ७२४
 भाषणे √बुक् ३२६, ३३४, ६६६, ७०८;
 √भट् ३३१; √युत् ३८७; √रट् ३९२; √वच् ४३४, ६९७; √शुभ् ४८६; √शुम्भ् ४८७, ५१३; √शुल्क् ७१६; √सुम्भ् ४८७, ५१३
 भाषार्थः √गुप् ६०५; √घट् ६०८; √चीव् ६१४; √जुञ्च् ६२४; √तुञ्ज् ६२४;
 √नट् ६४७; √नड् ६४६, ६४७; √नल् ६४७; √पिञ्ज् ६५६; √पुण्ट् ६५९; √बर्ह् ६६५; √वृह् ६६७;
 √मिञ्ज् ६७७; √रंह् ६८५, ६८७; √कंश् ६८८; √कंस् ६८८; √रट् ६८९;

√रुट् ६८९; √लञ्ज् ६९३; √लोच् ४३०; √बर्ह् ७०२; √बल्ह् ७०३;
 √वृह् ७०८; √शीक् ७१४
 भासने √जुत् २०९, ३८७; √ज्युत् २१४, ३८७; √भन्द् ३३२; √युत् ३८७
 भासार्यः √अंह् १, ५६९; √अञ्ज् ५७१;
 √कृश् ५८४; √कृस् ५८४; √कुप् ५८७; √गुप् ५८७, ६०५; √घण्ट् ६०८, ६०९; √तड् ६३०, ६३३;
 √तर्क् ६३२; √तुञ्ज् ६३४; √त्रंस् २४३, ६३७; √दंश् ६३८, ६३९;
 √दंस् ६३९; √धूप् ६४४; √नट् ६४६;
 √नड् ६४७; √पट् ६४९; √पिस् ६५४, ६५६; √पुट् ६५८, ६५९;
 √पुथ् ६५९; √बंह् ६६४, ६६७;
 √बर्ह् ६६५; √बल्ह् ६६५; √मञ्ज् ६६९; √भृश् ६७२; √मंह् ६७३;
 √रङ्ग्व् ६८५, ६८७; √रट् ६८९;
 √लङ्ग्व् ६८५, ६९२; √लञ्ज् ६९३;
 √लुञ्ज् ६९६; √लुट् ६९६, √लोक् ६९७; √लोच् ६९७; √विञ्ज् ७०४;
 √वृत् ७०९; √वृथ् ७०९
 भासे √किट् ७९; √तिवृष् २४६
 भिक्षायाम् √भिक्ष् ३३५
 भौमार्थशब्दयोः √घुर् १७८
 भुवि √अस् २३, ५३
 भूतप्रादुर्भावे √खच् १३५; √खव् १४०;
 √खु १४३; √हेठ् ५५९
 भूषणपर्याप्तिवारणेषु √अल् २०
 भूषायाम् √मण्ड् ६७३; √रूप ४१०, ४२९, ५७८
 भृजि √ऋञ्ज् ४७
 √भृतो √चल् ६११, ६१२; √भट् ३३१
 √भुण्ड् ५५७

भेदने/बिल् ३२५, ४५२, ६६६, ६७१;
√भिल् ६६६, ६७१

भेदे/कङ् ५८०, ५९७, ६१०; √कण्ड् ५७९,
५८०, ५९७; √कर्ण ५८०; √खड्
५७९, ५९७; √खण्ड् ५७९, ५९७;
√चट् ६१०; √छिद्र ६२१; √स्फुट्
६५८, ७३०

भोगसेवयोः/भज् ३३०

भोजननिवृत्ती/लङ् ४१४

भोजने/अश् २२; √वल्भ् ४४३

अमर्णे/घृण् १७७; √घूर्ण १७९

(म)

मज्जने/मुण्ड् ३६८

मण्डने/मङ्क् ३४६; √मङ्घ् ३४८

मतौ मनने/मौ ६७८

मदनिवासयोः/मठ् ३४९

—मदस्वप्नकान्तिगतिषु/मन्द् ६७३

मदने, च = शब्दार्थः/गज् १४९

मदे/कज् ६०; √कङ् ६३; √कण्ड् ६६, ६७

√क्षीव् १२७

मन्त्रे/श्राम् ४९४

मन्ये/खज् १३६, ५९५; √खण्ड् १३७,
५७९, ५९७; √लुङ् ४२४

मन्दायां गतौ/चुप् १९४

मरणे/मु ३७२

मर्दने/चुव् ६१६; √चुम्ब् ६१६; √टम्ब्
६२६; √डम्ब् ६२७; √पुङ् ३०२

√बिम्ब ३२५; √सद् ३८०; सुम्ब् ४८७

४८७; √स्तव् ५२४; √स्तम्ब् ५२४

√स्तम्ब् ५२४; √हम्ब् ५५०

मर्दे/पुण्ड् ६५८

मर्यादायाम्/शित् ४८२

मर्षणे/सह् ५०३, ५०८, ७२२

महत्त्वे/पुल् ३०४, ६१७, ६५९

माङ्गल्ये/सिक् ५१०

मानक्रीडयोश्च/उद् ४२

माने/उद् ४२; √गर्व् ६०२; √चट् ६१०

√मा ३५७, ३५८; √माह् ३५९

√शुल् ७१६; √शूर्प ७१६, ७१७

मारण-√जप् ६२५; √ज्ञा ६२५

मारणतोषणनिशानेषु/ज्ञा २१३

मार्गणे/गवेप् ६०२

मार्गसंस्कारगत्योः/वज् ४३४, ७११, ६९८;

√व्रज् ७११

मितिक्रीडास्वादे/उद् ४२

मिश्रणे/यु ३८५, ३८६

मिश्रोभावे/गव् ६००

मृल्ये/अघ् १६, ५७४

मेवाहिंसनयोः/मिथ् ३५९; √मिद् ३६०

√मेथ् ३७८; √मेद् ३७८

मैथुने/यभ् ३८३

मोक्षणे/जस् २०५, ६२३; √मुच् ३६४,
६७८, ६८१

मोटने/भञ्ज् ३३०

मोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु/मन्द् ६७३

मोहसमुच्छ्राययोः/मुच्छ् ३६९; ५४१

—मोहनयोः/क्षिज् ५४७; √क्षिज् ५४७;

√दृप् ६४२; √स्विद् ५४७

मोहे/तन्द् ६३१

मोण्डघेज्योपनयननियमव्रतादेशेषु/दोक्ष् २५६

—अक्षणकान्तिगतिषु/अञ्ज् ७

म्लेच्छने/अक्ष् ६८२

(य)

यतने/यस् ३८४

यत्ने/येष् ३८८

याचने/याच् ३८५; √यास् ३८५; √रेद्

४१०; √वन् ४३८, ४३९, ४४७;

√विथ् ४५०, ४५१, ४६२, ४६५

√विघ् ४५१; √वेथ् ४६२

याचने च/अञ् ६, ५७१; /अद् १८,
५७३, ५७४; सु + /अव् ५४७

याच्यायामलाभे च/भिक्ष् ३३५

याच्यायाम्/याच् ३८५

याच्चोपतापैश्वर्याशीःषु/नाथ् २८५; /नाथ्
२८५

युतो/युज् ३८६

युद्धे/ऋह् ४०१, ४०२; /जज् २००
/जज्ज् २००; /युध् ३८७; /रिफ्
३९४, ४०१, ४०३; /रिह् ४०१,
४०२; ४२३; /सङ्ग्राम् ७२१

योगे/युज् ३८६, ६८५

(र)

रक्षणगतिकान्तिप्रोतितृप्त्यवगमप्रवेशश्रवणस्वा-
म्यर्थयाचनक्रियेच्छादीप्त्यवाप्त्यालिङ्गनहिंसा-
दानभागवृद्धिषु/अव् २१

रक्षणार्थः/दे २६२

रक्षणे/कुण्ड् ६०४; /कुण्ड् ५८६, ६०३,
६०४; /गुण्ड् ५८६, ६०४; /गुप्
१६०; /गुप् ६०५; /जंस् ६२२;
/दंह् ६३९; /दे २६२; /पल् ६५१;
/पल् ६५४; /पा २९७, ६५१,
६५४; /पाल् ६५१, ६५४

रक्षणे च (गतौ)/तप् २२५

रक्षायाम्/गुड् १५८, ५८६

रागे/रज्ज् ३९०, २९१

राभस्ये/रभ् ३९४

रुजायाम्/उष् ४४; /ऊष् ४४, ५७८;
/तेव् २४१; /शण्ड् ४७३; /शुल्
४८८, ४९९, ५८९

रुजाविशरणगत्यवसादनेषु/शट् ४७२, ४७३,
५०५

रूपक्रियायाम्/रूप् ६९०

रोगापनयने च/क्ति ५९३

रोगे/अम् ५७२; /ऊष् ४४; /ज्वर् २१४

रोटने/बाष् ३२३

रोदने च/कन्द् ५२०

रोधने/स्तुम् ५२४

रोषकृते/मिश् ६७८

रोषे/गुध् १५९; /मक्ष् ३४५, ४३२; /रिष्
४०२; /रु ४०३; /रुट् ४०८, ६८९;
/रुठ् ६८९; /रुष् ४०८, ४०९, ६८९

रोहणे/मुल् ६७९, ६८०; /मूल् ६७९, ६८०

(ल)

-लक्षणयोः/अङ् ५७०; /अङ् ३, ५७०,
५७१; /अङ् ५७०, ५७१

लक्षणे/अङ् २, ३, ५७०; /अङ् ५७०;

/लच्छ् ४१५; /लाञ्छ् ४१५, ४२१

लज्जायाम्/त्रप् २४२, /ह्री ५६३; /ह्रीच्छ्
५६३

लम्भने/आप् ५७५

लवनपवनयोः/पल् ६५२; /पल्युल् ६५२,
७०२; /वल्युल् ७०२

लाभे/भिक्ष् ३३५; /विद् ४५१, ७०५

लीलायाम्/लल् ६९३

लूनि/पल्युल् ६५२, ७०२

लोकात्/प्रेङ्गोल् ६६३

लोपे/चुलुम्प् ६१७

लौत्ये/कक् ५६

(व)

-विशरणगत्यवसादनेषु/शट् ५०५

वक्त्रसंयोगे/चुम्ब् १९४

वक्त्रे/सुण्ट् ७२४

वचने/भाष् ३३५

-वचनेषु/वर्ण ७०१

वज्रनिष्पेषे/स्फूर्ज् ५४०

वदनैकदेशे/गण्ड् १५०, ६००

वधे/ऋक्ष् ४६; /त्रप् २४३; /त्रुप्
२४४; /त्रुम्प् २४४; /त्रुम्प् २४४;

√बल् ६६५; √मल् ३३३; √रम्फ्
 ३९५; √रु ४०४; √वर्ह ४४२
 वधे दहि √उष् ४३
 वमने √छर्द् ६२०; √छृद् ६२०
 वयोहानी √चृ १९६; √जृ २१२, ६२४,
 ६२६; √ज्या २१३; √ज्जि ६२४,
 ६२६; √झृ २१७; √घृ २७४
 -वरणयोः √कट् ५८३
 वरणे √कीट् ५८३; √दृ २६७; √वावृत्
 ४४७; √वृ ४४, ४४७, ४५५, ४५९,
 ४६०, ४६९, ७०१; √वृक्ष् ४५६,
 ४५९; √वृच् ४५६, ४५९; √वृत्
 ४५८, ७०९; √वृश् ४५९; √वृ
 ४६०; √व्री ४६०, ४६९, ४७०;
 √व्ली ४६९, ४७०; √वृण्ड् ५५७;
 √वृ ५६५
 वर्जने √जुञ्ज् २०८, ३८६; √दञ्ज् ६३९;
 √युञ्ज् ३८६; √रुञ्ज् ४०४; √वुञ्ज्
 ४०४, ४५४; √वृज् ४५६, ४५७,
 ७०९; √वृञ्ज् ४५७, ७०९
 वर्णक्रियाविस्तारगुणवचनेषु √वर्ण ६५१, ७०१
 वर्णगत्योः √शोण् ४९१
 वर्णने √वर्ण् ७०१
 -वर्णयोः √कीट् ५२३
 वर्णे √कब् ६९; √नील् २८८; √पृञ्ज् ३०८;
 √वर्ण् ७०१; √द्वित् ५०१
 वर्तने √वृत् ४४७, ४५८, ७०९
 वर्धने √ऋध् ४९; वृध् ४५९
 वर्षाविरणयोः √कड् ६१, ५८३, ५९७; √चट्
 १८३, ६१०
 -वलनयोः √स्पृ ५४२, ७२९; √स्मृ ५४२
 वसने √चिल् १९०
 वाक्यप्रतिबन्धे √कथ् ५८०
 वाचि √भण्ड् √माष् ३३५; √रट् ३९१

-वादित्रग्रहणेषु √वेण् ४६१
 वारणपर्याप्तिभूषासु √अल् २०
 वारणे √त्रस् २४३, ६३७
 -वरणेषु √अल् २०
 विकसने √कुल् ५३८; √कुल् २१९, ५३८;
 √स्फुट् ५३८, ७३०; √स्फुण्ड् ५३९
 विकासे √पुष्प् ३०५
 विक्रान्तौ √वीर् ७०७; √शूर् ७१६
 विक्षेपे √कृ १०२
 विचारणे √विद् ४५०, ४५१, ७०५
 -विजिगीषा- √दिव् ६४१
 विज्ञाने √कृ ५९२, ६०६; √गृ ६०६;
 √गृ ५९२, ६०६
 वितर्के √ऊह् ४५; √स्यम् ७३२
 वित्तसमुत्सर्गे √व्यय् ७०५, ७१०
 विदारणे √दल् ६४०; √दृ २६१, २६२,
 ६४०; √मिद् ३३६, ६७१
 विद्योपादाने √शिङ् ४८०
 विधाने √त्वक्ष् २४५; √विष् ४५१
 विघ्नने √स्माम् १३१; √घृ २७२, ६४३
 विनाशे √लुज् ६९६
 विनिन्दने √गर्ह् ६०२
 विपरीतमैथुने √जम् २०२; √जम् २०२;
 √यम् ३८३
 विपाशे √उच्छ् ३८
 विप्रयोगे √विष् ४४२, ४५३
 विबाधायाम् √एट् ५३; √हेट् ५३; √हेट्
 ५३; √हेट् ५३
 विभागे √पुस् ३०५; √प्युस् ३११, ४६७;
 √प्युस् २१२, ३१३, ३२९; √बुस्
 ३२७, ४६७; √व्युस् ३२९; √व्युस्
 ३२९, ४६६
 विभाजने √मण्ड् ३५०, ४३६, ६७३; √वट्
 ६९९; √वण्ड् ४३६, ६९९, ७००;
 √चण्ड् ४३६, ६९९, ७००
 विभाषितो मर्षणे √शक् ४७१, ७१४

विमर्दने/लुल् ४२९

विमोचने/श्नृ ४९४; /सूत्र् ७२५

विमोहने/लुप् ४०८, ४२७; /युप् ३८७;

/रुप् ४०८, ४२७; लुप् ४०८, ४२७;

/लुभ् ४०८, ४२८

वियोजनसम्पर्चनयोः/रिच् ६८८

वियोजने/रिच् ४००

विरतौ/यम् ३८४

विरेचने/रिच् ४००, ६८८

विलसने/चल् १८८, ६१२

विलासे/एला ५७६; /लड् ४१६, ४१८, ६९३, ६९४

विलेखने/कृष् १०१; /क्षुर् १२९; /खुर् १४४; रद् ३९३; /हल् ५५१

विलोटने/लुट् ४२४, ४२५; /लुङ् ४२५, ४३०

विलोडने/गाह् १५६; /मथ् ३५१; /मन्थ् ३५२, ३५३; /लुट् ४२४, ४२९; लुट् ४२९; /लुङ् ४२४, ४२९; /लुल् ४२४, ४२९

-विवादेषु/विद् ४५१; ७०५

विवाधने/विलश् ११६

विवाधायाम्/एठ् ५५९; /हेट् ५५९; /हेड् ५५९

विवासे/उच्छ ३८

विशब्दने/घुष् ६०९

-विशरणगत्यवसादनेषु/शट् ४७२, ५०५; /सद् ४७२, ४७४, ५०५

विशरणे/दल् २५२, ६४०; /द्राड् २६५; /घ्राड् २७७; /फल् ३१९, ५३६, ६४८; /रुट् ४०१; /स्फट् ५३६, ५३७, ५३८; /स्फण्ट् ५३६, ५३७; /स्फुट् ५३८; /पूय् ३०६

विशेषणे/अञ्च् ३, ५७१; /शिष् ४८२, ७१४

विश्रानने/भज् ३३०, ६६९, ६७०

विश्वासे/लम्भ् ५४३, ५४४; /संह् ५४३, ५४४

विसर्गे/सृज् ५१७

विस्तारवचने/पञ्च् ६४८; /वर्णे ६५१

विस्तारे/तन् २२४, ६३०, ६३१; /पृथ् ३०९; /प्रस् ३१३; /रिञ्च् ६८८

विस्मापने/कुह् ५९०

विस्मृतौ/स्फुच्छ् ५४०, ५४१; /स्मुच्छ् ५४०, ५४१

विहायसां गतौ/डो २२०

विहारे/क्रोड् ११०

-वृद्धयोः/शिव् ५००

वृद्धौ/मंह् ३४५; /वृंह् ७०८; /वृष् ७०२ ७०९

वेतिना-तुल्ये/वेवी ४६३

वेष्टने/कुण्ठ् ५८६, ६०३, ६०४; /कृत् १००, ५९२; गुण्ठ् ५८६, ६०३, ६०४; /गुण्ड् ५८६, ६०४; /वट् ४३५, ६६४, ६९९; /वेष्ट् ४३५, ४६३, ६९१; /स्तौ ५३०; /स्तौ ५३०, ५३२, ५३४; /हेड् ५६०

वैकल्ये/कुट् ५८५; /कुट् ८७; /कुण्ट् ८७; /कुण्ड् ८८

वैकल्ये/दुष् २५७

वैकल्ये/कद् ६८; /कण्द् ६९; /कुण्ट् ८७; /क्रद् १०८; /क्रण्द् १०९; /क्लद् ११३, ११४; /टल् २१८; /द्वल् २१९; /सम् ५०६

वैचित्त्ये/मुह् ३७१

व्यक्तायां वाचि/क्लप् ५९४, ७३३; /क्लेश् ११८; /गद् १५१, ६००;

/चल् १८२

व्यक्तायां वाचि मानसे च/जप् २०१

व्यक्तायां वाचि/पठ् २९२; /ब्रू ३२९, ४३४

√भाप् ३३५; √रप् ३९३,
 ४१६, ७३३; √लप् ३९३,
 ४१६, ५९४, ७३३; √वद्
 √४३७, ४३९, ७००; √शच्
 ४७२; √हृप् ७३३; √हृप्
 ६३३
 व्यक्तिसंज्ञकान्तितगतिषु-√अञ्ज् ७, ५७१
 व्यक्तीकरणे√पच् २९१; √पञ्च् २९२,
 ६४८
 व्यथने√कर्ज् ७१; खर्ज् १३८; √चक्क्
 ६१०, ६१३; √चिक्क् ६१०,
 ६१३, ६१५; √चुक्क् ६१५; √तर्ज्
 ६३२; √तुद् २३२
 व्यथायाम्√पीड् ६५७
 व्यभिचारे√मिण् ६७७
 व्यये√व्यप् ७१०; √व्युन्द् ७११
 व्यवहारे स्तुतौ च√पण् २९२
 व्याकुलत्वे√गुप् १६०
 व्याजीकरणे√व्यज् ४६५
 -व्याप्ति-√अक्ष् २; √वी ४६१, ४६४, ४६७
 व्याप्तौ√अक्ष् २, ५६८; √अश् २, २२,
 ५६८; √अह् २, २४; √आप्
 २५, ५४६, ५७५; √इन्व् २८
 √विष् ४५३, ४६३; √शाख् ४७८,
 ४९८; √श्राख् ४७८, ४९८;
 √श्लाख् ४९८; √श्लाघ् ४७८
 व्यायामे√पृ ३०७
 व्रीडे√नज् २८१; √लज् ४१५, ४१९,
 ६९२; √लस्ज् ४१९

(श)

शङ्कायाम्√रग् ३८९, ४१०; √रेक् ४१०
 √शङ्क् ४७२
 शङ्कुबन्धनयोः√हृ ५४९
 शक्तिबन्धने√वृष् ६४५, ७०९

शक्तौ√उञ्ज् ४०; √शक् ४७१, ४८०
 √सप् ४७१
 शक्यर्थे√सुह् ५०८, ५१४
 शनैः सर्पणे√रि ३९९
 शब्दसंख्यानयोः√कल् ७२, ७३
 शब्द-√कल् ७३, ५७१, ६००; √पिट् ४५०
 √ष्टृ ५०१, ५३०; √स्त्यै ५२६, ५३०
 शब्दकुत्सायाम्√कास् ७८; √शृष् ७१७
 √श्रृष् ४८९
 शब्दने√वृह् ४५९
 शब्दसंख्यानयोः √कल् ७२, ५८१, ६००
 शब्दसंघातयोः√पिट् २९८, ४५०
 शब्दाग्निसंयोगयोः√धम् २६९; √ष्मा २७५
 शब्दार्थः√अण् १०; √कण् ६४; √क्वण्
 ९१, ११८, ४६८; √गज् १४९,
 ६००; √गङ् १४९; √गुङ् १६४
 √गृज् १६३; √द्युप् १७८; √तुस्
 २३६; √ध्वण् २७९, ४६८
 √व्रण् ३२९; √भण् ३३१, ३३२,
 ४३५, ४६८; √अण् ३३१, ३४२,
 ४६८; √मज् ३४८, ६७७; √मण्
 ३५०; √माज् ६७७; √मुज्
 ३६५; √मुञ्ज् ३६५, ६७७
 √मृज् ३७३; √रण् ३९१, २९२,
 ४१५, ४६८; √रस् ३९६, ६८७,
 ६९५; √वण् ३३१, ४३५, ४६८
 √व्रण् ३९२, ४३६, ४६८, ७११
 सू + √अण् ५४५; √हृस् ५६२;
 उद् + √हृस् ५७६; √हृस् ५६४

शब्दे उन्दने च√क्नूय् १०७

शब्दे√अम्ब् १४, ३९५; √अम्म् १५, ३९६
 √उ ३५; √ऊ ५७७; √ऋ ४५; √कल्
 ७२; √कव् ७४; √कश् ७३; √कु
 ८१, ८२; √कुर ९१; √कृ ९५;
 √कै १०५; क्नू १०६; √क्षु १२७;

✓खु १४३; ✓गज् १५२,
 ६०१; ✓गर्द ६०१; ✓गुज् १५७
 ✓गृ १६५; ✓गै १६६; ✓घु १७६
 ✓ङु १८१; ✓घण् २६८; ✓घन् २६८
 ✓घिष् २५०; ✓घ्वन् २७९, ६४५
 ✓घ्रण् २७६; ✓नद् २८३; ✓नास्
 २८६; ✓पण् ३३१; ✓पिट् २९८,
 ४४९; ✓पिङ् २९९, ४४९, ४५०
 ✓पूण् ६५९; ✓फण् ३३१; ✓वृंह
 ३२८, ७०८; ✓भण् ३३०; ✓मिश्
 ६७८; ✓रम्ब् ३९५, ४१७; ✓रम्भ्
 ३९६, ४११, ४१७; ✓रस् ५६२,
 ५६४; ✓राश् ३९८; ✓रास् ३९६,
 ३९८; ✓रिण् ३९२; ✓रु ४०३,
 ४०४; ✓रेप् ४११; ✓रेभ् ३९६,
 ४११, ४१८; ✓रै ४११, ४१२
 ✓लम्ब् ३९५, ४१७; ✓लम्भ् ४१७
 ✓ल ५२; ✓वन् ४३८; ✓वाश् ४५७
 ✓विट् ४४९; ✓वाण् ४७३, ५४६
 ✓व्वन् ५४६; ✓स्तन् ५२३; ✓स्तूण्
 ५२३, ५२६; ✓स्त्वन् ५२३, ५४६
 ✓स्यम् ५४२, ७३२; ✓स्वन् ४३८,
 ५४६; ✓हण् ५४६, ५५०; ✓हस्
 ५६४

शब्दे च ✓पुण् ६१७; ✓वृह् ७०८; ह्वे ५६५

शब्दे च गतो ✓मोम् ३६३

शब्दे तारे ✓कुच् ८३

शब्दे रोषकृते च ✓मश् ३५५; ✓मिश् ३६१

शब्दोत्साहयोः ✓द्रेक् २६७; ✓घ्रेक् २७८

शब्दोत्साहे ✓द्रेक् २६७; ✓घ्रेक् २७८

शब्दोपकरणयोः ✓कुण् ८६, ५८६, ५९१

शब्दोपतापयोः ✓स्वृ ५४८; ✓स्वृ ७३२

शये ✓स्वप् ५४६

शातने ✓शद् ४७४, ५०५; ✓शद्ल ४७२;

✓सद् ४७४

शास्त्रे ✓सिध् ५१०

शिल्पोपयोगे ✓लश् ४१८, ६९५; ✓लष् ४१९,
 ६९५; ✓लस् ६९५

शुद्धौ ✓घाव् २६९; ✓निञ्च् २८६; ✓मस्ज्
 ३५७; ✓मृज् ३७४, ६७५, ६७७,
 ६८०; ✓शुन्ध् ४८५, ४८६

शुभे मुत्प्रोत्योश्च ✓भन्द ३३२

शैथिल्ये ✓कत्थ् ५८०; ✓कत्र् ५७९, ५८१;
 ✓कध्र ५८०; ✓कर्त्तृ ५८१; ✓कर्तुं
 ५८०; ✓कर्त्र् ५८०, ५८१; ✓गात्र
 ५८०; ✓चिल्ल् १९०; ✓तिल् ६३३;
 ✓श्रन्ध् ४९३, ४९४

शोके ✓कण्ठ् ६६, ५७९; ✓मण्ठ् ३५०;
 ✓शुच् ४८४

शोघने ✓दै २६२

शोभार्थे ✓शुभ् ४८६, ४८७; ✓शुम्भ् ४८७

शोभे ✓सुन्द ७१५

—शोषणयोः ✓श्रिव् ५४४; ✓स्कन्द् ५२१,
 ७२६; ✓स्तिव् ५४४

शोषणालमर्थयोः ✓ओख् ५५; ✓द्राख् २६४;
 ✓घ्राख् २७६

शोषणे ✓गुण्ठ् ४८५, ६०५; ✓द्राख् ३९७,
 ४२०; ✓घ्राख् ३९७, ४२०; ✓पै३११,
 ४६४; ✓राख् ३९७, ४२०; ✓लङ्घ्
 ४१४; ✓लाख् ३९७, ४२०; ✓वै४४६,
 ४६४; ✓शुण्ठ् ४८४, ४८५, ७१५;
 ✓शुष् ४८७, ४८८; ✓स्कन्द् ५२०;
 ✓हिण्ठ् ४८५, ५५४

शौचकरणे ✓शुन्ध् ४८५, ४८६, ७१५

शौचकर्मणि ✓क्षल् ५९६

शौचपोषणयोः ✓निज् २८६

शौचालङ्कारयोः ✓मृज् ६७६, ६८०

शौचे ✓शुध् ४८५; ✓स्ता ५३२, ५३३, ५३४

श्रद्धोपकरणयोः ✓तन् ६३०, ७००

श्रद्धोपकारयोः ✓वन् ६३०

श्रद्धोपहननयोः/वन् ६३०

श्रद्धोपहिसनयोः/वन् ६३०, ७००

—श्रवण—/अव् २१

श्रवणे/श्रु ४९६

श्लाघायाम्/कल् ६७, ५८०; /रेखा ३९९;

/शट् ४७८, ७११; /शठ् ४७८,

७११, ७१४; /शल् ४७८, ७११,

७१४; /शाड् ४७८, ७११;

/स्तोम ७२७

श्लिषि/ल्पी ४३१

श्लेषणक्रीडनयोः/लस् ४१९; ६९५

—श्लेषणयोः/स्पश् ७२८

श्लेषणे/कुन् ९०; /कुश् ९३; /कुस् ९४;

/पैण् ४३०; /मिल् ३६१, ५५५;

/लष् ४१८; /लस् ४१८; /ली

४२३, ६९६; /लेण् ४३०; /ल्पी

४२३, ४३१

श्लेषणे/श्लिष् ७१९

—श्लेषणेषु/वेण् ४६१

श्लेषे/लस् ४१८; /स्पश् ७२८

श्वठार्थे/सट् ७१२

श्वैत्यक्रीडनयोः/किल् ८०, ५८२

श्वैत्ये/श्विन् ५०१

(स)

—संश्लेषणयोः/स्पश् ७२८

संकोचने/कुच् ८४; /कूण् ५८६, ६१८, ६३६

संकोचे/कुण् ६३६; /कूण् ६१८

संकोचने/चूण् ६१८, ६३६; /चूणं ६१७,

६१८, ६३६; /तञ्च् २२३; /तूण्

६३६

संकोचे/त्वञ्च् २४६

संक्लेशे/लुन् ४२७

—संख्यानयोः/कल् ५८१, ६००

संख्याने च/कल् ५८१, ५८२, ६००

संख्याने/गण् ५८२, ६००

संगतकरणेषु/यज् ३८२, ३८३

—संगतिकरणदानेषु/यज् ३८२, ६८२

संघर्षे/घृप् १८०; /स्पर्घ् ५३४

—संघातयोः/पिट् ४५०; /ष्टघ् ५०१,

५३०; /स्त्यै ५२६, ५३०

संघाते/गोष्ट १६७; /जट् २००, ४७३;

/झट् २१५, ४७३; /डप् ६२७;

/डम् ६२७, ६३०; /डम् ६२७,

६२८; /डिप् ६२८; /डिम् ६२८,

६२९; /डिम् ६२८, ६२९; /पण्ड्

६४९, ६५६; /पिण्ड् २९९, ६४९,

६५०, ६५६; /पुण् ६५९, ६६१;

/पुस्त् ६६०; /पूण् ६५९, ६६१;

/पूर्णं ६५९, ६६१, ६६२; /पूल्

३०६, ६५९, ६६१, ६६२; /ब्रुड् ३२९

/यूप् ३८८; /मुक्ष् ६७९; /मुस्त्

६६०, ६७९; /मृक्ष् ३७३, ६७९;

भ्रक्ष् ३८०; /लोष्ट् ४३१; /वक्ष् ४३२

/शट् ४७३; /श्रोश् ४९७, ४९९;

/श्लोक् ४९८; /श्लोण् ४३१, ४७३,

४९७, ४९९; /ह्रण्ड् ५५७

संघाते च/अक्ष् २; /शुल् ४९९

संघे/डम् ६३९

संचलने/क्षर् ५९६; /क्षल् ५९६;

संचूर्णने/पुट् ६५८; /मृट् ६७९

संचोदने/चुट् ६१६

संज्ञाने/चित् १९०, ६१३, ६१४

संतर्जने/तर्ज् ६३२; /भर्त्स् ६३२, ६७०

संतापे/तप् २२४

सदीपने/चृत् ६१८, ६२२; /चृप् ६१८,

६२२; /छृट् ६१८, ६२२; /छृप्

६१८; /तृप् ६१८, ६२२, ६३७

/दृप् ६३७, ६४२

संपेषे/क्षुट् १२८

संबन्धे/सम्ब ७२२

संभक्तौ/उन् ४०; /वृ ४४३, ४५५, ४६०,

७०१; /वेन् ४३८, ४६१; /सह्

५०८

संभ्रमे/त्वर (जित्वरा) २४६

संयमने/पृच् ६६२; /वघ् ५६४

—संवरणयोः/चोव् ६१४; /शल ४७६

संवरणे आदाने च/ऋष् ५०

संवरणे/खुड् १४३; /गुह् १६२; /चुड्

१९२; /छुड् १९८, २४७; /त्वच्

२४५, २४६; /थुड् २४७, ५३१

/भ्रुड् ३४४; /वल् ४४२, ४४३

/वल् ४४३; /विल् ४५२; /वुड्

३२६; /वुड् ४६९; /व्ये ४६७

/सग् ५०३, ५३०; /स्थग् ५०३,

५२३, ५३०; /स्फुड् २४७

संवृत्तौ/सद् १२०; /थुड् २४७

सङ्कोचने/सञ्ज् २२३; सङ्कोचने/यन्

६८४

—सङ्गकृतौ/यज् ३८३

—सङ्गतिकरण/यज् ३८२, ३८४

सङ्गमे/मिल् ३६१

सङ्गमे च = मेवाहिसनयोः/मेव् ३७८

सङ्गे/लल् ३८९, ४१३, ५६४; /सञ्ज्

५०४; सङ्गे/स्वञ्ज् ५४५

सङ्घाते/पिण्ड् ६५६

—सङ्घाते च/शण्ड् ४७३

सञ्चये च=संचलने/सल् १२२, ४७६, ५९६

सञ्चये, च=चलने/खल् १४०

सञ्चरणे/वल् ४४२

—सञ्चलनयोः/व्यथ् ४६२

सञ्चलने/सार् १२१, ४७६, ५२२; /क्षुम्

१२८, १२९; /खल् ५२२

/स्फर् ५३७

सञ्चूर्णने/पिष् ३००; /मुह् ६७९

सत्तायाम्/भू ३३८, ६७१; /विद् ४५०,
७०५

सन्तानक्रियायाम्/सल् ७२१

सन्तानपालनयोः/ताय् २२६

सन्तापे/तप् ६३१; /धूप् २७२, ६४४

सन्दर्भे/ग्रन्थ् १६८, ६०७; /दृभ् ६४३;

/श्रन्थ् ४९४, ७१९

सन्दीपनक्लेशनजीवनेषु/घिक्ष् २७०, २७१

सन्देशने/वद् ४३७, ७००

समवाये/उच् ३६, ३७; /सच् ५०४,

५०६, ५०७; /सप् ५०४, ५०६

समाघाते/अंश् ५६८; /अंस् ५६८, ५६९

समाधौ/निश् २८८; /युज् ३८६, ६८५;

/शील् ४८३; /स्कन्ध् ५२०/७२६

समीरणे, वाते/वा ४६४

समुच्छ्राययोः/मुच्छर् ५४१

समुच्छ्राये/चुल् ६१७, ६५९; /पुल् ६५९;

/सूप् ५२८; /स्तुप् ५२७;

/स्तूप् ५२७; /स्तूप् ७२७

समुत्सर्गे/वित् ७०५

समुद्धौ/नन्द् २८२

सम्पर्के/पृच् ३०८, ६६२; /पृञ् ३०८

सम्पर्चनकौटिल्यप्रतिष्ठम्भविलेखनेषु/कुच् ८३

—सम्पर्चनयोः/रिच् ६८८

सम्पर्चने/पिञ् २९८; /पृज् ३०८; /पृञ्

३०९; /मिश्र ६७८; /युज् ६८५;

/रिच् ४००

सम्बन्धे/योट् ३८८; /योड् ३८८; /योण्ड्

३८८; /शम्ब् ७१३, ७२२; /साम्ब्

७१३, ७२२

सम्भक्तौ/सह् ५०८

सम्भवे/व्यच् ४६५

सम्भ्रमे/त्वर २४६

सहने च = सेचने/मृष् ३७६

सुखने/मृड् ३७४

-सुखयोः/भन्द् ३३२
 सुखे च/भन्द् ३३२
 सेचने/मुष् ३७६
 सेवने/मेव् ३७९; /म्लेव् ३८२
 सेवायाम्/भज् ३३०, ३३५
 सौख्ये च/भन्द् ३३२
 स्खलने/लेखा ३९९
 स्तम्भने/कम्भ् ५२०; /स्कम्भ् ५२०
 -स्तम्भनयोः/शूर् ४८८
 स्तम्भार्थः/स्कम्भ् ५२०; /स्तम्भ् ५२४
 स्तम्भे/वस् ३२३; /वस् ४४५, ७०२;
 /सूर् ४८८; /स्तुम् ५२७
 स्तवने/अक् १७, ५७२; /नु २८९
 स्तवे/नू २८९
 स्तुतिमोदमदस्वप्नगतिषु/मन्द् ३५३
 स्तुतौ/ईड् ३२, ५७६; /ऋच् ४६, ४७;
 /नु २८९; /पन् २९४; /मन्द् ४३९
 /दन्द् ४३९; /शंस ४७०; /स्तु
 ५२६, ५२७
 स्तुतौ च च्छन्दसि/गा १५५; /पन् २९४;
 स्तेयकरणे/कुज् ८४; /खुज् १४३; /ग्रुच्
 १६९; /ग्लुच् १७०
 स्तेये/चूर् ६१७; /मुष् ३७०; /मूष्
 ३७२; /रुण्ठ ४०६, ४२६; /रुण्ठ
 /रुण्ठ ४०६, ४२६, ४२७; /रुण्ड्
 ४०६; /लुण्ट् ४१६, ६९६; /लुण्ठ
 ४२६, ४२७, ६९६; /लुण्ड् ४२७
 /लूष् ४२९, ६९७
 स्थानार्जने/ऋज् ४००, ४०१; /रिज्
 ४०१
 स्थाने/स्थल् ५३१
 स्थैर्ये/खद् १३७; /घृ २७७; /पद् २९४,
 ६५०; /वद् ३२०; /बन्द् ३२०
 स्थौल्ये/तीव् २२९; /नीव् २८८; /पीव्
 ३०१; /मीव् ३६४; /वय् ४३५

स्नाने/स्ना ५३४
 स्नेहमोहनयोः/स्विड् १३१, ५४७; /स्विद्
 १३२, १३३, ५४७; /स्विद्
 ५४७
 -स्नेहनयोः/रस् ६८७, ६९५
 स्नेहने/तिल् २२९, ६३३, ६३४; /पष्
 २९५, ४४१; /मिद् ३६०, ६७७
 /मिण्ट् ६७७; /मिन्द ६७६; /रस्
 ६८६; /वर्ष ४४१; /स्मिन् ५३२
 /स्निह् ५३२, ७२८
 स्नेहसेचनपूरणेषु/प्रुष् ३१५; /प्लुष् ३१७
 स्नेहच्छेदापहरणेषु/वस् ४३, ४४१, ६४७,
 ७०३
 स्पर्धनैवययोर्घृणागतयोः/ऋत् ४९
 स्पर्द्यायाम्/मिष् ३६२; /ह्वे ५६५
 स्पर्शनयोः/पष् ६५२
 स्पर्शे/चुप् १९४
 स्पाशनयोः/पष् ५३५, ६५३; /स्पाश् ५३५,
 ६५२
 स्फुरणे/स्फुर् ५३७
 स्मरणे/इ २६
 स्मृत्याम्/चिन्त् ६१३, ६१४
 स्यदे/त्वर २४६
 -स्वप्न-/इल् २९, ५७६; /मद् ६७३
 स्वप्ने/द्रै २६७; /शी ४८२; /संस्तु ५०३
 /सस् ५००, ५०३, ५०७
 (ह)
 हतौ/वध् ४३७, ४४६
 हन्तृयर्थः/षट् ६०८
 हरणे/ह् ५५८
 हरितीभावे/पर्ण ६५१
 हर्षे/दृप् २५९, ६४२
 -हर्ष/मद् ६७३
 हर्षक्षये/ग्लै १७१, ४९४
 हर्षग्लपनयोः/मद् ३५१

—हर्षयोः/धन्थ् ४९४

हर्षे/मद् ३५२; /मुद् ३६९, ६७९

—हसनयोः/जक्ष् ५५२

हसने/कवल् ५७; /कल् ५८; /खवल्

१३४; /खल् १३८; /गघ् १४८;

/घघ् १७२; /घघ् १७३; /तक्

२२१; /हस् ५५२

हानौ/त्यज् २४१

हावकरणे/चुहु १९२, ६१५; /चुल् ६१७;

/हिल् ५५५

—हिस/जह् ५५२

—हिसनयोः/अट् ५७१

हिसने/थुर्व् २४७; /भर्व् ३३२

—हिसयोः/अट् ८; /त्रुफ् २४४; /त्रुफ् २४४

हिसा—/अह् १; —/ईप् ३४; —/कल्ह्

४४४; —/चृत् ६१८; —/डिण्ड्

६३९; —/डुण्ड् ६४०; —/तुज् ६३४;

—/तुज् ६३४; /दण्ड् ६३९; —/पञ्ज्

६४८; —/पाषण्ड् ६५४ —/पिस् ६५४;

/पिज् ६५५; /बल् ३३३; /भञ्ज्

३३०; /भल् ३३३; /मल् ३३३;

/मल्ह् ३३३, ४४४; /वर्ह् ४४२,

४४४; /वल्ह् ३३३, ४४२, ४४३,

४४४; —/विल्ह् ४४४; —/शण्ड् ४७३;

—/शिण्ड् ४८१; —/शुण्ड् ७१५; —/शूर्

४८८; —/सञ्ज् ५०४; —/सिह् ५५३;

/स्निह् ५३२; /स्नुह् ५३३; /हण्ड्

५५०, ५५४; —/हन् ५५०, ५५३,

६०८; —/हुञ्ज् ५५७; —/हुण्ड् ५५६

हिसाकरणयोश्च/कृण्व् ९८

हिसागतिकोटिल्येषु/दृण् २६६

हिसागत्योः/अह् १; /उण्ड् ४०; /कह्

७६; /कुह् ५८९; /गुण्ड् ६०४;

/जह् ६२३, /घूर् २७२;

/पण्ड् ६४९; /भञ्ज् ३३०

हिसाग्रन्थनयोः/चृत् १९५

हिसादानपरिभाषणेषु/भल् ३३३

हिसानादरयोः/तृद् २३८

हिसाबलादाननिकेतनेषु/तुञ्ज् ६९२; /पिञ्ज्

६५५; /पिञ्ज् ६५६;

/लञ्ज् ६९२; /लुञ्ज्

६९२, ६९६

हिसायां/अव् १९; /तु ६३६

हिसायां च/वृत् ४५८, ६४९, ६६४, ६९९;

/शुम् ४८६; /शुम् ५१३;

/सुम् ५१३

हिसायाम्/अद् ५७४; /अव् १९, ४२;

/ऋ ४६, ५०; /ऋक्ष् ४६, ५०;

/ऋङ्क्ष् ४६, ५०; /ऋफ् ५०,

५२, ३९४, ४०१; /ऋम्फ् ५०,

५१; /ऋह् ४०१; /किष्क् ५८३,

७०६, ७३३; /कृ ९७, १०३;

/क्रथ् ५९४; /क्षण् १२०; /क्षि

१२३, १२४; /क्षिण् १२४; /क्षिरि

१२६; /क्षी १२६; /ग्रथ् ७१८;

/घरट् ६०९; /चषघ् १८८, ५०३;

/चिरि १९०, ३९९, ४९०; /चुण्ड्

६१६; /चुम्ब्व् ६१६; /चुम्भ्;

/छप् १९७; /जस् ६२३; /जिर

२०७; /जुष् ६२४; /जूष् ६२४;

/जूष २११; /तद् २२६; /तुज्

२३०, ६३४; /तुज् २३०,

६३४; /तुप् २३३; /तुफ् २३३;

/तुम् २३३, २३४; /तुम्फ्

२३४; /तुम्फ् २३४; /तुर्व्

४२; /तृह् २३८, ५२८; /त्रुप्

२४३, २४४; /थर्व् २४७;

√थुव् ४२, २४७; √दाश् २५४;
 √दुव् ४२; √दृ २५९; √द्रु २६६;
 √दू २६७; √धुव् ४२; √नम्
 २८२, २८३; √पृथ् ३०३, ६५९;
 √बह् ६६५; √ब्रोस् ६६८; √ब्रूप्
 ६६८; √ब्रूस् ६६८; √भर्व् ३३२;
 √मी ३६२, ३६३; √मृण् ३७५;
 मृ ३७७; √मूष् ३८८; √म्घ् ३९८;
 √रि ३९९, ४०२; √रिक् ३९४,
 ४०१, ४०३; √रिम्फ् ५०; √रिश्
 ४०२, ४२२; √रिप् ४०२; √रिह्
 ४०१, ४०२, ४२३; √रुज् ४०५,
 ४०८, ६८९; √रुज् ४०८, ६८९,
 ६९७; √लुन्य् ४२७; √लूप् ४२९,
 ६९७; √वह् ४४१; √विष्क् ७०६,
 ७०७; √वृत् ४५८; √शर्व् ४७५,
 ५०६; √शस् ४२७; √शुम्भ् ४८७;
 √शूर ७१६; √शृ ४७२; √शृ
 ४७५, ४८८; √स्तथ् ४९२; √थ्य
 ४९३, ७१८; √थ्रन्थ् ७१८; √थ्र
 ४९०; थ्र ७१३; √सघ् ५०३;
 √सट् ७२१, ७२४; √सर्व् ५०७;
 √सुम्भ् ४८७; √सृ ४९०; √स्तृह्
 ५२८, ५२९; √स्तिक् ५२५;
 √स्फिट् ७२९, ७३०; √स्फिट्
 ७३०, √स्फुट् ७३०; √स्वृ ५४८;
 √ह्रिस् ५५३, ७३३; √ह्रिक्
 ७०६, ७३३; √ह्रिष्क् ७०६, ७३३;
 √ह्रिष्क् ५८३
 हिसार्थः √उव् ४२; √कष् ७५, ५८३;
 √क्रंथ् ५९४; √क्रथ् १०७, √कलथ्

११३, ५९४; √खप् १४१, ५८३;
 √चन् १८४; √जष् २०५; √जुव्
 २१०; √ज्ञप् २१७; √तुप् २३३;
 √तुप् २४४; √तुम्फ् २३४; √तुम्फ्
 २३४; √तुव् २३५; √तुव् २४७;
 √त्रुप् २४३, २४४; √त्रुक् २४४;
 √त्रुम्फ् २४४; √थुव् २४७; √दुव्
 २४७, २५७; √धुव् २७१; √भर्म
 ३३३; √मप् ३५६; √मुप् ३७०;
 √रिप् ४०२; √रुप् ४०८, ६८९;
 √वप् ४३, ४४, ४४४; √शप् ४७७;
 √शिप् ४८१, ७१४; √थ्र्य् ४९२,
 ४९३; √थ्रिम् ४९५, ५११; √थ्रिम्भ्
 ४९५, ५११; √थ्रल्य् ४९७; √सिम्
 ५११; √सुम् ४९५, ५११, ५१८;
 √स्तृह् ५२८; √स्तृह् ५२९

हिसावयोहान्योः √गूर १६३; √गूर १७९;
 √जूर २१०

हिसासंक्लेशयोः √कुन्य् ८९

हिसासंक्लेशनयोः √पिठ् २९९

हिसासंक्लेशयोः √पुन्य् ३०३; √मन्य् ३५३;
 √मान्य् ३५८

हिसासंघातयोः √भृष् ३४०

हिसासंराढयोः √रष् ३९३

हिसे √ऋ ४६; √डिम् ६२९; √भर्व् ३३२;
 √सूर् ४८८

ह्रच्छन्ते √कमर् १०७; √ध्वृ २८०

ह्रियि √त्रप् २४२

ह्लादने दीप्ति √चन्द १८४

अथ वैदिकप्रयोगसूची

(अ)

अंहः-ऋ. २४
 अंहतिः-ऋ. १
 अंहस्-क. १
 अकण्टका वृक्षाश्चोषयश्च-अ. कोशि. ६५
 अकानिषं पुनर्यन्-ऋ. ६८
 अकिरत्-ऋ. १०२
 अकृणोतना तृणम्-ऋ. २३८
 अकृपन्त-ऋ. १०१
 अकृपिष्ट-ऋ. १०२
 अक्षुध्यत्-तै. १२८
 अक्षैर्मा दीव्याः-ऋ. २५५
 अक्षोदयत्-ऋ. १२८
 अक्षुते, अक्षुयात्-मै. २
 अगात्-का. ब्रा. १५५
 अगूर्दत, अगूर्दन्-जै. १६१
 अगृधत्-ऋ. १६४
 अग्नये ब्रह्म ऋभवस्ततक्षुः-ऋ. ५०
 अग्निः सनोति वीर्याणि-ऋ. ५०६
 अग्निनाग्निः समिध्यते-ऋ. ३
 अग्निमन्तश्छादयसि-अ. वे. ६१९
 अग्निरस्वदयत्-ऋ. ७३२
 अग्निर्जम्भः अति-ऋ. २०२, ३३३
 अग्निर्देवेषु पत्यते-ऋ. २९३
 अग्निहोत्रं शरशरायत्-आश्व. श्रौ. ७१३
 अग्नेः स्तोमं मनामहे-ऋ. ७२७
 अग्ने देवान् देवयते यज ६४२
 अग्नेर्भ्राजन्ते अर्चयः-ऋ. ३४३
 अग्ने वन्दे तव श्रियम् ४३९
 अग्रसत-तै. १६८
 अघायति-ऋ. ५६९

अघो वृकः-ऋ. ५७०
 अङ्कयेत्-सुदर्शनो० ५७०
 अङ्काः-ऋ. ३
 अङ्गयन्-शत्रा. ४
 अङ्गुलीः-न्यचति-शत्रा. ५
 अङ्घ्रि-काठ. १; मा. ५
 अचायत्-तै. १८९
 अचिकित्सन्-तै. ब्रा. ८०
 अचिकेत्-ऋ. ७९
 अचित्ते अन्तः पणयः ससन्तु-ऋ. ५०७
 अचीकमत्-खि. ७०
 अचीचतन-तै. आ. १८४
 अचुकुधत्-ऋ. ११२
 अच्छेदि-ऋ. १९८
 अजन्ति-ऋ. ६
 अजोजभम्-शौ. ६२२
 अजोजरत्-पै. ६२४
 अजोजसः-पै. ६२३
 अज्ञापयत्-जै. ब्रा. ६२६
 अटसि-सार. ७
 अण्डानि भेदति-ऋ. ३३६
 अतंसयत्-मा. २२१ वा. सं. ६२९
 अतन्नहेव सूर्यः-ऋ. ११
 अतिगाहते-ऋ. १५६
 अतिनेदन्ति-वृ. आर. २९१
 अतिरिक्तं शिपिविष्टम्-काठ. ४८१
 अति...विध्यति-ऋ. ४६६
 अति...वेति-ऋ. ४५४
 अतिष्कन्दति शर्वरी-ऋ. ४७६
 अतिष्कन्दति-ऋ. ५२०
 अति ससेम वृजिनम्-ऋ. ५४३

अति ह रेचयेद् यदन्यः-शत्रा. ६८८
 अतीव जिहीते-पञ्च. ब्रा. ५५२
 अतृणद्-ऋ. २३८
 अत्ति-ऋ. ११
 अत्यनेदत्-मै. २८७
 अत्यप्रवत-तै. ३१४
 अत्यौहीत्-मै. ४४
 अत्रा सं जिघ्रते युजा-ऋ. १८१
 अथ वाचमोरयति तामु नाम्नोरयसि ५७३
 अदस्यन्-तै. २५२
 अदिहन्-अ. वे. २५५
 अदृपत्-शौ. २५९, २६०
 अद्राप्सीत्-का. २५९
 अधियातयमानः ६८४
 अधिशेरते-शत्रा. २९१
 अधीते-ऐ. आ. २६
 अधीयति-ऋ. ३१
 अधूनुतम्-ऋ. २७२
 अधूर्षत्-ऋ. २८०
 अध्यपवेवेक्ति-शत्रा. ४४८
 अध्येति-ऋ. २६
 अनक्ति-ऋ. ७
 अनन्-शत्रा. १२
 अनतिषु-ऋ. २९०
 अनीनशत् किलासम्-अ. वे. ८०
 अनाथत-मै. २८५
 अनु...आदौधीयाम्-शौ. २५६
 अनु...आदौध्यायाम्-पै. २५६
 अनुकिरामि-अ. वे. १०२
 अनु...कृपते-ऋ. १००
 अनु...दहन्ति-ऋ. २५२
 अनु...घिषीय-तै. २७०
 अनुनिक्षन्ति पृष्ठीः-शौ. २८६
 अनुपरिलिखति-मै. ४२१
 अनुपालयन्ति-शौ. ६५१

अनुपूर्वाणि चक्ष्यथ्युगानि-ऋ. १४८
 अनुरुध्यते-ऋ. तै. ४०७
 अनुवदति-ऋ. ४३७
 अनु शिष्यः-ऋ. ७१८
 अनु श्रुयिता-ऋ. ४१३
 अनु श्रुयन्ति-तै. ७१८
 अनु श्रुयति-तै. ७१९
 अनु हृच्छन्ति-मै. ५५७
 अन्तरीयते-ऋ. ३१
 अन्यात्-तै. आ. १२
 अन्वतिता-ऋ. ४९
 अन्वालोचयत्-बृहदारण्यको. ६९७
 अपः समुद्रमैरयत्-ऋ. ५७६
 अपगल्भाय-मा. १५४
 अपचिकित्सति-शौ. ८०
 अपतक्ष्णवन्ति-शत्रा. २२२
 अपदस्यन्ति-ऋ. २५२
 अप द्रान्तु-ऋ. २६४
 अपपित्वम् २९७
 अप...मिन्वि-ऋ. ३३६
 अपमयेत्-तै. ३७८
 अपवाति-ऋ. ४४६
 अपविजमाना-शौ. ४४९
 अपवेति-शौ. ४५४
 अप...वेवेक्ति-अ. को. सू. ४४८
 अपव्ययति-ऋ. ४६७
 अप...शश्चिरे-ऋ. ५०७
 अपष्णिहाम्-पै. ५३३
 अपसेध-ऋ. ५१०
 अपस्फरोः-ऋ. ५३७
 अपस्फानस्य-पै. ५३८
 अपह्मलयति-अ. वे. प्रा. ति. ५६३
 अपाकषन्-शौ. ७५
 अपानिति-काठ १२
 अपि नह्यामि-ऋ. २८५

अपि'वतेम-ऋ. ४३७
 अपिवृक्तम्-ऋ. ४५७
 अपि वृक्ष-ऋ. ४६८
 अपीडयत्-गो. ब्रा. ६५७
 अपीळयन् ६५७
 अपूयोत्-जै. ब्रा. ३०६
 अपेजते-ऋ. ३२
 अपोम्भत्-शौ. ४१
 अपोर्णुते-ऋ. ४४
 अपोम्भत्-मै ४१
 अप्सु न्लेष्केण, अन्येन मृत्युना-काठ. ६६८
 अप्सु स्तोमासु-अ. वे. ५६६
 अपाणयत्-ऋ. ३१९
 अर्बुदिनामि यो देवः-अ. वे. १८
 अभि'अचिक्रदत्-कौ. १०८
 अभि'अजुषन्त्-ऋ. २१०
 अभि'ऋणोति-ऋ. ४६, ४८
 अभिक्नूयमिवादन्ति-शब्रा. १०७
 अभिक्षमव्वम्-ऋ. १२१
 अभिक्षिपन्-ऋ. १२५
 अभिगाहमानः, गाहात्-कौ. १५६
 अभिघारयति-तै. ६१०
 अभित्यं देवं सवितारमोण्योः-वा. सं. ५५
 अभित्वरमाणः-मै. २४६
 अभिदासति-ऋ. २५४
 अभिदुद्रोह-ऋ. २६६
 अभिघिनोति-तै. २७०
 अभिघोतः-मा. २७१
 अभिनः पूर्यंतरारयिः पार-गृ. ३०६
 अभिनक्षति-ऋ. २८०
 अभिनशन्-ऋ. २८४
 अभिनिनित्ससि-खि. २८७
 अभिपित्वम्-ऋ. २९७
 अभिप्रवन्त समनेव योषाः-ऋ. ३१४
 अभिवल्गन्ति-अ. वे. ४४३

अभिवेनन्तः-ऋ. ४६१
 अभिव्ययस्व खदिरस्य सारम्-ऋ. १३७
 अभिव्ययस्व-ऋ. ४६७
 अभिव्रजद्भिः-ऋ. ४६७
 अभिव्लङ्गैः-ऋ. ४७०
 अभिव्लग्या ४७०
 अभिश्नयः-ऋ. ४९२
 अभिश्रिषः-कौ. ४९६
 अभिश्रीणन्ति-ऋ. ४९६
 अभिषुवति-काठ. ५१५
 अभिष्टुहि-ऋ. ५२६
 अभि'सपन्ते-ऋ. ५०६
 अरेक्लस्यत्-काठ. ४१०
 अरेडता-तै. काठ. ४११
 अकः-निघ. ५७३
 अर्चति-ऋ. १७
 अर्चयन्ति-अथर्वशिखो. ५७३
 अर्चयेत्-मुण्डको. ५७३
 अर्चिषा जञ्जणाभवन्-ऋ. २००
 अर्चिषा स्फूर्जयन्-ऋ. ५४०
 अर्थयाथे-कौ. ५७४
 अर्थयेथे-ऋ. ५७४
 अर्दयति-मै. ५७४
 अर्दयोदधिम्-अ. वे. ५७४
 अर्धयति-काठ. ५०
 अर्धयन्ति-अ. वे. ५०
 अर्पयति-तै. ४५
 अर्बति-ऐ. ब्रा. १९
 अर्बतीः-ऋ. १९
 अर्बस्व-मै. १९
 अर्षति-ऋ. ५१
 अर्हति-ऋ. २०
 अलातुणः-ऋ. २१
 अलिम्पन्-तै. ब्रा. ४२२
 अलिशन्त-मै.; काठ. ४२३

अव****अवस्वनीत-ऋ. ५४६

अवकर्शयन्ति-ऋ. १०१

अवकृशनीयात्-मै. १०१

अवक्षिपन्-ऋ. १२५

अव क्षणीमि दासस्य नाम चित्-ऋ. १३१

अवखण्डयति-बृहदारण्यको. ५९८

अवखादः-ऋ. १४१

अवग्लापयन्ति-ऋ. १७१

अवचिन्वती-ऋ. १८१

अव****चृत-ऋ. १९५

अवज्योतयति-शब्रा. २१४

अवति-ऋ. २२

अवत्सरत् २४७

अवदीधत्-ऋ. २५६

अवदृणीयात्-शब्रा. २६२

अव देदिशम्-ऋ. २५५

अवद्यति-तै. २६३

अव **** धूनुहि-ऋ. २७२

अव **** पथिषु जुह्वति-ऋ. ५५५

अव *** भरते-ऋ. ३३९

अवमेहन्ति-ऋ. ३६२

अव *** यजति-ऋ. ३८३

अवरम्बमाणः-ऋ. ३९५

अवरिफन्तो-काठ. ४०२

अवलुम्पन्ति-तै. ४२८

अव विव्यति-तै. ४६६

अव **** वृश्च-ऋ. ४६८

अववृष्टेन-काठ., कठो. ४५९

अवशीयताम्-शौ. ४७४

अवसृजन्ति-ऋ. ५१७

अवस्थस्य क्लदीवतः-अ. वे. ११३

अवस्फूर्जते-मा. ५४०

अवस्यति-ऋ. ५२०

अवह्वये-ऋ. ५६६

अवार्जति-काठ. ४७

अवार्जयुः-तै. ४७

अवालेट्-मै. ४२३

अवास्फूर्जति-पै. ५४०

अवृषायिषत्-मै. ब्रा. ७०९

अव्ययत्-तै. ब्रा. ४६७

अशनिभिदिहाना-ऋ. २५५

अशिशिवत् ५०१

अशीमहि गावमुत् प्रतिष्ठाम्-ऋ. १५६

अश्नाति-ऋ. २२

अश्नुते-ऐ. ब्रा. २२

अश्नोति-ऋ. २२

अश्रयन्-ऋ. ४९४

अभिसममिलत्-मै. ३६१

अभि****सीदति-ऋ. ५०५

अभिह्वयन्ति देवाः-ऋ. ५५१

अभ्यघायति-शौ. ५६९

अभ्यमीषि-ऋ. १४

अभ्यवस्रातेन-पै. ५४५

अभ्यसेताम्-ऋ. ३४१

अभ्यासः-ऋ. ४५

अभ्युच्यति-मै. ३८

अभ्युदन्तः-ऋ. ४०

अभ्यूर्णोति-ऋ. ४४

अभ्यूर्णोति यन्नग्नम्-ऋ. २८१

अभ्यैक्षेताम्-ऋ. ३१

अभ्राद् वृष्टिः-श. ब्रा. १३

अमंहत्-शब्रा. ३४५

अमुष्णीतम्-ऋ. ३७१

अमुष्या हन्तु सेनाया इदं कूटं सहस्रशः-अ. वे.

५९०

अम्ब-वा. सं. १४

अम्बा दुला नितलिः-तै.काठ. ६४२

अम्भः किमासीद् गहनं गभीरम्-ऋ. १५

अयं स शिङ्क्ते-ऋ. ४८१

अयं हि****विन्वते-ऋ. ४५१

अयति-शौ. १६
 अयति-पै. २५
 अयते-ऋ. १६
 अयन्तम्-बाष्कलोप. १६
 अयाम्-तै. १६
 अयासिषम्-ऋ. ३८५
 अरज्यत्-अ. वे. ३९१
 अरवन्त-तां. ब्रा. ४०४
 अरसत्-शत्रा. ३९६
 अरातीव मर्चयति द्वयेन-ऋ. ६७५
 अरिष्वन्-मै. सं. ३९९
 अरुप्यत्-काठ. ४०८
 अरूपयत्-का. ६९०
 अश्वः श्वेतः स्थाणौ सेवते-शत्रा. ५१९
 अश्वयत्-शत्रा. ५००
 अश्वयूपाय तक्षति-ऋ. २२२
 असघ्नोत्-जै. ब्रा. ५०३
 असघ्नोभरिम्-ऋ. ५०३
 असरत्-तै. आ. ५१७
 असिनोत्-जै. ब्रा. द्वि. ५०९
 असुर्येव जज्ञती-ऋ. २००
 असुपूदन्त-तै. ब्रा. ५१५
 असूत पूर्वो वृषभः-ऋ. ५१४
 असूदयत् सुकृते-ऋ. ७२५
 असूदयत् सुकृते गर्भमद्भिः-ऋ. ७२५
 असूक्ष्यत्-काठ. ५१६
 अस्तम्बन्-तांब्रा. ५२५
 अस्तानीत्-ऋ. ५२३
 अस्ति-ऋ. २४
 अस्माकमस्तु केवलः-ऋ. १०५
 अस्यति-ऋ. २४
 अस्य शुष्मासः स्वनयन्-ऋ. ५४६
 अहरभिशब्दयन्तः-आश्व. श्रौ. ७१३
 अहेडत्-गो. ब्रा. ५६०

(आ)

आ'''अक्रमीत्-ऋ. ११०
 आ'''किरासि-ऋ. १०२
 आकुलेन-पै. ९३
 आकुवते-का. ९५
 आकूतम्-खि. ९५
 आकूतात्-मा. ९५
 आकूतिम्-खि. सा. ९५
 आके-ऋ. ६
 आ क्रन्दय घनपते-अ. वे. ५९४
 आक्रन्दय बलमोजो न आ घाः-ऋ. ५९४
 आकलान्तम्-पै. ११४
 आक्षिणकेभ्यः-मै. १२४
 आक्षणीति-कात्या. श्रौ. १३१
 आखण्डल-ऋ. ५९८
 वागधिता परिगधिता-ऋ. ६००
 आगासि-ऋ. १६७
 आघोषन् ऋ. १७९
 आघोषते दिवि-ऋ. १७९
 आचके-ऋ. १०५
 आ च परा च मेघ्यन् ऐ. ब्रा. ६७८
 आचामति-काठ. १८५
 आचामेत्-काठ. १८५
 आचार्याय वेदयति-आश्व. श्रौ. ७०४
 आ'''चृततु-शौ. १९५
 आच्छत्-मा. ६१९
 आच्छृणोति-तै. १९९
 आजयन्-ऋ. २०६
 आ जिव्धयः-ऋ. २०७
 आज्येनाभिधारितः-अ. वे. ६०९
 आञ्चतु-शौ. ६
 आतनक्ति-कात्या. शौ. २२३
 आत्मानमागुरते-तै. ब्रा. १६१
 आदभ्नुवन्ति-ऋ. २५१
 आदित्यः निञ्जोचन्-अ. वे. ३८०

आदित्यः पुर उदेति पश्चान्निघ्नोचति-काठ.

३८०

आद्यति-अ. वे. २६३

आनृहुः-तै. ५२

आन्दोलयति-महो. ५७५

आप-ऋ. २५

आप इव काशिना संगृभीता-ऋ. ७८

आपच्छ्लोकमिन्द्रियं पूयमानः-ऋ. २८

आपयतो वै तावन्योन्यस्य कामम्-छान्दोग्यो.

५७५

आपश्च मित्रं विषणा च साधन्-ऋ. २७०

आपोऽर्वागतिष्ठम्-ऋ. ५३१

आप्नोति-मा. २५

आ बुन्दं वृत्रहा ददे-ऋ. ३२७

आ भर शूर शवः-ऋ. ४७७

आमयति-ऋ. १४

आ रिख किकिरा कृणुपणीनां हृदया कवे-ऋ.

३९९

आरेफन्तः-शां. ४०२

आर्दन्-ऋ. १८

आलोचयामः-कात्या. श्रौ. ६९७

आ वा अग्रे कुवते यजेयेति-शत्रा. ८३

आशंसेत भूत्याम्-अ. वे. ४७०

आशास्ते-तै. ४७९

आस-ऋ. २३

आसदम्-ऋ. ७२२

आसदे ७२२

आसादयति-७२२

आस्ते-ऋ. २५

आ हवा''''शंसन्ते-शत्रा. ४७०

(इ)

इङ्गते-छाग. २७

इङ्गयन्ति-ऋ. २७

इच्छते-तै. ३०

इच्छन्ति-ऋ. ३०

इटस्य ते-अ. वे. २७

इडाः-सां. २९

इध्मः-षत्रा. २८

इध्यते-जै. २८

इनोति-ऋ. २६

इनोषि-ऋ. २८

इन्द्रं क्रोशन्तः-ऋ. ११२

इन्द्र द्रह्यस्व पूरसि-ऋ. २६१

इन्द्र मनु वीरयध्वम्-ऋ. ७०८

इन्द्राग्नी रक्ष उञ्जतम्-ऋ. ४१

इन्द्राग्नी वृङ्क्ते-ऐ. ४५७

इन्द्राय त्रियस्व-तै. ४८५

इन्द्राय शुनासीराय पुरोडाशम्-तै. ४८५

इन्द्राय सूषमर्चति-ऋ. ४८९

इन्द्रियम्-ऋ. २८

इन्द्रो हन्ति वृषभं शाण्डिकानाम्-ऋ. ४७४

इन्धते-ऋ. २८

इन्वति-ऋ. २८

इमं जीवेभ्यः परिधि दधामि-ऋ. २६९

इमा हि त्वामूर्जो वर्धयन्ति-ऋ. ७०२

इमे नरो वृत्रहत्येषु शूराः ७१६

इयक्षति-ऋ., निघ. ३८३

इयमस्य धम्यते नालीः-ऋ. २६९

इयति वाचमरितेव नावम्-ऋ. ४६

इलयति-मै. २९

इळा देवी भारती विश्वतृतिः-ऋ. २९

इषाण-मा ३०

इषुषिन्-शत्रा. ३१०

इष्टकाः चुपुणोकाः-तै. १९४

इष्णन्ति-शत्रा. ३०

इष्णामि-पै. ३०

इष्यति-शत्रा. २९

इष्यसि-ऋ. २९

इह मेधिमभिसंविशध्वम्-अ. वे. ३७८

(ई)

ईक्षते-शत्रा. ३१
 ईक्षेण्यासः-ऋ. ३१
 ईक्ष्वयन्ति-ऋ. ३२
 ईक्ष्वितम्-ऐत्रा. ३२
 ईजते-मै. ३२
 ईट्टे-ऐआ. ३२
 ईडते-ऋ. ३२
 ईधे-ऋ. २८
 ईमहे-ऋ. ३०
 ईयते-ऋ. ३१
 ईयाम-जैत्रा. ३०
 ईरते-ऋ. ३३
 ईर्ते-शत्रा. ३३
 ईलयति-शत्रा. ५७६
 ईले-मा. ३२
 ईशानो अप्रतिष्कृतः-ऋ. ८२
 ईषते वयः-ऋ. ३४

(उ)

उक्षतु-मै. ३६
 उज्जन्ति-ऋ. ३६
 उखा (मांस्पचनी)-ऋ. ३६
 उखा येषन्ती-ऋ. ३८८
 उख्यान् अनीन् हस्तेषु विभ्रतः-अ. वे. ३६
 उग्रम्-ऋ. ३८
 उच्छन्ती-कौ. ३८
 उच्छन्तु-ऋ. ३८
 उच्छ्वञ्चस्व पृथिवि-ऋ. ५००
 उत स निष्ठ्याय सह वसति-तै. ५०१
 उताधि वस्ते सुभगा-ऋ. ४४५
 उत्कसन्तु हृदयान्यूर्ध्वः प्राण उदीषतु-अ. वे. ७६
 उत्कुचतीषु स्नावरज्जुषु-अ. कौशि. ८४
 उत्सक्थ्या अव गुदं धेहि-वा. सं. १५९
 उत्सिनाति-ऋ. ५०९

उदपात्रं पूरयित्वा-शत्रा. ६६१
 उदमत्संत-शांत्रा. ६७०
 उदीचीनकुम्भां शम्यां निदधाति-तैत्रा. ५८९
 उन्मीलन्ति निमीलन्ति-षत्रा. ३६३
 उपदौक्यन्ति-कात्या. श्रौ. २२१
 उपशेषे-ऋ. ४८२
 उप सर्प मातरं भूमिमेताम् ऋ. ५१८
 उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः-ऋ. ५२८, ७२७
 उपह्वरते-ऋ. ५६५
 उब्जन्तु तं सुम्बः पर्वतासः-ऋ. ४१
 उब्धं गा येमानम्-ऋ. ४१
 उभये भुञ्जते विण-ऋ. ३३७
 उर्व इव पप्रथे-ऋ. ४३
 उवोचिथ हि मघवन्-ऋ. ३८
 उशती रुशन्तं स्पृशन्ति-ऋ. ५३६
 उषसो व्युष्टिषु-ऋ. ४६७
 उष्णाति-पै. ४३
 उसन्ति-शत्रा. ४४४

(ऊ)

ऊर्णोति-शौ. ४४
 ऊर्ध्वः समुद्रो विजते-शत्रा. ४४९
 ऊर्ध्वो बिन्दुरुदचरत्-अ. वे. ३२५
 ऊवे अम्ब सुलाभिके-ऋ. ३५
 ऊष इवैष पिस्यति-शत्रा. ४४
 ऊहति-ऋ. ४५
 ऊहे-ऋ. ४५

(ऋ)

ऋच्छ-मा. ४५
 ऋच्छतु-ऋ. ४७
 ऋच्यन्ते-ऋ. ४६
 ऋजीषिणं वृषणसश्चत श्रिये-४८
 ऋज्यन्तो वहेयुः-ऋ. ४७
 ऋणवति-ऋ. ४८
 ऋतयन्-ऋ. ४९

ऋतायते-बृहदा. ४९
 ऋतीयते-शत्रा. ४९
 ऋत्विक्-यजु. ११२
 ऋषते-जैत्रा. ५०
 ऋध द्वारायाग्नये ददाश-ऋ. ५०
 ऋघ्नोति-ऋ. ५०
 ऋघ्यन्ते-साम्रा. ४९
 ऋश्यः-ऋ. ५१
 ऋष्या इव पम्फणतः-खि. ३१९
 ऋहते-ऋ. ५२

(ए)

एकविंशत्या माषैः-तै. ३५६
 एके समामनन्ति-आश्व. गृ. ३७९
 एको देवत्रा दयते मतन्-ऋ. २६२
 एजति-ऋ. ५३
 एति-ऋ. २६
 एषते-ऋ. ५३
 एधस (:)-मा. २८
 एवा त इन्दो...रसं तुञ्जन्ति-ऋ. २३०
 एषति-पै. १५
 एषतु-खि. ५५

(ओ)

ओकः-ऋ. ३८
 ओमोमिति प्रणोति-२८९
 ओषति-ऋ. ४३
 ओषधीरा रिशन्ताम्-ऋ. ४०२
 ओहते-ऋ. ४४

(औ)

औदुम्बरे कसे चमसे वा-शत्रा. ५६
 औम्नाद् उशमान ओजः-ऋ. ४१

(क)

क उ तच्चिकेत-ऋ. ३६
 कं मानुषी भोजते विट्-ऋ. ३३७

ककजाकृता-अ. वे. ५६
 ककर-वा. सं. ५६
 ककदंवे वृषभो युक्त आसीत-ऋ. ५६
 ककुहः सोम्यो रसः-ऋ. ५६
 ककुहासः-ऋ. ५६
 कङ्कचित्-शत्रा. ५९
 कङ्कतः-ऋ. ५९
 कणूकयन्तीर्नृमेघः-ऋ. ६५
 कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम्-ऋ. ६४
 कथं वातो नेलयति कथं न रमते मनः-अ. वे. ५७६

कथयति-त्रिपाद्विभूतिमहानारायणो-५८०
 कथयन्ति-भव० ५८०
 कथयस्व-त्रिता. ५८०
 कथयिष्यामि-मै.; मैत्र्यु. ५८०
 कब्रु पलीकरणाः शरोऽभ्रम्-अ. वे. ७०
 कम्पति-षत्रा. ७०
 कम्पते-षत्रा. ७०
 कम्पन्-पै. ७०
 कया शचीनां भवयः शचिष्ठा-ऋ. ४७२
 करामहे-मा. ९७
 करोति-खिसा. ९८
 कर्णाम्यां ते कङ्कषेभ्यः कर्णशूलं विशत्यकम्-
 अ. वे. ५९

कर्दम-कात्या. श्रौ. ७१
 कर्ष-ऋ. १०१
 कर्षति-घ्या. १०१
 कर्षन्ति-ऐत्रा. १०१
 कलयः-जैत्रा. ७३
 कलये-तैत्रा. ७३, ५८२
 कलाः-शाङ्खा. आ. ७३
 कल्पते न मुह्यति-शत्रा. १००
 कशया वा तुतोद-ऋ. २३२
 कषते-गोत्रा. ७५

कस्ते गात्राणि शस्यति-वा. सं. ४७५
 कस्येमां हृदि श्रेषाम सुष्टुतिम्-ऋ. ४९६
 काङ्क्षति-नाद. ७७
 काङ्क्षते-मण्डलब्राह्मणोप. ७७
 काचानावयन्ति-शत्रा. ६०
 काटे निबाळ्ह ऋषिरह्ण दूतये-ऋ. ६१
 काणः-ऋ. ५७९
 काण्डात् काण्डात् प्ररोहन्ती-वा. सं. ५७९
 कामयते-ऋ. ७०
 कामयन्तु-पै. ७०
 कामयेत्-साम्रा. ७०
 कायमानः-ऋ. १०५
 कालयते-तांब्रा. ७३
 काशते-ससा नृ. उ. ७८
 किलासम्-वा. स. ८१
 कीट-अ. वे., शत्रा., छान्दोग्यो. ५८३
 कीलयेत्-शि. ८१
 कुक्कुराविव कूजन्ती-अ. वे. ९५
 कुञ्जनेन-शाण्डिल्यो. ८५
 कुणप-अ. वे. ८६
 कुणपे-तै. ८६
 कुण्डिनानां वाशिष्ठ मैत्रावरुणकौण्डिन्येति-
 आश्वलायने-५८६
 कुप्यते-सुबा.-९०
 कुमारं माता बिभर्ति-ऋ. ५८८
 कुरीरमस्य शीर्षणि-अ. वे. ९२
 कुस्ते-शत्रा. ९८
 कुलायेऽधिकुलायं कोशे कोशः समुज्जितः-अ.
 वे. ९३
 कुले वसन्ति-शत्रा. ९३
 कुहः-ऐत्रा. ५९०
 कूजति-षत्रा. ९५
 कूजते-मा. ९५
 कूटं स्म तृहत्-ऋ. ५९१
 कूदः-आत्रा. ९३

कूळ् धातुर्दाहार्थकः ? तद्यथा नेदीयसः कूळयातः
 पणीरुत-ऋ. ५९१

कूलम्-तांब्रा. ९६
 कृणत्ति-तै. १००
 कृणीमसि-तांब्रा. १०३
 कृण्वन्ति-ऋ. ९९
 कृत्वाय सा महीमुखान्-शत्रा. ३६
 कृन्तति-तै. ९९
 कृपणः-बृहदारण्यको. ५९२
 कृपते-ऋ. १०१
 कृपन्त-को. १०१
 कृष्यति-तांब्रा. १०१
 कृष्टीरन्यो धारयति ६४५
 कृष्णं वासः कृष्णतृषं दक्षिणा-तै. २३७
 केतवेदस्-ऋ. ५९३
 केवली यत्सोमाहुतिः-शत्रा. १०५
 केवले-ऋ. १०५
 कोपयथ पृथिवीम्-ऋ. ५८८
 क्रतुभिर्न पृङ्क्ते-ऋ. ३०८
 क्रन्ददश्वोः खवद्गौः-ऋ. १०९
 क्रन्ददाघ्ये शिवायै-ऋ. १०९
 क्रन्देत्-शत्रा. १०९
 क्रमते-शत्रा. ११०
 क्रवणस्य-ऋ. १११
 क्रविष्णुः-ऋ. १११
 क्रव्यम्-मै. १११
 क्रामति-षत्रा. ११०
 क्रीडति-ऋ. १११
 क्रीडते-योशि. १११
 क्रीणाति-ऋ. ११०
 क्रीळन्ति क्रीळा विदथेषु घृष्णवयः-ऋ. १११
 क्रुञ्च- वा. सं. ११२
 क्रुष्यति-शी. ११२
 क्रुष्यस्व-खिसा. ११२
 क्रूडयति-काठ. ११३

कूडयेत-काठ. ११३
 क्रोशति-जै. ११२
 क्रोशतु-शौ. ११२
 कलथन्-वा. सं., मा. ११३
 कलन्दते-अशि. ११४
 कलवितम्ऽइव-संत्रा. ११७
 कलामयति-अशि. ११४
 किलद्यते-आ. ११५
 किलन्न } पै. ११५
 किलन्नम् }
 किलश्यते-यो. ११६
 कलीबः-मा. ११७
 कलीबकलीबं त्वाकरं वध्ने-अ. वे. ११७
 कलोमहृदयम्-शत्रा. ११७
 कलोशम् अनुष्वणि-ऋ. ११७
 कवणति-सौ० ११९
 कवथन्-तै. आ. ११९
 कवाणनम्-छाग. ११९
 क्षणुते-शत्रा. १२०
 क्षणवीत-तैत्रा. १२०
 क्षदामहे-शौ. १२१
 क्षपणः-शा. आ. ५९५
 क्षमन्ते-गोत्रा. १२१
 क्षम्पमिव स्फुरत्-ऋ. ५३९
 क्षयति-ऋ. १२३
 क्षरति-ऐ. आ. १२२
 क्षरते-अना. १२२
 क्षरन्ति-ऋ. १२२
 क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय-ऋ. ३११
 क्षवम्-शौ. १२८
 क्षविता-आश्व. गृह्य. १२८
 क्षायतः-मै. १३०
 क्षायति-मै. १३०
 क्षालयन्ति-रुद्रो. ५९६
 क्षालयेत-जाबालदर्शनो, ५९६

क्षिणन्ति-शत्रुन्-ऋ. १२४
 क्षिणाति-ऋ. १२४
 क्षिणामि-अ. वे. १२४
 क्षिणुयात्-कात्रा. १२४
 क्षिणोमि-तै. आ. १२३
 क्षिपसि-शौ. १२५
 क्षिप्येत्-छान्दो. १२५
 क्षियते-काठ. १२४
 क्षियन्ति सुक्षितिम्-ऋ. १२४
 क्षुतः-अ. वे. १३०
 क्षुधत्-शौ. १२८
 क्षुध्यति-काठ. १२८
 क्षुमन्तः-ऋ. १२८
 क्षुरा अवि-ऋ. १३०
 क्षेति-ऋ. १२४
 क्षेत्रमिव वि ममुः-ऋ. ३५८
 क्षोदन्ति-ऋ. १२८
 क्षोदन्ते-ऋ. १२८
 क्षोभते-छान्दा. १२९
 क्षोभणः-ऋ. १२९
 क्षमया चरति-ऋ. १३१
 क्षवेदेत्-काठ. १३३

(ख)

खज-कृत्-ऋ. १३६
 खजङ्कर-ऋ. १३६
 खञ्जः-व्या. १३६
 खञ्जाः-गर्भ. १३६
 खदत्-शत्रा. १३७
 खदितरः-तै. आ. १३७
 खनति-तै. १३८
 खनामि-ऋ. १३८
 खगंलेव नक्तम्-ऋ. १३९
 खर्जति-कात्या. श्रौ. १३९
 खलेन पर्षान् प्रति हन्मि भूरि-ऋ. २९५, ३१०
 खादति-तै. १४१

खिदति हन्ति नग्नम्-ऋ. १४३

खिद्यन्ति-षत्रा. १४२

(ग)

गच्छति-ऋ. १५१

गच्छ बल्हकान्-अ. वे. ६६६

गच्छेयुरप च निम्नेडेरन्-छान्दोग्यो. ३८१

गणयाञ्चकार-जैत्रा. ६००

गदायते अश्वः-शत्रा. ६००

गन्धर्वः-ऋ. ६०१

गन्धोऽस्ति-ऋ. ६०१

गमाते-तै. ब्रा. १५१

गर्जति-सुबा. १५२

गर्दभं नुवन्तम्-ऋ. २८९

गर्दा-तै. १५२

गर्हसे-ऋ. १५३

गलः-गु. १५४

गवां गवेषणपरा-ऋ. ६०३

गवेषते-शत्रा. ६०३

गाथां वा कुम्भ्यां वा-शत्रा. ५८९

गाधम्-ऋ. १५६

गाधमेव प्रतिष्ठा-शत्रा. १५६

गायति-ऋ. १६७

गायते-मै. १६७

गावो घृतस्य मातरोऽभूँ सं वानयन्तु-अ. वे.

प्राति. ७००

गावो निर्मान्ति घेनवः-ऋ. ३५८

गाहते-ऐत्रा. १५६

गिरः सघत्-ऋ. ५०३

गिरति-काठ. १६५

गुदा-ऋ. १५९

गुदा अन्त्राणि उदरम्-अ. वे. १५९

गुरस्व च-ऋ. १६१

गूर्दः-तांब्रा. १६१

गूर्दम्-शात्रा. १६१

गृहते-ऋ. १६२

गृहते बुसम्-ऋ. ३२८

गृणन्ति-खि. १६५

गृणाति ह वा एतद्वोता यच्छंसति-शत्रा. १६५

गृणीते-ऋ. १६५

गृह्यन्ति-शत्रा. १६४

गृम्णते-ऋ. १६९

गृम्णामि-मण्डलब्राह्मणो. १६९

गृह्णते-मुण्डको १६९

गृह्णाति-वृ. १६९

गृह्णामि-वरा. १६९

गोपायति-ऐत्रा. १६०

गोमाय-ऋ. ६०६

गोर्न सेके-ऋ. ५१८

गौरमीमेदनु वत्सं मिषन्तम्-ऋ. ३६२

ग्रसेताम्-ऋ. १६८

ग्रथ्नाति-मै १६८

ग्रामस्य मार्जनि-लाट्या. ६७७

ग्रासयति-शत्रा. ६०७ कात्या. श्रौ. सू.

ग्लहनम्-शौ. १७०

ग्लायति-नारदपरिव्राजकोप. १७१

ग्लायामः-शत्रा. १७१

(घ)

घसत-ऋ. १७५

घसि जघास-ऋ. १७५

घुणदग्ध-षत्रा. १७७

घुणस्य-पै. १७७

घूर्णं घूर्णं-लाङ्गूलो. १७९

घृणा घृणातपन्तमति सूर्यं परः-ऋ. १८०

घोषत्-तैत्रा. १७९

घोषयन्-को. ६०९

घ्नन-शौ. १८०

(च)

चकमानः-निघं १८०

चकमानाय-तै. आ. १८१

चकतिथ-ऋ. ९९

चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा-ऋ. ६५१
चक्क०-पञ्चविंशत्वा. ६१०
चक्रं न वृत्तं व्यतीरवीविपत्-ऋ. ७०६
चक्रदे-ऋ. १०८
चक्षतु-पै. १८२
चट चट-वज्रपञ्जरो. ६११
चण्डस्य नदयः-अ. वे. १८३
चनिश्चदत्-ऋ. १८५
चनिष्ठत्-ऋ. १८४
चन्दनेन-खिसा. १८५
चन्द्राः-जै. १८५
चमसः-ऋ. १८५
चयते-ऋ. ६१३
चरति-ऋ. १८६
चर्चयति-ऋ. प्राति. ६१२
चर्मव समविव्यक्तमांसि-ऋ. ४६५
चलन्ति-षत्रा. १८८
चलाचलासः-ऋ. १८८
चष्टे-ऋ. १८२
चातनैः-गोत्रा. १८४
चातयते-ऋ. १८३
चायमानः-ऋ. १८९
चालय-पै. ६१२
चालयेत्-काठ. ६१२
चिकितानः-ऐत्रा. ८०
चिकित्स्यते-अन्न. ८०
चिकित्स्यम्-यो. शि. ८०
चिकेतति-८०
चिकेतु-तै. ७९
चितयन्ति-ऋ. १९०
चितयन्ते-ऋ. १९०
चिनुते-मैसं. १८९
चिन्तयति-मैत्र्यु. ६१४
चिन्तयेत्-गोत्रा. ६१४
चिन्ताम्-गोत्रा. ६१४

चूर्णयित्वा-बृहज्जाबालो. ६१८
चेतति-ऋ. १९०
चेतयते-शत्रा. ६१३
चोदत्-तैत्रा. ६१६
चोदते-ऋ. ६१६
चोदयत खुदत वाजसातये-ऋ. १४४
चोदयामि-शो. ६१६
चोरभयम्-खि. ६१७
च्यवते-तै. १९६
च्यवम्-ऋ. १९६
च्यावयति-अ. वे. ६१९
(छ)
छदयति-ऋ. १९७
छन्ति-ऋ. ६२०
छन्दति-ऐ. आ. ६२०
छन्दयति-शा. आ. ६२०
छर्दयन्ति-शत्रा. ६२१
छादयति-शत्रा. ६१९
छिनत्ति-तै. १९८
छेदयति-शा. श्री. ६२२
छयति-शत्रा. १९९
(ज)
जक्षतः-ऋ. २००
जक्षीयात्-ऋ. २००
जगाद-मै. १५१
जगार-ऋ. १६५
जजस्तम्-ऋ. ६२४
जजान-ऋ. २०१
जजास ते विषम्-अ. वे. २०५
जठर आ वृषस्व-ऋ. ४५९
जनयति-तै. २०१
जनिष्ट योषा पतयत् कनीनकः-ऋ. ६८
जपति-शत्रा. २०१
जमदग्निः-खि. २०२
जम्भयन्तः-ऋ. ६२३

जम्भयन्ति-पै. ६२३
जयति-ऋ. २०६
जरति-बोढो. ६२४
जरायै निघुवामि त्वा-अ. वे. २७२
जलवतोत्तानेन पात्रेण देहस्थालीं टङ्कयति-का.
श्री. ६२६
जल्पन्-शब्रा. २०४
जल्प्याः-ऋ. २०५
जवते-तै. २०८
जवनः-श्वेताश्व. २०८
जवनी-ऋ. २०८
जवेते-ऋ. २०८
जषाः-अ. वे. २०६
जहाति-ऐत्रा. ५५२
जागति-मै. २०६
जागृहि-ऋ. २०६
जानाति-ऋ. तै. मै. २१३
जायते-ऋ. २०१
जारयन्ती-ऋ. ६२४
जासयति-शब्रा. ६२३
जिगाति-ऋ., ऐत्रा. १५५
जिघति देवान्-ऋ. १८०
जिघमि-ऋ. १८०
जिघ्राति-शब्रा. १८१
जिनाति-ऋ.; मै.; शब्रा. २१३
जिन्वति-ऋ. २०७
जिहीडिरे-शब्रा, काब्रा. ५६०
जीर्यति-तै., अ. वे. २१२
जीवति-ऋ. २०८
जुगुपुः-ऋ. १६०
जुगुप्सेत्-छान्दो. १६०
जुज्युषन्ति-शब्रा. २१३
जुनन्ति-तैब्रा. २०९
जुषताम्-खि २१०
जुषते-शब्रा. २१०

जुषस्व शिपिविष्टहव्यम्-ऋ. ४८१
जुहोति-ऐत्रा; तैब्रा. ५५५
जूर्यति-ऋ. २१०
जूर्वन्-ऋ. २१०
जूम्भकः-भावनोप. २११
जूम्भसि-तेजोबिन्दू. २११
जूम्भिताः-खि. २११
जेहमानम्-ऋ.; तै. २१२
जेहमाना-शौ. २१२
जोषिषत्-ऋ. २१०
ज्ञपयते-छान्दोग्यो. ६२५
ज्ञपय राजपुत्र-शाङ्खा. श्री. ६२५
ज्ञपयिष्यामि-कौ. ६२५
ज्ञापयते स प्रस्तावः-छान्दोग्यो. ६२५
ज्ञासे-तैब्रा. २१३
ज्या इयं समने पारयन्ती-ऋ. ६६२
ज्यास्यन्ति-काठ. २१३
ज्योतताम्-मै. २१४
ज्यति-ऋ. २१४
ज्यसानस्य-ऋ. २१४
ज्वरम्-खिसा. २१४
ज्वलति-तै., गोब्रा., तै. आ. २१५
ज्वलयन्ति-आर्षे. २१५
ज्वालय ज्वालय-लाङ्गूलोपनि. २१५
(क्ष)
क्षटिति-कात्या. श्री. २१५
(त)
तं स्तोत्राय प्रमीवति-शब्रा. ३६४
तकन्ती-पै. २२२
तक्ति-ऋ. २२२
तक्षति-तै. २२२
तच्छपितमिव यज्ञस्य भवति-शब्रा. ४८१
तटति-शब्रा. २२३
तण्डुलः कणः-अ. वे. २२४
तत आप्यायसे पुनः-ऋ. ३१३

ततनन्-ऋ. २२४
 ततर्द-तैत्रा. २२६
 ततो विधूपायत्प्रत्यक्कर्तारम्-अ. वे. २७२
 तत्सार-ऋ. २४७
 तद्देवतां पशुभिर्बह्यन्ते-पञ्चविंशत्त्रा. ३२०
 तद्यथाभिहेषते पिपासते-ऐत्रा. ५६१
 तनुते-ऋ. २२४
 तपति-ऋ. २२४
 तपस्तप्यामहे-अ. वे. २२५
 तपस्व तम्-ऋ. ६३१
 तपुर्यस्तु-ऋ. ३८४
 तमद्भिरभिमृशति-शत्रा. ३७६
 तमाहरामि-ऋ. ५५८
 तमूर्दरं न प्रणता यवेन-ऋ. ४२
 तमेवैतत् प्रघर्षयति-कौषीतक्या. ६४५
 तर्दः-ऐत्रा. २३८
 तळित्-ऋ. ६३०
 तल्लोकं शिषति-तैत्रा. ४८२
 तवीति-ऋ. २३०
 तस्मात् पशव्यमूषरमित्याहुः-शत्रा. ४४
 तस्य वज्रः क्रन्दति-ऋ. १०९
 तस्य (यो) वल्कः परापतत्-तैत्रा. ७०२
 तस्यै द्वे अक्षरे अमीयेताम्-तै. ३६३
 ता ईर्ष्यन्तीः पुनरगच्छन्-तै. ३४
 ताडनम्-बृहज्जाबालो. ६३०
 ताडय ताडय-लाङ्गूलो. ६३०
 ताभिः सचते गोपितिः सह-ऋ. ५०४
 ताम्यति-तैत्रा. २२५
 तामु गोमयानि च शुम्बलानि-शत्रा. ६०६
 तितिक्षते-शत्रा. २२८
 तित्याज-ऋ. २४१
 तित्विषे-ऋ. मै. २४७
 तिलस्य-गोत्रा. २२९
 तिलाः-तात्रा. २२९
 तिष्ठति-ऐत्रा. ५३१

तिष्ठते-शत्रा. ५३१
 तिष्ठेल्लम्बेत-वा शत्रा. ४१८
 तुङ्गाते वृष्णं पयः-ऋ. ६३४
 तुताव-ऋ. २३०
 तुतुयति-ऋ. २३५
 तुन्दाना-शौ.; पै. २४२
 तुपति-काठ. २३३
 तुष्यति-महोपनि. २३६
 तूर्वन-तै. २३५
 तूर्वन्त-मै. २४७
 तूर्वसि-ऋ. २३५
 तृहत्-ऋ. २३७
 तृहति-मै. २३७
 तृणधि-अ. वे. २३८
 तृणेढि-जैत्रा. २३८
 तृणेढु-शौ. २३८
 तूपत्सोमं पाहि दह्यादिन्द्रः-ऋ. २३९
 तृष्णुत-ऋ. २३९
 तृष्णुहि-ऋ. २३९
 तृम्पन्तु-शत्रा. २४०
 तृम्पसि-ऋ. २४०
 तेजमानः-शत्रा. २२८
 तेजसे-ऋ. २२८
 तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वम्-ऋ. ४३८
 ते न्य विशन्त केपयः-ऋ. १०४
 ते बाहुभ्यां घमितमग्निम् जहुः-ऋ. २६९
 ते सेधन्ति पथो वृकम्-ऋ. ५१०
 त्यजति-ब्रह्मोपनि २४१
 त्रसन्ति-ऋ. २४३
 त्रिभिः काण्डैः-अ. वे. ५७९
 त्वं गन्धने विनाशय-अ. वे. ६०१
 त्वक्-ऋ. २४६
 त्वक्षसा-ऋ. २४५
 त्वक्षाणो अति विश्वा-ऋ. २४५
 त्वचस्यम्-अ. वे. २४६

त्वमंशो विदथे देव भाजयुः-ऋ. ५६९
 त्वमस्य क्षयसि यद्ध विश्वम्-ऋ. १२३
 त्वमिटतो रथमिन्द्र प्रावः सुतावतः-ऋ. २७
 त्वरेत-काठ; क; गोत्रा. २४६
 त्वां मृत्युर्दयताम्-अ. वे. २६२
 त्वा भर्त्सयामि दूषयिष्यामि-अ. वे. ६७०
 त्सरति-शौ. २४७

(द)

दंदशानाः-ऋ. २४८
 दंसना-काठ. ६३९.
 दंसयः-ऋ. ६३९
 दंससः-बृहदारण्यको. ६३९
 दक्षते-ऋ. २४८
 दक्षसे-ऋ. २४९
 दध-पै. २४९
 दध्नुयात्-काठ. २४९
 दध्म-ऋ. २४९
 ददते-ऋ. २५०
 ददाति-ऋ. २५३
 दद्रुः-ऋ. २६४
 दधनत्-तैत्रा. २६८
 दधन्युः-ऋ. २६८
 दधन्वान्-कौ. २६८
 दन्द्रम्यमाणाः-कठोप. २६३
 दभन्ति-ऋ. २५१
 दभ्नोति-तै. २५१
 दद्यते-ऋ. २५१
 दरयन्तः-शौ. २५९
 दरयन्नदीदेः-ऋ. २६१
 दधि-ऋ. २६२
 दधन्ति-मै. २४८
 दहति-तै. मै. २५२
 दाता मे पृषतीनाम्-ऋ. ३१०
 दाति-ऋ. २५३
 दात्रम्-शत्रा. २५३

दान्ति-ऋ. २५२
 दामतूष-पञ्चविंशत्रा. २३७
 दाम्यत्-शत्रा. २५०
 दाम्यतु-पै. २५०
 दाशसि-ऋ. २५३
 दाश्नोति-ऋ. २५३
 दासम्-वनदुर्गोप. २५४
 दासस्य वृषशिप्रस्य-ऋ. ४८१
 दिदिष्टन्-ऋ. २५५
 दिवि मे अन्यः पक्षः-ऋ. २९१, ६४८
 दिशन्तु-तैत्रा. २५५
 दीक्षते-तै. २५६
 दीधितिम्-ऋ. २५६
 दीध्यानः-ऋ. २५६
 दीनाः-ऋ. २५६
 दीप्यते-तै. २५६
 दीयति-ऋ. २५६
 दीयते-कौ. २५६
 दीव्येयुः-मै. २५५
 दुद्रवत्-ऋ. २६६
 दुर्मदासो न सुरायाम्-ऋ. ५१४
 दुष्यति-शाङ्खाभा. २५८
 दुष्यन्ति-ऋ. २५८
 दुह्यति-इतिहासो. २५८
 दुह्यन्ति-ऋ. २५८
 दूर्वाया इव-ऋ. २५७
 दूर्वा रोहन्तु-ऋ. २५७
 दृंहति-मै. २५९
 दृढम्-योत., योशि. २६१
 दृप्यति-ऐत्रा. २५९
 दृप्यसि-जै. उ. २५९
 दृभीकम्-ऋ. २६०
 दृळ्हानि-ऐत्रा. २६१
 देव चक्रे यजमानस्य बृंहती परिप्लवेते-
 शत्रा. २३७

देवादाभीत्यसुराः-तै. ६४०
 देवानामपि हनुतः-ऋ. ५६२
 देवाय शस्ति शंस-ऋ. ४७१
 दोग्धि-ऋ. २५८
 दोहते-ऋ. २५८
 दोहन-तैत्रा. २५८
 द्यावा पृथिवी-ऋ. ३९९
 द्योतताम्-शत्रा. २६३
 द्योतते-गायत्रीरहस्यो. २६३
 द्योतमाना-ऋ. २६३
 द्यौर्जिहोत-ऋ. ५५२
 द्यौर्वना गिरयो वृक्षकेशाः-ऋ. ४३८
 द्रवन्ति-काठ. २६६
 द्राघिष्ठाभिः-कौ. जै. २६५
 द्राघमन्-ऋ. २६५
 द्रियेत-शांत्रा. २५९
 द्रुहति-तैआ. २६६
 द्रूणाति-मै. २६७
 द्रूणानः-ऋ. २६७
 द्रूतः-काठ. २६७
 द्वा जना यातयन्नन्तरीयते-ऋ. ६८४
 द्वेषते-तै. २६७
 द्वेष्टि-ऋ. २६७
 (घ)
 घत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन्-ऋ. २११
 घन्वन्ति-ऋ. २६८
 घमन्ति-ऋ. २७५
 घयति-ऋ. २७४
 घरते-पारमात्मिको-२७३
 घरणे-पुष्करे त्वा ददन्त २५०
 घावति-ऋ. २६९
 घावते-तै. २६९
 धिनोति-ऐत्रा. २७०
 धीमहि-तै. आ. २७५
 धृक्षामि-पै. २७१

धूनोति-पारमात्मिको. २७१
 धुवते-तैत्रा. २७२
 धूनोति-शौ. २७२
 धूपयति-तै. ६४४
 धूपायन्-तै. ब्रा. २७२
 धूर्वति-तै. २७१
 धूर्वन्तु-ऋ. २७१
 धृष्णुहि-ऋ. २७४
 धृष्णोति-शत्रा. २७४
 ध्मायमानस्य-शत्रा. २७५
 ध्यायति-तै. २७५
 ध्रजतः-तै. २७५
 ध्रियते-ऋ. २७३
 ध्रुवा गावो मयि गोपती-अ. वे. २७७
 ध्रुवो अस्तु-ऋ. २७८
 ध्वनयत्-तै. आ. ६४५
 ध्वनयन्-तै. आ. २७९
 ध्वरति-तै. २८०
 ध्वराम्-मै. २८०

(न)

न किल्बिषादीषते वस्व आकरः-ऋ. ८१
 नक्षति-शौ. २८०
 न तं पूषापि मृष्यते-ऋ. ३७७
 न ते सख्यमपह्नुवे-ऋ. ५६२
 नदतो नभस्वतः-अ. वे. २८२
 नदयन्तेति पृथिवीम्-ऋ. ६४७
 न ध्वंसमानस्तन्वी ३ रेप आघुः-ऋ. ४११
 न निभालयसे-छान्दोग्यो. ६७०
 नन्दते-कौलोपनि. २८२
 नन्दन्ति-ऋ. २८२
 न पुथेन न मुष्टिना-शत्रा. ६६२
 न ब्राह्मणो म्लेच्छेत्-शत्रा. ३८२
 नभन्ताम्-ऋ. ३८३
 नमन्ति-ऋ. २८३
 न मा यमति कश्चन-तै. ३८३

न यं जरन्ति शरदो न मासाः-ऋ. ६२४
 न यं वयन्ति-ऋ. ४६१
 नयति-ऋ. २८८
 नयते-शौ. २८८
 न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम्-ऋ. ६८३
 नरकाय राध्यति-आपस्त. ३९८
 न रेवता पाणिना-ऋ. ४१२
 नर्देत-ऐत्रा. २८४
 न वायन्ति-ऋ. ४६४
 न विरहयेदाचार्यम्-शाङ्खागृ. ६८८
 नवीनोत-ऋ. २८९
 नश्यति-तै. २८४
 न संयतमाद्रियते-शब्रा. २५९
 नसते-ऋ. २८५
 न स्वप्नाय स्पृहयन्ति-ऋ. ७२९
 न हेषन्तं पेरुमस्यसि-ऋ. ५६१
 नह्यति-ऐत्रा. २८५
 नह्यते-तै. २८५
 नाञ्जिभिर्व्यश्वितन्-ऋ. ५०१
 नात्मना तृप्यति नान्यस्मै ददाति-तै. २३९
 नाद्रासीदेवः-काठ. २६७
 नाघमानः-तै. आ. २८६
 नाघमानस्य कारोः-ऋ. २८६
 नाघमानेव योषा-ऋ. २८६
 नानदति-ऋ. २८२
 नान्यासां कीर्तयाश्चन-ऋ. ५९२
 नापगुरेत न निहन्यात्-तै. १६१
 नास्मै समितिः कल्पते-अ. वे. १००
 नास्य क्षेत्रे पुष्करिणी नाण्डीकं जायते विषम्-
 अ. वे. ३२६

निसते-ऋ. २८६
 निक्ष दर्भं सपत्नान् मे-शौ. २८६
 निचेतारा च कर्णेः-ऋ. ५८१
 निजमहे-पै. २८६
 नि त्रिगमानि आशयन् आश्यानि-ऋ. ३४३

निद्यमान-ऋ. २८७
 निनर्दन्निव गायति-षब्रा. २८४
 निन्दति-तांब्रा. २८७
 निन्दात्-ऋ. २८७
 निभालय-कठो. ६७०
 निमृञ्ज्यात्-शब्रा. ३७४
 नि लिम्पामि-अ. वे. ४२२
 निशित-कठो. ४७९
 निष्कमिव प्रतिमुञ्चत-अ. वे. ६४८
 निष्टचायताम्-वा. सं. ५०१
 नुदतु-खि. २८९
 नुदते-तै. २८९
 नृदस्व-ऋ. २८९
 नृतमानः-ऋ. २९०
 नृत्यति-शब्रा. २९०
 नृत्यन्ति-शौ. २९०
 नृभिर्नृवन्तः-ऋ. २९०
 नेत्पशून् प्रमदे करवामहे-शब्रा. ३८०
 नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ-ऋ. २९१
 नेदोयसः कूळयातः पर्णीरुत-ऋ. ९६
 नेनिके-ऋ. २८६
 नेषणि-ऋ. २९१
 नेषति-ऋ. २९१
 नैनं दक्षिणा व्लीनाति-तैब्रा. ४७०
 नैनं दुन्वन्ति-शौ. २५७
 नोनुमः-अशि. २८९
 नोपदस्यन्ति-ऋ. २५२
 न्यूह्यन्ति-ऐत्रा. ३७

(प)

पक्षो वयो यथोपरि-ऋ. २९१
 पचति-ऋ. २९१
 पचते-शौ. २९१
 पञ्चपर्वा नदी-श्वेताश्वतरोप. २९५
 पञ्चस्रोतोऽम्बु-श्वेता. उ. १४

पञ्चालानाचक्षते-शत्रा. २९२
 पटु०-तेजोबिन्दूप. २९२
 पठन्ति-तै. आ. २९२
 पणते-शत्रा. २९३
 पणयः-ऋ. २१३
 पणायन्ति-जै. उ. २९३
 पणेश्चेद् वि अदा गनः-ऋ. ३८०
 पण्डितम्मन्यमान०-मुण्डकोप. २९३
 पतति-ऋ. २९३
 पद्यते-शौ. २९४
 पनिष्ठ-ऋ. २९४
 पन्थानो येभिर्विश्वमैरयः-अ. वे. ५७६
 पपाद-ऋ. २९४
 पम्लुक्तम्-ऋ. ३८१
 पयते-ऋ. २९४
 परितुन्दन्ति-शत्रा. २३८
 परिभुजद्रोदसी-ऋ. ३३७
 परि श्वभ्रेव दुरितानि वृज्याम्-ऋ. ७२०
 परिशुम्भति (अग्निम्)-अ. वे. ४८७
 परिष्वजे-ऋ. ५४५
 पर्णः-शत्रा. ६१५
 पर्णवीरिव दीयति-ऋ. २५६
 पर्णानि-सात्रा. ६५१
 पर्णेभिः शकुनानाम्-ऋ. ६५१
 पर्यङ्क्ष्याते-ऋ. ४. ५७०
 पर्यचामि हृदा मतिम्-ऋ. ५
 पर्वतं गिरिम्-ऋ. २९५
 पर्वते-गोशू. ३१०
 पलङ्ग्य-कात्या. श्रौ. ४
 पल्यङ्ग्यन्ते-शत्रा. ४
 पल्यूलनम्-शौ. ६५२
 पल्यूलयति-काठ.; तैत्रा. ६५२
 पल्यूलयेयुः-तै. ६५२
 पवते-ऋ. ३०५
 पशुभिरुपदस्यति-अ. वे. २५२

पशून्-ऋ. २९६
 पश्यन्ति-ऋ. २६०
 पस्पशे-शत्रा. ५३५
 पाति-ऋ. २९७
 पात्राणि यूष्ण आसेवनानि-ऋ. ३८८
 पामानं कषमाणम्-छान्दो. ७५
 पारयति-तांब्रा. ६६३
 पारयते-शत्रा. ६६३
 पाशयेत-क. ६५३
 पाशान्-खि. ६५३
 पाषाणः-षत्रा. ६५३
 पाष्यारुजः-ऋ. ६५३
 पिशतु-शत्रा. ३००
 पिशते-ऋ. ३००
 पिच्छ-का. श्रौ. २९७
 पिच्छल-छान्दोग्यो. २९७
 पिठोनस्-ऋ. २९९
 पिण्डानां प्रजुहोम्यग्निम्-ऋ. ३००
 पिण्डि-शौ. ३००
 पिता कुटस्य चर्षणिः-ऋ. ८५, ५८४
 पितेव पुत्रानभि सं स्वजस्व-अ. वे. ५४५
 पिनष्टि-ऋ. ३००
 पिन्वति-ऋ. ३००
 पिन्वते-ऋ.; ऐ. आ ३००
 विपर्तन-ऋ. ३०७
 विपर्ति-ऐत्रा. ३०७
 विपति-खि. ३१०
 विप्यायताम्-ऋ. ३१२
 पिबति-तै. २९६
 पिबन्ति-ऋ. २९६
 पिबना-ऋ. ७१२
 पिस्यति-शत्रा. ३०१
 पीडय-शौ. ६५७
 पीडयानि-जैउ. ६५७
 पीत्वी शिप्रो अवपयः-ऋ. ४८१

पीबः-ऋ. शी. ३०२
 पीवानं मेषमपचन्त वीराः-ऋ. ३६२
 पुण्ड्र-ऐत्रा. ३०३
 पुनाति-ऋ. ३०६
 पुनीते-मै.; काठ ३०६
 पुरा पुरं समिदम्-ऋ. ३०३
 पुरुष कुणप-शत्रा. ८६
 पुरुषानाक्रन्दयतः-शत्रा. ५९४
 पुलस्त्य०-अ. वे. ३०४
 पुषन्तः-पारमात्मिकोप ३०४
 पुष्पं पुष्प्यतेः-निह. ३०५
 पुष्यति-ऋ. ३०४
 पुष्यन् रयि सचते-५०४
 पूजयति-बिल्बो. ६६१
 पूजयेत्-मैत्रेय्यु. योशि. ६६१
 पूयति-तै., शत्रा. ३०६
 पूयते-ऋ. ३०५
 पूलक-का. श्री. ३०७
 पूल्य-अ. वे. ३०७
 पूषणस्य-ऋ. ३०७
 पूषा-ऋ. ३०७
 पूषेम-शी. ३०७
 पूचन्ति सु वां पूचः-ऋ. ६६२
 पूच्छति-तै. ३१३
 पूञ्चन्ति-ऋ. ३०८
 पूणकि-शत्रा. ३०८
 पूणति-ऋ. ३०९
 पूणस्व-मा., तै., शी. ३०९
 पूणाति-शी. ३१०
 पूणीतः-ऋ. ३१०
 पूयक्-ऋ. ६६२
 पूषत्-अ. वे. ३१०
 पेसुकः-शत्रा. ३११
 पोषयति-शत्रा. ६६०
 पोषयाति-पै. ६६०

पोषयेत्-योशि. ६६०
 पोषस्व-खि. ३०४
 प्यायतात्-शत्रा. ३१८
 प्यायताम्-शत्रा. ३१२
 प्यायन्ति-जैत्रा. ३१२
 प्रक्षाल्य पाणी-शत्रा. ५९६
 प्रच्छते-ऋ. ३१३
 प्रणुयात्-शाङ्खा. ब्रा. २८९
 प्रतिलामि-वासं २२९
 प्रतिशुष्यतु यशो अस्य-ऋ. ४८८
 प्रतिश्रोणः स्यात्-ऋ. ४९७
 प्रतिस्पशो विसृज-ऋ. ५३५
 प्र ते सोतार ओष्यः-ऋ. ५५
 प्रत्यगेनमभिचारः स्तृणुते-तैत्रा. ५२८
 प्रत्यग्रं शृणीहि-ऋ. ३
 प्रथते-तैत्रा. ३१३
 प्रथते वृषायते-ऋ. ३१३
 प्र प्रेङ्क्ष ईङ्क्षयावहे-ऋ. ३२
 प्रमन्महे शुषम्-ऋ. ४८९
 प्रमाद्यति-शत्रा. ३५२
 प्रयात शीभमाशुभिः-ऋ. ४८३
 प्र ये शुम्भन्ते जनयो न सप्तयः-ऋ. ४८७
 प्र रुजन्ति भामाः-ऋ. ६७१
 प्र वृञ्जे-ऋ. ४५७
 प्र...ल्लीनः-अ. वे. ४७०
 प्र भ्राजमाना व्यवदाताः-तै. आ. २६२
 प्रातः सवन ऊर्वा माध्यन्दिने-ऐत्रा. शाश्वो. ४३
 प्राषितः-पै. २३
 प्रासि-ऋ. ३१४
 प्रीणयन्ति-खि. ६६३
 प्रीणाति-तै. ३१४
 प्रीणीते-ऋ. ३१४
 प्रुष्णते-मा. ३१५
 प्रुष्णुवन्ति-तै. ३१५
 प्रेङ्क्षं हिरण्यं शुभेकम्-ऋ. ६६४

प्रेङ्क्षमारुह्य होता महदुक्थमनुशंसति-काठ. ६६४

प्रेणिम् भावकम्-ऋ. ३१५

प्रेमान्धः ख्यन्निः श्रोणो भूत्-ऋ. ५७२

प्रोथत्-ऋ. ३१६

प्रोथन्तम्-ऋ. ३१६

प्रोष्टः-खि. ३१४

प्लक्षः-तै. ३१६

प्लवते-ऐत्रा. ३१६

प्लवते-ऋ., पै. ३१७

(फ)

फणः (फणति)-तैत्रा. ३१९

(ब)

बंहयते-मै., काठ ६६४

बदरी-शाङ्खागृह्य. ३२०

बघते-शब्रा. ३२०

बघ्नाति-तै. ३२१

बन्धयामि-वनदुर्गो. ६६५

बप्सति-३३४

बभञ्ज-ऋ. ३३०

बभस्ति-शौ. ३३४

बभाण-बृहज्जाबालो. ३३१

बभ्रिर्वञ्जम्-ऋ. ३२१

बर्हणाकृतः-ऋ. ३२२

बर्हणा परिवर्हणा-निरु. ३२२

बर्हय-को. ३२८

बलनाम्नोऽसुरस्य भटैः-ऋ. ३३१

बलिष्ठं द्यायति-शब्रा. ४९३

बल्वलीति-शब्रा. ३२२

बस्ताजिन-कात्या. श्रौ. ६६६

बिभर्ति-मा. ३३९

बिभर्मि-ऋ. ३३९

बिभर्षि निष्कम्-ऋ. ६४८

बिभेति-ऐत्रा. ३३७

बिसानि स्तेनो अप सो जहार-ऐत्रा. ३२५

बीभत्सते-तैत्रा. ३२०

बीभत्सुः-ऋ. ३२०

बुडिल-शब्रा. ३२६

बुध्यति-गर्भ. ३२७

बुध्येत-योशि. ३२७

बुलिल-शब्रा. ३२६

बुल्व-शब्रा. ६६७

बृंहयति-अशि. ६६८

बृंहयेत्-वृजा. ६६८

बृहति-पै. ३२९

बृहस्पतिस्त्वा सुम्ने रण्वति-तै. ३९३

बेधिषे-ऋ. ३२०

बोधतु-मन्त्रब्रा. ३२७

बोधयति-ऋ. ३२६

बोधिषीमहि-मै. ३२७

बोलयति-कात्या. श्रौ. ६६७

ब्रवीति-ऋ. ३३०

ब्रह्मद्विषः सूर्याद्यावयस्व-ऋ. ६८४

ब्राह्मोडुपेन प्रतरेत-श्वेताश्व. ४०

ब्रुवते-जै. ३३०

ब्रूते-मन्त्रब्राह्मण. ३२०

ब्लेष्कोऽसि निऋत्याः पाशः-६६८

(भ)

भक्षति-पै. ३३०

भक्षयति-तै. ६६८

भजध्वम्-शौ. ३३०

भजन्ते-ऋ. ३३०

भण्डानः पै. ३३२

भण्यते-तेजोविन्दुप. ३३१

भदन्ते-ऋ. ३३२

भद्रं भल्यस्याः-ऋ. ३३३

भनक्ति-शौ. ३३०

भन्दना-ऋ. ३३२

भयते-ऋ. ३३७

भरति-शौ. ३३९

भरते-तै. ३३९

भर्जति-मैत्रायण्यु. ३३९
 भर्जितम्-शि. ३३९
 भर्वति-ऋ. ३३३
 भर्वन्-तै. ३३३
 भलाय स्वाहा-गोगू. ३३३
 भवति-ऋ. ३३८
 भवते-मुण्डको ६७२
 भषम्-मा. ३३४
 भसत्-ऋ. ३३४
 भाति-ऋ. ३३४
 भामः-व. ३३५
 भामितः-श्वेताश्वतरो. ३३५
 भावयति-ऐतरेयो. ६७२
 भाषते-ऐ. आ. ३३५
 भासते-कौलोप. ३३५
 भिक्षते-ऋ., शत्रा. ३३६
 भिनत्ति-तै. ३३६
 भिन्दुः-सात्रा. ३३६
 भिया यामेषु रेजते-ऋ. ४१०
 भुङ्क्ते-शाखा. ३३७
 भुनक्ति-तै. ३३७
 भूयिष्ठं श्लाघेत-शत्रा. ४९८
 भूषसि-ऋ. ३३८
 भूषेम-शौ. ३३८
 भूञ्जाति-ऋ. ३४३
 भ्यसात्-जै. ३४१
 भ्रंशते-तै. ऐत्रा. ३४१
 भ्रंशेऽपि-रथो वर्तमानो भ्रंशन्ति-ऐत्रा. ३४४
 भ्रमात्-ऋ. ३४२
 भ्रशत्-ऋ. ३४२
 भ्राजसे-तैत्रा. ३४३
 भ्राम्यति-पार गृह्य. ३४२
 भ्राम्यते-श्वेताश्वरो. ३४२
 भ्रीणन्ति-ऋ. ३४४
 भ्रूण-ऋ. ६७२

भ्रूणहत्या-तै. आ. ६७३
 भ्रेषते जनो न रेषत्-ऋ. ४०२
 भ्रेषते जनो न रेषन्मनः-ऋ. ३४४

(म)

मक्षु-निघ. ३४६
 मखस्य ते-ऋ. ३४७
 मङ्गलोपेप्सा-शत्रा. ३४७
 मज्जति-षत्रा. ३५७
 मज्जन्ति-ऋ. ३५७
 मठः-मैत्रेय्युप. ३५०
 मठम्-योत. ३५०
 मणिना-ऋ. ३५०
 मण्डूकः-ऋ. ३५१
 मथ मथ-त्रिपुरातापिन्यु. ३५१
 मथन्तः-ऋ. ३५३
 मथनामि-शौ. ३५३
 मदन्ति-ऋ. ३५२
 मदन्तीभिर्मर्जयन्ते-तै. ६८१
 मदयन्ति-पै. ३५२
 मदेचित्तस्य प्ररुजन्ति भामाः-ऋ. ३३५
 मध्वा पृश्ने नद्यः-ऋ. ३०८
 मध्वो न मक्षः-ऋ. ३४६
 मनवते-ऋ. ३५२
 मनुते-तै. ३५२
 मनुष्य ऋज्जते गिरा-ऋ. ४७
 मनो जरिष्ठं पतयत्स्वन्तः ६५०
 मन्यति-तै. ३५३
 मन्यन्ति-ऋ. ३५३
 मन्दसे-ऋ. ३५३
 मन्दामि-तै. ३५३
 ममक्चन त्वा कुषवा जगार-ऋ. ९४
 मम्नाते हन्द्र रोदसी-ऋ. ३७९
 मय इवापः-ऋ. ३५४
 मयि ते वेष्टतां मनः-अ. वे. ४६३
 मर्षतः-कौ. ३७६

मर्धति-ऋ. ३७६
 मर्मणि ते वर्मणा छादयामि-ऋ. ६१९
 मर्या येव कन्या शश्वचै ते-ऋ. ४९९
 मर्धयन्ति-मै. ६८१
 मशकस्यारसं विषम्-अ. वे. ३५६
 मष्णार-ऐत्रा-३५६
 मष्मषाकरं दृषदा खल्वाँ इव-अ. वे. ३५६
 मस्तिष्काजिज्ज्ञायाः-३५६
 गृहयति-तै. ६७५
 महयते-ऋ. ६७५
 महयन्ति-तैत्रा. ६७५
 महाद्रुमा उन्मूलन्ति-षत्रा. ३७२
 महान्तं चिदर्वुदं नि क्रमोः पदा-ऋ. १८
 महिमानं पनायत-ऋ. २९४
 महीयते-ऋ. ६७५
 मांसानि कृश्यतः कृश्यन्ति-शत्रा.
 मार्को सं शारि केवटे-ऋ. १०५
 माठरीपुत्र-शत्रा. ३५०
 मा श्वायतो जरितुः काममूनयोः-ऋ. ५७७
 माद्यति-नारदपरिव्राजको.-३५२
 मा युगं विशारि-ऋ. ७१३
 मा रिषाम वयं तव-ऋ. ४०२
 मार्स्तं गणम्-ऋ. ६००
 माष्टि-शाआ. ३७४
 माला-आश्व. ग्रह्या-३५४
 मा हेल्ले भूम वरुणाय-ऋ. ५६०
 मिच्छमानाः-खि. ३५९
 मित्रं न शेवं दिव्याय जन्मने-ऋ. ४९०
 मित्रो जनान् यातयति ब्रुवाणः-ऋ. ६८४
 मिथती-ऋ. ३६०
 मिनाति-तैत्रा. ३६३
 मिनोति-तै. ३५९
 मिनोतु-ऋ. ३५९
 मिन्दा-तै. ६७८
 मिमीते-ऋ. ३५८

मिलित्वा-योगकुण्डल्यु. ३६१
 मिश्रम्-तै. ६७८
 मिथ्याः-तै. ६७८
 मोमति-ऋ. ३६३
 मोमांसन्ते-तै. ३५८
 मोमृषः-शौ. ६८१
 मोयते-गोत्रा. ३६३
 कौषोतकिब्राह्मणो.
 मोलितः-ऐआ. ३६३
 मुह्यति-शत्रा. ३७१
 मुह्यन्तु-ऋ. ३७१
 मूते-मै. ३७१
 मूत्रं भवत्वामयत्-अ. वे. ५७२
 मूत्रितः-परिव्राजको. ६८०
 मूर्च्छति-मै. ३६९
 मूलं यातुधानस्य वृश्च-ऋ. ६८०
 मूषो न शिश्नान्यदन्ति-ऋ. ३७२
 मुक्षा-ऋ. ३७३
 मृगयन्ते-ऋ. ६८०
 मृगयेते-पै. ६८०
 मृजन्ति-ऋ. ३७४
 मृजन्ति वाजिनं घृतेन-ऋ. ६८१
 मृज्जत-ऋ. ३७४
 मृडसे-काठ. ३७४
 मृगीहि विश्वा पात्राणि-अ. वे. ३७७
 मृण्यम्-ऋ. प्राति. ३७३
 मृतयोः पदं योपयन्तः-ऋ. ३८७
 मृदा दिग्वा-शत्रा. २५५
 मृतु-ऋ. ३७४
 मूलम्-ऐत्रा. ३७४
 मृशते-पै. ३७६
 मृष्टे-शत्रा. ३७४
 मेति-तैआ. ३६३
 मेथिष्टाः पिन्वानाः-तै. ३७८
 मेदताम्-ऋ. ३६०

मेद्यति-तै. ३६०
 मेद्यन्तु-ऋ. ३६०
 मेघयुम्-ऋ. ३७९
 मेळि मदन्तम्-ऋ. ३७८
 मेषत्-मै. ३६२
 मेहति-तै. ३६२
 मोक्षयेत्-ऐत्रा. ६८२
 मोटने-का. श्री. ३६६
 मोदते-ऋ. ३६९
 मोषथा वृक्षं कषन्तेव-ऋ. ३७०
 म्रियते-ऋ., शत्रा., अमृतनादोप. ३७३
 म्लयति-शत्रा. ३८२
 म्लातानि-ऋ. ३८२
 म्लोचन्ति-शत्रा. ३८१

(य)

यं सोम कृण्वन्तमसे विपृचे-ऋ. ३०८
 यं सुगोपा रक्षति-ऋ. ३८९
 यः सोमं पीत्वा छर्दयेत्-लाट्या. ६२१
 यक्षते-तांब्रा. ६८३
 यच्छति-ऋ., तै., शी. ३८४
 यच्छसने न गावः-ऋ. ४७८
 यजते-ऐत्रा., तैत्रा. ३८३
 यज्ञं संबवर्ह-शत्रा. ३२८
 यज्ञमेव तन्म्रदयति-तै. ३८०
 यज्ञो हूच्छंति-का. ५५७
 यत्ति-ऋ. ३८३
 यस्तते-ऋ., तै., शत्रा. ३८३
 यत्त ऊनं तत्त आपूरयति-अ. वे. ५७७
 यत्क्षुरेण वप्ता वपसि केशश्मश्रु-अ. वे. ४४०
 यत् त्वा पुच्छादीजानः कुहया कुहयाकृते-ऋ.
 ५९०
 यत्पज्जन्यः स्तनयन् हन्ति-ऋ. ७२६
 यत्र नार्युपच्यवं शिक्षते-ऋ. ४८०
 यत्र सर्वत्र आपः प्रध्वंसेरन्-आश्व. गृह्य. २७८

यथा कडा अवदन्ती वाचा-शत्रा. ६३
 यथा न पूर्वमपरो जहाति-ऋ. ५५२
 यदश्लोणत् तच्छोणा-तैत्रा. ४९७, ४९९
 यदश्वत् तन्मेघ्यमभूत्-शत्रा. ४८३
 यदास्य पृथिवी तटति-अद्भु. ब्रा. २२३
 यदि ग्रावाणः संह्लादेरन्-आश्व. श्री. ५६३
 यदि निद्रायात्-शत्रा. २६७
 यदि पुरोडाशः स्फुटेत्-आश्व. श्री. ५३९
 यदि शक्नवाम-ऋ. ४७१
 यदि श्रोता जुहोतन-ऋ. ४९५
 यदीमृण्वन्ति वेधसः-ऋ. ४६
 यदी विशो मानुषीर्देवयन्तीः-ऋ. ६४२
 यदुपनद्धस्य संशुच्यति-शत्रा. ४८४
 यद् गिरामि संगिरामि-शी. १६५
 यद् बंहिष्ठम्-ऋ. ३२०
 यद्युयुज्जे किलास्यः-ऋ. ८०
 यद्गुह्यस्य कीर्तयति-तै. ५९२
 यद्वा कुश्यति-शत्रा. ९४
 यद्वा शेष उत्तानूतम्-ऋ. ४७४
 यद् वीळयासि वीळु तत्-ऋ. ७०७
 यन्तु वक्षणीः-ऋ. ४३३
 यन्न जरा इति मन्यसे-ऋ. ३५२
 यभ मांम्-अ. वे. ३८३
 यमयति-शत्रा. ३८४
 ययेयुः-मै. ३८४
 यवमुष्टि भ्रज्जति-गोगु. ३४३
 यस्तेऽविधत्-ऋ. ४५१
 यस्मादृते न सिध्यति यज्ञः-ऋ. ५११
 यस्या उदरमामयत्-ऋ. ५७२
 यहुः-ऋ. ३८४
 यां कामयते सा भूत्वेलयति-शत्रा. ५७६
 याः कलन्दास्तमिषीचयोऽक्षकामाः-अ. वे. ११४
 याचति-तै., मै., शी., शत्रा. ३८५
 यातनाः-भवसन्तारणोप. ६८४
 यातनानाम्-भस्मजाबालो. ६८४

याति-निघ. ३८४; ऋ., तै., शी. ३८५
 यामि-निघ. ३८५
 यियस्सत इव मे मनः-शा. श्री. ३८३
 युङ्क्ते-ऋ., तै. ३८७
 युच्छति-ऋ. ३८६
 युच्छन्ति-पै. ३८६
 युज्यते-ऋ., तै., शी. ३८६
 युध्यति-मै., शत्रा., निघ. ३८७
 युनक्ति-शत्रा. ३८७
 युनजते-ऋ., तै. ३८७
 युपितम्-शी. ३८७
 युयोतु-ऋ. ३८६
 युयोप नाभिरुपरस्यायोः-ऋ. ३८७
 युवस्व-ऋ. ३८६
 युष्यन्ते-तै. आ. ३८७
 यूयं गावो मेदपथा कृशम्-ऋ. ६७७
 यूयं वृष्टि वर्षयथ-ऋ. ७१०
 यूषः-शां. श्री., गोग्. ३८८
 ये के च कुरुपाञ्चालानां राजानः-ऐत्रा. २९२
 येतिरे-ऋ. ३८३
 ये त्वारम्य ऋ. ३९४
 येषु ष्वजेषु पतन्ति-ऋ. २७९
 यो गोः कर्णावास्कुनोति-अ. वे. ५२१
 योजते-ऋ. ३८७
 योत्सि-ऋ. ३८७
 योनासे परिसर्पति-अ. वे. २८६
 यो विश्वस्य क्षयति-ऋ. १२३
 योति-निघ. ३८५
 यौमि-शी. ३८६
 (१)
 रंहति-निघ. ३८८
 रंहयन्त आ शवः-ऋ. ६८६
 रक्षति-तै. ३८९
 रक्षते-शां. आ. ३८९
 रक्षमाणाः-ऋ. ३८९

रक्षोः-शी. ३८९
 रजतः-शत्रा., तांत्रा. ३९०
 रजतम्-ऐत्रा. ३९०
 रजति-निघ. ३९०
 रञ्जयति-निघ. ३९०
 रणन्ति-ऋ., कौ., शी. ३९२
 रणयन्तु-शी., तैत्रा. ३९२
 रथः सूर्या वहति-ऋ. ४४६
 रथीव कशयाश्वी अभिक्षिपन्-ऋ. ७४
 रथो वर्तमानो भ्रवन्नेति-ऐत्रा. ३४५
 रदति-तांत्रा, जैत्रा., ३९३
 रदन्ति-ऋ. ३९३
 रध्यति--शत्रा. ३९३
 रध्यतु-ऋ., शी. ३९३
 रपति-ऋ. ३९३
 रपसा विदत् त्सरः-ऋ. २४७
 रपामि-शी. ३९४
 रफिताय-ऋ. ३९४
 रभस्व-शी. ३९४
 रभे-पै. ३९४
 रमते-ऋ., शी., पै. ३९५
 रम्बते-ऋ., शी. ३९५
 रयीयान्-ऋ. ३९६
 रवत्-तैत्रा. ४०४
 रसति-निघ., गोपालपूर्वतापिन्धुप. ३९६
 रसयति-शत्रा. ६८७
 रसयते-प्रश्नो. ६८७
 रसयेत्-शत्रा. ६८७
 रसेन भाजयति-शत्रा. ६७१
 राजति-ऋ. ३९८
 राजते-ध्यानविन्दूप., योधि. ३९८
 राजतो निष्कः-पञ्चवि. ब्रा. ६४८
 रातिं सवर्पतिं महे-वासं. ३५७
 राति-निघ., रापू. ३९७
 राते-तै., तैत्रा.-३९७

राधति-ऋ. ३९८
 राध्नोति-शत्रा. जैउ. ३९८
 राध्यते विद्युति मानवद्ववति-तैत्तिरीयो. ३९८
 रामयः-ऋ. ३९५
 रायसि-ऋ. ४१२
 रारपीति-ऋ. ३९४
 रासते-ऋ., शत्रा. ३९९
 रासमाना-पै. ३९९
 रासि-ऋ. ३९७
 रिणक्-ऋ. ४००
 रिणक्ति-ऐत्रा., गोत्रा. काठ. ४००
 रिणाति-निघ., ऋ. ३९९, ४०३
 रिणाति पश्वः सुधितेव बहृणा-ऋ. ४०३
 रिप्तम्-ऋ. ४०१
 रिफती-शौ. ४०१
 रिपयते-आशौ. ४०१
 रिम्यते-ऋ. ४१२
 रिरिपुः-ऋ., तै. ४०१
 रिशन्तीः-ऋ. ४०२
 रिशाम्-शौ. ४०२
 रिषण्यति-ऋ. ४०२
 रिष्यति-शौ., तैआ., जैत्रा., छान्दो. ४०२
 रिहति-निघ. ४०३
 रिहते-ऋ. ४०३
 रिहन्ति-शत्रा. ४०३
 रीयते-निघ., शौ. ४०३
 रीयते घृतम्-ऋ. ४०३
 रुजति-ऋ., मै. ४०५
 रुजामि-तै. ४०५
 रुणद्धि-ऋ., शौ., मै. ४०८
 रुदति-षत्रा., व. उ. ४०७
 रुदन्ति-ऋ., तै., शौ. ४०७
 रुध्यन्ती-तैत्रा. ४०८
 रुशन्तम्-ऋ., शौ. ४०८
 रुशन्तीः-तैत्रा., शौ. ४०८

रुषता-पै. ४०९
 रुक्षः-तांत्रा. ६९०
 रुक्षयति-शत्रा. ६९०
 रुक्षयन्ति-शत्रा. ६९०
 रूपम्-ऐत्रा. ६९०
 रेखा-कालाग्निरुद्रो., जाबाल्यु., त्रिपुरो.,
 रुद्रजाबालो. ३९९
 रेजते-ऋ. ४१०
 रेढि-मै. ४०३
 रेभति-ऋ. ४१२
 रेभते-मै. ४१२
 रेभन्ति-तै. ४१२
 रेवन्तं हि त्वा शृणोमि-ऋ. ४९६
 रेहिल-ऐमा. ४०३
 रोचते-ऋ., तै., शौ., शत्रा. निघ. ४०४
 रोदन्ति-जैउ. ४०७
 रोदिति-छान्दो. ४०७
 रोधति-ऋ. ४०९
 रोषः-ऐ. ४०८
 रोमाणि मषं कारयित्वा-शां. गृ. ३५६
 रोरवीति-शौ. ४०४
 रोषति-ऋ., शौ., जै., को. ४०९
 रोहति-ऋ., शत्रा. ४०९
 रीति-निघ. ४०४
 (ल)
 लक्षयेत्-मै. ६९१
 लगति-नादबिन्दू. यो. ४१३
 लङ्ग-कात्या. श्रौ. ४१४
 लजति-निघ. ४१५
 लभते-शत्रा. ४१७
 लभामि-खि. ४१७
 लभेत्-शौ. ४१७
 लम्बति-तैआ. महो. ४१८
 लाञ्छनः-कात्या. श्रौ. ४२१
 लाञ्छनैः-गोउ. ४२१

लातव्यः-तांब्रा., गोब्रा. ४२०
 लालपन्ती-त्रिपुरो. ४१७
 लालयेत्-मुक्तिकोप. ६९४
 लालसायाम्-महो. ६९४
 लिखति-शब्रा. ४२१
 लिङ्गम्-शब्रा., गोब्रा. ४२२
 लिशते-शब्रा. ४०२
 लिहानाः-वरदोत्तरतापिन्यु. ४२३
 लीलायताम्-गुह्यकाल्यु. ६९६
 लुठतु-महो., कुण्डिको. ४२५
 लुनन्तः-शब्रा., जैब्रा. ४२९
 लुनोति-तैब्रा. ४२९
 लुम्यति-ऐब्रा. ४२८
 लेशेन वचनम्-ऋ. प्रातिशा. ४२२
 लेहे-पै. ४२३
 लोकम्-ऋ. ६९७
 लोकेते-ऐब्रा. ४३०
 लोष्ठो विध्वंसते-शब्रा. ४३१

(व)

वंह्यन्ते-तांब्रां. ४३२
 वक्ति-शि. ४३४
 वक्षणानि यज्ञैः-ऋ. ४३२
 वक्षयम्-ऋ. ४३२
 वच्मि-त्रिता. ४३४
 वच्यते-ऋ. ६९८
 वज्रो वै क्षुरः-शब्रा. १३०
 वञ्चति-वा. सं. ४३५
 वञ्चति, वञ्चन्ति-शब्रा. ४३५
 वत्से वक्कयेऽधिसप्त-ऋ. ६६६
 वदति-शब्रा., काब्रा., तैआ. ४३७
 वदामि-ऋ. ४३७
 वधेत्-शब्रा. ४३७
 वध्यते-गोब्रा. ४३७
 वध्यात्-तैब्रा. ४३७
 वनते-तैब्रा. ४३८

वनयति-अ. वे. प्रातिशा. ४३९
 वनाम्-जै. उ. ४३८
 वनेः-ऐब्रा. ४३८
 वनोति-ऋ. ४३९
 वन्दते-ऐब्रा. ४३९
 वन्दे-ऋ. ४३९
 वन्देत्-शि. ४३९
 वपन्ति-ऋ. ४४०
 वमति-शब्रा. ४४१
 वमन्ति-ऋ. ४४१
 वयं पतयन्तः-ऋ. ६५०
 वयमाशास्महे-ऋ. ४७९
 वयस्-अ. वे. ४४१
 वरन्ते-ऐब्रा. ७०८
 वरय-अन्नपूर्णा., इतिहासो. ७०१
 वर्करः-काश्री. ४५६
 वर्चः सुवीर्यम्-ऋ. ४४१
 वर्चोधा यज्ञवाहसे-ऋ. ४४१
 वर्जयति-छान्दोग्यो. ७०९
 वर्णम्-ऋ. ७०१
 वर्णयन्ति-त्रिपा. ७०१
 वर्तते यन्नभि क्षाम्-ऋ.; शब्रा. ४५८
 वर्तयतं दिवो वधम्-ऋ. ७०९
 वर्धते-ऋ., शब्रा. ४५९
 वर्धन्ति वृष्टयः-ऋ. ४५९
 वहिः-ऋ. ४५५
 वलन्ति-महो. ४४२
 वलगते स्वाहा-वा. सं. ४४३
 वल्गुयति-ऋ. ४४३
 वल्श-ऋ. ४४२, ४४३
 वव्राज-शब्रा. ४६७
 वषट्-ऋ. ४४४
 वषड्दुतेम्यः-अ. वे. ४४४
 वष्टि-ऋ., ऐब्रा. ४४४
 वसति-शब्रा., तैब्रा. ४४५

वसन्ते-षष्ठा० ४४५
 वसवस्त्वा धूपयन्तु-वा. सं. ६४४
 व स्वः कामं पीपरत्-ऋ. ६५४
 वहत्कुत्समार्जुनेयं शतक्रतुः-ऋ. ५८६
 वाचं क्षणवानः-अवे. १३१
 वाचयति-शब्दा. ६९८
 वाचयति-शि. ६९८
 वाचस्पतिर्वाजम्-वा. सं. ४३४
 वाजं नः स्वदतु-वा. सं. ६९८
 वाजमर्भवत्सु-ऋ. ४३४, ६९८
 वाजयति-तांब्रा. ६९८
 वाजयन्-ऐत्रा. ६९८
 वाजाय घन्याय घन्वसि-ऋ. २६८
 वाजे अद्रिं रंहयन्तः-ऋ. ६८६
 वाजेभिः-ऋ. ४३४, ६९८
 वाञ्छति-महो. ४४७
 वाञ्छन्ति-शब्दा. ४४७
 वाडेयीपुत्र-शब्दा. ४४७
 वातमिव घ्रजन्तम्-ऋ. २७५
 वाति-शब्दा. ४४६
 वायति-ऐत्रा. ४६४
 वारयते-तांब्रा. ७०८
 वावृहाणम्-आर्षेयो. ४६०
 वाशति-ऋ. ४४७
 वाश्यते-ऐत्रा. ४४७
 वाश्यन्ते-जैउ० ४४७
 वाश्यमानाभिस्फूर्जति-अ. वे. ५४०
 वासितम्-योत. ७०४
 विकस्तम्-ऋ. ७६
 विजन्ते-ऐत्रा. शब्दा. ४४९
 विजुगुप्सते-बृहदारण्यको १६०
 वित्ते रमस्व-ऋ. ७०५
 वित्तैषणा-शब्दा. ७०५
 विथुरेव रेजते भूमिः-ऋ. ४५०
 विदुनोति सर्वम्-अ. वे. २५७

विद्यते-शब्दा., तै. आ., छान्दो. ४५१
 विद्यते-ऋ. ४५२
 विद्यति-शब्दा. ४६६
 विनक्तु-वासं, शब्दा. ४४८
 विन्धते-ऋ. ४५१
 विप'...'विघन्त-ऋ. ७०६
 विभिः श्येनेव दीयतम्-ऋ. २५६
 विरप्सते-ऋ. ३९४
 विरिफितं विरिफितस्य-ऐत्रा. ४०२
 विरुज्युर्विन्नुड्येयुः-कात्या. श्रौ. २४३
 विलपन्-अ. वे. ४१७
 विवासति-शब्दा, तैत्रा. ४४५
 विविञ्चन्ति वनस्पतीन्-ऋ. ४४८
 वि वृक्षान् हन्ति-ऋ. ४५६
 विद्याच पृथिवी-ऋ., ऐत्रा., ऐत्रा. ४६५
 विशन्ते-मुण्डकोप. ४५२
 वि शश्वथे ऋ. ७१८
 विशसन्ति-शब्दा. ४७८
 विशा क्षत्रं परि वृंहति तदिदं क्षत्रम्-शब्दा. ३२८
 विशारि-ऋ. ७१४
 विश्वं मुशन्तीम्-शौ. ३७६
 विश्वयन्त-ऋ. ५००
 विश्वासु क्षासु जोगुवे-ऋ. १५६
 विषम्-शब्दा. ४५३
 विष्णवे त्वेति मेथीम्-शब्दा. ३७८
 वीतये-ऋ. ४५४
 वीरयस्व-ऐत्रा. ७०७
 वीरान् मा रुद्रो भामितो वधीः-ऋ. ३३५
 वीराय शिप्रिणे-ऋ. ४८१
 वीरैः स्याम सधमादः-ऋ. ७०८
 वृद्धि-शाब्दा. ४६८
 वृजिनं हिनोति-ऋ. ५५३
 वृञ्जन्ति-ऐत्रा. ४५७
 वृणक्ति-ऋ. ४५७
 वृणताम्-अ. वे. ४५८

वृणसे-तैआ. ४५८
 वृणीते-तैआ. ४६०
 वृणीमहे-वनदुर्गो० ४६०
 वृणीष्व-मैत्र्यु. ४६०
 वृणुते-तैआ., गोत्रा. ४५५
 वृणे-ऐआ., जैउ. ४५८
 वृणोति-श्वेताश्व. ४५५
 वृश्चति-शत्रा. ४६८
 वृश्चामि तं कुलिशेनेव वृक्षम्-अ. वे. ४५६
 वृषणः-तैआ. ४५९
 वृषायमाणः-तैआ. ७०९
 वृहति-शत्रा. ४६०
 वृहेत्-जैआ. ४६०
 वेटकार-शत्रा. ४४९
 वेणु-शत्रा. ४६१
 वेणोः सुषिरम्-तै. ४६१
 वेति-शाआ. ४५४
 वेत्ति-श्वेताश्वतरो. ४५०
 वेनन्ति-ऐआ. ४६१
 वेना अबीविषन्-ऋ. ७०६
 वेपते भियसा मही-ऋ. ४६२
 वेविषत्-ऋ. ४५३
 वेवेति श्रेणीभी रथानाम्-ऋ. ४६३
 वेवेष्टि यज्ञम्-शत्रा, कात्रा. ४५३
 वेषति-ऋ. ४५३
 वैतस इटसून्-शत्रा. २७
 व्यथते-शत्रा, तैआ. ४६५
 व्यपत्रपसि-२४३
 व्याधारयति-शत्रा. ६१०
 व्युन्दन-वा. सं. ७११
 व्रजति-षत्रा. ४६७
 व्रजन्-तैआ. ४६०
 व्लिनाति-शत्रा. ४७०
 व्लीनाति-तैआ. ४६९

(श)

शंसति-शत्रा. ४७१
 शकटीरिव सर्जति-ऋ. ५०६
 शकुने भद्रमा वद पुण्यमा वद-ऋ. ३०२
 शक्नोति-कात्रा. ४७१
 ✓ शक् + सन् = शिक्षेत्-ऐआ. ४८०
 शग्धि-तैआ., ऋ. ४७१
 शङ्केत-शत्रा. ४७२
 शर्चापती शचीभिः-ऋ. ४७२
 शण०-अ. वे., शत्रा. ४७३
 शण्ड०-शत्रा., तैआ. ४७४
 शतं कंसाः शतं दोग्धारः-अ. वे. ५६
 शतं कुम्भां असिञ्चतं सुरायाः-ऋ. ५८९
 शत्रूणां तापयन्मनः-अ. वे. ६३१
 शत्रूयतोऽध्वरान् पादयस्व-अवे. ६५०
 शपति-शत्रा. ४७४
 शपामहे-शत्रा. ४७४
 शमयति-शात्रा. ४७५
 शमयते-शत्रा. ४७५
 शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तम्-ऋ. ७१३
 शरद इन्दुरिन्द्रः-ऋ. २८
 शरर्बहिः-शत्रा. ३२२
 शरसि संताप्यमाने-वा. सं. २२७
 शर्घ०-ऋ. ४८९
 शर्षति-तै., ह्वि. ४८९
 शर्षयतीति-ह्वि., ऋ. ७१७
 शर्षाय गृणानः-ऋ. ४८९
 शर्षासि स्तुकाविनाम्-ऋ. ४८९
 शर्व-अ. वे., तै. आ. ४७५
 शलादोषणी कृणुतात्-तै. आ. ४७६
 शल्यां अशनिभिर्दहानः-ऋ. ४७६
 श्विष्ठं न आभर शूर शवः-ऋ. ७१६
 शवः-शत्रा. ४७७
 शशः क्षुरं प्रत्यञ्जं जगार-ऋ. १२९, ४७७
 शश आस्कन्दमर्षति-वासं. ४७७

शश उल्कुषोमान्-अ. वे. ४७७
 शष्पम्-का. श्रौ, ऐरा, शत्रा. ४७७
 शाखा-ऋ. ४७८
 शाण्डिल-शत्रा. ४७४
 शाम्यति-शत्रा. ४७५
 शास्ति-शत्रा. ४७९
 शिङ्घाणिकः-आपस्त० ४८०
 शिला=शिरा-महानारायणो० ४८१
 शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः-ऋ. ६७१
 शिश्रयत्-तैत्रा. ७१८
 शिश्राय मघवा कामम्-ऋ. ४९५
 शिष्यति-पै., यो. ४८२
 शिष्यते-गोत्रा. ४८२
 शोकाय-तै. प्रा. ७१५
 शोकायन्त-वा. सं. ७१५
 शोकित-तै. ७१५
 शोपालमिव-ऋ. ४८२
 शोम्याय च नम ऊर्माय-वा. सं. ४८३
 शोयते-तैत्रा. ४७४
 शीलयेदुत्तरेण वा-आपस्त. ७१५
 शोसांसति-अ. वे. प्रातिशा. ४७८
 शुकेषु मे हरिमाणं रोपणका सुदहमसि-ऋ.,
 वा. सं. ४८३
 शुण्ठ-तै. ४८५
 शुण्ठी-का. श्रौ. ४८५
 शुष्यति-तांब्रा०, जाबालदर्शनो. ४८५
 शुनं बाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम्-
 ऋ० ४८५
 शुन्धति-तैत्रा. ४८६
 शुन्धते-कात्रा. ४८६
 शुन्धयति-वासं. ७१६
 शुभः पसं युवतीम्-तैत्रा. ६५३
 शुभयति-तैत्रा. ४८६
 शुभ्तः स्वाः-ऋ. ४८७
 शुभ्तसे-ऋ. ४८७
 शुल्काय देयम्-ऋ. ७१६

शुल्ब-आपस्त. (कात्या. श्रौ.) ७१६
 शुष्यति प्राण ऋतेऽन्नात्-शत्रा. ४८८
 शूरो मघा मंहते-ऋ. ३४५
 शूर्प-तैत्रा. ७१७
 शूल-ऋ., शत्रा. ४८८
 शृङ्गाम्यां रक्ष ऋषति-अ. वे. ५१
 शृणाति-ऐरा. ४९०
 शृणीयात्-शत्रा. ४९०
 शृणुते-तैत्रा. ४९६
 शृणोति-शत्रा. ४९६
 शेते-शत्रा. ४८२
 शेवधि-ऋ. ४९०
 शेवलं शुने-अ. वे. ४९०
 शेवारे वार्या पुरु-ऋ. ४९०
 शौसाम (शंसानः) शत्रा. ४७१
 शोचति-शत्रा. ४८४
 श्चोतति-शत्रा. ४९२
 श्चोतन्ति-ऋ., तैत्रा. ४९२
 श्नयत्-तैत्रा. ४९२
 श्यति-शत्रा. ४९१
 श्रयन्ते-ऋ. ७१८
 श्रययति-ऋ. ७१८
 श्रययन्ताह सिस्त्रतः-ऋ. ७१८
 श्रययन्ति-ऐरा. ७१८
 श्रन्थति पाशान्-अ. वे. ४९३
 श्रयति-अक्षयु. ४९५
 श्रयते-ऐरा., शत्रा. ४९५
 श्रययति-वा. सं., शत्रा. ४९५
 श्रातम्-शत्रा. ४९५
 श्राम्यति-शत्रा. ४९४
 श्राय-तैआ. ४९७
 श्रितम्-तै. ४९६
 श्रिये स्मयते विभाती-ऋ. ५४१
 श्रोणाति-शत्रा., तांब्रा. ४९६
 श्रोणया कटमर्दति-श्री. १८

द्विलङ्यन्तु-मन्त्रब्राह्मणो. ४९८

द्वलोकाय-शब्रा. ४९९

द्वसित्यप्सु हसो न सीदन्-ऋ. ५००

द्वानं वस्तो बोधयितारमन्नवीत्-ऋ. ६६६

(ष)

ढीवति-जैब्रा. ५०२

(स)

संक्षुत्येव गायेत्-षब्रा. १३१

संखिदेत्-छान्दो. १४२

सं देवैः शोभते वृषा-ऐब्रा. ४८६

सं पिणक् कुणारुम् ऋ ८६

सं बबर्ह-अ. वे. ३२८

सं महेम-ऋ. ३५७

सं माने वर्चसा सृज-ऋ. ४४१

संवत्सरवेलायाम्-शब्रा. ७१०

स उ वायुरेव-कैनो. ३६

स उ इवः-कठोप. ३६

स एनं सं पारयति-तै. ६५४

स एवैनं पुनर्यज्ञपथमपि पाथयति-शांब्रा. २९४

सध्नुयात्-जैब्रा. ५०३

सध्यासम्-तैआ. ५०३

सचते-शब्रा. ५०४

सजन्ति-तैब्रा. ५०४

सज्जति-तैआ. ५०८

सज्जते-संन्यासो. ५०८

सत्त्र-ऋ. ७२१

सत्त्रं निषेदुऋषयो नाधमाना-अ. वे. ७२१

सदतना रणिष्ठन-ऋ. ३९२

सद्यो हि जातो वृषभः कवीनः-ऋ. ६८

सनाभयो बाजिनमूर्जयन्ति-ऋ. ५७८

सर्नि मेधामयासिषम्-ऋ. ३७९

सवेम-तैब्रा. ५०५

सवेम सनन्तः-ऋ. ५०५

सनोति-ऐब्रा. ५०६

स नो नेषन्नेषतमैरमूरः-ऋ. २९१

सपत्नान् प्साहि मे पूर्वान्-शो. ३१८

सपेम-शब्रा. ५०६

स प्राणिति तमूर्जयति-शब्रा. ५७८

समतसि कपोत इव गर्भविम्-ऋ. ११

समानमूर्वं नद्यः पुणन्ति-ऋ. ४३

समिधेषु मंहयम्-ऋ. ६७३

समिन्द्र गर्दभमृण नुवन्तम्-ऋ. १५२

स मुञ्जं प्राविशत् तस्मात् स सुविरः-शब्रा. ३६६

सम्यक् स्रवन्ति सरितो न घेनाः-ऋ. ५४४

सय० (विशेषण)-ऋ. प्रा. ५०६

स रंहते उरगाय-ऋ. ३८९

सरन्नाप-ऋ. ५१७

सरस्वती नः सुभगामयस्करत्-ऋ. ३५४

सरांसि सोमस्य काणुका-ऋ. ५७९

सर्पति-शब्रा. ५१८

सर्वा...ब्रह्मणा सूदयामि-ऋ. ७२५

सर्वा वाञ्छन्तु-ऋ. ४४७

सर्वे साकं नि जस्यत-ऋ. २०५

सर्वे स्पर्शा लेशेन...वक्तव्याः-छान्दो. ४२२

सर्वो हि कृतमनुबुध्यतेः-शब्रा. ३२७

स वा एतेभ्यस्तत्पुरोडाशयत् तस्मात् पुरोडाशः

शब्रा. ६४१

सविता यन्त्रैः पृथिवीमरम्णात्-ऋ. ६८४

सविता सुवाति-ऋ. ५१५

स वृत्रहेन्द्र ऋभुक्षाः-ऋ. ५०

स वेद देव आनमं देवान्-ऋ. ४५०

सश्रत्-ऋ. ५०७

सश्चसि-शब्रा. ५०७

स श्वितानस्तन्यतु रोचनस्थाः-ऋ. ५०१

सस्ति-ऋ. ५०७

सस्वेद धर्मम्-ऋ. ५४६

सह ओजो बाह्वोर्बो बलं हितम्-ऋ. ३२४

सहते-शाब्रा. ५०८

सहृद्यै-ऋ. ५०८

सहन्तम्, सहन्ती-ऋ. ७२२

सह वाव तामातिमृच्छति-ऐत्रा. ४७

सहस्रपोषं पुषेयम्-मा. ३०४

स हि द्वरो द्वारिषु वज्र ऊधनि-ऋ. २६८

सानसिम्-ऋ. ५०५

सानौ जघान-ऋ. ५५०

सामानं व्याचष्टे-तैत्रा. ७२३

सामानि चक्रुस्तसराण्योतवे-ऋ. २२६

सा व्यपत्रपमाणेव-ऋ. २४३

साह्याम्-वनदुर्गो. ५०९

सिद्ही हैनं भूत्वा क्षिणोति-शत्रा. १२३

सिञ्चति-ऐआ. ५१०

सिष्यति-शात्रा. ५११

सिनीतः-कठो. ५०९

सिनीधः-ऋ. ५०९

सिन्धवो न धाम्यन्ति-ऋ. ४९४

सिलावी- अ. वे. ५१२

सिषक्ति-शात्रा. ५०४

सिषक्तु-शत्रा. ५०४

सिष्मिये-जैत्रा. ५४१

सीदति-शत्रा. ५०५

सीव्यति-ऐत्रा. ५१२

सीव्यत्वपः सूच्या-ऋ. ५१२

सुखं मेवाय-वा. सं. ३६२

सुतं परिष्टोमन्ति नो गिरः-ऋ. ५२७

सुनु सोमम्-ऋ. ५१३

सुनोति-शत्रा. ५१३

सुवत्-तैआ. ५१५

सुवति-शत्रा. ५१५

सुसाव-ऋ. ५१३

सूचयसि-मैत्रायण्यु ७२५

सूचि०-ऋ. ७२४

सूते-तैत्रा. ५१४

सूत्र-अ. वे. ७२५

सूद-शत्रा. ५१५

सूयन्ते-मैत्र्यु. ५१५

सूक्ष्मति-गोत्रा. ५१६

सूक्ष्मत्-आपस्त. ५१६

सूर्याया रूपाणि ब्रह्मा शुन्धति-ऋ. ४८६

सूषणा-अवे. ५१६

सृङ्कां चेमामनेकरूपां गृहाण-कठोप. ५४३

सृजति-ब्रह्मो. ५१७

सृजते-मुण्डको. ५१७

सेचते-तैत्रा. ५१०

सेवते-तैत्रा. ५१०

सेलग-ऐत्रा., शत्रा., आश्वश्रौ. ५१९

सैन्धव इव व्लीयन्ते-मैत्र्युप. ४६९

सोचिन्नु न मराति न वयं मरामः-ऋ. ३७२

सोमं मातिरीरिचः-शत्रा. ६८८

सोमपीथाय हर्षते-ऋ. ५५९

सोमातिपूतो मङ्कुरिव चचार-शत्रा. ३४६

सोमेनाऽऽतनन्मि-वा. सं. २२३

सोष्यति-छान्दो. ५१२

सोष्यन्ती-शत्रा. ५१२

स्कन्दति-शत्रा. ५२०

स्कन्ध-अ. वे. ७२६

स्कन्धांसीव-ऋ. ७२६

स्कम्नुवन्तः-शत्रा. ५२१

स्कम्भथुः स्कम्भेन-ऋ. ५२०

स्कुब्ध्वा-आपस्त. ५२१

स्खलते-ऐत्रा. ५२२

स्खलन्ति-आर्षेयो. ५२२

स्तनयति-शत्रा. ५२४, ७२६

स्तनयन्-ऋ. ७२६

स्तनयन्ति-आर्षेयो. ७२६

स्तम्भमानम्-ऐआ. ५२४

स्तम्नुवन्ति-शत्रा. ५२५

स्वायन्त-अ. वे. ५३०

स्तिपा तनुपा जरितृणाम्-ऋ. ७२७
 स्तिमितम्-आर्षेयो. ५२६
 स्तुते-शत्रा. ५२६
 स्तुवन्ति-प्रश्नो. ५२६
 स्तूपं ददते-५२८
 स्तूपः-तैत्रा. ५२८
 स्तुणाति-शांत्रा. ५२९
 स्तुणीत बहिरासदे-ऋ. ५२८
 स्तुणीहि-गोत्रा. ५२९
 स्तुहन्तीं गां नाचक्षीत-आपस्त. ५२९
 स्तेन इव वज्रमक्रमुः-ऋ. ७२७
 स्तेनो यो दिप्सति नः-ऋ. ७२७
 स्तेनो वा यो दिप्सति नो वृको वा-ऋ. २५१
 स्तोको मेदसो घृतस्य-ऋ. ४२७
 स्तोभः-छान्दो. ५२७
 स्तोमो अश्विनावजीगः-ऋ. ७२७
 स्तोति-तैत्रा. ५२६
 स्त्री पुमान् संपरिष्वक्तो-शत्रा. ५४५
 स्थलयोदकं परिगृह्णाति-तै. ५३१
 स्थिरं रथं सुखमिन्द्राघितिष्ठ-ऋ. ७२४
 स्थूणां पितरो धारयन्तु मे-ऋ. ६४५
 स्थूरं ददृशे पुरस्तात्-ऋ. ७२८
 स्नाति-शत्रा., तैत्रा. अव्यक्तो. ५२२
 स्नायन्-गोत्रा. ५३४
 स्निह्यते-दैत्रा. ५३३
 स्नुषा श्वशुराल्लज्जमाना-ऐत्रा. ४१९
 स्नेहपात्राणि अक्षयित्वा छोरयति-कात्या.
 श्री. ६८२
 स्नेह्यन्च-ऋ. ७२८
 स्पन्दते-षत्रा. ५३४
 स्पर्धते-बृहदारण्यको. ५३५
 स्पर्धन्ते-ऐत्रा. ५३५
 स्पर्धेते-शत्रा. ५३५
 स्पशम्-तैत्रा. ५३५
 स्पाशयाञ्चके-शत्रा. ७२९

स्पृधन्-ऐत्रा. ५३४
 स्पृधंसे-ऋ. ५३४
 स्पृणवाम-ऋ. ५३६
 स्पृणाति-जैत्र. ५३६
 स्पृणुते-शत्रा. ५३६
 स्पृणुहि-५३८
 स्पृणोति-तांत्रा. ५३६
 स्पृशते-प्रश्नो. ५३६
 स्पृहयन्ति-शत्रा. ७२९
 स्फटिक-श्वेताश्वतरो. ५३७
 स्फास्यै-तैत्रा. ५३८
 स्फावयिता-ऐत्रा. ५३८
 स्फीयन्ते-सात्रा. ५३८
 स्फुटति-षत्रा. ५३९
 स्फुरति-योशि. ५३९
 स्फुलिङ्गिनी-मुण्डको. ४५०
 स्फोटतः-शत्रा. ५३८
 स्मयसे-जैत्रा. ५४१
 स्मरति गर्भो-सुवा. ५४२
 स्मरन्ते-शां. आ. ५४२
 स्यन्दन्तां कुल्याः-ऋ. ५४२
 स्यन्दते-ऋ. ५४२
 स्यन्दन्ति-गोत्रा. ५४२
 संसेत-शत्रा. ५४३
 स्रवति-शत्रा. ५४४
 स्रवते-हंसो. ५४४
 स्रीव्यन्ति वै तानि-ऐत्रा. ५४४
 स्नेकपर्णाद्योवन्ता कृणुतात्-तैत्रा. ५४५
 स्वदते-शत्रा. ५४६, ऐत्रा. ५४८
 स्वनन्तम्-पारमात्मिको. ५४६
 स्वपिति-ऐत्रा. ५४६
 स्वरति-तांत्रा. ५४८
 स्वरन्ति घोषं विततम्-ऋ. ५४८
 स्वादः-ऋ. ५४७
 स्विद्यते-याज्ञवल्क्य. ५४८

स्विन्नः स्नातो मलादिव-अ. वे. ३५४

(ह)

हंसा इव कृणुष श्लोकमद्रिभिः-ऋ. ४९९

हनामि-तैत्रा. ५५०

हनू वृकस्य जम्भय-अ. वे. ६२२

हन्ति-ऐत्रा. ५५०

हय-ऋ. ५५१

हरति-ऐत्रा. ५५८

हर्यतम्-शांत्रा. ५५१

हर्षते अस्य सेना-ऋ. ५५९

हवामहे-बृहदारण्यको. ५६६

हसति-छान्दोग्यो. ५५२

हसन्ति-षत्रा. ५५२

हिसन्ति धीतयः ऋ. ५५३

हिनस्ति-ऐत्रा., ऐमा. ५५३

हिनुहि-ऐआ. ५५३

हिनोति-ऐआ. ५५३

हिन्वति-शत्रा. ५५५

हिमो यच्च शीयते-तैत्रा. ४९४

हूमहे-वनदुर्गो. ५६६

हृष्यति-नारदपरिव्राजको. ५५९

होतेव क्षदसे प्रियम्-ऋ. १२१

होत्राय वृतः कृपयन्नदीधेत्-ऋ. ५९२

ह्रुवते-तैत्रा. ५६२

ह्रस्वं लुम्पन्ति-ऋ. प्रा. ४२८

ह्लादयते-तै. आ. ५६५

हृणाति तत्-ऋ. ५६५

ह्वयति-तैत्रा. ५६६

ह्वयते-शत्रा. ५६६

ह्वलति-शत्रा. ५६५

ह्वार्षीत्-शत्रा. ५६५

परिशिष्टम्-८
अथ निघण्टुशब्दसूची

(अ)

अम्बु १४

अर्दयति = वधकर्मा ५७४

आष्ट = व्याप्तिकर्मा २

(इ)

इयति = गतिकर्मा ४५

(ऊ)

ऊकं = अन्ननाम ५७७

(ऋ)

ऋच्छति = गतिकर्मा ४७

ऋच्छति = परिचरणकर्मा ४७

ऋज्जतिः = प्रसाधनकर्मा ४७

ऋण्वति = गतिकर्मा ४८

ऋणोति = गतिकर्मा ४६, ४८

ऋन्नोति = परिचरणकर्मा ४९

(ए)

एजति = गतिकर्मा ५२

(ओ)

ओण्यौ = द्यावापृथिव्योर्नामधेयम् ५५

(क)

ककुह इति महन्नाम ५६

कणति = स्तोत्रलक्षणम् ६४

करन्ती ९७

कलयति = गतिकर्मा ५८१

(ग)

गूढयति = अर्चतिकर्मा ६०५

(घ)

चतति १८३

चोष्कूयते ५२१

(छ)

छन्दति = अर्चतिकर्मा ६२०

(ज)

जलम् = जलापम् ६२३

जसति = गतिकर्मा ६२३

(त)

त्सरति = गतिकर्मा २४७

(द)

दाशति } दानकर्माणि ६४१
दासति }

दोषितयः २५६

(प)

पूजयति = अर्चतिकर्मा ६६१

(ब)

बभस्ति = अत्तिकर्मा ३३४

(भ)

भनति = अर्चतिकर्मा ३३१

भन्दते = अर्चतिकर्मा ३३२

भसथः = अत्तिकर्मा ३३४

भामते = क्रुध्यतिकर्मा ३३५

(म)

मह्यति ६७५

मिनाति = गतिकर्मा ६७८

(य)

यातयति = वधकर्मा ६८३

(र)

रजयति = अर्चतिकर्मा ६८७

रम्णाति = वधकर्मा ३९५

रासति = दानकर्मा ३९८

रिणाति = गतिकर्मा ४०३

रिहति = अर्चतिकर्मा ४०३

रीयते = गतिकर्मा ४०३

रेजते = गतिकर्मा ४१०

रेभति = अर्चतिकर्मा ४११

रेलते = क्रुध्यतिकर्मा ४१०

रोचते = ज्वलितकर्मा ४०४, ४३०

रौति = अर्चतिकर्मा ४०४

(ल)

लजति = गतिकर्मा ६९२

लोढते = गतिकर्मा ४२४

लोठते = गतिकर्मा ४२५, ४२७

(व)

वञ्चति = गतिकर्मा ४३४

वनुष्यति = क्रुध्यतिकर्मा ४३८, ७००

वनोति = कान्तिकर्मा ४३९, ४४७

वर्पस् = रूपनाम ४४१

वल्गूयति = अर्चतिकर्मा ४४३

वष्टि = कान्तिकर्मा ४४४

वहते = गतिकर्मा ४४६

वाञ्छति = गतिकर्मा ४४७

विधेम = परिचरणकर्मा ४५१

वृकः = वज्रनाम ४५५

वेनति = गतिकर्मा, कान्तिकर्मा, अर्चतिकर्मा ४६१

वेप = कर्मनाम ४६२

वेवेष्टि = अत्तिकर्मा ४५२

वेसति = कान्तिकर्मा ४६४

(श)

शंसति = अर्चतिकर्मा ४७०

शची = वाङ्नाम ४७२

शूषम् = बलनाम, सुखनाम ४८९

शेवम् = सुखनाम ४९०

शोचति = ज्वलतिकर्मा ४८४

श्रयति = वधकर्मा ४९३

श्लोकः = वाङ्नाम ४९८

श्वसिति = वधकर्मा ५००

श्वात्रति = गतिकर्मा ७२०

(ष)

ष्वःकति = गतिकर्मा ५०२

(स)

सचति = गतिकर्मा ५०४

सर्पति = गतिकर्मा ५१७

सस्ति = स्वपितिकर्मा ५०७

सेधति = गतिकर्मा ५१०

स्तिपाः = अग्निश्च्यते ५२५

स्तृणाति = वधकर्मा ५२९

स्तृणासि = वधकर्मा ५२८

स्तोभति = अर्चतिकर्मा ५२७

स्तौति = अर्चतिकर्मा ५२६

स्नेहयति = वधकर्मा ७२८

स्फुरति = वधकर्मा ५३९

स्यन्दते = गतिकर्मा ५४२

स्यमति = गतिकर्मा ५४२

संसति = गतिकर्मा ५४३

स्रवति = गतिकर्मा ५४४

स्वरति = गतिकर्मा ५४८

(ह)

हनति = गतिकर्मा ५५०

हर्यति = कान्तिकर्मा ५५१

ह्वयते = अर्चतिकर्मा ५६५

ह्वरति = अत्तिकर्मा ५६५

परिशिष्टम्—९ अथ निरुक्तशब्दसूची

(अ)

अंशुः शमष्टमात्रो भवति,
अननाय शम्भवतीति वा ५६८
अभ्रम् ३
अङ्गैति क्षिप्रनाम ।
अञ्चितमेवाङ्कितं भवति ४
अतिरोचसे ४३० (दृश्यसे इति दुर्गाचार्यः)
अतिरोचसे = सन्दृश्यसे इति ४३०
अथापि प्रकृतय एवैकेषु भाष्यन्ते विकृतय एकेषु
३७

अम्बास्मालं भवतीति १४
अर्को देवो भवति यदेनमर्चति ५७३
अर्चन्त्यकर्मकिणः ५७२
अर्बुदनिरुक्तिः- अर्बुदो मेघो भवति/
अरणमम्बु, तद्दोऽम्बुदः, अम्बुमद् भातीति वा ।
अम्बुमद् भवतीति वा । स यथा महान् बहु-
र्भवति वर्षस्तदिवार्बुदम्
अर्वेरणवान् १९
अलातुणोऽलमातर्दनो मेघो बलः २१
अश्वः कस्मादश्नुतेऽध्वानम् महाशनो भवतीति
वा ५७५

आचक्षीरन्नष्टेत्यश्वम् ५७५

(उ)

उर्जयमाने=बलवती, ऊर्जतां च कुर्वाणे
५७७-७८
ऊर्दरं कृदरमित्यावपनस्य । ऊर्दरमुद्दीर्णं भवति,
ऊर्जे दीर्णं वा ४२

(ऋ)

ऋबोस ४८

(क)

कणतिः शब्दाणूभावे भाष्यतेऽनुकणतीति वा ६४

कण्टः कन्तपो वा कृन्ततेर्वा, कण्टतेर्वा स्याद्
गतिकर्मणः ६५
कपिञ्जला-गमनीयं शब्दं पिञ्जयतीति वा ६६५
कर्णः कृन्ततेनिकृत्तद्वारो भवति ५८०
काणो विक्रान्तदर्शन इत्योपमन्यवः कणतेर्वा
स्यादणूभावकर्मणः-“दर्शनाणूभावात् काणः ५७८
कायमानश्चायमानः (पश्यन्) कामयमान इति
वा १०५

कुणारम् इति ११९; ५८६
कुल्माषाः कुलेषु सीदन्ति ९३
केपयः कपूया भवन्ति, कपूयमिति पुनाति कर्म
कुत्तितं दुष्पूयं भवति १०४

(ग)

गध्यति ६००

(च)

चनः = अन्ननाम १८४
चन्द्रश्चन्द्रतेः कान्तिकर्मणः १८४
चित्रं चायनीयं महनीयं घनम् ६१३

(ज)

जालं जलचरं भवति जले भवं वा जलेशयं वा
६२३

(त)

तत्परुच्छेपस्य शोलम् ४८३
तस्यतेर्वा स्यात् २२६
त्वक्षतेर्वा स्यात् करोतिकर्मणः २४५
त्वष्टा । त्वक्षतेर्वा स्यात् करोतिकर्मणः २४५

(थ)

थर्वतिश्चरतिकर्मा २४७

(द)

दंसयः कर्माणि दंसयन्त एतानि ६३९
दमनादित्योपमन्यवः ६४०
दानार्थः, व्युदसनार्थश्च (देवराजयज्वा) ५२१

(न)

न स्नेहयति ७२८

निश्रुम्भा निश्रुध्यहारिणः ४८७

(प)

पिताकृतस्य ५८४

५/पिबद्, पिबदना शब्दयते ७१३

पोषति प्रजारसानुप्रदानेन ३०४

(ब)

बिल्मं भिल्मं भासनमिति वा ६७१

बुन्दो वा भिन्दो वा भयदो वा भासमानो

द्रवतीति वा ३२७

(म)

मिनोतिः श्रयतिकर्मा ६७८

(य)

यः कश्चाध्वानमश्नुवीताश्वः स वचनीयः ५७५

यज्ञोक्ता ३६

(र)

रथो रंहतेर्गतिकर्मणः.....रसतेर्वा ३९६

रघ्यतिर्विशगमनेऽपि दृश्यतेश्च ३९३

रसा नदी रसतेः शब्दकर्मणः ३९६

रुशती रोचनशीला ६८८

रुशदिति वर्णनाम रोचतेर्ज्वलतिकर्मणः ४०८

रोचतेर्ज्वलतिकर्मणः ४३०

(ल)

लक्ष्मीः....लाञ्छनाढा ४२१

लग्नतेर्वा स्यादाश्लेषकर्मणः ४१३

(व)

वनं वनोतेः (सम्भार्जनार्थस्य-दुर्गाचार्यः) ४३९

वर्णो वृणोतेः ७०१

विकटो विक्रान्तगतिरित्योपमन्यवः ६२

विकारमस्यार्थेषु भाषन्ते शव इति ४७७

विक्रुटितः ८५

विक्षमापयन्ती १३१

विद्युत् तल्लिद् भवतीति शाकपूणिः

सा ह्यवताडयति ६३०

वीलयतिश्च, व्रीलयतिश्च संस्तम्भकर्माणी

पूर्वेण प्रयुज्येते ४६९, ७०७

वृकश्चन्द्रमा भवति विवृतज्योतिष्को वा

विक्रान्तज्योतिष्को वा ४५५

वृको लाङ्गलं भवति विकर्तनात् ४५५

वृक्षो व्रश्चनात् । वृत्वा क्षां तिष्ठतीति वा ४५६

वेयन्ते ७०५

वोचे (आह्वयामि-दुर्गाचार्यः) ४३४

व्रन्दो व्रन्दतेर्मृदुभावकर्मणः ७११

(श)

शचीर्मदन्तः वाचा स्तुतिभिः

शमयतेर्वा शातयतेर्वा ७१३

शरः शृणोतेः ७१३

शाखाः खशयाः शक्नोतेर्वा ४७८

शिङ्क्ते ४८०

शूरः शवतेर्गतिकर्मणः ७१६

शेवविः = सुखनिधानम् ४९०

श्यामं श्यायतेः ४९२

श्रोणिश्चलतीव गच्छत इति ४९७

श्लोकः शृणोतेः ४९८

(स)

सिषक्तु सचत इति सेवमानस्य ५०४

सीमिका स्यभवात् ५४२

स्कन्धो वृक्षस्य समास्कन्तो भवति ७२६

स्तिपा स्तिपापालन उपस्थितान् पालयति इति
वा ५२५, ७२६

स्त्रियः स्त्यायतेरपत्रपणकर्मणः ५०१, ५३०

स्तूपः स्त्यायतेः, संघातः ५२७, ७२७

स्थूरः समाश्रितमात्रो महान् भवत्यगुरनुस्थवी-
यांसमुपसर्गः ७२८

(ह)

हासमाने हासति स्पर्द्धायां हर्षमाणे वा ५५२

ह्रदो ह्लादतेः शब्दकर्मणः ५६३

ह्लादतेर्वा स्याच्छीतीभावकर्मणः ५६४

परिशिष्टम्—१०
अथ संस्कृतपद्यसूची

(अ)

अक्षिण्वन् योगतस्तनुम् १२३
अगायतां मार्गविधानसम्पदा ६७६
अग्निना चोपचूलनम् ६१७
अग्निहोत्रं स्वयं हुनेत् ५५५
अङ्गैर्लक्षैश्च ताः सर्वाः ६९१
अङ्गं गलितं पलितं मुण्डम् ५७१
अचूचुरच्चन्द्रमसोऽभिरामताम् ६१७
अञ्चिताभ्यां.....गताभ्याम् ६
अटति सर्वशः ७
अथ भीमो महाबाहुः ७२५
अथवा कीचकस्याहं पोथयामि यदा शिरः ३०३
अद्यापि तां कनकचम्पकदामगौरीम् ६११
अधिगच्छ दिशं पूर्वाम् ३०४
अनन्तं सुखमश्नुते २२
अनुरुध्यामहे ब्रह्मन् ४०७
अन्तर्विक्षोभितजलाविलम् ४५२
अन्त्राणि च यथा स्वादेयम् ५४७
अपराधचण्डाल् १८३
अपांमुलानां धुरि कीर्तनीया ६४८
अपापस्य भ्रूणस्य ६७३
अपोथयन् दुन्दुभयोऽन्तरीक्षे ६५९
अप्रिये न स संज्वरेत् २१४
अभक्ष्या ब्राह्मणैर्मत्स्याः ४७६
अभूत् तत् तत्र काञ्चनम् ५०२
अभ्याशे परिगर्जतीम् १५२
अभ्रं व्योमपुष्करमम्बरम् १३
अयन्त्रितहयद्विपा ६८४
अयूयुजन्नुष्ट्रखराम् ६८५
अर्थयस्व घनं बहु ५७४
अर्दयामास तोमरैः ५७४
अर्बुकाश्चैव राजानः १९

अर्हयेत् प्रथमं गवा ५७४
अर्हयेन्मधुपर्केण ५६४
अलकं पूरयामास २०
अवनिष्ठीवतो दर्पात् ५०२
अवशब्दयतो गुदम् १५९
अवशर्षयतो गुदम् ४८९
अवस्थामेव चात्मानम् ६९१
अवस्था वस्तूनि प्रययति च संकोचयति च ६६३
अवेक्ष्य घातोर्गमनार्थमर्थवित् ३९०
अशिक्षितास्त्रं पितुरेव मन्त्रवित् ५७५
अश्वमुत्तेजयामास ६३३
अश्वान्तरसङ्घांश्च ५७५
अस्मिन्नेव वने पाथः ६९८
अहेरिव गणाद् भीतः ५१४

(आ)

आकृतिलोभनीया ४२८
आचारः फलते घनम् ३१९
आचारलाजेरिव पौरकन्याः ४१५, ४२०
आच्छेदुर्ध्वमवो वापि २५
आत्मारामः समम्यसत् २४
आत्मारथमायस्य ३८४
आत्मा संरक्षितः सुहृदः ५१४
आपस्तस्तम्भिरे यतः ५२४
आपो नारा इति प्रोक्ताः २९०
आप्यायन्ते पुनः पुनः ३१३
आभ्रं छित्त्वा कुठारेण ८८
आयुर्हंसति पादशः ५६२
आयुष्मन्तं सुतं सूते ५१४
आशास्यमन्यत्पुनरुक्तभूतम् ४७९
आसीनं चाहनञ्छूलैः ५५०
आस्फालितं यत् प्रमदाकराग्रैः ५३७
आस्फोटयन् क्ष्वेडयञ्च १३२

आस्फोटयामास चुचुम्ब पुच्छम् १९४
आस्फोटयिष्यक्ष्णग्राह ७३०

(इ)

इरेजा नवषट्पञ्च ६८३
इतस्ततो विलङ्घ्यः ४१५
इति कृत्वा प्रतीक्षामि ३१
इति स द्रुपदो राजा ६०९
इत्याकर्ण्य क्षितीश ५८१
इत्याशयसे करणैरबाह्वैः ४७०
इष्टदेवं नाथन्ति २८५

(उ)

उच्चुलुम्पयन्त्यपो ये ६१७
उत्तेजयामि सुहृदः परिमोक्षणाय ६३३
***उत्पाटयाम्यहम् ६४९
उदयति विततोर्ध्वरश्मिरञ्जो ३०
उदयन्तं दिनकरं दृष्ट्वा ३०
उन्मादशीले रोगार्ते ६०३
उन्मूलयन् द्रुमान् गण्ड-२६५
उपचारक्रिया केलिः १०४
उपोषिताभ्यामिव लोचनाभ्याम् ६९७
उरस्येषां च सर्वेषां निष्काः ६४८
उल्लिङ्गितशास्त्रवेङ्गित० ६९५
उवाच प्रथितं वचः ३१३

(ऊ)

ऊचुः खादाम इत्यन्ये ६८३

(ऋ)

ऋतुविडम्बयामास ६२७

(ए)

एकोद्दिष्टस्य केतनम् ५९३
एकोन्मीलनपेशलः ३११
एजयतेऽक्षिणी मे ५२
एतद् वै लेशमात्रेण कथितं ते ४२२
एतास्ता मधुनो घारा ४९२
एवं च यक्षतिर्वातुः ६८३
एवं ते***५४

(ऐ)

ऐजुदं बदरीमिश्रम् ३२०

(ओ)

ओष्ठी परिपुट्येते ३०२

(क)

कक्खटं कठिनं क्रूरम् ५७
कङ्कटो वर्मसन्धिषु ५९
***कचग्रहः ६०
कचेषु निगृह्यैतान् ६०
कञ्चुकोष्णीषिणस्तत्र ६१
कटिश्च तस्यातिकृतप्रमाणा ६१
कण्ठः स्तम्भितवाष्पवृत्तिकलुषः ५७९
कण्ठे घुरघुरायते १७८
कण्ठस्थेन निष्केण ६४८
कण्डनी चोदकुम्भश्च ५७९
कण्डुर्नाम मुनिः पूर्वम् ६७
***कतमां शाखाम् ४७८
कथयन् कथसे च यो ६७
कथसे यच्च वीर्येण ६७
कथं हिलसि भोदृष्टात्र १५५
कपालघट्टनाद् रक्तम् १७३
कपीनां किल लाङ्गूलम् ४१३
कम्बलाश्वतरो नित्यम् ५७५
करादिस्पर्शं उद्यते ५५६
करिष्यामि न सन्देहः ६३०
करोमि कदनं महत् ६८
कर्णाम्यणस्फुलित० ५४०
कर्मणा ब्राह्मणा घनम् ५७३
कलयेदवमानमानसम् ५८२
कलां नार्हन्ति षोडशीम् १७
कलहांश्च तथापरे १२७
कल्पनं संप्रसाधनम् १००
कल्पान्ते हृष्टशृङ्गाणि ५५६
काका वास्यन्ति ४४७
काचस्फटिकपात्रेषु ६०

काकेनारोध्यमानां ताम् ४०५
 कान्यकुब्जे नृपश्रेष्ठ ३३३
 काकेनालोडितां ताम् ४२६
 काकेनालोड्यमानां ताम् ४०५
 कानि सान्त्वानि ७२३
 कामतस्तु प्रवासनम् ७०३
 काण्डचित्राणि ५७९
 कामं तु क्षपयेद् देहम् ५९५
 कामेषु विश्रम्भेत् ४९५
 कार्मुकं स्फारयामास ५३७
 काष्ण्यासमया गुडाः १५८
 कालं क्षपयित्वा ५९५
 कालः कलयतां प्रभुः ५८२
 कालः कलयतामहम् ५८२
 कालपाशेन गुण्ठिताः ६०४
 कालाट्टहसितं ५७२
 कालियविषधरगञ्जन १४९
 काल्यन्ते नो बृहन्नले ५८२
 कालेन पुष्प्यन्ति नगा वनेषु ३०५
 काले वेदयते सप्त ७०५
 किराततङ्गणाकीर्णम् २२३
 किं न मोचयते शमम् ६७९
 कुक्कुटं शुनकं तथा ४८५
 कुटीं कृत्वा वने वसेत् ८५
 कुड्मलाम्बुरुहाकारी ६८०
 कुद्मालदात्रपटकम् २९८
 कुनद्यामिव हेलमानाः ५६०
 कुमारः क्रीडयामास ५८८
 ॥ कुम्भस्य पूर्यतः ३०६
 क्षुण्णपदुर्गन्ध ८६
 कुणीनामिव विल्वानि ८६
 ॥ कुण्डेष्वभूत्रयन् केचिद् ६८०
 कुत्सन्तो घृतराष्ट्रजम् ५८७
 कुथानां कम्बलानां च ८९
 कुमारानां च रक्षणम् ५८८

॥ कुररीमिवार्ताम् ९२
 कुरवः कालयन्ति च ५८२
 ॥ कुलपांसनि ६४८
 कुलिशं तूलवत् तदा २३७
 कुले कुले ९३
 कुशलैर्हस्तिसादिभिः ६०८
 कुशूलवान्यको वा स्यात् ५८९
 कृतवत्यसि नाववीरणाम् ६४३
 कृतवानसि भार्गवं ४०७
 ॥ कृष्णसर्पः ६३८
 केचित् ध्यान-समारूढाः ५७५
 ॥ केतकवर्हमन्यः ४६०
 केतयेत् कुलजं द्विजम् ५९३
 केशपक्षे परामुष्टाः ६८१
 केशश्मश्रुनखादीनाम् १००
 कैकेयीं च वद्विष्यामि ४३७
 कैकेय्याः, कृतोऽयं खिद्यते जनः १४२
 कोकिलः तात कूजति ८३, ९५
 कोद्रवाः पुलकास्तथा ३०४
 कोहलो वदनप्रियः ५९०
 क्रयकैशिकानाम् १०८
 क्रन्दमानमत्यर्थम् १०९
 क्रोञ्चीं क्रन्दन्तीम् १०९
 क्रोञ्चौ भयार्तामिव रारटन्तीम् ३९१
 क्लिश्नाति प्राकृतो यथा ११६
 क्लिश्नाति लब्धपरिपालनवृत्तिरेव ११६
 क्लेशते न वृथा वाक्यम् ११८
 क्व माज्म्यहम् ३७४
 (क्ष)
 क्षत्रधर्मो न मुण्डनम् ३६८
 ॥ क्षपणं त्र्यहम् ५९५
 क्षपयेयुस्त्यहमेव च ५९५
 क्षमयामास भारत १२१
 क्षात्रधर्माणमप्याजौ ५९३
 क्षीवं राक्षसशार्दूलम् १२७

क्षीरसिद्धो बहुस्वेहः ७२८
 क्षीवस्यान्तः करणकरिणः १२७
 क्षीवाः कुर्वन्ति हास्यं च १२७
 क्षुरनाराचभल्लानाम् ३३४
 क्षुभ्यसि भिक्षुकि १२९
 क्षुरेण निशितेन च १३०
 क्षुबतस्तु मनोज्ञे १२८
 क्षेत्रज्ञो नाभिश्चक्रे ४७२
 क्षेत्रोपयोगभूमध्ये ६०८
 क्ष्वेडन्ति घुर्घुरायन्ते १३२
 क्ष्वेडयन्तो घावमानाः १३२
 क्ष्वेलन्ति च हसन्ति च १३४
 क्ष्वेलयन्त्यपि १३४

(ख)

खजां दर्वीं च करेण धारयन् १३६
 खटिकाहस्तः स सदा १३७
 खण्डं खण्डं ययुर्धनाः १३७
 खर्जुरीस्कन्धनद्धानाम् ७२६
 खर्वूर्जं मूत्रलं वलयम् १४०
 खलात् क्षेत्रादगाराद्वा १४०
 खलु लगन्ति गिरः ४१३
 खल्वहं त्वां न तुलये ६३६
 खुराग्राङ्कनखक्षताः २४५
 खेलन्त्यन्ये न दन्त्यन्ये १४५

(ग)

गजः कङ्कणभूषणः ५९
 गजेन गजमास्फाल्य ५३७
 गञ्जे दूरस्थिते निजे १४९
 गणयामि न ते कृते ६००
 गण्डपाश्वे निवेशितः १५०
 गण्डूषजलमात्रेण गलयन्त्यमो वाष्पाम्बुबिन्दवः
 १५४

गदया तर्जमानः २२६
 गलितं वसनम् १५४
 गाण्डीवनिह्निदिकृतप्रणादम् ५६३

गावः शतसहस्राणि ५८२
 गावो राष्ट्रस्य कुसुभिः ५८२
 गिरं निर्मान्ति वाग्मिनः ३५८
 गोभिरग्रयाभिरैडयन् ५७६
 ***गुणान्न वृङ्क्ते
 गुणाल्लक्षयामहे ६९१
 गुणाढ्या न च गविताः १५३
 गुणान् गृह्णन्ति साधवः ७१७
 गुणो भूषयते रूपम् ६७२
 गुरुं मित्रं तथा भामम् ३३५
 गूहेत् कर्म इवाङ्गानि १६२
 गृध्रा रुषा मम कुषन्ति ९४
 गृह्णीयाच्छुल्कमण्वपि ७१६
 ****गृह्णीष्व पिठरम् २९९

गोगजोष्ट्रहयादिषु १४९
 ****गोसरि गाहमाने १५६
 ग्रामीणैः समारूढाः ६०८
 ग्रामेषु नगरेषु च ६०८

(घ)

घर्घरं हासिका स्त्रियाम् १७२
 घातयेद् घामिको नृपः ५६१
 ****घोरान् नरकान् प्राप्य १७८

(ङ)

ङवन्दिते ङलिप्सिते १८१

(च)

चकारनाम्ना रघुमात्मसम्भवम् ५५६
 चक्रयुक्ता हुला गुडाः ५५८
 चच्चाल च जुघूर्णं च १७९
 चण्डग्राहवती नदी १८३
 चण्डाश्च शोण्डाश्च महाशनाश्च १०३
 चतुः सोवर्णिको निष्कः ६४८
 ****चन्दनरुषितः ६९०
 चर्वयत्यतिभैरवम् १८७
 चलद्धारिवीचिच्छटोच्छलः ४७६
 चारुचेलं वसाना १९६

चित्रपुस्तादिकोविदान् ६६०

चित्रमद्य निशामय ७१३

चिरं जीवितुमागंसे ४७०

चीची कूचीति वाशन्ति ४४७

चीरचीवरपरिच्छदाम् १००

चुक्षुभे द्विषतां मनः १२९

चूडोत्तंसति २२१

चेतः समुत्कण्ठते ६६

चैलाजिनकुशोत्तरम् १९०

च्योतयन्ति सविषास्त्वयि ४९२

(छ)

छर्दयन्ति च मानवाः ६२१

छदहेमकषन्निवालसत् ७५

छिद्रं हि मृगयन्त्येते ६८०

छेदयेल्लवशः क्षुरैः ६२२

(ज)

जडवल्लोक आचरेत् २०४

जजल्पेव तदा लङ्का २०५

जनः कुहकुहायते ५९०

जम्बुको हुड्युद्धेन ५५६

****जम्भसाधकः २०२

जलेनात्यर्थं शीतेन ७०७

****जहृषिरे मुदा ५५९

जानुम्यां सह पाणिम्याम् ४००

जालान्तरप्रेषितदृष्टिरन्या ६२३

जिह्वया लिहती मुखम् ४२३

जीमूत इव गर्जति १६३

जीर्णः कार्पासिकैः पटैः ६४९

जीवन्तमेव कुष्णाति ९४

जुङ्गक्ष्यगन्वाच्छगला-२०८

जोषयेत् सर्वकर्माणि ६२४

ज्ञातिभिर्वण्ट्यते नैव ४३६

ज्येष्ठाः पितृषु वल्लभाः ४४३

(झ)

झषाणां मकरश्चास्मि २१७

(ट)

टङ्कश्च दात्रैश्च ६२६

(ड)

डम्बराडम्बरी चैव ६२७

डिम्भकोऽनन्तरोऽभवत् ६२९

(त)

तं जित्वा हाटकं नाम ५४९

ततः कृष्णस्तुल्यामास ६३६

ततस्ते शूल आरोप्य ४८८

ततोऽप्युञ्छः प्रशस्यते ४८१

ततो विद्याधरेन्द्रेण ३६१

ततोऽहं परिदेवामि २६२

तत्र हासो हसो हास्यम् १७२

तदाऽपीयत तत्तेजः ३०१

तदा सर्वं निमोलति ३६३

तद् दृष्ट्वा सौकरं रूपम् ६३२

तनौ ममुस्तत्र****३५८

तन्मे रेतः पिता वृत्ताम् ४५७

तन्वि प्रपञ्चय पञ्चमम् ६४९

****तपस्विगाढाम् १५६

तपस्विनं सम्पूर्णविद्यं भषन्ति ३३४

तयोरपि कुटुम्बाम्यामाहरेत् ५८५

****तरक्षवः कङ्काः ५९

तरङ्गान् कोहि तर्कयेत् ६३२

तरुलतामुन्मोटते ३६६

तर्जंद्भिरिव वानरैः २२६

तर्जयन्निव केतुभिः ६३३

तर्जयसे महावातमिव द्रुमः ६३३

तर्पयन्त्यथ जुह्वति २३९; ६३७

तल्पमुज्ज्वाञ्चकार ६३३

तव हेतोर्वयं बाले ११६

तस्मादुपच्छन्दयति ६२०

तस्मिन् गतार्तभावे वीतरसे शुण्ठिशकल इव

पुरुषे ४८५

तस्मिन्नेव पुनर्बलते ४४२

तस्मै पात्रीमढौकयत् २२१
 तस्य त्वं वेदयस्व ह ४१४
 तस्य लाङ्गलहस्तस्य ४१४
 तस्याः खुरन्यासपवित्रपांसुम् १४४
 ता इमा जभितुं पापाः २०२
 ताटकावधमुत्तमम् ६३०
 ताडनाश्रयिणो गुणाः ६९३
 तान् सहस्रं च दण्डयेत् ६४०
 तापयन्ति महात्मानम् ६३१
 ताम्यां वक्षस्यरुजत् ६८९
 तासां प्राजमानो योनिमकूलयत् ९६
 तिमिताश्चाभवन् सर्वे २२८
 तीरितं चानुशिष्टं च ६३४
 तुमुलो व्यनुनादयन् ६४७
 तुलां पूरयतेऽशनैः ६६१
 तुहिनेन दूर्वेव २३६
 तूणखड्गघरः शूरः ६३६
 तेजश्च शोकः क्षयति १२३
 ते द्रेवकाणाधिपा ज्ञेयाः २६७
 तेन क्लिद्यति हि व्रणः ११५
 तेन मामवति***२२
 तेन यत्राहमष्ठीवम् ५०२
 तेषु वेदमस्ववीजयत् ७०७
 तोटयत्यायसान् बन्धान् ६३८
 तौ भागौ तत्कषायेण गालयेत् ६०२
 त्रयः परार्थे क्लिश्यन्ति ११६
 त्राहीति चार्ताः क्रन्दन्ति १०९
 त्रिगर्ताः कालयन्ति ते ५८२
 त्रीन् मेघानाहरिष्यति ३७९
 त्वङ्गतुरङ्गसंघात-२४५
 त्वं तु निष्कारणादेव प्रीयसे ३१४
 त्वमप्याडिर्भवस्वेति ९
 ***त्वां पालयन्ति ६५१; ६५४

(व)

दत्तशेषं न शेषयेत् ७१४

ददौ घाता महात्मने ६२७
 दरिद्रति वियद्द्रुमे २५१
 दरिद्रिणो भविष्यन्ति २५१
 दर्दुरः प्रतिनर्दति २८४
 दशनविहीनं जातं तुण्डम् २३२
 दह्यमानं हतस्त्रीसुतगोधनम् १०९
 दास्यः सनिष्काः***६४८
 दीर्यतीव वसुधरा २६१
 दुःशासनमयोजयत् ६८५
 दुनोति चित्तं यदि तं न पश्ये २५७
 ***दुनोति माम् २५७
 दुर्मतेविद्यते फलम् ४५१
 दुर्योधनो ग्लहते पाण्डवेन १७०
 दुष्कृतं कर्म गृह्णति ६०२
 दूयामि भरतश्रेष्ठ २५८
 ***दृढ आश्लयेति ४९७
 दृष्ट्वा पथि निरातङ्गम् २२२
 देवसंघातप्लुतजलाम् २०४
 देवानां कच्चिदाशास्ते ४७९
 दैत्यभेदेऽप्यरिस्तेषाम् ३६९
 दैर्घ्यं एव ह्रसन्तीमे ५६२
 दैवं तत्रापराध्यति ३९८
 दोषाः कुप्यन्ति ९०
 द्यूतं छलयतामस्मि ६२१
 द्रुमाः फलन्ति ३१९
 द्रेवकाणास्त्रय एव हि २६७
 द्रोणमेघ इवोदितः २६६
 द्रोणे सर्वं विघट्टितम् १७३
 द्वावोष्ठी छेदयेन्नृपः ६२२
 द्वित्राणि यानि च खचदृशनाङ्कुराणि १३५
 द्विरंशे च शशो महान् ४७७
 द्विषां लुण्ठयता यशः ४२६

(घ)

***घनमर्जयेत् ५७३

घनः शुल्कावाप्तम्

धर्माधर्मौ व्यवचयत् ४४८

धर्मेषु सूत्रितम् ७२५

धर्मो न हसते ५६२

धर्षयन्ति कुबुद्धयः ६४५

धात्रा किं न सूत्रितम् ७२५

धुनीयाद् वा करो २७२

धुनोति शमलं कृष्णः २७१

धूनयामास वेगेन ६४३

(न)

***न कामेऽपि वेश्या रज्यति ३९१

न कुत्सयाम्यहं किञ्चित् ५८७

न केवलानां पयसां प्रसूतिः १०५

न गर्हयेयुरस्मान् वै ६०२

न घृणीनां न रम्याणाम् १८०

न चात्मानं विहिंसयेत् ७३३

न चाससाद ७२२

न चैतदवधूनयेत् ६४३

न चैषा तेजसा शक्या धर्षयितुं पथि ६४५

न तथा सुखयत्यग्निः ७२४

न त्यागोऽस्ति द्विषन्त्याश्च २६७

न पांसून् परिमार्जति ६८१

न मामवति २२

नरः स्निह्यति ५३३

नर्तून् सूक्ष्येत् २४८

नवकिसलय० ४५३

न शक्यामः प्रवेष्टुं विवरं भुवः ४७१

न शेषयेतां युधि शत्रुसेनाम् ७१४

न होढेन विना चौरम् ५६१

नाटयक्ष्येष शैलः ६४६

नातित्रोडे ४६९

नानाप्रकारैः शकुनैः ४४७

नावेन सह वोढुं वयं पारयामः ६५४

नामग्राहमशब्दयत् ७१३

नार्धन्ति रत्नानि समुद्रजानि १७

नार्या म्लेच्छन्ति भाषाभिः ३८२

नास्फोटयेन्न च क्ष्वेडेत् १३२; ७३१

निगुम्फनिर्झरः १६१

निजौजसोज्जासयितुं जनद्वहाम् ६२३

निपुणं शुद्धिमिच्छताम् ३०२

नियतिं लोक इवानुरुध्यते ४०७

निदिश्यापह्नुते चयः ५६२

निश्च्योतन्ते सुतनु कवरी ४९२

निश्वासक्ष्वेडनादेव १३२

निष्कुपितं विहङ्गः ९४

निष्टनन्ति च मातङ्गाः ५२३

नेच्छामि कञ्चिद् वध्यन्तम् ४३७

नेत्रे खञ्जनगञ्जने १४९

नेत्रे स्वयं रज्यतः ३९०

नेनिज्यान्नेजकः शनैः २८६

नेहासौ सुखमेवते ५३

नैकमेवातिशीलयेत् ७१५

नैवं विदामो भगवन् ४५१

नोत्तंसं क्षिपति क्षितौ श्रवणतः २२१

नोत्सहे त्वां विरहितम् ३९७

नो मेऽनिमिषो लेढि ४२३

(प)

पक्षाम्यामम्यवीजयत् ७०७

पक्षैः सज्जलशोकरैः ४८२

पङ्क्ते गौरिव सीदति २९२

पञ्चरात्रानुशब्दितः ७१३

पत्यो जीवति कुण्डः स्यात् ८८

पपात लण्डं व्यसृजत् क्षितौ व्यसुः ६९३

पयोधराश्चन्दनपङ्कचच्छिताः १८७

परिक्लिश्यामहे***११६

परिगणितोज्ज्वलशिलाशन० ४८१

***परिमृद्नन्ती ३७५

****परिसान्त्वय ७२३

****परिसान्त्वयस्व ७२३

पर्वता अपि दीर्ययुः २६१

पर्याचान्तमनिर्दशम् १८५

पांशुकुण्ठितसर्वाङ्गी ८७
 पांशुना च भ्रक्षन्ति ३८०
 पांशुदिशां मुखमनुत्थयदुत्थितोऽद्रेः ६३५
 पांसुषु रूषितगात्रः ४१०
 पाञ्चाल्याः पक्षपत्राक्ष्याः ५३४
 पाट्यतां क्रकचेन वा ६४९
 पातकान्यपि चूर्यन्ते १९५
 पारयतु प्रतिज्ञाम् ६६२
 पारयिष्याम्यहं व्रतम् ६६२
 पाशं मृग इवात्मनः ५२०
 पिञ्जरोऽथ महाभद्रः
 पितुरानृण्यमास्थितः ४०७
 पितेव पालयेत् पुत्रान् ६५४
 पितेव पुत्रं दस्ये वचोभिः ६४०
 पीठं दत्त्वा ३९९
 पुत्रं च भगिनीं तथा ३३५
 पुनरेवाभ्यवर्षत ४४२
 पुरी समन्ताद् विहिता ५५६
 पुलस्त्यं पुलहम् ३०४
 पुलाकाश्चैव ६६०
 पुष्यन्ति च फलन्ति च ३०५
 पूयन्ते सत्यसाक्षिणः ३०५
 पूरयामास पांसुना ६६१
 पेशलं स्मरः ३००
 पेशी नपुंसकं चेत् १९
 प्रचस्कन्द विनाशाय ५२०
 प्रजाः प्रजाः स्वा इव तन्त्रयित्वा ६३१
 प्रणोदितं वेसरयुग्यमध्वनि ४६४
 प्रतिगृह्य पुटेनैव ३०२
 प्रतिग्रहाञ्छिलः श्रेयान् ४८१
 प्रभाक्षरचक्रभ्रमिम् २१८
 प्रभुराज्ञापयिष्यति ६२६
 प्रबाहेथाः शनैः शनैः ४४८
 प्रव्रज्यायैव दीव्येत २५५
 प्रसुप्ता संप्रकाशते ७८

प्रह्लादते मनः ५६५
 प्राङ् नामिवर्धनात् पुंसः ७०२
 प्राप तालीवनश्यामाम् ६३३
 प्राप्तापराधास्ताड्याः स्युः ७४
 प्रायः कन्दुकपातेन ६९
 प्रायेण नरश्रेष्ठ ४४३
 प्रारब्धं न सर्जन्ति ५०६
 प्रीणयन्ति मनुष्याणाम् ६६३
 प्रीयामो दर्शनेन वः ३१४
 प्रेङ्खत्काञ्चीकलापाः २६
 प्रेङ्खयन् परिजनापविद्धया २७
 प्रेतचीवरवसास्वनोग्रया १९१

(फ)

फलमपरं पुन्दकण्डूतेः ३०३
 फलेन्मूर्धा स्म ते राजन् ३१९

(ब)

बद्धमूलस्य मूलं हि ३७२
 बभूव जलदं नीलम् २८८
 बलः पृथुश्रीः स चुकूदं रामः ९३
 बालमेतदबालिशम् ३२३
 बालाश्च न प्रमीयन्ते ३६३
 बाहुप्रतिष्ठम्भं ५२४
 बिभर्ति भुजगाशनः ७०२
 ब्रह्मलोकं समक्षसे २
 ब्राह्मणं मे पिता पूर्वं वासयामास ७०३
 ब्राह्मणो हन्तुमर्हति ५५०

(भ)

भक्षणे स निरुच्यते ६८३
 भक्षन्ति शवमांसानि ३३०
 भक्षयतामिति सुव्यक्तम् ६२६
 भद्रं भद्रमिति ब्रूयात् ३३२
 भयात् त्रस्यति २४३
 भत्संयन्तमिव स्थितम् १३२
 भत्संयन्ति स्म वैदेहीम् ६७०
 भलन्दन उरुक्रम ३३३

भल्लातकनिश्च्युतितः स्नेहः ४९२
 भषेयुः सहिताः सर्वे ३३४
 भागीरथी शोण इवोत्तरङ्गः ४९१
 भाजनं विश्वमूर्ते ६६९
 भारपीडाव्यथितमस्तकः ३५६
 भिक्षोर्नहि नखवृद्धेः ३०३
 भित्त्वा चन्द्र इवोदयः २८८
 भुजगराज फक्कत्फणा ३१८
 भूतपर्षद्भिः २९५
 भूय एव स मार्गति ६७६
 भूयश्च मृगयामहे ६८०
 भेदशीलश्च नारद १०४
 भोगो भूषयते धनम् ६७२
 भ्रमरैः परिशिञ्जिताः ४८०

(म)

मञ्जुगुञ्जत्समीर-१५७
 मणिप्रवरकुट्टिम० ५८५
 मत्सन्देशैः सुखयतुमलम् ७२४
 मधुमन्मक्षिकारपत् ३४६
 मनस्तापयतीव मे ६३१
 मन्ये भ्रातरं तर्कचक्षुषा ६३२
 ममापि त्वरते मनः २४६
 ममौ च भद्रं चुलुके समुद्रः ६१७
 मयेन विहिताभिरदृश्य-तूभिः २३६
 मतुं न शक्यामि ४७१
 मर्द पादेन पाण्डव ३७५
 ....मर्षयत्यार्तेः ६८१
 मसारगल्बकं० ३५६
 मसारताराक्षि ३५६
 महाहाटकतोरणम् ५४९
 महीतलस्पर्शन० ६३३
 मही स्वनति गम्भीरम् ५४६
 महोदरा खिखिमिनी च या स्यात् १३५
 (मां) कथं पश्यन् न ह्यसे २५८
 (मां) विषाणाग्रेण लुठति ४२५

मागधपुण्ड्रश्च ३०३
 मातरौ स्नुवन्त्यौ ५३३
 मा दीर्घं क्षम कालं त्वम् १२१
 मातरिश्चैव पावकम् ६३३
 मानयित्वा च तापसम् ६७६
 मानयन्तश्च ते वाक्यम् ६७६
 मानयामास पीरजानपदान् ६७६
 मायूरं पिच्छमच्छिनत् २९७
 मार्गमाणाः पदन्यासम् ६७६
 मार्गयिष्यति तत्समाम् ६७६
 मा व्यापृतः परकार्येषु भूस्त्वम् ३०७
 मापैश्चतुर्भिः शाणः स्यात् ४७३
 मिञ्जिकामिञ्जिक० ६७७
 मित्रं मिन्देनन्दतेः प्रीयतेर्वा ६७८
 मिलिता देवदानवाः ३६१
 मिश्रयन् समरे ६७८
 मिषं कृत्वा ३६२
 मिष्टः कटुश्च ३६२
 मुकुलीकृतैः स्थूलैः ५३२
 मुक्ताहारेण लसता ४१९
 मुदमञ्जय ५७१
 मुद्गादिवेसवाराणाम् ४६४
 मुरलामास्तोद्धूतम् ३६९
 मुस्तके द्वे प्रकीर्तिते ६७९
 मुहुराक्रन्दयिष्यतः ५९४
 मुहूर्तं विह्वलन्निव ५६५
 मूर्खं गालोडितः स्मृतः ६०३
 मूलफलं समास्वाद्य ७३२
 मूषकैः परिघावद्भिः ३७२
 मूषासिक्तं तथा ताम्रम् ६८०
 मृगयूथलोडिता सरित् ४२५
 मृते भर्तरि गोलकः ५८७
 मृदन्ती कुशकण्टकान् ६५
 मृष्यन्ति ये चोपपत्तिम् ३७७
 मेवादे च तथा प्रोक्तः ३७९

मेबलोमलुण्डिकया घृष्टा ४२७

मैवं भो रक्षयतामेव ६८३

मोक्षयामु महीपतिम् ६८२

मोचयेदेनसः ६७९

(य)

यं ब्रह्मा...स्तुवन्ति दिव्यैः स्तवैः ५२६

यज्ञवाटं गताः ४३५

यतस्व पुण्यशीलेन ७१५

यत्र वर्जयते राजा ७०९

यत्र वेदो पुण्डरीकैः स्तुणोति ५२८

यत्रोज्झटितास्तेन म्लेच्छाः २१५

यत्रोभौ बाधयिष्यथः ६६४

यत् स्निह्यते भवान् ५३३

यथा बर्हणि चित्राणि ७०२

यथा विवाहोत्सवतूर्यनादान् ६५९

यथा शल्यकवानास्तुः पदं धूनयते सदा ६४३

यथा हि भारता वर्णैर्वर्णयन्त्यात्मनस्तनुम् ७०१

यदधमर्जति १८

यदाश्रु परिमार्जति ६८१

यदा स्वपिति शान्तात्मा ५४६

यदि तर्पयसेजलम् ६३७

यदि पिण्डः पुमान् स्त्री चेत् १९

यदीन्द्रियप्रीतय आपुणोति ३०७

यद् गहितेनार्जयन्ति ५७३

यद्वन्निर्मथ्यते क्षजेः १३६

...यन्त्रितकथः ६८४

यन्त्रं रुद्धाटयामास ६०८

यन्मे माता प्रलुलुभे ४५७

यमस्व नित्यम् ३८३

यमं पाशभृतश्च तद्भटान् ३३१

यवागू क्वथिताम् ११९

....यशो मसीमयम् ३५६

यश्चाग्निं चोरयेद् गृहात् ६१७

या चैनं नानुमानयेत् ६७६

यावद्धि सूच्याः...७२४

यावन्नाश्यायते वेदिः ४९३

यूकामक्षिकमक्षुणम् ३४६

ये ते यक्षास्तु यक्षणात् ६८३

येन तन्त्रयतस्तन्त्रम् ६३१

ये पुरस्तादपां स्तोकाः ५२७

यैरुक्तं राक्षसास्तु ते ६८३

यो भाटयित्वा शकटम् ३३१

यो मर्षयति पार्थिवः ६८१

योषेव शिङ्को वितताधिघन्वम् ४८१

योऽस्माकं नित्यमाशास्ते ४७९

(र)

रक्षोघ्नैर्धूर्धूपयेत् ६४४

रज्ज्वा वेणुदलेन वा ७४

रटन्तः करटाः कटु ३९१

रणे यस्य च रुष्यामि ४०९

रत्नच्छायास्त्रचित् १३५

रत्नपाषकषट्कैश्च ६५३

रथन्तरं साम ईरयति ५७६

रथस्योपरि सूरिभिः ५५६

रथान् योजयत...६८५

रथे युज्यन्तु ते हयाः ३८५

...ररास राक्षसः ३९६

रसती रसना रसान् ६८७

रसानां कदमा नद्यः ७१

रहयति नृपं स्वार्थपरता ६८८

रहयत्यापदुपेतमायतिः ६८८

...राक्षसपांसन ६४८

रागप्रायः प्रपञ्चः २९२

राजतं भाजतं...६७०

राजा पालयन् प्रजाः ६५१

राज्ञः सारो हिमाद्रिणा ७२४

राज्ञा हिमवतः सारः ७२४

राज्यखण्डमिदं महत् १३७

रात्र्यागमे प्रलीयन्ते ४२३

रामं प्राज्ञाजयत् समाः ७११

रामस्तु भरते पापं कुर्यादेव न संशयः ५४

रामाभिपेकार्थमिहायस्यसि ३८४

रामे रञ्जतु मे मनः ३९१

रावणं स व्यधूनयत् ६४३

राशीनामधिका ग्रहाः २६७

रिङ्गमाणो विजह्लतुः ४००

***रिपुरास भूभृताम् २३

रुजन्ति चेतः प्रसभं समाधयः ४०५

***रुण्डेन रेमे ४०६

रेखामात्रमपि क्षुण्णाद् १२८

***रेचितपुष्पवृक्षाः ६८८

रेभमाणा निरन्तरम् ४१२

(ल)

लक्षयामास ६९१

लज्जते स्म कचैर्विना ४१९

लटभललनाभोगसुलभ***४१५

लङ्ङुकानि तिलानां च ४१६

लङ्ङुकैः फेनिकाभिश्च ४१६

लता बल्लयः ४४३

***लषतो बुभुक्षितौ ४१८

लसद्गर्भवेदो लसन्मद्विलासाः ४१९

लालनाश्रयिणो दोषाः ६९३

लासयन्तस्तथैव च ६९५

लासयन्त्यपरे तथा ६९५

लीनमीनक्षपग्राहाम् २१७

लुण्ठन्तो रणमूर्धनि ४२६

लुण्ठयामासतुः कृत्स्नम् ४२६

लुण्ठिता क्रीडता तेन ४२६

लुलिताकुल० ४२९

लोचनेनामृतश्च्युता ४९२

लोडयामास दुष्यन्तः ४२६

लोलद्भुज० ४२९

(व)

वक्त्रैकदेशे गण्डेति १५०

वञ्चयन्ते जनान् ऋजून् ३९८

वञ्चयानो पुनश्चैव ६९८

वत्स इव मां ललन् ४१८

वदनानि चकाशिरे ७८

वर्षते देवः ४४२

वर्षमाणा घना इव ४४२

वर्षासु विलम्बकटवत् तिष्ठन् ६१

वर्हाणि चित्राणि ६६५

वल्लवा लोडयन्ति ४२६

वसुधामवनोकयन् ६९७

***वस्त्रक्लोपम् १०७

वस्त्राणां प्रवरा शाणी ४७३

वाक्यमाग्नेडयति देवराट् ३८१

वाक्शरैस्तर्जयिष्यन्ति (गुरुन् शिष्याः) ६३२

वातरुग्ण इव क्षुण्णः १२८

वातयति व्यजनेन पति पतिव्रता ७०४

वातयन्त्रविमानक ७०४

वायसास्तर्कयन्ति ४४१

वायुश्च घूर्णते भीमः १७९

वायुना घम्यमानोऽत्र २६९

***वाइमकुट्टकः ५८५

वाइयद्भिर्भैरवस्वनैः ४४७

वासयत्यभितो भूमिम् ७०४

वासुकेरथ नागस्य १२५

विकूणयन्तीव मुखम् ५९१

विकलवं दूतमासाद्य ११७

विकलवन्ते दिवि ग्रहाः ११७

विचरन्त्यपतिव्रताः ५२७

विचित्रवाजैनिशितैः शिलीमुखः ४३४

विडम्बयत्यस्तनिमग्नसूर्यम् ६२६

विद्यारत्नं महाधनम् ४३६

विधिना तेन सान्त्वयन् ७२३

विनैव कञ्चुलिकया घत्से ६१

विराधाङ्गुगतां शुभाम् ५७१

विवादोऽत्रालगत् तयोः ४१३

विरोचनप्रोत्थोलन० ६६४

विव्यजुर्व्यजनैः ४६५
 विशीर्यन्तीं नावमिव ४९०
 ...विश्राणय सर्वशः ७१७
 ....विश्राणयामास यथा वैश्रवणस्तथा ७१७
 (विश्लिष्टं सन्धि) वैद्यो न घट्टयेत् ६०९
 विसृज्य सूर्पवद् दोषान् ७१७
 विह्वलतीव मे मनः ५६५
 वोजन्ति वालव्यजनैः ७०७
 वीरहीनां तथा स्त्रियम् ७०८
 वृक्काघातैर्युवतिनिकटे प्रौढवाक्येन राधा ६६७
 वृंहन्ति कुञ्जराः ३२८
 वृकीव कुकुटुम्बिनी ९४
 वृक्षस्येव नदीरयाः ३९६
 वृत्तपिङ्गलनेत्रा हि २९८
 वृषभा नन्दिमुख्याश्च ४१२
 वृहद्रोणशैलोकान्तारम् २६६
 वेणानां भाण्डवादानात् ४६१
 वेदयन्ति ते ७०५
 वेदाम्यासेन शुष्यति ४८५
 वेल्लति नवपरिणया वधूः ४६३
 वेल्लद्दीचिर्महानदी ४६३
 वेष्टन्ते तस्य लाङ्गूलम् ६४९
 वैडालव्रतिकाञ्छठान् ४७३
 वैदेही बत मे प्राणान् ५९५
 वैश्यायां शूद्रवोर्येण ३३१
 व्यंसयामास तस्य प्रहारम् ५६९
 व्यथयति वृथा मौनम् ६४९
 व्यथितो विकलवश्चैव ५९४
 व्यवस्याम्यसतीं सतीं वा ५२०

(श)

शक्ति व्यंसितां माधवेन ५६९
 शणं तैलं घृतं चैव ४७३
 शतघास्य फलेन्मूर्धा ३१९
 शतबल्यो नाम वट-४४२
 शतशश्च कृथास्तत्र ८९

शनैर्विसृज्यते सन्ध्या ५१७
 शफरी फर्फरायते १५०
 शबलार्थकेन कर्बुर-७०
 शम्बूकं नाम नामतः ७१३
 शरस्तम्बाच्च गौतमः ७१३
 शराः कुण्ठधाराः ८८
 शरान् धारयते दश ६४५
 शरीरं विधमिष्यन्ति २६९
 शल्कैर्ये च विवर्जिताः ४७४
 शशी लोकतमोनुदः ४७७
 शाणीप्रायाणि वस्त्राणि ४७२
 शिलानप्युञ्छतः ३९
 शिलोच्चये मूर्च्छति मारुतस्य ३६९
 शीलं भूषयते कुलम् ६७२
 शुम्भः प्रतापवान् ४८७
 शून्ये प्रतापवान् ४८७
 शून्ये रीमि ४०४
 शूराश्च कृतविद्याश्च ७१६
 शेते पांसुषु रूषितः ४१०
 ....शेलुं गव्यं च ४९०
 शैलानुद्द्राड्यन् बलात् २६५
 शैवाललोलंश्छलयन्ति मीनान् ६२१
 शोचन्ती क्षपयिष्यति ५९५
 शोभते लटभभुवः ४१५
 श्वयोतद्भिः समधिकम् ४९२
 श्वश्रूणि भृगोर्लुलुञ्चे ४२४
 श्रुतवानसि यत् कर्म ४०७
 श्रोत्रं बुध्यते शब्दम् ३२७
 श्लाघते ज्ञानिमध्ये स्म ६९८
 श्लिष्यति कामपि ४९८
 श्लेषयेत् स्वजघनम् ७१९
 श्वखरोष्ट्रे च खति ४०४
 श्वा भषन्....३३४
 श्वासकासविनाशन-७८
 श्वेता रजससंकाशा ३८५

(ष)

षष्टिर्गवां सहस्राणि ५८२
विङ्गैरगद्यत संभ्रममेव काचित् ५१०
छीवन्त्यस्य च मूर्धनि ५०२

(स)

संसृज्यते सरसिजैररुणांशुभिन्नैः ५१७
संसृज्यन्ते परस्परम् ५१७
संज्ञादमानाभरण० ५६३
स एवायं नागः सहति कमलेभ्यः परिभवम्
७२२

संकुचत्यम्बुजं यथा ८४
संक्षपितोदकः ५९५
संख्यामेकत्र पिण्डयेत् ६५६
सगुन्द्राः काशाः कुशा वा ६०५
सचक्रा सहृडा चैव ५५६
***सदा निष्टनसे उदन्वन् ५२३
संतेजयंस्तदा वाग्भिः ६६२
***सन्नमुसले ३७१
संपिण्डयति यः कालः ६५६
संभालयामास ६७०
सटास्तस्य पञ्च चक्रे ५०५
सततं त्वाज्यघाराभिः ६३७
सतां यमितुमुद्यतम् ३८३
स तु केलिकिलो विप्रः १०४
सदा लालयति ६९४
सदा ह्लेषन्ति वाजिनः ५६४
सदृढं क्लिश्नाति ११६
स नमदारोघसि सीकरार्द्रैः ५१२
सन्ततिहि तवाख्याति १४८
सन्व्याकर्म समाप्यान्ते ५५५
सपताका सतोरणा ५५६
स पित्तं कोपयेद् वायुम् ५८८
स बाधयति लोकांस्त्रीन् ६६४
स भट्टो बावदूकश्च ३३१

सभायां तु विराटस्य ६६४
समुशुण्ड्यस्मगुडका १५८
समुत्पाटयति शिष्यपाम् ६४९
समुन्मूलयितुं वृक्षात् ६८०
सयन्त्रखनका तथा ५५६
सर्वं एव दरिद्रति २५१
सर्वकामान् फलन्ति ३१९
सर्वतो विप्रणादितम् ६४७
सर्वत्रैव लुट्सु रत्ननिचयैः ४२५
सर्वाणि गात्राणि निघर्षसि त्वम् १८०
सर्वान् घातून् प्रतर्पयेत् ६३७
सर्वेषां स्तुतिपाठकः ३३१
सर्वो विमुच्यते जन्तुः ३७६
स बाह्यते राजपथः ४४५
सशिक्यतुम्बकरकौ ६३५
सशूर्पपिटकाः ७१७
ससुधाकुट्टिमतलः ५८५
सहसा क्षिप्यतः सुरैः १२५
सहस्रपोषं पुषेयम् ३०४
सहृडोपला योधाः ५५६
सहोढं सोपकरणम् ५६१
साकमन्नमदामहे ११
साकूतनिर्गणित० ७११
साङ्गाः सशाखाः ४७८
साट्टप्राकारतोरणाम् ८
साधुमानयेत् ६७६
सान्त्वेन प्रशम्यादौ ७२३
सा पिनष्म्यद्य चन्दनम् ३००
सायं प्रातरदेविष्यत् २५५
सावष्टम्भनिषुम्भसम्भ्रम० ५१३
सावित्रे लङ्ङुकान् दद्यात् ४१६
साष्टं शतं सुवर्णानां निष्कमाहुर्धनं तदा ६४८
सास्थि तत् पिचिचतं विद्यात् ६५५
सिहकेसरपिञ्जराः २९८
सिहलाः समुपाहरन् ८९

सितासिताः कर्बुनीलाः ७२
 सिद्धिर्भूषयते विद्याम् ६७२
 सिन्धुरैश्छुरयन् महीम् १९९
 ...सुबहवो व्ययम् ४६६
 सुरा इत्यभिविश्रुताः ५१४
 सूचकोऽशुचिरेव च ५३५
 सूचयन्ति परं तेजः ७२५
 सूदयिष्यंस्तु कीचकम् ७२५
 सोऽहं न गणयाम्येनान् ६००
 सोऽतप्यत तपो घोरम् २२५
 स्कन्धेनादाय मुसलम् ३७१
 स्तिमिता हर्षरोमाणः ५३६
 स्तोकं ह्यपि न पश्यामि ५२७
 स्तोति गर्वायते चापि ६०२
 स्त्रिया विटानामिव साधुवार्ता ४४९
 स्त्रियो वा केषु रज्यन्ते ३९०
 स्थगयति दिशं तमः ५३०
 स्थगयसि पुनरोष्ठम् ५३०
 स्थाने वापि व्रजन्तो वा ५६४
 स्नायत्या स्नायत्या जघनं घनम् ४३४
 स्पन्दते मे दृढं बाहुः ५३४
 स्फुरते नयनं सव्यम् ५३९
 स्फोटयति कराग्रेण ७३०
 स्फोटयति तलघोषेण ७३०
 समयावेशविवर्जिताय ७३१

स्रग्विणं तल्प आसीनम् ५७४
 स्रजमपि शिरस्यन्धः क्षिप्तां धुनोत्यहिशङ्कया
 २७२

स्वकुटुम्बान् महीपतिः ५८५
 स्वच्छोच्छलदुष्टा ४७६
 ...स्वप्नशीलज्ञाः ४८३
 स्वमण्डलमदण्डयत् ६४०
 स्वर्गतिं प्रार्थयन्ते ५७४
 स्वर्णेन भूषयिष्यामि ६७२
 स्वादेतां तो च ते फले ५४७

(ह)

हंसः क्ष्वेडति १३३
 हठेन मधुरेण च ५४९
 हठे नैवास्ति पीरुषम् ५४९
 हत्वा वध्यन्ति चापरे ४३७
 हयशिञ्जितनिर्घोष-४८०
 हयानां ह्येषताम् ५६१
 हरिभिर्भटाः ३३१
 हर्षजडेन पाणिना २०४
 हविर्वाङ्क्षा इवाध्वरात् २७
 हविकका प्रोच्यते ज्वरः ५५४
 हृतां कृष्णामवाजयत् ६९८
 हृदयं प्रस्फुटिष्यति ५३९
 ह्लादयन्तमिव प्रजाः ५६५

परिशिष्टम्—११
अथ संस्कृतप्रयोगसूची

(अ)

अकणीत् ६५
अकल्पयत् ५९२
अक्षिण्वन् १२३
अगाधः १५६
अगाधम् १५६
अग्निना चोपचूलनम् ६१७
अङ्ग कच्चित् कुशलो तातः ५७१
अङ्गचर्चाभिरचयम् ६१२
अङ्गप्रत्यङ्गानि दुःखन्ति ६४२
अङ्गारैः खादिरैरवकूलयेत् ५९१
अञ्चिताभ्याम् ६
अटति सर्वशः ७
अढौकि २२१
अतिडोन २२०
अथाहमहमिकया सरिङ्खणम् ४००
अघ्येति २६
अनुरञ्जन्ति ३९०
अन्तकः १२
अन्ये तु विष्णुमूर्त्तिसर्जनशृङ्गाणि हुडाः ५५६
अन्त्यजाश्च चर्मकाररजक-
नटवरुडकैवतंकभिल्लाः सप्त ६७१
अपयात् २९४
अपापस्य भ्रूणस्य ६७३
अभिकृष्णीयात् ९४
अभिडोन २२०
अभिलषन्ते ४१८
अभ्यकुत्सयत् ५८७
अभ्याशे परिगर्जन्तीम् १५२
अभ्रम् १३
अमोदन् ३६९
अरज्यत्

अकः ५७३
अर्चयिष्यन्ति ५७३
अदति १८
अवकुट्य ५८४
अवकूलयेत् ९६
अवगल्भते १५४
अवधीरणाम् ५७५
अवधीरितसुहृद्वचनस्य ५७५
अवधीरिता ५७५
अवधीर्य ५७५
अवमूत्रयतः ६८०
अवस्त ४४५
अवस्फूर्जते ५४०
अवीमूत्रगालितः ६०२
अश्मकुट्ट ५८५
अश्वतरी ५७५
असूत्रयन् ७२५
अहेडमानाः ५६०

(आ)

आकाङ्क्षमाणा ७७
आकुस्मयते ५८९
आकृतिलोभनीया ४२८
आचारलाजः ४२०
आच्छत् ६१९
आच्छन् २५
आडम्बरः ६२७
आत्मार्थमायस्य ३८४
आत्मा संरक्षितः ५१४
आन्दोलयति लोकान् ६४२
आपयितुं भूपमाह ५७५
आपृणोति ३०७

आप्नोति २५

आप्नेडयति ३८१

आर्यमिश्राणाम् ६७८

आलिङ्ग ४२२

आलोच्यते ४३०

आवासयन्तः ७०४

आविद्धम् ४६६

आविलम् ४५२

आशास्य ४७९

आसादयामास ७२२

(इ)

इङ्गति २७

इति पादेन लिखितं प्रोज्झति ३९

इभकुम्भ० ५८९

इत्याकर्ण्य क्षितोश ५८१

(ई)

ईजानाः ३२

ईषादण्डो ३५

ईहते ३५

(उ)

उच्चचाट १८३; ६११

उच्चाटयन् ६११

उच्चुलुम्पयन् ६१७

उच्चोटनम् ६१५

उच्छलद्भिः ४७६

उज्जिह्वत्य ३८

उत्कण्ठितुम् ६६

उद्दीयताम् २३०

उत्तुण्डित २३२

उत्पाटयाम्यहम् ६४९

उद्वेलन्त् ४६२

उपकल्पितम् ५९२

उपयन्त्रिता ६८४

उपाग्राभि १८१

उपोयते ४४

(ऋ)

ऋक्षः ४६

ऋक्षम् ४६

(ए)

एजति ५२

एवं ते ५४

(ओ)

ओण्यो ५५

(औ)

औरस इव पुत्रे स्निह्यति मे मनः ५३३

(क)

ककरघाटः ५६

कक्षातल्लुण्डीकृतम् ४२७

कङ्कट ५९

कङ्कतान् ५९

कङ्कवाससः ५९

कङ्का ५९

कचग्रहैः ६०

कजिङ्ग ६०

कजिङ्घ ६०

कटकटाय्य ६१

कटोरा ६१, ६२

कठिनम् ६२

कडङ्कुरीयैः ६३

कणः ६५

कण्टकः ६५

कण्डुनमिषिविशेषः ६७

कतमां शाखामधीषे ४७८

कत्थनम् ६७

कत्थेयाः ६७

कथमिह परिलोभसे धनेन ४२८

कथयन्ति ५८०

कदनम् ६८

करपुट ३०२

करालकमण्डलम् ३५१

करे ९७
 कर्वटः ७२
 कर्वुरा ७२
 कलकण्ठैः ७३
 कलम् ७३
 कवीति ८२
 कषाम् ७५
 कसना ७६
 कह-कह ७६
 काकरङ्कः ३९०
 काङ्क्षामः ७७
 काङ्क्षे ७०
 काञ्चनम् ७८
 काण्डचित्राणि ५७९
 कानि सान्त्वानि ७२३
 कामदेवपटः पाटनीयः ६४९
 कालयन्तः ५८२
 कासते ७८
 किर्मीर ७२
 किष्किन्घा ५८३
 कीलः ८१
 कालय ८१
 कुञ्चमानम् ८५
 कुञ्चितम् ८५
 कुटोमठम् ३५०
 कुट्टनी ५८५
 कुट्टापारान्त ५८५
 कुठारिका ८८
 कुड्य ८६
 कुणपदुर्गन्ध ८६
 कुण्ठ ८८
 कुहालदात्रपिटकम् २९८
 कुम्बिक० ५८९
 कुरर ९२
 कुलथ ९३

कुलपांसनि ६४८
 कुलम् ९३
 कुलिन्द ९३
 कुले कुले ९३
 कुसुमम् ९५
 कुह० ५९०
 कूजित० ५९१
 कूटयुद्धाः ५९०
 कूणित ५९१
 कूर्दन्ति ९३
 कृतः १०३
 कृष्णसर्पः ६३६
 केतकवर्हमन्यः ४६०
 केतितः ५९३
 केवला १०५
 कैकेय्याः कृतेऽयं खिद्यते जनः १४२
 कोटिः ५८४
 कोटि० ५८४
 कोणः ५८४
 कोशः ९४
 क्रथनगात्र १०८
 क्रथनम् १०८
 क्रथनाय १०८
 क्रन्दमानमत्यर्थम् १०९
 क्रन्दयते १०९
 क्रोशन्ती ११२
 क्लान्ता ११४
 क्लिप्नोति ११६
 क्व माज्म्यहम् ३७४

(क्ष)

क्षपणः ५९५
 क्षपय ५९५
 क्षपयिष्यति ५९५
 क्षपिता ५९५
 क्षपयेयुः ५९५

क्षमते १२१
 क्षमस्व १२१
 क्षमेत् १२१
 क्षम्यताम् १२१
 क्षयम् १२४
 क्षयात् १२३
 क्षरते १२२
 क्षीवता १२७
 क्षीवेव १२७
 क्षुण्णाद् आमनोर्वर्त्मनः १२८
 क्षुम्यति १२९
 क्षुम्यसि भिक्षुकि १२९
 क्षुरेण निशितेन च शिर उत्कृत्य १३०
 क्षुवीत १२८
 क्ष्विष्णः १३३
 क्ष्वेडयन्ती १३२
 क्ष्वेडित १३४
 क्ष्वेलन्त्यपि १३४
 क्ष्वेलिका १३४
 क्ष्वेली १३४

(क्ष)

खड्गः ५९७
 खञ्जः १३६
 खजा दर्वी च करेण धारयन् १३६
 खटिकाहस्तः स सदा गणयति कोटीर्मुहूर्तेन १३७
 खर्षोद १३८
 खर्वः १३९
 खर्वुरा १४०
 खलिः १४०
 खिक्खिमिनी १३५
 खिद्यति १४२

(ग)

गगनैः १४८
 गजः १४९

गजपिप्पली १४९
 गजपुर १४९
 गजपुष्पी १४९
 गजमुख १४९
 गजवृंहित० १४९
 गजमुक्ता १४९
 गजाशन १४९
 गजाश्चैव १४१
 गण्डोपधान १५९
 गदया तर्जमानः २२६
 गन्धन० ६०
 गन्धयति ६०
 गमिमेव त्वार्याः प्रयुञ्जते ३८९
 गलितं वसनम् १५४
 गवेषय ६०३
 गवेषयन् ६०३
 गाधिः १५६
 गाधेत् १५६
 गान्ति १६७
 गालोडयन् ६०३
 गालोड्यम् ६०३
 गिरति १६५
 गुञ्जन० १६४
 गुञ्जनक० १६४
 गुञ्जन् १५७
 गुञ्जा १५७
 गुणान् वृङ्क्ते
 गुणयति ६०३
 गुण्डन० ६०४
 गूथम् १६२
 गूहन्ति १६२
 गूणन्ति १६५
 गूघ्यतः १६४
 गृह्णीष्व २९९
 गोपी ६०३

ग्रथयति ६०७
ग्रन्थनम् ६०७
ग्रन्थयति ६०८
ग्रसमानः १६८
ग्रामः ६०८
ग्लाति १७१
ग्लुचुकायनि० १७०

(घ)

घट्टयति ६०९
घट्टयेत् ६०९
घण्टाम् ६०९
घुणोपहृतकाष्ठ० १७७
घुष्यते ३१७
घूर्णति १७९
घूर्णते १७९
घोटकानाम् १७६
घोणा १७७
घोरान् नरकान् प्राप्य १७८

(च)

चकन्ति १८२
चकाश ७६
चकाशेते १८२
चकास ७६
चकास्ति १८२
चकित० १८२
चञ्चति १८२
चञ्चत् १८२
चटित १८३
चणकः १८३
चतुःकिष्कुः ५८३
चन्दनरूपितः ६९०
चर्चित० १८७; ६१२
चर्वयत्यतिभैरवम् १८०
चर्व्यते १८७

चलद्वारिवीचिच्छतोच्छलच्छ ४७६
चस्कन्दे ७२६
चाप० १८३
चाटालत्वम् ६११
चिल्लीषु १९१
चुकूर्द ९३
चूर्यन्ते १९५
चूडोत्तंसति २२१
चूपयति १९५
चूष्यते १९५
चेकितानम् ८०
चेट १९०
चेटी १९०
चेतः समुत्कण्ठते ६६
चेष्टते १९६
चैलाजिनकुशोत्तरम् १९०
चोदयामास ६१६
चोपति १९४
चोरभयम् ६१७
चोलकम् ६१७
च्योतति १९७

(छ)

छदहेमकषन्निवालसत् ७५
छलयिष्यति ६२१
छलितुम् ६२१
छुरिकायाः १९९
छुरितम् १९९
छोटिका १९८
छोटिकाभिः ६२१
छोटित १९८
छोडयति १९८

(ज)

जटाः २००
जम्भसाधकाः २०२

जजंरः २०३

जहृषिरे ५५९

जाजमत् २०२

जिहृति ५५८

जिहृषिरे ५६१

जिहृषीयात् ५६३

जिहृति ५६३

जुगुप्सेत् १६०

जेमितुम् २०७

ज्ञपयिष्यामि ६२५

ज्वालयति २१५

ज्वालयते २१५

(झ)

झरः २१८

झर्झरः २१६

झर्झरी २१७

झषाणां मकरश्चास्मि २१७

(ढ)

टङ्कुड्व दार्त्रैः ६२६

टोकमानैः २१९

(त)

तण्डिः २२४

ततः कृष्णस्तुलयाभास ६३६

तदवगुण्ठयाम्यात्मानम् ६०४

तद्भार्या रुण्डेन रेमे ४०६

तपस्विगाढाम् १५६

तरक्षवः कङ्काः ५९

तर्कयामास ६३२

तर्कयाम्यहम् ६३२

तर्जयसे ६३३

तर्पयन्ति २३९; ६३७

तस्मिन् गताद्रभावे वीतरसे शुण्ठिशकल हव

पुरुषे ४८५

तस्याः प्रस्नोति स्म नासिका ५३३

तालैः ६३३

तासां प्राजमानो योनिमकूलयत; अङ्गारैः

खादिरैरवकूलयेत् ९६

तिप्य० ६३३

तिमिताः २२८

तिम्यतः २२८

तिलान् विलुण्ठय ४२६

तुङ्गीन २३१

तुम्बुरः २३५; ६३५

तुङ्गण्डः २३६

तूणकम् २३६

तूलम् ६३६

तूक्षः २३८

तूक्षकः २३८

तृप्नुयात् २३९

तोडयति २३१

तोलयिष्यामि ६३६

त्रङ्गः २४२

त्रङ्गति २४२

त्रङ्गा २४२

त्रस्यन्ति २४३

(ढ)

दंशयति ६३८

दधिमधुपललविमृदित २९५

दलति २५२

दलन्ति २५२

दलयति ६४०

दह्यमानम् १०९

दार्त्रैः ६२६

दाम्यनियम ६४०

दाहपाकरुण्ठिते गुल्मे ११

दुह्यन्ति २५८

दृश्यन्ति २६०

दोलयित्वा ६४२

द्राह्यायणः २६५

द्रेक्कः २६७

(घ)

घर्षयन्ति ६४५
घारयते ६४५
घारयिष्ये ६४५
घुनीयाद् २७२
घुनोति २७१
घूनयते ६४३
घूनयामास ६४३
घ्नियते, घ्नियस्व २७३
घ्नियेत् २७३
घ्वंसताम् २७८

(न)

नटः २८१
नटति २८१
नटते २८१
ननाद २८२
नन्दति २८२
नलः २८४
नवकिसलय० ४५३
नाटयति ६४६
नाथन्ति २८२
नाति व्रीडे ४६९
नानेन सह बोद्धुं वयं पारयामः ६५४
निखञ्जति १३६
निगुम्फनिर्झर० १६१
निदद्री २६७
निद्रायते २६७
निबृंहयति ६६८
निमित्तवेधी ४५१
निरातङ्काः २२२
निर्भुजति ३३७
निशा २८८
निशामयत ७१३
निशुम्भः ४८७

निसर्गशालीनः ४७८

न्यग्लुचत् १७०

न्यग्लुञ्चीत् १७०

न्यनुवीत् २८९

(प)

पटः ६४९

पट्टडोरि ६४९

पट्टराज्यः ६४९

पण्डिताः २९३

परिदेवन० २६२

परिद्वनम् ६४२

परिभत्सयन्ती ६७०

परिभार्जति ६८१

परिमृद्नन्ती ३७५

परिशुष्कतालकः ६३३

परिषिक्त० ५०३

परिष्विक्त ५०३

परिसान्त्वय ७२३

परिसान्त्वयस्व ७२३

परिस्वस्तिक० ५०३

परीक्ष्य ६२६

पर्यहिण्डन्त ५५४

पर्याचान्तम् १८५

पाटयताम् ६४९

पालिन्दी २९६

पाशः ६५३

पाशान् ६५३

पिपे ३००

पिठरः २९९

पिडकिन् २९९

पीठं दत्त्वा २६६

पीलु ३०१

पुण्ड्रेक्षु ३०३

पुलाकः ६६०

पुलाका ६६०

पुलिन्दः ३०४
 पुलोमा ३०४
 पुष्णाति ३०५
 पुष्णामि ३०५
 पुष्पभाजनम् ६६९
 पुष्यन्ति ३०५
 पुस्तमय० ६६०
 पूयन्ते
 पूरयामास
 पूर्येथाम् ३०६
 पेशलम् ३००
 पोथयन् ६५९
 प्रकुट्य ५८४
 प्रकुट्यन्ति ६०
 प्रगल्भेत १५४
 प्रचस्कन्द ५२०
 प्रजगल्मे १५४
 प्रजाः ६३१
 प्रणिमयते ३७८
 प्रणोदितम् ६६४
 प्रतिपालये ६५४
 प्रतिमोटयतु ६७९
 प्रतिलोभयन्ती ४२८
 प्रमीयताम् ३६३
 प्रयच्छति २५२
 प्रलपन् ४१७
 प्रवाहस्व ४४८
 प्रवृञ्जनम् ४५७
 प्रशाम्यति ४७५
 प्रस्नीति ५३३
 प्रस्फुटिष्यति ५३९
 प्रस्फोटयति ७३०
 प्रोद्दीय २२०; ३१७
 प्लिहा ३१६
 प्लुष्ट० ३१७; ३१८

प्लुष्यते ३१७

(फ)

फलेत् ३१६

(ब)

बदर्याम् ३२०

बद्धकवाटाम् ६१

बलवान् ६६५

बुभूषते ६७२

बृहन्ति ३२८

(म)

भक्षन्ति ३३०

भक्षयताम् ६२६

भटः ३३१

भण्डीरः ६६९

भर्जयेत् ३३९

भर्त्सनात् ६७०

भर्त्सयन्ति स्म ६७०

भल्लातक ४६२

भवन्ते ६७२

भषन् ३३४

भषन्ते ३३४

भषेयुः ३३४

भाटयित्वा ३३१

भावना ६७२

भावयस्व ६७२

भावितम् ६७२

भूषयन्ति ६७२

भृशम् ३४०

भोजते ३३७

भ्रमति ३४२

भ्राजन्ते ३४३

(म)

मघवा ३४८

मङ्गणक० ३४६

मह्वः

मङ्गलार्थम् ३४७

मणितम् ३५०

मदनप्लोषणम् ३१७

ममथुः ३५१

ममौ ६१७

मर्द ३७५

मर्षयति ६८१

मर्षयस्व ६८१

मल्ल० ३५५

मसार० ३५६

मस्तक० ३५६

मति ३५८

मानयामास ६७६

मार्गंत ६७६

मार्गन्तु ६७६

मार्गमाणाः ६७६

मार्गयिष्यति ६७६

माषाणाम् ३३९

माषैः ४७३

माहक ३५९

मिञ्जिकमिञ्जिक ६७७

मिथुनम् ३६०

मिलन्ति ३६१

मिलित्वा ३६०

मिश्रयन् ६७८

मिषताम् २६२

मिषम् ३६२

मिष्टः ३६२

मुकुलीकृतैः ५३२

मुङ्ग ३६४

मुङ्गट ३६४

मुदम् १५७

मुद्गादि० ४६४

मुरलामारुतोद्भूतम् ३६९

मुरली ३६९

मुरा ३६९

मुषलः ३७०

मुसलः ६७९

मुस्तक० ६७९

मुस्तके ६७९

मुहूर्तम् ५६५

मूक ३७१

मूत्रयन्ते ६८०

मूर्वा ३७०

मूषकैः ३७२

मूषा ३७२

मृगयामि ६८०

मृगयित्वा ६८०

मृदनन्ती ६५

मृष्यन्ति ३७७

मेडवः ३७८

मेथेते ३६०

मेदुरम् ३६०

मेघ्या ३७९

मेवाडे ३७९

मेष ४२७

मेहतु ३६२

मोक्षयति ३६२

मोक्षयध्वम् ३८१

मोक्षयासु ६८२

मोचये ६७९

(य)

यन्त्रयति ६८४

यन्त्रित० ६८४

यवागूम् ११९

याचन्ति ३८५

युज्यन्तु ३८५

युज्वस्व ३८६

युज्यस्व ३८७

युका ३४६

(ल)

(र)

रंहति ३८९
 रंहतिः प्राच्यमध्यमेषु ३८९
 रकमसा ६८६
 रगडः ३८९
 रङ्गति ३९०
 रचयति ६८७
 रचयन्ति ६८७
 रचयेत् ६८७
 रटति ३९७
 रटन्ति ३९१
 रणय ३९२
 रम्भमाण० ३९६
 रयः ३९६
 ररास ३९६
 रसती ६८७
 रहति ३९७
 रहयति ६८८
 रहित ३९७
 राजतं भाजनम् ६७०
 राजते ३९८
 राघयन्ति ३९८
 राघ्यताम् ३९८
 रावणं स व्यधूनयत् ६४३
 रिङ्क्षता ३९९
 रुजन्ति ४०५
 रेचित० ६८८
 रेभमाणाः ४१२
 रोठमानस्य ४०५
 रोदमानायाः ४०७
 रोषयन् ६९०
 रोषये ६९०
 रीति ४०४

लक्षयामहे ६९१
 लक्षयेत् ६९१
 लज्जते ४१९
 लज्जिका ६९३
 लटभ ४१५
 लङ्ङुकानि ४१६
 लङ्ङुकैः ४१६
 लपतु ४१७
 लम्बते ४१८
 ललन्तु ४१८
 ललस्व ४१८
 लशुन० ६९५
 लसन्त० ४१९
 लाञ्छनैः ४२१
 लाति ४२०
 लासयन्ति ६९५
 लिम्पन्ति ४२२
 लीयते ४२३
 लुटस्सु ४२५
 लुठन ४२५
 लुण्ठाकः ४२६
 लुण्डयामासतुः ४२६
 लुप्यमान० ४२७
 लुम्पति ४२८
 लुम्बिनी० ४२८
 लुलुञ्चुः ४२४
 लुलुञ्चे ४२४
 लोलद् ४२९

(व)

वक्ति ४३४
 वक्त्रं ढोकते २२१
 वङ्क् ४३३
 वङ्ग ४३३

वञ्चयन्ते ६९८

वञ्चयामास ६९८

वटः ४३५

वटारका ४३५

वण्ट्यते ६९९

वण्ठरण्डाकल्पः ४३६

वण्डः ४३६

वमन्तः ४४१

वरय ७०१

वर्चस्क ४४१

वर्जयसि ७०९

वर्जयेत् ७०९

वर्द्धकिः ७०२

वर्षते देवः ४४३

वर्षमाणा ४४२

वर्हाणि ६६५

वल्गते ४४३

वल्गन् ४४३

वल्गन्ति ४४३

वल्गु ४४३

वल्लद्विद्याघरः ४४३

वल्लि० ४४३

ववलिरे ४४२

ववकयणी ४४५

वस्त्रवनोपम् १०७

वस्यति ४४१

वाडः ४४७

वाणिनीनाम् ४३६

वाणी ४३६

वातयति ७०४

वादयेत् ७००

वापयति ७०४

वारवेलः ७१०

वालः ४४७

वासयति ७०४

वासितम् ७०४

वास्तुकी १९१

वाल्हिकः ४४४

विकसन् ७६

विकूणयन्ती ५९१

विकलवम् ११७, ५७४

विकलीवते ११७

विकलवन्ते ११७

विग्ना ४४९

विचटत् ६११

विचेष्टते १९६

विटः ४४९

विडम्बयति ६२७

विडालः ४५०

विन्नासयितुकामः ६३७

विघमिष्यन्ति २६९

विनिक्षे २८८

विपाटयामास ६४९

विप्रतीयन्ते ३१७

विप्रतुष्ट० ३१७

विप्लुष्ट ३१७

विप्लीयन्ते ३१७

विभासयितुकामः ६३७

विलपामहे ४१७

विवलति ४४२

विठयजुः ४६५

विशशास ४७८

विशौर्यति ४९०

विशौर्यन्तीम् ४९०

विश्राणनात् ४९३

विश्राणय ७१७

विश्राण्य ७१७

विह्वलति ५६५

वीजन्ति ७०७

वृक्कम् ६६७

बुक्करायनृपति ६६७

बुक० ४५

वृषवन् ४५५

वेदयन्ति ७०५

वेदये ७०५

वेध्यम् ४५२

वेल्लति ४६३

वेष्टन्ते ६४९

वैक्लव्यम् ११७; ५९४

व्यंसयामास ५६९

व्यथन्ति ४६५

व्यथयति ६४९

व्यथितः ५९४

व्यधूनयत् ६४३

व्ययति ४६६

व्याभुग्नः ३३७

व्यामिश्रकेषु ६७८

व्योषम् ४६६

व्रणयति ७११

व्रीडमाना ४६९

व्रुडति ४६९

(ञ)

शक्यसे ४७१

शटी ४७२

शतवल्शः ४४२

शपे ४७४

शबलार्थकेन ७०

शम्बूकम् ७१३

शल० ४७६

शवतिर्गतिकर्मा ४७७

शाटक० ४७२

शावि ४७९

शालते ४७८

शालयः ४७८

शिङ्खप० ४८०

शिनष्टि ४८२

शिला ४८१

शिलाहारी ४८१

शिषु १०७

शिष्याणां संकेतयति ७२१

शिष्याय चपेटां ददाति १८५

शीलति ४८३

शुण्ड ४८४; ४८५

शुम्भः ४८७

शून्ये ४०४

शूरणः ४८८

शूराश्च ७१६

शेते ४१०

शेलु० ४९०

शोणितम् ४९१

शोभते ४१५

शौटीरः ४९१

शौटीर्यम् ४९१

श्च्योतद्भिः ४९२

श्रपयामास ४९५

श्रितः ४९६

श्रोणिः ४९७

श्लथ ४९७

श्लाघते ४९८

श्लिष्यति ४९८

श्लेषयेत् ७१९

श्वभ्र० ७२०

श्वभ्रम् ७१०

श्वल० ५००

(ष)

षष्टिम् ५८२

षिङ्गे ५१०

ष्ठीवन्ति ५०२

(स)

संस्फोटः ४२९
 संरोषयेत् ६९०
 संसृज्यन्ते ५१७
 संह्लादमान० ५६३
 सगुन्द्राः ६०५
 संकालनम् ५८१
 संकालयन् ५८१
 संकुचति ८४
 संक्षपित ५९५
 सञ्छेति ७२१
 सटाः ५०५
 सदृक् ७२१
 संघुक्षध्वम् २७१
 सभाजयति ७२२
 सभाजयन्ते ७२२
 सभाजयसे ७२२
 सभाजयामास ७२२
 समर्थये ५७४
 समुत्पाद्यति ६४९
 समुन्मूलयितुम् ६८०
 संपिण्डयति ६५६
 संभालयामास ६७०
 सरसलसत् ४१२
 सरस्वतीतुङ्गेन २३१
 सान्त्वमान० ७२३
 सान्त्वयन् ७२३
 सिम्भुक ५११
 सिलक० ५१२
 सुधावदात २६२
 सुमन्त्रितः ६८४
 सुराः ५१४
 सूचकः ७२५
 सूचयन्ति परं तेजः ७२५
 सूदयन्ति ७२५

सूदयसे ७२५
 सूयते ५१५
 सेलुः ५१९
 सैषोभयतः स्वाशारज्जुः ५३५
 स्तिघ्नोति ५२५
 स्तृणोति ५२८
 स्तोककः ५२७
 स्तोम ७२७
 स्तौति ६०२
 स्त्यायेत ५३०
 स्थगयति ५३०
 स्थगयसि ५३०
 स्थलम् ५३१
 स्थली ५३१
 स्थालैः सह ५३१
 स्नायस्या ५३४
 स्नुवन्त्यो ५३३
 स्नुही ५३४
 स्नेहयति ७२८
 स्पन्दते ५३४
 स्पर्द्धा ५३५
 स्पशः ५३५
 स्फटिकम् ५३७
 स्फुरते ५३९
 स्फुलिङ्गः ५४०
 स्फोटयति ७३०
 संस्यमाने ५४३
 स्वादेताम् ५४७
 स्विद्यमान ५४८

(ह)

हतः ५५०
 हतस्य ५५०
 हदति ५४९
 हदते ५४९
 हन्यमानस्य ५५०

हम्मतिः सुराष्ट्रेषु,
 रंहतिः प्राच्यमध्यमेषु,
 गमिमेव त्वार्याः
 प्रयुञ्जते ३८९
 हम्मीरः ५५१
 हलम् ५५२
 हलहल ५५२
 हिक्कते ५५४
 हिक्कन्त् ५५४
 हिक्किका ५५४
 हिक्केत् ५५४
 हिण्डसे ५५४

हुण्ड ५५७
 हुण्डन० ५५७
 हुण्डिका ५५७
 हुनेत् ५५५
 हुष्यति ५५९
 हुष्यसे ५५९
 हेठस्य ५५९
 हेलनम् ५६०
 ह्लादयन्तम् ५६५
 ह्लेषन्ति ५६४
 ह्लेषन्ते ५६४
 ह्लेषमाण ५६४

परिशिष्टम्—१२

अथ व्याकरणसूत्रसूची

(अ)	घञ् (३।३।१८)
अर्जेऋजश्च ४८	ज्ञयो हः (८।४।६२) ३६
अतिगृम्यां भः (५।३।७५) ५०	तीषसह्लुभरुषरिषः (पा० अ० ७।२।४८)
अभक्तपृथुकपाका वयसि (उणा०) ५०	पाणि. (३।१।७५)
(उ)	पूरणगुणसुहितार्थ (पा० सू० २, २, ११)
उणा. (४।१०६) १६	५१४
उणा. (४।२५) २१	पृषोदरादिः (६।३।१०६) १६, ३७
उणा. (४।१८६)	भिद्योद्वद्यो नदे (३।१।११५) ३६
उणा. (४।२१०) १५	(य)
उपवायां च (९।२।७८) ४२	यज्ञकर्मण्यजपन्यूह्वसामसु ३७
ओज उब्जेर्बले बलोपश्च ४१	यस्य विभाषा (७।२।१५) २६
ग्लास्नावनुवमां च (१।८०) मित्वं वा ५३२	समुद्राभ्राद् घः (४।४।१८)

— — —

परिशिष्टम्—१३ वैयाकरणवचन-सूची

कंयटवचनम्

'धात्वन्तरे' इति तीदादिकावित्यर्थः ४५८

क्षीरस्वामिवचनम्

(उ)

उखिरिन्तोऽनार्षः, न्यूह्ना ओङ्काराः षोडशे-
त्याद्यर्थमुन्नीतः ३७

(भ)

म्वादौ क्षीरस्वामी "पुल महत्त्वे" इत्यत्र प्रति-
ज्ञातवान्—"चुरादौ पोलयतीति" एवं सत्यपि
स चुरादौ महत्त्वार्थकं पुलघातुं न पठित्वा
समुच्छ्रयार्थकमेव पठति । मै० सा० चन्द्रास्तु
चुरादौ महत्त्वार्थकमेव पठन्ति, समुच्छ्रयार्थं च
चुलघातुं नियोजयतो मैत्रेयसायणी । प्रतीयते
चुल घातुमेव 'पुल' इत्यवगतवन्तः क्षीरस्वाम्या-
दयः, चकारादवस्तनपङ्क्तैर्वृष्टत्वात् तद्घ-
स्वतया पकारभ्रान्तेर्वा । ६६०

(छ)

लुठतीति लक्ष्यदर्शनात् तुदादौ पाठ्यः—क्षी-
४२५०

क्षीरस्वामिवचननिरसनम्

"लक्ष्ये तर्जयतीति दृश्यते । एवं निशामयति,
भालयति, कोटयति, वञ्चयति, निवेदयतीत्यादि ।
अत एव चुरादिभूतान् स्वराग्नितान् नाकरोत्"—
क्षी० । क्षीरस्वामित्वं वदता नूनं महाभारतं
न परीशीलितम् । तत्र 'तर्जयसे' इति प्रयोगो
विद्यते । भट्टिकाव्यकारोऽपि 'तर्जयन्तः' ७, ३६
इति लिखंस्तथैव ज्ञेय इति वागीशः ६३२

सृवर्जम्—(६।१।६४) इति भाष्येणाषोप-
देशस्यादिग्रहणात्—क्षी० ५१८

दुर्गाचार्यः

उञ्छः = उद्घृतशस्यशेषाहरणम् ४८१

ऋणाति=पृथक्करोति ४०३

कणति = स्तोत्रलक्षणं शब्दं करोति, कण्वते
स्तूयते वा ६४

शीघ्रहारिणः ४८०

दुर्गादासः

शक्तिः = दिवादिपक्षे क्षमा, स्वादिपक्षे साम-
र्थ्यम् ४७१

शरणम् = हिसा ५०५

समाधिः = सेवानुभावनं प्रवृत्तिर्वा

स्वामि धनपालशाकटायनाः

चक्यर्थः = तृप्तिः ५१४

मेघातिथिः

वृकैः = शृगालप्रकृतिभिः ४५६

वागीशः

मैत्रेयस्य घ्रज घ्रजि घृज घृजि ह्वज ह्वजि गतौ,
इति दण्डको वृज घ्रजि ह्वज गतौ, इति क्षीर-
स्वामिनो दण्डकाद् युक्ततरो भाति ४५६

शाकटायनः

रुण्ड स्तेये ४०६

सायणः

सनन्तः = युवां संभजन्तो वयं सवेम =

युवाभ्यां दत्तं धनं संभजेमहि ५०५

परिशिष्टम् ६३
अथ व्युत्पत्तयः

अघशब्दस्य

(अ)

अर्वाच्च एतच्छब्दनिष्पत्त्यर्थं कल्पितम् $\sqrt{\text{अघ}}$
इति घातुम्

$\sqrt{\text{अंह}}$ इत्यस्यैव रूपान्तरमाहुः

$\sqrt{\text{अङ्घ्र}}$ इत्यस्य तु भौवादिकस्य गत्याक्षेपे
पठितत्वादपार्थ एवायमायासः संभाव्येत ।

आक्षेपस्य निन्दाया वैयाकरणैर्व्याख्यातचरत्वा-
न्निन्दितकर्मात्मकशब्दार्थसांगत्यस्य $\sqrt{\text{अङ्घ्र}}$
इत्यनेन सहजप्राप्तत्वादिति भाव इति शास्त्री
विश्वबन्धुः । (वै०प०को०संहि०भा०) वयं तु

ब्रूमः $\sqrt{\text{अघ}}$ गत्याक्षेपे (आ) इत्येतेष्वस्ति कश्चन
विकाससंबन्धः $\sqrt{\text{अघ}} > \sqrt{\text{अङ्घ्र}} > \sqrt{\text{अंह}}$
इति । अतः काशकृतसनीयस्य $\sqrt{\text{अघ}}$ घातोः
सत्त्वादपार्थ एवायमायास इति । ५७०

(ए)

एकचर्यायाम् = एकस्य चर्या, एकचर्या =

सहायत्वेनागमनम्

(त)

“ताडोणिलुक्चय” — उणा० १,९८ इति वैया-
करणास्तडिच्छब्दं $\sqrt{\text{तड}}$ आघाते घातुतो व्युत्पा-
दयन्ति । निरुक्तकारोऽपि (३, ११, २) तथा
प्रतिपेदे । वस्तुतः प्रकृतशब्दे ताडनार्थो भासना-
र्थश्चेति व्यापारद्वयम् । पाणिनिर्भासनार्थमपि
प्रस्तौति घातुम् । ध्वन्यात्मकत्वेन घातुद्वयम-
भिन्नम् । अर्थभेददर्शनायायं पार्थक्यं नीतः । ६३०

(व)

वृंहतीति — ह्रि ४५५

व्रणतीति व्रणः । — सुश्रु० ४६८

(श)

$\sqrt{\text{शु}}$ गतौ (प) + उणा० २।२५ फ्रन् दीर्घश्चेति

शूरः (श्रवति वीर्यं प्राप्नोतीति) । ७१६

शेव्यते इति शेवम् = सुखम् ४९०

अथ व्याकरणवचनोद्धरणसूची

(शर्वरी) अयं शब्दोऽपि कृ शृ० २।१२१
इत्युणादिसूत्रेण सिद्ध्यति । इहापि पूर्वो हेतुः
प्रस्तुतो, पाणिनिज्यायानुकुणादिकारात् । ४७६

अपाणिनीयः ५०

अश्वतरः (तनुरश्वः) वत्सोक्षाश्वर्षमेभ्यश्च
तनुत्वे-पा० ऊ० ५।३।६९-५७५

उज्ज्वलदत्तः श्रोणशब्दसिद्धयर्थमुणादि (३।६)-
टोकायां/श्रुश्रवणे बाहुलकात् 'नः' इत्युक्तवान्,
तन्न सङ्गतम् 'यदश्लोणात्' तच्छ्रोणा' इति
तैत्तिरीयब्राह्मणाद् उणादौ श्रोणिशब्दोऽपि
√श्रुधातोः "बहिश्श्रुष्विति" (उणादि ४।५१)
साध्यते, तदपि न मनोरमम्-"श्रोणिः श्रोण-
तेर्गतिचलाकर्मणः—४९७

उणादावयं/वन् घातुतोऽ प्रत्ययं कृत्वा
साधितः ४३६

उणादौ १।१५० शेष-शब्दः शीङ्धातो-
निष्पाद्यते । निरुक्ते १०।१७।१ तु/शिष्
धातोः । तद्यथा 'शेष इति सुखनाम शिष्यतेर्व-
कारो नामकरणोऽन्तस्थात्तरोपलङ्गी' इति
ज्ञायते यद् व्युत्पत्तिरव्यवस्थिता कल्पिता च
भवति । शेवादौ शेषदर्शनात् सेवनार्थकः/शेष-
धातुनिश्चयः । ४९०

उच्छ विवासे इत्यतो व्युत्पत्तिरिति क्षीर-
स्वामिभानुजिदोक्षितो नामलिङ्गानुशा-४६७

कदाचित् पन्था इत्यादिरूपाणि घातोरेत-
स्मात् स्युर्व्युत्पादितानि, (पा० सू० ७।१।८७)
इति न्यादेशस्य कल्पना परवर्तिनी । ६५१

काकृ कात/रिप् संभूय पठितं घातुद्वयम्
३९९ काशकृत्स्नस्य मतेन रीधादिकस्य घातो-
रभयपदित्वादस्य धातोरदादौ पाठो न सद्यो-
चीनः । आर्धघातुके खल्वेतस्यरूपाणि भवन्ति

सनुष्कानि रीधादिकस्य √वृज घातोश्चविनु-
ष्कानि । अयमेवोभयोर्भेदः । काशकृत्स्नः ४५८
घटादिः २४२

किं किं दधातीति किष्किन्धा √धा + कः
पारस्करादित्वात् पूर्वस्य किमो मलोपः, सुद
षत्वं च निपातनादिति वैयाकरणाः ५८३

कौशिकस्तु विथुरसिद्धये यातन इत्याह,
तन्न व्यथेः संप्रसारणं किच्च (उणा० १।४०)
इति सिद्धेः—क्षी० ४६२

ग्लास्नावनुवमाञ्च, अनुपसर्गान्मित्वं वा ४३८
ग्लास्नावनुवमां च (पाणिनीयसूत्रम्) ४४०
तहि नूनं/व्रज घाती स्वयम्भवनुस्वारः ४६८
तिङन्त रूपाणि नोपलभ्यन्ते ५१

दलिवलि (भोजसूत्रम्) ४४२

पाष्ठा. ७।३।७८ इति शीयादेशः शादेः
शितः १।३।६० इति तडानी शशाद.....?.....
शत्स्यति ४७४

पिपतीति/पृ (उणा. ३।६) इति नः,
प्रज्ञने वीयतेः—अष्टाध्या. (६।१।५५) ४५४

यद्यपि (उणा १।११५) इति/शृ घातुतः
शवंशब्दो व्युत्पाद्यते, तथापि पाणिनेर्मूर्धन्यत्वा-
दयमुदाहरणत्वेन प्रस्तूयते । ४७५

यद्यपि वैयाकरणाः √लङ्घ्वातुं स्मरन्ति,
८।२।१८ काशिकोक्त्या च लो रत्वमापादयन्ति
तथाप्यन्ते/रङ्घ् वा/रघ् वा घातुः श्रूयते
इत्यनेनैव सम्बन्धः साध्यताम्, क्लिष्टकल्पनाऽऽ-
श्रयणानौचित्यात्, अर्थसादृश्याच्च ३९०

यद्यपि 'व्यथेः सम्प्रसारणं किच्च (उणा.
१।३९) इत्यनेन विथुरसिद्धिर्जायते, तथापि
तत्र/विथ् इति दर्शनाभयेहोल्लेखः कृतः ।
कौशिकहेमचन्द्रमतेन यातनार्थकोऽप्ययम् । ४५०

✓युज् घातुवदिमं ह्विट्नीमहाशयः कर्म-
वाच्यं कुतो नाश्रुतवान् ।

रागः = वृणान्तिरोत्पादनमासक्तिश्च—दुर्गादासः
३९०

राघोऽकर्मकाद् वृद्धात्रेव ३९८

✓रिप् अपाणिनीयः ४०१

व् + ✓रण् ✓व्रण् ३९२

वस्तुतश्चान्द्रे घातुपाठे✓सच् समवाये इति
षोपदेशः पाठो विद्यते ५०६

वैयाकरणाश्छेदनार्थकाद्✓व्रश्च घातोः 'वृक्ष'
शब्दं व्युत्पादयन्ति (उणादि २।६६) ४५६

वो विघ्नने जुक् (अष्टा० ७।३।३८) ४६४

✓वल्ङ्ग इति भाव्यम् । वल्ङ्ग (वल्गि) इत्य-
समञ्जसम् । 'अभिवल्ग्या' इति वैदिकप्रयोगे

'निपातनात्' क्यपि नुम्लोपाभावप्रसङ्गात् ।

✓वल्ग इति घातुल्लेखस्य क्त्राप्यसत्त्वात्
'वल्ङ्ग्यात्' इति प्रयोगानुपलम्भाच्च । ४७०

'शुवादीनां दीर्घश्च' इति शब्दतेः क्रानि शूरशब्दो
व्युत्पाद्यते । ४८३

✓शो घातुतो व्युत्पाद्यते शाच्छोः ७।४।४१-
४७९

'ष्टयै स्तयै' उभयोरुपदेशे उपादानाद् 'घात्वादेः
षः सः' (पा० ६।१।६४) नास्ति इति स्वामी ।
सायणस्तु मतमिदं स्मृत्वा निरास्यत् । पुरुष-
कारोऽप्येवमेव कृतवान् (१६) ५०१

स्तूपः-स्तुयते 'स्तुवो दीर्घश्च' (उणादि.
३।२५) ५२७

✓स्यल वितर्के इति न्यासकृत् (६।२।१३३) इति
स्वरसूत्रे स्यालसंप्रतिपत्त्यर्थं पठितवान् 'स्याल-
पुत्र' इति । स्यल वितर्के इत्यस्माच्चुरादि-
णिजन्तात् पचाद्यच् । तेन स्यालशब्दोऽन्तो-
दात्त इति न्यासकारः ७३२

परिशिष्टम्—१४

अथ पालिधातुतत्प्रयोगसूची

(अ)

- ✓अच् अच्चे १७
✓अरह् पूजायाम् २०
✓अस् अदने २२
✓अप् पापुणे २५

(इ)

- ✓इक् दस्सने ३१
✓इस् इच्छायं ३०

(ई)

- ✓ईह् चेढायं ३५

(उ)

- ✓उञ्छ् उञ्छे ३९

(ए)

- ✓एष् बुद्धियं ५३
✓एस् अन्वेषणे ५५

(क)

- ✓कंख सन्देहे ७७
✓कत्थ् = सिलाघायां-घा. पा. ६७
✓कित्त = संसद्दे-घा. पा. ५९२
✓कुय् = क्वथने-जातक ११९
✓कूज् = अव्यक्ते सद्दे ९६

पालिधातुप्रयोगसूची

(अ)

- अंस = स्कन्धः-जातक ५६९
अंकेति-जातक ५७०
अग्घति-जातक १७
अचोदयि-जातक ६१६
अच्चति-दाठावंस १७
अच्छति-विनय २५

अज्झति-जातक १८

अञ्जति-संयुत्त, जातक ७

अट्टयति = व्याकुलतायाम्, चिन्तायाम्-दीघ.
५७२

अदेमि-जातक ११

अधीयति-विनय २६

अन्दु = शृङ्खला-विनय १२

अप्पोति-विसुद्धिमग्ग २५

अभिकिरति-संयुत्त १०३

अरहेति- } सुत्तनिपात, जातक २०
अरहति- }

अवकस्सति-विनय १०१

अस्नाति-जातक २२

अस्नातु-जातक २२

(आ)

आहिण्डते-दिव्यावदान ५५४

आहिण्डति-विनय ५५४

(उ)

उज्जोत-जातक २०९

उड्डेति-मज्झिम २२०

(ए)

एघति-संयुत्त ५३

(ओ)

ओकस्सति-विनय १०१

ओक्खायति-संयुत्त १३०

ओसक्कति-चरियापिटक ५०२

(क)

कंखति-दीघ० ७७

कठति-विनय ११९

कड्डति-जातक १०१

कथति-सुत्तनिपात ६७
 कथेति-जातक ५८३
 कन्तति-जातक ९९
 कन्दति-जातक ६९; मिलिन्दपञ्च १०९
 कप्पति-दीघ १००
 कप्पेति-जातक ५९२
 कमति-सुत्तनिपात १००
 करति-दीघ ९९
 करोमि-सुत्तनिपात ९८
 कसति-संयुत, सुत्तनिपात १०१
 कामेति-थेरगाथा ७०
 किलमति-विनय ११४
 किलमेति-जातक ११४
 किलस्सति-थेरगाथा ११६
 कीलति-विनय १११
 कुञ्जति-अंगुत्तर ११२
 कुप्पति-अंगुत्तर ९०
 कूजति-जातक ९६
 केतुम्-जातक ११०
 कोट्ठेति-जातक ५८५

(ख)

खञ्जति-पेतवत्थु १३६
 खटोपिका-मज्झिम १३७
 खण्डित-पेतवत्थु १३७
 खनति-जातक १३८
 खलित्वा-थेरगाथा १४०

(ग)

गच्छति-पेतवत्थु १५१
 गज-जातक १४९
 गज्जति-दाठावंस १५२
 गणेति-धम्मपद, जातक ६००
 गण्ड-संयुत १५०
 गह्हाति-जातक १६९
 गन्थति-संयुत १६८

गरहति-संयुत १५३
 गलति=क्षरणे-विनय १५४
 गलयति = अश्रुविमोचने-सुत्तनिपात ६०२
 गवेसति-धम्मपद, थेरगाथा ६०३
 गाघति-दीघ १५६
 गायिस्सति-विनय १६७
 गिज्झित-थेरगाथा १६४
 गुण्ठित-सुत्तनिपात ६०४
 गोण = उक्षा-जातक ६०३
 गोपेथ-धम्मपद १६०

(घ)

घंसति-संयुत १८०; जातक ५५९
 घटति-मज्झिम, संयुत १७३
 घट्टेति-मज्झिम, सुत्तनिपात ६०९
 घण्टा-जातक ६०९
 घसति-जातक १६८, १७५
 घायित्वा-जातक १८१
 घोटक-जातक १७६
 घोर = भयानकम्-विनय १७७
 घोसेति-जातक ६१०

(च)

चण्ड-विनय १८३
 चप्पेति-विनय १८८
 चरन्तो-जातक १८६
 चलति-संयुत १८८
 चवति-दीघ १९६
 चिन्तेन्तो, चिन्तयन्तो-सुत्तनिपात, ६१४
 चुण्णयति-विनय, जात ६१८
 चूरेमि-धम्म ६१८
 चेल=वसनम्-अंगुत्तर १९०
 चेलक=परिहितवसनः-दीघ १९०

(छ)

छादेति-विनय ६१९
 छपति-विनय १९८, ५३६

(ज)

जगति-जातक २०६
 जग्घति-जातक २००
 जटा-सुत्तनिपात २००
 जपति-जातक २०१
 जरयति-जातक ६२५
 जवति-संयुक्त, जातक २०८
 जहाति-सुत्तनिपात ५५२
 जायति-जातक २०१
 जेति-जातक २०६

(ङ)

ङेति-दीघ० २२०

(त)

तङ-कुमा. २२३

(न)

निमिसति-दीघ० ३६२
 निमोलति-जातक ३६४
 निमुज्जति-अंगुत्तर ३५७

(प)

पह्णिषति-विनय ५५३; पेतवत्थु ४५८

(ब)

बुद्धिचं-लाभे च-सद्दनी ५३

(भ)

भजति-सुत्तनिपात, जातक ६६९
 भज्जति-विनय ३४३
 भट्ट=भृत्यः-मिलिन्दपञ्च ३३१
 भणति-पुगलपञ्चति ३३१
 भणे-मिलिन्दपञ्च ३३१
 भण्डति-विनय ३३२
 भमति-जातक ३४२
 भवसि-मज्झिम ३३८
 भसति-जातक ३३४
 भस्सति-जातक ३४१
 भाजेति-विनय ६६९

भाति-दीघ० ३३४

भायसि-थेरीगाथा ३३७

भासति-धम्मपद ३३५

भासते-सुत्तनिपात ३३५

भिव्वति-संयुक्त, चरियापिटक ३३६

भिन्दति-दीघ० ३३६

भुज्जति-सुत्तनिपात ३३७

भुसति-दीघ० ३३४

भुस्सति-दीघ० ३३४

(म)

मंकु-आपन्न-विनय ३४६

मंड-भूषायाम् ३५१

मंडति-पि ३५१

मव्वेति=म्रक्षणे-जातक, त्रिसुद्धिमग्ग ६८२

मग्गति, मग्गेति-मज्झिम, संयुक्त ६८०

मग्गापेति-पेतवत्थु ६७६

मग्गेति-मज्झिम, संयुक्त ६७६

मणाति-धम्मसंगणि ३७७

मद्दति-जातक ३७५

मनुत्ते-धम्मसंगणि ३५२

मरति-महावंस ३७२

मल्ल=बाहुयोधी ३५५

महति-विमानवत्थु ३५७

मा राहु गिली-संयुक्त १६५

मिनाति-विभंग ३६३

मिथ्यति-सुत्तनिपात ३७६

मिलायति-संयुक्त ३८२

मुच्छति-धम्मपद ३७०

मुञ्चति-जातक ३६५

मुण्डेति=परिवापणे-महाबोधिवंस ३६८

मुनाति-धम्मपद ३६७

मुट्ठति-मिलिन्दपञ्च ३७१

मुसति-दीघ ३७२

मेज्जति-धम्मसंगणि ३६०

मेघि-दिग्यावदान ३७८

(य)

यक्ख=प्रकाशस्य तीव्रकिरणः,
देवजातिविशेषोऽपि-विमानवत्यु ६८३
यजति-दीघ० ३८३
यन्तेति-जातक ६८४
यमति-जातक ३८४
याचति-जातक ३८५
यामि-पेतवत्यु ३८५
यासि-जातक ३८५
युञ्जति-धम्मपद ३८७
युञ्जति-धम्मपद ३८७

(र)

रक्खति-सुत्तनिपात ३८९
रचित-जातक ६८७
रच्चति-सुत्तनिपात ४०५
रञ्जति-सुत्तनिपात ३९१
रण=प्रमोदः, युद्धम् ३९२
रन्धि=पाके-मिलिन्दपञ्च ३९३
रमति-संयुक्त ३९५
रसति-जातक ३९६
राजति-विमानवत्यु ३९८
राहु गिलो-संयुक्त १६५
रिस्सति-मज्झिम ४०२
रुदन्तो-दीघ० ४०७
रुन्धति-चरियापिटक ४०८
रुप्पति-सुत्तनिपात ४०८
रुम्भति-जातक ४०८
रुपेति-सुत्तनिपात ६९०
रुहति-विनय०, इतिवु० ४०८, ४०९
रोचति-थेरगाथा ४०५

(ल)

लक्खेति-नेत्तिप्पकरण ६९१
लगति-विनय ४१३
लङ्घति-जातक ४१४
लञ्छति-धम्मपद ४२१

लण्ड=विष्ठा-जातक, धम्मपद ६९३

लण्डिका=प्रजविष्ठागुटिका-जातक, पेतवत्यु ६९३

लपति-सुत्तनिपात, इतिवुक्तक ४१७
लभति-थेरगाथा, सुत्तनिपात ४१७
ललेति-जातक, विमुद्धिमग ६९३
लिखति-मज्झिम ४२१
लिम्पति-थेरगाथा ४२२
लुञ्चति-जातक ४२४
लुटति-मिलिन्दपञ्च ४२५
लुम्भति-इतिवुक्तक ४२८
लेहति-जातक० ४२३

(व)

वंचइ-महा० ४३५
वंदइ-उव०, महा०, कप्प ४३९
वग्गति-जातक ४३३, विमानवत्यु ४४३
वज्जति-मिलिन्दपञ्च ४५७
वञ्चति-जातक ४३५
वट्टति-संयुक्त ४५८
वड्ढति-सुत्तनिपात ४५९
वण्णेति-जातक ७०१
वत्तति-सुत्तनिपात ४५८
वदति-अङ्गुत्तरनिकाय ४३७
वधिस्यति-महावंस ४३७
वधेय-विमुद्धिमग ४३७
वनति-सुत्तनिपात, धम्मसंगणि ४३८
वनयति-खुद्दकपाठ ४३९
वनोति, वनुते-धम्मसंगणि ४३९
वन्दति-सुत्तनिपात ४३९
वपति-जातक ४४०
वमति-सुत्तनिपात ४४१
वस्यति-विनय ४४२
वारेति-पेतवत्यु ७०८
वासेति-विनय ७०४
वियति-विनय ४६१

वेठेति-जातक, मिलिन्दपञ्च ४६३

वेतनं खण्डेत्वा-जातक ५९८

वेदेति-सुत्तनिपात ७०५

व्यघति-विनय ४६६

व्रजति-सुत्तनिपात ४६७

(स)

संके-जातक ४७२

संदति-सूत्र० ५४२

संवेत्तेति-विसुद्धिमग्न ४६३

संसति-जातक ४७१

सक्कति-नेत्तिप्पकरण ४७१

सक्कोति-दीघ० ४७१

सपति-जातक ४७४

स्यन्दति-दीघ, जातक ५४२

(ह)

हंसति-विनय०, मज्झिम ५५९

हनति-पेतवत्यु ५४९

हन्ति-जातक ५५०

हन्ति-सुत्तनिपात ५५०

हरति-जातक ५५८

हसति-बुद्धवंस ५५२

हस्सति-सुत्तनिपात० ५५९

हिसति-दीघ०, सुत्तनिपात ५५३

हिरियति-पुगलपञ्जति ५६३

हीलेति-संयुत्त ५६०

हेठक-जातक, पेतवत्यु ५५९

हेसति-जातक ५६१

होमि-जातक ३३८

परिशिष्टम्-१५
प्राकृतधातुसूची

(अ)

- ✓अंच गमने ६
- ✓अंच पूजने ६
- ✓अंज अक्षणे ७
- ✓अंदोल कम्पने ५७५
- ✓अंधाव अन्धत्वे ५७२
- ✓अगध सुमूल्येन विक्रये, समादरे १७
- ✓अगध योग्यत्वे २०
- ✓अन्च पूजने १७
- ✓अच्छ उपवेशने २५
- ✓अड भ्रमणे ८
- ✓अण शब्दे, गमने, ज्ञाने १०
- ✓अत्थ याचने, प्रार्थने, विज्ञप्ती ५७४
- ✓अद् वधे, ताडने ५७४
- ✓अम गमने, शब्दे, अम्यवहारे, पीडने,

रोगितायाम् १४

- ✓अय गमने, प्रापणे, ज्ञाने १६
- ✓अरिह योग्यत्वे, पूज्यत्वे २०
- ✓अव रक्षण'वृद्धिषु २२
- ✓अवहीर अवज्ञाने ५७५
- ✓अवहीर = अवधीर ५६०
- ✓अस भोजने २२

(आ)

- ✓आस उपवेशने २५

(इ)

- ✓इक्ष्व दर्शने ३१
- ✓इच्छ इच्छायाम् ३०

(ई)

- ✓ईर् प्रेरणे, कथने, गती, प्रक्षेपणे ३३
- ✓ईस ईर्ष्यायः ३४
- ✓ईह दर्शने ३१

- ✓ईह विचारणे, चेष्टायाम् ३५

(उ)

- ✓उप्पि दाने ४५
- ✓उप्पेल उच्चैःकरणे, उन्नती ३११
- ✓उप्पिड कुण्ठे, असामर्थ्ये ७३०
- ✓उप्पिड मण्डूकवत्प्लवे ७३०
- ✓उस्सक्क उत्तेजने, प्रदीप्तौ ५०३

(ऊ)

- ✓ऊसिक्क उच्छ्राये ५०३
- ✓ऊह तर्के, विचारणायाम्

(ए)

- ✓एय कम्पने, चलने ५३
- ✓एह वृद्धौ ५३

(ओ)

- ✓ओलण्ड उल्लङ्घने ६९४
- ✓ओसक्क उत्तेजनम् ५०३, नियतकालात् पूर्वं
करणम् ५०३; अपसरणम् ५०३

(क)

- ✓कंड अवहनने, कर्षणे, खर्जने ५७९
- ✓कंत छेदने ९९
- ✓कंत तर्कट्या सूत्ररचनायाम् १००
- ✓कंप कम्पने ७१
- ✓कक निष्कासने, छिक्कायाम् ७९
- ✓कट्ट छेदने ९९
- ✓कढ व्रथने ११९
- ✓कण् शब्दे ६५
- ✓कणकण् कणकणशब्दे ६५
- ✓कत्त छेदने ९९
- ✓कत्त वेष्टने १००
- ✓कप्प कर्तनादिरचनायाम् १००

✓कप्प विधाने १००; सामर्थ्ये, कल्पनायाम्,
छेदने १००

✓कम इच्छायाम् ७०

✓कम चलने, उल्लङ्घने, प्रसरणे, सत्तायाम्
११०

✓कम साङ्गत्ये, आधिक्ये ११०

✓कर करणे ९७

✓कल संख्याने, शब्दे, ज्ञाने, प्रत्यभिज्ञाने,
संकोचे ५८२

✓कस हिसायाम्, कोषणे, घर्षणे, मालिन्ये ७५

✓कह कथने ५८०

✓कहाव कथने ५८०

✓कास कुशब्दने, कासने ७९

✓काह कथने ५८०

✓कि करणे ९८

✓किट्ट श्लाघायाम्, स्तुती, वर्णने, कथने ५९२

✓किट्ट क्रीडायाम् १११

✓किण द्रव्यविनिमये ११०

✓किर क्षेपणे, प्रसारणे, विकिरणे १०३

✓किलम्भ ग्लानौ ११४

✓किलिस खेदे, श्रान्तौ ११६

✓किस ह्रासे, अपचये १०१

✓कीण द्रव्यविनिमये ११०

✓कील क्रीडायाम् १११

✓कीस खेदे, श्रान्तौ ११६

✓कुक्क आह्वाने ८३

✓कुच गमने, अल्पीभावे, वक्रगती ८५

✓कुच्छ निन्दायाम्, धिक्कारे ५८७

✓कुट्ट कुट्टने, ताडने, कर्तने, औष्ण्ये, उपालम्भे
५८५

✓कुणकुण शीतकम्पे सति दन्तादिशब्दे ८७

✓कुत्थ दौर्गन्ध्ये ८९

✓कुरकुर कुरकुरशब्दे, प्रलापे ९२

✓कुरल " ९२

✓कुब्ब करणे ९८

✓कूज अव्यक्ते शब्दे ९६

✓कूड असत्यापने, अन्यथात्वे ५९०

✓कूण संकोचने ५९१

✓केल क्रीडायाम् १४५

✓कोक्क आह्वाने ८३

✓कोट्ट कुट्टने, ताडने, कर्तने ५८५

(ख)

✓खंच करणे, वशीकरणे १०२

✓खंज गतिवैकल्ये १३६

✓खंड खण्डने, भेदने ५९८

✓खंभ क्षोभणे, विचलने ५२१

✓खज गतिवैकल्ये ५९५

✓खट्ट खण्डने ५९८

✓खण खनने १३८

✓खम क्षमायाम्, सहने १२१

✓खर श्च्योतने, नाशे १२२

✓खल स्खलने, रोधे ५२२

✓खव नाशे, प्रेरणे, क्षेपे, उल्लङ्घने ५९५

✓खस स्खलने ५२२

✓खाम क्षमायाचने १२१

✓खाल प्रक्षालने ५९६

✓खि क्षये १२३

✓खिख खिखिशब्दे ५८

✓खिज्ज खेदे, उद्वेगे १४२

✓खिप्प सामर्थ्ये, दौर्बल्ये १००

✓खिर श्च्योतने १२२

✓खिल्ल क्रीडायाम्, नाट्ये १४५

✓खिल्ल रोधे ८१

✓खिव क्षेपणे, प्रेरणे, पातने, वेशने १२५

✓खुड खण्डने १४४; ५९८

✓खुब्भ क्षोभे, निमज्जने १२९

✓खुभ भये, सम्भ्रमे १२९

✓खेअ खेदे १४३

✓खेड प्रेरणे १४२

✓खेड्ड क्रीडायाम् १४५

✓खोक्ख वानरशब्दे १३५

✓खोभ विचालने १२९

✓खोह विचालने १२९

(ग)

✓गंज तिरस्कारे, पराजये, मर्दने, उल्लङ्घने
च १५०

✓गंथ ग्रन्थने १६८

✓गज्ज शब्दे, मेघशब्दे १५२

✓गण गणने, आदृतौ, अम्यासे, पर्यालोचने
६००

✓गद भाषणे १४१

✓गम गतौ, ज्ञाने, प्रापणे १५१

✓गरह निन्दायाम्, घृणायाम् १५३

✓गरिह ,, ,, १५३

✓गल विशरणे, नाशे; क्षरणे, द्रवे १५४

✓गवेस मार्गणे ६०३

✓गस भक्षणे १६८

✓गह ग्रन्थने १६८

✓गह आदाने, ज्ञाने १६९

✓गा } गाने, आलापे, वर्णने, श्लाघायाम्
✓गाभ } १६७

✓गाल स्त्रावणे, नाशे, उल्लङ्घने ६०२

✓गाह पठने, अम्यासे, अनुभवे, गवेषणे १५६

✓गाह ग्रहणे ६०७

✓गिज्झ आसक्तौ, लाम्पट्ये १६४

✓गिण गणने ६००

✓गिण्ह आदाने, ज्ञाने १६९

✓गिल गिलने, भक्षणे १६५

✓गुंज भ्रमरादिरवे, सिंहादिगर्जने १५७

✓गुफ ग्रन्थने १६१

✓गुड नियन्त्रणे १५८

✓गुड कवचादिभिर्हस्तिनः सज्जायाम्, युद्धार्थ-
तत्परतायाम्, सज्जायाम् १५८

✓गुण गणने, आवृत्तौ ६०३

✓गुप्प व्याकुलत्वे १६०

✓गुफ व्याकुलत्वे १६०

✓गुब्ब = वर्तुलीकरणे-दीघ. १५८

✓गुम्ह रचनायाम् १६१

✓गुळ = वर्तुलीकरणे १५८

✓गूह गोपने, छादने १६२

✓गोव रक्षणे, आच्छादने १६०

(घ)

✓घट्ट स्पशे, हलचालने, संघर्षे, आहतौ १७३

✓घट्ट चालने ६०९

✓घड चेष्टायाम्, रचनायाम्, परिश्रमे,
साङ्गत्ये १७३

✓घड योजने, निर्माणे, सञ्चालने ६०८

✓घडाव निर्माणे ६०८

✓घस घर्षे १८०

✓घार विषप्रसरणे, विषव्याप्त्या व्याकुल-
तायाम्, विषेण व्याकुलीकरणे, विषेण
घातने ६१०

✓घास संघर्षे, पीडने १८०

✓घुणाव कम्पने ६४३

✓घुम भ्रमणे १७९

✓घुम्म भ्रमणे १७९

✓घोट भ्रमणे, चक्राकारेण भ्रमणे १७६

✓घोर निद्रागतस्य घुरघुरशब्दे १७८

✓घोल घर्षणे, प्रतिघाते, आवर्तने, घट्टने १७७

✓घोल भ्रमणे १७७

✓घोस घोषणे १७९

(च)

✓चक्ख आस्वादे १८८

✓चच्च चन्दनादिविलेपने ६१२

✓चढ आरोहणे ६११

✓चप्प अध्ययने, कथने, भर्त्सनायाम्,
चन्दनादिविलेपने ६१२

✓चय प्राणगमने १८६; त्यागे २४१

✓चर गतौ, भक्षे, सेवने, ज्ञाने १८६

✓चल कम्पने १८८

✓चक्व भक्षणे १८८
 ✓चार भक्षणे १८६
 ✓चिट् उपवेशे ५३१
 ✓चित चिन्तने, विचारणे, स्मृती, ध्याने,
 चिन्तायाम्, पश्चात्तापे ६१४

✓चित चित्रणे ६१४

✓चुंब चुम्बने १९४

✓चूर दलने ६१८

✓चेअ चेतनायाम्, स्मृती, ज्ञाने, अनुभवे,
 दाने, निर्माणे ६१३

✓चोअ } प्रेरणे, कथने, प्रश्ने, शिक्षणे ६१६
 ✓चोए }

(छ)

✓छंद वाञ्छायाम्, अनुज्ञायाम्, निमन्त्रणे ६२०

✓छट्ट वमने, त्यागे, पातने ६२१

✓छण हिंसायाम् १२०

✓छल प्रवञ्चने ६२१

✓छिन्न असने १२६

✓छिव स्पर्शे ५३६

✓छुट्ट बन्धनच्छिन्नतायाम्, मुक्तौ १९८

✓छुन्न क्षोभे, निमज्जने १२९

✓छुर लेपने, छेदने, व्याप्ती १९९

✓छेअ छेदने ६२२

✓छोड मोचने १३२

✓छोड क्षेपणे, उन्मोचने ५९६

✓छोड बन्धनमुक्तौ ६२१

(ज)

✓जंत वशीकरणे, बन्धने ६८४

✓जंप वाचि २०५

✓जगा निद्राक्षये २०६

✓जच्छ (१) उपरमे, विरामे, (२) दाने ३८४

✓जण जनने २०१

✓जप्प वाचि २०५

✓जम नियमने, आवञ्चने, स्थिरीकरणे ६८४

✓जय जये २०६, ३८३

✓जय पूजायाम्, यागे ३८३

✓जर जरायाम् ६२५

✓जल ज्वलने दीप्तौ २१५

✓जस } पलायने २८४
 ✓जस्स }

✓जह त्यागे ५५३

✓जा जनने २०१

✓जागर निद्राक्षये २०६

✓जाण २१३

✓जाय पीडने, यातनायाम् ६८४

✓जाल } दहने २१५
 ✓जालाव }

✓जिघ आघ्राणे १८१

✓जिण जये २०६

✓जीरव जीर्णतायाम् ६२५

✓जुउच्छ निन्दायाम्, घृणायाम् १६०

✓जुहु दाने, हवने ५५६

✓जूर जीर्णे, शुष्कतायाम्, वधे २१०

✓जूस क्षीणे, सन्तापे, विनाशे २११

✓जेम अदने २०७

✓जोअ योजने ६८५

✓जोअ समाप्ती, करणे ६८५

✓जोज योजने ६८५

✓जोड बन्धने, संयोजने २०९

(झ)

✓झड विशरणे, गलने, हीनभावे ४७४

✓झिञ्झ क्षये १२३

✓झिया चिन्तते २७५

✓झूर जीर्णे २१०

✓झूस सेवायाम्, प्रीतौ, क्षये २१०

✓झूस क्षीणे, सन्तापे, विनाशे २११, २१७

✓झोस क्षीणे, सन्तापे, विनाशे २११, २१७

(ट)

✓ट्ट छेदने २४३

(ठा)

- ✓ठाग } छादने ५३१
✓ठय }
✓ठा स्थिती, उपवेशे ५३१

(ड)

- ✓डस = दशने २४८
✓डह दाहे २५२
✓डिभ अघःपतने, ध्वंसे, नाशे ६२९
✓डिव उल्लङ्घने २२०
✓डुल दोलने, कम्पने ६४२
✓डेव उल्लङ्घने, कूर्दने, अतिक्रमणे ६२८
✓डोल दोलने, कम्पने, संशये ६४२

(ढ)

- ✓ढक्क } उपहारे, उपस्थिती, प्रवृत्ती. साक्षा-
✓ढोळ } त्कृती २२१

(ण)

- ✓णंद प्रसादे, समुद्धौ २८२
✓णक्च नर्तने २९०
✓णद शब्दे २८२
✓णम नमने, प्रणामे २८३
✓णा २१३
✓णीहम्म निर्गमने ५५१
✓ण्हाण स्नाने ५३२

(त)

- ✓तक्क तर्कणे, अनुमाने ६३२
✓तक्ख } तनूकरणे २२२
✓तच्छ }
✓तज्ज भर्त्सने २२६
✓तप्प तपश्चर्यायाम्, ओष्ये २२५
✓तम्म खेदे २२५
✓तव तापे २२४
✓तस त्रासे २४३
✓ताम रक्षणे २२७
✓ताड ताडने, प्रेरणे, गुणयुक्ततायाम् ६३०
✓ताल ताडने ६३०
✓तिइक्ख मर्षणे २२८

✓तिउट्ट छेदने २४३

✓तिउट्ट छेदने, परित्यागे ६३८

✓तिप्प क्षरणे, पश्चात्तापे, रोदने, सुख-
च्युती २२८

✓तिप्प तृप्ती २३९

✓तिम्म आर्द्रीभावे २२८

✓तीर समाप्ती, परिपूर्ती ६३४

✓तुअ व्यथायाम् २३२

✓तुट्ट छेदने २४३

✓तुर त्वरायाम् २३५

✓तुल उन्माने, उत्थापने, समग्ररूपेण निश्चये
६३६

✓तुस्स प्रसादे २३६

✓तूर त्वरायाम् २३७

✓तूस्स प्रसादे २३७

✓तोल उन्माने, उत्थापने, समग्ररूपेण निश्चये
६३६

(थ)

✓थण गर्जने, आक्रन्दे, आक्रोशे ५२३

✓थब्भ अहंकारे ५२५

✓थय छादने ५३१

✓थिम आर्द्रीकरणे ५२६

✓थुब्ब स्तुती ५२६

✓थेप्प क्षरणे २४१

(द)

✓दंड दण्डने, निग्रहे ६४०

✓दंस दशने २४८

✓दंस दर्शने, बोधने ६३९

✓दक्ख प्रेक्षणं २६१

✓दम निग्रहे २५०

✓दय रक्षणे, कृपायाम्, काङ्क्षायाम्, दाने
२५१

✓दल विकसने, दीर्घे २५२

✓दल विचूर्णने, विदारणे ६४१

✓दलिद्दा दौर्गत्ये २५१

- ✓दव गती, त्यागे २५७
- ✓दह दाहे २५२
- ✓दा दाने २५३
- ✓दिस कथने, दाने २५५
- ✓दीव दीसौ, ज्वलने, प्रकाशे, निवेदने २५६
- ✓दुःख वेदनायाम्, दुःखने ६४२
- ✓दुह द्रोहे २६६
- ✓दुहाव दुःखने ६४२
- ✓दू उपतापे, कर्तने २५८
- ✓दूहव दुःखने ६४२
- ✓देह प्रेक्षणे २६१
- ✓दोल दोलने, कम्पने ६४२
- ✓द्रोह द्रोहे २६६

(घ)

- ✓घरिस क्षोभे, विचलने ६४५
- ✓घा चिन्तने २७५
- ✓घाड प्रेरणायाम्, नाशे २७७
- ✓घीर घैर्ये, आश्वासने ६४३
- ✓घुव प्रक्षालने, शुद्धी २६९
- ✓घूव सन्तापे २७२
- ✓घोअ प्रक्षालने, शुद्धी २६९

(प)

- ✓पंस मालिन्ये ६४८
- ✓पगम्भ घाष्टर्थे, सामर्थ्ये १५४
- ✓पच पाके २९१
- ✓पठ २९२
- ✓पल प्राणने, अदने ६५२
- ✓पव पाने २९७
- ✓पा पाने २९६
- ✓पा रक्षणे २९७
- ✓पाड विदारणे ६४९
- ✓पार पारङ्गतौ, पूर्तौ ६५४; ६६३
- ✓पाल पालने, रक्षणे ६५२; ६५४
- ✓पिअ पिचुशोधने तद्धनुषा २९८

- ✓पिज तूलशोधने, भृशं ताडने ६५५
- ✓पिअ पाने २९६
- ✓पिङ्गोल दोलने ६६४
- ✓पिट्ट ताडने २९८
- ✓पिट्ट पीडने ६५७
- ✓पिङ्ग पीडने ६५७
- ✓पिब पाने २९६
- ✓पिव पाने २९६
- ✓पिह वाञ्छायाम् ७२९
- ✓पी पाने ३०१
- ✓पीड व्याकुलत्वे, दमने ६५७
- ✓पीण पुष्टौ ३०२
- ✓पीण प्रसादने ६६३
- ✓पील पीडने ३०१; ६५७
- ✓पीस संघूर्णने ३००
- ✓पुंस मार्जने, प्रोञ्छने ६५७
- ✓पुच्छ प्रश्ने ३१३
- ✓पुज्ज पूजने, आदरे ६६१
- ✓पुण पावित्र्ये ३०६
- ✓पुल उन्नतौ ३०४
- ✓पुव्व गती ३०४
- ✓पूअ पूजने ६६१
- ✓पूर पूर्तौ ६६१
- ✓पेङ्गोल दोलने, स्पन्दने ६६४
- ✓पेल्ल प्रेरणे, क्षेपणे ३१२
- ✓पेल्ल क्षेपणे ६५६
- ✓पेस } प्रेषणे, प्रस्थाने ६६७
- ✓पेसब }
- ✓पोस पुष्टौ, पालने ६६०

(फ)

- ✓फंस = स्पर्शे, पालने ५३६
- ✓फड खनने, शोधने ५३७
- ✓फन्द स्फुरणे ५३४
- ✓फरिस स्पर्शे, पालने ५३६
- ✓फल निष्पत्तौ ३१९

✓फाड } विदारणे ६४९

✓फास } स्पर्शे, पालने ५३६

✓फुट } विकसने, प्रकाशने,
✓फुट्ट } विशरणे, नाशे ५३९

✓फुड विकसने, संवरणादौ ५३९

✓फुर चलने, विकसने, प्रकाशने ५३९

✓फुल्ल विकसने ३१९

✓फुस स्पर्शे ५३६

✓फेड विनाशे, अपनयने, परित्यागे,

उद्धाटने ७३०

✓फेल प्रेरणे, क्षेपणे, अपनयने ३२०

✓फेल क्षेपणे, अपाकरणे ६५६

✓फोड विदारणे, राजिकादिना शाकादे-

व्यवधारणे ५३८

✓फोड विदारणे, संचूर्णने ६५८

✓फोड भेदे, विदारणे ७३०

✓फोडाव भेदे, विदारणे, उद्धाटने ७३०

(ब)

✓बल ज्वलने २१५

✓बाघ विरोधे, रोधे, पीडायाम्, विनाशे ३२३

✓बाह विरोधे, रोधे, विनाशे, पीडायाम् ३२४

✓बिह पोषणे ३२८

✓बुझाव आकारणे ६९८

✓बुझ ज्ञाने, जागरे ३२७

✓बूह पोषणे ३२८

✓बोल निमज्जने ६६७

✓बुड निमज्जने ४६९

✓बू वचने ३३०

(म)

✓मंड भत्सने, आक्रोशे ३३२

✓मंड संग्रहे ६६९

✓मक्ख भक्षणे ६६८

✓मण भाषणे ३३१

✓मद सौख्ये, कल्याणे ३३२

✓भय सेवायाम्, विभागे, ग्रहणे ३३०

✓भल सम्भालने ६७०

✓भव प्राप्ती, सत्तायाम् ६७२

✓भा दीप्ती ३३४

✓भाअ दीप्ती ३३५

✓भाव गुणाधाने, वासितत्वे, चिन्तने ६७३

✓भास वचने ३३५

✓भास शोभने, प्रतीती ३३५

✓भिद भेदने, विभागे ३३६

✓भिक्ष भक्षणे ३३६

✓भिद भेदने, विभागे ३३६

✓भूस सज्जायाम्, अलंकृती ६७२

✓भेल मिश्रणे ६७१

✓भुक्क भषणे ३२६

(म)

✓मंख भक्षणे ३७३

✓मंग गमने, साधने, ज्ञाने ३४७

✓मग याचने, अन्वेषणे ६७६

✓मज्ज अभिमाने ३५२

✓मज्ज स्नाने, ब्रुडने ३५७

✓मर मरणे ३७२

✓मल धारणे ३५४

✓मल धारणे ३५५

✓मह काङ्क्षायाम् ३५८; पूजायाम् ६७५

✓मिज्ज मरणे ३७३

✓मिण परिमाणे, माने, उन्माने

ज्ञाने, निश्चये ३५९

✓मिल मेलने

✓मिस शब्दे ३६१

✓मिसल मिश्रणे ६६८

✓मीमंस विचारे ३५८

✓मील श्लेषणे ३६१

✓मीस मिश्रणे ६७८

✓मुअ श्यागे ३६५

✓मुंच त्यागे ३६५

✓मुञ्ज मोहे ३६९

✓मुंड मुण्डने, परिवापणे, दीक्षायाम्,
संन्यासदाने ३६८

✓मुच्छ मूर्च्छाभावे, आसक्तौ, वृद्धौ ३७०

✓मुञ्ज मोहे, सम्भ्रमे ३७१

✓मुण ज्ञाने ३६७

✓मुत्त मूत्रणे ६८०

✓मोड मोटने, कौटिल्ये, चूर्णने आमर्दने ३७९

(य)

✓यंच गमने, पूजने च ६

✓याण २१३

(र)

✓रंभ गमने ३९४; ✓रंभ गती ३९५

✓रइलाव निर्माणे, रचने ६८७

✓रच्च रागे ३९१

✓रज्ज रागे, वर्णे ३९१

✓रम क्रीडायाम् ३९५

✓रय निर्माणे, रचने ६८७

✓रयाव निर्माणे, रचने ६८७

✓रि गमने ४५

✓रिग रिङ्गणे, प्रवेशे ४००

✓रिक्ख चलने ४००

✓रिञ्ज वृद्धौ ४९

✓री } चलने, गती ४०३

✓रीम् } ४०३

(ल)

✓लक्ष ज्ञाने, प्रथमिज्ञाने, दर्शने ६९१

✓लाल स्नेहेन पालने ६९३

✓लिस } आलिङ्गने ४९८

✓लुण्ट स्तेये ४२६

✓लूड स्तेये ४२६

✓लूस बधे, पीडने, दूषणे, चौर्ये, विनाशे,
अनादरे, श्रोतवे, अल्पस्य दीर्घीकरणे,
दीर्घस्य चाल्पीकरणे ६९७

✓ल्हस संसने, स्खलने ५४३

(व)

✓वग गती, कूर्दने, बहुभाषणे, अमिमान-
व्यञ्जके शब्दे ४४३

✓वच्च गती ४६७

✓वज्ज वादने ४३७

✓वज्ज गती ४६७

✓वज्ज त्यागे ७०९

✓वज्ज बन्धने ३२०

✓वट्ट वर्तने, आचरणे ४५८

✓वड्ड वृद्धौ ४५९

✓वण याचने ४३९

✓वण्ण } वर्णने, प्रशंसने, कृष्णादौ
✓वन्न } रङ्गे ७०१

✓वन्म प्रापणे ४४६

✓वम् वान्तौ ४४१

✓वय गती ४४१

✓वर आच्छादने, याचने, सेवायाम् ४५५

✓वल्ल संचरणे, स्पन्दने ४४३

✓वव दाने ४४०

✓वव बीजसन्ताने ४४०

✓वस निवासे, बन्धने (सक०) ४४५

✓वह बधे ४३७

✓वह प्रापणे ४४६

✓वह व्यापादने ४४६

✓वह पीडायाम्, प्रवाहे ४६५

✓वा शोषणे ४६४

✓वा गती चलने ४४६

✓वा तन्तुसन्ताने ४६१

✓वाअ शोषणे ४६४

✓वाय गती चलने ४४६

✓वार रोधे, निषेधे ७०८

✓वावड } व्याप्तौ ३०७
✓वावर }

✓वास वर्षणे ४५९

✓विअ ज्ञाने ४५०
✓वित वेष्टने ४६३
✓विष वेधने, छेदने ४६६
✓विबं प्रतिविम्बने ३२५
✓विच्छाय निस्तेजस्त्वे ७०५

✓विज्ज भावे ५५१
✓विल लज्जायाम् ४६९
✓विद्ध वेधने, छेदने ४६५
✓विस प्रवेशे ४५२
✓विस्स प्रवेशे ४५२
✓विह ताडने ४६६

✓वीअ } व्यजने ७०७
✓वीज }

✓वुड्ढ वृद्धौ ४५९
✓वुब्भ प्रापणे ४४६
✓वेअ कम्पने ४६२
✓वेअ अनुभवे, भोगे, ज्ञाने ७०६
✓वेढ वेष्टने ४६३
✓वेल्ल कम्पने, संवेशने, प्रेरणे ४६३
✓वेव कम्पने ४६२
✓वेस उपवेशे ४५२
✓वेह वेधने ४६६

(ष)

शास दण्डने, शिक्षायाम्, आज्ञायाम् ४७९
✓षुह ५१४

(स)

✓संक संशये, भये ४७२
✓संकेअ इङ्गिते ७२१
✓संगाम युद्धे ७२१
✓संद क्षरणे, श्रयोतने ५४२
✓सक्क सामर्थ्ये ४७१; गतौ ५०२
✓सज्ज तत्परतायाम् ५०८
✓सज्ज आसक्तौ, आलिङ्गने ५०४
✓सड विशरणे, खेदे, रुजायाम्, गतौ ४७२
✓सप आक्रोशे, आह्वाने ४७४

✓सप्प गतौ, आक्रमणे ५१८

✓सभाज पूजने ७२२
✓सम शान्तौ, नाशे, आसक्तौ ४७५
✓सम्म खेदे, श्लथे ४९४
✓सय सेवयाम् ४९५
✓सय शयने ४८२
✓सय स्रवणे ५४४
✓सर संपणे, अवलम्बने, अनुसरणे ५१७
✓सर शब्दे ५४८
✓सर स्मरणे ५४२
✓सल संवेशने ४०५
✓सल विश्रान्तौ ४०६

✓सलह } प्रशंसने ४९८
✓सलाह }

✓सव आक्रोशे, आह्वाने ४७४
✓सव स्रवणे ५४४
✓सस श्रसने ५००
✓सह मर्षणे ५०८
✓साण तेजने ४७८
✓सार संसिद्धौ ४९५
✓साह कथने ४७९
✓साह सिद्धौ, वशीकरणे ५०९
✓सिच सेचने, विकिरणे ५१०

✓सिज अस्फुटशब्दे ४८१
✓सिक्ख शिक्षणे, अभ्यासे ४८०
✓सिणिज्झ प्रीतौ ५३३

✓सिज्झ निष्पत्तौ, पाके, मृत्तौ, माङ्गल्ये,
गतौ, शासने ५११

✓सिणा स्नाने ५३२

✓सिह वाञ्छायाम् ७२९

✓सीअ विषादे, श्रान्तौ, पीडायाम्, फलने ५०५

✓सील अभ्यासे, पालने ७१५

✓सीव } सीवने ५१२
✓सीव्व }

✓सुअ शपने ५४६

✓सुक्क } शोषणे ४८८
✓सुक्ख }

✓सुज्झ शोचने ४८५

✓सुण श्रवणे ४९६

✓सुत्त निर्माणे

✓सुव शयने ५४६

✓सुस शोषणे ४८६

✓सुह द्युती ४८६

✓सुह सुखने ७२४

✓सूअ सूचने, ज्ञाने, सख्ये ७२५

✓सूड छेदने, विनाशे ५१५

✓सेव आराधनायाम्, आश्रये, उपभोगे ५१९

✓सोअ शोके, शुद्धौ ४८४

✓सोच ४८४

✓सोअ द्युती ४८६

✓सोव शयने ५४६

✓स्मर स्मरणे ५४२

(ह)

✓हण वधे, गती ५५०

✓हम्म वधे ५५०

✓हर हरणे, प्रसादे ५५८

✓हर शब्दे ५६३

✓हरेस गती ५६४

✓हल्ल चलने, दोलने ५६५

✓हस हासे, उपहासे ५५२

✓हस } न्यूनतायाम्, क्षीणतायाम् ५६३
✓हस्स }

✓हा त्यागे, गती, नैपुण्ये ५५३

✓हिस वधे, पीडायाम् ५५३

✓हिड भ्रमणे, गती, चलने ५५४

✓हिरि लज्जायाम् ५६३

✓हील न्यक्कती, निन्दायाम्, पीडने ५६०

✓हुण होमे ५५५

✓हुल प्रक्षेपणे ५५८

परिशिष्टम्-१६
प्राकृत-प्रयोग-सूची

(अ)

अंचए-भवि ६
अंचति-पंचा ६
अंघावेइ-विक्रान्तकौरव ५७२
अक्षवाटः-घम्म ५६०
अच्चेइ-औप० सुपा० १७
अच्छइ-णाया २५
अज्जए-४५
अडंति संसारे-(पणह-) णाया ८
अणइ-(विसे०) १०
अत्थए-निशीयचूर्णि ५७४
अमइ (विसे०) १४
अरिहइ-महा २०
अरे चेडा-नागानन्द १९०
अल = वृश्चिकपुच्छाग्रभागः (प्रा० सू०)
अल वि० = समर्थः (आचा०) २१
अवदाप=पवित्रम्-सुपा० २६३
अवसक्केज्जा = पुष्ठतः पश्चात्पदेह भवनम्
आया० ५०३
अवसक्कण = अपसरणम्-पंचा० ५०३
अवसक्कि = अपसर्ता-आचा ५०३
अवहीरि अ-से० ५७५
अवहीरिज्जत-सुपा० ५७५
अवहीरेइ-महा० ५७५
अवहील-५७५
अवहीलऊ-सण ५६०
अवहीलह-सण० ५७५
अवहीला=अनादरः-तिरि० ५६०
असइ-सार्धं २२
आडाओ=अनाज्ञाकारिताम् १०

आहेल = घर्षणे १४०

इक्खइ-उव ३१

इच्छइ-उव०, महा० ३०

ईरेइ-विसे० ३३

ईसाअंति-गा ३४

ईहए-विसे ३१, ३५

(ङ)

उत्तंस-गाउड २२१

उप्पइ-कुप्र० ४४०

उप्पिउ-४५

उप्पेलिअ-कुमा ३११

उल्लंडिअ = बहिष्कृतम्, उत्क्षिप्तम् (पा अ०)
६९४

उसक्कण = कस्यचित्कार्यस्याल्पकालं याव-
त्स्थगनम् (घर्म०) ५०३

उसक्कण-उत्सर्पणम् (पचा) ५०३

उसक्किय-आचा० ५०३

उस्सिधिय=आघ्रातम् स० ४८०

ऊसिक्कि-उण० ५०३

ऊहइ (पिसे) ४५

(ए)

एइ-(कुमा) २६

एयइ-(कप्प) ५३

एयति-५३

एहंता-५३ (षस)

(ओ)

ओनडिय = अवगणितम् ६४६

ओलण्डेति-णाया ६९४

ओसक्किय=नियतकालात् पूर्वकृतम्-पिंड ५०३

(क)

कंटग-कस ६६
 कंटी-उपकण्ठे, कण्ठकायाम् (कुमा०) ६६
 कंठ=गले, समीपे, अञ्जणे ६६
 कंडंत-ओघ ५७९
 कंडित-गाया ५७९
 कंताभि-पिंडभा ९९, १००
 कंदइ-पि० १०९
 कंदई-पि० ६९
 कंपंत-महाकप्प ७१
 कंप्माण-महाकप्प ७१
 कंस-महाग्रहविशेषः (ठा-पत्र) ५६
 कंसिआ-तालः-गाया ५६
 कडण-आचा ६२
 कडमाण-पि० ११९
 ककंत-वक्त्र ६५
 कणकणकणति-पडम् ६५
 कण्ण-प्रासू० ५८१
 कत्ताहि-पण्ह ९९
 कत्थंत-राज० ५८०
 कद्दम्-पण्ह ९१
 कप्-कपिज्जन्तं-मूच्छ १००
 कप्पइ-कप्प, महा, पिग १००
 कप्पए-कप्प, महा, पिग १००
 कप्पति-दोघ १००
 कप्पिअ-मूच्छ १००
 कमइ-पिंड ११०
 कमणीय-सुस ७०
 करंत-पि० ९७
 करमाण-पि० ९७
 कर्म दुज्जंतु-पण्ह २५८
 कर्म सूडिज्जंतु-पण्ह ५१५
 कर्मणि लिगिज्जइ-संबोध ४२२
 कर्मणि लिक्खइ-उप० ४२१
 कलक्कितत्वे-दर्शान० ४२१

कलयंत-सु० पा० ५८२
 कलयंति-विसे० ५८२
 कवक्त्र-झडिज्जन्ता-आव० ४७४
 कवक्त्र-सिप्पंत-कुमा० ५३३
 कसंति-पण्ण० ७५
 कहइ-भवि० ९९
 कहायंते-महा० ५८०
 कहावेई-महा० ५८०
 कहिज्जंत-राज० ५८०
 काय=काकः-उप० हेका० १०५
 कारोडिय-कापालिकः, ताम्बूलवाहकः-ओप० ६०३
 कासंत-पण्ह ७९
 कासमाण-पण्ह ७९
 किक्किघा-नगरीविशेषः-से ५८३
 किक्किडि-सर्पः-दे० ५८३
 किट्ठइ-आचा०, भग० ५९२
 किट्ठेइ-आचा० भग० ५९२
 किड्डंत-पि० १११
 किणंत-सुपा० ११०
 कित्तयति-पेतवत्थु ५९२
 कित्तेति-पेतवत्थु ५९२
 किरंत-से १०३
 किलम्मइ-कप्पू० ११४
 किलिसंत-पउम ११६
 किसए-सूअ० १०१
 कीणिस्सं-पि० ११०
 कीलइ-प्राप १११
 कीसंति-उत्त ११६
 कुंठ=मन्दः, अलसः ८७
 कुंड=इक्षुनिष्पीडनाथं वंशनिर्मितं जीर्णकाण्डम् -दे० ८८
 कुंथु=दुःखसहनक्षमः । जिनदेवविशेषः-सम, पट्टि ९०
 कुक्कइ-पि० ८३

कुच्छ-आ ५८७
 कुच्छणिज्ज-आ ५८७
 कुजय=झूतकरः-सूअ० ८४
 कुट्टइस्स-पि० ५८५
 कुडुव=परिजनः, परिवारः, उवा, महा, पा०
 सू० ५८५
 कुणुकुणंत-सुर ८७
 कुण्टार=म्लानम्, शुण्कम्, मलिनम् ८७
 कुण्ठ = आज्ञा, आदेशः-कप्प ५८६
 कुत्वइ-भग ९८
 कुद्वण-रासकः ५८७
 कुप्पइ-उव० महा० ९०
 कुमार-प्रथमे वयसि स्थितो बालकः-ठा; णाया
 ५८८
 कुरर = पक्षी, उत्क्रोशः-पण्ह ९२
 कुरकुराअसि-पि० ९२
 कुरलहि-भवि० ९२
 कुल = कुटुम्बः-उप० ९३
 कुसूल = धान्यागारम् ५८९
 कुह = अनोकहः-दस ५९०
 कुहइ-भवि ८९
 कूजाहि-चार ९६
 कूडे-अणु ५९०
 कूयंत-ओघ ९६
 कूयमाण-ओघ ९६
 कूल=तटम्-णाया ९६
 कृ-वाइम ४६१
 केली=असती, कुलटा-दे० १०४
 केवली=एकाकी-ठा० ओप० १०५
 केवकंत-कुमा० ८३
 कोट्टिजमाण-आवम ५८५
 कोट्टिय-जीव ५८५
 कोवेई-सुसनि० ९०
 क्षिन्मंति-सू० अ० १२६
 (ख)
 खंचइ-भवि १०२

खंडिज्जंत-से ५९८
 खंडित्तए-उवा० ५९८
 खंडियत्व-उप० ५९८
 खंभाएज्जा-ठा ५२१
 खंभेज्जा-ठा ५२१
 खइ-संक्षि ४०४
 खचिअ-कुमा० १३५
 खज्ज = वृक्षविशेषः स १३९
 खणइ-महा १३८
 खणमाण-सुर० १३८
 खमइ-उवर १२१
 खरइ-विसे १२२
 खलंत-से० गा० ५२२
 खलमण-सेगा ५२२
 खवेइ-उव० ५९५
 खसइ-पिग० ५२२
 खामेइ-भग १२१
 खालणिज्ज-उप० ५९६
 खासइ-तंदु ७९
 खिखेइ-सुख ५८
 खिज्जइ-स १२३
 खिज्जये-स० गउड १४२
 खिप्पंत-काल १२५
 खिप्पइ-संक्षि १००, ५९२
 खिरंत-पउम १२२
 खिल्लंत-सुपा १४५
 खिल्लेमि-सुपा० ८१
 खिवइ-महा १२५
 खिवेइ-महा० १२५
 खुपा-वर्षाविरोधार्थं निर्मायमाणं तृणमयमुप-
 करणम् ५८८
 खुट्टंति-उव ५९८
 खुट्टइ-नाट० साहित्य ५९८
 खुडंत-स० ५९८
 खुडिदो-मूच्छ १४४

खुडेंति-से ५९८

खुड्ग = लघु-कप्प, दस, आचा० १२८

खुषा = वृभुक्षा- घर्म सं० १२८

खुभं-ठा १२९

खुभइ-रयण १२९

खुम्मिय=नामितम् णाया ५८९

खेएइ-विसे १४३

खेडए-चेइय १४२

खेडय = नाशकः-हे० कुशा० ७३०

खेलइ-कप्पू १४५

खोवखइ-गा १३५

खोभेइ-महा १२९

खोर-पात्रविशेषः कचोलकः-णंदि १४७

खोहइ-भवि० १२९

(ग)

गंजइ-जय १५०

गंजा-मदिरागृहम् १५०

गज-प्रासू १४९

गज्जंत-सुर १५२

गंड-कपोलः-भग

-रोगविशेषः-आचा

-स्तनः-उत्त

-इक्षुसमूहः-उप वृ०

-स्फोटकः-उत्त १५०

गंडुअ = उपधानम्-महा० १५१

गंडूस = गण्डूषः-सूअनि १५१

गडउ-विपा० ४४१

गडुल = तण्डुलादि धावनजलम्-घर्म १५०

गणइ-कुमा० महा० ६००

गणेइ-कुमा० महा० ६००

गंत = गाअंत, गायमाण-गा० १६७

गंथइ-पि० १६८

गंथ-वासः, औपः भग ६०१

गदंत-नाट-चै० १५१

गद्ह = खरः-सम १५२

गमिही-कुमा० १५१

गय-अणुः, औपः, प्रासू० सु अ १४९

गरहइ-भग १५३

गरिहइ-महापडि १५३

गरिहामि-महापडि १५३

गलइ-महा० १५४

गवेसइ-महा ६०३

गसंत-उप १६८

गहेइ-सण १६९

गहेति-सू० अ० नि० १६८

गाढव-मरा १५२

गालयइ-विसे ६०२

गाहदि-शौ १५६

गाहेइ-औप ६०७

गिज्जंत-गडउ, गा० १६७

गिज्जह-जाया १६४

गिणंति-सट्ठि ६००

गिण्हंत-सुपा १६९

गिण्हइ-कप्प १६९

गिलऊण-नाट १६५

गुंजति-महा १५७

गुंद = वृक्ष विशेषः ६०५

गुंफत-कुमा० १६१

गुप्पंत = कुमा० १६०

गुठिअ = आच्छादितम् ६०४

गुडह = सुपा १५८

गुडेइ १५८

गुणइ-सुक्क ६०३

गुणेइ-उव ६०३

गुण्डण = धूलिलेपः-णाया ६०४

गुण्डिय=आच्छादितम्, प्रावृतम्-आचा ६०४

गुत्थ-स १६८

गुदम् = पण्ह ६६६

गुन्थ = सं० १६८

गुप्पमाण-कुमा० १६०

गुम्मई = मूर्खः-ओष ५८८

गुम्हदु-शौ, स्वप्न १६१

गूहंत-स १६२

गूह = विष्ठा-तंदु १६२

गोवइ = सुपा १६०

गोवेइ-सुपा १६०

(घ)

घग्घर = चण्डातकम्, स्त्रीपरिधानम् १७२

घट्टइ-सुपा १७३

घडंत- } से १७३
घडमाण- }

घडाविता-आवम ६०८

घडिस्सामि-स ६०८

घसइ-महा १८०

घारिज्जंतो य तओ विसेण-स० ६१०

थारिज्जिऊ-स० ६१०

घासइ-सूअ० १८०

घुणावइ-वज्जा ६४३

घुमइ-विग १७९

घुम्मंत-हेका-णाया १७९

घुम्ममाण-हेका-णाया १७९

घोडइ-से १७६

घोरंति-गा १७८

घोलंत-कप्प, गा, कुमा १७७

घोसइ-प्रामा० १७९

(च)

चइअ- २४१

चउ०-शाकु ५४२

चक्खइ-पि १८८

चच्चेई-धर्मवि० ६१२

चप्पइ-संक्षि ६१२

चयंत- २४१

चयइ-अवि १८६

चरइ- उप-महा १८६

चलइ-महा, गउइ १८८

चारेइ-धर्मवि० १८६

चिट्ठंत-कुमा० ५३१

चिट्ठेमाण-कुमा० ५३१

चित्तेइ-उप० कुमा० ६१४

चित्तेइ-महा० ६१४

चुण्णवुड्ढा-मृच्छकटि० ४५९

चुवंत-गा १९४

चूरेमि-धम्म ६१८

चेएइ-आचा० सम ६१३

चेयइ-स० ६१३

चेयए-आवम ६१३

चोएइ-उप० ६१६

चोएह- ६१६

(छ)

छंदिज्जंतवि-उप० ६२०

छडुइ-महं-उवा० ६२१

छणह-सूअ १२०

छणे-आचा १२०

छदिअ-दस ६२०

छलिज्जेज्जा-स० ६२१

छाजन=वस्त्रम् ६१९

छायंत-पउम ६१९

छिप्पंत-कुमा० गा ५३६

छिवंत-गा ५३६

छिविज्जमाण-कुमा, गा० ५३६

छुभंति-पि० १२९

छुर=छेदने-वा, पउम १३०

छेइज्जंति-पि० ६२२

छोडइ-अपि, महा० ५९६, ६२१

छोडेइ-अपि०, महा० ५९६, ६२१

(ज)

जंपाण = वाहनविशेषः, सुखासनम्, शिविका-
विशेषः ६२०

जंमंत-गा, से० कप्प २११

जंमाअंत-गा; से, कप्प २११

जवख = व्यन्तरदेवजातिविशेषः-पण्ह, औप०
६८३

जगाइ-प्रासू २०६

जग-प्रासू २०६

जच्छइ-कुमा ३८४

जडा-हेका २००

जणंति-प्रासू० २०१

जप्पंति-पि २०५

जमेइ-से ६८४

जयइ-महा २०६; उत्त ३८३

जरंत-अच्चु ६२५

जलइ-महा २१५

जवइ-रंभा २०१

जहइ-पि० ५५३

जाइ-सु० पा० ३८४

जाइउं-स २०१

जाएइ-उव ६८४

जागरमाण-विसे० २०६

जागरित्तए-कप्प २०६

जाणंत-कप्प २१३

बाणमाण-कप्प २१३

जायंत-कुमा० २०१, पण्ह ३८५

जालावंत-महानि० २१५

जाहिइ-विसे २१३

जिघणिज्ज-कप्प १८१

जिणंत-पि० पउम० २०६

जिमण-आ, चैत्य २०७

जिमिअ-उउम, पुण्य, महा० २०७

जोवइ-कुमा २०८

जुउच्छइ-से १६०

जुज्झंत-सुर ३८७

जुहुणामि-ठा ५५६

जेमंत-पउम २०७

जेमण-ओघ० औप. २०७

जेमिय-णाया २०७

जोएइ-सुज्ज; महा ६८५

जोडिअ-सुपा० २०९

जोडिउण-महा २०९

जोडेंत-सुर० २०९

(झ)

झज्झरी=परस्पर्शवारणाय चाण्डालयष्टिः २१६

झरंत = कुमा० १२२

झिज्जमाण- १२३

झिज्झंत-से १२३

झुसेत्ता-अंत २११

झूझंति-संबोध ३८७

झूरमाण-सण

झूसमाण-आचा० २१०

झूसित्तणं-औप २१०

झूसित्ता-औप २१०

झूसेत्ता-अंत २१

झोडइ-पि० ४७२

झोसेइ-आचा० २१०, २११

झोसेत्ता-सुर० २११

(ट)

टसर = विमोटनम् २२६

टिप्पणय = विवरणम्-सुपा० ६२६

टिप्पी = टीका, तिलकम् ६२६

टुट्टइ-पिग २४३

टोक्कण=मद्यमानपात्रम् २१९

टोलगइ = गुरुवन्दने दोषविशेषः-पव २१९

(ठ)

ठएंति-स० ५३१

ठएइ-सट्ठि० ५३१

ठगेइ-सट्ठि ५३१

ठीण = धनीभूतम्, पिण्डीभूतम्-कुमा० ५३०

(ड)

डमरः-जं ६२९

डम्बर = आडम्बरः, आटोपः-उप० ६२७

डम्बर = धर्मः, औष्ण्यम्, प्रस्वेदः ६२७

डर = भयम्-सण २६१

डसइ-पि २४८

डिफिअ = जलपतितम्, जलक्षितम् २२०

डिफिअ = जले पतितम् ६२९

डिब = भयम्-से ६२९

डिभंत-कुमा० ६२९

डिभ = बालकः, शिशुः-महा० सुपा ६२९

डिव-वव २२०

डोण = अवतीर्णम्-दे० २२०

डुक्कियं करणे-विसे ९८

डुलइ-पिंग ६४२

डुवन्त-मृच्छ ४६९

डेवण = उल्लङ्घनम्-ओघ० २२०

डेवमाण-राज० ६२८

डोलंत-अचु ६४२

(ढ)

ढक्कंत-पिंग २२१

ढोएज्जह-महा २२१

(ण)

णंदिज्जमाण-ओप २८२

णच्चंत-सुर २९०

णच्चमाण-सुर २९०

णदंत-सम २८२

णघइ-विसे २८८

णमामि-भग २८३

णयमाण-उप० ५३१

णसइ-पिंग २८४

णस्सइ-कुमा २८४

णोहम्मई-हे० ५५१

णोहम्मिअ-वि० दे० ५५१

णेइ-विसे २८८

ण्हाणेइ-पि० ५३२

(त)

तंड = खलीनलग्ना लाला, मस्तकहीनः; स्वरा-

दधिकम्-दे० २२४

तक्केमि-मै ६३२

तक्खमाण-अणु २२२

तक्खिज्जइ-कुप्र० २२२

तच्छिअ-सूअ० २२२

तच्छिज्जंत-सुर २२२

तज्जइ-भवि २२६

तप्पइ-पिंग, प्रासू २२५

तम्मइ-गा २२५

तर-पिसे २४६

तवइ-गा० २२४

तसियव्व २४३

ताइ = रक्षकः-उत्त० २२५

ताडिज्जमाण-सुपा ६३०

ताडोअंत-सुपा० ६३०

ताडोयमाण-सुपा० ६३०

तायव्व-आ २२७

तालेइ-पि० ६३०

तिइक्खए-आचा० २२८

तिउट्टइ-सूअ० २४३

तिउट्टिज्जा-सू० अ० ६३८

तिण = घासः-सुपा २३८

तिप्पामि-सू० अ० २२८

तिप्पियत्व-पउम २३९

तिप्पेउं-पच्च २३९

तिम्मदि-मृच्छ २२८

तिम्मैउं-पिड २२८

तीमनकट्वरी-सण० दे० २२९

तीमिअ = आद्रंम्-कुप्र० २२९

तीरइ-भग ६३४

तीरित्ता-कप्प ६३४

तुअर-गा २४६

तुक्खार = उत्तमजात्यश्वः-सुर० २३८

तुट्टइ-महा २४३

तुणय = बाह्यविशेषः-दे० २३२

तुयावइत्ता-ठा २३२

(द)

तुरंत-प्रासू० २३५
 तुरमाण-प्रासू० २३५
 तुरेत-प्रासू० २३५
 तुरेमाण-प्रासू २३५
 तुलङ्-उव० ६३६
 तुलीअसि मृच्छक० ६३६
 तुस्सङ्-विसे २३६
 तूरंत-सुपा० २३७
 तूरमाण-सुपा २३७
 तूरेत-सुपा २३७
 तूसङ्-संक्षि २३७
 तूसए-संक्षि २३७
 तूसियत्व-पण्ह २३७
 तेण = चौरः-ओघ० कस० ७२७
 तोलङ्-पिंग० महा ६३६
 तोलेङ्-पिंग० महा ६३६

(थ)

थंभङ्-भवि० ५२५
 थएङ्-पि० गा० ५३१
 थणंत-गा० ५२३
 थंभङ्-सूअ० ५२५
 थल-भूमिः-कुमा० उप० ५३१
 थिगल-भित्तिद्वारम दस
 थिमिउं-राज ५२५
 थिल्लि-यानविशेषः-णाया, सू० अ० २२९
 थुल्ल=पीवरम्-प्रामा० ७२८
 थुलम्=पटकुटी ५३१
 थुवंत-सुपा० ५२६
 थुवमाण-सुपा० ५२६
 थूल = पीवरम्-पळम, उवा ७२८
 थूव | स्मृति स्तम्भः
 थूह | मृल्लोष्ठादिचयः-सुर ५२८
 थोप्पङ् २४१
 थोह=बलम्-दे० २३६
 थोहर = सीहृण्डः-सुपा० २३६

दंसंत-भग० सुपा० ६३९
 दंसंतु-आचा० २४८
 दंसऊत-भग, सुपा ६३९
 दंसङ्-नाट साहि २४८
 दंसण = अवलोकनम्-पुष्फ० ६३८
 दंसण = दंसनम्-से ६३८
 दंसित-भग० सुपा० ६३९
 दंसियत्व-सुपा० ६३९
 दंडिज्जंत-प्रासू० ६४०
 दक्ख = चतुरः-सुपा० आ० २४८
 दक्खामि-अभि० २६१
 दक्खिमो-अभि० २६१
 दमेङ्-स २५०
 दयङ्-आचा० २५१
 दरिङ् = निर्धनः, दीनः-प्रासू० कप्पू २५१
 दलंत-से २५२
 दलङ्-गा० २५२
 दलिज्जंत-से ६४१
 दलिद्दाईअ-संक्षि० २५१
 दवए-विसे० २५७
 दहङ्-महा० २५२
 दाङ्-भवि० २५३
 दिक्खङ्-उत्त० २६१
 दिसङ्-भवि० २५५
 दीवङ्-ओघ० २५६
 दुक्खेङ्-सं० ६४२
 दुहङ्-विचार २६६
 दूहवेङ्-सिरि० ६४२
 देङ्-भवि० २५३
 देखङ्-२६१
 देहङ्-उत्त० २६१
 देहए-यत्त० २६१
 दोलंति-कप्पू० ६४२

(घ)

घंग = भ्रमर २४९
घरिसेइ-उत्त० ६४५
घाअंति-संक्षि० २७५
घाडेति-सू० क० २७७
घोरेंति-गउड ६४३
घुर्वंति-गा० २६९
घुवइ-गा० २६९
घुवेज्ज-आचा २७२
घोएज्जा-आचा २६९

(ण)

पंसेइ-विसे० ६४८
पंपइ = आरा ६११
पगम्भइ-} आचा० सूक० १५४
पगम्भई-}
पचइ-संक्षि २९१
पचए-संक्षि २९१
पच्चोसक्कंति-उवा० पि० ५०२
पच्चोसक्कइ-उवा० पि० ५०२
पठदि-शौ० मृच्छ २९२
पलइ-पिंग ६५२
पांसण = दूनकः सुपा० ६४९
पांसुला = कुलटा कुमा० ६४८
पाअइ-विसे० २९७
पाइ-विसे० २९७
पाडति-सूकनि० ६४९
पारित्तए-भग० ६५४, ६६३
पालयंत-सुर० ६५४
पालेइ-भग० महा ६५२, ६५४
पासय=बन्धनरज्जुः-उपप० ६५३
पाहिसि-कप्प, पिंग, गा २९६
पिअइ-गा २९६
पिजंत-पिड ६५५
पिजर = रक्तपीतमिश्रितपीतवर्णकस्य करणे-
सण० ६५६

पिड = प्राप-कुमा० ३००
पिङ्गोलमाण-राज ६६४
पिच्चिय = कुट्टितवल्कलम् ६५५
पिच्छ = लाङ्गूलम्-गउड २९७
पिज्जइ-उव० २९६
पिज्जह=पीतरक्तवर्णः, रक्तपीतमिश्रितरङ्गम्-
गउड ६५६

पिञ्जीतम्-कप्प १३५
पिट्टंति-सू० अ० ६५७
पिट्टइ-आचा २९८
पिट्टेइ-आचा २९८
पिठर = भाजनविशेषः २९९
पिड्डइ-आचा ६५७
पिबामो-दि० २९६
पिलिज्जइ-नाट ६५७
पिवइ-पि० ७२९
पिहाइ-भग ७२९
पीडइ-पिंग ६५७
पीढ = इक्षुनिष्पीडकयन्त्रम् २९९
पीणंति = राय ३०२
पीणणिज्ज-ओप ६६३
पीलइ-पि० ३०१, ६५७
पीलिज्जंत-आ० ३०१
पीलेइ-पि० ६५७
पीसइ-पि० ३००
पीहंति-ओप ७२९
पीहेज्जा-ओप ७२९
पुंसण-कुमा० ६५७
पुच्छे-पि०, कुमा० ३१३
पुज्जइ-कुप्र० भवि ६६१
पुट्टल = पोटलिका, ग्रन्थिः-सम्मत्त ६५९
पुट्टलिया = लघ्वी पोटलिका-सुपा० ६५९
पुत्थ = लेप्यादिकम् ६६०
पुरव = पूर्वम्-गउड ३०४
पुलिण = तटम्-पउम ३०४

पुष्वांति-भग ३०४

पुष्वा = पूर्वम्-गउड ३०४

पूय = पण्ह ३०६

पूय = दधि ३०६

पूएइ = महा० ६६१

पूयंत = सुपा० ६६१

पूरइ-ओप० भग० महा ६६१

पूरए-ओप० भग० महा ६६१

पूल-तृणसंहतिः-उप० ३०७

पेंड-कुमा० ३००

पेलिज्जइ-उव ६५६

पेल्लिज्जइ-उव ३१२

पेसइ-भवि, महा० ६५७

पेसवेयव्व-उप० ६५७

पेसेइ-भवि, महा० ६५७

पोत्थ = वस्त्रम्-णाया ६६०

पोसेइ-पंचा ६६०

(फ)

फंसिज्जइ-कुमा० ५३६

फंदइ-उत्त० ५३४

फंदति-उत्त० ५३४

फक्किय = ग्रन्थविषमस्थलम्-सुर ३१८

फरिसिज्जंत-धर्मवि० ५३४

फलइ-गा ३१९

फाडंत-कुमा० ६४९

फालिज्जत-गा ६४९

फासइ-भग० ५३६

फुटइ-संक्षि० ५३९

फुट्टई-संक्षि० ५३९

फुडंति-उप० ५३९

फुडमाण-सुर० ५३९

फुरइ-से ५३९

फुल्लइ-रंभा, सम्मत ३१९

फुल्लेइ-रंभा, सम्मत ३१९

फुसइ-भग ५३५

फेडइ-उव ७३०

फेलदि-शौ० ३२०, ६५६

फेलिऊ-नाट ३२०, ६५६

फेल्लए-रंभा० सम्मत ३१९

फोडेज्ज-कुप्रा० ५३८, ६५८, ७३०

फोसंति-जीव० स० ५३६

(ब)

बब्बरी = केशरचना ३२२

बाघइ-पि० ३२४

बिल = सुषिरम्-विपा० गउड० ३२५

बुज्झइ-उव० ३२७

बुहए-सूअ० ३२८

बूम-उत्त ३३०

बूहि-उत्त० ३३०

बोलइ-सार्वा ६६७

(झ)

भंडइ-३३२

भंडेइ-सुख० ६६९

भयइ-सम्म० ३३०

भक्खिज्जइ-कुमा० ६६८

भक्खेइ-महा० ६६८

भणइ-कुमा० ३३१

भणेइ-कुमा० ३३१

भयइ-कुमा० ३३०

भरई-भवि०, पिग ३३९

भलिज्जासु-सुपा० ६७०

भवइ-कप्प महा० ६७२

भाअ = ज्येष्ठभगिनीपतिः ३३५

भाअइ-महा, स्वप्न

भाअदि ३३४

भाइ-महा, स्वप्न ३३४, ३३७

भावेइ-विवे० ६७२

भासंति ३३५

भासइ ३३५

भासए ३३५

भिदइ-महा० ३३६
भिदए-महा० ३३६
भिदंति-आचा० ३३६
भिवखइ-संबोध ३३६
भुंजइ-कस, उवा० ३३८
भुक्कइ-गा ३२६
भुमइ-सण ३४२
भूसेमि-कुमा० ३३८, ६७२
भोमि-पि ३३८

(ऋ)

मंकाह = अन्तकृन्महर्षिरेकः-अंत ३४६
मंकिय = कूहिवा गमनम्-दे० ३४६
मंख = वृषणौ-दे० ३४७
मंख = चित्रपटेन जीवनस्य निर्वाहयित्री
भिक्षुकजातिःणाया ३४७

मंखइ-राज ३७३, ३८०
मंगिज्जए-विसे० ३४७
मंडइ-सण ३३२
मगइ-उव ६७६
मगमाणेण-मुच्छ ६७६
मज्जइ-उव० सूअ० ३५२
मज्जई-उव० सूअ० ३५२
मज्जति-सूअनि ३४३
मज्जेति-सूअनि० ३४३
मज्जामो-महा ३५७
महाहि-कप्प ३७६
मरइ-भग ३७२
मरिसइ-महा ३७७
महइ-कुमा० ३५८, ६७५
महुण = विलोडने, विनाशे-महा ३५३
मिज्जंति-सूअ० ३७३
मिणइ-विसे ३५९
मिलंत-ते ३६१
मीसज्जइ-पि० ६७८
मुअंति-गा ३६५

मुंचइ-कुमा० ३६५
मुंडइ-भवि ३६८
मुच्छइ-सूअ० ३७०
मुच्छए-सूअ० ३७०
मुज्झइ-आचा० उव० महा ३७१
मुणंति-कुमा ३६७
मुणइ-कुमा ३६७
मुत्तंति-कुप्र ६८०
मोडसि-सुर ६७९

(य)

याणइ-पि० उव० भग २१३

(र)

रइगेल्ल = अभिलषितम् ६८६
रएइ-महा ६८७
रंगिज्जइ-संबोध० ३९०
रंभंति-कुमा ३९४, ३९५
रक्खई-उव, महा ३८९
रच्चइ-कुमा, वज्जा ३९०
रप्फ-वलमीकम् ३९५
रमइ-कुमा ३९५
रमए-कुमा ३९५
रयइ-महा ६८७
रयावेइ-कप्प ६८७
रसइ-गा० ३९६
रिक्खंतो-कु० प्र० ४००
रिगइ-पि, टि ४००
रियइ-सूअ० सुपा० ३९१
रीइज्जा-आचा० सूअ० ४०३
रीयइ-आचा० सूअ० ४०३
रअइ-संक्षि ४०७
रुप्पसि-घर्मं वि० ४०९
रुलंत-पण्ह ४२५
रुवइ-संक्षि० भवि० महा० ४०७
रुवामि-कु० प्र० ४०७
रुवइ-संक्षि ४०७

रुहइ-नाट० कर्मणि ४०९
 रुसइ-उप० कुमा० ४०९
 रुसए-उप० कुमा० ४०९
 रोअइ-संक्षि ४०७
 रोअए-दंस० ४०५

(ल)

लंख = लम्बतरवेणोरुपरि नटनशीला नट-
 जातिः ४१३

लंगिम = यौवनम् ४१४
 लंघइ-महा, भवि ४१४
 लंवेइ-महा ४१९
 लउच=(लकुचः)-औप० ६९१
 लएइ-उ० व० ४२०
 लवखइ-महा ६९१
 लयति-उ० व० ४२०
 ललइ-सण ४१७, ४१८
 ललेइ-सण० महा० सुपा० ४१७, ४१८
 लवइ-कुमा०, संबोध सणः,
 लसंत-सण ४१९
 लहइ-महा० पि० ४१७
 लहए-महा० पि० ४१७
 लहेइ-महा० पि० ४१७
 लालंति-तंदु० ६९३
 लालप्पइ-सूअ० ४१७
 लावएज्जा-सूअ० ४१७
 लासंति-गय ४१९
 लिडिया = अजादि विण्ठा-उप० ६९३
 लिक्खइ-उव ४२१
 लिखाप-प्रयो० पि० ४२१
 लिस्संति-सूअ० ४९८
 लिहंत-भत्त ४२३
 लिहइ-कुमा० ४२३
 लिहावंति- } कुप्र० ४२१
 लिहावेइ- }

लुक्कमाण-उप० कवक्क० टी० ४३०

लुंठंति-सुपा० ४२६
 लुपइ-सू० अ० ४२८
 लुपहा-सू० अ० ४२८
 लुढमाण-स० ४२५
 लुणेप्पि-पि० ४२९
 लुनाति-मिलिन्दपञ्च ४२९
 लुब्बइ-कुमा० ४२८
 लुलइ-पिग ४२५
 लूडइ-धर्म वि० ४२६
 लूडेइ-धर्म वि० ४२६
 लूसंति-सूअ० ४३०, ६९७
 लेइ-कुमा० ४२०
 लोअअंत-नाट० ४३०
 लोलइ-पिड ४२९
 लोलंत-कप्प ४२९
 लोहइ-सूअ० ४२४
 ल्हसंत-वज्जा ५४३

(व)

वग्गइ-भवि० सण० पि० ४४३
 वच्चइ-महा० ४६७
 वज्जइ-सुपा० ४३७; नाट० मृच्छ ४६७
 वज्जन्ति-मृच्छ ३२०
 वट्टइ-सुर० ४५८
 वट्टए-सुर० ४५८
 वड्डइ-महा० काल० ४५९
 वड्डति-सुर० ४५८
 वण्णआमो-पि० ७०१
 वत्थि=दृतिः-भग०
 वदसि-उवा० भग, कप्प० ४३७
 वन्नेहि-कुमा-उव० ७०१
 वग्गई-कुमा० ४४६
 वयइ-सुर० ४४१
 वरइ-सुज्ज ४५५
 वलेइ-पिड ४३९
 ववंति-सत्त ४४०

ववइ-बव ४४०
वसइ-कप्प, महा ४४५
वहंति-उत्त ४४६
वहइ-कुमा; उव; महा० ४४६
वहेइ-उत्त० ४४६
वाअइ-संक्षि ४६४
वाइ-से ४४६, ४६४
वाएइ-भग० कप्प० ४३४
वाचने नाट-मालवि० ४३४
वापिद-नाट-वेणी ३०७
वार्यति-भग ४४६
वारेइ-उव० महा० ७०८
वावरइ-भवि० ३०७
वावल-उपस० ३०७
वासंति-भग ४५९
वाहइ-पंचा० ३२४
वाहए-पंचा ३२४
विटइ-सुपा० ४६३
विषइ-पि० भग० ४६६
विषेज्जा-पि० भग० ४६६
विच्छाएइ-गउड० ७०५
विज्जइ-भग०, महा०, कस० ४५१
विज्जए-भग० महा० कस० ४५१
विद्धइ-नाट-रत्ना० ४६६
वियसि-विसे ४५०
विल्लंति-रंभा ४६३
विसंति-वज्जा, सण, गउड ४५२
विसइ-वज्जा, सण, गउड ४५२
विस्सामि-सुर० ४५२
वीअंति-अभि० ७०७
वीजइ-मै० ७०७
वीजेमि-मै० ७०७
वीयंति-सुर० ७०७
वुड्ढन्ति-भग० ४५९
वुवमइ-कुमा० ४४६

वेअइ-सम्यक्तो ७०६
वेएइ-सम्यक्त्वो ७०६
वेग = कन्दविशेषः-आ०
वेढइ-उपा० ४६३
वेढेइ-उवा० ४६३
वेल्लइ-पि० ४६३
वेल्लंति-गउड ४६३
वेवइ-कुमा० ४६२
वेहइ-पि० ४६६

(श)

शुहिदेहि-मृच्छ ५१४
शोभंति-सुज्ज० ४८६
श्वेतम्-पणह २६३

(स)

सए-कप्प० आचा० ४८२
सएज्जा-कप्प० आचा० ४८२
संसइ = चेइय-भवि० ४७१
संकइ-संसि ४७२
संकए-संसि० ४७२
संकेइय-सम्मत्त ७२१
संगामेमाण-णाया ७२१
संगामेइ-भग, तंदु ७२१
सक्कइ-महा० पि० ४७१, ५०२
सक्कए-महा ४७१
सज्जइ-उत्त ५०४
सज्जह-णाया ५०४
सज्जेइ-कुमा० ५०८
सज्जेति-कुमा० ५०८
सडइ-विया० ४७२
सपइ-विसे ४७४
सप्पंति-सुर० ५१८
समंति-कुमा० ४७५
समइ-कुमा० ४७५
सम्मइ-उत्त ४९४
सयंति-भग ४९५

सयङ्-कप्प०, आचा ४८२, सूअ० ५४४
 सरङ्-विसे० ५४८
 सरङ्-गुरु० ५४२
 सरणीअ-चउ० ५१७
 सरन्ति-विसे ५४२
 सलहज्जङ्-पि० ४९८
 सलाहमाण-गा०, छम्भ० ४९८
 सवङ्-विसे० गा० ४७४, ५४४
 ससङ्-रयण ५००
 सहंति-उव, महा, कुमा० ५०९
 सहङ्-उव, महा०, कुमा० ५०८
 साणिज्जङ्-सौ० नाट०
 सासङ्-नाट-मृच्छ, कुप्र ४७९
 सासिज्ज-कुप्र० ४७९, ४७९
 साहङ्-उव, काल, महा० ४७९, ५०९
 साहेङ्-उव, काल, महा० ४७९; ५०९
 सिचङ्-महा० ५१०
 सिक्खङ्-गा० ४८०
 सिज्जङ्-भग, महा ५११
 सिणाङ्-सूअ० ५३२
 सिव्वङ्-विसे ५१२
 सिहणिज्ज-देवे ७२९
 सोमङ्-पि० ५०५
 सुअङ्-पि०, उव, सुयामि, निसा ५४६
 सुक्कङ्-विसे पव० ४८८
 सुज्जङ्-महा० ४८५
 सुणङ्-महा ४९६
 सुणेङ्-महा ४९६
 सुत्तङ्-सुपा० ७२५
 सुवंति-महा, रंभा ५४६
 सुवङ्-महा, रंभा ५४६
 सुहङ्-वज्जा० ४८६; ७२४
 सुहेदि-शौ० ७२४
 सूअंति-विसे, स, गउड ७२५
 सूएङ्-विसे, स, गउड ७२५

सूसंति-कुमा० ४८८
 सूसङ्-कुमा० ४८८
 सेवङ्-आचा, उव, महा ५१९
 सेवए-आचा, उव महा ५१९
 सोअङ्-से० आचा ४८४
 सोइए-से० आचा ४८४
 सोयंति-से० आचा० ४८४
 सोवंति-उव, भवि ५४६
 सोवङ्-उव०, भवि ५४६

(ह)

हट्ट = क्रयविक्रयस्थानम्-गा ५४९
 हट्टिगा } = लघुपण्यशाला-मोह०, सुपा० ५४९
 हट्टी }
 हड = बलात्कारः-पण्ह ५४९
 हणङ्-कुमा०, आचा० ५५०
 हणिया-कुमा०, आचा० ५५०
 हरङ्-उव०, महा० ५५८
 हरङ्-से ५६३
 हल्लंति-सट्ठि० ५६५
 हवङ्-कप्प ३३८
 हसङ्-पंच ५६३
 हसमाण-औप०, दस० ५५२
 हस्समाण-णदि ५६३
 हायंति-भग, उव० ५५३
 हायङ्-भग, उव० ५५३
 हिडङ्-सुपा०, महा० ५५४
 हिंस-आचा ५५३
 हिक्का=रोगविशेषः-सुपा० ५५४
 हिरिआमि-अभि० ५६३
 हीलङ्-उव०, सुख० ५६०
 हुंड = शरीरस्य विलक्षणः (विस्थितिकः)
 अवयवा-ठा० ५५७
 हुंति-पि० ३३८
 हुअङ्-पि० ३३८
 हुएङ्-पि० ३३८

हुड = मेषः, दे, कुक्करः-मृच्छ ५५६

हुडुआ = प्रवाहः ५५६

हुडुक्क = वाद्यविशेषः-औपः, कप्पू, सणः विक्र
५५६

हुडुम = पताका-दे० ५५६

हुणइ-कुमा० ५५५

हुलण = क्षेपणम्-कुमा० ५५८

हेडा = घटा, समूहः-सुपा० ५६०

हेसा = अश्वशब्दः-आ०, सुपा० ५६१

होसइ-कप्प, उव्व, महा० ३३८

होइ-कप्प, उव्व, महा

होढ = मोषवस्तु ५६२

— — —

परिशिष्टम्-१७
प्राकृतधात्वर्थसूची

(अ)

अक्षरविन्यासे/लिह ४२१
अतिक्रमणे/लंघ ४१४
अतिवचने/लालप्प ४१७
अतिशयशोभने/रैरिज्ज ४१०
अनादरे/लूस ४३०
अवलेहने/लिह ४२३

(आ)

आकारणे/लाव ४१७
आलम्बने/लंब ४१८
आलिङ्गने/लिङ्ग ४२२
आश्रयणे/लंब ४१८

आसक्तौ } /लुभ, ४२८
                  /लुब्ध

(इ)

इतस्ततश्चलने/रंग ३९०

(उ)

उक्षत्तौ/रुह, /रोह ४०९
उत्पीडने/लुप ४२८
उपरमे/जच्छ ३८४
उपरमे, विरामे/जच्छ ३८४

(क)

कथने/वद् ४३७; /संस ४७१
कम्पने/रह्णोल ३९०
कर्मेणि/रंग ३९०
कल्याणे/भद ३३२
क्रन्दने, उच्चैः शब्दे/रस ३९६
क्रीडायाम्/रम् ३९५; /लस ४१९

(ग)

गतौ/जा ३८५; /रंभ ३९५; /रव ४०४;
/रिख ३९९; /लिङ्ग ४२२

गमने/रंभ ३९४

गहितवचने/लालप्प ४१७

गात्रविक्षेपे/लास ४१९

ग्रहणे/भय ३३०; /लय ४२०; /ले ४२०

(घ)

चलने/रह्णोल ३९०; /रिख ४००;
/री ४०३

(छ)

छेदने/लंछ ४२१

छेदने/लुण ४२९

(ज)

ज्येष्ठभगिनीपतिः-भाज ३३५

ज्ञाने/जा ३८५; /लिङ्ग ४२२

(त)

त्यागे/रय ३९७

त्वरायाम्/तुअर २४६

(द)

दर्शने/लोअ ४३०

दाने/जच्छ ३८४

दीप्तौ/मा ३३४; /भाज ३३४

दूषणे = /लूस ४३०

दोलने = /रह्णोल ३९०

द्युतौ/लस ४१९

(न)

निर्णये/रोअ ४०५

(प)

पालने/रक्ख ३८९

पीडने/लूस ४३०

पूजायाम्/जय ३८३

प्रणामे स्तवने/वन्द ४३९

प्रतीतौ/भास ३३५

प्रवृत्ती/लोठ ४२४

प्रवेशे/रिंग ४००

प्रशंसायाम्/शंस ४७१

प्रापणे/या ३८५

प्राप्ती/लच्छ; /लभ; /लब्ध; /लज्ज;
/लह ४१७

प्रार्थने याचने/जाय ३८५

प्रेङ्खणे/लल ४१६

(भ)

भङ्गे/लूस ४३०

भाषणे/भण् ३३१

भोजननिवृत्ती/लंघ ४१४

(म)

मुहुर्भाषणे/लालप्प ४१७

(य)

यागे/जय ३८३

युद्धे/जुञ्ज ३८७; /जूझ ३८७; /झूझ ३८७

(र)

रक्षणे/रवख ३८९

रागे/रच्च ३९०

रिङ्गणे/रिङ्ग ४००

रुचौ/लोअ ४०५

रेखायाम्/लिह ४२१

रोदने/रव ४०४

रोदने/रुअ ४०७

रोदने/रुव ४०७

रोदने/रुव ४०७

रोदने/रोअ ४०७

रोधे/रोह ४०८

रोपणे/रुप्प ४०९

रोषे/रुस ४०९

(ल)

लम्बने/लल ४१८; /लल ४२५; /लुठ ४२५
/लुल ४२५

लोपे/लुं ४२८

लोभे/लुभ; /लुब्ध ४२८

(व)

वचने/भास ३३५; /रव ४०४; /लव ४१७

/वाच; /वाए ४३४

वधे/रव ४०४; /लूस ४३०

वपने/रुप्प ४०९

वर्णे/रंग ३९०

वाचने/वाच; /वाए ४३४

वादने/वज्ज ४३७

विनाशे/लूस ४३०

विभागे/भय ३३०

विरामे/जच्छ ३८४

विलासे/लल ४१६, ४१८

विलोडने/लोल ४२९

विश्रान्ती/रुल-वर्मवि० ४०६

व्रणपूर्ती/रुह ४०९

(श)

शब्दे/रय ४०४

शोभने/भास ३३५

श्लेषणे/लस ४१९

(स)

संवेशने/रुल ४०६; /लुठ ४२५; /लोट्ट
४२४;

संभोगे/रम ३९५

सीह्ये/भद ३३२

स्तये/लूस ४३०

परिशिष्टम्-२०
अपभ्रंशधातुसूची

√तेज्ज = त्यागे २४१
(थ)

√थंभ = रोवे, स्थितौ, क्रियानिरोधे ५२५

√थुण = स्तुतौ ५२६
(फ)

√फट्ट = स्फटने, विशरणे ५३७

√फुल = पिंग ५३९
(म)

√मरुस = मरुसिज्ज - भवि० ३७७

√मल = मर्दने ३७६

√मिसल = मिश्रणे ६७८

√मुक्क = त्यागे ३६५

√मुव = त्यागे ३६५

√मोह = मोहे, सम्भ्रमे ३७१
(र)

√रड = क्रन्दने उच्चैः शब्दे ३९१

√रड = रोदने ३९१

√वसइ } = उपवेशे ४५२
√वईस }

√वास = आह्वाने ४४८

√वास = तिरश्चामारावे ४४८

√वास = संस्कारे, सुरभीकरणे, निवासे ७०४

√विज्ज = व्यजने ७०७

√वुस = गतौ ४६७

अपभ्रंश-प्रयोगसूची

अवहेलअ = तिरस्कारकः ५६०

किक्किवि = पर्वतविशेषः ५८३

छाय = आच्छादने ६१९

छोडिबि - सुपा ५९६

जोहइ - भवि० ३८७

तिम्ममाण-पउम ५२६

तेज्जइ - पिंग २४१

थुणंत-भवि ५२६

फट्टई-भवि० ५३७

फुला-पिंग ५३९

मलइ, मलेइ-भवि ६७८

मुवइ-भवि ३६५

मूकवु-गुर्जरभाषा ३६५

मोहइ-भवि० ३७१

रडइ-भवि० ३९१

लंचइ-भवि० ४२४

वइसइ, वईसइ - भवि० ४५२

वालइ, वालेइ-भवि० ४४३

वासइ-पउम ४४८

वासइ-भवि ७०४

विजिज्जइ - भवि ७०७

वुणइ-कुमा० ४६७

संपुडइ-भवि ६५८

हिंसा = अश्वशब्दः, हयहिंस च ५६१

अपभ्रंशधात्वर्थसूची

अपनयने = √लुञ्च ४२४

आर्क्षीभावे = √तिग्म ५२६

उच्चैःशब्दे = √रड ३९१

केशोत्पादने = √लुञ्च ४२४

परिवर्तने = √वाल ४४२

प्रतिवर्तने = √वाल ४४२

युद्धे = √जोह ३८७

संबन्धे, संयोजने = √संपुड ६५८

परिशिष्टम्-२१

बुन्देलीभाषाया धातुसंज्ञाप्रयोग-सूची

(अ-औ)

- ✓अनाबो = केशप्रक्षालने ५३२
 ✓उड़ेलबो ५७८
 ✓उलझबो ५७८
 ✓उल्दबो = अन्नादिपूर्णशकट्या अग्रत उपरि-
 क्षेपणे, पृष्ठभागतश्चाधोनयने, अधःक्षेपे ५७६
 ✓उल्दबो = उत्क्षेपणे ५७८, ५९४
 ✓उसनबो = गोधूमचूर्णवलेदने ३६
 ✓ऊँछबो = कङ्कृतिकया केशप्रसाधने ३९
 ✓औँझबो ५७८
 ✓औँझबो ३९
 औँडी = भित्तिभेदनम् ५५
 ✓ओजबो = बले, शक्तिप्रदर्शने ४१

(क)

- ✓कड़बो = गमने, निर्गमने ६२
 कनूका = कणिका ६५
 करौं = कठोरम् ६४
 ✓किसबो = कषणे ७५
 कुड़मूता-कुण्डः ८८
 ✓कुनकुनाबो = शिशोनिद्रात्यागलक्षणाव्यक्त-
 वनो ८७

(ख)

- ✓खसलबो = स्खलने ५२२
 ✓खाँजी = गतिवैकल्ये, विशेषतः क्षेत्रकर्मणि
 हलस्य व्यवस्थितरेखां विहाय कर्षणे १३६
 ✓खिसलबो = स्खलने ५२२
 खुंस = क्रोधः ११३
 ✓खुँझयाबो = क्रोधे ११३
 खैचना = कर्षणे १०२
 ✓खोरबो = तिलकरचनायाम् १३०
 ✓खौंटबो = खण्डने ५९८

खोर = नीशारः १४७

(ग)

- ✓गँसबो } = दृढीकरणे, शासने च ७६
 ✓गँसाबो }
 ✓गुन्नाबो = अतोषे बालकादीनामस्फुटे ध्वनौ १०६
 ✓गुड़याबो = कुण्डल्याकारेण परिवर्तने ६०४
 गुड़ी = बली ६०४
 गुम्मा = इष्टका ५८९
 गुम्मा = मूकः ५८८
 गुना = लूनसपलालधान्यबन्धनार्थं नातिवेष्टिता
 काशादितुणमयी रज्जुः ६०३
 ✓गोपबो = कण्टकादिनिशितोपकरणप्रवेशने ५२१
 ✓गोंठले करबो } कुण्ठितीभवने, कुण्ठितीकरणे
 ✓गोंठले होबो }

८८

गोड़ा = यष्टिविशेषः १५८

(घ)

- ✓चचोरबो = चूषणे १८७
 ✓चुटयाबो = आच्छेदने ६१५
 ✓चोंटबो = छेदने ६१५
 चोंटिया = छोटिका ६१५
 चोंटिया = अङ्गुलिद्वयनखसहकारेण कलेवरचर्मण
 ईषद् विदारणम् ६२१

(छ)

- छिमा = क्षमा १२१
 ✓छीबो = स्पर्शे ५३६
 ✓छोंटबो = अल्पीभावे १९३

(ट)

- टाँक = जघनाग्रभागः ६३६
 टुड़ी = नाभिः २३२
 टुण्डा = वृद्धनाभिः २३२
 टुण्डी (टौटी) २३२

✓डोफबौ = उत्क्लेशे २६०

✓ढूंकबौ = कुञ्जीभावे, आर्जवे २२१

ढूहा = मृल्लोष्ठादिचयः ५२८

(त-थ)

तौद = तुन्दम् २३२

✓थमबौ = स्तम्भने ५२५

✓थुबबौ = स्तम्भने ५२५

✓थूलबौ = पैवर्थे ७२८

(द)

✓दलोकबौ = वृषभगर्जने २६५

(न)

✓नुनबौ = लवने ४२९

(प)

✓पटाबौ = उत्पाटने ६४९

✓पदबौ } = दूरंगतस्य कन्दुकस्यानयनार्थं त्वर-
✓पदाबौ }

माणस्य बालकादेर्गती ६५०

✓परोरबौ = शूर्पेण घान्यदिपवने, शोषने ६५२

पुटरिया = पोटलिका ६५९

पूरा = तृणसंहतिः ३०७

पूला = तृणसंहतिः ३०७

पौद = नितम्बः ३०३

✓पौलबौ = लवने ६५२

(फ)

फरफन्द = चाञ्चल्यम्, छलम् ५३४

फोरबौ = भञ्जने, विदारणे, ५३८, ६५८

(ब)

✓बजबौ = शब्दे, प्रसिद्धौ ४३७

✓बरबौ = ज्वलनम् २१५

✓बसाबौ = गन्धे ७०४

बिजना = व्यजनम् ७०७

बीर = पुत्रः ७०८

बीरो = पुत्रः ७०८

बौंग = श्रुतिरे दन्ते सत्यवकाशः, त्यागः ४५४

(भ)

भउआ = ज्येष्ठभगिनीपतिः ३३५

✓भकबौ = भक्षणे ६६९

✓भखबौ = भक्षणे ६६९

(म)

✓मीडबौ = मर्दने, छेदने ६८१

✓मीडबौ = नेत्रमर्दने ३६४

✓मुनबौ = स्वीकरणे ३६७

मौठ = पोटलिका ३६८

(र)

✓रिंगबौ = सर्पणे शनैर्गमने ४००

✓रैंगबौ = कीटसरीसृपाणां गमने ४००

(ल)

लोरबौ = विलोडने ४२६

लौचबौ = केशोत्पाटने

(व)

वँगरी = आभूषणभेदः ४३३

वंडा = घान्यादिरक्षणार्थं कृतः पृथिव्या
विभागः ४३६

वठा = अर्घपक्वम् ४३५

वेडिनी = गायिका ४३६

(स)

✓सकेलबौ = सञ्चये ५२३

✓सपरबौ = तिलकरचनायाम् १३०

✓सलबौ = पङ्क्ते मञ्जनम् ५०७

✓सलसलाबौ = विशरणे ४७३

✓सान वरबौ = तेजने ४७८

सार-समार = पाकादिक्रियासारणम् ४९५

✓सिरजाबौ = उपद्रवार्थं प्रेरणे ५१७

सिलौ = उच्छः ४८१

✓सूंटबौ = ताडने ५१५

✓सुसाबौ = निद्रागतस्य श्वसने, श्वसन-
शब्दे ५००

सुर = उदररोगः ४८८

✓सौघबौ = अग्निसाहाय्येन दुग्धघट्याः पवित्री-
करणे ४८६

(ह)

हेङ्ग = पश्यादिसंघातः ५६०

परिशिष्टम्-२२
हिन्दीधातुसूची

(अ)

- ✓अंकना ३
- ✓अंकाना = मूल्यनिर्धारणे, परीक्षणे ५७०
- ✓अंगनना=अङ्गीकरणम्, आच्छादानाघनम् ५
- ✓अँचोना आचमने १८५
- ✓अँटना लये, पूरणे, चलने, क्षपणे ७
- ✓अँदाना वारणे, रक्षणे १३
- ✓अकड़ना गर्वे ६३
- ✓अकड़ना दृढीभावे, वक्रीभावे ६४
- ✓अगरना अग्रेगमने, अग्रेभवने, अग्रेकरणे ३
- ✓अगवना अङ्गीकरणे, आच्छादने, सहने ५
- ✓अगुआना अग्रेगमने, अग्रेभवने, अग्रेकरणे ३
- ✓अछना सत्तायाम् २४
- ✓अटकना विस्मरणे, गतिरोधे २१९
- ✓अटना भ्रमणे, याते ७
- ✓अठाना पीडने, क्लेशने ५७२
- ✓अडना हठे १०
- ✓अडना गतिरोधे, हठे २१
- ✓अडलना प्रक्षेपणे २९
- ✓अरचना पूजने १७
- ✓अरथाना बोधने, विवरणे, व्याख्यायाम् ५७४
- ✓अरदना मदने, पेवणे, वधे ५७४
- ✓अरपना अर्पणे ४५
- ✓अर्दना पीडने ५७४

(आ)

- ✓आंकना अङ्कने, मापने, अनुमितिकरणे, निर्णयवे ४
- ✓आँजना अक्षणे, कान्ती ७
- ✓आछना भुवि २४
- ✓आटना दमने, भारेणानमने ५७२
- ✓आडना वारणे, बन्धने, निषेधे, निषि-
निक्षेपणे २१

✓आथना भुवि २४

✓आसना भुवि २४

(इ)

✓इच्छना इच्छायाम् ३०

(ई)

✓ईखना दर्शने ३१

✓ईचना आकर्षणे गमने, प्रापणे, आकुञ्चने च ७

✓ईछना ईच्छायाम् ३०

(उ)

✓उँडेलना = पातने, क्षेपणे ५७९

✓उझलना अवपातने, उच्चस्थानाद् द्रवपदार्थस्य
पातने २१८

✓उझालना अवपातने, उच्चस्थानाद् द्रव-
पदार्थस्य पातने २१८

✓उझिलना अवपातने, उच्चस्थानाद् द्रव-
पदार्थस्य पातने २१८

✓उड़ना उड्डयने २२०

✓उड़लना प्रक्षेपणे २९

✓उड़ेलना प्रक्षेपणे २९; ५७९

✓उमड़ना ४२

✓उलटना ५७७

✓उलदना पातने, क्षेपणे ५७९

✓उलँडना पातने, क्षेपणे ५७९

(ऊ)

✓ऊँचना उदञ्चने, अधोवयनस्य दृढीकरणे
कर्षणे ७

✓ऊकना विस्मरणे, स्थलतो ३६

✓ऊकना दाहे, तापे ४३

✓ऊकना ४४

✓ऊठना तर्के ४५

✓ऊमना = प्रवर्तने ४२

(ऐ)

✓ ऐचना आकर्षणे, गमने, प्रापणे, आकुञ्चने
च ७

✓ ऐठना वेष्टने, पीडायाम् ११

✓ ऐठना वेष्टने ५३

(ओ)

✓ ओङना अक्षणे शकटाक्षस्य ७

✓ ओङना रोधे, वारणे ४४; ५५

✓ ओङना रोधे, वारणे ५५

✓ ओङना आच्छादने ४४

(क)

✓ कॅपना चलने, कम्पने, भये ७१

✓ कॅचोना कोषणे, प्रवेशे ६०

✓ कङकङाना शब्दे ६५

✓ कतरना छेदने ९९

✓ कथना कथने, निन्दने ५८०

✓ कपटना विच्छिन्नापाकरणे खुण्टने १००

✓ कपटना संक्षेपणे, नैयून्ये, अंशनिष्कासनेना-
ल्पत्वे ५९२

✓ करना ९७

✓ करषना कर्षणे, आह्वाने, निमन्त्रणे १०२

✓ करसना

✓ कलकना तारस्वरेण चीत्कारे ७३

✓ कल्पना विलापे ५९४

✓ कल्पना विलापे, कल्पनायाम्, द्वैधीकरणे १००

✓ कल्लाना चपेटाहतिवत् सदाहपीडायाम्, अस-
ह्यभावे ६७

✓ कसना ७५

✓ कसना दुढोकरणे ७६

✓ कसना ७५; ७६

✓ कसना बन्धनादिदाढ्याय तद्रज्जुकर्षणे १०२

✓ कहना कथने, वर्णने ५८०

✓ काँछना ६१

✓ काँडना मर्दने, अवहनने, अतिताडने ५७९

✓ काँदना रोदने ६९; १०८

✓ काँपना कम्पे भये ७१

✓ काटना छेदने ९९

✓ काढना विलेखने, निष्कासने, ऋणादाने १०२

✓ कातना तर्कुट्या सूत्ररचनायाम्, वेष्टने १००

✓ किलना कीलने, वशीकरणे ८१

✓ कीनना द्रव्यविनिमये ११०

✓ कीलना कीलने, वशीकरणे ८१

✓ कुचना संकोचने, प्रत्याहरणे ८४

✓ कुढना ईषत्कोपे, ईर्ष्यायाम् ११२

✓ कुतरना छेदने ९९

✓ कुपना कोपे ९०

✓ कुरलना खगकलरवे ९२

✓ कूथना संक्लेशे, आर्तरवे, कपोतशब्दे

✓ कूंदना उत्प्लवने ९३

✓ कूकना शब्दे, मधुरशब्दे ९६

✓ कूचना प्रमर्दने ८७

✓ कूजना शब्दे, मधुरशब्दे ९६

✓ कूटना कुट्टने ५८५

✓ कूदना उत्प्लवे ९३

✓ कूल्हना संक्लेशे, आर्तरवे, कपोतशब्दे

✓ केराना शूर्पोत्प्लवने १०३

✓ कोँचना } विलेखने ८४
✓ कोचना }

✓ कोडना भूमिखोडने, अवदारणे ८८, ५९१

✓ कोथना संक्लेशे, आर्तरवे, कपोतशब्दे

✓ कोपना कोपे ९०

✓ कोरना भूमिखोडने, अवदारणे ८८

✓ कोसना शापे, दुर्वचने ११२

✓ क्षमना क्षमायाम् १२१

(ख)

✓ खँगारना } मनाक् प्रक्षालने, सर्वस्वाप-
✓ खँगालना } हरणे ५९६
✓ खँधारना }

✓ खँचाना अङ्कने १०२

✓ खचना बन्धने, जटिते १३५

✓ खचाना अङ्कने १०२

✓ खटना परिश्रमातिशये, धनोपाजने, अन्वे-
षणे १३७

✓खटाना परिश्रमातिशये, घनोपाजने, अन्वे-
षणे १३७

✓खटाना स्तम्भे, निर्वाहि ५२०

✓खदेङ्ना } प्रेरणे, अपनोदने, आखेटे १४२
✓खदेरना }

✓खनना खनने, विलेखने १३८

✓खपना } केनापि प्रकारेण व्यये, निर्वाहि,
✓खपाना } नाशे ५९५

✓खरादना तक्षणादौ १३९

✓खसना स्खलने ५२२

✓खाँचना अङ्कने, कर्षणे १०२

✓खाँसना कासने ७९

✓खीँचना कर्षणे १०२

✓खीजना भेदे, उद्भेदे १४२

✓खीलना कीलने, तृणशकलैः पुटकवन्धने ८१

✓खीस जाना नाशे ५७३

✓खुजाना आमर्शने १३९

✓खुतलना मदने १४५

✓खुभना प्रवेशने १२९; ५२१

✓खुभराना उपद्रवाथं चङ्क्रमणे १२९

✓खुरखुराना खगकलरवे ९२

✓खूँटना खण्डने १४४; ५९८

✓खूँदना उत्प्लवने, पादाघातैर्मदने १४४;
१४५; ५२१

✓खूँदना पादैर्मदने, मर्दयित्वा विकृतौ कुट्टने
५९८

✓खेदना प्रेरणे, अपनोदने, आखेटे १४२

✓खेना } नौचालने, यापने, निलयने,
✓खेपना } क्रीडायाम् १२५
✓खेवना }

✓खेलना क्रीडायाम् १४५

✓खेँचना कर्षणे १०२

✓खौँटना शिरोभागच्छेदने १४४

✓खौँसना ९४

✓खोजना गवेषणे १४३

✓खोदना विलेखने, उत्कोर्णने १२८; १४५

✓खोदना प्रेरणे, क्षेपे ५९९

✓खोपना ५२१

✓खोलना उद्घाटने १४७

✓खोलना उत्त्वयने, अत्योष्ण्ये, उत्तेजने १३४
(ग)

✓गंजना न्यक्करणे; राशीकरणे १५०

✓गढ़ना रचनायाम् १७३

✓गदना भाषणे १५१

✓गनना संख्याने ६००

✓गन्धाना वासे, दीर्गन्ध्ये ६०१

✓गरजना शब्दे, मेघशब्दे १५२

✓गरदानना शब्दरूपसाधने, असकृत्कथने,
अभ्यासे, गणने, अवगमने ६०१

✓गराना निश्च्योतने, स्त्रावणे १६३

✓गर्जना शब्दे, मेघशब्दे १५२

✓गर्वाना गर्वे १५३

✓ग्रहना धारणे, ग्रहणे १६९

✓गाँजना न्यक्करणे, राशीकरणे १५०

✓गाँजना प्रहरे प्रहरे घण्टानादे १५२

✓गाना सालापे च्वनौ, मधुरच्वनौ, कथने,
वर्णने १६७

✓गारना तपस्यायाम्, निश्च्योतने ६०६

✓गालना } भाषणे १५५
✓गाल्हना }

✓गाहना अवगाहने, मन्यने, क्षेत्रकर्षणे १५६

✓गिनना संख्याने ६००

✓गिरना पतने, क्षरणे १५४

✓गिरासना १६८

✓गिलना गिलने, दन्तसाहाय्यमन्तरा भक्षणे
निगलने १६५

✓गीघना काङ्क्षायाम्, आसक्तौ, लाभपत्ये १६४

✓गुंजना भ्रमरादिरवे १५७

✓गुदगुदाना विलेखने, क्रीडने १५९

✓गुमेठना वेष्टने, परिवर्तने ६०४

✓गुराना भयाथं घुरघुरवद् गम्भीरशब्दे १७८

✓गुहना ग्रन्थने १६०

✓गूजना भ्रमरादिरवे १५७

✓गूघना गोघूमचूर्णादिमर्दने १५९

- ✓गूमना परिवेष्टने, वेष्टने
 ✓गेरना पातने, उदेलने १६५
 ✓गोठना वेष्टने, परिवर्तने ६०४
 ✓गोठना वेष्टने १६७
 ✓गोदना विलेखने, क्रीडने १५९
 ✓गोना } अप्रकाशने १६०
 ✓गोपना }
 ✓ग्रसना भक्षणे, दाढ्येन ग्रहणे १६८
 ✓ग्रासना ग्रहणे, धारणे ६०७
 ✓ग्वेठना वेष्टने, परिवर्तने ६०४
 (घ)
 ✓घटना घटनायाम् १७३
 ✓घड़ना रचनायाम् १७३
 ✓घसना भक्षणे १७५
 ✓घसना घर्षणे १८१
 ✓घालना नाशे, विक्रियायाम् ६०८
 ✓घिसना घर्षणे १८१
 ✓घुङ्कना तर्जनशब्दे १७८
 ✓घुमड़ना } परिभ्रम्य तनने उन्मण्डने १७९
 ✓घम्मरना }
 ✓घुरकना तर्जनशब्दे १७८
 ✓घुरना शब्दे, वादने १७८
 ✓घुरांना भयाथं घुरघुरवद् गम्भीरशब्दे १७८
 ✓घुसना प्रवेशे, श्लेषणे ९५
 ✓घूमना भ्रमणे १७९
 ✓घूरना भ्रमणे, पादविहारे, क्रोधेन निनिमेष-
 दशंने नयनभ्रमणे १७९
 ✓घेपना निघुवने, हस्तपादेन सम्मर्द्धं मिश्रणे
 १६६
 ✓घोखना कण्ठस्थीकरणे १७९
 ✓घोटना घर्षणे, घट्टने. प्रतिघाते १७७
 ✓घोरना गर्जने, भयङ्करशब्दे १७८
 ✓घोरना } द्रवपदार्थे चूर्णादिमिश्रणाय द्रवस्य
 ✓घोलना } परिवर्तने, भ्रमणे १७६
 (च)
 ✓चैपना कुब्जीभावे, आजंवे, व्रीडायाम्,
 उपकारभावे नञीभावे १८५

- ✓चकना विस्मये, आश्चर्ये, सहसा कम्पने,
 स्पन्दे १८२
 ✓चकाना विस्मये, आकुलीभावे १८२
 ✓चखना आस्वादे १८८
 ✓चटकना 'चट' इति शब्दं कृत्वा स्फोटने
 ६११
 ✓चबाना चर्वणे १८८
 ✓चरचना चन्दनादिविलेपने ६१२
 ✓चरजना अनुमाने ६१२
 ✓चरना पशूनां घाटादिभक्षणे, भ्रमणादौ १८६
 ✓चराना प्रवञ्चने ६१२
 ✓चलकना चमत्कृतौ, द्युतौ १८८
 ✓चलना १८८
 ✓चसना प्राणत्यागे १८८
 ✓चहकना पक्षिणामारावे, सोल्लासं हर्षेण
 जल्पनाधिक्ये १८९
 ✓चहचहाना शब्दानुकृतौ १८९
 ✓चांडना उत्पादने, उज्जासने, खनने, खात्वा
 पातने १८३
 ✓चांपना पीडने, अतिभारेण विनामने ६११
 ✓चाकना मारणे, गलकर्तने १८९
 ✓चासना मारणे, प्राणत्यागे १८८
 ✓चितरना चित्रणे ६१४
 ✓चिन्तना चिन्तने, ध्याने, स्मरणे, विचारणे,
 मनने ६१४
 ✓चीतना चित्रणे ६१४
 ✓चीरना छेदने, वधे १९०
 ✓चुंअना क्षरणे, च्यवने १९४
 ✓चुचाना क्षरणे १९२
 ✓चुटाना क्षताङ्गत्वे, आहतौ १९२
 ✓चुचुआना क्षरणे १९२
 ✓चुभोना छेदने ६१६
 ✓चुरना पाके १९५
 ✓चुलचुलाना खर्जने, कामोद्वेगे १९४
 ✓चुहना रसपाने १९५

✓चूथना विदारणे ६१६
✓चूना क्षरणे, च्यवने १९४
✓चूरना पेषणे, दलने, त्रोटने ६१८
✓चूसना दन्ताद्यैरापीड्य कस्यचन वस्तुनो
रसपाने १९५

✓चेतना संज्ञायाम् १९०
✓चेतना ज्ञाने, विचारणे ६१३
✓चोखना दन्ताद्यैरापीड्य कस्यचन वस्तुनो
रसपाने १९५
✓चोटाना क्षताङ्गत्वे, आहतौ १९२

(छ)

✓छकना तृप्तौ, तर्पणे १८१
✓छजना सञ्जने, शोभने उपयुक्तत्वे ५०८
✓छमना क्षमायाम् १२१
✓छरना ऋच्योतने १३२
✓छलकना सञ्चलने, पात्रात् सोच्छालं
बहिष्पतने १२२
✓छलना प्रतारणे ६२१
✓छाँटना शकलीभूय पार्थक्ये, विकिरणे, साह-
चर्यत्यागे ६११

✓छाँडना त्यागे ६२१
✓छाँदना रज्ज्वादिना दृढं बन्धने ६२०
✓छाकना तृप्तौ १८१
✓छाडना } बमने ६२१
✓छाडना }
✓छिनकना निरसने; नासामलनिस्सारणे,
नासातः कफनिस्सारणे ५३२

✓छिपना निलयने १२५
✓छीजना क्षये, नैयून्ये १२३
✓छीपना कण्टकनद्धस्य मत्स्यस्य वडिशेन
बहिःक्षेपणे १२५

✓छूटना च्युतो १९८
✓छूना स्पर्शे ५३६
✓छेडना स्पर्शे, विलेखने, खनने ६२२
✓छोंटना अल्पीभावे १९२
✓छोडना मोचने १३२

✓छोडना प्रेरणे, क्षेपे, उन्मोचने ५९७
✓छोपना सक्त्वर्थं स्पर्शे १९८
✓छोभना } विचलने, चित्तचाञ्चल्ये १२९
✓छोहना }
(ज)

✓जँभना जृम्भणे २११
✓जकना आश्चर्ये ६८३
✓जगना निद्राक्षये २०६
✓जडना जटने, प्रतिवपने, खचवे, मिथो
लग्नतायाम् २००

✓जनना जनने २०१
✓जपना २०१
✓जमना आतञ्चने ३८४
✓जमाना आतञ्चने, स्थिरीकरणे ६८४
✓जम्हाना जृम्भणे २११
✓जल्पने प्रलापे २०५
✓जागना निद्राक्षये २०६
✓जाना ३८५
✓जीना २०८
✓जीभना अदने २०७

✓जडना } बन्धने, योजने २०९
✓जुरना }
✓जुलना संयोगे, साक्षात्कारे २०९
✓जूझना युद्धे ३८७
✓जूरना बन्धने, योजने २०९
✓जेवना अदने २०७
✓जोखना तोलने, माने ६२४
✓जोयना द्युती ज्वलने २०९

(झ)

✓झँझोडना क्षोभणे, सरभसकम्पने २१६
✓झगडना } भर्त्सनादौ २१७
✓झगरना }
✓झटकना सहसापहरणे २०५
✓झडना क्षरणे ४९०

✓झडना } कस्यचन वस्तुनो लघीयसामंशानां
✓झरना } केशानां विशरणे ६२५

✓क्षडना } जलधारादिपाते, बिन्दादिरूपेण पाते
 ✓क्षरना } १२२
 ✓क्षलना व्यजनादिचालने १२२
 ✓क्षीपना आवृत्तौ, व्यवधाने, क्षान्ती, लज्जा-
 याम् ५९६

✓क्षीपना आच्छादने ६११
 ✓क्षीपना आच्छादने, निलयने, उत्कूर्दने,
 आक्रमणे, लज्जायाम् ६२०

✓क्षूमना इतस्ततो दोलने ६२०

✓क्षूरना जीर्णे, शुष्कतायाम् २१०

✓क्षेपना } व्रीडायाम् १२५
 ✓क्षेपना }

✓क्षेरना हस्तपादेन जलचालने, जलान्त-
 हिल्लोलने, प्रेरणे, सहने १३४
 (ट)

✓टपकना बिन्दुक्षेपे ६२६

✓टरना } अपसृत्तौ, अनुपस्थितौ, स्थगने,
 ✓टलना } अन्यभावे २१८

✓टांकना बन्धने, योजने ६२६

✓टोकना तिलकाद्यङ्कने २१९

✓टोपना मन्दप्रहारैर्हस्तेनाङ्गुल्या वा विनामचे,
 अङ्कने, टङ्कने ६२६

✓टूटना छेदने २४३

✓टेना निशाने २२८

✓टोकना अवरोधे, कुदृष्टौ, मल्लानामाह्वाने
 २१९

(ठ)

✓ठिलना } प्रवेशे २२९
 ✓ठेलना }

(ड)

✓डंसना = दशने २४८

✓डसना = ...

✓डाड़ना दण्डने ६४०

✓डूबना मज्जने, निमज्जने ४७०; ६६७

✓डोलना दोलने, चलने ६४२

(ढ)

✓ढूँढ़ना २२१

(त)

✓तँगना } पीडने, कष्टे २२२
 ✓तँगाना }

तंगी = दुःखम्, कष्टम् २२२

✓तचना तपने २२४

✓तजना त्यागे २४१

✓तडपना = उत्क्लेशे २६०

✓तडफना = व्याकुलतायाम् २६०

✓तनना विस्तारे २२४

✓तपना } तपने २२४
 ✓तयना }

✓तरकना कूर्दने, उत्प्लवने ६३२

✓तरकना तर्कणे, विचारे, अनुमाने ६३२

✓तरजना } भर्त्सने २२६
 ✓तर्जना }

✓तरियाना अधःकरणे, आच्छादने, पिठरतले
 मृदादिलेपने ६३३

✓तवना तपने २२४

✓ताकना दर्शने, लक्षणे, रक्षणे ६३२

✓ताकना चिन्तने, विचारणे, वाञ्छने ६३२

✓ताडना ताडने, दण्डने, भर्त्सने, शासने ६३०

✓ताड़ना आभासे, अनुमाने ६३२

✓तिमाना आर्द्राभावे २२८

✓तिरकना स्फाटे २४२

✓तिरकाना शिथिलगती २४२

✓तिरासना त्रासने, भये ६३७

✓तूलना वस्तुतो निस्सारणे, तोलने च तात्पर्यम्
 २३७

✓तुभना स्तम्भे ५२७

✓तुरपना वृत्तिकाकारेण सीवने २४३

✓तूटना छेदने २४३

✓तूमना पित्वादिसंहतगुच्छानां विश्लेषे, मर्दने,
 दलने, रहस्योद्घाटने ७२७

✓तेखना क्रोधे २२७

✓त्यागना २४१

✓त्रसना २४३

✓त्रासना ६३७

(थ)

- ✓थकना श्रान्ती कर्मच्छादने ५३१
 ✓थमना } स्तम्भने, निरोधे, धैर्ये ५२५
 ✓थमना }
 ✓थरना = कुट्टने, आघाते, ताडने २४७
 ✓थुपरना स्थूलकङ्कुमञ्जरो राशिकृत्य तासां
 सभारमाच्छादने ५२८
 ✓थुरना = कुट्टने, ताडने २४७
 ✓थूरना = दलने, ताडने, बलात्प्रवेशने, बलात्
 पूरणे २४८

(द)

- ✓दगना = भुशुण्ड्याश्चलने, दाहे २४९
 ✓दबकना गूहने, संकोचगती २४६
 ✓दबोचना समावृत्य पीडने २४६
 ✓दलना दीर्णे २५२
 ✓दलना विचूर्णने, मर्दने ६४१
 ✓दपना = अधः पतने, शान्ती २५०
 ✓दवना = दाहे २५७
 ✓दीपना = प्रकाशने २५६
 ✓दुकना गूहने, संकोचगती २४६
 ✓दुखना वेदनायाम् ६४२
 ✓दुखवना पीडायाम्, दुःखने ६४२
 ✓दुखाना पीडायाम्, दुःखने ६४२
 ✓देखना = प्रेक्षणे २६१
 ✓दोड़ना } = द्रुतगत्याम् २७५
 ✓दोरना }

(ध)

- ✓धकियाना = धक्कने, प्रेरणे ६४३
 ✓धकेलना = धक्कने, प्रेरणे ६४३
 ✓धमना = संघुक्षणे २६९
 ✓धरषना दमने, मर्दने ६४५
 ✓धरसना भये, दान्ती ६४५
 ✓धसिना पशूनां कासने ६३८; ६३९
 ✓धाड़ना = मलिल्लुचानामाक्रमणे २७७
 ✓धावना = द्रुतगमने २६९
 ✓धिआना = ध्याने २७५

- ✓धिकना = सन्दीपने, तपने, अग्न्योष्णेन
 रक्ताभत्वे २७०
 ✓धिकाना = सन्दीपने, तपने, अग्न्योष्णेन
 रक्ताभत्वे २७०
 ✓धीजना = ग्रहणे, स्वीकारे, धैर्याधारे, अति-
 प्रसादे, सन्तुष्टी २७१
 ✓धूपना = सौगन्ध्ये, व्रजने, सन्तापे २७२
 ✓धोना = प्रक्षालने, शुद्धी २६९
 ✓धौकना = सन्दीपने २७१
 ✓धौजना = द्रुतगत्याम्, व्याकुलतायाम् पादाम्यां
 मर्दने २७९

(न)

- ✓नकना = चलने २८०; त्यागे ६४६
 ✓नखना = पारगमने २८०
 ✓नचना = नर्तने २९०
 ✓नटना = नाट्ये, नर्तने, निषेधे, २८१; ६४६
 ✓नदना = शब्दे २८२
 ✓नयना = नम्रत्वे, प्रलम्बने, गती २८३
 ✓नलाना = बीजाकृतात् क्षेत्रात् तुणाद्यपनयने
 २८४
 ✓नवारना = चलने, पादविहारे, यात्रायाम्
 २८४
 ✓नशना = नाशे २८४
 ✓नसना = नाशे २८४
 ✓नसना = विकृती २८५
 ✓नहाना स्नाने ५३२
 ✓नाकना = वर्धने, प्रस्थाने २८०
 ✓नाकना = पारगमने, प्रस्थाने, लङ्घने २८०,
 २८१
 ✓नाखना = क्षेपणे, पातने, लङ्घने २८०,
 २८१; ६४६
 ✓नाचना = नर्तने २९०
 ✓नाटना = निषेधे, निर्गमने, ध्वंसे ६४६
 ✓नाथना = उपतापे, नाथने, नासान्ता रज्जु-
 प्रोत्तवे २८५

- ✓नादना = प्रफुल्लत्वे २८२
 ✓नादना = वादने, शब्दे, गजने ६४७
 ✓निपोरना = दन्तादीनां निष्कासने ३०२
 ✓निवाना = संसने, प्रलम्बने, नमने २८७
 ✓निहारना = दर्शने ६५०
 ✓नीदना = अङ्कुरितात् क्षेत्रात् तृणशोधने तदप-
 नयने २८६
 ✓नीरना = विकिरणे, विक्षेपे २८७
 ✓न्हाना स्नाने ५३२

(प)

✓पंजाना = धातुपत्राणां टङ्कनैर्योजने सन्धाने
२९२

- ✓पकना २९१
 ✓पकाना १९१
 ✓पखारना = प्रक्षालने ५९६
 ✓पचना २९१
 ✓पचाना २९१
 ✓पछारना = प्रक्षालने, विपोथने ५९६
 ✓पङ्गना = पतने ६५०
 ✓पपोरना = अभिमन्त्रणे ६५२
 ✓पवारना = प्रेरणे २९५
 ✓परना पतने ६५०
 ✓पलटना ६६१
 ✓पाथना मित्यादौ गोमयस्य पिण्डितस्य
 प्रक्षेपणे ६५०
 ✓पादना = अपानोत्सर्गे २९४
 ✓पारना पातने, लम्बाकरणे, विन्यासे ६५०
 ✓पालना रक्षणे ६५२
 ✓पीचना कुट्टित्वाऽन्तरंशस्य बहिर्निष्कासने,
 कुट्टने ६५५
 ✓पीछना = वस्त्रविपोथने, कुट्टने ६५५
 ✓पीजना = पित्रुशोधने २९८
 ✓पीटना = आहूती २९८
 ✓पीना = पाने २९७, ३०१
 ✓पीसना = चूर्णने ३००

- ✓पूजना = आप्यायने, पूर्तौ ३०६
 ✓पूजना पूजायाम्
 ✓पूरना पूर्तौ ६६१
 ✓पेंडना = प्रेरणे ३१२
 ✓पेलना = प्रेरणे, प्रवेशे ३११
 ✓पेलना प्रेरणे, क्षेपणे, अपनोदने ६५६
 ✓पोखना ३०४
 ✓पीटना = समाहरणे, हस्तगतीकरणे ३०२
 ✓पोतना लेप्यादिकर्मणि ६६०
 ✓पोषना ३०४
 ✓पोसना ३०४

(फ)

- ✓फँसना } बन्धने ५३५
 ✓फँसना }
 ✓फँसना } बन्धने, ग्रहणे ६५३
 ✓फाँसना }
 ✓फटना विशरणे, मनाविवदीर्णे ५३७
 ✓करना } फलने
 ✓फलना }
 ✓फाँदना कूर्दने, लङ्घने ५३४
 ✓फाँसना ग्रहणे ७२९
 ✓फिसलना चलने, स्थलने ५३७
 ✓फीँचना = वस्त्रविपोथने, कुट्टने ६५५
 ✓फुटना ५३९
 ✓फूलना = विकसने ३१९
 ✓फोड़ना स्फोटने ५३८
 ✓फोड़ना संचूर्णने, विदारणे, ६५८

(ब)

- ✓बंचना प्रवञ्चने ६९९
 ✓बंछना अभिलाषे ४४७
 ✓बँटना विभागे ४३६
 ✓बँटाना विभाजने ६९९
 ✓बकना प्रलापे ४३४
 ✓बकसना सकृपं दाने ६६६

- ✓बजना = शब्दे ४३७
 ✓बजाना शब्दे ७००
 ✓बटना ग्रन्थे, वेष्टने ६६४
 ✓बढ़ना वृद्धौ ४५९
 ✓बंदना = पणन कस्यचन मतस्य स्थिरीकरणे ३२०

- ✓बघना मारणे ४३८
 ✓बनना = सामग्रीप्रस्तुतौ, रचनायाम् ७०१
 ✓बन्दना प्रणामे ४३९
 ✓बपना बीजसन्ताने ४४०
 ✓बमना * उद्दिगरणे ४४१
 ✓बयना बीजसन्ताने ४४०
 ✓बकरना } = रोधे, निवारणे ४५७
 ✓बरजना }
 ✓बरखना वर्षणे ४५९
 ✓वरतना व्यवहारे, वर्तने ४५८
 ✓वरनना वर्णने ७०१
 ✓बरना वरणे ४५५
 ✓बरना ज्वलने ६६५
 ✓बरषना } = वर्षणे ४५९
 ✓बरसना }

- ✓बराना सत्यपि प्रसज्जे कस्या अपि वार्ताया
 अनुदीरणे वारणे, त्यागे, रक्षायाम्,
 क्षेत्रेभ्यो मूषिकादीनामपसारणे ७०८

- ✓बर्तना व्यवहारे, वर्तने ४५८
 ✓बलना ज्वलने ६६५
 ✓बसना निवासे ४४५
 ✓बसाना सीगन्धे, गन्धे ७०४
 ✓बहना बहने ४४६
 ✓बहरना बर्हणे ६६५
 ✓बहराना = विस्मारणे ३२२
 ✓बहलाना = चित्तस्यान्यतो नयने ३२२
 ✓बाटना विभागे ४३६; विभाजने ६९९
 ✓बाचना सुरक्षितत्वे, कष्टात् पार्थक्ये ६९९
 ✓बाटना निषेधे ७०८

- ✓बालना प्रकाशने २१५
 ✓बिनना वयने ४६१
 ✓बीषना } वेधने, पाशने ४६६
 ✓बीषना } छेदने ४५२
 ✓बुनना वयने ४६१
 ✓बुसना पर्युषिते, त्याज्ये ३२८
 ✓बूडना मज्जने, निमज्जने ४७०; ६६७
 ✓बूझना = ज्ञाने ३२६
 ✓बूरना निमज्जने
 ✓बेडना } रोधे, वेष्टने ४६४
 ✓बेडना }
 ✓बेघना छेदने ४५२
 ✓बेघना पाशने ४६६
 ✓बेडना = प्रेरणे ३१२
 ✓बेहरना दीर्घे, द्विधाभावे, ईषदीर्घे ४६४
 ✓बैठना } उपवेशने ४१२
 ✓बैसना }
 ✓बोचना = अवगमने ३२६
 ✓बोना बीजसन्ताने ४४०
 ✓बोरना निमज्जने ६६७
 ✓बोवना बीजसन्ताने ४४०
 ✓ब्रजना गतौ ४६७

(भ)

- ✓भंडना = निन्दने, अव्यवस्थायाम्, त्रोटने ३३२

- ✓भंवना = चलने ३४२
 ✓भक्षना = भक्षणें ३३०
 ✓भगना } गतौ ४६७
 ✓भजना }
 ✓भणना } भाषणे ३३१
 ✓भनना }
 ✓भच्छना = भक्षणें ३३०
 ✓भरमना = चलने ३४२
 ✓भवना = चलने ३४२
 ✓भषना = भक्षणें ३३०
 ✓भांडना = मुषा भ्रमणे, भत्संवे, परिनिन्दने,
 नाशे, विकृतौ ३३२

- ✓भाखना = भाषणे ३३५
 ✓भाना = प्रतीती, रुची, शोभने ३३४
 ✓भालना = अवधानेन दर्शने, गवेषणे ६७०
 ✓भाषना = भाषणे ३३५
 ✓भासना = दीप्ती, प्रतीती, दृग्गोचरत्वे,
 सम्पत्तये, लिप्ती ३३५
 ✓भासना = भाषणे ३३५
 ✓भुराना = विस्मरणे ३२२
 ✓भुसना = पर्युषिते, त्याज्ये ३२८
 ✓भूंकना = भषणे ३२६
 ✓भूकना = भूषणे ३२६
 ✓भूखना = अलङ्कारे ३३८
 ✓भूजना = भर्जने ३४३
 ✓भूषना = अलङ्कारे ३३८
 ✓भेटना = साक्षात्कारे ६७१
 ✓भौकना ७०८
 ✓भौकना = भषणे ३२६
 ✓भोना = चलने ३४२
 ✓भ्रमना = चलने ३४२

(म)

- ✓मंडना = भूषायाम्, प्रतिपादने, पुष्टीकरणे
 ३५१
 ✓मचना = कोलाहलप्रधाने कार्याभ्यं विस्तारे
 ३४८
 ✓मज्जना स्नाने, ब्रुडने ३५७
 ✓मनकना प्रस्पन्दने, चलने ३४६
 ✓मलना मुहुर्मुहुः स्पर्शे, मर्दने, वेष्टने ३५४
 ✓मलमलाना मुहुर्मुहुः स्पर्शे, असकृन्निमीलो-
 न्मीलनयोः, असकृदालिङ्गने ३५४
 ✓महकना गतिगन्धयोः ३५७
 ✓मेटना = साङ्गकम्पं गती, अपसृती, विचलने
 ३५०
 ✓मठोरना = तक्षणेन काष्ठचिक्कणादी ३५०
 ✓मढना = वेष्टने ३५१
 ✓मढवाना = वेष्टने ३५१

- ✓मथना = विलोडने ३५१
 ✓मरदना = मर्दने ३७६
 ✓मर्दना = मर्दने ३७६
 ✓मलना = मर्दने ३७६
 ✓महना = विलोडने ३५१
 ✓मांखना = क्रोधे ३४६
 ✓मांडना = परिवेष्टने चूणदिः ३५१
 ✓माखना = क्रोधे ३४६
 ✓मांजना परिमार्जने ३५७
 ✓मांगना याचने ६७६
 ✓मासना } मिश्रणे ६७८
 ✓मिसना }
 ✓मिलना = सङ्गमे, साक्षात्कारे, विलिप्ति ३६१
 ✓मोचना } उन्मीलनबाधे, निमीलने ३५९
 ✓मीटना }
 ✓मुडना वेष्टने, परितो भ्रमणे ३६९
 ✓मृच्छना संज्ञानाभावे ३७०
 ✓मुरना वेष्टने, परितो भ्रमणे ३६९
 ✓मुरुच्छना संज्ञानाभावे ३७०
 ✓मूखना } चोरणे ३७२
 ✓मूसना }
 ✓मूडना प्रवृत्तये, परिवापणे ३६९
 ✓मोकना त्यागे प्रक्षेपणे ३६५
 ✓मोडना मर्दने ३६६
 ✓मोदना मोदे, गन्धे ३६९
 ✓मोरना वेष्टने, परितो भ्रमणे ३६९
 ✓मोहना ३७१

(र)

- ✓रंदना यन्त्रविशेषेण विलेखनान्मसृणीकरणे
 ३९३
 ✓रचना आयोजने, निर्माणे ६८७
 ✓रटना ३९१
 ✓रतना णन्दे, झङ्कारे ३९२
 ✓रपटना स्खलने ३९४
 ✓रबडना भ्रामणे, चालने ३९४

- ✓रसना शनैर्निश्च्योतने ६८८
 ✓रगाना तूष्णीम्भावे ६८६
 ✓रौढना रोदने, विलापे ३९२
 ✓रौघना पाके
 ✓राचना रचनायाम् ६८७
 ✓रामना भ्रमणे, विचरणे ३९५
 ✓रिसना शनैर्निश्च्योतने ६८८
 ✓रीक्षना प्रसादे, मोहने ४९
 ✓रेखना = रेखाकर्षणे, विलेखने ३९९

(ल)

- ✓लखना अनुमिती ६९१
 ✓लखाना } दर्शने (आलोचने) ६९१
 ✓लछना }
 ✓लङ्गना युद्धे ३९२
 ✓लङ्घ्याना लालने ३९३
 ✓लरना युद्धे ३९२
 ✓लहना प्राप्ती ४१७
 ✓लादना ५७७
 ✓लुटना ४२५
 ✓लुठना भूमिश्लेषणे ४२५
 ✓लुङ्कना भूपाते, स्खलने ४२६
 ✓लुङ्गना स्खलने, भूपाते ४२५
 ✓लुटना बलादपहरणे ४२६
 ✓लोटना ४२४

(व)

- ✓वचना = वाचने, पठने ४३४;
 प्रवञ्चने ६९९
 ✓वटना रज्जुनिर्मिती ४३५
 ✓विडरना तीर्णवितीर्णतायाम्, पलायने ४५०
 ✓विघना प्रापणे, साहचर्ये ४५२
 ✓व्रजना = गती ४६७

(श)

- ✓शुभाना शोभने
 ✓शोषना शीचे, व्यवस्थिती, अन्वेषणे ४८५

(स)

- ✓संकना } सन्देहे, भये ४७२
 ✓संकाना }
 ✓सकेतना सङ्कटे ७२१
 ✓संजोना सज्जने ५०८
 ✓सकना शक्ती ४७१
 ✓सकिलना स्खलने, संकोचे, पूर्णे ५२३
 ✓सकेतना सङ्कोचे ७२१
 ✓सजना सज्जने ५०८
 ✓सङ्गना विशरणे ४७२
 ✓सनकना भ्रान्तमती, उन्मादे ४७२
 ✓सरगना विकृत्यने, मिथ्याप्रशंसने ५४५
 ✓सरना चलने, भ्रमणे, निर्वहि ५१७
 ✓सराहना = प्रशंसायाम् ४९८
 ✓सरसेटना तिरस्कारे, अनादरे ७३०
 ✓सलबो पङ्काद्यन्तर्गती ४७६
 ✓सलसना शनैः कण्ड्वाम्, कीटसर्पणादौ ४७३
 ✓सहना मर्षणे ५०८
 ✓सौरना स्मरणे, चिन्तने, ध्याने ५४२
 ✓सांसना शासने, तर्जने, दुःखने ४७९
 ✓साधना सिद्धौ, साधने, मापने, अभ्यासे
 सत्यप्रमायाम्, निर्धारणे ५०९
 ✓सापना शपने, आक्रोशे ४७४
 ✓सिद्धाना पाके ५११
 ✓सापना शपने, आक्रोशे ४७४
 ✓सिट (पिटाना) नञ्जीभावे, संकोचे
 संपिण्डे ५१०
 ✓सिधाना गमने, प्रस्थाने ५१०
 ✓सिमरना स्मरणे, चिन्तने, ध्याने ५४२
 ✓सिरजना रचनायाम् ५१५
 ✓सीचना सेचने, क्लेदने ५१०
 ✓सीखना ४८०
 ✓सीक्षना पाके ५११
 ✓सीटना विकृत्यने, मुषा प्रशंसने ५१०
 ✓सीना } युती, सीबने ५१२
 ✓सीबना }

- ✓सुनना ध्वणे ४९६
 ✓सुमरना } स्मरणे, चिन्तने, ध्याने ५४२
 ✓सुमिरना }
 ✓सुवना प्रवहणे ५४४
 ✓सुसाना सगद्गदं रोदने ५००
 ✓सुहाना = शोभने
 ✓सूंघना आघ्राणे ४८०
 ✓सूकना } शोषे ४८८
 ✓सूखना }
 ✓सूजना शोथरूपवृद्धौ ५००
 ✓सूलना पीडने, कुन्तेन च्छेदने ४८८
 ✓सृजना रचनायाम् ५१७
 ✓सैंकना भर्जने ४९६
 ✓सेकना ४९८
 ✓सेक्षना दूरीभावे, अपसारणे ५१०
 ✓सोभना } शये ५४७
 ✓सोना }
 ✓सोभना शोभने ४८६
 ✓सोबना शये ५४७
 ✓सोहना } शोभने, सज्जने ४८६
 ✓सोहाना }
 ✓स्रवना प्रवहणे, स्रवणे, निश्च्योतने ५४३
 ✓स्वहाना = शोभने ४८६
 (ह)
 ✓हंडना भ्रमणे, वृथा भ्रमणे, अन्वेषणे ५५४
 ✓हगना = मलोत्सर्गे ५४९
 ✓हठना = दुराग्रहे ५४९

- ✓हनना वधे, आघाते ५५०
 ✓हरखना } मोदे ५५९
 ✓हरखाना }
 ✓हरना हरणे ५५८
 ✓हरषना }
 ✓हरषाना } मोदे ५५९
 ✓हरसना }
 ✓हरसाना }
 ✓हिचकना } हिचकने, अनिच्छया संकोचेन
 ✓हिलकना } वा क्वापि कार्याप्रवृत्तौ ५५४
 ✓हिलना } दोलने, हावे ५५५
 ✓हीलना }
 ✓हींचना हिचकने, अनिच्छया संकोचेन वा
 क्वापि कार्याप्रवृत्तौ ५५४
 ✓हींसना = अवशब्दे, ह्लेषणे ५६१
 ✓हुङ्कना = प्रेनातिसङ्गतौ बालकस्तदर्थं रुदित्वा
 व्याकुलताप्रकाशने ५५६
 ✓हुदना स्तब्धीभावे, रोदने
 ✓हुनना हवने ५५५
 ✓हुलना प्रेरणे ५५८
 ✓हूसना शपने ५५३
 ✓हूटना अपसृती, स्थमने, परिवृत्य गती ५५८
 ✓हूलना प्रेरणे ५५८
 ✓हेलना क्रीडायाम्, केली, विनोदे ५५५
 ✓हेलना तिरस्कारे, अनवधाने ५६०
 ✓हेलना (जल) प्रवेशे, जलसन्तरणे ५६०
 ✓होना = सत्तायाम्, उद्भवे ३३८

परिशिष्टम्-२३

उद्धृतानां हिन्दीपद्यानां सूची

(अ)

अदंड ऐसो डाँड़िगो-तुलसी ६४०

(उ)

उतरे बनरा जै राम रदै-तुलसी ३९२

(क)

कंस चलयो पपोरत बाँह-व्यास ६५२

कपट छुरो उर पाहन टेई-तुलसी २२८

कहइ न पारइ-तुलसीदासः ६५४

कहत नटत-बिहारी ६४६

कै तिनसों दुखवै मुखको री-केशवदासः ६४२

कोई पूछै चेटकीन, कोई पूछै खेटकीन-रघुराजः
५९८

(ख)

खल नाखत-सूरदासः ६४६

खसी माल मूरति मुसकानो-तुलसी ५२२

खोरिन बगे रहै-देव। ४३२

(ग)

ग्रासत चित्त गयंद को-रसनिधिः ६०७

(घ)

घुरत निसान मुदंग संख घुनि-सुर० १७८

(च)

चौसठ दोवा जोय के-कबीरदासः २१४

(ठ)

ठिले दोह दल पुहुमि हिलाई-लाल २२९

(त)

तरकेउ पवनतनय बल भारी-तुलसी ६३२

(द)

देश देश हम बागिया-कबीर ४३२

(ब)

बैठि कबीरा जीम-कबीर २०७

(र)

‘राज मराल कौ बालक पेलि कै’

पालत लालत खूसर को-तुलसी ६५६

(ह)

हाड़ भई झुरि किंगड़ी-जायसी २१०

परिशिष्टम्-२४

हिन्दीशब्दसूची

(ओ)

ओट = रोधः, व्यवधानम् ४०

(क)

कंगल } = कवचः ५९
कंग

कंगन = कङ्कणः ५९

कंगाल = बुभुक्षितः, दुर्बलः ५९

कठमुल्ला ६२

कठीर = सिंह ६६

कुद = कुण्ठितः

केवड़ा = पुष्पविशेषः १०५

कोट = परिधिः ५८४

कोड़ा = अग्निसेवनस्थलम् ८८

(ख)

खंख = रिक्तम् ५९

खक्खा = अट्टहासः १३५

खटिया = शवयानम्, खट्वा ५९७

खोटक = खट्टिकः-शब्दमाला ५९७

खरका = सञ्चये १४०

खर्दा = कुन्तः, शस्त्रविशेषः १३९

खस्सी = निर्वृषणः, क्लीबः, अजः १४१

खाड़ १३७

खाट १३७

खिरका = सञ्चये १४०

खिरैया = सञ्चये १४०

खीस (किष्क) = विनष्टम् ५८३

खेट = तृणकः ५९८

खेटकी = 'भड्ढरी' इति हिन्दी ५९८

खोंच = त्वगुत्पाटनाघातः, कोलकादिघट्टत्वेन
वस्त्रादिभेदः, विलेखनम् ८४

खोंच = प्रसृतिः ११२

खोंचा=पक्षिणां ग्रहणाय संसक्तप्रान्तनिर्यासको
व्याधानां वेणुदण्डः ८४

खोट = दोषः, दुर्गुणः १४७, ५९९

खोड़ा = दूषितम् ५९९

खोड़ा = भूतप्रेतादिप्रकोपः ५९९

खोर = सङ्कीर्णा प्रतोली, पशूनां बुसादिभक्षणार्थं
कण्डोलः १४७

खोरा = कंसपुत्रिका १४७

खोरा = विकलाङ्गः १४७

खोरि = सङ्कीर्णा प्रतोली, अपराधः १४७

खोरिया = लघुकंसपुत्रिका १४७

खोल } = उपधानस्योपरितनमाच्छादनम्,
खोली } = वर्षादिप्रतिघातार्थमाच्छादनम्,
कोटानामुपरितनं तच्चर्म १४७

(ग)

गधरी = गगरी १४८

गच } कस्मिंश्चिन्मुद्रवस्तुनि कस्यचन निशित-
वस्तुनः प्रवेशशब्दः ६००

गजब; गजल १४९

गजी = मनाङ्गून्यायतं दैशिकं वस्त्रम् १४९

गडुआ (वा) = जलपात्रम् १५०

गरबा = (नृत्यम्) गुर्जरदेशे १५३

गर्दा = धूलिः १५२

गाघर = गगरी १४८

गाल = कपोलः १५१

गुर्द = निवासी ६०५

गुर्दिस्थान = फारसदेशस्य तस्मादुत्तरस्यां
प्रदेशः यस्येषद्वागः सम्प्रति रुमराज्यान्त-
रायाति, कुर्दिस्तानत्वेनाप्ययमभिधीयते
जनैः ६०५

गून = रज्जुः, यया नावाद्याकृष्यते ६०३
गौडा = गोष्ठम्, परिवेष्टितं स्थानम् ६०४
गोट = गोटा, शाटिकादिप्रान्तलग्नं चारुवसनम्,

तूर्पः १६७

(घ)

घघरी = लघुचण्डातकम् १७२
घाघ = लोकोक्तिरचयिता १७२; १७३
घुगू = (घु-घु-शब्दानुकृतिः) उल्लूकः १७६

(ङ)

चँडाई = शीघ्रता, सम्भ्रमः १८३
चाङ्ग = प्रबलः, उग्रः, उद्धतः, श्रेष्ठः १८३
चिकोटी ६२१

चिक्का = प्रस्तरशकलम् ६१३

चुटकी ६२१

चुल = खर्जः, उन्मादः, कामोद्वेगः १९४

चूल्हा १९४

चेरा }
चेला } १९०
चेली }

चौडा = जलपातनाय वीनाहे क्रमशो निम्न-
भागः १९३

(ज)

जंग = युद्धम् २००
जड़िया = स्वर्णकाराणां जातिभेदः २००
जांता = पेषणी ६८४
जुंग = वृद्धदारको वृक्षः ३८६

जुर }
जूड़ी } = शीतज्वरः २१४

जोख } = आयव्ययविवरणम्, लेखविवरणम्
जोष } ६२४

(झ)

झाड़ }
झाड़ी } २१५

(ट)

टसरा = वस्त्राद्युपक्षये, दीर्घतायाम् २२६
टांग = आजघनाद् गुल्फपर्यन्तो भागः ६२६

(टाल) टूल = व्याजः, विकलवः २१९

टीबा = मृत्तिकाचयः, बल्मीकम्, शशिः, चयः
२२९

डंग = अवपक्वंशुष्कपिण्डखर्जूरफलम् २४९

डप्पू = स्थविष्टम् ६२७

(त)

तड़ = समाजविभागः, पक्षः, स्थलम् २२३

तय = समासम्, निश्चितम् २२५

तिरकट = अग्रनीवातपटः २४२

तिल्लर = चटकाविशेषः २२९

तुजीह = घनुः २३०

तोप = शतज्ञी २३३

तौक = आभूषणभेदः, सारसनम् २४५

तोचा = आभूषणभेदः, इदं, क्वचिद् ग्रामवधू-
टोभिः शिरसि धार्यते २४५

त्रङ्ग = राजनगरम् २४२

(थ)

थोडा २४७

(ध)

धंगर = बाहीकः, गोपः २४९

धंगा = कासः २४९

धक्का = धक्कः ६४३

धज }
धजा } = ध्वजः २७९

धौयड़ = वन्यानायंजातिविशेषः, कूपतडाग-
खननव्यापारो जातिविशेषः २४९

धांस = शुष्कमरिचतमालपत्रादीनां तीक्ष्णो
गन्धः, येन भवति कासप्रक्रमः, ६३९

धांसी = अश्वस्य कासः ६३८

(न)

नक्क = नाशः ६४६

(प)

पाड़ = धौतवस्त्रादेः प्रान्तभागः ६४९

पान = छदनम् ६५१

पिजड़ा ६५५

पिजरा ६५५

पीड=शरीरम्, पिण्डम्, कस्यचनाऽऽर्द्रवस्तुनो

गोलः, खर्जूरफलविशेषः ३००

पुडिया = पुडा (पुटः) ६५८

पूछ (पुच्छः) ६५८

पैडा } = मार्गः, सादी, प्रणाली ३१२
पैणा }

पैदा ३२३

पोषा ६६०

पोषी ६६०

(ब)

बकला = बल्कलम् ७०२

बकसा = घासविशेषः पशुनामतिरुचिप्रदः ६६६

बांगर = उपरि वरूथवेणुदण्डः ४३३

बाया = अपृथक्कृतबीजः पिचुः ४३३

बाढ़ = आपूरः ३२३; ४४७

बीख = दीर्घपादन्यासः ४३३

बूथड़ी = आकृतिः ६६७

(भ)

भसन = निन्दा ६७०

भलटो = दात्रविशेषः ३३३

भाट = चारणः, स्तुतिपाठकः ३३१

भावना = रुचिः ६७२

भेला = युद्धम्, साक्षात्कारः ६७१

(म)

मंठ = वटकविशेष ३५०

मक्कार = कुटिलः, जिह्वाः १६७

मक्खन = नवनीतम् ३८०

मढ़ा } = ३५०
मढ़िया }

मसा ३५७

मसहरी } = ३५६
मसारी }

मसैरी

मांठी = कांस्यधातोर्विलाप्य घटिता कङ्कणिका

३५०

मांड़ा = वटकविशेषः ३५०

माखन = नवनीतम् ३८०

माथा = मस्तकः ३५७

माल = बाहुयोषी ३५५

माहिल = आल्हाखण्डस्य पात्रम् ३५९

मूज = मुञ्जः ३६६

मेढी } = स्तम्भः ३७८
मेढी }

मेव = मरुस्थानाभिजना जातिः ३७९

मेवड़ी = सैभालू इति भाषाप्रसिद्धम् ३७९

मेवाड़ = मरुस्थानप्रान्तः ३७९

(र)

रई = खजः, मन्थनदण्डः ३९६

रग = नाडी ६८६

रगा = मयूरः ६८६

रगा } महीशूर(मैसूर)देशोत्पन्नोऽस्त्रविशेषः ६८६
रगी }

रांपी = पादुकृतमुपकरणम् ३९५

रासन = स्वादु ६८८

रोरा = कलहः ४१२

(ल)

लंगड़ा = पङ्कः ४१३

लंजः = पादः, कच्छम्, पुच्छः, लम्पटता,
स्रोतः ४१५

लंजिका = वेश्या ४१५

लट = चूर्णकुन्तलः ४१६

लटक = हावः, मनोहराङ्गभङ्गिः, कुञ्चनीयता,
नम्यता ४१६

लटका = सविलासं भाषणम् ४१६

लड़का ४१६

लड़की = ४१६

लांग = कच्छं घीतवस्त्रस्य ४४

लाड़ ११६

लाड़ला ४१६

लीद = हस्त्यश्वादिविष्ठा ६९४

लेंडा = विष्ठादण्डः ६९४

लेंडी = अजविष्ठागुटिका ६९४

(व)

वस = स्तम्भे ४४५

वाड़ = वेष्टनम् ४४७

वेडा = नौका ४५०

वेसर = नासाभूषणम् ४६४

(स)

मुंभी = अयश्छेदनोपकरणमश्विविहीनम् ५१३

सुम्ह = जातिविशेषनामधेयम् ५१३

सूरन = सूरणः ४८८

सेद = स्वेदः ५४८

स्थूर = मनुष्यः, इट्चरः ७२८

स्थूरी = भारवाही पशुः ७२८

(ह)

हुंडार = वृकः ५५७

हुण्डी = घनार्पणादेशपत्रम् ५५७

हेठी = मानहानि, अपमानः ५५९

हेलान = क्षेपण्या नौस्थापने ५६०

होड़ = प्रतिस्पर्द्धा ५७१

होढ = मोपितम् ५६२

परिशिष्टम्-२५
वैदेशिकभाषाधातुतत्प्रयोगसूची

अफगानभाषा
क्वचन्द् ५४६

अर्मेनियन् भाषा
(अ)

✓अम्प = पाने १४

(उ)

उमेम् = चुल्लिः ११

उसनिम् = अद्ययत्ने, अम्पासे ३७

उस् ५६९

(ए)

ऐकिन् = स्वर्गः, आकाशः ५७३

एगं = अर्कः १७

ऐगं = किरणः ५७३

(क)

काँय = गूथम् १६२

कु = गूथम् १६२

केर् = गरणे १६५

क्वक्वसक् ५७

क्वक्वचनम् = दन्तैः खण्डने १४१

क्वसलम् = मस्तकः, मूर्धा १४०

क्वयोल् = खोलम् १४७

क्वसुलि (षण्ठी) = खोलस्य

(ज)

जलेम = लाङ्गलपद्धतिः ५५१

तुल् = प्रदेशः, भूतलभागः ६३३

(म)

माचं = नवीनम्, ललितम्, स्वादिष्टम् ६७५

मेज् = मेहने ३६२

(स)

स्खलैम् = स्खलने ५२२

स्खलिम् = स्खलने ५२२

(ह)

हुम् = अपरिपक्वम् ५७२

अल्बेनियन् भाषा

(क)

कैट = कर्तरी १४१

केत् = कर्तरिका ५९८

क्रके = दोर्दण्डः, स्कन्धः ५८३

(न)

नर्ने = निगरणे १६५

(म)

मथ् = महत् ६७५

मधि = महत् (मही) ६७५

(व)

वंक } = नेमिः (चक्रवलयम्) ४३३
वंगु }

(स)

स्तेक = लङ्घने ५२५

स्तेग्-उ = लङ्घने ५२५

अलेमानिक-भाषा

स्मिए = आश्रये ५४१

अवेस्ता

(अ)

अंहैन्ते = उपवेशे २४; २५

अंह्येइति २४

अंस्त = शत्रुता, अनुसरणम् २४

अंक्स्-नेह् = कविका, शासनम् ३

अंगुस्त = अङ्गुष्ठम् ४

अएइति २६

अएनन्हे = बलात्कारे, क्लेशने २८

अओक्स्त ४३

अओग (ज्) = घोषणे ४३

अओगुद ४३

अओजैते ४३

अक = शङ्कुः, पिधानम् ३

अक्स्-सुत = अक्षतम् १२०

अन्-उसन्तु = इच्छायाम् ४४४

अन्ध = अन्धः, अन्धकारः ५७२

अपयेइति = प्राप्नो २५

अम = शक्तौ १४

अय = अघम् ५७०

अरुजह् = अर्धः, मूल्यम् १७

अरजैति = आदरे, योग्यत्वे २०

अरदुत् = वृद्धौ ४९

अरयेइति = ईर्ष्यति ३४

अर्त = कर्तव्यम् ५७४

अव-वएक् = विभागे ४४८

अव्र = अघ्रम् १३

अश्नओइति = प्राप्नो २२

अस = अंशः ५६९

(आ)

आजर् = आहरः ५५८

आस्ते = उपवेशे २४; २५

आ-स्परुजत

(इ)

इज्येइति = ईहते ३५

इनओइति = बलात्कारे, क्लेशने २८

इरिनक्सति = रिणक्ति ४००

इरिस् = दारणे ४०२

इरिस्येइति = रिषति ४०२

इसैति = इच्छति २९

(उ)

उप-मुक्स्त ४८४

उज्याइते = सत्तायाम्, वृद्धौ, योग्यत्वे ४१

उज्दएन = ऊतम्, तन्तुसन्ततम् ४१

उरुक्सति = भङ्गे ४०५

उसैति = दीप्तौ ३८

उसैते = इच्छायाम् ४४४

(ऊ)

ऊनम् = ऊनम् ५७७

(ए)

एरजु = ऋजु, समीचीनम् ४७

एरदात् = वृद्धौ ४९

एरयन्तु = मयपूर्णम् ५२

(क)

कइनी ६८

कइनीन ६८

कइन्या = कन्या ६८

कमरा = मेखला १०७

करनओइति = कृणोति ९७

करन्तइति = कृन्तति ९९

करप्सु = आकृतिः, घटनम् १०९

करस = कार्यम् १०१

कर्सइति = कर्षति १०१

कू ९५

केहर्पो (षष्ठी) आकृतेः १०९

कशप् = अन्धकारः ५९५

कस्त्रओसइति = आह्वाने, क्रन्दने ११२

कस्त्रुज्द्र } = क्रूरम्, कठोरम् ११३

कसां = छुच्छुन्दरिः १३८

कसुम्ब = कुसुम्भम् (कमण्डलुः) ५८९

कस्वएद = स्वेदः ५४८

*कस्वप् = स्वापे ५४६

कस्वरुनः ५४८

कस्वास्तो ५४६

कस्सयति = क्षयति १२२

क्विस्वद् = दुग्धम्, रसः, तैलयुतं श्वेतमिश्रणम्

१३३

कस्स्येइति = क्षयति (शक्तौ) १२३

क्वस्वीद् = दुग्धम्, रसः १३३

(ग)

गउर्वयेइति = ग्रहणे १६९
 गन्तय् = दोगन्धयम् ६०१
 गरन्नाइति = गृह्णाति १६९
 गूथम् = गूथम् १६२

(च)

चिश्च = स्पष्टम्, दीप्तम् ६१४

(ज)

जइद्ये मि (गद्यामि) याचे १५१
 जएनि = शीघ्रगामी, इच्छुकः ५५३
 जदह् (< हृदः) = नितम्बः ५४९
 जरहेसिस = शैथिल्ये ५६२
 जरैति = गिरति १६५
 जर = हरः ५५८
 जर्सयम्न ५५९
 जैन्ति (< हन्ति) ५५०
 ज्राद = रक्षाकुक्कुरा ५६३

(ढ)

ढव्रइथ्या = धावन्त्याः २५७

(ण)

पइरिस्वक्स्वक्स्त = परिष्वक्तम् ५४५

पञ्च = पञ्च २९२

पन्ताम् = पन्थानम् ६५०

पेरैदेति = पदंते २९४

परुन = पर्णम्, जिह्वा ६५१

पसु = पशुः ६५३

(ब)

बहृषइति (< भक्षयति) = ददाति ६६९

बरैति = भरति ३३९

बवैति = भवति ३३८

बाजु-स् = बाहुः ३२४

बुक्किस्त = गर्जने, श्वाश्रुगालादिशब्दे ३२६

(म)

मइयैइते = म्रियते ३७२

मएजैति = मेहति ३६२

मक्षि = मक्षिका ३४६

मजन् = दीर्घता, विशालता ३५७

मरुजैति = त्वगुत्पाटने, प्रोञ्छने ३७४

मरुजैति = , , , ,

मृग = पक्षी ६८०

मरुज्जा = सहने, क्षमायाम् ३७४

मरैति = स्मरति ५४२

मदंते ३७५

मां = मासः ३५६

मांहो = मासः (षष्ठी) ३५६

मांशु = मङ्गु, आशु ३४६

मियैइते = म्रियते ३७२

मिस्वन् = मिश्रणम् ६७८

मीवामहि = पार्थक्ये, अपसारणे ३६४

मूथ = अपावित्र्यम्, मालिन्यम्, धूलिः ६८०

म्रात = म्लानम् ३८२

म्रियेइते = म्रियते ३७२

(य)

यएस्येइति = उत्त्ववथने, उत्फणने ३८४; ३८८

यओस्ति ३८७

यजैते = यजते ३८३

यतयेइति = यतयति ३८३

यव् = व्यस्ततायाम् ३८६

यवयेइति ३८६

याइति = याति ३८५

यासङुह = याचस्व ३८५

यासैति = काङ्क्षायाम् ६८३

यूइद्येइन्ति = युध्यन्ति ३८७

यजरइति = क्षरति १२२

यजरैति = क्षलति ५९६

यजामि = यजामि ३८३

यजारयेइति = क्षालयति ५९६

(र)

रएक्सनह = रेकणस् (= साधु,
शोभनम्) ४००

*√रएस् = दारणे ४०२

रएस्वेइति = रिषति ४०२

रओचन्त = रुचिमान्, रोचमानः, दीप्तियुतः

४०४

रओचयेइति = रोचयति ४०४

रओदैति = आवरणे ४०८

रओदैति = वृद्धौ प्रादुर्भावे ४०९

रओद् = रोदने, क्रन्दने ४०७

रजह् = रहः ३९७

रभ्यात् = विश्रान्तौ, शयने ३९५

रस्तर् = राष्ट्रम् ३९८

(व)

वएग (वएजो) = इतस्ततश्चलने, दोलने,
स्पन्दने ४४९

वक्स्स् = सेचने ३६

वङ्हेति ४४५

वजैति = वहति ४४६

वद = छेदने, वधे ४३७

वनओइति = जये, साफल्येन प्राप्ता ४३९

वनैति = जये, साफल्येन प्राप्ता ४३८

वरद् = ऊर्ध्वम्, उच्चम् ४५९

वरदैति = वर्धते ४५९

वस्ते ४४५

वितस्ति = वितस्तिः, विस्तारः २२६

विदैति ४५१

विनस्ति ४५१

विस्त = वित्तम्, ज्ञातम् ४५०

विदैति ४५१

विनस्ति ४५१

वीव्रजदवतो = विवृक्कवतः (अधमिणः) ४५७

वीसैति = विशति ४५२

(स)

संहैति = घोषणायाम्, प्रकाशने ४७१

स्रएइति = क्षितिः १२४

सएते = शेते ४८२

सरद् = पतिर्वा पत्नी का ४८९

सस्न = प्रतिमा, आदर्शः शासनम्, आदेशः

४७९

सुदु = शुद्धम्. पवित्रीकरणम् ४८५

सोइश्च = क्षेत्रम् १२४

स्कन्दयेइति = विनाशे ५२२

स्कारयुत्-रथ १०२

स्केर = वेष्टने १०२

स्तओइति = स्तुतौ ५२६

स्तम्बन् = स्थितौ, स्तम्भे ५२४

स्तरनओइति = स्तुणाति ५२९

स्तरुनाइति = स्तुणाति ५२९

स्तरैति = स्तुणाति ५२९

सर = आस्तरणे, आच्छादने ५२९

स्ता (य) = राशिः, संहतिः ५३०

सनयेइति = प्रक्षालने ५३२

स्पएत् (सुएत्) = द्युतौ ५०१

स्प रद् = स्पर्शा (लालसा) ५३५

स्पस्त = स्पष्टः ५३५

(ह)

हएक् = सेचने ५१०

हचैते = सचते ५०४

हचैते = सञ्चति ५०७

हछैति = सञ्चति ५०७

हप् = ग्रहणे, धारणे, आश्रये ५०६

हसौ = , , , ,

हसो-इरिङ्ग् = कृत्तिकानक्षत्रम् चारुणां

सप्तवस्तुनां निकरः ४२२

हपिष = ग्रहणे, धारणे, आश्रये ५०६

हयेइति = सिनाति ५०९

हरुजैति = सृजति ५१७

हरजृति = सृजति ५१७

हव = सवः ५१५

हा (य्) = बन्वने ५०९

हाद् = आदेशे, परिवर्तने ५०९

हिचैति = सिञ्चति ५१०

हिञ्चैति = सिञ्चति ५१०

हित = सितम् ५०९

हित् = अश्वौ, अश्वा वा ५०९

हिदैति = (नि) सीदति ५०५

हिस्तेति = तिष्ठति ५३१

हिस्मरैति = स्मरति ५४२

हुक् रुम = सुक्लमम् १००

हुक्स्नुत = क्षुत्तम् १३१

हुनओइति = सुनोति ५१३

हुक् = शुष्कम्, शोषणे ४८८

आंग्ल (इंग्लिश)-भाषा

(आ)

आक्सा (पु०) = उक्षा ३६

आक्स् = उक्षा ३६

आक्सन् (पुरातन-) = उक्षाणः ३६

(इ)

इज् २३

(क)

कडं = दधि ९८

कक्कल् ५८

क्रुड् (मध्य-) ९८

क्रुएल् = क्रूरः

(ज)

जम्प् = क्षम्पने, उच्छलने, कूर्दने

(ब)

बर्न् = ज्वलने २१५

वेर्नेन् (मध्य-) = ज्वलने २१५

ब्ल्-आइण्ड = अन्धः ५७२

(र)

रन् = घावने ४९२

(ल)

लिक् = लेहे ५९०; ९२

(स)

सूद् = सूदने ५१५

स्पिन् = वेष्टने, कर्षणे ५३४

स्माइल् = स्मितौ ५४१

स्वीट् = स्वादे (माधुर्ये) ५४७

स्मीलिन् (मध्य-) = स्मितौ ५४१

स्वोते (मध्य-) = स्वादे ५४७

(ह)

हम्प् = कूकुदः ५८८

हुड = हुडः ५५६

आइरिश् (आयरिश्)-भाषा

आम् (पुरातन-) = अपरिपक्वम् ५७२

(क)

कुरिम् (पुरातन-) ११०

कूअरव् ८३

केइद् = लङ्घने ९२

क्रुथ् ९८

क्रुथैम् ९८

क्लम् (पुरातन-) = कुष्ठिन् ११४

(ग)

गुर् = धोरणे १७८

गुथ् ९८

(त)

तरािश् (मध्य-) = भोरः २४३

तलम् (पुरातन-) = तलिमा ६३३

तलर् (पुरातन-) = पार्थिवम् ६३३

तल्मन् (पुरातन-) = तलिमा ६३३

तुल् (मध्य-) = भालम्, तटम् ६३३

तेल् (मध्य-) = भालम्, तटम् ६३३

तील् (मध्य-) = भालम्, तटम् ६३३

(म)

मास् = मङ्क्षु, त्वरितम् ३४६

(र)

रेंग् = नितम्बः ३९०

रेम्मद् = विरूपणम् ३९५

(श)

श्चेद्दिम् (मध्य-) = छेदे ६२१

(ह)

ह्लन्द् (पुरातन-) = मूत्रम् ११५

आइस्लेण्डिक-भाषा

(अ)

अगि (पुरातन-) ४

अल्दिन् (पुरातन-) = वृक्षफलम् ४९

(ऋ)

ऋजूफा (पुरातन-) = रोपणे, भेदे ४०९

(म)

मिल्ति (पुरातन-) = प्लोहा, रोषः ३७५

मीग (पुरातन-) = मेहने ३६२

(र)

रीओफन् ४०९

रोओफन् ४०९

(श)

शार्गं = दुःखम् ५१६

(स)

स्कक = मन्थनदण्डः १३६

स्ताल् (पुरातन-) = तृणबुसादिचयः ५३१

स्ताल्मि = स्थले ५३१

स्तोप २३३

स्पार (पुरातन-) प्रेरणे ५३६

स्लार (पुरातन-) = निर्बलः, मन्दः, मूर्खः ५४४

स्लैर् (पुरातन-) = निर्बलः, मन्दः, मूर्खः ५४४

स्वाइति (पुरातन-) = स्विद्यति ५४८

(ह)

हज्जोर्द (पुरातन-) ४८९

हानुंथ् (पुरातन-) ८८

हिक (पुरातन-) = तङ्के ५९५

हिक (पुरातन-) = गतिवैकल्ये १३६

ह्लेक्ज् (पुरातन-) = यातनायाम् ७१

आसेतिक-भाषा

क्लन् = राशौ १०२

मंग् = छलम् ३४७

स्पूरद् (पुरातन-) = स्पर्षा, लालसा ५३५

किन्निक-भाषा

(अ)

अमिर् = यथाशीघ्रम् १३

अम्पेर् = यथाशीघ्रम् १३

अम्ब्यर् = यथाशीघ्रम् १३

अम्य् = यथाशीघ्रम् १३

(ए)

एम्मेर् = यथाशीघ्रम् १३

गएलिक-भाषा

ग्रुथ् ९८

(क)

कन् = ग्रहणे ५८१

(छ)

छव्यथद् १३२

छव्यथु १३२

छव्यथ् १३२

(स)

संगु = गमने २२३

गाथिक-भाषा

(अ)

अउह्न्स् = चुल्लिः ३६

अम्स ५६९

अब्-ऐश्स् ५०

(इ)

इतन् = अदत्ते ११

इस्त् २३

(ए)

एज्जन् = अदने ११

एतन् = अदने ११

(ऐ)

ऐद् = भये, संकोचे, समादरे ३२

ऐस्तन् ३३

(क)

वनेअव (पुरातन-) = निर्धनम्, गर्धनः १०७

(ग)

गाल्लेन् (पुरातन-) = गलनम् १५४

गे-कञ्च (पुरातन-) = गञ्जः (उपहासः) १४९

ग्रेदुस् = गर्धः, बुभुक्षा १६४

ग्रेदुस् = गर्धः ६०१

(ब)

दौन्स् २७२

(फ)

फिजन् = जुगुप्सायाम् ३०१

फैह्-गेन्स् = प्र-गर्वः १६४

फैड् = वञ्चनायाम् ३०१

फलोदुस् = जलाप्लावनम्, स्रोतः ३१७

(व)

बि-ऊह्त्स = परिचये, अभ्यासे ३७

वैरा ३३९

ब्रिन्नान् = ज्वलने २१५

(र)

रज्ज् ३९६

रह्जन् = संकलने, गणनायाम् ६८७

रिन्नान् ४०९

(स)

सउर्ध्व् = दुःखम् ५१६

सुतिस् = स्वादे ५४७

सूट्स् = सूदने ५१५

स्ताउतन् = तोदने २३२

स्ताप = स्थितौ ५३१

स्त्राउजन् = विकिरणे ५२८

स्पीदस् = अश्रुधावनस्पर्धावर्तुलपथः ५३५

(ह)

हम्पस् = संक्षेपे ५८८

हानुग् ८८

हैदुस् = केतुः ५९३

हैर्द = शर्धः ४८९

ह्लेन्द (पुरातन-) = मूत्रम् ११५

घोक्-भाषा

(अ)

अपोद्रा-नै २६३

अल्फाइन ५०

(इ)

इअद्योमै = यजामि ३८३

इस्तामि = तिष्ठामि ५३१

इस्तेमि = तिष्ठामि ५३१

(उ)

उफैनो = तन्तुसन्ताने ४६१

(ए)

एइद्रा-मोन २६३

एरेसोमै = कर्षणम् ४०१

एल्दैनो = क्षेपणे, वृद्धौ २९

एस्ति २३

(ऐ)

ऐथो २८

ऐदोस् = पूजा ३२

(क)

केइरो = कर्तने ९९

क्स्तो (फ्)-आस् = घर्षणादिशब्दे १०७

(त)

तुसो = मुद्गरः २३४

तुले = श्रयथुः, लम्बनम् २३७

त्रेपो = परिवर्तनम् २४३

(थ)

थुओ = ध्वनौ २८०

थेइनो ५५०

(व)

देक्सिओस् = दक्षः २४८

द्रोमोस् = अघ्वा २६३

(न)

नेफोस् = नभस् २८२

(प)

प्लतुस् ३०९

प्लेओ = प्लवा ३१७

प्लेओएन् ३१७

(फ)

फेरो ३३९

(म)

मदाओ ३५२

मनमै ३७५

(ल)

लिपोस् = लेपः ४२२

लीप (होम०) = लेपः ४२२

(स)

सेदुस् = स्वादु ५४७

स्तीअर = वसा ५३०

स्तेल्लो = स्थलम् ५३१

स्तोर्नुमि = स्तृणोमि ५२८

स्तोलोस् = कर्षणम् ५३१

स्फरनेओ ५४०

जर्मन-भाषा

(अ)

अंके = अक्षणम् (नवनीतम्) ७

अंखो (पुरा० उच्च०) = अक्षणम् (नवनीतम्) ७

अंगुल (पुरा० उच्च०) = कण्टकः ४

अंगुस्त (पुरा० उच्च०) कारा, बन्धनम् १

अंगो (पुरा० उच्च०) = कण्टकः ४

अछ्से (नवी० उच्च०) = अक्षः २

अन्तार्न (म० उ०) ५७२

अन्दार्न (पु० उ०; म० उ०) ५७२

अह्, स २

(आ)

आइत् २८

(इ)

इस्त् २३

(उ)

ऊर् ५१

ऊरोहसो ५१

ऊहन् ५१

(ए)

एक (पु० उ०) = ग्रीवापृष्ठदेशः, जङ्घा ४

एइकेन्न (पु० उ०) = ग्राम्यम्, क्रोधिन्,
धर्मवजिन् २७

एर (पु० उ०) ३२

एह्, रे (आ० ज०) ३२

(क)

कुअल्म् = गलनम् १५४

कुअल्ल = गलनम् १५४

क्वेल्ले (न० उ०) = गलनम् १५४

(ग)

गेनो १०७

(त)

त्रिओगान् (पु० उ०) २६६

त्रेना (पु० उ०) = मधुमक्षिका, वाद्य-
विशेषस्य नलिका २७६

(ध)

दून्स्त् (नवीन-) = वाष्पः २७२

(न)

नरो (पु० उ०) = नर्म २९०

नेर्युस् (पु० उ०) २८

न्याद् (पु० उ०) = प्रसेवः २८

(प)

प्रिनन् (पु० उ०) = ज्वलने २१५

पाल् (म० नि०) = शिरोभागः

(वराङ्गम्) ६६७

(फ)

फर् (अ) न् ६५१

फर्म = सुन्दरपत्राणां पादपः ६५१

(ब)

बेरो (पु० उ०) = भल्लः, ऋक्षः ३३२

ब्रिउने (म० उ०) = कुक्षिः ६७३

ब्रूने (म० उ०) = कुक्षिः ६७३

ब्रिनेन् (म० उ०) = ज्वलने २१५

ब्रेनेन् = ज्वलने २१५

(म)

मंगॉन् (पु० उ०) = न्यूनत्वे ३४६

मिल्जि (पु० उ०) ३७५

(र)

रस्त (म० उ०) = भाषणम् ३९६

रिगे (म० उ०) = रेखा ३९९

रीग (पु० उ०) ३९९, ४२१

रीहे (म० उ०, पु० उ०) = रेखा ३९९;
४२१

(व)

वाबा = तन्तुसन्ताने ४६१

(स)

साइच (पु० उ०; म० उ०) = सूत्रम् ५१०

साइद (पु० उ०) = बन्धने ५०९

साँग (पु० उ०) = दुःखम् ५१६

सीगान (पु० उ०) = बिन्दुशः क्षरणे ५१०

सीहन (पु० उ०) = क्षरणे ५१०

सूसोन (पु० उ०) = स्वने ५४६

स्काछ् (पु० उ०) = दस्युता १३५

स्केर्दो (पु० उ०) = उपर्यधो भ्रमणे ९२

स्तले = स्थलम् ५३१

स्तल् = ,, ५३१

स्तेनैन् = आर्तस्वरे ५२३

स्ताँबरोन् (पु० उ०) २३३

स्ताँलो (पु० उ०) = स्थलम् ५३१

स्ताँल्ले (म० उ०) = स्थलम् ५३१

स्तिर्न (पु० उ०) = क्रूरः ५२९

स्तोउफ् (म० उ०) २३३

स्पाति (पु० उ०) = स्फातो ५३८

स्पातो (पु० उ०) स्फातो ५३८

स्पारो (पु० उ०) = प्रेरणे ५३६

स्पार्न (पु० उ०) = प्रेरणे ५३६

स्पुर्त् (पु० उ०) = अश्वघावनवर्तुलपथः

५३५

स्पोर्ते (म० उ०) = अन्तः, पुच्छभागः ५३५

स्पःत् (पु० उ०) = स्फातो ५३८

स्प्रेरनान (पु० उ०) = शब्दे ५४०

स्मेर्त्सन् (पु० उ०) = वेदनायाम्, क्षते ३७५

स्लेआ (पु० उ०) ५४४

स्वेङ्केन् (म० उ०) = स्वक्तम् ५४५

स्वाइत्स् (पु० उ०) = स्वदे ५४८

स्वात्सि (पु० उ०) = स्वादे ५४७

स्वित्से (पु० उ०) = स्वित्यति ५४८

स्वैत = स्वेदा ५४८

(ह)

हएजे (म० उ० ज०) = चण्डातकम् ६१९

हम्पे (नवीन-जर्मन्) = घनत्वम् ५८८

हाज (पु० उ० ज०) = छादः (चण्डातकम्) ६१९

हुआँहोन् = अहासे ५७

हेर्त् (पु० उ० ज०) = शर्धः, मिथः ४८९

ट्यूटानिक-भाषा

* उक्सन् (पूर्वोय) = उक्षन् ३६

* ओस्-न् (पुरातन्) ३६

डॅनिष्-भाषा

सीद् = स्वादे ५४७

नार्वेजियन्-भाषा

ओस् (प्रादे०) = क्रोधे, उद्वेगे ३४५

स्तल्मे = स्थले ५३१

स्वेक्क = स्वक्तम् ५४५

हुंप् = आधीन्ये, मार्दवे ५८८

हुम्प् = ,, ,, ५८८

नोदर्लैण्डिक-भाषा

अन्दारेन् (मध्य-) ५७२

माद्देर् ६८०

पामीर-भाषा

लावम्: लेवम् = शब्दे, वचने, ३९४; ४१६

लोवम् = लपने ४१६

पारसीक (पर्सियन्) भाषा

(अ)

अर्जोदन् (नवीन-) = योग्यत्वे २०

असुन् (पुरातन-) = मनुष्यः, पतिः ५१

(आ)

आलेक्सतन् (नवीन-) = कूर्दने, ताडने ४१०

(उ)

उस्क (नवीन-) = शुष्कम् ४८८

(ऐ)

ऐतिय् (पुरातन-) = गतौ २६

(क)

कर्प् (मध्य-) = कलेवरम् १०९

कोज् (नवीन-) = कोचः ८४

क्सायोदन् (नवीन-) = भक्षणे १४१

क्सुम् (नवीन-) = कुसुम्भम्, कुम्भः ५८९

क्सुम्ब् (नवीन-) = कुसुम्भम्, कुम्भः ५८९

(ग)

गन्दक् (नवीन-) = पूतिगन्धि, मलिनम् ६०१

गन्द् (मध्य-) = दौर्गन्ध्यम् ६०१

गन्द (नवीन-) = दौर्गन्ध्यम् ६०१

गदं (फारसी-) = धूलिः १५२

गर्बायैति (पुरातन-) = ग्रहणे १६९

गस्त (पुरातन-) = जुगुप्सितम् ६०१

ग्रिपत् (नवीन-) = गृहीतम् १६९

(ख)

चुस्त् (नवीन-) = स्फूर्तियुतम्, तीव्रम् ६१६

(ज)

जिरिह् (नवीन-) = तनुत्राणम् ५६३

(त)

तार (नवीन-) = तन्त्रम् ६३१

(न)

नाल् (नवीन-) = नलिका, वेत्रम् २८४

निकूहीदन् (नवीन-) = कुत्सने ५८६

(ब)

बस्शाना ६६९

बस्शीदन ६६९

बस्शीश ६६९

(म)

माह् (नवीन-) = मासः ३५६

मुर्ग = पक्षी, ताम्रचूडः ६८०

(र)

(ल)

लावा } (नवीन-) = विकत्यनम्, मिथ्या-
लावा }

प्रशंसनम् ४१७

(स)

सद् (पुरातन-) = पतिर्वा पत्नी वा ४८९

सोक्सतन् (नवीन-) = प्रकाशने ४८४

स्तिम्ब (नवीन-) [< स्तम्भः] क्रूरम्, तीव्रम्
५२४

पोलिश-भाषा

क्लोवम् = खण्डने १०७

प्रशियन्-भाषा

(अ)

अस्मइ (पु०) २३

अंक्तन् (पु०) = भक्षणम् ७

(ऐ)

ऐत्कूम्स् (पु०) = पुनः ५८८

(क)

कुमाइत्स (पु०) = वाञ्छा ५९३

क्यलो (पु०) = जलपक्षी १४५

(त)

तुलन् (पु०) = पुष्कलम् २३७

(ब)

बर्ना (पु०) = ज्वलने २१५

बेर्ना (पु०) = ज्वलने २१५

(ल)

लन्दन् (पु०) = रन्ध्रम् (द्वितीया) ३९२

क्रिजियन्-भाषा

अंगांस्त् (पुरातन-) = कारा १

बुल्गारियन्-भाषा

(इ)

इस्कति (पुरातन-) ३०

इस्-क्यदति (पुरातन) प्रक्षेपणे, उद्धरणे ५२१

(क)

क्यसेति (पुरा) अम्लीभावे ११९

क्रितो (पुरा०) = कर्तनम् ९९

(त)

तिलु (पुरा०) = कृकाटिका, ग्रीवा २३७

त्रेशो (पुरा०) = कम्पनम् २४३

(न)

नेबो (पुरा०) = नभस् २८२

(र)

रदति (पु०) = उद्वेगे ३९८

(ल)

लेपु (पु०) = लेपः ४२२

(स)

सिचति (पुरा०) = सिञ्चति ५१०

स्करन्द (पुरा०) = घृणितम् ६२१

(स्) क्युस्नोति (पुरा०) = अम्लीभावे ११९

स्त्रवा (पुरा०) = अन्त्येष्टिभोजः ५२८

बोहेमियन्-भाषा

ओ-हविति = कुरूपणे १६२

व्रन् = व्रणः ७११

स्-क्लेस्नाउति = दाढ्येन ग्रहणे, पीडने ११६

ह्विति (< गुम्नाति) = गृह्णाति १६९

ब्रेटानिक्-भाषा

क्लन्व = वषाकुलम् ११४

भारोपीय-भाषा (कल्पिता)

√अआइद् = वचने ४३७

√अउ = श्रवणे २१

√अउ = वचने ४३७

√अउकु (ह.) = उखा ३६

√अउएस् = द्युतो ३८

अवस् = स्कन्धः, आधारः २

√अगु = प्रेरणे २; ६

अगोः ६

अघ् (लॉ) = अननुकूलम् ५७०

√अंक = न्युब्जीभावे ३; ४; ५; ६

√अंकु = प्रापणे ५६९

√अंग ४; ६

अंगेस् = स्कन्धः, आधारः २

√अंघु = बन्धने १

अंघेस् = क्रूरता १

अंघोस् = क्रूरता १

√अत् = गमने ११

√अन् = प्राणने ११

अनेर् = नरः २८

अन्धा = अन्धः ५७२

√अप् = प्राप्ति २२

√अल् = चूर्णने १०

√अल् = पूरणे, भोजने २९

√अल् = वृद्धौ ४९

√अलक् = अपसारणे ३८९

√अलगुह = अर्जने १७; १८

√अलगुह = योग्यत्वे २०

√अश् = अशने २२

√अशो = अशवे २२

(आ)

आइ = अपूर्णम् ५७७

√आइद् = दीप्तौ २८

√आइर् = वेष्टने, परिवर्तने ४५७

आइर् ४५७

√आउ = वयने ४६१

√आकउ = दर्शने ३१

आकुइ ३१

आकु (ए) न्

आकु (ए) स् ३१

√आगु = अभ्यङ्गे ७

आमा } = आमः ५७२
आमा }

√आम } = तीव्रगती, हानौ १४
√आमो }

आम्ब = अग्रम् १४

(आम्ह) = अभ्रम् १४

(इ)

√इअघ् = अनुसरणे ३५; ६८३

इअज् = घामिकी पूजा ३८३

√इअत् = यत्ने ३८३

√इअभ् } = स्पर्शे ३८३
√इभ् }

√इऐक् = भाषणे ३८५

√इऐम् = धारणे, ग्रहणे ३८४

√इऐउ = मिश्रणे ३८६

√इऐउ = बन्धे, योगे ३८६; ३८७

√इऐस् = प्रकम्पने, फेने ३८४

√इऐस् = ववयने ३८८

√इघ् = दीप्तौ २८

√इभ् = स्पर्शे ३८३

√इन्घ् = दीप्तौ २८

√इस्-स्को = इच्छायाम् ३०

(उ)

उअकु (श्) = वचने ४४७

√उअग् = वचने, क्रन्दने ४४७

उअन्-ग् = न्युञ्जम् ४३३, ३५

√उअल्ग = उत्प्लवने ४४३

√उआइ = वेष्टने, नती ४६१

√उआइक् = कौटिल्ये ४३४

उआइल् ४६२

√उआइ } = क्रान्ती ४५४; ४६१; ४६३
√उआइआx }

√उआइक् } = न्युञ्जीभावे, वेष्टने ४६४; ४४९
√उआइग् }

√उआइद् = ग्रहणे, ज्ञाने ४५०

√उआइघ् } = विभागे ४६६
√उइघ् }

√उआइप् } = वेष्टने, उत्तेजने ४६२
√उआइव् }

उआइशौ = निवासः ४५२

√उआइम् = वेष्टने ४६३

√उआइस् = विकीर्णौ ४५२

√उइऐथ् } = कम्पने ४६५
√उइथ् }

उइश् = निवासः ४५२

√उउ आइक् = विभागे ४४८

उअहस्क ४६८

उएक् उ (ह्) = उखा ३६

उएगउ ३६

√उएभ् = तन्तुसन्ताने ४१

उएल् = केशः, ऊर्णा ४४

उई } = निर्वल्म् ४६४
उऐ }

√उऐ } = वचने ४३४; ४३९
√उऐकु }

उऐक् (श्) = निवासः ४५२

√उऐद् = वदने ४३७

√उऐघ् = आहूती; वधे ४३७

√उ॒ए॒ध् = प्रेरणे ४४६

√उ॒ए॒न् = इच्छायाम् ४३८; ३९; ४७

√उ॒ए॒प् = विकीर्णौ ४४०

√उ॒ए॒र् = विदारणे ७११

√उ॒ए॒रे॒ध् } = वृद्धौ ४५९
√उ॒ए॒र॒ध् }

√उ॒ए॒र् = आच्छादने ४०७

√उ॒ए॒र् = छेदने ४६८

√उ॒ए॒र्क् (श्) ४६८

√उ॒ए॒र्ग = प्रेरणे ४६७

√उ॒ए॒ल् = दारणे ४२७

√उ॒ए॒ल् = वेष्टने ४४२; ५५

√उ॒ए॒श् = इच्छायाम् ४४४

उ॒रे-क् ४६८

उ॒रैक्-स्क् ४६८

उ॒रेस्क् ४६८

√उ॒ए॒स् = स्थितौ ४४५

√उ॒ए॒स् = आच्छादने ४४५

√उ॒ब् = प्रेरणे ४१

√उ॒राइ ४६९

√उ॒रे॒ग् (ज्) = प्रेरणे ४६७

√उ॒स् ३८

√उ॒स्-स् ३८

√उ॒स्त् ३८

(क)

√ऊ॒ए॒र् (ए) ग् = वाय्वाघाते ५७८

√ऊ॒ग्-उ॒ = आर्द्रीकरणे ३६

√ऊ॒ध् = प्रेरणे, रेखायाम् ४५

(ऋ)

ऋ॒स् ५१

(ऐ)

ऐ॒उ॒त्रा = अपूर्णम् ५७७

√ऐ॒क् = प्रापणे ५६९

√ऐ॒ज् = पदम्, विस्तारे ३९८

√ऐ॒नेक् = प्रापणे ५६९

√ऐ॒र् } = उत्तेजने ३९२; ४०३; ४०९
√ऐ॒रे }

√ऐ॒रेइ ४०३

√ऐ॒र्क् = द्युती; मयूखः; गभस्तिः

√ऐ॒ल् = विश्रान्ती ५७६

√ऐ॒ला = प्रेरणे, कम्पने ३३

(ए)

√ए॒स् २४

√ए॒ङ् = गती २६

एइस् = तीव्रम् २९

√ए॒उ॒एगु॒ह् = विकत्थने ४३

√ए॒उ॒क् = परिचये ३७

√ए॒उगु॒ह् ४३

√ए॒उस् = दाहे ४३

√ए॒ऐ॒उ॒ध् = प्रहरणे ३८७

ए॒ध् १

√ए॒द् = भक्षणे ११

ए॒ने॒र् = नरः २८

ए॒ने॒भ् = नभः १३; १४

√ए॒ने॒श् = प्राप्ती, दावे २२

√ए॒प् = प्राप्ती २५

ए॒म्ब् } = अभ्रम् १३; १४
ए॒म्भ् }

√ए॒र् = विकिरणे १८

√ए॒र् = अपनये ४५

√ए॒र्क् = द्युती १७

√ए॒र्द = विकिरणे १८

✓एस् ५१

✓एल् = विश्रामे २१

✓एश् = प्राप्ती, दाने २२

✓एस् = सत्तायाम् २३

✓एस् = उपवेशने २५

✓ए-स् (द) = उपवेशने २५

(ऐ)

✓ऐ = ग्रहणे, दीप्तौ २८

✓ऐह् = गतौ ३८५

✓ऐकु ५६९

✓ऐग् = दोलने २७

✓ऐज् = कम्पने ५३

✓ऐद् } = दीप्तौ २८
✓ऐध् }

✓ऐनेकु = प्रापणे ५६९

✓ऐरस् } = प्रवाहे ५१
✓ऐर्स् }

✓ऐस् = इच्छायाम् ३०

✓ऐस् = पूजायाम् ३०

✓ऐस् = सत्तायाम् ५३

(ओ)

✓ओइ } = वयने ४६१
✓ओउ }

(क)

✓कउस् = कषणे ९४

✓कद् = वञ्चने, लोपे, ६८

✓कप् ४७४

✓कम्-ऐर् = कोटिल्ये १०७

✓कम् = इच्छायाम् ७०

✓कम्प् = न्युञ्जीभावे ७०

✓कर ६२

✓कर = दाहे ८८

✓कर् = ताडने ५८१

ककर् = कठोरम् ६२

✓कस् = कषणे, लुञ्चने ७५

कल् = नग्नः, खल्वाटः १४०

✓कल् } = खण्डने ११७; १३७
✓केला }

✓क्सेइ = निवासने १२४

✓का = इच्छायाम् ७०; १०५

✓काद् = वञ्चने, लोपे ६८

✓काम् = इच्छायाम् ७०

✓काइ = विश्लेषणे, शकले ९२; ८४

✓काइ = न्युञ्जत्वे १४७; ५८८

✓काइ = श्रवणे ८१

✓काइउक् = परिभ्रमणे १३६

✓काइक् ८४

काइग् = उत्प्लवने १३५

✓काइ (ए) प् = उत्तेजने घूमः; ९०

✓काइ-प् ५८८

✓काउ ९५

काक् } = शाखा ५९
काक् }

✓कुग् = उत्प्लवने १३५

कांदा = कन्दः ६९

✓कार् = ✓खज् १३९

✓कार्क = कार्कश्ये १०१

✓किलास् = चलने १४५

✓की-ला-स् = चलने १४५

✓क् लुअत् (ह.) = ✓क्वथ्; फेनेन पूरणे,
फेनः ८९; ११९

कुआ ९५

✓कुआ ९५

कुआइ = इच्छा ५९३

✓कुआस् = कासने ७८

✓कुइ ९५

कुई = इच्छा ५९३

कुउ ९५

कुउएल् = कुलम्, गणः ९३

कुऋमि = कृमिः

कुए ९५

$$\sqrt{\text{कुउएक}} \left. \begin{array}{l} \sqrt{\text{कुउएकस्}} \end{array} \right\} = \text{दर्शने ७८}$$

√कुऐर् = करणे ९७

कुएमेति = गच्छति १५१

√कु-ऐच् = धूमः, उत्तेजने ९०

कुऐल् = कीटानां पशूनां वा समूहः ५८५

कुऐल्स १०१

कुऐल्स् १०१

√कुऐस् = कासने ७८

कुकु = शब्दानुकृतिः ८३

√कुद् = आक्रोशे, तर्जने ५८७

कुना = कुण्डः, जारजातः ८८

√कुप् = उत्तेजने ९०

√कुम्ब ५८८

√कुम्-म् ५८८

कुउसप् = क्षपा ५९५

√कुरेइ = क्रये ११०

√कु-लोस् = दाहे १३४

√कुह्-सेइ = दीर्घत्ये, नाशे १२३

√कू = शब्दे ९५

√कू = प्रकाशने १३४

√कूज् ९५

√कूद् = आक्रोशे, तर्जने ५८७

√कूर् = उत्तेजने ९०

कृत्य = कुड्यम् ८५

√कुउ = प्रकाशने १३४

√कृत् = विकृत्यने ५८०

कृप् १०९

√केउएद् = आक्रोशे ५८७

√केक् = विलम्बने ४७२

केक् = नकुलः ७४

√केक्स-लौस् = चलने १४५

√केग् = विलम्बने ४७२

$$\sqrt{\text{केदेति}} \left. \begin{array}{l} \sqrt{\text{केदन्ति}} \end{array} \right\} = \text{दारणे ५२२}$$

केनाइ = घर्षणादिशब्दे १०७

$$\left. \begin{array}{l} \text{केनाइ} \\ \text{केनाइ} \end{array} \right\} \text{ घर्षणादिशब्दे १०७}$$

√केन् = दमने ६९

√केन् = पलायने, मुक्तौ ६८

√कर = कर्तने ६५

केर् = शिखरम् १११

√कर् = ताडने ५८१

√कर् = छेदने १४१

√केकु = काश्यं १०१

√केरत् = वेष्टने १००

$$\sqrt{\text{केराट्}} \left. \begin{array}{l} \sqrt{\text{केट्}} \end{array} \right\} = \text{वेष्टने ६१}$$

$$\sqrt{\text{केरात्}} \left. \begin{array}{l} \sqrt{\text{कृत्}} \end{array} \right\} = \text{वेष्टने ८५; १००}$$

केवैरा = कर्बुरम् ७०; ७२

√केला = ताडने ६३; ५७९

√क्(ऐ)लेम् १०९

$$\left. \begin{array}{l} \text{कल्लेउआ} \\ \text{कल्लेउआ} \end{array} \right\} = \text{खल्वाटः १४०}$$

√कल्ल = प्रेरणे ५८१

√केल् = न्युञ्जीभावे ८५

√केल् = ताडने, तोडने ५७९

√केस् = विलेखने १३०

√केस् = छेदने ४७७

केइ (ए) = प्ररणम् ७९

√केइ (ए) ल् (ओ) = चलने १४५

केइम् = प्रबलम् १०३

√केऊ-(कृ उ, कू) = दीप्तौ ९६

केउ ९५

√केउ = प्रकाशने १३४
 √केक्स-ला-स् = चलने १४५
 √केत् = विकल्पने ५८०
 √केत् = गल्पे, प्रलापे ६७
 √केन = कान्ती १०७
 √केर् = दाहे ९६
 √केर्ग(ज्) = यातनायाम् ७१
 √केल् = ताडने ५९७
 √केला = ताडने ५९७
 √केट् = बन्धने ६१
 √केस्ल् = कौटिल्ये ५९०
 √केक् = दाहे, दुःखायाम् ५६, ५९; ७७
 √केक् } = अधीनतायाम् ४७२
 √केग् }
 कै = एकाकिन् १०५
 (कैल्ऐरा) १०५
 √कोत् = विकल्पने, गल्पे ६७; ५८०
 √क्र = √खज् १३९
 √क्रात् = वेष्टने १००
 क्रप् = शरीरम्, आकृतिः १०९
 क्राइ } = घनम्, स्थूलम् ११३
 क्रइए }
 क् (आ) स्का-उ = हस्तः
 √क्रिज् = √क्रोड् १११
 √क्लान् = आर्द्रवे ११५
 √क्लाइक् = पीडने, निष्पीडने ११६
 √क्लम् }
 √क्लम् } = श्रान्ती ४९४
 √क्लम् }
 क्लम् } = शिथिलम् ११४
 क्लेम् }
 क्लाउ } = ग्रहणम्, कौटिल्यम् ११७
 क्लोइ }
 √क्षे } = प्राप्ति १२३
 √क्ष् (इ) }
 √क्षन् = क्षती १२०

√क्साइद = तीक्ष्णये १२८
 √क्सा = दीप्ति १३०
 √क्स्-ऑइ १३०
 √क्साइम् = कम्पने १२९
 √क्स् (इ) } = कम्पने १३०
 √क्से(इ) }
 √क्सेइप् } = प्रक्षेपणे १२५
 √क्सेइव् }
 √क्स् = हसने ५७
 (ख)
 √खख = हसने ५७
 √ख्वाइ १४७
 √खाद् = दन्तैः खण्डने १४१
 √खेना (क्स्) = खनने
 (ग)
 √गल् } = गर्हणे १५३
 √ग्(अ)लव् }
 √गल् = गर्हणे १५३
 √गाइल् = क्रोधे ५६०
 √गौउ } = शब्दे १५६
 √गाउए }
 √गु = शब्दे १५६
 √गु अर् = प्रवाहे ५९६
 √गुआ = गती १५५
 √गुआध् = निमज्जने १५५
 √ग् उएध् = प्रेरणे ६०१
 √गुएम् = √गम् १५१
 गऊ = गूथम् १६२
 √गुएम् स्को = √गम् + च्छ १५१
 √गुऐर् = स्तुती १६१; १६५
 √गुऐर् = स्तुती, निगरणे १६५
 गुऐर् = गुरुः, कठोरः १५३
 √गु ऐल् } = ग्लाने १७१
 √गुऐले(इ) }
 √गु ऐल् } = स्रवणे १५४
 √गुऐल् }

√गृम्-स्को = गच्छ १५१

√गृल् = स्रवणे १५४

√गृहएर् = प्रवाहे १२२

√गृहएर् = प्रवाहे ५९६

√गृहन् = ताडने ५५०

√ग्रेन् } = ज्ञाने ६२५

√ग्रेर् } = जरायाम् ६२४

√गेर् = ग्रहणे ६००

√गेर् = वेष्टने ६०३

√गेल् = दाढ्येन ग्रहणे ६०३

√गेल् = √गद् १५२

√गेल् = मुष्टिबन्धे, गोलाकारः १५०

गेल्-द् १५०

ग्रेल्द = गडः १५०

√गे (इ) = गाने १६७

√गेल्-ज् = √गृञ्ज् १६४

√गो (इ) = गाने १६७

√गोउ = शब्दे १५६

गोल्दो १५०

√गंज् = अनुकरणे १५७

√गंजोस् = गुञ्जः १५७

√ग्रेने } = ज्ञाने ६२५

√ग्रे = जरायाम् ६२४

√ग्रेल्-द् = √गद् १५२

ग्रेल्-द् = गडः १५०

ग्रेल्-न्दो १५०

√ग्रस् = ग्रसने १६८

√ग्राक् = √गर्ज् १५२

√ग्रास् = ग्रसने १६८

√ग्र-एत् (ह्) = √ग्रन्थ् १६८

√ग्रोस् = ग्रसने १६८

(घ)

√घृउआ = शब्दे ५६६

√घृउ = शब्दे ५६६

घम् = क्षमा (शब्दे) १२१

घृएम् } = क्षमा (पृथिवी) १२१

√घा (इ) = स्खलतौ ५५२

√घाइ = प्रेरणे ५५३

√घाइ = जृम्भायाम् ५६०

√घाइस् = हिंसायाम् ५५३; जृम्भायाम् ५६०

√घो = जृम्भायाम् ५६०

घाउ-रोस् = भयानकम् १७८

√घृएल् = नमने, कौटिल्ये ५५७

√घृउएल् = मनने, कौटिल्ये ५६५

√घृघृ } = गूहने १६२

√घेद् = हृदने ५४९

√घेर् = इच्छायाम् ५५१

√घेर् = ग्रहणे ५५८

घेर् = घुरघुर-शब्दानुकृतिः १७८

घेर् } = संक्षिप्तम् ५६२

√घेस् = निर्निमेषं दर्शने ५५९

घेस् = संक्षिप्तम् ५६२

√घेल् } = घोटने १७६

घेल्द = प्रालेयम् ५६५

√घेल् = छेदने ५५१

√घेल् = गर्धे, अभिकाङ्क्षायाम् १६४; ६०१

√घेष् = लङ्घने १३६

√घ्रेद्म् } = ग्रहणे १६९

√घ्रेमा } = ग्रहणे १६९

घ्रेस् = संक्षिप्तम् ५६२

√छल } = घोटने १७६
√छला }

√छलाद = शब्दे ५६३

√छले = घोटने १७६

(च)

√चुएइ = समादरे १८६

√चुएव् } = भ्रमणे १८७
√चुएव् }

(ज)

√जुऐल् } = प्रक्षेपे २०४
√जुऐले (इ) }

√जर् = वेष्टने २००

जर्-त = जटा २००

(त)

√तल् = उत्पापने ६३५

√ताइ = वृद्धौ २३७

√ताकं = वेष्टने ६३२

√तुउ } = उल्लवयने ६३५
√तु }

√तुएर् २३६

√तु-ऐल् = निस्सरणे २३७

√तुर् २३६

√तू = वृद्धौ २३७; ६३५

√तूर् २३६

तु॒एउ } = वंशी ६३६
तु॒ओ (उ) }

√तुन्दो = तोदने २३२

तू = वंशी ६३६

√तेन् = विस्तारे २२४; ६३१

√तेन् = गर्जने ५२४

√तेन्द = विस्तारे, कर्षणे २२४

√तेरेक् = वेष्टने ६३२

√तेर् (ऐ) द् = छेदने २४२

√तेस् = विस्तारे २२६

√तेक् } = वेष्टने ६३२
√त्रक् }

√तेस् २४३

√तेल् = समीकरणे ६३३

√तेल् = उत्पापने ६३५

√तेउ = वृद्धौ २३७; ६३५

√त्ला } = उत्पापने ६३५
√त्ले (इ) }

(द)

देर् (ऐ) उआ = दूर्वा २५७

√देरेउ (आ) २६६

√देल् = दलने ६४०

√दल् = दोलने ६४२

(ध)

√धी = दर्शने ६४३

√धुऋ २६८

√धुएज् = कम्पने २७९

√धुएर् २६८ २६८

√धुएर् २६८

√धुर् २६८

√धेर् = शब्दे २७६

√धेराइ २७६

√धोइ २७२

√धेन् = शब्दे २७६

(न)

√नद् (ह्) आ २८४

नृधो २८४

√नेधो २८४

√नेइ (ल्) = द्युती २८८

√नेक् = प्रापणे ५६९

नेभ = नभः १३; १४

नेर् = नरा २८

√नेश् = प्राप्ती २२

√नंश् = प्राप्ती १२

(प)

पञ्च ऐ = पञ्च २९२
 √पम्प = उड्डयने ३२५
 पाङ्क् = परिचयचिह्नम् २९८
 पाङ्ज = परिचयचिह्नम् २८९
 पाल्पो = पर्पः २९५
 √पेक् = कर्षणे ६५३
 √पेत् = सहसा पतने ६५१
 √पेन्त् = गमने २९४; ६५०
 √पेर् २९५; ६५१
 √पेर् = प्रापणे, ग्रहणे ६५४
 √पेद् = पदने २९४
 √पेल् = प्रेरणे २९३; ६५१
 पेल् (ऐस) = पाषाणः ६५३
 पेल्पो २९५
 √पेस् = सेचने २९५
 प्ल (ए) उ } = क्लोमन् ११७
 प्लेउ-टिओ }

(फ)

√फम्फ = उड्डयने ३२५

(ब)

√बद् = वृद्धौ ३२०
 √ब × म्ब = उड्डयने ३२५
 बर्-बर् ३२१
 बल्-बल् ३२१
 बाल् = पिण्डः ६६७
 √बु = उच्छ्वयने ३२७
 बुक् ३२६
 बुल् = पिण्डः ६६७
 √बुस् = उच्छ्वयने ३२७
 √बेल् = कर्तने ३२५

(भ)

√भद् = चित्तविकारे ३२०
 √भर् = क्रियाशीलत्वे २१५
 √भाह ३३८

√भाह्ऐ ३३८

√भाद् (ह्) = चित्तविकारे ३२०

भाघु-स् = कफोणिः ३२४

भी ३३७

√भु = उच्छ्वयने ३२७

√भुआ ३३८

√भुए ३३८

√भू ३३८

√भूह ३३८

√भेध् = वेष्टने

भेरा-स् = ईषत्कपिशम् ३३३

भेस् } = ईषत्कपिशम् ३३३
 भेस् }

√भेरेश् = दीप्तौ ३४३

√भेरी } = भृती ३३९
 √भेर् }

√भेर्ध् = छेदने ६७०

भेर्-स् ३४५

√भेल् = दीप्तौ ६७०

भोह् ३३७

√भ्राह् = वृद्धौ ६७३

भ्रेध् = छेदने ६७०

(म)

मक्का = मश्वः, मक्षिका ३४६

मक्शू = मक्षु ३४६

मक्ष = मक्षिका ३४६

मक्ख-आ-स् = प्रसन्तम् ३४७

मब्धा = सारः ३५६

√मन् = चिन्तने ३७९

√मर् = प्राणत्यागे ३७२

मशो = मशकः ३५६

मस्धा = सारः ३५६

√मंग् = मण्डने ३४७

√माह् = विनिमये ३७७

माह् = मताक् विलिप्तम् ६८०

✓माइ = गती ३५४
 ✓माइए = प्रकाशने ३५५
 ✓माइक् = मिश्रणे ६७८
 ✓माइक्-स् } = सपणे ३६४
 ✓माइग् }
 माइद = मुदितम् ३६९
 माक्-आ = मक्षिका ३६४
 मा (उ) ला = मूलम् ३७२
 ✓माल्जा = प्रपूरणे ३७४
 माशओ = मशकः ३५६
 ✓मिएउए = प्रेरणे ३६४
 ✓मिएउए = प्रकाशने ३५५
 ✓मीउ = प्रेरणे ३६४
 ✓मु = ध्वनी ३६५
 मुद-रा = मुदितम् ३६९
 ✓मु (ज्) ध्वनी ३६५
 मूला = मूलम् ३७२
 मुभ = अन्नम् १३; १४
 मग् (ह्) = महत् ६७५
 ✓मेइष् = मेहने ३६२
 ✓मेइस् = निमीलोन्मीलनयोः ३६२
 ✓मेउ = प्रेरणे ३५५; ३६४
 ✓मेउए = प्रेरणे ३६४
 मेज् (ह्) = महत् ३५७
 मेनेस्- (मेन्स्-मेस्) ३५६
 ✓मेन्द (आ) } = आकाङ्क्षायाम् ३७७
 ✓मेन्द (आम्) }
 मेरा × घ् = वेष्टनम् ३६६
 ✓मेरे = घनत्वे ३६९
 मेर् = वेष्टनम् ९६६
 ✓मेरे = प्राणत्यागे ३७२
 ✓मेर् } = विध्वे ३७७
 ✓मेर्-स् }
 ✓मेर् = संचूर्णने ३५६

मेक् ६७५
 मेर्कु- (शु) ३७६
 मेक्स् = ३७६
 ✓मेग् = अपनोदने ६८०
 ✓मेश् = ग्रहणे ३७६
 ✓मेस्स्-एदिस् = मूल्यम् ३७६
 ✓मेला × = प्रकाशने ३५१; ३५५
 ✓मेल्ल-क् = आघाते ३७५
 ✓मेल्लज् = प्रोञ्छने ३७४
 ✓मेल्ल = संचूर्णने ३८२
 ✓मेल्ल = आघाते ३७५
 ✓मेल्ल = संकुट्टने ३७०
 ✓मेल्लज् = प्रोञ्छने ३७३; ३७४
 ✓मेल्लज् = क्षमायाम् ३७४
 ✓मेल्लद् = आघाते ३७५
 मेल्लन्द = मृदु ३७१
 (म् ए) ले-द् = मृदु ६७५
 मेल्ल-घ् ३७६
 मेल्ल-घ्-ओ ३७६
 ✓मेक् = परिवेष्टने ३४६
 ✓मोइस् = मोषणे ३७१
 ✓मेंग् = मण्डने ३४७
 ✓म्ला-क् = आघाते ३७५
 ✓म्ल-ओइ = आघाते ३७५
 ✓म्लि } = आघाते ३७५
 ✓म्ली }
 ✓म्लु } = आघाते ३७५
 ✓म्लु }
 ✓म्लेउ } = आघाते ३७५
 ✓म्ल-द }
 (य)
 ✓यओज् } = योजने ३८७
 ✓योज् }
 (र)
 रव = सीवम्, कलहकारि ३९४

रव = कोपाकुलम्, प्रचण्डम् ४१७
 √रस् = प्रवाहे, धावने ५१
 √राइ = शब्दे, उच्चैरारावे ४०४; ४०७
 √राइ = अपनयने, घर्षणे ४२४
 √राइ = छेदने ४०८; ४२१; ४२२
 √रा(इ) = दाने ३९७
 √राइक् (ह्) = विलेखने ४२१
 √राइद् = शब्दे, रोदने ४०७
 √राइप् = छेदने, भङ्गे ४०८, ४२८
 √राइभ् = शब्दे ४१२
 √राद् = विलेखने ३९३
 √रा-घ् ३९८
 √राम् = शब्दे ३९६; ३९९
 √रेउ = चूर्णने, दारणे ४३
 √रे (इ) ४१२
 √(स्) रेइख् } = रोहणे ४०४
 √(स्) रेइघ् }
 √रेउ = गर्जने, शब्दे ४०४
 √रेक् } = आदेशे ६८६, ६८७
 √रेक् }
 √रेग् = परिवर्तने ४७; ३९०
 √रेग् = वणे ३९१
 √रेघ् = त्यागे ३९७
 √रेजे } = गमने ४०१
 √रेजे-वो }
 √रेद् = विलेखने ३९३
 √र-घ ३९८
 √रेप् = संचूर्णने ३९४
 √रेमाX } = विश्रान्तौ ३९४; ३९४
 √रेम् }
 √रेम्ब = विरूपणे ३९५
 √रेस् = हतस्ततो भ्रमणे ५१
 (ल)
 √लस् = इच्छायाम् ४१९
 लाइ = मसृणम् ४२३

√लौइक् = दीप्तौ ४३०
 लाइग् = आकृतिः ४२२
 √लौइग् (ज्) = भङ्गे ४०५
 √लाइघ् = आस्वादे ४२३
 √लौइच् = दीप्तौ ४०४
 √लाइज् (ग्) = कूर्दने ४१०
 √लाइघ् = वृद्धौ ४०९
 √लाइप् = लेपे ४०१; ४२२
 √लाव = शैथिल्ये ४१८
 लोग = आकृतिः ४२२
 √लेइकु = निवृत्तौ ४००
 √लेउ = छेदने ४२९
 √लेक् ६९०, ६९२
 √लेक् ६९०
 √लेक् ६९०; ६९२
 √लेक् ६९२
 √(स्) लेग् }
 √(स्) लेग् } = मृदु ४१३
 √(स्) लेग् }
 √लेग = स्पन्दने ४१४
 √लेगुह ३८८
 √लेगुह ३८८
 लेगुह = सरलम् ५२
 √लेगुह = ,, ५२
 √लेन्ध = भेदने ३९३
 √लेप् = शब्दे ३९४
 √लेप् = लपने ४१६
 √लेव् }
 √लेव } = शैथिल्ये ४१८
 √लेव }
 √लेम् = भेदने ३९३
 √लेम्ब = शैथिल्ये ४१८
 √लेस् } मृदु ४१९
 लस् }
 लेउआँ ५४४
 √लोव् = शैथिल्ये ४१८

(व)

√वस्व (< अव + √सद्) ३२३

(श)

√शक् (शक्) = सामर्थ्ये ४७१

√शाइ = शयने ४८२

√शाइ = उद्वयने, वर्धने ५००

√शाइ = प्रकाशे ४८५

√शाइक् (च) = द्युतो ४८४

√शास् = अनुशासने ४७९

√शिक् = सेके ४८२

√शीक् = ,, ४८२

√शु आइत् } = द्युतो ५०१

√शुआइद् }

√शुऐक् } = जृम्भणे ४९९

√शुऐङ्क् }

√शुऐस् = श्वसने ५००

√शुक् = ,, ४९९

√शुव् ४८५

√शृद् = बलम् ४८९

√शस् = अनुशासने ४७९

√शस् = कथने ४७१

√शोरा = शीर्णौ ४९०

√शोर् (शेर) = शीर्णौ ४९०

शोरा × = मिश्रणे ४९६

शेर × इ = मिश्रणे ४९६

शोर्ध् (औ) = समूहः ४८९

√शोइ (: शाइ-) ४९१

√शो (: शू) = निशाने ४९१

√श्रम् = विश्वासे ४९५

(स)

√साइ = बन्धने ५०९; ५२०

√साइ = प्रेरणे ५१५

√साइ = जनने ५१२; ५१४; ५१५

√साइ = क्षरणे ५१३

√साइक् = क्षरणे, नमने ५१०; ५४५

√सा × (इ) घ् = निमीलने ५११

√सिऊ = सीवने ५१२

√सि = बन्धने ५०९; ५२०

√सिघ = निमीलने ५११

√सी = निमीलने ५०९; ५२०

√सीऊ = सीवने ५१२

√सीव् = ५०९; ५११

√सु = प्रेरणे, जनने ५१२; ५१४; ५१५

√सुआइद् = स्वेदे ५४८

√सुआद् = मधुरम् ५४५

√सुइ-क्साइद् = अव्यक्ते शब्दे १३२

√सुएइज्-वो = शब्दे १३२

√सुऐइ = अव्यक्ते शब्दे १३२

√सुऐक् = नमने ५४५

√सुऐग् = नमने ५४५

√सुऐङ्क् = नमने ५४५

√सुऐङ्क् = नमने ५४५

√सुऐप् = स्वापे ५४६

√सुऐर् = झङ्कृतो ५४८

√सुऐर्ध् = दुःखे ५१६

√सुऐल् = दीप्तौ ५४८

√सुप् = स्वापे ५४६

सुआद् = मधुरम् ५१५; ५४७

√सुऊ = सीवने ५१२

√सुएइद् = स्वेदे १३३

√सुस् = शोषणे ४८७

√सू = क्षरणे, जनने ५१२; ५१३; ५१४; ५१५

√सूइ = बन्धने ५०९; ५२०

√सूव् = निमीलने ५११

√सेउए = प्रेरणे, जनने ५१५

√से (इ) घ् = निमीलने ५०९

√सेकु = अनुसरणे ५०४

√सेगुह् = जये ५०३

√सेग् (ज) = जये ५०४

√सेगु = जये ५०३

√सेवू = जये; ग्रहणे ५०३; ५०८

√से चु = अनुसरणे ५०७

√सेज् = बन्धने ५०४

√सेद् = उपवेशने २५, ५०५

√सेध् = निमीलने ५०९

√सेन् = प्रापणे ५०६

√सेप् = प्रेरणे ५०६

√सेर् = प्रवाहे ५१७

√सेर्प् = रिङ्गणे ५१८

√सेल्ज् (ग्) = क्षेपणे ५१७

√सीस् = शोषणे ४८७

स्कउरा-स् = खुरः १४४

√स्कन्द् = बन्धने ५२०

√स्कम् = आश्रये ५२०

√स्कम्भ् = आश्रये ५२०

√(स्) कल् = खण्डने ६७

√स्काइ=श्रवणे; छिक्काशब्दे; आच्छादने ८१;

९४; १२७; ५८५; ५९०

√(स्) काइ-कु = आच्छादने ९४

(स्) काइ (-त्-; द्) = दीप्तम् ६१४

√(स्) काइद् (चाइद्) = प्रेरणे ६१६

√स्काइष् = छादने ५९०

स् क् (आ) रीक् ११३

√स्केउ : (त्) = छेदने ५२१

√(स्) केक् = उत्प्लवने १३६

√स्केज् = प्लवने १३६

√स्कैज् = गतिवैकल्ये १३६; ५९५

√स्कदेव् = दारणे ५२२

√स्कृद् = आच्छादने ६१९

√स्कर् = छेदने; उच्छलने; आच्छादने ६५,

९७, १०२, १४१, ५९८, ६१९

√स्कर् = छेदने; उच्छलने ९७, १०२

√स्कर् = प्रलापे ६२१

स्करे-ट् (कृन्तक) = कण्टकः ६५

√स्कैज् = √खज् १३९

√(स्) केद् ९२

√(स्) कल् = छेदने ८८

√(स्) क्(ह्.)अइ(द्) = प्रेरणे १४२

√स्खेद् = स्खलने ५२२

√स्केल् = न्युञ्जीभावे ८५

√स्केल् (ऐ) प् १००

√स्कोउ = छिक्काशब्दे १२७

√(स्) क्राइ-क् ११२

√स्क्रे = उच्छलने १०२

√(स्) क्रे = छेदने ९७

स्कृ, (ह्.) आ ४५

√(स्)क्(ह्.)ऐद् = विदारणे ५२२

√(स्)क्(ह्.)ऐद् = विदारणे ५२२

√स्ता = स्थितौ ५३१

√स्ताइ = संघाते ५३०

√स्ताँइ = स्तुतौ ५२६, ५२७

√स्ताइष् = लङ्घने ५२५

√स्ताक् = स्थितौ ५२३

√स्ति-आ = संघाते ५३०

√स्ती = संघाते ५३०

√(स्) तेग् = आच्छादने ५३०

√स्तेन् = गर्जने ५२४

√स्तेव् = स्तम्भे ५२४

√स्तृव् = स्तम्भे ५२४

√स्तेभ् = स्तम्भे ५२४

√स्तेभ् = स्तम्भे ५२४

√स्तृभ = स्तम्भे ५२४

√स्तेम्ब् = स्तम्भे ५२४

√स्तेर् = विस्तारे ५२९

√स्तेल् = स्थितौ ५३१

√स्तेव् = स्तम्भे ५२४

√स्ना = प्रवाहे, स्नुतौ ५३२, ५३३

√स्नाइ ५३४

√स्नाँइ = प्रवाहे, स्नुतौ ५३३

स्नाइग्उह् = प्रालेयम् ५३३

स्नाइगुहोस् = प्रालेयम् ५३३

√स्नाउ = स्नुतो ५३३

√(स्) ने ५३४

√स्पन्द = दीप्तो ५३४

√स्पिउ } = वान्तो १२७; ५०२
√स्पिऊ }

√स्पो = स्फातो ५३८

√स्पु = शैथिल्ये ५३६

√स्पेन्धु दीप्तो ५३४

√स्पेरेष् = कूर्दने ७२९

√स्पेष् = कूर्दने ७२९

√स्पेश् = परीक्षणे ५३५

√स्प्रेष् = कूर्दने ७२९

√स्प्रेज = स्फूर्जने ५४०

(स्)प्लेइष् = विस्तारे ३१६

√स्प(ह्)ङ्एउ = वान्तो १२७; ५०२

√स्प(ह्) ए (इ) = स्फातो ५३८

√स्प(ह्) ऐ (न्) द = दीप्तो ५३४

√(स्) प् (ह्) ऐरेज् = स्फूर्जने ५४०

√(स्) प् (ह्) ऐरज् = स्फूर्जने ५४०

√स्प(ह्) ऐर् = कर्षणे ५३९

√स्प(ह्) ऐरु = कर्षणे ५३९

√स्प(ह्) ऐरज् = स्फूर्जने ५४०

√स्प(ह्) ऐरेद् (ह्) = स्पर्थे ५३४

√(स्) प् (ह्) ऐल् = दारणे ५३७

√स्प(ह्) रेन्द ५३४

√स्फु = स्फातो ५३८

√स्फे = स्फातो ५३८

√(स्) माइ = स्मितो ५४१

√स्माइ = स्मितो ५४१

√(स्) मेर् = स्मरणे ५४२

√स्नाइ = प्रवहणे ५४९

√स्नेन्स् = स्नंसने ५४३

√स्नेम्स् = स्नंसने ५४३

(स्) ल्)

(स्) खग् } = शिथिलम् ६९३

(स्) लैग्)

√स्लेङ्क् = वेष्टने ५४३

√स्वेनोस् = स्वने ५४६

स्वैज्दति } १३२
स्वैस्दति }

(ह)

√हह = हसने

मुदातं-भाषा

तव् } २५७
तेव् }

रशन्-भाषा

(क)

कुपिन् = कुञ्जः ५८८

क्रिनुति } = क्रये ११०
क्रेनुति }

(ग)

गकति = गाने १६७

गजि = गाने १६७

ग्रकति = गर्जति १५२

ग्रज् } = काककुक्कुटशब्दे १५२
ग्रजति }

(त)

तेलेः नाक् = वरसः, हरिणशावः ६३५

(म)

मौलौत ३७५

म्ले, स्ति = प्रपूरणे

(ल)

लेपेतत = प्रलापे ४१६

(व)

वौरौन् = छिद्रम् ७११

व्रस्क ४६८

(ष)

सिबति = क्षिपति १२५

सुल्जत = अण्डकोशः

√स्तौन् = आतंस्वरे ५२४

लियुआनिया-भाषा

(ज)

अजक् ल्यस् = पिटः ३६

अल्ग = अर्जनम् १७

असिस् २

√अंक्स्त् = कारावासे १

(उ)

उव्यति = प्रेरणे ४१

उवं }
उर्वस् } = गह्वरम् ४३

(ए)

एइनु = गतिकर्मा २६

एइमि = गतिकर्मा २६

एस्त् (इ) }
एस्मि } = २३

(ऐ)

ऐक्स् टस् = उत्कण्ठा २७

(क)

कतिलिन्ति = संभाषणे ६७

कन्दुआलस् = कन्दः ६९

कम्पस् = कोणः ७०

कस् त्तु = भेदे १०१

कसिन्ति }
कसि त्तु } = भेदे १०१

किऐले = जलपक्षी १४५

किकेन्ति = अट्टहासे ५८

किक्नोति = अट्टहासे ५७; ५८

किनिस् = खनिः १३८

कुक्नुओति ८३

कुम्पस् = अरालता ५८८

√कुम्पि = कौटिल्ये ७०; ५८८

√कुरिउ = औष्ण्ये ९६

√कुर्ति = औष्ण्ये; करणे ९६; ९७

कुत्स्यति = उत्तेजने ९६

कूपुओति = कुप्यति ९०

कूरेन्ति = अनवरतमौष्ण्ये ९६

कूल्यस् = (खोलम्) बुसम् १४७

केमेजोति = मन्दगती १३६

केरेति = करणे ९७

केर्तु = कर्तनम् ९९

कंकिन्ति = यातनायाम् ७७

√कैक्त्ति = हानी ७७

क्वले = जलपक्षी १४५

क्वेज्दे = खर्जति १३९

क्वलेस् = पङ्क्तः ११५

क्विले = क्लेशः ११६

क्वलुम्बस् = पङ्क्तु ११७

(ग)

गाउदिऐति = शब्दे १५६

गिग्ज्देति = गर्जति १५१

गूज्ति = गूहने १६२

गेति = गीर्ण १६५

ग्रवाँति = गृह्णाति १६९

ग्रिद्यति = गृणाति १६५

(ज)

ज्-उंक्स्तु ३७

जुंक्ति ३७

(त)

ज्-न्दे २४२

ज्-न्दु-ऐति २४२

(द)

दुलिनेति ६४२

देल्लो ६४२

देल्लित् = मन्दगती ६४२

(प)

पेइक्ति = अभिशापे ३०१

प्लतुस् विस्तारः ३०९

(ब)

बम्ब् = नाभिः ३२५

बुलिस् = बुलिः ६६७

(म)

मरिन्ति = मरणे ३७२

मल्लि = ,, ३७५

√मल्वन्ति = नाशे ३७५

√मिति = मरणे ३७२

√मिल्जति = प्रपूरणे ३७४

√मिस्ति = मूत्रणे ३६२

√मुक्ति = मोचने ३६४

मेङ्कम् = दुष्टः ३४६; ३४८

√मेष्ठितु = मेहति ३६२

√मेरेति (पुरा०) = चिन्तायाम् ५४१

√मेदेति = मरणे २७२

मेल्लुम् = कण्टकमयम् ३६६

√मोति = परिवर्तने ३६४

(य)

√युदेति = युध्यति ३८७

(र)

रम्बुम् = मन्दः ३९४; ३९५

√रिऐजु = तर्जने ४१२

√रिऐति = ,, ४१२

रुस्तस् }
रुस्ति } = रुष्टः ४०९
रुस्तु }

रूपस् }
रूपुस् } = अमसृणम् ४२८

रम्बेति = रभते ३९४

रम्बेति = वृद्धौ ३९५

(ल)

लुज्जित = भङ्गे ४०५

(व)

विजगोति = कम्पने ४६४

व्यस्तम् = कञ्चुकम् ४६३

(स)

√सगति = बन्धने ५०४

सिउतस् = स्यूतम् ५१२

सिऐति = स्यति ५२०

√सुसु }
√सुस्ति } = रुक्षभावे ४८७

सूद्यति ५१५

√सेक्ति = साहचर्ये ५०४

√स्किऔदेति = छिक्काशब्दे १२७

√स्किलस्ति = आपूरे ११५

स्कुद्रम् = तीव्रम् ५२१

√स्क्विलस्तु = आपूरे ११५

√स्क्विलेम्सि = दीप्तौ १००

√स्क्विलुन्दौ = आपूरे ११५

√स्तिऐगति = छादनेन सहोपस्थितौ ५३०

√स्तेनु = स्तनति ५२४

√स्तिपति = प्रेरणे ५३६

√स्तेपति = अविकारे ५३८

√स्प्रञ्ज-एति = वज्रनिघोषे ५४०

√स्प्रागति = सशब्दं विशरणे ५४०

स्मेरुक्ति ६७५

सुते = सुतम् ५४४

स्विक्त्रओति = श्वेतम् ५०१

स्विलिन्ति ५४८

√स्विलिति = मनाग्दाहे ५४८

लेट्टिश्

(झ)

अस्म् २

(क)

√कस्मिम् = वरणे ५०

कवेत्-८१

√कामेत् = वृभुक्षायाम् ७०

किऐलव = जलपथौ १४५

कुम्भ् = क्षीटित्यम् ५८८

√कुह (कुस्तु) = धूमे ९६

√कुर्त् = धूमे ९६

√कूकुओत् = कोकिलशब्दे ८३

√कनूत् = लालसायाम्, कण्डूतौ १०७

√कनूदु }
√कनूदत् } = लालसायाम्, कण्डूतौ १०७

√कनूस्तु }
√कनूस्तु } = लालसायाम्, कण्डूतौ १०७

√क्वेलेत् = लोहादिसुदाहे १३४

(ग)

√ग्यस्ति = गाने १६७

(ज)

√जोत् = मिश्रणे ३८६

√ज्यस्ति = गाने १६७

(ब)

ब्रौन् = (भ्रूणम्) अन्नम् ६७३

(म)

√मिजु }

√मोजु } = विनिमये ३७७

√मोत }

√मेस्जु = स्मिती ५४१

(र)

√रिवेत् = तर्जने ४१०

(स)

√सिऐत् = बन्धने ५२०

√सुस्त = शोषणे ४८७

स्तोपे २३३

स्नते }

स्नने }

स्नात् (ऐ) ने }

स्मृते = अवज्ञा, आह्वानम् ५३८

√स्प्रोत् = स्फूर्जने ५४०

√स्मिऐत् = स्मिती ५४१

स्रोत्स् = स्रुतम् ५४४

लेंटिन (लेंटिन)

(अ)

अएदेस् २८

अक्सिस् = तनुदण्डः २

अनुस् ११

अमारुस् = तीक्ष्णम् ५७२

अबुस् = पितामहः २१

अवेओ २१

√अंगार = बन्धने १

अंगुस्-तुस् = संकीर्णम् १

(उ)

उमेरुस् ५६९

उम्नु ७

उम्न = छाया ५७२

उस्तुस् = (उष्टम्) उषितम् ४३

उंक्तुस् ७

(ए)

√(एदो) एस् = अदने ११

एस्त २३

(क)

√कएदो-एरे = ताडने १४२

कखिन्नरे ५८

कमर = तोरणः १०७

कमेरा = सारसनम् १०७

कम्पुस् = क्षेत्रम् ७०

√कर्दो = परिवर्तने ९२

√कुअतिओ = उत्तेजने ११९

√कुपिओ = कुप्यति ९०

क्रिस्त् = कङ्कृतिका १११

क्रोनिस् = केशः १११

क्रुक्स् = ईशोर्वधस्य काष्ठफलकविशेषः ११२

क्रुदैलिस् ११३

क्ला-आरे १०९

क्लेमेन्स् = मृदु ११४

(च)

चुचुबित = चबितम् १८७

(ज)

जानुस् ३८५

(त)

√ताकुऐओ-एरे = वेष्टने ६३२

√तानो = आतस्वरे ५२४

ताल्लो-एरे = अट्टालिका ६३५

तुपिस् = कुरूपः २४३

√तेगो-एरे = आच्छादने ५३०

तेतेन्दि = कनिष्ठः

तेन्द्राँ = कनिष्ठः २२४

त्रेपित् = कुरुपः २४३

त्रेपिदुस् = त्वरितः २३९

(द)

देक्सितर् = दशः २४८

(प)

पिक्सि २९८

पिजोस् २९८

पुल्मो = क्लोमन् ११७

√पेन्देओ = कर्षणे ५३४

पेलुइस् = अनतिगभीरं पात्रम् ६५१

(फ)

फूमस् (< सं० धूमस्) २७२

फरो ३३९

फाउदिस् = वञ्चना २६६

फाउस् = वञ्चना २६६

(ब)

बुल्ल = गर्तम् ६६७

(म)

मक्स् = मङ्क्षु ३४६

मदेओ ३५२

मल्वे = मूर्वा ३७०

√मेइआ = मेहने ३६२

√मेन्दुम् = आकाङ्क्षायाम् ६७७

√मेन्द = आकाङ्क्षायाम् ६७७

√मोगिओ-ईरे = गर्जने ३६५

√मोदिरे = दंशे ३७५

मंकुस् = हस्तः ३४६

(र)

√रपिआ } = अपसारणे ३९४

√रपिआएरे } = अपसारणे ३९४

√रादो = दशने ३९३

√रादो = विलेखने ३९३

रिक्स् = कलहः ४२१

रीवोस् = (जल)-स्रोतः ४०१

√रुम्पेरे = रोपणे ४०९

रुम्पो = छेदनम् ४२८

(ल)

लबोर् ५०

लिनो = लेपनम् ४२२

लोवि = लेपनम् ४२२

(व)

√वेहो = प्रेरणे ४४६

(श)

शंक्तार् = संशयः ४७२

(स)

√सएत = सेता (वन्धने) ५०९

√सौपिओ-ईरे = स्वापे ५४६

सिअत् = मूत्रम् ५१०

√सुआउइस् } = स्वादे ५४७

√सुआदुइस् } = स्वादे ५४७

√सुसुहंस् = शनैः संभाषणे ५४८

√सूदार = स्वेदे ५४८

√सकुआर्-ई = साहचर्ये ५०१

√सेपो = रिङ्गणे ५१८

सोनुस् = स्वनः ५४६

√स्कन्दो-एरे = आरोहणे ५२०

√स्कम्नुम् = स्थितौ ५२०

√स्कल्पो = लालसायाम् १००

√स्ता } = स्थितौ ५३१

√स्तारे } = स्थितौ ५३१

√स्तीपरे = संघाते ५३०

स्तीपेस् = यष्टिः ५३०

स्तुर्पुम् = दुष्टः २३३

√स्तेती = स्थितौ ५३१

स्तेनो = क्रूरः ५२९

√स्त्रुएरे = स्तृती ५२८

√स्पर्गो = सशब्दं विशरणे ५४०

स्पेक्नुस् = स्पष्टः ५३५

√स्पेन = कर्षणे ५३४

√स्पेर्नो = प्रेरणे ५३६

√स्वन् = स्वने ५४६

(ह)

√हिरिरे = घुर्घुरशब्दे १७८

सवियन्-भाषा

(च)

चुवति ८१

(ज)

जलदेति = गृह्यति १६४

(म)

मरिति = चिन्तायाम् ५४२

(स)

सु_उल्लेवि = हैमी रेखा १४७

सेर्वो-क्रोटियन्-भाषा

ग्रविति = गृह्णाति १६९

जुद्जेति = गृह्यति १६४

मारिति ३७२

√म्लजेति = संचूर्णने ३७५

सैक्सन्-भाषा

(अ)

अफो (एंग्लो) = देवविशेषः ५०

(आ)

आद् (एंग्लो) २८

(ए)

एर् (पुरा० सैक्स.) = दया ३२

(ओ)

ओंग् = अग्रम् ४

(व)

व्रेनो (पु.) = मधुमक्षिका २७६

(फ)

√फिन्त (ए. सैक्स.) = कर्षणे ५३४

फोर्न् (ए. सैक्स.) = सुन्दरपत्राणां पादपः ६५१

(ब)

बेर (ए. सैक्स.) = भल्लः ३३३

(म)

मिलते (ए. सैक्स.) ३७५

(व)

√व्यानन् (ए. सैक्स.) = ज्वलने २१५

(श)

शाँग् (ए. सैक्स.) = दुःखम् ५१६

(स)

साद् (ए. सैक्स.) = रज्जुः ५०९

साँग् (पुं.) = दुःखम् ५१६

स्ताँल्लो (पुं.) = तलम् ५३१

स्तेऑनैदे (ए. सैक्स.) = क्रूरः ५२९

√स्तेनन् (ए. सैक्स.) = आर्तस्वरे ५२४

√स्पाँवन् (ए. सैक्स.) = स्फातो ५३८

√स्पेन (ए. सैक्स.) = कर्षणे ५३४

स्प्यद् (ए. सैक्स.) = अश्वघावनस्पर्धा ५३५

स्लाव् (ए. सैक्स.) = निर्बलः ५४४

स्लेउ (पुं.) = निर्बलः ५४४

√स्वत् (पुं.) = स्वेदे ५४८

√स्वफन् (ए. सैक्स.) = स्वप्ने ५४८

√स्वात् = स्वेदे ५४८

√स्वन्ते (ए. सैक्स.) = स्वादे ५४७

√स्वेलन् (ए. सैक्स.) = दोषो ५४८

√स्वोति (पुं.) = स्वादे ५४७

(ह)

हेराँद् (ए. सैक्स.) = शर्धः ४८९

चर्च-स्लावोनिक-भाषा

अंजॉस्त (पु. च.) = कारा १

ऑस (पु. च.) २

इग्र (पु. च.) = क्रीडा २७

उम् (पुरातन चर्च.) = ज्ञानम् २१

ओ-गाविति (चर्च स्ला.) = गवति १६२

कुचति = कुचति ८४

कुसिति से (चर्च.) = शैथिल्ये ९४

√कुसु (चर्च.) = अंशे ९४

√क्यपेति (पु. च.) = उत्तेजने ९०

क्लेस्ति (चर्च-) ११६

क्लेस्त् (चर्च-) = सन्दशिका ११६

✓खोखोतति (पु. चर्च-) = हसने ५७

✓गाँवाँरिति (पु० चर्च-) = शब्दे १५६

✓ग्रज (चर्च-) }
✓ग्रजति (चर्च-) } = काककुक्कुटशब्दे १५२

ग्रबिति } (पु. चर्च-) = गृह्णाति १६९
ग्रैति }

गलद (पु. चर्च-) = गर्वः ६०१

✓जरेति (पु. चर्च-) = परिपक्वतायाम् ६२४

✓जस्ति = भक्षणे ११

✓जेति (पु. चर्च-) = यमति ३८३

जेव (पु. चर्च-) = यमः ३८३

जेवति (पु. चर्च-) = यमति ३८३

जेस्त (पु. चर्च-) २३

जेस्म २३

जलदेति (चर्च-) = गृह्यति १६४

तेनेताँ (पु. चर्च-) = तन्तुः २२४

तानाँताँ (पु. चर्च-) = तन्तुः २२४

मेक्-क = मृदु ३४६

मजेति = मेहति ३६२

म्लेत (पु. चर्च-) ३७५

म्लेस्ति = प्रपूरणे ३७४

स्कान्द (पु. चर्च-) ५२२

स्पर (पु. चर्च-) = स्फुरम् ५२८

✓स्पेति (पु. चर्च-) = साफल्ये ५३८

स्मिजति-से (पु. चर्च-) स्मिती ५४१

स्रोवो (पु. चर्च-) = स्रवः ५४४

स्वीडिश-भाषा

अल्द = फलानां स्थितिः ४९

✓रीव (पु.) = कर्पणे ४०१

✓स्रोत = स्वादे ५४७

✓स्किक् = तद्धे ५९५

हालैण्डदेशीया (डच्) भाषा

तर्वे

हिती-(खती, हिताइत)-भाषा

✓मेइर्-त } = मरणे ३७२

✓मेर्त् }

✓शुउआइ = प्रेरणे ५१५

परिशिष्टम्-२६
संक्षेपसहिता ग्रन्थग्रन्थकारसूची

(अ)

अंगुत्तर = अंगुत्तरनिकाय ३५७, १९७, २२०,
३८३, ४३७

अंत = अंतगडदसामो २११, २१७

अ. को. = अमरकोष १३, २०, ५७, १६२

अ. कौशि. = अथर्ववेदीयकौशिकसूत्र ६५, ८४

अ. कौशि. सू. = अथर्ववेदीयकौशिकसूत्र ६०१

अ. कौ. सू. = अथर्ववेदीयकौशिकसूत्र ६३८

अक्षु. = अक्षुपनिषद् ४९५

अचि. = अभिधानचिन्तामणि ६९३

अचु. = अचुअसअं ६२५, ६४२

अणु. = अणुओगदारसुत्त १४९, २२२, ५९०,
६४२

अथर्ववे. = अथर्ववेदसंहिता ४१७, ५६९

अथर्वशिखो. = अथर्वशिखोपनिषद् ५७३, ६६८

अद्भु. ब्रा. = अद्भुतब्राह्मणम् २२३

अनर्घरा. = अनर्घराघव २७९

अना = अमृतनादोपनिषद् १२२

अन्न. = अन्नपूर्णोपनिषद् ८०, ७०१

अभि. = अभिज्ञानशाकुन्तल ५६३, ६३९

अमरकोश १६, ४८

अमरकोषटीका १६

अमरु. = अमरुशतकम् ६१

अमे. ओ. सो. ज. = अमेरिकन्

ओरियण्टल् सोसाइटी जर्नल् ४

अ. वे. = अथर्ववेदसंहिता १८, २७, ५१,

५६, ५९, ७०, ७६, ८०, ८६,

९३, १००, १०२, ११३, ११४, ११७,

१२४, १३०, १३१, १३७, १८३, २०५,

२१२, २२४, २२५, २३८, २४६, २५२,

२५५, २५७, २६२, २६३, २७२, २७८,

२८२, २८६, ३०७, ३१०, ३२४, ३२८,

३५४, ३५६, ३८३, ३९१, ४६३, ४७०,

४७३, ४७७, ४८७, ४९०, ४९३, ५१२,

५१६, ५२१, ५२६, ५३०, ५४५, ५७२,

५७४, ५७६, ५७७, ५७९, ५८४, ५९०,

५९४, ५९७, ६०१, ६०९, ६१९, ६२२,

६३१, ६४८, ६५०, ६६६, ६७०, ६८४,

७२१, ७२५, ७२६

अ. वे. प्राति. = अथर्ववेदप्रातिशाख्य ३०४,

३२३, ५६२, ७००

अ. वे. प्रातिशा. = अथर्ववेदप्रातिशाख्य ४७८,

५६२

अव्यक्तो. = अव्यक्तोपनिषद् ५३२

अशि = अथर्वशिखोपनिषद् ११४, २८९, ६६८

अष्टाध्या. = अष्टाध्यायी ४६८

(आ)

आ = आत्मोपनिषद् ११५, १५०

आचा. = आचाराङ्गसूत्र २१, १४०, १२०,

१२८, १५४, २१०, २११, २२८,

२४८, २५१, २६९, २७२, २९८,

३३६, ३९१, ४८२, ४८४, ५०३,

५१२, ५१९, ५५३, ५९२, ६०४,

६१३, ६५७

आपस्त. = आपस्तम्ब- (सेंटपीटर्सबर्गकोशात्)

४८०, ५२९, ५१६, ५२१, ७१५

आप्टेस् प्रैक्टिकल संस्कृत इंग्लिश डिक्शनरी

१३

आबो. = आत्मबोधोपनिषद् २४१, ५४१

आन्ना. = आर्षेयब्राह्मणम् ९३

आम्निकापुरातत्त्वसभापत्रिका ३७३

आभरणकारः २८७

आर्या. = आर्यासप्तशती १२

आर्यासि. = आर्यासप्तशती २९९

आर्यासप्तश. = आर्यासप्तशती ४८५

आर्यासप्तशती २३६

आर्षे. = आर्षेयोपनिषद् २१५

आर्षेयो. = आर्षेयोपनिषद् ४६०, ५२२, ५२६,
७२६

आव. = आवश्यकसूत्र ४७४

आवम. = आवश्यकसूत्र (मलयगिरिटीका) ५८५,
६०८, ६१३

आश्व. गृह्य. = आश्वलायनगृह्यसूत्र २७८,
३५४,

आश्वलायन ५४९, ५८६

आश्व. श्री. = आश्वलायनश्रौतसूत्र ५१९,
५३९, ५६३, ७०५, ७१३

(इ)

इतिवृत्तक ४१७, ४२८

इतिहासो = इतिहासोपनिषद् २५८, ७०१

इन्द्रिदो स्तू० = इन्द्रिदो स्तूदियन् ३७२, ५१२

इन्द्रिदो स्प्रूषो ४३६, ६८०, ७११, ७१७

इन्द्रो. ग्रामा. = इन्द्रो गर्मनिषो ग्रामातीक ५४०

इन्द्रो. ग्रामा. = इन्द्रो गर्मनिषो ग्रामातीक
२४३, ३७५, ५४६

(ई)

ईजटंन १७

(उ)

उज्ज्वलदत्तः ४९७

उणादि ४८; ५०३ ।

उणादिकार ४७६

उणादिसूत्र ४७६

उत्त. = उत्तराध्ययनसूत्र ११६, १५०, २२५,
२६१, २८८, ३३०, ४९४, ५०४,
५३५, ७३०.

उत्तरराम = उत्तररामचरित ३११, ४९२,
५३०, ६३३, ७२७, ६५७, ६८४,
६९४

उद्भटसा. = उद्भटसागर १५०

उद्भटसागर ६६७

उप = उपदेशपद १०५, १५०, १६८, २४३,
३०७, ३१२, ५३१, ५३९, ६२७,

उपपृ = उपदेशपद (प्रका.) ६५३, ३०७

उव = उवएसमाला ३१, ९०, १२१, १८६,
२१३, ३१२, ३२७, ३९१, ४७९,
५०८, ५१९, ५३१, ५३९, ५५३,
५५८, ६०३, ५०९, ६१४, ६१६,
६२०, ६२६, ६३६, ६५७, ६७६,
६८४, ६९४, ७०८, ७०१, ७३०

उवर = उपदेशरहस्य १२१

उवा = उवासगदसाओ ९७, २४१, २७५,
४३७, ४६३, ५८५, ६२१

(ऊ)

ऊलेन् वेक २३, २८, ५३१,

(ऋ)

ऋ = ऋग्वेदसंहिता १, ४, ३८, १५५,
१५६, १५७, १८७, २१३, २२४,
२२६, २३७, २४६, २४७, २५०,
२५२, २५३, २५५, २५६, २५८,
२६६, २६७, २७१, २७२, २७४,
२७५, २७८, २८०, २८२, २८३,
२८४, २८५, २८६, २८७, २८८,
२८९, २९०, २९३, २९४, २९५,
२९७, ३००, ३०२, ३०४, ३०५,
३०७, ३०८, ३०९, ३१०, ३१३,
३१४, ३१५, ३१९, ३२०, ३२२,
३२७, ३३०, ३३२, ३३४, ३३५,
३३६, ३३७, ३५१, ३५२, ३५३,
३५४, ३५७, ३५८, ३६०, ३६२,
३६३, ३६६, ३६९, ३७०, ३७१,

३७५, ३७६, ३८१, ३८३, ३८२,
 ३८३, ३८२, ४६८, ४७४, ४८१,
 ४८६, ५६५, ५६६, ५६९, ५७८,
 ५८८, ६२३, ६२४, ६३०, ६३३,
 ६४२, ६४५, ६४७, ६५४, ६६२,
 ६७०, ६७३, ६७७, ६८०, ६८१,
 ६८३, ६८४, ६९१, ६९७, ६९८,
 ७०१, ७०२, ७०५, ७०७, ७०८,
 ७१६, ७१६, ७१८, ७२०, ७२१,
 ७२२, ७२४, ७२५, ७२६, ७२७,
 ७२८, ७२९, ७३२

ऋग्वेदभाष्ये ३३४

ऋ. प्रा० = ऋग्वेदप्रातिशाख्य ६१२, ७०९

ऋ. प्रातिशा० = ऋग्वेदप्रातिशाख्य ४२२

ऋतु. = ऋतुसंहार १५७, १८७, ६३३

(ए)

एकाक्षरो. = एकाक्षरोपनिषद् २४४

(ऐ)

ऐ. आ० = ऐतरेयारण्यक २६, ३२, १२२
 २३८, ३२१, ३३५, ३६३, ४६८,
 ५१०, ५१४, ५४८, ५५३, ६१३,
 ६२०, ६७१

ऐतरेयो. = ऐतरेयोपनिषद् ६७२

ऐत्रा. १९, २३, ५५, ८०, १०१, १५५,
 १५६, १६०, २३८, २५९, २६१,
 २७०, २८४, २८५, २८९, २९२,
 ३०३, ३०७, ३१९, ३१६, ३२६,
 ३३७, ३५६, ३७४, ३८३, ३९१,
 ४६१, ४८०, ४९०, ४९५, ५०६,
 ५१२, ५१९, ५२२, ५२५, ५३१,
 ५३४, ५३५, ५३८, ५४४, ५५०,
 ५५१, ५५२, ५५३, ५५५, ५५८,
 ५६१, ५९०, ६२०, ६७८, ६८२,
 ६९०, ६९८, ७०८, ७१८

(ओ)

ओघ = ओघनिर्युक्ति ९६, २०७, २२०,
 २५६, ५७९, ७२७

ओप = औपपातिकसूत्र १७, १३५, १४९,
 २०७, २१०, २८२, ५५२, ५५६,
 ६०१, ६०३, ६०७, ६२९, ६६१,
 ६६३, ६८३, ६९१, ७२९

(क)

कंसाइस् आक्सफर्ड डिक्शनरी ११३

क. = कपिष्ठल(कठ) कृष्णयजुर्वेदसंहिता १,
 १३०, २४६, १५४, २५९, २७०,
 २७४, ६५३

कठो. = कठोपनिषद् ४५९, ५०९, ६७०

कठोप. = कठोपनिषद् २६३, ५४३

कथासरि. = कथासरित्सागर १२७, १३५,
 १५४, १८३, २२१, २४५, ३११,
 ३५१, ३५८, ३६१, ४०६, ३१८,
 ३६२, ४१३, ४१९, ४२५, ४४३,
 ४६२, ४७२, ४७६, ४७८, ५३३,
 ५७३, ५७५, ५८५, ६०३, ६०८,
 ६३२, ६३३, ६५६, ६५९, ६६०,
 ६९८, ७१३, ७२५, ७३०

कथासरित्. = कथासरित्सागर ९४, ४२६,
 ४९२, ५६२, ७११

कथासरित्सा. = कथासरित्सागर ५०२

कथासरित्सागर ३९०

कथासरि. सा. = कथासरित्सागर ६९

कप्प. = कल्पसूत्र ५३, १३५, १७७, १८१,
 २०६, २११, २१३, २४८, २९६,
 ४३७, ४८२, ५०९, ६३४, ६७२,
 ६८७

कप्पु. = कर्पूरमञ्जरी ११४, १४५, २५१,
 ३३४, ४१४, ५५६, ५९५, ६५२

कलाविला. = कलाविलास ४५३

कलाविलास ४२६

कवीरः २४१

कस. = कल्पसूत्र (बृहत्) ६६, ३७०,

४३४, ७२७

का. = काण्वसंहिता (शुक्लयजुर्वेदीया) ३०,

९५, ११०, ११७, २५९

का. = काठकसंहिता १५४, २७०, ३०४,
३३४

काठ = काठक (चरक) कृष्णयजुर्वेदसंहिता १,

९५, ११९, ११३, ११७, १२४,

१२८, १३०, १३३, १५४, १५६,

१६५, १६७, १८५, २३२, २८५,

२४६, २४९, २५६, २६६, २६७,

२७०, २७४, ३०८, ३७४, ३७१,

३९०, ४५९, ४८१, ४८५, ५१५,

५१६, ५५७, ६१२, ६३९, ६४२,

६५२, ६६४, ६६८, ६९०

कात्या. = कात्यायन २१

कात्या. श्री. = कात्यायनश्रौतसूत्र ४, ६५,

७१, ११७, १३१, १३९, २२१,

२२३, २३७, २९७, ६६६, ६८२,

६९७

कादम्ब. = कादम्बरी ५७१

कादम्बरी ६१२, ६४९

का. प्र. = काव्यप्रकाश ६६, ४१९, ४४२,
४६२

कान्ना. = काण्वशाखीय शतपथब्राह्मण १२४,

१५५, २७३, ३५३, ४७१, ४८६,

५०४, ५१०, ५४६, ६१०, ६९८,

७२९

कामसूत्र ५९१

का. मीमांसा = काव्यमीमांसा १५

काल. = कालकाचार्यकथानक १२५, ४५९,
४७९, ७०९

काशिका ८२

काशीखण्डः ३९१, ४१६

काश्यपः १२, २८, ५१२

काश्यपी ५३

का. श्री. = कात्यायनश्रौतसूत्र ३०७, ४७७,
४८५, ६२६

किरा. = किरातार्जुनीय ४७८

किराता. = किरातार्जुनीय ४०७, ५६५,
६८८, ६९५

कुण्डिको. = कुण्डिकोपनिषद् २४१

कुप्र. = कुमारपालप्रतिबोध २२२, २२९,
४२१, ४४०, ४७९, ६५८, ६६१,
६८०, ७३०

कुमा. = कुमारपालचरित २६, ६६, ६९,
८३, ८५, १२२, १३५, १४५, १५१,
१६०, १६१, २०१, २०८, २८४,
३११, ३१३, ३३०, ३३१, ३५८,
३६०, ३९१, ३९४, ३९५, ४०९,
४१७, ४२०, ४२३, ४२८, ४६२,
४६७, ४७५, ४८८, ५०८, ५३०,
५३१, ५३३, ५३५, ५३६, ५५०,
५५५, ५५८, ६००, ६१४, ६२९,
६४८, ६४९, ६६८, ६७२, ६७५,
७०१

कुमार. = कुमारसम्भव २२१, ३००, ३९५

कुमारसं. = कुमारसम्भव १४९, २७०,
३५१, ४८०, ५८०

कुमा. सं. = कुमारसम्भव ६९, ७०, ७२

कृ. = कृष्णोपनिषद् १११

को. = कौथुमसामवेदसंहिता ५, ८०, १०८,
१२४, १२८, १५६, २४४, २५६,
२६५, २६८, ३२८, ३७६, ३९२,
४९६, ५७४, ६०९, ६१६, ६२५

कोलोप. = कौलोपनिषद् २८२, ३३५

कोशिकः १५, २४७

कोषोत्किन्नाहणोपनिषद् ३६३

कोषोत्कया. = कोषोत्कयारण्यकम् ६४५

क्रियारत्नसमुच्चयः ४०७

क्षी. = क्षीरस्वामी १५

क्षीर. = क्षीरस्वामी २५

क्षीरतरङ्गिणी १२, ४८

क्षीरतरङ्गिण्याम् ४६८

क्षीरस्वामी १६, ३७, ४८, ४६७, ५५७

(ख)

खि = (ऋग्वेदीय.) खिलसूक्तानि ५५, ७०,

९५, ९८, १५६, १६५, २०२, २१०,

२११, २४०, २६७, २८७, २८९,

२९२, ३०२, ३०४, ३१०, ३१४,

३१९, ३५९, ३८८, ६१७, ६५३,

६६३

खिसा = (ऋग्वेदीय.) खिलसूक्तानि (सातवले-
करसंस्करणम्) ९५, ९८, ११२, १८५

खुद्कपाठ ३७७

(ग)

गउड = गउडवहो ६३, ६६, १४२, २२१,

३०४, ४५२, ५७५, ५९१, ६४३,

६५६, ७०५, ७२५

गणपत्यु. = गणपत्युपनिषद् ४३४

ग. पु. = गरुडपुराण ३६९

गरु. = गरुडोपनिषद् ८५, १७६

गर्भो. = गर्भोपनिषद् ३२७ ६१४

गा. = गाथासप्तशती ३४, १३५, १६७,

१६७, २११, २२४, २५२, २६९,

२७३, २८०, ३१९, ३६५, ४८८,

४९८, ५२२, ५२३, ५३१, ५३६,

५४९, ६४९, ४७३

गायत्रीरहस्यो. = गायत्रीरहस्योपनिषद् २६३

गी. = (श्रीमद्भगवद्) गीता २७, ३५, ७७,

१९०, २१७, २३६, २४१, २५२,

२६१, २८८, ४१७, ४२२, ४२३,

४६५, ४७१, ४८४, ५१५, ५१९,

५५९, ५७४, ५८२, ६२१, ६४५,

६४७

गी. गो. = गीतगोविन्द ४१९

गीतगो. = गीतगोविन्द १४९, १५७, ४९८,
५७१

गीतगोविन्द ३६०, ६४९

गु. = गुह्यकाल्युपनिषद् १५४

गुरु. = गुरुप्रदक्षिणाकुलक ५४२

गुह्यकाल्यु = गुह्यकाल्युपनिषद् ६९६

गोगृ. = गोभिलगृह्यसूत्र ३१०, ३३३, ३५४,
६२२

गोपालपूर्वतापिन्युपनिषद् ३९६

गोत्रा = गोपयन्नाह्मण १२१, २१५, २४४,

२४६, २६६, ३०७, ३३५, ३६३,

४८२, ५१६, ५३४, ५४२, ६१४,

६५७

गोडपादकारिका ३५

(च)

च. उ. = चउसरणपयन्नो ५१७, ५४२

च. प. = चर्पटपञ्जरीस्तोत्र २३२

च. पं. स्तो. = चर्पटपञ्जरीस्तोत्र ५७१

चन्द्रः २४२, २४७

चरक = चरकसंहिता १०८, ५५४, ५५७,
६११, ७२८

चरकः ५३३

चरकसं = चरकसंहिता १००

चरियापिटक ४०८, ५०२

चेइय = चेइयवन्दनमहाभास १४२

चैत्य. = चैत्यवन्दनमहाभाष्य १५१, २०७

चौरपञ्चा. = चौरपञ्चाशिका ६११

(छ)

छन्दो. म. = छन्दोमञ्जरी ६७९

छन्दोमञ्जरी ६३६

छाग. = छागलेयोपनिषद् २७, ११९

छान्दो. = छान्दोग्योपनिषद् ७५, १२५, १२९,

१४२, १६०, ३२६, ३५०, ४२२,

५१२, ५२७

छान्दोग्यो. = छान्दोग्योपनिषद् ३८१, २९७,
५२२, ५७५, ५८४, ६१३, ६२०,
६२५, ६७०, ७०९, ७२६

(ज)

जल्मर एङ्ग्रेन ४

जातक ४, १८, ३१, ६९, ९६,
९९, १०१, ११४, ११९, १३८,
१४९, १६८, १६९, १७५, १७६,
१८०, २००, २०१, २०६, ३३४,
३६४, ३६५, ३७५, ४२३, ४२४,
४३३, ४४०, ४७१, ४७४, ५५०,
५५८, ५५९, ५६१, ५६९, ५७०,
५८०, ५९२, ६००, ६०३, ६०९,
६१६, ६१८, ६८२, ६८४, ६८७,
६९३, ७०१

जाबालदर्शनो. = जाबालदर्शनोपनिषद् ५९६

जी. बुइलर ४

जीव. = जीवाजीवाभिगमसूत्र ५८५

जीवस = जीवसमासप्रकरण ५३६

जू. पाकर्नीः = जूलियसपाकर्नीः

जेड् डी. (डी.) एम्. जो. = त्साइत्सिफ्त
दैर दोयशेन् मोरगेनलैन्दिशेन् गेसेल्शाफ्त
५२५, ७२१

जै = जैमिनीय (संहिता) सामवेदसंहिता

५, २८, ८०, १०८, १५५, १६१,
२५६, २८३, २४०, ३२८, ६१६,
६८०, ६९९

जैमा. = जैमिनीयारण्यक १६१

जेउ. = जैमिनीय (तलवकार) उपनिषद्ब्राह्मण
२५९, २९३, ५३६, ६५७

जैत्रा. २५, ३३, ७३, २३८, ३०६, ५०२,
५०९, ५४१, ६००, ६२६, ७०८

जैसं = जैमिनीयसंहिता (सामवेदीया) १८५

(ठ)

ठा. = ठाणंगसुत्त १२९, ५२१, ५५७, ६५५

(ड)

डब्ल्यू. जेड्. के. एम्.

(वियना शोधपत्रिका) ४

डल्हणाचार्यः २५

(ण)

णाया. = णायाधम्मकहासुत्त ८, २५, ५६,
९६, १६४, २०७, ३०६, ३२८,
५०४, ५७९, ५८८, ५८९, ६०४,
६२९, ६६०, ६६४, ६६६, ६९४

(त)

तंदु = तंदुलवेयालियपयन्तो १६२, ३६१,
७२१, ६९३

तन्त्रसार ६२१

तरङ्गिणी ३७, ४६७

तात्रा. = ताण्ड्यब्राह्मण २९, ७३, १६१,
१८९, २१३, २२९, २८७, ३९१,
४८५, ४९६, ५१३, ५२५, ५३६,
५४८, ५५१, ६६३, ६८३, ६९०,
६९८, ७०८

तिल. = तिलकटीका ४६६, ४९६, ५५०

तिलकटीका ३९०

तिलकटीकाकृत् ३९०

तुलसी १३५, ५२२

तुलसीदासः ५८३

तेजोबिन्दू. = तेजोबिन्दूपनिषद् २११, २९२,
३३१

तेजोबिन्दूप. = तेजोबिन्दूपनिषद् ३३१

तै. = तैत्तिरीयकृष्णयजुर्वेदसंहिता ३०, ३३,

८६, ९५, ९९, १००, १०५,

११०, ११७, १२८, १३७, १४१,

१५२, १५४, १५५, १५६, १६१,

१६८, १८०, १८९, १९४, १९८,

१९९, २०१, २०५, २०६, २०८,

२१२, २१३, २१५, २२१, २२२,

२३५, २३७, २३९, २५०, २५१,

२५२, २५३, २५४, २५६, २५८,
 २६३, २६७, २६९, २७०, २७१,
 २७२, २७५, २८०, २८३, २८४,
 २८५, २८७, २८८, २८९, २९३,
 २९७, ३०५, ३०६, ३०९, ३१३,
 ३१४, ३१६, ३२१, ३३३, ३३६,
 ३५२, ३५३, ३५६, ३५८, ३६०,
 ३६२, ३६३, ३८३, ४८५, ४९६,
 ५०१, ५३१, ५९२, ६१०, ६२०,
 ६२३, ६४०, ६४२, ६४४, ६५२,
 ६५४, ६६८, ६७५, ६७८, ६८१,
 ७१५, ७१८, ७१९

तैआ. = तैत्तिरीयारण्यक ८०, ११९, १२६,
 १३७, १८४, २१५, २६२, २६६,
 २७५, २७९, २८०, २८६, २९२,
 ४६७, ४९७, ५०३, ५०८, ५१५,
 ५१७, ५२६, ५६५, ६४४, ६४५,
 ६७३,

तैप्रा. = तैत्तिरीयप्रातिशाख्य ५८९, ७१५

तैत्रा. ७३, ८०, ११०, १२०; १२२, २२६,
 १२८, १३६, १५१, १६१, १६८,
 १७९, २०९, २३९, २७२, २५५,
 २५८, २६८, २७२, २७३, २८०,
 ३१३, ३१९, ३२०, ३३७, ३६३,
 ३८३, ४६०, ४७०, ४७१, ४७४,
 ४७६, ४८२, ४८६, ४९२, ४९३,
 ४९६, ४९७, ५०४, ५०५, ५१०,
 ५१२, ५१४, ५१५, ५२६, ५२८,
 ५३२, ५३५, ५३८, ५४५, ५५०,
 ५५५, ५६२, ५६५, ५६६, ५८२,
 ६१३, ६१६, ६५१, ६५२, ६५३,
 ६६८, ६७५, ७०२, ७०८, ७०९,
 ७१७, ७१८, ७२३

त्रिता. = त्रिपुरातापिन्युपनिषद् ४३४, ५८०

त्रिपाद्विभूतिनारायणो = त्रिपाद्विभूति-
 नारायणोपनिषद् ७०१

त्रिपुरातापिन्यु = त्रिपुरातापिन्युपनिषद् ३५१,
 ५१४

त्रिपुरोपनिषद् ४१७

त्रिवि. = त्रिपाद्विभूतिमहानारायणोपनिषद्
 ४५२

(थ)

थेरीगाथा ७०, ११६, १४०, १६४, ४०५,
 ४१७, ४२२, ६०३

थेरीगाथा ३३७

(द)

द. उणा. वृ. = दशपाद्युणादिवृत्ति ३३४

दशकु. = दशकुमारचरित २४५

दशकुमा. = ,, ,, ,, ६८८

दस. = दसवैकालिकसूत्र २२७, ३०४, ५९०,
 ६२०

दसनि. = दसवैकालिकनिर्युक्ति ४२१, ४६१

दाठावंस १७, १५२

दिव्यावदान ५५४

दीघ. = दीघनिकाय ९९, १५६, १५८,
 ३३४, ३७०, ४०७, ४७१, ५४२,
 ५५३, ५७२

दुगं: ४६, २४३, २४४.

दुर्गा. = दुर्गाचार्य ४३

दुर्गाचार्य: १९, २४५, ४७२

दुर्गादासः २४४, २४६

दे. = देशीनाममाला २२०, २२४, २२९,
 २३२, २३६, ३३५, ५५१, ५८३,

दे. भा. = देवीभागवत ३८, १८७, २३७,
 २८१, ३३५, ३६१, ५६२, ७०४,

देव: ३३२

देवे. = देवेन्द्रस्तवप्रकीर्णक ७२९

दैत्रा. = दैवतब्राह्मण ५३३, ६२०

द्रमिडा: ५१

द्रोप. प्रमा. = द्रोपदीप्रमाथ २८४

(घ)

घनपालः १२, २८, ५१२

घम्मपद १६०, ३३५, ३७०, ४२१, ६००, ६०३

घम्मसंगणि ५७, ३५२, ३६०

घर्म. = घर्मसंग्रह १५०, ५०३

घर्मवि. = घर्मविधिप्रकरण १८६, ५३६, ६१२

घर्मसं. = घर्मसंग्रहणी १२८

धा. पा. = धातुपाठ-(पालि-) २०, २२, ३९, ५९२

धा. म. = धातुमञ्जरी १७, २०, २२

धूमादिग. पा. = धूमादिगणपाठ ३५९

धूर्तसं = धूर्तसमागम १६१

ध्या. = ध्यानविन्दूपनिषद् १०१, १३६, ३९८

(न)

नलोदय = ७६

नागानन्द (नाटकम्) १९०

नाट. = नाटकीयप्राकृतशब्दसूची १५१, १६५, ६५६, ६५७

नाट्यशा. = नाट्यशास्त्र ४४९

नाद. = नादविन्दूपनिषद् ७७

नाण. = नारदपरिव्राजकोपनिषद् २४१, ४३४, ५०८

नारदपरिव्राजको. = नारदपरिव्राजकोपनिषद् १७१, ५५९, ६८०

नारदपरिव्राजकोप. = नारदपरिव्राजकोप-
निषद् ३५२

निघं = निघण्टु ५२, ५६, ३३२, ३९६, ३९७, ३९९, ४१५, ४८४, ४९०, ४९८, ५००, ५०४, ५०७, ५२१, ५२५, ५२६, ५२९, ५३९, ५४२, ५४४, ५४८, ५५०, ५६५, ५७४, ६०५, ६२३, ६४१, ६७८, ६८७, ६९२, ७२०

निघण्टु ३९५, ५१७

निघण्टो ५२

निबन्धसंग्रह २५

निरु. = निरुक्त ८५, ९३, ११९, १३१, २४५, ३०४, ३०५, ३२२, ३२७, ३३२, ३६२, ४८७, ४९०, ४९८, ५२५, ५३०, ५५२, ५६३, ५७२, ५८६, ६००, ६१३, ६२३, ६३०, ६८८, ७०१, ७०५, ७०७, ७११, ७२१

निरुक्त ४२१, ४२८, ४३४, ४९७, ५०१, ५४२, ५६४, ५६८, ६७८, ७१६, ७२६

निरुक्तभाष्यम् ४३, ४०८, ४८३

निर्वाणोप. = निर्वाणोपनिषद् ३५०

निशीथचूर्णि ५७४

निसा. = निशाविरामकुलक ५४६

नी. श. = नीतिशतक ६६३

नृ. उ. = नृसिंहतापिन्युपनिषद् ७८

नृपू. = नृसिंहपूर्वतापिन्युपनिषद् २१५

नृसिंहपूर्वतापि. = नृसिंहपूर्वतापिन्युपनिषद् ३५८

नेत्तिष्पकरण ४७१, ६९१

नैष. = नैषधचरितमहाकाव्यम् १८, ३८, २१८, २२१, २६७, ३३१, ३६२, ४८३, ५८१, ६१७, ६७०, ६७२

नैषध. = नैषधचरितमहाकाव्यम् ७५, २८५, ३५६

न्यासः ३९

न्यासकारः ७३२

न्यायमालाव. = न्यायमालाविस्तर ५१६

(प)

पंच = पञ्चसंग्रह ५६३

पउम = पउमचरित्र ६५, ११६, १२२, १३०, १९९, २०६, २०७

पंचा = पंचासप्रकरण ६, ३२४, ५०३,
६६०, ७०९, २३९, ४४८,
५२६, ५८३, ६१९

पञ्च. ब्रा. = पञ्चविंशब्राह्मण ५५२

पञ्चत. = पञ्चतन्त्र २८१, ४२६, ५७५

पञ्चतन्त्र १७, १८३, ५०६, ५११

पञ्चतन्त्र (मि. = मित्रलाभ-) ५५६

पञ्चद. = पञ्चदशी ३७२

पञ्चवि. ब्रा. = पञ्चविंशब्राह्मण २३७, ३२०,
६१०, ६४८

पडि. = पञ्चप्रतिक्रमणसूत्र १५३

पण्ण. = पण्णवणासुत्त २२७

पण्ह = प्रश्नव्याकरणसूत्र ८, ७१, २३७,
२५८, २६३, ३०६, ४६५, ५१५,
५४९, ६६६, ६८३

पद्मपु. = पद्मपुराण ३३०

पद्म. = प्रवचनसारोद्धार २१९, ४८८, ५५३

पस्पशाह्निक १३३

पाइअसद्महणवो ४१

पाणिनि ४५, ४७६

पार. गृ. = पारस्करगृह्यसूत्रे ३०६

पारमात्मिकोपनिषद् २७१, २७३, ३०४,
५४६

पाशु. = पाशुपतब्रह्मोपनिषद् १९६

पा. स. म. = पाइअसद्महणवो ५६२

पिंग = प्राकृतपिंगल १७९, २२१, २२५, २४३,
२८४, २९६, २९८, ३१०, ४८६,
३१९, ५२२, ६३६, ६४२, ७२४

पिंड = पिंडनिर्युक्ति ९९, ११०, २२८

पिंडभा = पिंडनिर्युक्तिभाष्य ९९, १००

पि = ग्रामातिक देश प्राकृत स्प्रालेन् ६३,
६९, ९७, १०९, ११०, १११,
११९, १२९, १६८, १८८, २०५,
२१०, २१३, २४१, २४८, २६१,
२९६, ३००, ३०१, ३१३, ३२४,

४६६, ४९८, ५०५, ५३१, ५३२,
५४६, ५८५, ६५७

पिण्डब्रह्माण्डो = पिण्डब्रह्माण्डोपनिषद् ५०८

पी. = पीताम्बरोपनिषद् ८१

पी. टी. एस्. पालि-इंग्लिशकोश ४७१, ५५०

पुगलपञ्जति ३३१, ५५३, ५६३, ६२२,
६५७, ६७८

पुरुषकारः १२, ४६

पुष्प = पुष्पमालाप्रकरण २०७

पेतवत्यु १३६, १३७, १५१, ५४९, ५९२,
६०९, ६९३, ७०८

पै. = पैप्पलादसंहिता २, २५, ५५, ७०,
११४, ११५, १२१, १७७, १८३,
२२२, २२४, २४२, २४९, २५०,
२५६, २८०, २८२, २८६, ३२१,
३२९, ३३०, ३३१, ३३६, ३५२,
३७१, ३७६, ५३३, ५३८, ५४५,
५९८, ६१२, ६२२, ६२३, ६२४,
६६०, ६७८, ६८०

पैङ्गलो = पैङ्गलोपनिषद् ६४९

पै. = पैप्पलादाथर्ववेदसंहिता ३०, ४८२

प्रतापकुर्योय ३१८

प्रबोधचन्द्रो = प्रबोधचन्द्रोदय ६०४

प्रश्नो. = प्रश्नोपनिषद् ५३६, ६८७

प्रसङ्गपारिजात २२

प्राप. = इष्टोडवशन टु द प्राकृत १११, १६८

प्राप्र = प्राकृतप्रकाश २०५

प्रामा. = प्राकृतमार्गोपदेशिका ६४२

प्रायश्चित्तत. = प्रायश्चित्ततत्त्व ७२१

प्रायश्चित्तेन्दु ६७१

प्रासू = प्राकृतसूक्तलमाला ९, १४९, २०१,
२०६, २२५, २३५, २५१ ५०९,
५८०, ५८५, ६४०

प्रेक्विल सं. इ. डि. = प्रैक्विल संस्कृत-

इंग्लिश डिक्शनरी (आप्टे) १३, १९६

(ब)

बा. ग. पल्सुले ४९५

बाल. रा. = बालरामायण ५४०

बृ. = बृहदारण्यकोपनिषद् १६९

बृजा. = बृहज्जाबालोपनिषद् ६६८

बृ. सं. = बृहत्संहिता ३९१

बृहज्जाबालोप. = बृहज्जाबालोपनिषद् ३३१,
६१८, ६३०

बिल्वो. = बिल्वोपनिषद् ६६१

बृहत्सं. = बृहत्संहिता २९९, ३३४, ५३०,
५८९, ६०३, ६०५, ६७९

बृहत्संहि. = बृहत्संहिता ३७६

बृहत्संहिता ४९७

बृहदारण्यको. = बृहदारण्यकोपनिषद् १६०,
५६६, ५९२, ५९८, ६९७

बृह. सं. = बृहत्संहिता १४९, ३०४

बोधलिङ्ग ५०

ब्रवि. = ब्रह्मविन्दूपनिषद् ५७३

ब्र. वै. = ब्रह्मवैवर्तपुराण ३६९,

ब्र. वै. पु. = ब्रह्मवैवर्तपुराण ६१, ३३०

ब्रह्मवै. = ब्रह्मवैवर्तपुराण ३३३

ब्रह्मवै. पु. = ब्रह्मवैवर्तपुराणम् ३३१, ४१६

ब्रह्मोपनि. = ब्रह्मोपनिषद् २४१

ब्राह्मविलापे २८०

(भ)

भग. = भगवतीसूत्र ९८, १२१, १५०, १५३,

२१३, २८३, ३०४, ३१३, ३३५,

३३७, ३५४, ३७२, ४५९, ४६६,

४९५, ५०९, ५११, ५३६, ५५३,

५९२, ६०१, ६३९, ६३४, ६५४,

६६१, ६६६, ७२१, ७२९

भट्टमल्ल २४१

भक्त. = भक्तपरिणामयन्त्रो ३३५, ४२३

भर्तु. = भर्तृहरिशतक २७, २४३, ६११

भर्तृहरि २२१

भव. = भवसंतारणोपनिषद् ३५, ५७३, ५८०

भवसंतारणो. = भवसंतारणोपनिषद् ६८४

भवि. = भविसयत्तकहा ६. ८९, ९९,

१२९, १३२, १८६, २२६, २५३,

२५५, २६१, ३०७, ३६५, ३६८,

३९१, ४५२, ५२५, ५३७, ५४६,

५४९, ५८५, ५९६, ६२१, ६५७,

६५८, ६६१, ६७८, ७०४

भस्मजाबालो. = भस्मजाबालोपनिषद् ६८४

भा. = भावनोपनिषद् २५, १७८, १९४,
२९६, ३५८

भाग. पु. = भागवतपुराण २४, ६८०

भा. पु. = भागवतपुराण ११, ५२, ५९,

७८, ९४, १२७, १२८, १३४,

१४२, १७८, १८३, २०१, २०२,

२३६, २३९, २५८, २७१, २९५,

३०७, ३३१, ३५६, ३६०, ३७१,

३७४, ३९६, ३९९, ४०४, ४०७,

४१४, ४१८, ४२३, ४२४, ४२५,

४२८, ४३८, ४४२, ४४३, ४४९,

४५१, ४५७, ४६९, ४९५, ४९७,

५०२, ५२३, ५२६, ५३३, ५४९,

५५०, ५८२, ५९०, ५९२, ५९४,

६११, ६४०, ६५४, ६७३, ६७५,

६८९, ६९३, ७२२

भा. प्रकाश = भावप्रकाश १४०

भानुजिदीक्षितः १९, २१, ३७, ५०,

भारत में आर्य और अनार्य ६६१

भारतरत्नाकर १४०

भावनोप. = भावनोपनिषद् २११

भावप्र. = भावप्रकाश ३६२

भावप्रकाश ३५७, ६३६

भावप्रकाशे ४७३

भाष्यम् १९

भैषज्यरत्नाव. = भैषज्यरत्नावली ४२७

भोजसूत्रम् २४२

(म)

मन्त्रा = मन्त्रब्राह्मण ७०९

मज्झिम = मज्झिमनिकाय १५४, १७३, २२०,
४२१, ५५९, ६०९, ६८०

मठाम्नाथोप. = मठाम्नाथोपनिषद् ३५०

मण्डलब्राह्मणोप. = मण्डलब्राह्मणोपनिषद् ७९,
१६९

मत्स्यपुरा. = मत्स्यपुराण ४१६

मना. = महानारायणोपनिषद् ३३५, ५०५

मनुः २२, ५३, ६५, ७४, ७८,
८५, ८८, १०४, ११६, ११९,
१२१, १२३, १३२, १३६, १४९,
१५७, १५९, १६२, १७८, १८५,
१९६, २६७, २८६, २९०, २९२,
३०२, ३०४, ३०५, ३३२, ४७८,
४७९, ४८१, ४८५, ४८९, ४९०,
४९१, ५०२, ५१४, ५२७, ५३१,
५४६, ५६१, ५६२, ५७३, ५७४,
५७९, ५८५, ५८८, ५८९, ५९३,
५९५, ५९७, ६०२, ६०८, ६१४,
६१७, ६२२, ६३४, ६४०, ६४३,
६४५, ६४८, ६५१, ६५४, ६६०,
६७६, ६७८, ६८०, ६८१, ६८४,
६९१, ७०२, ७०३, ७०९, ७११,
७१६, ७२३, ७२५, ७३०मनु. = मनुस्मृति ३९, ३३२, ३३६, ३५८,
३७१, ४०४, ४२६, ४४३,
४४८, ४५१, ४५७, ४६१,
४७२, ४७३, ४७५, ४७८

मन्त्रब्रा. = मन्त्रब्राह्मण १९७, ३३७, ४७१

मन्त्रब्राह्मण ४९८

मन्वर्थ. = मन्वर्थमुक्तावली ३३२

म. भा. = महाभारत ४१०, ४४२

मभार = महाभारत १९, २७, ३१, ४०

महा. = महोपनिषद् ३५

महा. = आउस् गेव्याल्ते एरस्यालुंगन, इन,

महाराष्ट्री ९०, १२५, १२९, १३२,
१५१, १५४, १५७, १८०, १८६,
२०६, २०७, २२१, २४१, २४३,
२५२, ३२६, ३५३, ३५७, ३६१,
४५९, ४६७, ४७१, ४७९, ४८५,
४९६, ५०८, ५१०, ५११, ५१९,
५४६, ५५८, ५७५, ५८०, ५८५,
५९६, ६००, ६०३, ६१४, ६२१,
६२९, ६३९, ६५७, ६६१, ६६८,
६८५, ६८७, ६९१, ७०८, ७०९,
७३०

महानारायणो. = महानारायणोपनिषद् ४८१

महानि. = महानिशीथसूत्र २१५

महाबोधिवंस ३६८

महाभा. = महाभारत ०९, ४०४, ४११,
४१८, ४१९, ४२६, ४३३, ४४१,
४४३, ४४७, ४६९, ४७३, ४७६,
५१४, ५२४, ५५०, ५७२महाभार = महाभारत ६०, ६१, ६७, ६८,
६९, ७१, ७५, ८०, ८६, ८७, ८८,
९२, ९३, ९७, १०८, १०९, ११६,
१२१, १२२, १२३, १२४, १२५,
१२८, १२९, १३०, १३२, १३४,
१३६, १४२, १४५, १४८, १४९,
१५०, १५६, १५८, १६०, १६४,
१६५, १६७, १७०, १७१, १७३,
१७६, १७७, १७९, १८०, १८१,
१८२, १८३, १९४, २००, २०२,
२०३, २०९, २१४, २२०, २२१,
२२३, २२४, २२६, २३९, २५५,
२५७, २५८, २६२, २६७, २६९,
२७१, २७३, २९४, २९७, २९९,
३००, ३०१, ३०२, ३०३, ३०४,
३०५, ३१३, ३१४, ३१८, ३१९,

३२०, ३२७, ३३४, ३४२, ३५०,	महावीरच. = महावीरचरित ४८७
३५१, ३५६, ३६२, ३६८, ३७०,	महावंस ४१८, ५५२
३७१, ३७६, ३८१, ३८२, ४३०,	महीवरः १९
४५२, ४६५, ४९१, ४७७, ४७९,	महो. = महोपनिषद् ३२५, ४४२, ४४७,
४८५, ४८८, ४९८, ५२६, ५२८,	५५९, ६०७
५३३, ५३४, ५३५, ५४९, ५५४,	महोप. = महोपनिषद् ३३१, ३३१
५५६, ५५७, ५५८, ५६०, ५६१,	महोपनि. = महोपनिषद् २३६
५६२, ५६३, ५६४, ५६५, ५६९,	मा. = माध्यन्दिनसंहिता ३०, ३२, ९५,
५७४, ५७५, ५७७, ५८१, ५८२,	९७, ११०, ११३, ११७, १५४,
५८४, ५८५, ५८६, ५८७, ५९०,	२२१, २७०, ३०४, ३०९, ३१५,
५९२, ५९३, ५९५, ५९७, ६००,	३३४, ६१९, ६२३, ६५३
६०२, ६०३, ६०४, ६०८, ६०९,	मार्क. पु. = मार्कण्डेयपुराण २९८, ४५१,
६२१, ६२६, ६२७, ६३१, ६३२,	४५२, ४८७, ५५९, ६०८, ६०९,
६३३, ६३६, ६३७, ६३८, ६४३,	६६३, ७०८, ७२०
६४५, ६४८, ६५३, ६५४, ६५६,	मा. पु. = मार्कण्डेयपुराण ९, १०९, १३७,
६६१, ६६२, ६६५, ६७०, ६७१,	३५६, ४३६, ४३७, ५२७, ७२२
६७२, ६७७, ६७८, ६८०, ६८१,	मानि. विलि. = मॉनियर विलियम्स ४१८
६८२, ६८५, ६८७, ६९१, ६९५,	मार्क कालिन्स् ६६१
६९८, ७००, ७०३, ७०५, ७०७,	मालती मा. = मालतीमाधव ३१७, ५८९,
७१३, ७१४, ७१५, ७१६, ७१७,	६६९
७२३, ७२४, ७२५, ७३०, ७३३,	मालतीमाध. = मालतीमाधव १९१, २६६,
६८०, ६८१	४७८, ५१३, ५३०
महाभारत १६२, ४६६, ४८१, ४८४, ४९०,	मालतीमाधव ४६२, ४८७, ४९२
५०५, ५२७, ५९४, ५८३, ६७६,	मालवि. = मालविकाग्निमित्र ४३४
७०२, ७२२	मिताक्षरा ५३१
महाभारतम् ३९२, ३९६, ३९७, ३९८,	मिलिन्दपञ्च १०९, ३३१, ३७१, ३९३,
४१७, ४१८, ४२२	४२४, ४२९, ४५७, ४६३
महाभारते ५२३	मुकुटः १३
महाभाष्य २६, ६५, ११७, १३३, १३६,	मुण्डको. = मुण्डकोपनिषद् १६९, ५१७, ५४०,
१५४, १७०, १८५, २८८, २८९,	५७३, ६७२
५३५, ५८९, ६९३	मुण्डकोप = मुण्डकोपनिषद् २९३
महाभाष्यम् ५५१	मुद्राराक्ष. = मुद्राराक्षस ६८८
महाभाष्ये ३८२, ६६८	मृच्छ. = मृच्छकटिक १४४, २८८, ३२०,
महावंस ३७२, ४३७	४६७, ४६९, ४८४, ५१४,
महावीर. = महावीरचरितम् ६१७	५५६, ६०४, ६४९, ६७६

मृच्छक. = मृच्छकटिक २२०, २९२, ४२८,
४५९, ४७९

मृच्छकटिक २६६, ४४१

मेघ. = मेघदूत १३५, ७२४

मेदिनी. = मेदिनीकोश १९, ३७, ४०

मेदिनीकार ३५, ३७

मेरुतन्त्रम् ६९३

मै. = मैत्रेयः

मै. = मैत्रायणीसंहिता २, १९, २९,
३८, ९५, १०१, ११०, १११,
११७, १२३, १२४, १३०, १५१,
१५४, १५५, १५६, १६७, १६८,
१९०, १९९, २०८, २१३, २२२,
२३५, २३७, २४६, २४७, २४८,
२५१, २५३, २५५, २५६, २५९,
२६३, २६५, २६७, २७३, २७४,
२८०, २८७, ३२७, ३६१, ३६२,
३६९, ३७१, ३७४, ५७४, ५८०,
६३२, ६४४, ६८१, ६९१, ७०७

मैत्रायणीसंहिता २४७

मैत्रायण्यु. = मैत्रायण्युपनिषद् ७२५

मैत्रि. = मैत्र्युपनिषद् ६९१

मैत्रेयः १२, २८

मैत्रेयादयः ५३

मैत्रेय्यु. = मैत्रेय्युपनिषद् ३५०, ६६१

मैत्र्यु. = मैत्र्युपनिषद् २६३, ४६०, ५१५,
५७३, ५८०, ६१४, ७२५

मैत्र्युप. = मैत्र्युपनिषद् ४६९

मै. सं. = मैत्रायणी संहिता १८९

मोह = मोहराजपराजय ३३५

(य)

यजुर्वेद ११२

यशस्ति. = यशस्तिलकचम्पू १५६, ३०३,
५५४, ५५९

यशस्ति. च. = यशस्तिलकचम्पू ३९७, ५५९,
६६०

यशस्तिल. = यशस्तिलकचम्पू १९१, २१९

यशस्तिलकच. = यशस्तिलकचम्पू ५४९,
६०३, ६११, ६१७, ६२७

यशस्तिलकचम्प्वाम् २३१

याज्ञ. = याज्ञवल्क्यस्मृति ४०, ७२, २९५,
५४८, ६६३

याज्ञवल्क्य. = याज्ञवल्क्यस्मृति ५३१, ५८५

याज्ञवल्क्यः २२२

यार्लं क्षर्पातिये

यु. मी. = युधिष्ठिरमीमांसक २४५

यो. = योगकुण्डल्युपनिषद् ११६

योगकुण्डल्यु. = योगकुण्डल्युपनिषद् ३६१

योचू. = योगचूडामण्युपनिषद् १०१, १४९,
३४२

योत = योगतत्त्वोपनिषद् ६७, ७७, १४९,
१७३, २६१, ३५०, ७०४

योशि = योगशिखोपनिषद् ८०, ८५, १०१,
१११, २३६, २६१, ३२७, ३३५,
५३९, ५५२, ६६०, ६६१

(र)

रंभा = रम्भामञ्जरी ३१९, ४६३, ५४६

रघु. = रघुवंशमहाकाव्यम् ६, १८, २०,
२२, २३, २७, ३८, ६०, ९४, १०५,
१०८, १२८, १२९, १४४, १५६,
१८३, १९१, २०४, २२२, २५७,
२५८, ३००, ३५१, ३६९, ४१५,
४२०, ४२८, ४३६, ४४९, ४५५,
४७०, ४७९, ४८०, ४९१, ४९३,
५१२, ५१४, ५१७, ५२४, ५३१,
५३७, ५७४, ५७५, ५८४, ५९५,
६१६, ६२०, ६२१, ६२३, ६२७,
६३३, ६४३, ६४८, ६४९, ६८८,
६९७, ७११, ७१७, ७२४, ७२६,
७३१

रघुवंश. = रघुवंशमहाकाव्य ३९०
 रत्ना. = रत्नावली ५३०
 रत्नावली ४६६
 रतिरहस्य ७१९
 रयण. = रयणसेहरनिवकहा १२९, ३०१,
 ५००
 राज. = राजतरङ्गिणी ५२६, ५८०, ६२८,
 ६६४
 राजत. = राजतरङ्गिणी १४९, १५५, २१५
 २३१, २४३, ३६४, ४२६, ६३३
 राजतर. = राजतरङ्गिणी ५५१, ६४०
 राजतरङ्गिणी ६३८
 राजनिघं. = राजनिघण्टुः १४०
 रौघ ५०, २४१
 राघातन्त्र ३६९
 रा. पू. = रामपूर्वतापिन्युपनिषद् ८१
 रामचरितमानसम् ३९०
 रामायण २४१
 राय = रायपसेणीसुत ३०२
 रुजा. = रुद्रजाबालोपनिषद् २३६
 रुद्रो. = रुद्रोपनिषद् ५९६
 रुहू = रुद्रहृदयोपनिषद् ५७३
 (ल)
 लाङ्गूलो. = लाङ्गूलोपनिषद् २१५
 लाट्या. = लाट्यायनश्रौतसूत्र ७०९
 वउ = वरदोत्तरतापिन्युपनिषद् ५७३
 वज्जालग ३९१, ४५२, ४८६,
 ४८८, ५४३, ६४३
 वज्जपञ्जरो. = वज्जपञ्जरोपनिषद् ७६, ६११
 वटुको. = वटुकोपनिषद् ६६८
 वनदुर्गो. = वनदुर्गोपनिषद् ४६०, ५०९, ५६६,
 ५९५
 वनदुर्गोप. = वनदुर्गोपनिषद् २५४
 वरदपूर्वतापिन्यु. = वरदपूर्वतापिन्युपनिषद् ३५८
 वव = व्यवहारसूत्र २१७, २२०, ६१६, ६१७

वरा. = वराहोपनिषद् १६९
 वराहो. = वराहोपनिषद् ३३१
 धागीशः २४, ४०, ५०, १०७, २४७,
 ३६९, ४१९, ५३१, ५४६, ५४७,
 ५५०
 वाग्म. = वाग्मटकाव्यानुशासन ५६३
 वा. रा. = वाल्मीकिरामायण २, २०,
 ३०, ३९, ४०, ५४, ५९,
 ६१, ६५, ६७, ७३, ७७,
 ७८, ८३, ८८, ९०, ९२,
 ९३, १०५, १०९, ११४, ११६,
 ११७, १२१, १२३, १२७, १२९,
 १३२, १३४, १३७, १४२, १४५,
 १४८, १४९, १५०, १५२, १५३,
 १७९, १९४, २०४, २०५, २१७,
 २२५, २२६, २२८, २३५, २४६,
 २६२, २६९, २७८, २८२, २८८,
 २९८, ३०४, ३०६, ३१४, ३१७,
 ३१९, ३२०, ३२३, ३६०, ३६२,
 ३६९, ३७२, ३७५, ३९६, ३९७,
 ३९८, ४०७, ४०९, ४१०, ४१४,
 ४१७, ४१८, ४२३, ४२४, ४२९,
 ४३३, ४३५, ४४२, ४४३, ४४५,
 ४४७, ४५२, ४६२, ४६६, ४७०,
 ४७१, ४७४, ४७७, ४७८, ४७९,
 ४८०, ४८२, ४८३, ४९१, ४९५,
 ४९६, ५१४, ५१७, ५२०, ५३४,
 ५३९, ५४३, ५४६, ५४७, ५४९,
 ५५९, ५६५, ५७१, ५७६, ५७९,
 ५८१, ५८३, ५८४, ५९०, ५९२,
 ५९४, ५९५, ६०६, ६२१, ६२६,
 ६३०, ६३१, ६३२, ६३५, ६३६,
 ६३७, ६४२, ६४३, ६४५, ६४७,
 ६४८, ६४९, ६५१, ६५३, ६५४,
 ६५८, ६६१, ६६२, ६६९, ६७०,

६७२, ६७६, ६७८, ६७९, ६८०,
६८१, ६८२, ६८३, ६८४, ६८५,
६९०, ६९१, ६९७, ६९८, ७०२,
७०४, ७०५, ७०७, ७०९, ७१०,
७१३, ७१७, ७२०, ७२२, ७२३,
७२५, ७३२

वाल्मीकिरामायणम् ३९०, ३९१

वाल्दे पाकर्णी—(प्रायः सर्वत्र समुल्लेखः)

वा. सं. = वाजसनेयिसंहिता ५५, ५६,
८१, ११२, १८३, २२३, २२९,
३०६, ३५७, ४४३, ४४८, ४७५,
४७७, ४८३, ४८९, ४९५, ५०१,
५६९, ५७९, ५९४, ६२९, ६४४,
६८४, ६९८, ७१५

वि. = विश्वामोपनिषद् ५७३

विक्र. = विक्रमाङ्कदेवचरित ५५६

विक्रमाङ्कदेव = विक्रमाङ्कदेवचरित २५१,
४१५

विक्रान्तकोर. = विक्रान्तकोरव ५७२

विचार. = विचारसारप्रकरण २६६

विनय. = विनयपिटक ३५, ५५, १०१,
१११, ११४, ११९, १५४, १६७,
१७८, १८३, १८८, १९८, ३३२,
४१३, ४४२, ४६१, ५३६, ५५९,
६१८, ६१९, ६६९, ७०४

विपा. = विपाकश्रुत २१३, ३२५, ४४१

विमानवत्यु ३३४, ३५७, ३९७, ६८३

विरा. = विराटपर्व ६४५, ६८०, ६८१

विवादके ३३१

विवे. = विवेकमञ्जरीप्रकरण ६७२

विश्वबन्धु ३७

विष्णुपु. = विष्णुपुराण ६७

विष्णुपुराणम् ६८३

विसुद्धिमग्न ४३७, ४६३, ६८२, ६९३

विसुद्धिमग्नो २५, ३९, ४३७

विसे. = विशेषावश्यकभाष्य १४, ३१, ३३,
३५, ९८, ११०, १२२, १४३,
२०६, २१३, २२७, २३६, २५७,
२८८, २९७, ३३२, ४५०, ४७४,
४८८, ५१२, ५२८, ५४४, ५४८,
५८२, ६०२, ५४८, ७२५

वृद्धचाणक्य ६७२

वृद्धमनु. = वृद्धमनुस्मृति ३३१

वेणी. = वेणीसंहारनाटक ३०७, ५६४

वैदिकपदानुक्रमकोश ४

वैद्यकरत्नमाला २०८

वैराग्यशतक १२७

वैराग्यशतकम् ४१५

वो. = वोपदेवः

वोपदेवः २५

व्यवहारसूत्रभा. = व्यवहारसूत्रभाष्य ५७४

व्योथ-राथ ३८, २४२

(श)

शत्रा. = शतपथब्राह्मणम् ४, ५, २७,
३०, ३३, ५९, ८६, ९३,
९८, १००, १०१, १०५, १०७,
१०९, ११०, ११२, ११७, १२०,
१२३, १३०, १३७, १५५, १५६,
१६४, १६५, १७१, १८१, १९९,
२०५, २१०, २१३, २२२, २२८,
२३७, २३८, २४०, २४७, २४८,
२५०, २५५, २५६, २५८, २५९,
२६२, २६३, २६७, २७०, २७४,
२७५, २८४, २८९, २९१, २९३,
२९४, ३००, ३०१, ३०६, ३०८,
३१०, ३११, ३१३, ३१८, ३२०,
३२२, ३२६, ३२७, ३२८, ३३४,
३३६, ३३७, ३५०, ३५२, ३६२,
३६४, ३६६, ३६९, ३७१, ३७४,

- ३७६, ३८१, ३८२, ३९१, ४६७,
 ४६८, ४७०, ४७४, ४७५, ४७९,
 ४८१, ४८३, ४८४, ४८७, ४८८,
 ४९०, ४९२, ४९३, ४९४, ४९५,
 ४९६, ४९८, ४९९, ५००, ५०४,
 ५०६, ५०७, ५०८, ५१०, ५१२,
 ५१३, ५१५, ५१७, ५१८, ५१९,
 ५२०, ५२५, ५२६, ५३१, ५३२,
 ५३१, ५३६, ५४३, ५४५, ५४६,
 ५५५, ५६५, ५६६, ५७६, ५७८,
 ५८४, ५८८, ५९४, ५९६, ६००,
 ६०३, ६०६, ६१०, ६१३, ६२१,
 ६२३, ६४१, ६४४, ६५१, ६६१,
 ६६२, ६६३, ६६६, ६७०, ६७५,
 ६८४, ६८७, ६८८, ६९०, ६९८,
 ७०५, ७१०, ७१७, ७२०, ७२५,
 ७२६, ७२९
- शां. आ. = शाङ्खायनारण्यक ७६, २५८,
 ३७४, ४६८, ५०८, ६२०
- श. क. द्रु. = शब्दकल्पद्रुमकोषः २६७, ५५७,
 ५८६
- शा. = शाकटायन
- शाकु. = शाकुन्तल ११६, २२१, २७२,
 ५३३, ५४२, ५७५, ५७९, ६३१,
 ६४६, ६६९
- शाङ्खा. गृह्य. = शाङ्खायनगृह्यसूत्र ३२०,
 ३५६, ६८८
- शा. ब्रा. = शाङ्खायनब्राह्मण १५५, १६१
 १८९, २५९, २८९, २९०, २९४,
 ४७१, ४७५, ५०४, ५५१, ५५८,
 ६६०, ६७०
- शाङ्खा. श्री. = शाङ्खायन-श्रौतसूत्र ४३, २९४,
 ६२२, ६२५
- शाण्डिल्यो = शाण्डिल्योपनिषद् ८५, ६६८
- शत्रुञ्जयमा = शत्रुञ्जयमाहात्म्य २६५,
 ६७६, ७२५
- शब्दानर्णवः १७२
- शब्दार्थचिन्तामणि २४१
- शान्तिश. = १५७
- शाङ्ग. सं. = शाङ्गधरसंहिता ६८६
- शाबरभाष्य ४५७
- शास्त्री विश्वबन्धु ४
- शिवताण्डव. १६१
- शि. = शिवोपनिषद् ८१, १११, १२१,
 ६८७, ६९८
- शिशु. = शिशुपालवध ३०, ३४, १५४,
 १८२, १९९, २०३, २५२, ३५८,
 ३७२, ४१३, ४२६, ४२९, ४४२,
 ४६४, ४७६, ४९२, ४९७, ५१०,
 ५३२, ५६१, ५७५, ५८२, ६१७,
 ६२३, ६३५, ६४६
- शौ = शौनकीयार्थववेदसंहिता ६, १८, ८०,
 ९५, १०८, ११२, १२१, १२३,
 १२५, १२८, १५६, १६०, १६१,
 १६५, १७०, १८०, १९५, २३५,
 २३८, २४२, २४७, २५०, २५१,
 २५४, २५६, २५७, २५८, २५९,
 २६४, २७१, २७२, २८०, २८२,
 २८३, २८६, २८८, २९०, २९२,
 २९४, २९७, ३००, ३०२, ३०७,
 ३०९, ३१०, ३३०, ३३४, ३६२,
 ३७१, ३९२, ४७४, ५६९, ६१६,
 ६२२, ६३९, ६५१, ६५२, ६५६,
 ६५७, ६६८, ६७५, ६७८, ६८०,
 ६८१, ७१२, ७२२, ७२४
- शौ. नाट. = नाटकीयशौरसेनीप्राकृत-
 शब्दसूची ४७८
- (श)
- श्रा. = श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रवृत्ति ४८, २२७,
 ३०१, ५६१, ५८७
- श्रीभोजः ११७
- श्वेताश्व. उ. = श्वेताश्वतरोपनिषद् १४, ४०,
 २०८, २९५, ३३५, ४५५, ६७२

(ष)

षन्ना = षड्विंशन्नाह्याण २८, ७०, ११०,
१३१, १४२, १८८, २२३, ३५७,
३७२, ४६७, ५३४, ५३९, ५५२,
६५३

(स)

सं. = संबोधसत्तरी ३३६, ६४२
संक्षि = संक्षिप्तसार १००, २४१, २५१,
२८५, ४५९, ४६४, ५३९, ५९२,
६१२
स = समराज्चकहा १२३, १३९, १६८,
२०१, २५०, ५३१, ६०८, ६१०,
६१३, ६१६, ६२१, ७२५, ७३०
संन्या. = संन्यासोपनिषद् ६७, ३५०, ५०८,
५८७

सन्ना = संहितोपनिषद्ब्राह्मण ११७
संयुत्त = संयुत्तनिकाय ७, ३०, ५३, १०१,
१३०, १५०, १५३, १५६, १६५,
१८०, १८८, २०८, ३८२, ४५८
सट्टि. = सट्टिसयपयरण ५३१, ५६५, ६००
सन. = सनत्कुमारचरित १६९, २१०,
२२९, ३३२, ३५८, ४३२, ५५६,
५७५, ६५६

सदानन्दो. = सदानन्दोपनिषद् ६४५
सद्दनी = सद्दनीति १७, २५, ३०, ३९, ५३
सद्धर्मपु. = सद्धर्मपुण्डरीक ५५, ६४२
समवायांगसूत्र ७, १६, ९०, ६१३
सम्म. = सम्मत्तिसूत्र ३३०
सम्मत्त = सम्यक्त्वसप्तति ३१९, ६५९, ७२१
सम्यक्त्वो. = सम्यक्त्वोत्पादविधिकुलक ७०६
सां. का. = सांख्यकारिका १०५
सा. = सायणः
सा. द. = साहित्यदपण १४९, २२१, ४२०,
७२१

रहस्यो. = रहस्योपनिषद् ६

सान्ना. = सामविधानब्राह्मण ७०, २२९,
५३८, ६५१

सायणः १२, २१, २५, ४२, ५०, २४५,
३३५

सारसुन्दरी ७२

सार. = सामरहस्योपनिषद् ७३, १११,
१२१, ६०७, ६४२, ६४९, ६६९,
६७२, ६८७, ६९०, ७०१, ७०४

सार्ध = सार्धशतकप्रकरण २२, ६६७

सि. कौ = वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी ३९

सिद्धान्तकौमुदीतत्त्वबोधिनी ४८

सिरि = सिरिसिखालकहा ५६०, ६४२

सिशि = सिद्धान्तशिखोपनिषद् ६७०

सु. कु. च. = सुनीतिकुमारचटर्जी ६६१

सुख = सुखबोधा टीका (उत्तराध्ययनस्य)
५८, ६६९

सुज्ज = सूर्यप्रज्ञप्ति ४५५, ४८६, ६८५

सुत्तनिपात ५३, ५५, ९८, १०१, ११०,
२००, ३३५, ३७५, ३९१, ४०७,
४१७, ४३८, ४५८, ५५२, ५५३,
५५९, ६०२, ६०४, ६०९, ६१४,
६६९, ७०५

सुदशानो. = सुदशानोपनिषद् ५७०

सुपा. = सुपासनाहचरित्र १७, ७०, ८१,
११०, १४५, १४९, १५८, १६०,
१६७, २०९, २३६, २३७, २३८,
२४१, २४८, २६३, ४३७, ४६३,
५२६, ५२८, ५५४, ५६१, ५७५,
५८२, ५९०, ५९६, ५९८, ६२०,
६२९, ६३०, ६३९, ५४८, ६५९,
६६१, ६७०, ७२५,

सुबा. = सुबालोपनिषद् ९०, १५२

सुभाषित ७२२

सुर. = सुरसुन्दरीचरित्र ६५, ८७, ९७,
१३८, १५२, २०९, २११, २२२,
२३८, २९०, ३१८, ३३५, ४४१,
४५८, ५२८, ५३९, ५७५, ६७९,
६९४, ७०७

सुश्रु.; सुश्रुत. = सुश्रुतसंहिता ११, १९, २५,
४०, ५६, ७६, ७८, ८४, ८५, ८८,
८९, ९०, ९४, ९५, ९६, १०८, ११५,
११६, ११९, १२८, १२९, १३२,
१४९, १५०, १५७, १६४, १७७,
१९१, २३२, २५२, २७२, २९६,
२९९, ३०२, ३१७, ३७०, ४२३,
४४८, ४६४, ४६६, ४६८, ४९०,
४९२, ५००, ५१९, ५३४, ५४८,
५५४, ५८८, ५९०, ५९१, ६०१,
६०२, ६०९, ६३७, ६४४, ६५५,
६६०, ६६४, ६७९, ६८२, ६८४,
६८६, ६९०, ६९५, ७१५, ७३०

सूअ. = सूअगडांगसुत्त ८४, १०१, १२०,
१२६, १५४, १८०, २२२, २२८,
२२९, २४३, २७७, ३२८, ३५२,
३६०, ४१७, ४२४, ४९८, ५२५,
५३२, ५४२, ५४४, ६३८, ६५७,
६९७

सूअनि. = सूअकृताङ्गनिर्युक्ति ९०, १५१,
१६८, ४४९

सूक्त. = सूक्तमुक्तावली ३२५, ६०३

सूर्यतापिन्युपनिषद् ७०१

सूर्यस. = सूर्यसिद्धान्त ६५६

सेण्टपीटसर्बगंकोशे (= संस्कृत वर्तरेवुक)

५०, ६६७

से. = सेतुबन्ध ९७, १०३, १२३, १६०,
१७३, १७६, २११, २५२, ४६८,
४८४. ५२२, ५६३, ५७५, ५८३,
५९८, ६२९, ६३८, ६४१, ६८४

सी. = सीभाग्यलक्ष्म्युपनिषद् ११९

स्कं. पु. = स्कन्दमहापुराण १०९, १४८,
१७३, २५१, ४१२, ५७५

स्कन्दस्वामी २८

स्तुतिपञ्चाशत् १८१

स्वप्न. = स्वप्नवासवदत्त १६१, ६३८

स्वामि-२८

स्वामी १२, ५३

(ह)

हरिवंश. = हरिवंशपुराणम् ९३, १०४, १८०,
२१७, ३०३, ३०४, ३०५, ३१९,
४२६, ५३७, ५३९, ५४७, ५६३,
६२९, ६३३, ६३४, ६३५, ६३६,
६३७, ६४८, ६७२, ६७८, ६८१,
७०७, ७२२, ७२६, ७३०

हलायुधः १९, ११८, २४१

हालसात. = हालसातवाहन ५०२

हितो. = हितोपदेश २२०, २२८, २४३,
२५१, ४५०, ५७५

हित. = हितोपदेशसारकुलक ७१५

ह्विन्तोः ४०, १०५, १९७, २४४, २४५,
३१७

हे. = हेमचन्द्रः

हेका. = हेमचन्द्रकाव्यानुशासन १७९, २००,
५५१

